

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

239

B392

~~190-6.~~

FLC

8863

P 24/412

DISPUTATIONVM
ROBERTI

BELLARMINI

POLITIANI CARDINALIS,

S. R. E. Tit. S. MARIAE in viâ.

*De Controuersijs Christiana fidei aduersus
huius temporis hereticos.*

EPITOME

Labore Fr. I. BAPTISTAE DESBOIS
Ordinis Minimorum.

8863 TOMVS TERTIVS.

PARISIIS,

Apud NICOLAVM BVON in monte
D. Hilarij, sub. signo D. Claudij.

M. DCIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

*de la bibliothèque de M. de la Cour
de M. de M.*

PRIMA CONTROVERSIA
GENERALIS
DE SACRAMENTIS

IN GENERE:
duobus libris explicata.

Index librorum & capitum.

LIBER PRIMVS.

Qui est.

De naturâ, & causis Sacramentorum.

Cap. I.

E erroribus circa Sacramenta.

- II. *De mendacijs & calumniis aduersariorum.*
- III. *Mendacia Philippi.*
- IIII. *Mendacia Caluini.*
- V. *Mendacia Kemnitij.*
- VI. *Mendacia Tillemanni Heshusij.*
- VII. *Sitne utendum nomine Sacramenti.*
- VIII. *De etymologia & notione mysterij ac Sacramenti.*
- IX. *Quid requiratur ad Sacramentum nouæ legi constitutendum.*
- X. *Possitne Sacramentum propriè definiri.*
- XI. *Quid sit definitio Sacramenti.*
- XII. *An aliqua definitio Sacramenti uniuocè conuenias Sacramenti legi Veteris, & Nouæ.*
- XIII. *Soluuntur argumenta Kemnitij.*
- XIV. *Refellitur definitio Lutheranorum.*
- XV. *Refelluntur definitiones aliæ.*

I N D E X.

- XVI. Refellitur definitio Caluini.
- XVII. Refelluntur argumenta aduersariorum.
- XVIII. An Sacramenta componentur ex rebus & verbis
ut materia, & forma.
- XIX. Quodnam requiratur Verbum essentiale Sacra-
menti.
- XX. Soluuntur obiectiones.
- XXI. An res, & verba Sacramentorum ita sint deter-
minata, ut nihil immutare liceat.
- XXII. De fine & necessitate Sacramentorum.
- XXIII. Authorem Sacramentorum solum esse Christum.
- XXIV. De Ministro Sacramentorum.
- XXV. Soluuntur argumenta Lutheri.
- XXVI. Non requiri fidem, aut probitatem ministri ut Sa-
cramenta sint efficacia.
- XXVII. Requiritur intentionem in Ministro faciendi quod
Ecclesia facit.
- XXVIII. Soluuntur argumenta.

LIBER II.

De effectu numero, & ceremonijs Sacramentorum.

- Cap. I. Quid queritur, cum disputatur de efficacia
Sacramentorum ex opere operato.
- I. Sententia hæreticorum de efficacia Sacramentorum.
 - III. Sacramenta ex opere operato conferre gratiam pro-
batur ex Testamento nouo.
 - IIII. Probatur ex uaticinijs Prophetarum & figuris.
 - V. Ex Concilijs.
 - VI. Ex PP. Grecis.
 - VII. Ex Latinis.
 - VIII. Rationibus.
 - IX. Soluuntur obiectiones ex scripturis.
 - X. Ex PP.
 - XI. Ex Ratione.
 - XII. Explicatur sententia hæreticorum de differentiâ
- A 1j

INDEX.

Sacramentorum Testamenti veteris, & novi.

XIII. *Explicatur sententia Catholicorum.*

XIV. *Nullum Sacramentum legis vel nature, vel scripta iustificasse ex opere operato, scripturis probatur.*

XV. *Ex P P.*

XVI. *Ex rationibus in scripturâ fundatis.*

XVII. *Soluuntur obiectiones.*

XVIII. *Sententia hereticorum de caractere.*

XIX. *Sententia hac de re Catholicorum.*

XX. *Probatur caracter ex scripturis.*

XXI. *Probatur ex scripturis.*

XXII. *Idem ostenditur ratione.*

XXIII. *Sententia hereticorum de numero Sacramentorum.*

XXIV. XXV. *Septem tantum esse Sacramenta Ecclesie probatur ex scripturis P P. & posterioribus Concilijs, & DD.*

XXVI. *Ex Congruentijs.*

XXVII. *Soluuntur obiectiones.*

XXVIII. *De ordine, & comparatione Sacramentorum nona legis inter se.*

XXIX. *De Nomine, definitione, & partitione caeremoniarum.*

XXX. XXXI. *Quid sentiant adversarij de caeremonijs, & quid tenendum.*

XXXII. *Soluuntur obiectiones contra caeremonias.*

DE
SACRAMENTIS
IN GENERE.

LIBER PRIMVS

Qui est

De natura, & causis Sacramenti.

Qui scripserunt de Sacramentis.

CRIPSERVNT de hoc argu- ^a libro de ca-
mento inter hæreticos, ^a Luthe- ^{ptinit. Baby-}
rus, ^b Philippus Melancthon, ^c lonica.
Ioannes Calvinus, & ^d Martinus ^b in locū, ac in
Kemnitius. Ex nostris præter ^e *Apologiā Cor-*
Scholasticos, ^f Thomas waldep- *fessionis Augu-*
fis, ^g Gulielmus Parisiensis ^h Ioannes Ekius ⁱ *stana.*
Ioannes Rossensis, ^k Hosius Cardinalis, ^l Ruar- ^c *4. Inst. 14. &*
dus Tapper, ^m Iodocus Tiletanus ⁿ Gulielmus *seqq.*
Alanus, ^o Gulielmus Lindanus in Panopliā libro ^d *tom. 2. Exa-*
4. & ^p Petrus Soto, de Institut. Sacerdotum. *minu Concilij*
Tridentini.

^c in 4. ^f tom. 2. ^g libro de Sacramentis.

^h Homiliis de Sacramentis. ⁱ *Refutatione articulorum Lutheri.*

^k *Confessione Polonica.*

^l *Explicatione articulorum Louanienfium.*

^m *Refutatione examinis Kmnitij.*

ⁿ *libro de Sacramentis in genere.*

DE SACRAM. IN GEN.

De erroribus circa Sacramenta.

CAP. PRIMVM.

^a apud Epiph.
heresi 40. hos

Theodoretus 1.

de hereticorum

Fabulis Asco-

ditos, & As-

codrupitas vo-

cat, quorum

author fuit Pe-

trus Anacho-

teta Syrus.

^b ut refert

Ioānes 12. Ex-

trauag. Sancta

Romana.

^c Apud Eu-

thymiu 2 parte

Papopl. tit. 21.

^d qui & Eu-

chite ab oratio-

ne dicti apud

Epiph. heres.

30. Aug. 57.

Theodor. sup. lib. 4.

Damasc. libro de heresibus.

^e apud Guidonem Carmelitanum in sua summa.

^f Lutherus assertione

primi articuli. Heretica (inquit) sed usitata, sententia est. Sacramenta noua

legi dare gratiam iis, qui non ponunt obicem. Scriptura enim dicit: Iustus ex

fide sua uiuet: non dicit ex Sacramento uiuet.

^g Initio libri de Baptismo.

^h apud Augustinum heresi 46.

ⁱ apud eundem heresi 59.

^k apud Theodoret. sup. libr. 3.

^l apud Epiph. heresi 59 & Aug. heresi 38.

^m apud Enth. sup. tit. 23.

Petrobrusiani in Epist. Petri Clauiacensis contra eos.

ⁿ apud Antoninum 4. parte tit. 11. cap. 7. §. 5. summa Theologica.

^o apud Bernard. Lutsemburg. in catalogo hereticorum.

PRIMVS error, omnia Sacramenta tollit, huius fuere ^a Archontici, ^b Fraticelli, seu Beguini, ^c Pauliciani, qui solis verbis quibusdam loco Sacramentorum utebantur, & nostris temporibus Suuenaekfeldiani apud Staphylum libro de Concord. discip. Luth.

Secundus, non quidem omnia Sacramenta reijcit, sed virtute, & efficacia spoliatur. Ita olim Messaliani, qui peccata, non diuinis Sacramentis sed solis precibus purgari volebant. Ita & ^e Armeni, ac nostro tempore ^f Lutherani, atque Calvinistæ: qui omnia fidei, Sacramentis verò nihil tribuunt, nisi esse nuda signa, eaque non omnino necessaria.

Tertius, aliquot tantum Sacramenta tollit. Poluluti hæresi quam ^g Tertull. Gaianam appellat, item ^h Manichæi, ⁱ & Seleuciani reijciebant Baptisma. ^k Nouatiani Confirmationem, & ^l Pœnitentiam. ^m Bogomiles Eucharistiam. ⁿ Albigeneses, & ^o Flagellantes, Extremam vñtio-

nem. Encrautiz, apud Aug. hæresi 33. & P Manichæi Matrimonium. Taudemi Sectatores, Ordinem: in Supplemento Sigiberti anno 1124. nostri temporis hæretici (Suuenckfeldianis exceptis) Baptismum quidem, & Eucharistiam recipiunt, sed Confirmat. & Extremam vñtionem nullomodo admittunt: nec Matrimonium pro Sacramento. De Pœnitentiâ, & Ordinatione inter se contendunt.

Quartus, Sacramenta quæ admittit, nec rectè intelligit, nec ritè administrat. Marcolij Baptismum conferendum esse dicebant in nomine ignoti Patris, in veritate matre omnium, in Iesu qui descendit, in vñtate, & redemptione, & potestatum cõmunione. Ita refert Theodor. lib. 1. hæreticarum fabularum. Marcionitz, secundo, & tertio homines baptizabant teste Epiphanio hæresi 42. Quidam Apostolorum ¹ tempestate, & multi ² postea, Eucharist. Sacramentum quidem fatebantur, sed negabant verum Christi corpus continere. ³ Audiani Confessiones audiebant, & Absolutionem impertiebantur, sed non iniungebant pœnitentiam. ⁴ Pepuritz denique ordines etiam fœminis conferebant. Anabaptistæ Sacramentum Baptismi recipiunt, sed tantum pro adultis. Zuingliani Eucharistiam, sed negant corpus Domini cum esse. Lutherus Sacrament. Absolutionis non negat sed nec integram Confessionem, nec vllam Satisfactionem requirit. Ordinationem Ministrorum omnes admittunt, sed nec verum ministrum, nec verum ritum huius Sacramenti agnoscunt. Ita antiquæ hæreses dūtazat his reuixere temporibus.

¹ apud Aug. hæresi 46.

² apud Ignatium Epistola ad Smyrnenfes & Theodoretum Dialogo 3. circa mediũ.
³ Berengarii wiclefista, Et/c.

⁴ apud Theodoret. 4 de fabulis hæresic.
⁵ teste Epiph. hæresi 49.

DE SACRAM. IN GEN.

De mendacijs & calumnijs aduersariorum.

CAPVT II.

PRIMUM Lutheri lib. de captiuit. Babylon. cap. primo *Non miror (inquit) Concilium Constantiense, cuius authoritas si valet, cur non valet & Basileensis quod contra statuit, Bohemis licere ut utramque speciem sumere? Sed Concil. Constant. Sess. decimâ tertîâ & Basileense trigesima, idem omnino statuunt, quantum ad communionem sub vnâ specie: nimirum Laicos non teneri iure diuino, ad vtramque speciem sumendam: proinde seruandam esse Ecclesiæ consuetudinem: cui Decreto non repugnat Basileense concessisse Bohemis vtriusque speciei vsum: id enim factum est, dum modo faterentur id non iuris præcepto diuini, sed Ecclesiæ concessionem habere.*

^a *ibidem.*

^b *in Lateranensi Concilio cap. 1 an. 1215.*

^c *ibidem. c. 2.*

^d *ibidem paulo infra.*

^e *hoc idem fatetur Lutherus*

libro contra

Rebaptizantes

edito an. 1528.

Baptismus non

est fundendus

(inquit) supra

fidem baptizati:

vel baptizati quia uter-

que incertus est

de fide, aut sal-

tem in periculo,

Et tentatione

confistit.

^f *ibidem.*

^a Secundum, fuisse D. Thomam authorem sententiae asserentis non remanere in Sacramento altaris substantiam panis ac vini, sed tantum accidentia. Nam ^b Innocent. tertius ante D. Thomam hoc idem definierat.

^c Tertium, Scholasticos asserere, non debere hominem certum esse de remissione peccatorum, seu gratiâ Sacramenti. Sed cum teste ^d eodem Luthe- ro Scholastici omnes admittant Sacramenta, esse signa efficacia gratiæ, quomodo possunt asserere, deberi dubitare de gratiâ Sacramenti? Dicunt quidem ^e debere dubitari de propriâ dispositione, & proinde de consecutione gratiæ. sed hoc, non est dubitare de gratiâ Sacramentorum.

^f Quartum, Magistrum ac Scholasticos dum de Sacramentis tractant, nihil de vfu, id est, veritate promissionis diuinæ, ac fide nostra dicere. Nam

Magister quarto dist. quarta, & ibid. Scholast. multa disputant de fide Suscipientis Sacramenta, & recto vsu.

⁸ Quintum, nos asserere Sacramenta prodesse peccatoribus. Sed si intelligat Lutherus peccatores præitentes, id verum erit de Sacrament. Baptismi, & Pœnitentiæ. Si autem impœnitentes, merum mendacium, est, nullus enim Catholic. hoc dixit. Item, nos velle non requiri gratiam, vñobis Sacramenta prosint. Sed omnes Catholici docent, vel gratiam præsupponi, vel simul infundi, in perceptione fructuosa Sacramenti. Præterea, iuxta nos non requiri fidem, nec incredulitatem haberi pro obice impediēte Sacramentum. Sed si de Substantia Sacramenti sermo sit: nec nos, nec ipsi requirimus fidem. Nam ^h verus est Baptismus, quem sine vera fide hæreticus recipit. Si autem de fructu Sacramenti: Catholici omnes requirunt actualem fidem, infantibus verò (qui certè nec ponunt, nec ponere possunt obicem incredulitatis: quia incredulitas non est non credere, sed nolle credere) infunditus in ipsa susceptione Sacramenti fides habitualis.

^k Sextum, fuisse Scotum authorem sententiæ, docentis Sacramenta conferre gratiam non ponenti obicem. Nam ante Scotum, idem ^l Innocentius tertius, & ^m Augustinus docuerunt

ⁿ Septimum, Scotistas non requirere in vsu Sacramenti fidem, nec bonum propositum, seu motum cordis. Nam Scotus ipse ^o in 4. apertè docet requiri fidem, & Contritionem, seu Attritionem.

Octauum, nos tantum tribuere salu, & aquæ consecra. quam Baptismo. Nullus enim catholicorum hoc dixit.

⁸ *ibidem, Et Calvin. in Antidoto sess. 7. can. 5. & 6.*

^h *ita Aug. 4. de Baptismo*

^{12.} *cum Augustino Catholici omnes: idem docet Lutherus homilii de Baptismo, Calvinus 4. Inst. 14. §. 16.*

¹ *Magister 4. dist. 4. D. Tho. 3 par. q. 68. art.*

^{8.} *Ius Canon. de consecrat. dist. 4.*

^k *assertione art. 1.*

^l *cap Maiores: de Baptismo, Et eius effectus.*

^m *epist. 23. ad Bonifacium.*

ⁿ *ibidem.*

^o *dist. 4. q. 2. & q. 5. in principio ac responsione ad ultimum. item distinct. 17. q. 1.*

Mendacia Philippi.

CAP. III.

^a articulo 13.
Confess. Aug.
^b ibid. art. de
Missâ.

RIMVM, ^a est simile septimo Lutheri, nisi quod tribuit omnibus Scholast. quod tantum Scotistis Lutherus.

Secundum, ^b falsò accusantur (inquit) Ecclesia nostra, quòd Missam aboleant: retinetur enim Missa apud nos, & summâ reuerentiâ celebratur. Sed si per Missam intelligat tantum Sacramenti distributionem, & perceptionem: non accusantur à nobis, quòd id sustulerint: Si verò oblationem, & totum canonem: falsum est falsò accusari: in articulis enim Smalchaldicis legitur: *Abroganda meriti Missa est.*

^c ibidem.

^c Tertium, veteres ante Gregorium, non fecisse mentionem Missæ priuatæ. Sed si Missa priuata, sit ea quæ vni tantum profit, nulla fuit talis apud Catholicos: si quæ celebratur ab vno Sacerdote, sine distributione Eucharistiæ, mentitur, cum ^d Augustinus perrexit (inquit) vnus, obtulit ibi (scilicet in domo priuata) sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit ut cessaret illa ^e vexatio, Deoque protinus miserante cessauit.

^d 22. Ciuit. 8.
annis 100. ante
Gregorium.
^e vexationis
scilicet Damo-
num.

^f Articulo de
Confessione.

^f Vltimum, nullam fieri à nobis mentionem in Sacramentis de fide, & meritis Christi. Sed nullus est liber catholicus, tractans de Sacramentis, quin in eo sæpè de fide, & Christo agatur.

^a Inst. 14. §.
14. scilicet Sa-
cramenta iusti-
ficare dummo-
do non sit obex
peccati mortali:
nec fidem re-
quiri.

^b ibid. 9. 17.

Mendacia Caluini.

CAP. IIII.

PRIMUM, ^a simile primo Philippi. ^b Secundum, nos docere causam iustificationis, siue gratiâ, ac virtutem SS^{ti} includi elemētis, seu vasculis, ac plaustris.

Cum enim dicunt Catholici,

gratiam contineri in Sacram. ac Sacramenta esse gratiæ vasa, non intendunt, reuera gratiam includi in ipsis Sacramentis, sed vt ab ipsis, vt à ^c causis instrumentalibus produci: quomodo ^d Psalmista vocat sagittas, vasa mortis: quia causant mortem.

• Tertium, Vocari opus operatum, meritum fuscipientis Sacramentum. Nam id, opus operantis est. opus enim operatum non pendet à bonitate ministri, meritum verò pendet.

^f Quarto, in Sacramento Eucharistiæ Alexandrum Papam vsu fuisse primum azimo pane. Sed ^t Math. ^h Marcus & ⁱ Lucas scribunt Dominum cœnam fecisse primo azimorum die.

^k Quintum, *Veteres, dum propriè loquuntur, nusquā plura duobus Sacramentis recensent.* Nam ^l Cyprian. non solum Baptif. & Euchar. sed etiam Confirmationem vult propriæ esse Sacramentum.

^m Sextum. *Augustinus* (inquit) *apertè affirmat, Confirmationem, nihil aliud esse quam orationem.* Sed audi Augustinum. *Sacramentum chrismatis in genere visibilium signorum, sacro-sanctum est, sicut ipse Baptifmus.*

• Septimum, Matrimonium non fuisse inter Sacramenta positum vsque ad Gregorium. Sed ^p August. ter illud annumerat inter Sacramenta, & ^q lib. de bono coniugali: *In nostrarum nuptijs plura valet sanctitas Sacramenti, quam secunditas uteri.*

^r Vltimum, nos antepondere cæremonias Baptismi, Baptismo. Sed catholici, adeò non anteponunt, vt affirmant præparationes esse ad Baptismum, nullomodo essentielles Sacramento.

^c ita etiam
Calvin. in Antidoto Concilij

Tridentini
sess. 7. cap. 4.

^e 5.

^d Ps. 7. v. 14.

^e ibid. §. 26.

^f cap. 17. §.

43. ibid.

^g 26. v. 17.

^h 14. v. 12.

ⁱ 22. v. 7.

^k ca. 19. §. 12.

^l 2. Epist. I.

^m ibidem.

ⁿ 2. contra li-
teras Peliliani

104.

^o ibid. cap. 19.

§. 34.

^p libro 1. de
nuptiis ^q cõ-
cupiscen. c. 10.

^q cap. 18.

^r in Antidoto
sessionis 7. can.

13.

DE SACRAM. IN GEN.

Mendacia Kemnitij.

CAP. V.

^a in *Examine*
edito an. 1566.
in octavo pag.

14.

^b *Epist. I. c. 7.*

PRIMUM ^a definiuisse Papam Sy-
ricium, Matrimonium effectantum
vitam secundum carnem, quæ Deo
placere nequeat. Sed non ^b agit
Syricius de legitimo, sed de coniugio
sacerdotum, quod reuera sacri-
lega impudicitia est.

^c pag. 39.

^d nimirum Sa-
cramenta.

^e In quolibet
Sacramēto no-

ua legis, gratia
infunditur, in-
quit D Thom.

3 p. q 65. art. 1.

^f p. 40.

^g p. 44. *Et*

45.

^h in 4 dist. I.

q 4.

ⁱ ibidem.

^k vide *Augu-
stinū* 4. de *Bap-
tismo* 10. &
libro 6. cap. 12.
ipsū *Cyprian.*

Epist 15 ad *Lu-
banum*, *Pom-
peium*, *Stepha-
num*, *Quirinū*.

Secundum, ^c loquens de Ordine, & Matrimo-
nio. *Etsi* (inquit) *Richardus disputat*, etiam per istos
^d ritus conferri gratiam gratum facientem, reliqui tamen
agnoscunt hoc subsistere non posse. Nam omnes ferè ^e
Theologi idem dicunt quod Richardus.

Tertium, ^f Scholasticos non satis se expedire,
cum declarare nituntur cur aqua benedicta, rosa,
ensis &c. minimè sint Sacramenta. Omnes enim
adeò id nullomodo difficile putant ut nec, vel obiter
explicent.

Quartum. ^g *Alenf. Thom. Durand.* sentire,
ipsis Sacramentorum elementis conferri, per ver-
bum, virtutem quandam supernaturalem. Sed non
videtur Kemnit. hos legisse authores. Nam ^h *Du-
randus* cōtrarium sentit, & *D. Thomam* oppugnat.

Quintum, Scholasticos, seipsos non intelligere,
dum dicunt vim inditam Sacramentis, esse ens in-
completum, quod nec sit per se in aliquo decem
prædicamentorum. Sed nullus est mediocriter *Phy-
sicæ*, vel *Logicæ* peritus, quin sciat, motum esse ens
incompletum, & ad nullum prædicamentum, per
se, spectare: hanc autem vim Sacramentis indi-
tam plerique motionem vocant.

Sextum, ⁱ *Cyprianum* existimasse Baptismum
inutilem esse, collatum ab hæreticis; & malis mi-
nistis. Id enim nusquam de malis ministris catho-
licis, ^k *Cyprianus* voluit.

Mendacia Tillemanni Heshusij.

CAP. VI.

P R I M U M, ^a falsò dixisse Catechismum Ròmanum: Virtutem, quæ ex passione Christi manat, hoc est, gratiam, quam illæ nobis in arâ crucis meruit, per Sacramenta quasi per alueum in nos derivare oportet. Sed si hæc sententia falsa sit, ^b contradictoria erit vera: quæ tamen ut hæretica ab ipsis etiam Lutheranis habetur. Nec refert alueum non dicere, nam causam instrumentalem ^c nominant, quod est longè amplius.

Secundum, falsò affirmari Sacramenta legis veteris, non impressisse characterem. Sed impressisse, Lutherani non dicunt, qui nusquam illa Sacramenta nostris anteponunt. At nostris negant impressionem characteris.

Tertium, docuisse Gabrielem 4. dist. 1. q. 3. in suscipiente Sacramentum haud exigi bonum interiore motum. Nam Gabriel loquitur de motu meritatorio gratiæ, alioquin aperte requirit fidem, & pœnitentiam.

Quartum, Sacramenta vetera nec ex opere operato, nec operantis, seu per modum meriti non contulisse gratiam: Sed neque opus operatum, neque operantis, vllò modo Lutherani agnoscunt.

^a lib de 600. erroribus Pontificiorum.

^b Christus in cruce, non meruit nobis gratiam, vel si meruit, ea tamen non derivatur ad nos per Sacramenta, ut per alueum.

^c Kemnit. 2.

par. Examinis p. 97. Calu. in Antidoto sess. 7. can. 4.

DE SACRAM. IN GEN.

Sine utendum nomine Sacramenti.

CAP. VII.

^a lib. de Capti-
uit. Babyloni-
câ.

^b libro contra
celestes Prophe-
tas p. 2. Philip-
pus in locis an.
36. Brentius
Confessionewi-
temberg. cap. de
Sacramentis
Kemnitius 2.
par. Examinis
non procul ab
initio.

^c Isaia 24. v.
16.

^d v. 27.

^e v. 5. & 7.

^f v. 7. $\mu\upsilon\varsigma\acute{\alpha}\nu$
 $\epsilon\iota\omicron\upsilon$ $\acute{\iota}\delta\eta$ $\acute{\iota}\mu\pi$ -
 $\gamma\epsilon\tau\alpha\iota$ $\tau\acute{\iota}\varsigma$ $\alpha\upsilon\tau\omicron$ -
 $\mu\acute{\iota}\alpha\varsigma$. *Mysteriū*
iam operatur
iniquitas.

^g de prescri-
ptionibus c. 16.

^h 2. Epistol. 3.

ⁱ Ps. 121. v. 7.

Lactantius 4.
cap. 17. Ambr.
sex libri de Sa-
cramentis.

I V THERVS & Lutherani hoc nomen respuebant initio, volebatque Lutherus significare in scripturis ubi que rem sacram, vel secretam nusquam signum rei latentis Sed cum aduertere Carolstadium, & Zuingliū, quibuscum inimicitias fouebat, à Sacramenti voce abhorrere, nomen Sacramenti ^b approbare cepit. Et reuera approbandum esse ut importat signum rei sacræ ac latentis. Probatur, Primò ex scriptura, in qua et si ut edità à primo authore, vox Latina, *Sacramentum*, non habeatur, quia non Latine scripturæ primò sunt editæ, inuenitur tamen quod æquiualeat Hebraicè ^c רָזַק Razi Chaldaicè רָזַק Raza, ^d Danielis 2. dum agitur de statua Nabucodonosoris, quia signum erat rei latentis, nempe successionis quatuor regnorum, &c. Apocal. autem ^e decimo septimò & secundæ ^f Thessalonic. 2. habetur $\mu\upsilon\varsigma\acute{\alpha}\nu$ ad significandum signum rei arcanæ.

Secundò ex patribus, qui hoc nomine vsu sunt ad significandum Baptisma, Eucharist. &c. ipsa quoque (inquit) ^g Tertullianus res Sacramentorum diuinorum in Idolorum mysteriū diabolus emulatur, tingit & ipse quosdam. ^h Cyprian. Quo & ipso (inquit) Sacramento (Eucharistix) populus noster ostenditur adunatus. Hilar. in illud. ⁱ Et abundantia diligentibus te, Hieron. in 44. Ezech. August. Epist. 118. & 2. doctrinæ Christ. 3.

Adde, omnes linguas vulgares in Latina Ecclesia hoc nomen retinuisse, quod argumentum est semper fuisse in Ecclesia venerabile.

CAP. VIII. De Etymologia

Quid requiratur ad Sacramentum nouæ legis constituendum.

CAP. IX.

ATHOLICI doctores ad Sacramentum nouæ legis requirunt 1. ut sit ^a signum 2. ^b sensibile 3. ^c voluntarium. siue datum, 4. ^d analogiam *Et* similitudinem aliquam habens cum re ^e sacra quam significat, uimirum, principaliter & gratia cuius sit, dam suscipitur, causa instrumentalis: nisi penatur obex, quamuis etiam repræsentare debeat passionem Christi, & futuram gloriam, ^h 4. ut sit caremonia religionis statæ, ac solemnus qua hominem Deo consecrat. Ex quibus excluduntur à ratione Sacramenti. 1. creaturæ omnes, quamuis sint signa potentiz, & sapientiz Dei 2. omnes sacre imagines, signum crucis, & similia: quia non propriè significant gratiam sanctificantem animas 3. Manna, columba quæ super Christum apparuit in Baptismo, linguz igneæ super Apostol. in die Pêtecotes. Quia nullum horum, erat causa instrumentalis rei quam significabat: Manna refectionis per Eucharistiam: columba, sanctitatis Christi: Linguz, ardentissimæ charitatis quæ conferebatur 4. illa Christi

^a Est res præter speciem, quam ingeris sensib. aliud aliquid ex se faciens in cogitatione venire. ita definit signum Aug. 2. cap. 1. doctrina Christiana. oportet autem signum quatenus signum est, imperfectum esse re quem significas, *Et* magis illam, quam seipsum repræsentare. Sacramenta esse signa constat ex Genesis 17. v. 11. Ephes. 5. v. 32. quo

dicuntur Matrimonium signum coniunctionis Christi cum Ecclesiâ. Et PP. Græci Sacramenta passim vocant τὰ σύμβολα.

^b Propterea dicunt PP. Sacramenta esse vestigia quedam, *Et* manifestationes ad spiritualia. Dionys. Ecclesiastica Hierarch. 1. Aug. de catechizandis rudibus cap. 26. Chrysostom. homil. 83. in Mathæum.

^c ita Aug. 2. de doctrina cap. 3. & lib. 3. cap. 3. quem sequuntur omnes.

^d Si Sacramenta (inquit August. Epist. 23.) quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Et Græci PP. passim vocant Sacramenta ἀντίτυπα.

^e hinc Augustinus epist. ad Marcellinum dixit: signa cum ad res diuinas pertinent Sacramenta vocari.

^h ita D. Thom. 3. p. q. 60. art. 3. & omnes alij DD.

^h ita D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5.

Sitne utendum nomine Sacramenti.

CAP. VII.

^a lib. de Capti-
mit. Babyloni-
ca.

^b libro contra
celestes Prophe-
tas p. 2. Philip-
pus in locis an.
36. Brentius

Confessionewi-
temberg. cap. de
Sacramentis

Kemnitius 2.
par. Examinis
non procul ab
initio.

^c Isaia 24. v.
16.

^d v. 27.

^e v. 5. & 7.

^f v. 7. *μυσ-
τεριον ἵνα ἡ ἁγί-
α πνεῦμα τὸν ἀν-
θρώπου μυστήρι-
ον ὁρατοῦ. Mysteriū
iam operatur
iniquitas.*

^g de prescri-
ptionibus c. 16.

^h 2. Epistol. 3.

ⁱ Ps. 121. v. 7.

Lactantius 4.
cap. 17. Ambr.
sex libri de Sa-
cramentis.

LUTHERVS & Lutherani hoc no-
men respuebant initio, volebatque
Lutherus significare in scripturis ubi-
que rem sacram, vel secretam nusquam
signum rei latentis Sed cum aduerterei
Carolstadium, & Zuingliū, quibuscum inimicitias
fouebat, à Sacramenti voce abhorrere, nomen Sa-
cramenti ^b approbare cepit. Et reuera approban-
dum esse ut importat signum rei sacræ ac latentis.

Probat, Primò ex scriptura, in qua etsi ut edità
à primo authore, vox Latina, *Sacramentum*, non ha-
beatur, quia non Latine scripturæ primò sunt edi-
tæ, inuenitur tamen quod æquiualeat Hebraicè
^c מִסְתֵּרִים *Raxi* Chaldaicè מִסְתֵּרָא ^d *Raxa*, ^e Danielis 2. dum
agitur de statua Nabucodonosoris, quia signum
erat rei latentis, nempe successionis quatuor re-
gnorum, &c. Apocal. autem ^e decimo septimò
& secundæ ^f Thessalonic. 2. habetur *μυστήριον* ad
significandum signum rei arcanæ.

Secundò ex patribus, qui hoc nomine vsu sunt
ad significandum Baptisma, Eucharist. &c. ipsa quo-
que (inquit) ^g Tertullianus res Sacramentorum disino-
rum in Idolorum mysteriis diabolus emulatur, tingit & ip-
se quosdam. ^h Cyprian. Quo & ipso (inquit) Sacra-
mento (Eucharistix) populus noster ostenditur adunatus.
Hilar. in illud. ⁱ Et abundantia diligentibus te, Hieron.
in 44. Ezech. August. Epist. 118. & 2. doctrinæ
Christ. 3.

Adde, omnes linguas vulgares in Latina Ecclesia
hoc nomen retinuisse, quod argumentum est sem-
per fuisse in Ecclesia venerabile.

CAP. VIII. De Etymologia

DE SACRAM. IN GEN.

Sitne utendum nomine Sacramenti.

CAP. VII.

^a lib. de Capti-
mit. Babylonici.
cā.

^b libro contra
celestes Prophe-
tas p. 2. Philip-
pus in locis an.
36. Brentius
Confessionem Wi-
temberg. cap. de
Sacramentis
Kemnitius 2.
par. Examinis
non procul ab
initio.

^c Isaia 24. v.
16.

^d v. 27.

^e v. 5. & 7.

^f v. 7. *μυστή-
ριον ἵνα ἐπι-
γένηται τὸ ἀπο-
κάλυψιν. Μυστήρι-
ον ὁποῦ
ἐργάζεται
τὴν ἀνομίαν.*

^g de prescri-
ptionibus c. 16.

^h 2. Epistol. 3.

ⁱ Ps. 121. v. 7.

Lactantius 4.
cap. 17. Ambr.
sex libri de Sa-
cramentis.

DUTHERVS & Lutherani hoc no-
men respuebant initio, volebatque ^a
Lutherus significare in scripturis ubi-
que rem sacram, vel secretam nusquam
signum rei latentis Sed cum aduerteret
Carolstadium, & Zuingliū, quibuscum inimicitias
fouebat, ^a Sacramenti voce abhorrere, nomen Sa-
cramenti ^b approbare cepit. Et reuera approban-
dum esse ut importat signum rei sacræ ac latentis.
Probat, Primò ex scriptura, in qua et si ut edita
à primo authore, vox Latina, *Sacramentum*, non ha-
beatur, quia non Latine scripturæ primò sunt edi-
tæ, inuenitur tamen quod æquiualeat Hebraicè ^c
מִסְתֵּרִים Razi Chaldaicè *ܡܝܫܬܪܝܢ*, ^d Danielis 2. dūm
agitur de statua Nabucodonosoris, quia signum
erat rei latentis, nempe successionis quatuor re-
gnorum, &c. Apocal. autem ^e decimo septimò
& secundæ ^f Thessalonic. 2. habetur *μυστήριον* ad
significandum signum rei arcanæ.

Secundò ex patribus, qui hoc nomine vsu sunt
ad significandum Baptisma, Eucharist. &c. ipsa quo-
que (inquit) ^g Tertullianus res Sacramentorum disino-
rum in Idolorum mysteriū diabolus emulatur, tingit & ip-
se quosdam. ^h Cyprian. Quo & ipso (inquit) Sacra-
mento (Eucharistia) populus noster ostenditur adunatus.
Hilar. in illud. ⁱ Et abundantia diligentibus te, Hieron.
in 44. Ezech. August. Epist. 118. & 2. doctrinæ
Christi. 3.

Adde, omnes linguas vulgares in Latina Ecclesia
hoc nomen retinuisse, quod argumentum est sem-
per fuisse in Ecclesia venerabile.

CAP. VIII. De Etymologia

*Quid requiratur ad Sacramentum nouæ
legis constituendum.*

CAP. IX.

CATHOLICI doctores ad Sacramentum nouæ legis requirunt 1. ut sit ^a signum 2. ^b sensibilis. ^c voluntarium, siue datum, 4. ^d analogiam *Et* similitudinem aliquam habens cum re ^e sacra quam significat, vimirum, principaliter ^f gratia cuius fit, dum suscipitur, causa instrumentalis: nisi penatur obex, quamuis etiam repræsentare debeat passionem Christi, & futuram gloriam, ^h 4. ut sit caremonia religionis statuta, ac solennis qua hominem Deo consecrat. Ex quibus excluduntur à ratione Sacramenti. 1. creaturæ omnes, quamuis sint signa potentiz, & sapientiz Dei 2. omnes sacræ imagines, signum crucis, & similia: quia non propriè significant gratiam sanctificantem animas 3. Manna, columba quæ super Christum apparuit in Baptismo, linguae igneæ super Apostol. in die Pêtecostes. Quia nullum horum, erat causa instrumentalis rei quam significabat: Manna refectiois per Eucharistiam: columba, sanctitatis Christi: Linguae, ardentissimæ charitatis quæ conferebatur 4. illa Christi

^a Est res præter speciem, quam ingeris sensib. aliud aliquid ex se faciens in cogitatione venire. ita definit signum Aug. 2. cap. 1. doctrina Christiana. oportet autem signum quatenus signum est, imperfectius esse re quam significat, *Et* magis illam, quam seipsum representare.

Sacramenta esse signa constat ex Genesis 17. v. 11. Ephes. 5. v. 32. quo

dicuntur Matrimonium signum coniunctionis Christi cum Ecclesiâ. Et PP. Greci Sacramenta passim vocant τὰ σύμβολα.

^b Propterea dicunt PP. Sacramenta esse vestigia quadam, *Et* manifestationes ad spiritualia. Dionys. Ecclesiastica Hierarch. 1. Aug. de catechizandis rudibus cap. 26. Chrysostom. homil. 83. in Mathæum.

^c ita Aug. 2. de doctrina cap. 3. & lib. 3. cap. 3. quem sequuntur omnes.

^d Si Sacramenta (inquit August. Epist. 23.) quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Et Greci PP. passim vocant Sacramenta σμύμβολα.

^e hinc Augustinus epist. ad Marcellinum dixit: signa cum ad res diuinas pertinent Sacramenta vocari.

^f ita D. Thom. 3. p. q. 60. art. 3. & omnes alij DD.

^h ita D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5.

DE SACRAM IN GEN.

^t *Luca 7.v.*

48.

^k *Ioan. 20.v.*

22.

verba ad peccatricem: ⁱ *Remittuntur tibi peccata tua.* & illa insufflatio in Apostolos, cum his verbis: ^k *Accipite Spiritum sanctum*, &c. quia hæc non instituit Christus vt statam cæremoniam in Ecclesia sua.

Possitne Sacramentum propriè definiri.

CAP. X.

^a *ita Okam,*
Maior Richar-
dus in 4. dist. 1.

^b *Scotus dist.*

1 q. 2. Sotus
dist 1. q. 1. ar. 2.

^c *Martinus*
Ledefinius tra-
ctatu de Sa-
cramentis in
genere q. 1.
art. 2.

QUIDAM existimant ^a non posse, quòd sit aggregatum per accidens, cum rebus, & verbis constet, vel ens rationis, si cōsideretur formaliter vt signum, ex arbitraria institutione significās. ^b Alij fatentur quidem esse ens rationis, tamen esse vnum per se quia significatio vna est, ex varijs illis rebus confurgens, sicut est vna figura domus, etsi multa ad domum faciendam concurrant: Et proinde Sacramentum saltem imperfectè definiri posse. ^c Alij denique putant, propriè posse definiri.

Verùm Sacramenta bifariam considerari possunt: physicè, & moraliter: quemadmodum homo aliter consideratur à physico, aliter à politico. priori modo, probabilior est prima opinio. Tùm quia ad essentiam Sacramenti non pertinet sola significatio, sed etiam res ipsa sensibilis, quæ adiuncta significationi, ens per accidens constituit. Si enim solâ significatione consisteret essentia Sacramenti, res ipsa sensibilis, nihil esset nisi subiectum Sacramenti: nec verum esset, quod docet Ecclesia: scilicet, *Sacramentum constare, ex rebus, & verbis.* Tùm quia Sacramentum non solùm significat, sed etiam sanctificat. At significare, & sanctificare ad diuersa spectant prædicamenta. ergo vnum per se facere nequeunt. Posteriori, (quo modo verè à Theologo considerari debet) est ens reale, & suo modo vnum, & sic definiri potest, vt apud morales definiuntur regnum ciuitas, &c. Etsi enim aqua, & verba, agere, & sanctificare, sint res diuersissimæ, tamen

men vt faciunt vnum instrumentum iustificationis, vnum sunt, constans ex genere, & differentia scilicet signo, & sanctificatione instrumentali per modum ceremonie: item materia, & forma scilicet rebus, & verbis, ad similitudinem nimirum aliquam Metaphysici, ac Physici compositi. Nec oportet nimis anxie quætere an tota ratio, & proprietates omnes generis, & differentie materie, & forme conueniant partibus Sacramenti, cum non Physicè sed moraliter à Theologo sit considerandum.

Quæ sit definitio Sacramenti.

C A P. XI.

P RÆFATUS Sacramenti sunt definitiones. ^a Prima Signum rei sacre. Secunda, inuisibilis gratia visibilis forma, quæ si accipiantur vt verba simpliciter sonant sunt imperfecte. Si tamen per signum, vel formam, intelligatur practicum, institutum, & sensibile signum, rei signate similitudinem gerens: per rem sacram, gratia iustificans, erunt legitime. Tertia est ^b Hugonis. Sacramentum, est materiale, vel corporale elementum foris sensibiliter propositum, ex similitudine representans, & ex institutione significans, & ex sanctificatione continens aliquam inuisibilem, & spiritualem gratiam. Per elementum autem intelligitur ^c res quælibet, vt à verbo distinguitur: per sanctificationem, verbum Dei, quod est veluti forma Sacramenti.

Quarta est ^d Magist. Sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma, eiusdem gratie Imaginem gerens, & causa existens. scilicet ex institutione diuina. nulum enim signum sensibile, potest, ex natura rei, causa esse gratie.

Quinta Catechismi Trident. Concilij. Sacramen-
Tom. III. B

^a colligitur ex Aug. 10. Cimit. 5. hancque pertractat. D. Th. 3. p. q. 60. art. 1. & 2.

^b libro I p. 9.

cap. 2.

^c ita dicta vel quia in Baptismo est verum Elementum, vnum ex quatuor, nimirum: aqua: vel quia Elementum materiam aptissime significat, cum sit Elementum, corpus imperfectum, ordinatum ad compositionem Mixti. Vnde Aristoteles, materiam primam Elementum vocauit.

^d 4. distinct. 1.

DE SACRAM. IN GEN.

tum, est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione, sanctitatu, & iustitiæ, tum significanda, tum efficienda vim habet. scilicet cū similitudine rei significatæ. Deus enim qui suauiter omnia disponit nunquam instituisset rem vnā ad aliam significandam, nisi significans cum significatā analogiam aliquam haberet. Hæ tres definitiones optimæ sunt, de quibus autem Sacramentis sint intelligendæ, capite sequenti dicitur.

An aliqua definitio Sacramenti, vniuocè conueniat Sacramentis legis Veteris, & Nouæ.

CAP. XII.

^a Magister
sup. Albertus
D. Thom. Bo-
nauentura.

VIDAM ^a arbitrantur non conuenire, sed omnes definitiones propriæ, & perfectæ Sacramentis tantum nouæ Legis quadrare: Veteris verò Legis Sacramētis, analogicè & imperfectè.

quod existiment de ratione Sacramenti, etiam in genere, esse, sanctificationem efficere. At Sacramenta antiqua non efficiebāt veram sanctificationem, sed solum quandam legalem.

^b Thom. 3. p. 7.
60. ar. 1. & 2.
(quo sententiā
mutauit prio-
rem) Domini-
cus à Soto, &
Ledesmus dist.
1. q. 1. art. 1. &
2.

^b Alij docent, illam definitionem: *Sacramentum est sacre rei signum*, vniuocè conuenire vtriusque Testamenti Sacramentis, quod sufficiat ad rationem Sacramenti in genere, sanctificationem significare. Sacramenta autem antiquæ legis fuerunt verissima signa verissimæ sanctificationis. Significabāt enim gratiam iustificantem, nobis dandam per Christū.

Prima propositio. *Ad rationem Sacramenti in genere non satis est ut significet, sed etiam requiritur, ut efficiat sanctitatem seu sanctificationem.* Probat, primo, quia in Testamento veteri, Sacramenta raro, signi-
ficare: frequētissimè verò, ^c consecrare & sanctificare,

^c Exodi 28.
& Leuitici 8.

seu initiare dicuntur. In nouo etiam Testam. Baptif. dicitur, *lauacrum regenerationis*. Regenerare autem, magis efficere, quam significare est.

Secundò, omnia nomina similia *Sacramento*, actionem significant, non signum; vt *vestimentum*, *calceamentum*, *ornamentum*, &c. Ergo &, *Sacramentũ*.

Secunda propositio. *Sacramenta Veteris legis*, non idèò *Sacramenta sunt*, quia significant gratiam iustificansem, sed quia significant, & efficiunt sanctitatem legalem.

Probatur primò, quia si ad *Sacramentum* in genere requiritur *sanctificare*, certè antiqua *Sacramenta*, si villo modo *Sacramenta* erant, nou solum significabant, sed etiam aliquid efficiebant [quid autem nisi legalem sanctificationem?]

Secundò, significare gratiam aliis dandam (quomodo significabant illa *Sacramenta*) non est *Sacramenti*, vt *Sacramentum* est, sed vt figura, & typus rei futuræ, tum quia *Sacramentum* ^e dicit ordinem ad eum, qui *Sacramento* initiatur non ad alios, tum quia, aliàs ^f sequeretur, *Manna*, & *Serpentem ancum*, & *observantias legales omnes*, ac *sacrificia priora*, fuisse *Sacramenta*.

Tertia propositio, *Sacramentum est genus uniuocum ad Sacramenta utriusque Testamenti*, & proinde vetera *Sacramenta*, erant simpliciter, & absolute *Sacramenta*.

Probatur primò, ad rationem *Sacramenti* in genere sufficit cæremoniam esse significatam, & efficientem aliquam cõsecrationem, seu sanctificationem quæcumque tandem illa sit. *Sacramenta* autem veteris legis, verè significabant, & efficiebant quandam consecrationem. Si quidem per Circumcisionem initiabantur Iudæi, vt essent populus Dei peculiaris: per vnctionem Sacerdotalem verè consecrabantur Deo filij Aaron, ⁱ &c.

Secundò, ^k nulla potest esse vera Religio, sine *Sacramentis*. Sed in Testamento veteri erat vera religio. igitur vera quoque *Sacramenta*.

Nec obstat Apostolum ^l dixisse, omnia contigisse Iudæis in figura, & proinde etiam *Sacramenta*.

B ij

^a ad Titum 3.
^{v. 5.}

^e vt docet D.
Thom. 1. 2. q.
101. art. 4. qu.
10. art. 5.

^f significabat
Eucharistia
dulcedinem.

^g curationem
à peccatis allaturā per Christum. Ioan. 3.
v. 14. & 15.

^h significasse
gratiam, demò
strat August.

19. contra Fau-
stum 8. 9. 10.
11.

ⁱ idem dici po-
test de cæteris
Sacramentis
antiquis. quò
de re vide D.
Thom. 1. 2. q.
102. art. 5.

^k ita D. Au-
gustinus 19.
contra Fau-
stum 11.

^l 1. Cor. 10.
v. 11.

DE SACRAM. IN GEN.

Ita enim eorum obseruationes, &c. erant figuræ, vt simul veræ cæremoniæ, atque ritus essent, quibus instituerent & Deum colerent. Quare sicut eorum Sacrificia, simul erant & vera Sacrificia, & figura nostrorum, ita & illorum Sacramenta, vera quidem erant, & simul nostrorum figura.

Quarta propositio. *Illæ definitio, Sacramentum est rei sacræ signum, in aliquo sensu conuenit vniocè Sacramētis Veteris, & Nove legis.*

Probat. Primò, quia, etsi cum per *signum* intelligitur, practicum & per, *rem sacræ*, gratia iustificans, sit propria hæc definitio Sacramentis nouæ legis: tamen vt res sacræ, consecrationem tantum in genere importat, cuius cōsecrationis huiusmodi signum sit ^m practicum, siue operatorium, idè conueniet vniocè hæc definitio vtriusque Sacramentis, quòd vtræque sint operatoria consecrationis, quam significant. Secundò, quia per *signum* potest intelligi, nudum signū: per *rem sacræ*, gratia iustificans. At iuxta opinionem arbitrantium non esse de intrinseca ratione Sacramenti efficere quod significat, hoc vtrumque inuenitur æquè in Sacramentis vtriusque legis. Ergo hæc definitio conueniet vniocè Sacramentis vtriusque. verum talis definitio non est perfecta, cum Sacrificiis etiam conueniat. Aliæ definitiones etsi solis nouæ leges competant Sacramentis: possunt tamen accommodari ad Sacramentum in genere, si loco, *Inuisibilis gratia, seu iustitia: ponatur, consecrationis cuiusdam.*

m quamuis hæc non sit expositio, ad mentem D. Augustini, nec enim loquitur de practico signo.

Soluuntur argumenta Kemnitiy.

CAP. XIII.

RIMÒ, ^a arguit hanc ^b Ifidori definitionem Sacramenti, *Sacramentum. est per quod sub tegumento rerum visibilium, diuina virtus secretius salutem operatur.* Quomodo (inquit) iuxta hanc definitionem matrimonium

erit Sacramentum?

Respondeo, sub tegumento rerum visibilium, id est coniunctionis sponsi, & sponsæ, significari gratiam inuisibilem, per quam Deus cum animâ iungitur, siue infundendo, siue augendo iustitiam.

Secundo, nō rectè dici Sacramentum, *Elementum corporale*, quandoquidem Sacramentum Eucharistiæ iuxta catholicos sit tantum accidens. Sed non aduertit, per, *Elementum* intelligi quidquid sensibile est.

Tertiò, nec rectè dici esse, *formam visibilem*. Nam in matrimonio, Orthodoxi volunt, materiam esse verba exprimentia consensum, quæ tamen visibilia non sunt, nec etiam, *Elementum* dici possunt: cum *Elementum* in Sacramentis distinguatur à verbo.

Respondeo, primo non deesse Catholicos arbitantes materiam Sacramenti Matrimonij esse personas contrahentes, formam, verba. vide Paludanum in 4. dist. 1. q. 4. 2. siue verba in Matrimonio sint materia, siue non: per *visibilem formam*, intelligi quamcumque ^c sensibilem, iuxta vsitatissimum loquendi modum, tunc autem *Elementum* distinguitur, dumtaxat, à verbo, cum verbum habet rationem formæ, non autem si habeat materiæ: tunc enim *Elementum* erit.

Quartò, præter Richardum omnes alios docere in Matrimonio, & Ordinatione non conferri

B iij

^a 2. par. Examinii cap. de numero Sacramentorum, pag. 38.

^b 6. Etymol. 18. tribuitur Gregorio, a Gratiano 1. q. 1. Canone, Mitti. à D. Thom. in 4. dist. 1. q. 1. tribuitur Augustino.

^c [siue sit res permanens siue transiens, siue subiecta oculis, siue non: dummodo sensu percipi possit.]

DE SACRAM IN GEN.

gratiam gratum facientem, & proinde malè dici signum huius inuisibilis gratiæ. Sed mentitur Kemnitius.

Quintò, si Sacramentum est signum significans effectum Dei gratuitum efficaciter : esse quoque Sacramenta, benedictionem Monachorum, aquā benedictam &c. illa enim (inquit) sunt certis consecrationibus, & finguntur habere spirituales effectus. Sed neque hæc, aut similia ex se producant iustificantem gratiam : sed ad alios quosdam ordinantur effectus, quos nec infallibiliter consequuntur : cum non ex diuinā institutione, sed Ecclesiæ precibus vim habeant.

Refellitur definitio Lutheranorum.

CAP. XIII.

KEMNITIVS, definitionis Lutheranorum maximus explanator, hæc ad Sacramenti naturam requirit.

Primò, vt sit externum materiale, seu corporale & visibile elementum, siue signum, quod certo externo ritu tractetur.

Secundò, id signum habeat expressum mandatū, seu institutionem diuinam.

Tertiò, huiusmodi mandatum, sit in testamento nouo.

Quartò, Sacramentum sit duraturum vsque ad mundi consummationem.

Quintò, requiri promissionem, de gratiā, effectū, seu fructu Sacramenti.

Sextò, eam debere signo annexam esse, & eo quasi vestitam, ordinatione diuinā.

Septimò, ^a esse de remissione peccati.

Octauò, vt promissio, quæ alioqui generalis est, applicetur singulis in particulari per Sacramentum, per idem obfignetur tanquam per sigillum,

^a Hanc partē
urgens valde
Lutherus in
captiuitate Ba-
bylon & Phi-
lippus in locis.
cap. de numero
Sacramentorū.

& confirmetur vt per miraculum , ad excitandam, ac augendam fidem rectè suscipientium.

Hanc definitionem excogitauit Kemnitius quatenus probaret duo tantum esse Sacramenta propriè dicta, Baptismum, & Eucharistiam.

Sed *in particula primâ* vel Kemnitius accipit elementum visibile, & corporale, pro quacumque re sensibili: & tum etiam Absolutio sacerdotalis erit Sacramentum propriè dictum, cum sit res sensibilis quæ percipiat auribus: vel pro re visibili tantum atque tractabili: & tunc definitionem effingit sine vlllo testimonio scripturæ. Nec aliunde hanc probat particulam, quam quia Baptismus, & Eucharistia, Sacramenta sunt visibilia, & tractabilia. Sed id non magis sequitur inde, quam omne animal esse bipes, quòd homo, & avis bipedia sint.

In secundâ, vel requirit expressum in scripturis mandatum, aut satis est si constet, Deum hoc mandatum dedisse, licet in scripturis nō habeatur adeo expressè: Si posterius, admittimus. Sed tunc probabimus septem Sacramenta. Etsi enim (verbi gratia) nusquam scriptum sit Deum mandasse vel instituisse Sacramentum Confirmationis. Quia tamen ^b legimus per manus impositionem datum fuisse Spiritum sanctum, idque ordinariè, certò colligimus hoc fuisse institutum à Deo: nec enim potest creata potestas per se efficere, vt per impositionem manus, detur hominibus Spiritus sanctus. Si postestus (vt reuera se velle significat Kemnitius) falsa particula. Nam per accidens ad mandatum siue institutionem diuinam se habet eam scriptam, vel non scriptam esse. Alioquin non fuissent vera Sacramenta Baptismus, & Eucharistia, quando Christus ^c baptizabat, ^d deditq; Eucharistiam discipulis, nimirum ante Euangelium scriptum.

Tertia particula, vera quidem est absolutè, sed destruit sententiam aduersariorum. Ipsi enim vnanimiter ^e docent Baptismum Ioannis habuisse

^b Act. 8. v. 7.

^c Ioā 3. v. 22.

^d Matthæi 26.

^e infra de Sacramento Baptismi cap. 19.

DE SACRAM. IN GEN.

eandem vim cum Baptismo Christi, id est fuisse verum Sacramentum. At Baptismus Ioannis non fuit in nouo Testamento institutus. ^t Author enim Noui, siue Mediator est Christus, cuius præcursor Ioannes exiit.

Quarta non displicet.

Quinta, vel intelligitur de promissione gratiæ, quæ sit Sacramenti effectus vel gratiæ præcedentis Sacramentum, quæ Sacramento tanquam sigillo obsignetur. Si prius, illam promissionem non inuenient in Eucharistiâ. Traditiones enim non recipiunt. In scriptura equidem Ioannis sexto multæ promissiones dumtaxat habentur. Sed aduersarij & nolunt in isto capite agi de Eucharistia. Mathæi vigesimo sexto, Marci decimo quarto, & Lucæ vigesimo secundo, in quibus legitur institutio huius Sacramenti, non exprimitur vlla promissio. Promissio enim de traditione corporis, & effusione sanguinis non refertur ad Sacramentum, sed ad sacrificium, quod tunc Deo offerebatur in cœna, & proximè offerendum erat in cruce.

^b Lutherus de captiuitate Babylonica cap. de Eucharistia. Primum (inquit) caput sextum Ioannis in totum est seponendum, ut quod nec syllaba quidem de Sacramento loquitur.

Si posterius, promissio minimè necessaria est, nec facile inuenietur in Baptismo. ^h Lutherus certè istud producit: ⁱ *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Contra 1. hîc non exponitur promissio præcedens, sed explicatio efficacis Sacramenti. 2. ista verba post Resurrectionem dicta sunt. At Baptismus ante passionem institutus fuerat.

^h visitatione Saxonica, & Philippus in loci cap. de Baptismo.

ⁱ Marci ultimo. v. 16. οὐκ ἐστιν ἡμεῖς οὐδὲν ὑμῖν λέγειν.

^k v. 5.

Dicent haberi ^k Ioannis tertio. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* At hæc non tam promissio, quam cōminatio est, ex quâ colligitur necessitas & virtus Baptismi, sed non promissio aliqua præcedens, quæ obsignetur Baptismo. Adde ante ista verba, Baptisma institutum fuisse.

Sexta particula, falsa est. Nam verbum quod diuina ordinatione, annexitur, & quasi vestitur signo, ut inde fiat Sacramentum, numquam est promissorium, sed assertorium vel deprecatorium. Cum

LIBER PRIMVS. II

enim aqua aspergitur in Baptismo non dicitur: *Qui crediderit & Baptizatus fuerit, saluus eris*, quam promissionem appellant, sed: *Ego te baptizo, &c.* Et Dominus cum primo Eucharistiam fecit, & dedit, non dixit: *Qui manducat hunc panem uiuet in aeternum*, sed. *Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.* In Confirmatione, & Extrema vnctione utimur verbo deprecatorio, quia sic nos ¹ Acta Apostol. & ^m 12. cōbūs docent. In Ordine, imperatorio, *Accipe potestatem, &c.* In reliquis, assertorio.

¹ de Confirmatione cap. 8. v.

17.

^m de extrema Vnctione cap. 5. v. 14.

Quod si aduersarij antequam Sacramenta ministrent, verbum prædicant, & remissionem peccatorum annuntiant, ac deinde sigillum adhibent Sacramentorū, id ex suo capite faciunt. nulla enim extat ordinatio diuina qua iubeamur non dare Eucharistiam, aut Baptismum nisi post concionem, quæ certè in Baptismo infantium frustra adhiberetur.

Septimam particulam maximè introduxit Kemniti-
tius vt excluderet à numero Sacramentorum propriæ dictorum Ordinationem, verum falsa est. Nā Eucharistia non est instituta, propriè ad remittenda peccata, sed ad charitatem nutriendam, & augendam: ideo enim datur sub specie panis & vini, quæ nutriunt viuos, non excitant mortuos. Quare Apostolus ⁿ iubet vt homines antequam accedant ad Eucharistiam seiplos probent, nimirum an sint absque peccato.

ⁿ 1. Corint. II.

O Etana, æquè falsa est, primò si Sacramenta confirmarent promissiones instar sigilli, atque miraculi: velid esset necesse quod ignoremus quæ sint Dei promissiones, id autem ex Sacramentis discimus: aut quia, cum sciamus tam esse promissiones quam Sacramenta à Deo, tamen magis Sacramentis credimus quam promissionibus Non prius: tum quia sequeretur Sacramenta esse efficaciora ad fidem persuadendam, quàm ipsum Dei verbum, in quo quidem ipsa continetur promissio: cum experientia doceat magis verba persuadere quam signa:

DE SACRAM. IN GEN.

dummodo non sint miracula, tùm quia quæ sint Sacramenta ex verbo Dei discimus, sine quo authoritatem non habent: è contra, verbum Dei sine Sacramentis infallibili non careret autoritate. Quare verbum potius esset appellandum sigillum Sacramenti, quam Sacramentum sigillum verbi: cùm per sigillum intelligatur cuius sit Sacramentum diploma. Non posterius, non enim solum credimus, sed etiam scimus evidentissima ratione, Deum non posse mentiri, proinde nihil certius esse promissionibus diuinis. Igitur, &c.

Secundò essentia Sacramentorum nequit aliunde melius colligi quam ex verbis authoris Sacramentorum. Sed in scripturis nusquam dicuntur Sacramenta, testimonia promissionum: sed vbique, vt instrumenta iustificationis describuntur. Per Baptismum dicimur ° denuò nasci, P renouari, Ecclesia 9 sanctificata, & mundata. Per Eucharistiam 1 viuere in æternum. At inæptissimum est asserere nihil aliud esse regenerare, mundare, dare vitam æternam, quam testimonium dare promissionum diuinarum. Qui enim diceret, Baptismus regenerat, id est dat testimonium voluntatis diuinæ, vel Ego te baptizo, id est ego testificor, quomodo non rideretur? hoc argumentum negatiuè sumptum ab autoritate est 2 efficacissimum contra Lutheranos.

Tertiò, si Sacramenta essent tantùm promissionis gratiæ testimonia: vel essent supernacanea, vel certè parùm necessaria. Siquidem bona opera sunt testimonia adeptæ iustitiæ longè meliora, quam ablutio aquæ, vel Eucharistiæ sumptio. Nam multi impij baptizantur ficto corde, & Eucharistiam sumunt, qui proinde peiores fiunt. Quare Apostolus: 3 Gloria (inquit) nostra hæc est, testimonium conscientia nostra, & Petrus 4 Satagite vt per bona opera, &c.

Quartò, si Sacramenta essent testimonia promissionum ad excitandam fidem, frustra baptiza-

° Ioan 3. v. 5.

P ad Titum

3. v. 5.

9 Ephes 5. v.

25.

1 Ioan. 6. v. 54.

2 In rebus sacris (inquit Lutherus libro contra Cochleum) vehemē-

tissimus locus est, arguere ab auctoritate negatiuè.

3 2. Cor. 1. v.

12. 1 3 καὶ οὗτοι ἰμῶν αὐτοῦ ἔσιν, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν.

4 2. Petri. 1. v.

10.

rentur infantes, & amentes. Hoc argumentum coëgit ^x Lutherum asserere infantes actu credere, dum baptizantur. quod quantum sit absurdum videbitur ^y infra.

^x libro contra
Cochleum.
^y cap. 10. de
Baptismo.

Quintò, Si Sacramenta essent testimonia gratiæ quæ alicui in particulari confertur: sæpè falsa essent: nimirum cum ministrantur homini fictè accedenti. Quare non liceret vllum baptizare, ne cogeremur Deum testificari falsum. De nullo enim certi sumus credarne, an fingat, dicent Sacramentum non testificari gratiam, nisi rectè suscipienti, id est credenti promissionibus.

Contra. 1. Lutherus asserit qui non credit verbo Ministri dicentis: *Ego te baptizo*, vel *Ego te absolvo*. Deum facere mendacem. At si hæc verba sint conditionata, videlicet: *Ego testificor te habere gratiam Dei si credis, si autem non credis, non testificor*, falsa erit hæc opinio Lutheri. 2. volunt Lutherani hominem teneri credere, sine vllâ hæsitazione, se iustum esse. Ergo Deus, iustum esse hominem absolute testatur. Nec enim debet homo credere, nisi quod Deus testatur. 3. testimonium Dei certum, esse oportet. At teste ^z Luthero nemo certus est de se, an vere credat: igitur testimonium diuinum nõ pender, à fide suscipientis, siue à conditione, si homo credat. ⁹ 4. Philippus: *Ego* (inquit) *mandato diuino, & loco Christi baptizo te, id est, hoc signo testificor ablui peccata tua, &c.* vbi nullam facit mentionem conditionis.

^z libro contra
Rebaptizantes
edito an. 1528.
Baptismus non
est fundendus
supra fidem ba-
ptizantis, vel
baptizati, quia
uterque incer-
tus est de fide.
⁹ in locis cap.
de Baptismo.
^a sermone de
verbis Cæna.

Refelluntur definitiones aliæ.

CAP. XV.

I THERVS ^a testatur Carolstadiũ asseruisse Sacramentum nihil aliud esse, quam signum quoddam institutum ad discernendum populum Christianum à Iudæis, & Paganis: quo-

DE SACRAM. IN GEN.

modo vestibus diuersi generis distinguuntur inter se Monachi. Verum etsi Sacramenta hunc etiam sibi vendicent vsum, non tamen est illorum præcipuus. 1. quia nullibi legimus ad hunc finem instituta fuisse, sed benè, ad iustificandum homines. Marci ^b ultimo, Actorum ^c secundo, &c. 2. meliùs per confessionem fidei distinguitur populus Dei, quàm per Sacramenta, cum Baptismus sit hæreticis communis. 3. per vnionem membrorum sub vno capite visibili Romano Pontifice, cum hoc neque hæreticis, neque schismaticis competat. 4. Sacramenta omnia vim habent ex passione Christi. At si solùm instar togarum diuersi generis, distinguere debebant, quid erat opus Christi passione? nam satis fuisset beneplacitum humanum. *sine sanctificatione inuisibilis gratiæ* (inquit ^d August.) *visibilia Sacramenta quid prosunt?* eaque est cum Augustino omnium sententia ^e PP. Anabaptistæ contendunt Sacramenta esse allegorias tantùm, & quasi monitoria signa informandæ vitæ: id est baptizari hominem vt intelligat, Christiani esse patienter ferre aduersa pro Christo, imò ipsam mortem. At quamuis, Sacramenta hoc etiam gaudeant effectu, tamen non est solus, neque præcipuus. Hæc sententia argumentis refellitur iisdem, quibus superior. Adde tunc fore Sacramenta signa tantum rerum futurarum, cum sint etiam reuera præteritarum, atque præsentium.

^b v. 16.

^c v. 38. & cap.

12. v. 16.

^d q 84. in *Leuiticum*.

^e apud Philip-
pū in loci anni
36 & 41. cap.
de Sacramentis.
Breuium hom.
23 in 3. *Luca*
& *Kemnitium*
2 p. Exam. p.
96.

^f apud Zuinglium libro de vera, & falsa Religione cap. de Sacramentis, & Kemnitium supra.

^g v. 16. Σμ-
λασαι τας α-
μαρτίας ου.
supra.

^t Alij arbitrantur Sacramenta esse signa gratiæ antea perceptæ. Sed scriptura diserte docet Sacramenta dum percipiuntur gratiam conferre. Actor. ^g 22. *Ablue peccata tua.*

^h Zuinglius docet Sacramentum nihil aliud esse, quàm initiationem quandam, & oppignorationem, qua homines se obligant Christo, & eius militiæ nomen dant. Sacramenta hūc vsum non negamus habere. Sed alios requirimus vltra. Primò quia sequeretur, in Sacramento nihil Christum agere, sed solùm hominem testari se fore fidelem. Cum ta-

men scriptura dicat. ¹ *Hic est qui baptizat.* 2. quia Zuinglius affirmat, ante Sacramentum susceptum esse iustificatum hominem: solúmque per Sacramentum exterius testificari se velle Christo militare, & Ecclesiæ adiungi. At ^k scriptura docet Sacramenta iustificare interius. 3. ^l Apostolus dicit Baptismum significare mortem, & Resurrectionem Christi. Igitur non solum significat hominem initiari Deo, vel Ecclesiæ coniungi.

¹ Ioan. 1. v. 3.
² 1m. 2. v. 12.
³ 1m. 2. v. 12.
⁴ 1m. 2. v. 12.
⁵ 1m. 2. v. 12.
⁶ 1m. 2. v. 12.
⁷ 1m. 2. v. 12.
⁸ 1m. 2. v. 12.
⁹ 1m. 2. v. 12.
¹⁰ 1m. 2. v. 12.

Refellitur definitio Caluini.

C A P. XVI.

SACRAMENTVM ^a Caluinus definit, externum Symbolum, quo beneuolentia erga nos sue, promissiones conscientijs nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostra imbecillitatem, & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo, & Angelis, quam apud homines testamur. Per Symbolum, Intelligit nudum signum. Neque obstat ^b in Antidoto dixisse, Sacramenta esse iustificationis instrumenta, id enim non efficienter, sed merè obiectiuè fieri ^c defendit. Per, beneuolentiam. Intelligit prædestinationem. Per fidem, illam quâ homo certo credit se prædestinatum esse.

^a 4. Inst. 1.4.
^b 5.1.

Sed malè dici Sacramentum, nudum signum patet ex superiori capite. 14. & 15. Malè poni hanc beneuolentiam probatur, quòd hinc sequeretur semper Sacramenta esse signa rei præteritæ, imò ^d æternæ ac nusquam primam iustificationem asferre, quod libenter ^e admittit Caluinus. At scripturæ tribuunt

^b sess. 7. can. 5.
^c quod clarè explicat Theodorus Beza libro de summa rei Sacramentaria q. 2.

Vnde (inquit) efficacia illa Sacramentorū? à Spiritu sancti operatione in solidum, nō autem a signis, nisi

si quatenus externis illi obiectis interiores sensus mouentur.

^d scilicet prædestinationis. ^e in Antidoto sess 6. cap. 5. Non a Baptismo initium habet eorum salus, sed quæ iam in verbo fundata erat Baptismo obsignatur, & clarum in paruo Catechismo.

DE SACRAM. IN GEN.

^f *Vide in* *fratib.* Baptismo vim afferendi ^f primam iustificatio-
bro 2. cap. 3. & nem, perperam etiam ponit *Promissiones*, scilicet
libro de Baptis- *prædestinationis*, cum nulla extet in tota scriptura
mo cap. 13. promissio talis. Omnes enim promiss. includunt
aliquam conditionem ut fidei, poenitentiae, &c. &
in his omnibus conditio perseverantiae, nemo au-
tem sine speciali revelatione sibi promittere po-
test perseverantiam. Quomodo ergo sciet se cer-
tò prædestinatum ex Dei promissione? si nesciat:
vnde agnoscat Sacramentum esse illi testificatio-
nem & confirmationem promissionis de sua præ-
destinatione? Sed malè quoque ponitur *Sacramen-*
tum obsignare, siue testificari hanc promissionem. Tum
quia sequeretur Deum sæpè falso testificari per
Sacramentum, scilicet cum baptizatur non præde-
stinatus: testaretur enim baptizatum esse prædo-
stinatum. Tum quod nemo posset sine peccato
aliud baptizare. Baptismus enim prophanat, &
teste Caluino, qui illud confert non prædestinato,
quia Deum mendacem facit. At nemo certus est
an alius sit prædestinatus necne. Ergo vel nemi-
nem debet vllus baptizare; vel temerè & infideli-
ter agit: cum se periculo exponat prophanandi
baptismum.

^g in *Antidoto*
supra.

^h *Prefatione*
commentario-
rum in Ma-
thæum.

ⁱ 4 *Instit.* 5. §.
36. & 17.

Respondet ^h Bucerus ministros non habere in-
tentionem nisi baptizandi prædestinatos.

Contra. 1. etsi minister inde excusaretur: non tamè
Deus, nisi fortè etià aliquādo Deus, sine intentione
baptizet. 2. iuxta Lutheranos, atque Calvinistas;
ita Sacramenta non pendent ex intentione mini-
stri, ut Baptismus sit verus, & ratus, etiamsi mini-
ster intendat non baptizare, imò verò ludere. Er-
go siue intendat baptizare, non prædestinatum,
siue non, semper baptizabit, id est, nomine Dei;
testificabitur eum esse prædestinatum. Quare ⁱ
Calvinus respondet Deum semper esse veracem
quod ex parte sua offerat promissionem, & sigil-
lum promissionis omnibus, qui baptizantur siue
illi recipiant, siue non. Nec etiam ministrū peccare

dummodo conferat Baptismum profitentibus se credere, si sint adulti, vel si sint infantes, filijs fidelium parentum: probabiliter enim minister credit istos esse prædestinatos. Sed 1. cum ista promissio, quam Deus omnibus offert, sit cum sigillo promissionis, id est iuxta ^k Calvinum testificatione diuinæ benevolentiae, nimirum prædestinationis: vel ergo mentitur Deus cum illam offert reprobis scilicet simul testando eos esse prædestinatos: vel eam non omnibus offert. Minister etiam opinione tantum colligere potest suscipientem Baptisma esse prædestinatum, quantumcumque asserat quisquis baptizatur se credere certò, id est se fidem habere. At non licet Deum vocare in testem de re, quam certò non scimus: quia periculum est, ne Deum testem mendacij faciamus: multo minus licebit in persona Dei affirmare aliquid, quod falsum contingere potest. Erit enim non solum care diuinam Maiestatem in testem mendacij, sed eam facere in seipsa mendacem.

*k in paruo
Catechis. Sa-
cramentũ (in-
quit) est dimi-
na erga nos be-
nevolentia te-
stificatio.*

Ergo non licebit ministro propter opinionem tantum quam habet de fide suscipientis Sacramentum asserere ex parte Dei suscipientem esse prædestinatum, cum huiusmodi assertio falsa possit esse. 2. quid dicit Calvinus de paruulis Turcarum, aut Iudzorum, qui consensu parentum baptizarentur? Nam si eos baptizet minister, prophanat baptismum, cum nullum habeat signum quo intelligat illos esse prædestinatos: si non baptizet faciet contra vsum Ecclesiæ totius.

Obiicitur, Catholici docent Sacramenta esse gratiæ Symbola. Sed multis Sacramenta cõferunt quibus gratia non datur: Ergo non sunt amplius Symbola gratiæ. Ergo neque Sacramenta.

Negatur consequentia vtraque, non enim docemus Sacramenta esse tantum Symbola gratiæ, quæ de factò infallibiliter adfit: & proinde si desit gratia desit & Symbolum, non sit Sacramentum. Sed esse signa significantia, gratiam quam in omnibus

DE SACRAM. IN GEN.

producere possunt. [Etsi de facto aliquando non adsit, ex solo suscipientis defectu qui tamen remoueri potest. At Calvinus contendit mera tantum esse Symbola rei, quæ in multis nulla ratione inueniri potest, qualis est prædestinatio. Ergo in his, cum amittant rationem Symboli omnino, & præter Symbolum nihil sint, neque tunc etiam erunt Sacramenta, id est in omnibus Baptizatis, Baptismus non erit Baptismus.]

Malè etiam ponitur in definitione illa Sacramenti: *conscientijs esse nostris testificationem ad sustinenda fidei imbecillitatem*: cum id in paruulis non habeat locum, qui dum baptizantur, nec conscientiam nec actuali fide potiuntur. Respondet Calvinus, Baptismum operari in paruulorum conscientijs, cum primò rationis vsu fruuntur. Recordantur enim Baptismi accepti & eo signo suâ nutriunt, & sustentant fidem.

Contra. 1. ut id præstare valeant certi debent esse de testificatione promissionis diuinæ infallibiliter, alioquin quomodo per rem illis incertâ, & quæ fortasse non fuit, fidem quæ certa esse debet, nutrire poterunt? At infantes hanc promissionis diuinæ certitudinem habere nequeunt: se enim baptizatos esse tantum norunt ex fide humanâ, quæ errare potest. Igitur per Baptismum præteritum, fidem suam nutrire non possunt. 2. etsi vera esset responsio Caluini, tamen longè vtilius foret, adultos tantum baptizare, nimirum cum iuxta Calvinum primarius Baptismi effectus, nutritio fidei, obtineri potest. maximè cum res visæ magis quam auditæ moueant. Nec timendum erit perituros sine gratia infantes, si ¹ Caluino credimus. Cum doceat paruulos prædestinatos etiam sine Baptismo saluari, non prædestinatos etiam cum Baptismo perire.

¹ in *Antidoto*
supra.

Dices necessarium esse Baptisma paruulis ut fiant Ecclesiæ membra. Contra. non est æquū tunc applicari Baptisma, cum secundarius effectus primum impedit. At facere infantes membra Ecclesiæ, est

fiat, est facere membra Incapacia, pro tunc, nutritionis fidei: & proinde impedire applicato Baptismo quo minus ille primarius sequatur effectus.

Refelluntur argumenta aduersariorum.

CAP. XVII.

PRIMVM^a Circumcisionem vocari in^a *Caluin. 4.*
^b scripturis *σφραγὶς* id est sigillum eius *cap. 14. Instit.*
 pacti, cuius fide, iam antea Abraham iu-
 stificatus fuerat. *§. 5.*
^b *Roman. 4.*

Respondeo primò, quæ de sola Circumcisione
 dicuntur non posse trahi ad omnia Sacramenta.
 Non enim rectè argumentamur ab vnâ specie ad
 alias species. *v. 11.*

Secundò Apostolum nullam mentionem facere
 promissionis aut pacti, cum agit de sigillo Circumcisionis. sed tantum vocat eam sigillum Iustitiæ fidei. Vel quia Circumcisio ob signabat, & claudabat iustitiam fidei, quæ suo tempore erat patefacienda: ^c id est sub figura, & typo Circumcisionis
 illius carnalis, occultè significabatur Circumcisio
 cordis, quam Christus erat allaturas. Vel quia fuit
 Abrahamæ data in signum, & testimonium iustitiæ,
 quam sibi acquisiuerat per fidem. *c vt Chrysost. & Theophylact. docent.*

Tertiò. hoc fuisse solius priuilegium Abrahamæ,
 nec posse ad alios transferri: Priuilegium siquidè
 Abrahamæ fuit vt ipse esset omnium fidelium pater.
 Et quia iam erat fidelium pater præputiatorum, cū
^a fidem habuerit adhuc præputiatus existens, ^c accepit ipse primus omnium, signum Circumcisionis,
 vt hoc modo esset etiam pater omnium Circumcisorum. *d Genes. 17.*
^c *Rom. 4. v.*
 Quia verò hoc priuilegium merito iustitiæ
 quam acquisierat per fidem habuit, idè illi fuit
 Circumcisio sigillum iustitiæ fidei. Quæteris autem
 Iudæis, Circumcisio est quidem signum eos esse filios
 Abrahamæ, non tamen sigillum iustitiæ fidei: si-

DE SACRAM. IN GEN.

^f Rom. supra. Et signum accepit Circumcisionis signaculum iustitiæ fidei, quæ in præputio est, ut sit pater omnium credentium per præputium. καὶ σημεῖον ἰλαρίαις ἀπομνήστευσα τῆς δι' ἡμετέρας πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι ἀντὶ τοῦ πατρὸς πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας. ^g Genes. 9. v. 16. ^h Et 17. ⁱ Genes. 17. v. 11. ^k homil. 39. in Genesim. ^l hom. 28. in Genes. ^m Lutheri lib. de captivitate Babylonicâ. ⁿ Iudicum 6. ad finem. ^o 4. Reg. 10. v. 11. ^p supra.

cut non omnes sunt multarum gentium. patres. Hæc vera esse patet. Tum quia Apostolus hæc duo coniungit ^f signaculum iustitiæ, fidei, & pater multarum gentium. Tum quia signum, à signaculo siue sigillo distinguit. At quid autem nisi ut indicaret Circumcisionem semper, & omnibus esse signum, soli autem Abrahamæ sigillum? tam denique quod cum sæpè loquatur scriptura de Circumcisione, nusquam tamen vocet sigillum, nisi in hoc loco, in quo de Abraham agitur.

Secundum, vocari & cœlestem arcum, fœderis inter Deum & Noë, ^h Circumcisionem fœderis inter Deum, & Abraham eiusque posteros signum. Quâto magis ergo signa fœderis erūt Baptismus, & Eucharistia?

Respondeo Iridem, & Circumcisionem fuisse quidem fœderis signa, sed commemoratiua tantum, non confirmatiua: ita enim ⁱ Chrysost. Dato (inquit) eis perpetuo memoriali inierit cum eis Circumcisionis signum. Et de Iride. ^k Quid dicis ô beate Prophetas? Recordabor (inquit) Testamenti mei, & c. non quia ipse opus habeat recordatione, sed ut nos ad illud signum respicientes nihil durum suspicemur, sed statim recordemur divinae promissionis, & c. Et ratio docet. Non enim Noë, aut populus qui credebatur verbo Dei, egebat huiusmodi signis ut confirmaretur in verbo Dei, cum verbo Dei nihil certius sit: sed tantum ut ad memoriam reuocaret verbum, & pactum diuinum.

Tertium ^l sumitur ex signis mirabilibus quibus Deus solitus est confirmare promissiones, quale fuit in ^m rore, & vellere: in umbra ⁿ horologii retrocedente, & c.

Respondeo, hæc signa data fuisse non quidem ad confirmandam certitudinem verbi Dei, sed ad certificandum promissiones quæ fiebant, esse reuera Dei: cuius rei gratia competenter opera miraculosa proponuntur, ea enim non pendent à verbo, vel promissione: sed ex se suam certitudinem possident. Propterea ^o Chrysost. non solum vide-

tragnoscere Iridem, signum commemoratiuum, sed etiam confirmatiuum : quod putauerit fuisse nouo institutam miraculo. At Sacramenta certitudinem suam ex verbo diuino, in quo promissio habetur, suscipiunt. Quomodo ergo signa confirmatiua huius promissionis erunt, aut hanc promissionem esse diuinam probabunt?

Quartum, i. Petri 3. v. 21. P *Quod & vos simili forma saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogationis in Deum.* ⁹ Lutherus contendit vocem *ἰντοῖμα* significare, pactum, non, interrogationem. Ac sensum esse: Baptismus saluos nos facit, non quatenus lauat corpus, sed quatenus ob signat pactum quod habet anima cum Deo, dum fide accipit promissiones eius. Eodem modo Caluinus exponit, licet *ἰντοῖμα* responsionem, & testificationem significare velit.

Respondeo 1. hunc locum obscurissimum esse. ¹ Oecumenius enim per *interrogationem* intelligere videtur, pignus & arrabonem. Quæ interpretatio hæreticis non fauet: verum non videtur ad mentem Petri, qui plus tribuit Baptismo, cum dicat per eum nos fieri saluos. ² Alii intelligunt *interrogationes*, & *responsiones* quæ fiunt ante Baptismum. Sed quamuis neque hoc etiam aduersarijs profit: tamen non videtur quadrare antithesi, quam proponit S. Petrus inter *depositionem sordium carnis*, & *ablutionem sordium mentis*, quam ablutionem propriis quidem verbis non exprimit, sed tantum figuratis, vt omnes concedunt. Nam vel illam exprimit per causam, vel per effectum. At neutro modo possunt per verba Petri huiusmodi, interrogationes significari, cum neque sint ablutionis animæ causa (Nā tunc Sacramentum haberet efficaciam ex opere operantis, huic enim interrogationi tribuit Petrus maiorem efficientiam, quam ablutioni externæ) neque valeant effectus esse, quia præcedūt Baptismum & proinde ablutionem ipsam. Dicendum ergo est Petrū intelligere, *responsionē bonæ conscientia,*

P *ἡ ἀντιμεν-
τιν, καὶ ἡ μὲν
αὐτῇ βάπτισ-
μα, ἡ εὐχρὴς
ἀποδοῖς πύμν,
ἀλλὰ αὐτεῖς
αὐτοὶ ἀγαθὸς
ἰντοῖμα εἰς
διδόν, δι' ἀνά-
της ἰσχύ χρι-
στοῦ per Resur-
rectionem Iesu
Christi.*

⁹ in hunc locum.

¹ in hunc locum.

² Lyranus,
Gagnau, Ioā-
nes a Louanio.

DE SACRAM. IN GEN.

interrogationem, quâ quis audent cum fiducia accedere ad Deum, ac cum eo colloqui. Atque per illam, tanquam per effectum, significare voluisse Petrum ablutionem, & munditiem cordis quæ sit in Baptismo: non autem pactum vel testimonium. 2. etsi testimonium testimonium vel pactum importaret: non tamen Dei, sed conscientiæ nostræ. inter quæ interest, quod pactum Dei, sit verbum Dei scriptum, præcedens Sacramenti vsum, & fructum: testimonium autem conscientiæ, sequatur Sacramentum ipsum. Præterea non dixit Petrus, Baptismo obsignari pactum, seu testimonium: sed animas saluari, & sanctificari, unde oritur testimonium conscientiæ bonæ. vult enim Apostolus eo modo nos saluari per aquas Baptismi, quomodo per aquas diluuii, qui erant in arca Noë. Aquæ autem diluuii non saluauerunt arcam testificando, vel obsignando promissiones, sed reipsâ eleuando arcam in sublime.

^t ita Basil.
exhortat. ad
Baptismum,
Hieros in 4. ad
Ephes. Aug.
19. cōtra Fau-
stum 11. Naz.
orat. de Baptis-
mo non procul
ab initio.

^u ita August.
libro de Cate-
chizandis ru-
dibus cap. 16.

^x ita Tertull.
libro de Pœni-
tentiâ Basil. 3.
contra Enno-
mium ac libro
de Spiritus san-
cto cap. 12.

Quintum, sumi potest ex PP. qui non rarò vo-
cant Sacramenta, sigilla, seu signacula. Verùm lon-
gè alia ratione quam hæretici: non enim, quasi Sa-
cramenta sint signacula promissionum Dei. Sed
vel, quia ^t obsignant fideles, & tanquam notæ
quædam eos ab alijs separant: vel ^u quia claudunt
intra se rem sacram. quod enim clauditur, obsigna-
ri solet: vel quia Baptismus est approbatio publi-
ca, ac testificatio fidei suscipientis Baptismum: Vel
demum Baptismus vocari potest sigillum fidei:
quòd perficiat quodammodo fidelem hominem:
quomodo veteres vocabant mortem pro Christo,
signaculum martyrij.

An Sacramenta componantur ex rebus, & verbis, ut materiâ, & forma.

CAP. XVIIII.

P

PRIMA ^a sententia, contendit Sacramenti materiam esse quidquid in Sacramento sensibile est siue res sit siue verbum, siue utriusque. Significationem autem esse formam. Quodque dicitur communiter, rem in Sacramento materiam, verbum formam esse, intelligi debere de Sacramento, materialiter sumpto.

^b Secunda materiam esse res, propriè, formam verò verba.

^c Tertia, Omnia Sacramenta non constare rebus, & verbis sed solum quedam.

Quarta, contra, Omnia constare ex rebus & verbis, ita Alenf. 4. p. summæ q. 8. membro 3. ar. 1. & 3. ac Theologi communiter in 4. d. 1. vel 3.

Quinta, ^a si res & verba accipiatur pro signis que aut sint res veræ, ac verba, aut certè vicem eorū gerunt, Omnia Sacramenta rebus & verbis constare. Si verò in rigore res & verba considerentur: non omnia ex rebus & verbis Sacramenta constare.

Prima propositio. Probabile est Sacramenta veteris legis solas res habuisse. Quia ubi præscribuntur in scriptura præcipui Sacramentorum ritus, nulla fit verborum mentio. Quod autem in ^b Leuitici 4. orabat Sacerdos, pro quibus sacrificium offerebat, nõ officit. Hæc enim oratio essentialis Sacrificio pro peccato non erat: cum ex eodem ⁿ loco pateat in Sacrificio pro peccato Sacerdotis non fuisse adhibitam orationem. Cæremonia autem Zelotypiæ Numer. 5. quæ verbis quibusdam fiebat, Sacramentum non erat, cum non ad sanctificandum, sed ad inuestigandum & puniendum adulterium, esset instituta.

De causis Sacramenti.

^a Dominici à Soto 4. dist. 1.

q. 1. art. 1 & 2.

Caiet. 3 p. q.

60. art. 6.

[Gregorij à

Valentia in eadem

questionē

puncto 1. &

2.]

^b D. Thom. 3.

p. q. 60. ar. 6. ad

2. & Theolog.

veterum.

^c Durand. in

4. dist. 1 q. 3 &

Adrian. q. 2. de

Baptismo.

^a Dominici à

Soto. 4. d. 1. q. 1.

art. 6.

^c est D Thom.

supr ar. 6. ad

ultimum.

^t Genes. 17.

quo præscribi-

tur Circūcisio,

Exod. 12. quo

ritus Agni Pa-

schalis. Leuitic.

8. quo ritus or-

dinationis.

^b v. 20.

ⁿ v. ad princi-

pium cap.

DE SACRAM. IN GEN.

Secunda propositio. *In Sacramentis omnibus non legi inveniuntur res ut materia, & verba ut forma.*

Primò quia id expresse Concilium Florentinum docet in Armenorum instructione 2. Res & verba in quatuor Sacramentis expresse tradunt Scripturæ: Baptismi Matthæi 28. v. 19. Eucharistiæ Matth. 26. v. 26. & 27. Confirmationis Actor. 8. v. 15. & 17. Extremæ vnctionis Iacobi 5. v. 14. Credibile igitur est alia etiam Sacramenta rebus, & verbis constare, licet non adeò expresse Scriptura doceat 3. ex communi Theologorum sententia paucis exceptis, quorum modus loquendi corrigendus, licet in re non multum discrepent ab aliis.

Tertia propositio. *Totum Sacramentum recte dicitur constare ex rebus ut materia, & verbis ut forma.* Sacramentum enim etsi propriè non sit compositum Physicum, aut artificiosum: tamen habet cum utroque similitudinem aliquam. Et quidem si cum artificioso compareretur: tum procul dubio forma eius erit partim significatio, partim virtus operativa: hæc inquantum Sacramentum est causa, illa inquantum signum: materia verò sunt res ipsæ, & verba, in quibus residet significatio, & virtus illa operativa. Sicut in artificioso composito, materia est totum substantiale: forma verò, accidens quoddam

ⁱ *supra.*

Si autem instar compositi Physici accipiat, habet pro materia, res cū sua significatione, pro forma autem verba significatiua. Primò, quia Concilium ⁱ Florentinum, & Theologi antiqui expresse docent Sacramenta cōstare rebus ut materia, utique inquantum significatiua sunt, & verbis, ut forma, utique etiam inquantum sunt significatiua: & proinde de tota ratione Sacramenti loquuntur. Remota enim significatione nulla est compositio ex re, & verbo: cum nulla sit alia conjunctio rerum, & verborum nisi quatenus rei significatio indeterminata, determinatur per

verbi significationem.

Secundò, significatio Sacramenti non est vna simplex, sed duæ partiales, ex quibus vna totalis resultat. 1. quia antequam coniunctio fiat elementi, & verbi, vtrumque suam habet significationem, & ex coniunctione non perit vlla significatio. 2. quia in Sacramentis tam verbum, quam elementum significant aliquid. verbum autem nō communicat elemento suam significationem, vel è contra: cūm elementi sit naturalis, verbi verò voluntaria significatio. Ergo partiales remanent.

At res cum sua significatione præcedit verbum, & velut aliquid imperfectum, & indeterminatum, perficitur & determinatur in Sacramento, à verbo significatio. Igitur illa materiz, hoc formæ rationem habebit instar compositi Physici.

Quarta propositio. *Vt Sacramenta constare dicantur rebus & verbis, non est necesse res non esse verba, aut verba non esse res, sed sat est si aliquid fungatur vice rei, aliud vice verbi.* Nam in Sacramento Pœnitentiæ ex communi consensu Absolutio est forma: materia remota sunt peccata: Contritio verò Confessio, & Satisfactio externè expressa, materia proxima. At fieri potest vt quis non nisi in verbo peccauerit, & Confess. Contritionem, Satisfactionem non nisi verbo exprimat. Ergo tunc pro materia Sacramenti [tam remota quam proxima] non erunt nisi verba. Dicuntur tamen vicem rei habere. 1. quia peccatum verbo commissum, non vt verbum sed vt peccatum est, & proinde vt induit aliam rationem à verbo, & Confessio non vt oratio, sed vt actus, & res pœnitentis est, sunt proprie materia Pœnitentiæ. [2. quia determinantur à formâ Sacramenti superueniente.] In Matrimonio verò forma sunt verba exprimentia consensum. At fieri potest vt solis exprimatur nutibus: Ergo tunc forma non verbis sed rebus constabit. [nutus tamen illi dicuntur vicem supplere verborum: quòd ver-

DE SACRAM. IN GEN.

bis, non nutibus soleat interior conceptus exprimi.]

Quarta. *Non est necesse, ut in omni Sacramento res & verba coniungantur, sicut partes essentielles rei naturales.* Hæc siquidem ad constituendum naturale compositum debent simul esse, siue coniungi simul reipsa. At fieri potest ut hodie quis conteratur & confiteatur, cras autem Absolutionem recipiat, & alio die satisfaciat. Ex quibus liquet materiam, ac formam in Sacramētis largo modo esse accipiendam.

Quodnam requiratur verbum essentielle Sacramenti.

CAP. XIX.

^a libello de forma ministrandi Sacramenta, alioſque hereticos Lutheranos, & Calvinist.

^b non tanquā formam, sed solum instructionis ergo ut constat ex Caluini comment. in 5. ad Ephes. explicans illud: Mundans eam, & Beza in summā de re Sacramētariā.

^c Luc. 22. v. 19. Hoc facite in meam commemorationē.

AC de re nobiscum grauitèr hæretici contendunt.

Prima propositio: *Non solum in Baptismo sed etiam in ceteris Sacramētis requiruntur in ipsā celebratione mysterij*

certa verba à Deo instituta. Hæc est contra ^a Caluinum, qui huiusmodi verba tantum in Baptismo ^b requirit: est autem communis catholicorum. Probatur, Dominus dum panem benedixit, certa pronunciauit verba scilicet: *Hoc est corpus meum*, ac deinde ^c iussit ut idem nos faceremus. Traditio autem, & vsus Ecclesiæ catholicæ docet, illud præceptum Domini, non solum se extendere ad id quod ille tunc fecit, sed etiam dixit. Debemus ergo & nos certis verbis uti: si Domini præcepto obtemperare volumus, & id quod egit facere.

Si traditio non recipiatur. Vnde habebunt aduersarij vtendum esse in Baptismo his verbis: *Ego te Baptizo in nomine Patris, &c.* Christus equidem Matth. ultimo dixit: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Sed non dixit, hæc verba debere dici, dum ministratur Baptisma. Illud

namque, *in nomine* posset intelligi ^d *in autoritate*. Atque sufficienter ministrari Baptisma, si nulla exprimantur verba, sed solum in autoritate Dei conferatur.

De alijs Sacramentis quamuis non sit valdè necesse dumtaxat probationem asserre quod non recipiantur ab aduersarijs. ^e Infra tamen idem probabitur.

Secunda propositio eaque contra ^f Caluinium. *Non requiritur verbum concionale ad essentiam Sacramenti*. Probatur primò. Nihil in rebus diuinis facere oportet sine Dei verbo. Præter scripturam verò nullum Dei verbum aduersarij agnoscunt. At Ioan. 3. Marci ^h ultimo, ad ⁱ Titum 3. & ^k primæ Petri tertio sit mentio Baptismi, nulla autem verbi, nedum concionis. Mathæi quidem ultimo habetur: *Docete omnes gentes baptizantes*. sed illud: *Docete* distinguitur ab intrinsecâ ratione Baptismi, cum præcedere Baptismum debeat, vt in hunc locum ^l Hierony. obseruat. Ephes. autem ^m quinto legimus: *Mundans eam lauacro-aque in verbo vite*. Sed per, *verbum vite* intelligi illud: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. docent Chysostr. Theoret. Theophyl. Ansel. interpretesque alij Hierony. excepto qui per, *verbum*, interpretatur, *doctrinam*. verùm tropologicè vt ipse loquitur, & non literaliter hunc placuit exponere locum. Neque enim per *lauacrum* etiam intelligit Baptisma, sed quamlibet purgationem, quæ per doctrinam fieri potest. De Eucharistia agitur Math. vigesimo sexto, & primæ Corinth. vndecimo, sed nulla sit concionis mentio: nec Dominus concionem de Eucharistia habuit cum illam instituit. Ergo sermo concionale ad rationem Sacramenti non spectat.

Secundò, si forma Baptismi esset concio, varia Baptismata essent, pro concionum varietate. At vnum esse Baptisma docet Apostolus. Ephes. 4. v. 5. & Symbolum Constantinopolitanum.

Tertio, sequeretur falsum esse hæreticorum Ba-

^d vt Marci ultimo v. 17. *In nomine meo* *Dæmonia eiciunt, &c.* Mathæi 18. v. 20. Ioan. 5. v. 43. *Ego veni in nomine Patris mei, &c.* ^e cum de singulis agatur. ⁱ 4. Inst. 14. §.

^{4.} ^g v. 5. & 22. ^h v 16. ⁱ v. 5. ^k v. 21. ^l in hunc locum Ordo præcipuus (inquit) iussit Apostolis, vt primum docerent omnes gentes: deinde fidei intingeret Sacramento, & post fidem, ac Baptisma, quæ essent obseruanda præciperent. ^m v. 26.

DE SACRAM. IN GEN.

ptissima quantumvis baptizarent dicendo, In nomine patris, &c. non enim vera est hæreticorum prædicatio, & proinde nec vera Baptismi forma. At Ecclesia ⁿ approbat huiusmodi Baptismum.

ⁿ vide Augu-
stinum 3. de Ba-
ptismo cap. 15.

^o 4. Instit. 15.
§ 16.

Quartò, Baptismus Catholicorum datur sine concione. Et si enim concio fiat pro adultis, communiter tamen non eo die quo datur Baptisma. Quomodo ergo ^o fatetur Calvinus verum esse eorum Baptisma, si careat legitimâ, & essentiali formâ? —

^p supr. cap. 16.
§. 20.

Quintò paruuli baptizandi non essent: nec enim fieri debet concio ubi qui audiat, non est.

^q. Confessione
Witembergica
cap. de Eucha-
ristiâ.

Respondet ^p Calvin. paruulos recipere quidem verum Sacramentum, sed vrile futurum. Contra quomodo possunt verum Sacramentum habere, & eius formam non recipere, quæ non recipitur, nisi percipiatur? ad hoc enim per se est instructio ordinata.

^r Actor 3. v 6.
In Nomine Ie-
su Christi Na-
zareni surge, &
ambula Math.
7. v. 22. In No-
mine tuo De-
monia eieci-
mus.

Tertia propositio Illa certa forma verborum ex insti-
tutione diuina, necessaria ut essentialis Sacramento, non
tam requiritur ut instruat circumstantes, quam consecret &
sanctificet elementum. Hæc propositio non solum im-
pugnat Calvinû, sed etiam ^q Brentium, ac Luthe-
ranos illos, qui verba consecrationis pronunciari
volunt tantum ad instruendum populum.

^s 1. Corinth.
10. v. 16. Ca-
lix benedictio-
nis, cui benedi-
cimus nonne
communicatio
sanguinis Chri-
sti est?

Probatur primò, verba à Domino præscripta in Baptismo, non habent formam instructionis, sed inuocationis & benedictionis. Non enim dixit.

^t can. 19.

^v can. 8. &
Syr. epist. 1.
cap. 1.

Docete omnes gentes nomen Patris, sed baptizantes eos in nomine Patris, &c. Quid est, in nomine, nisi in in-
uocatione, ac autoritate Trinitatis? ut patet ex
simili loquendi forma Marci ultimo ^t In nomine
meo demonia eiciunt.

Secundò, verba in mysterio Eucharistiæ vocan-
tur ^s ab Apostolo verba benedictionis, quod
certè non instructionem, sed consecrationem im-
portat.

Tertiò, Concil. ^t Nicænum iubet rebaptizari
Paulianistas, Arelatense 1. verò prohibet rebap-

ptizare ^x Arianos: cuius rei nulla ratio reddi potest, nisi quod Paulianistæ non baptizaret cum inuocatione Trinitatis, Ariani vero baptizarent: cum tamē vtrique, in instructione & prædicatione, grauiter errarent circa Trinitatem.

Quartò, ex PP. y Diony. vocat verba Sacramentorum τὰς τελεστίας ἐπικλήσεις id est, consecratorias inuocationes. ^z Iustinus super eo (inquit) qui renascendum sibi esse statuerit, parentis rerum omnium, & Domini Dei nomen nominatur, atque id ipsum solum lauaturum istum, ad lauacrum ducentes inuocamus, Basil. ^a Tribus meritionibus ac totidem nomenclaturis, sine inuocationibus magnum Baptismatis mysterium perficitur, ^b Cyrill. catech. tertiā. Athanas. ^c serm. 3. contra Arianos ^d Nyssen. lib. de Baptismo, ^e Ambros. venit (inquit) Sacerdos, precem dicit ad fontem, inuocans Patris nomen, præsentiam filij, & Spiritus sancti, utitur verbis calicibus, &c. ^f August. Baptismus Christi verbis Euāgelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est.

^x [si credatur baptizati in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus.]

^y de Ecclesiastica Hierarch. cap. ultimo.

^z Apologia ad Antoninum Pium.

^a libro de Spiritu sancto ca. 15.

^b Aqua simplex (inquit) per Sancti spiritus, Christi, & Patris inuocationē, sanctitatem consequitur.

^c circa mediū.

^d Omitte mecum configere, Et/ oppone re, si potes Domini vocibus, quæ inuocationem, Et/ cognominationem Baptismatis hominibus instituunt. Et quæ sunt verba Domini Præ-

Soluuntur obiectiones.

CAP. XX.

PRIMO, obiicitur Augustinus tract. 80. in Ioannem. Vnde tanta virtus aque, ut corpus tangat, & cor abluat? Nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud ^d virtus manens: hoc est verbum fidei quod prædicamus. Vnde in Actis Apostolorum. Fide mundans corda eorum: & Petrus Apostolus: Sic nos Baptisma saluti? Baptizantes eos in nomine Patris, &c.

^e 2. de Sacrament. 5.

^f 3. libro de Baptismo contra Donatistas cap. 10.

^a est Caluini.

DE SACRAM. IN GEN.

uos facit, non depositio sordium carnis, sed conscientie bone interrogatio. Hoc est verbum fidei quod predicamus.

Resp. in eo loco Augustinum explicanda suscepisse illa Domini verba: ^b *Iam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis.* Inter explicandum autem proposuit sibi, cur non dixerit Christus. *Iam vos mundi estis propter Baptismum, quo loti estis.* Respondet, ideo dictum esse vos mundi estis propter verbum, &c. quod in omni mundatione, siue fiat in Sacramento, siue extra, semper vis mundandi oriatur ex verbo. Ad quod probandum debuit Augustinus, & verbum Sacramentale, & verbum extra Sacramentum in medium afferre, ut fecit. Quando ergo ait: unde tanta vis aquae, &c. nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur: loquitur tantum de verbo Sacramentali, quod quidem vim mundandi habet, non quia est simpliciter, sonus transiens. ut loquitur August. id est, mera res naturalis, sed, in quantum in eo est virtus manens, id est continet invocationem Trinitatis: Et quia creditur, id est, quia est obiectum fidei: nec enim illud, quia creditur, potest significare, quia creditur actu. Alias sequeretur infantem baptizatum à Turcâ qui nullum eliceret fidei actum, verè baptizatum non esse. Quod falsum est.

^c in fine sermonis.

Quando verò ait, *Fide mundans corda eorum.* Item Hoc est verbū fidei quod predicamus: quia si confitearis, loquitur de verbo extra Sacramentum. Fides enim est ex auditu, auditus autem per verbum Christi Postquam autem dixerat, verbo Sacramentali mundari infantes, ^c cum addidit. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait, iam vos mundi estis propter verbum, &c. id non restringit ad sermonem Domini post ultimam cœnam, sed generaliter intelligit de verbo. Sensus siquidem est: Vos mundi estis propter verbum meum, siue quod me concionante audistis, ~~et~~ credidistis, siue quo in Baptismo sanctificati estis.

^d est Calvini, Brentij, Kemnitij, & commentum.

Obiicitur ^d secundo, speciem esse magicæ incantationis demurmurare certa verba super elementum mutum.

Respondeo attribuere certis figuris, aut verbis naturalem virtutem ad aliquid efficiendum, super-
 stitionis esse: Non attribuere, sed illam virtutem
 ex dæmonis pacto habere, ad magiam spectare:
 Horum autem neutrum Catholici in verbis Sacra-
 mentorum agnoscunt: totam enim virtutem à
 Christo Sacramentorum authore credunt. Quæ
 autem magia, facere quod instituit Christus? Por-
 ro mera calumnia est, nos vim in syllabis, & cara-
 cteribus, neglecto sensu verborum ponere. Om-
 nes enim Catholici fatètur si mutetur sensus essen-
 tialis verborum, Sacramentum non conferri, si mi-
 nimè mutetur, sed tantum caracteres, aut syllabæ,
 Sacramentum valere.

Tertio obijcit ¹ Caluin. Christum, Apostolos, ^f 4. cap. 14. §. 4.
 ac primitiuam Ecclesiam, semper adhibuisse con-
 cionem in Sacramentorum celebratione. Sed men-
 titur Caluinus: dicit, nihil probat. Ex Patribus qui-
 dem vnum August. producit, sed supra satisfactum
 est. Deinde sit, Deum, cum signa dedit eorum vim
 explicuisse: Neque etiam negabimus nobis idem
 esse faciendum erga Catechumenos: at non inde
 rectè colligitur verbum Sacramentale, tantum cõ-
 cionem esse. Aliud est enim concionari, aliud Sa-
 cramenta celebrare.

*An res & verba Sacramentorum ita sint
 determinata vt nihil immutare liceat.*

CAP. XXI.

PRIMò asseruit ^a Lutherus non ^a libro de ca-
 requiri certa verba in Sacramentis, ^{ptinitate Ba-}
 sed quoquo modo tradatur Baptis- ^{bylonicà cap.}
 mus, nihil referre dummodo in ^{de Baptismo.}
 nomine conferatur Domini: imò ^b Homil. 1. de
 sufficere, si tantum in eius recipia- ^{Baptismo ha-}
 tur nomine: verum postea ^b Martinus suam re- ^{bita an. 1535.}

DE SACRAM. IN GEN.

tractauit sententiam.

Prima propositio. *Res certæ & determinatæ ab ipso Deo in Sacramentis esse debent.* Quoad nouæ legis Sacramenta conueniunt hæc in parte hæretici nobiscum: probatur autem propositio: Sacramenta nouæ legis sunt gratiæ causa. At solus Deus gratiam absolutè dare potest. Solus igitur determinare potuit quæ ad essentiam Sacramentorum pertinent. De Sacramentis antiquis nonnulli dubitare videntur, tamen idem sentiendum est. 1. quia omnia ferè Sacramenta quæ ad nostram notitiam uenerunt constar à Deo determinata fuisse. 2. quia Sacramenta ista nostrorum erant figuræ. At determinare res certas, quæ infallibiliter significant aliquid futurum, soli Deo competit, qui solus futura cognoscit. 3. Etiam si Sacramenta uetera non

^c 1. cap. 18.

^a Lex (inquit) *Lex (inquit) tingendi imposita est, & forma præscripta: ite (inquit) ad*

omnes gentes, tingentes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

^e *quo ais excidere à gratiâ detrahentem, aut addentem, uerbu in Baptismo præscriptu.*

^f 2. de Spiritu sancto.

^g 6. contra Donatistas c. 25.

Secunda Propositio. *Non solum res, sed etiam uerba in Sacramentis nouæ legis ita à Deo determinata sunt ut non liceat quidquam immutare.*

Primò, quia non licet immutare quod instituit Deus. Secundò, quia non licet immutare materiam ut etiam aduersarij fatentur. Ergo neque formam.

Tertiò nefas est mutare scripturæ uerba. Igitur nec Sacramentorum, maxime cum scripturæ, sint tantum significatiua, Sacramentorum uerò & operatiua. Quartò ex PP.^c Irenæus reprehendit hæreticos quod mutarét uerborum formam in Baptismo à Christo præscriptam. ^d Tertull. lib. de Baptis. Cypri. ad Iubaianum, Athan. sup. ^e Basil. de Spiritu sancto

^f Didymus qui unum (inquit) de præceptis nominibus prætermittit, neque perfectionem Sacramenti attingit, neque à peccatis hominem liberat. August. *Certa sunt uerba Evangelica, sine quibus non potest*

consecrari Baptismus. Dama. 4. de fide 16. & Concil. Arelatense. 1. can. 8. Iuber examinare qua forma verborum Ariani baptizent.

Tertiaⁿ propositio. *Qui integritatem forma Sacramenti mutaret, quæ quidem consistit in significatione verborum, non solum peccaret, sed etiam nullum esset Sacramentum.* Quia Sacramentum nullum est quod aliqua parte essentialium caret.

^b [Hæ tres propositiones non habentur in Ballarmino per modum propositionum: habentur tamen quoad rem ipsam.]

Quarta, qui tantum integritatem accidentalem mutaret, puta transmutando verba, aut quid simile faciens scienter, sine mutatione significationis, peccaret equidem, quia non servat ordinem, & modum verborum præscriptum à Deo: ¹ communiter tamen, validum esset Sacramentum. Quia nihil de essentialibus deest.

¹ Nam in casu quinta Propositionis res se haberet aliter.

Porro iudicium de his mutationibus sintne substantiales, necne, non debet esse Mathematicum, sed morale: Ita ut tunc iudicandum sit sensum verborum conservari, quando audientes intelligunt, & iudicant illud significari, quod per integra verba solet significari, etiam si alioquin verba pronuntientur valde corruptè. Nam ut est apud ^k Gratianum: cum quidam ex nimia imperitia Latinæ linguæ baptizaret *In nomine Patria, & Filia & Spiritus sancta.* Iudicavit ¹ Zacharias Papa formam Baptismi propterea non esse mutatam: quia facile intelligi poterat, quid vellet baptizans dicere, nec ex industria mutasse verba: alioquin dixisset, *In nomine Patria, &c.* sed ex sola imperitia.

^k can. Retulerunt de cõsecr. d. 4.
¹ Epist. ad Bonifacium.

Quinta, ^m si aliquis integritatem formæ accidentalem mutaret, intendens introducere essentialem novum ritum, qui numquam fuit in Ecclesia vera, quæcumque tandem illa sit, nullum esset Sacramentum. Quia & si non de-

^m ita intelligendi sunt Zacharias can. Retulerunt supr. & D. Thom. 3 p. q. 60. art.

7. ad 3. & art. 8. in corpore. [Præterea communiter docent DD. si aliquid formæ addatur, pugnant contra fidem, non tamen contra formam Sacramenti ut qui diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. Et beata Maria matris, validum nihilominus esse Sacramentum. vide Gregor. à Valent. supr. puncto 2.]

DE SACRAM. IN GEN.

ficiat forma; intentio tamen deest faciendi quod facit vera Ecclesia. Si tamen solum intenderet ritum introducere respectu alicuius Ecclesiæ: quam ipse falsam putat quamvis sit vera Ecclesia: legitimum esset Sacramentū. Alioquin nullus hæreticus verè baptizaret, qui non intenderet facere quod facit Ecclesia Romana.

^a in definitione Sacramenti cap. 11. nempe ad iustificandos homines ut signa, & cause instrumentales gratiæ.

^b est Chrysostr. hom. 60. ad populum, Et 83. in Matheum: Si incorporeus esses, nuda (inquit) Et incorporea tibi dedisset dona, sed quoniam anima corpori inserta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet. Nazianz. Et Nyss. serm. de Baptismo.

^c quâ etiam ratione illuminavit Dominus cecum sputo, Et luto Ioan. 9.

^d Vide multas eiusmodi rationes apud Hugonem 1. de Sacramentis p. 9. cap 3. Et Magist. ac D D. 4. distinct. 1. D. Thom 4. contra gentes cap. 36. Guiliel. Alanus libro de Sacramentis in genere cap. 24.

De fine & necessitate Sacramentorum.

C A P. XXII.

D quem finem Deus instituerit Sacramenta ^a ex superioribus patet. Quare autem iis voluerit vi mediis variæ asferuntur rationes. ^b Prima, quòd id congruat naturæ humanæ, quæ ex corpore, & spiritu constat. Secunda, ut ^c clarius appareret, gratiam, quæ per Sacramenta datur, à solo Deo esse. Si enim per aliquas actiones spirituales conferretur, suspicari potuissent homines vi illius actionis propria iustificari: nunc autem cum per res corporales & abiectas datur tam excellens donum, nullus relinquitur locus huius suspicionis. ^d Tertia, ut simul essent instrumenta iustificationis, & signa quibus discernentur fideles, ab infidelibus, colligareturque populus Dei, & sacris cæremonijs coleretur Deus.

De necessitate autem Sacrament. sit prima propositio Nulla Sacramenta habent necessitatem absolutam sed omnis eorum necessitas, pendet ex precepto, Et institutione diuinâ, adiunctâ naturali congruentia. Certum

est enim

est enim potuisse Deum, sine vllis Sacramentis homines iustificare.

Secunda, *Omnia Sacramenta necessaria sunt, necessitate præcepti* (nimirum quia præcepta sunt, & mandata) licet non singulis. De hac non est controuersia.

Tertia, *Baptismus, & Pœnitentia necessaria sunt, posita institutione diuinâ, necessitate medij^c simpliciter* (id est, sine quibus salus assequi nequit absolute) *Baptismus quidem omnibus, Pœnitentia iis, qui post Baptismum lethaliter peccant.* Hæc fusius^f infra probabitur: sufficiet nunc illud Ioannis tertio. *¶ Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Et illud Lucæ decimo tertio: *Nisi pœnitentiam habueritis &c.*

Quarta, *Eucharistia, Confirmatio, & extrema unctio necessaria sunt ad benè esse, necessitate medij, posita institutione diuinâ.* Id est illis facilius salus comparari potest. Atque de hac re fusiusⁱ infra.

Quinta, *Ordo, necessarius est, non singulis hominibus sed ipsi Ecclesie in uniuersum, necessitate medij simpliciter posita institutione diuinâ.*

Sexta, *Matrimonium necessarium est ad benè esse, non singulis hominibus, sed Ecclesie in uniuersum.*

^k De his non est controuersia. Atque ita intelligendus est canon. 4. Concilij Trident. sess. 7. *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non esse ad salutem necessaria sed superflua, & sine his, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam iustificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint: Anathema sit.* Quibus verbis damnat excludentes Sacramenta à iustificatione: non quouis modo (vt imponit Tridentino Concilio Caluin. in Antidoto) sed ratione applicationis immediatæ, quam soli fidei tribuunt hæretici.

^a Hoc aduersarij negant, solùm enim admittunt esse necessaria ratione præcepti, & utilitate medij.
^f libro de Baptismo cap. 4.
^g tract. de Pœnitentiâ.

^h v. 3.

ⁱ v. 5.

^j cum agitur de his Sacramentis seorsim.
^k Vide D.

Thom. 3. p. 9.

65. art. 4.

^a triplici cau-
sam efficientem
in Sacramentis
Theologi consi-
derant. 1. prin-
cipalem ac in-
dependentem :
scilicet Deum
2. instrumenta-
lem, sed instru-
menti cōiuncti
in qua dicunt
esse potestatem
excellentiā sci-
licet Christum,
ut hominem. 3.
instrumentalem
instrumenti se-
parati. scilicet
hominem po-
rum.

^b 1. Cor. 4.
pers. 1.

^c 4. de Sacra.

4.

^a *Authorem Sacramentorum solum
esse Christum*

CAP. XXIII.

PRIMO, ^b Quia in scripturis Apo-
stoli vocantur tantum dispensatores
mysteriorum Dei.

Secundò, Sacramenta veteris legis
immediatè à Deo fuere instituta,
quamvis à Moysè promulgata. Igitur & Sacra-
menta nouæ legis: maximè cum sint præstantiora.

Tertiò, ex PP. Author serm. de ablutione pe-
dum apud Cyprian. *Ipse* (inquit) *Summus Sacerdos sui*
est Sacramenti institutor, & author. ^c Ambros. *Auth*
or Sacramentorum quis est nisi Dominus Iesus? Aug.
Epist. 118. cap. 1.

Quartò, ex Concilio Tridentino sess. 7. can. 1. Si
quis dixerit Sacramenta Nouæ legis non fuisse
omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta,
(scilicet immediatè. Nam saltem fuisse mediatè in-
stituta nullus dubitauit vsquam) aut esse plura, vel
pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Con-
firmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extre-
mam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium aut
etiam aliquod horum septem non esse verè, &
proprie Sacramentum: Anathema sit. Obiectiones
hæreticorum contra hoc cap. 13. soluentur in tra-
ctatione de singulis scorsim Sacramentis.

De Ministro Sacramentorum:

CAP. XXIIII.

ITHERVVS duntaxat duo pugnancia dicit. ^a vñum, omnes non solum homines, sed etiam Dæmones esse Sacramentorum ministros. ^b Alterū id tantum competere baptizatis hominibus: quamvis ad confusionem tollendam non oporteat omnes vti hac potestate, sed tantum legitimè vocatos: tribus casibus exceptis. Primò, quando quis est in loco priuato. Secundò quando nemo alius adest, & necessitas vrget. Tertiò, quando alius adest, sed non æquè bene ministrare potest. ^c Caluinus è contra, ita seuerè defendit solum quosdam legitimè vocatos hanc potestatem habere, vt ne quidem in necessitate concedat laicis, ac præsertim mulieribus baptizare.

Prima propositio. *Minister Sacramentorum homo esse debet, non autem Angelus, siue bonus, siue malus.*

Primò, ad essentiam Sacramentorum vt requiritur verum, & naturale elementum, ita verum, & naturale verbum. Sed solus homo verè, & naturaliter loquitur: loqui enim est actio corporis viuētis per instrumentum linguæ, & palati. Ergo, &c.

Secundò, is solum Sacramentorum est minister, qui institutus est à Deo. Sed Deus hanc potestatem solis concessit hominibus ^d Math. 28. ^e Lucæ 12. ^f Ioan. 10. &c. Si tamen Angelus bonus

^a ita libro de Missâ priuatâ, & vñctione Sacramentorū edito an. 1524. dico si diabolus ipse veniret, Et ego postea resciscerem diabolum sic irrepisse in officium Pastoris Ecclesiæ, in specie hominis vocatum ad prædicandum, Et publicè in Ecclesiâ docuisse, baptizasse, celebrasse Missâ, Et absoluisse à peccatis, & tali munere functum esse iuxta institutionem Christi, tunc cogeremur fateri Sacramen-

ta idèò non esse inefficacia, sed verum Baptismum, verum Euangelium, veram Absolutionem, verum Sacramentum corporis, & sanguinis Christi nos accepisse. Hac ille. ^b libro de captiuitate Babylonica cap. de Ordine, & libro de abrogandâ Missâ priuatâ edito an. 1521.

^c in Antidoto ad canonem 10. sessionis 7. ^d v. 19. Euntes docete omnes gentes. &c. ^e v. 19. hoc facite in meam commem. &c.

^f v. 23. Quorum remiseritis, &c.

D ij

DE SACRAM. IN GEN.

Sacramentum aliquod ministraret, ratum esset habendum, id enim faceret ex dispensatione divina. At si diabolus, iterandum foret, quia malignus spiritus nec ex se potestatem habet, nec dispensatur à Deo.

Secunda, *verus minister Sacramentorum (Baptismo, & Matrimonio exceptis) non est quilibet baptizatus sed solum qui in Ecclesiâ ritè ordinatus est.*

Primò, si omnes hanc acciperent potestatem in Baptismo, id esset, iuxta Lutherum, quòd vngantur gratia Spiritus sancti & proinde fiât Spirituales Sacerdotes. Sed inde sequeretur, qui non recipiunt gratiam in Baptismo, aut eam postea perdunt, tunc (gratiâ priuatos) non vere Sacramenta conferre, quod tamen negat contra Anabaptistas Lutherus.

Secundò, id saltem esset, quòd sint Sacerdotes, vel Pastores & Doctores. Sed Apostolus ⁸ docet id omnibus non esse concessum. Tertiò, ^h Hebr. 5. 7. 3. *Nec quisquam sibi sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Non solum ad exercitium Pontificatus: sed ad ipsum Pontificatum. quia ante vocationem, nec dignitate nec exercitio, Pontifex erat Aaron.

Tertiò, Apostoli ante Christi passionem ^l baptizabant iam baptizati ut ^k August. docet. At postea ^l consecrandi Eucharist. & ^m remittendi peccata potestatem acceperunt. Non igitur eam acceperant in Baptismo.

Quartò, sequeretur nullum debere repellì, ministrare volentem, quando, pauci adsunt ministri: etiam si non esset à Magistratu vocatus. At Lutherani non vocatos repellunt.

Quintò in Lege veteri ⁿ non omnes poterant Sacramenta ministrare: quamuis in Circuncisione fierent Spirituales Sacerdotes, ac facultatem haberent offerendi Spirituales hostias.

⁸ Rom. 12. 6

¹ Cor. 12. ac

Ephesior. 4.

^h καὶ ὁ χ. ιαυ-

τὸ π. λαμβάνει

τὸ π. μ. ἀλλὰ

ὁ κ. λ. ο. υ. μ. ν. ο. ς

ἰσὺ τοῦ θ. υ. κ. γ.

δ. α. π. ι. ρ. ὁ δ. α. α.

ε. ρ. ν.

^l Ioan. 3.

^k Epist. 108.

^l Luc. 22. sup.

^m Ioan. 20.

supr.

ⁿ Vnde Ozias

2. Paral. 26.

punitur lepra

quòd fungimur

nere Sacerdo-

tali attentas-

set.

Soluuntur argumenta Lutherj.

CAP. XXV.

PRIMUM, ex 1. Petri 2. ^a Ipsi tanquam vini lapides superedificamini domus spiritalis sacerdotium sanctū. Item ^b Vos autem genus electum regale. Sacerdotium. Apocal. 5. ^c Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotium. vigesi-

mo. ^d Erunt sacerdotes Dei, & Christi eius. 2. Corinth. 3. ^e Qui idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Hæc autem ad omnes spectant baptizatos. Ergo omnes baptizati sunt verè Sacerdotes.

Secundum, Christus ^f est Sacerdos. Sed omnes Christiani sunt fratres Christi.

Tertium, omnes possunt concionari. 1. Petri 2. & ut virtutes annuntietis. 1. Corinth. 11. ⁱ Quotiescumque manducabitis panem hunc mortem Domini annuntiabitis. & 14. ^k Vnusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, potestis omnes prophetare. posse baptizare, patet ex vsu. Consecrare Eucharist. Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem. & Paulus. ^l Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis. Deinde, maius est baptizare, quàm concionari, quam consecrare. quia ex Baptismo, & concione datur remissio peccatorum, non autem ex consecratione. At omnes possunt Baptizare, & concionari. Posse absolueri Math. 18. ^m Quacumque alligaueritis super terram, &c. Sacrificare. quia nullum est sacrificium, præter mortificationem vitiorum, quod est commune omnibus. Orare pro alijs. quia oratio Domi-

^a v. 5. αὐτοὶ
ὡς λίθοι ζῶντες
οἰκοδομεῖσθαι οἴ-
κον πνευματι-
κόν, ἡ ἐκ τρυμα-
κτῶν.

^b ibidem 9.
ὑμῖν δὲ γένος
ἐκλεκτὸν, βασι-
λεῖον ἡεατρυ-
μα.

^c v. 10. καὶ
ἐποίησας αὐτοὺς,
& fecisti ipsos,
τῷ θεῷ ἡμῶν
βασιλεῖς, καὶ
ἱερεῖς.

^d v. 6. ἵστανται
ἱερεῖς τῷ θεῷ, καὶ
τῷ χριστῷ.

^e v. 6. ἵνα γινώ-
σκοντες ἑαυτοὺς
διαβάκους.

^f Psal. 109.

vers. 5.

^g Psal. 21. v.

v. 23.

^h v. 9. ὅπως
πᾶς ἀρετὰς

ἐξαγγέλω τῷ θεῷ ἐκ πνεύματος ὑμᾶς καλεῖσθαι, οἷον qui de tenebris vocauit vos.

ⁱ vers. 26. ^k v. 26.

^l 1. Corinth. 11. v. 23. ⁿ v. 18.

^o v. 27. τὸ ἀφίσταται τῷ θεῷ καὶ τῷ φῶτι μὴ ἀκούει.

D üj

DE SACRAM. IN GEN.

nica est communis, & in ea pro alijs oratur. *Indicare, & discernere dogmata.* Ioan. 10. ^o *Oves meae vocem meam audiunt, p^a vocem alienorum non audiunt.* Math. 7. ^q *Attendite à falsis prophetis.* 1. Corinth. 14. ⁱ *si sedenti reuelatum fuerit prior taceat.* At hæc omnia sunt propria Sacerdotis officia.

Mulieres concionari posse probat ex ¹ Ioel. 2. *Prophetauerunt filij vestri, & filie,* A&. 21. ^c *Erant Phisippo quatuor filie virgines prophetantes.* ^u *Maria Moïsis soror, & Maria mater xⁱ Iesu prophetarunt,* ^y *Deborah docuit,* ^z *Holda cōsiliū dedit Regi, & a Apostolus, Mulier (inquit) velato capite oret, & prophetet.*

Quartum, in assert. art. 13. Qui baptizatus est spiritum Christi habet. At vbi spiritus Christi ibi omniū potestas. Sed Minor est omnino falsa. Major aliquando vera, aliquando etiam falsa. vt cū quia baptizatur adultus sine fide, aut pœnitentiā.

Ad primi quatuor priora testimonia, Respondeo, ibi tantum agi de sacerdotio spirituali. 1. quia Petrus, adiungit *offerentes spirituales hostias.* Ioannes verò, tractat de sacerdotio beatorum in cœlo. 2. quia vterque iungit regnum cum sacerdotio. Sic igitur omnes Christiani sunt sacerdotes, quomodo sunt reges. 3. hæc loca solū intelliguntur de pijs Christianis, nam peccatores non sunt gens sancta. At sacerdotium, seu ministerium externum conuenit etiam peccatoribus iuxta, non solū catholicos, sed etiam Lutheranos. Ad vltimum loqui Paulum tantū de seipso, cæterisque Apostolis: quos, & se, confert cum promulgatore legis antiquæ qui vnus fuit Moïses, non autem quisquis ex populo.

Ad secundum argum. negatur conclusio 1. quia in sacerdotio secundū ordinem Melchisedec (quod spectat ad Christum) solus primogenitus erat Sacerdos. In sacerdotio autem Aaronico omnes quidem fratres, erant sacerdotes, sed non nisi naturales. Nos autem non sumus nisi adoptiui fratres Christi. 2. quia quæcumque Christo conueniunt,

P v. 5. ὁ ὁ δὲ α-
el, non noue-
runt, τῶν ἀλλο-
τρίων τὴν φωνήν.

^q v. 15.

ⁱ v. 30.

^u v. 28.

^y v. 9. πύργ

δὲ ἡ δὲ θυγα-

θρίς πατρὸς

τέρας πο-

φῶντος α.

^v Exod. 15. v.

21.

^x Luca 1.

^y Iudic. 4.

^z 4. Reg. 22.

^a 1. Cor. 11. v.

5. *Omnis mu-
lier orans, aut
Prophetans ve-
lato capite, de-
turpat suum
caput.*

non statim sequitur & competere nobis. aliàs cur non omnes prædicimus futura? &c.

Ad tertium, tria testimonia pro primo officio Sacerdotis, non esse de concione intelligenda. Primum enim ^b intelligitur de laude priuatâ, quâ quisque debet gratias agere Deo pro beneficijs, idque non tam ^c verbis quam operibus. Secundum, de côm memoratiõne passionis Domini, quam facimus non concionando, sed Eucharistiam sumendo: alioquin deberet omnes qui Eucharistiam suscipiunt concionari. Tertium intelligitur non de omnibus Christianis, sed ijs tantum quibus collata erant huiusmodi dona. Nam etiam ait *unusquisque vestrum, Psalmum habet, linguam habet, &c.*

At omnes non habebat donum linguarum. Deinde non loquitur de publica concione, quæ propria Sacerdotis est, sed tantum pijs quibusdam collationibus quæ teste Iustino fiebat à fidelibus post concionem à solo præposito habitam. Ad id quod pro secundo officio: omnes quidem baptizare in casu necessitatis ex permissione, non ex officio, quomodo etiam conceditur Turcis & Iudæis ob summam huius necessitatem Sacramenti. Nec tamen sequitur omnes esse Sacerdotes, ac cætera posse Sacramenta ministrare. alioquin & Turcis eadem competeret ratio.

Ad primum testimonium pro tertio officio. non referri ad omnes, alioquin tenerentur pueri, & feminae Eucharist. consecrare. Ad secundum, non significari omnibus traditam consecrandi potestatem: sed tantum traditum idest explicatum, quod instituerat Dominus. Porro maior est potentia consecrandi quam baptizandi. nam per consecrationem, etiam remittuntur peccata ^d Ioan. 6. & præterea fit conuersio panis, & vini in corpus ac sanguinem Christi. Testimonium pro quarto officio soli Ecclesiae dici: quæ non ligat, aut soluit nisi per suos præfules, quomodo, loquitur quidem corpus, sed per linguam & os.

^b *ut enim obseruat Beda alludit Petrus ad Canticum Mo-
sis Exodi 15.*

Cantemus Domino, &c. vultque P. monere

esse Deo gratias agendas post Baptismum

(quo liberati sumus à diaboli potestate) sicut egerunt

Israelitæ post maris rubri transitum.

^c *sicut exponit Occum. iuxta illud Math. 5.*

v. 16. ut videant opera, &c. & 1. Timoth. 2. v.

10. quod decet mulieres, promittentes inay-

γνομολογῆσαι

pietatem per opera bona.

^d *v. 51. 54. & 58. Qui manducat hunc panem*

viuet in æternum.

DE SACRAM. IN GEN.

Ad quintum officium, negamus non esse in Ecclesia aliud sacrificium. Ad mortificationem enim non requiritur altare. Est autem in Ecclesia altare:

^c *de quo edere non habent potestatem quæ tabernaculo deserviunt.* Hebr. 13.

υ. ιο. ἔχουσιν ἱερωσύνην ὡς φησὶν ὁ κ. ἔχουσιν ἱερωσύνην οἱ τῆ σκυτῆ λα-τρειῶντες.

Ad sextum officium, Sacerdotis non esse orare quomodocumque, sed orare publicè, & tanquam publicam personam intercedere pro populo, vt Chrysost. docet 6. de Sacerdotio.

Ad testimonia pro septimo officio: Christum exprimere veros fideles, qui eum loquentem per pastores ordinarios Ecclesiæ, audiunt simpliciter, & credunt, ^f non examinando doctrinam prælatorum suorum: voces verò, siue doctrinam suadentium contrarium, fugiunt & execrantur, à quibus monet esse cauendum.

^f *alioquin opus non esset Pastoribus Ecclesiæ.*

Ad illud pro mulieribus respondeo, prophetare vt idem est ac futura prædicere non esse proprium munus Sacerdotis, aut præsulis, sed gratiam gratis datam etiam foeminis. Vt autem idem est ac interpretari scripturas, siue concionari, esse proprium Sacerdotis, nec mulieribus competere. Quamuis extraordinariè Deus concesserit quibusdam docere viros, sed paucorum priuilegium non faciet legem.

^a *Hac in re nõ dissentiant Lutherani, & Calvinistæ à nobis.*

^b *2 de Baptismo cap. 7.*

^c *in commo nitorio.*

^f *Epist. ad Quirinum, Pöpeum, & Iulianum.*

² *Non requiri fidem, aut probitatem ministræ ut Sacramenta sint efficacia.*

CAP. XXVI.

GRIPPINVM Episcopum Carthaginens. primum in Africa docuisse, non esse rata Sacramenta ab hæreticis, vel Schismaticis collata indicat ^b Augustus, & testatur ^c Lyrinensis. prædecessorem suum sequutus est ^f Sanctus Cyprianus. Verum

uterque non damnauit hæreseos contrarium sentientes. ⁸ Donatistæ autem, post damnatum à Concilio generali hūc errorē, ita eum amplexati sunt, ut non solum rebaptizarent Catholicos (quos hæreticos putabant) sed etiam improbarent sacramēta tradita à malis ministris intra Ecclesiā. Quod

idem fecerunt postea ⁿ Apostolici ¹ Vvaldenses,

& ^k Albigenes, ac ^l Ioannes wiclef, qui etiam negat bonos in præsentī, malos tamē futuros id est præscitos Sacramenta posse configere. Ioannes Hus in ^m articulis damnatis ait quidem Prælatum malum aut præscitum esse æquiuocē pastorem, ⁿ & nullum esse Episcopum dum est in peccato mortali. Sed vel loquitur quo ad iurisdictionem, aut certē non sequuntur eum dumtaxat Husitæ. Lutherus docuit aliquando Spiritum Christi in Baptismo receptum esse fundamentum potestatis conferendorum Sacramentorum: unde sequitur solos bonos efficaciter Sacramenta conferre. postea tamen contrarium asseruit. Hanc refutarunt hæresim ^p Stephanus Papa, & martyr. ^q Syriacus, ^r Innocent. primus, ^s Leo, ^t Anastasius secundus & alij. Eandem damnarunt Concil. Nicænum primum, ^v teste Hierony. contra Luciferianos, ^x Carthaginense 1. ^y Arelatense primum, ^z Constantiense, & ^a Tridētinum. Hanc impugnarunt Augustinus omnibus libris cōtra Donatistas

⁸ apud Aug. libro de unico Baptismo c. 13.

ⁿ apud Bernardum serm. 66. in Cantica.

¹ apud Antoninum in Summa Theolog. p. 4. tit. 11. c. 7. §. 1.

^k Antonin. ibid. § 5.

^l in Concil. Constantiensi. sess 8. & apud Waldensem 10. 2. cap. 14.

^m sess 14. Concil. Constantiensi artic. 22.

ⁿ articl. 30.

^o qui consuetudinem habent petere suorum Ordinationem sacer-

dotum à Romano Pontifice, quem hæreticum putant.

^p apud Ensch. 7. cap 3. ^q Epist. 1. ^r Epist 22. ^s Epist. 77.

^t Epist. ad Anastasium Imperatorem. ^v Synodus (inquit) Nicæna omnes hæreticos suscipit, exceptis Pauli Samosatēni discipulis. loquitur autem de Baptismo rato hæreticorum.

^x Can. 1. tempore Constantini magni illicitas esse sancimus rebaptizationes, & satū esse alienum à sincera fide, & Catholicā disciplina rebaptizari. ^y Can. 8. ^z sess. 8. ^a sess. 7. can. 4. Si quis dixerit Baptismum qui etiam datur ab hæreticis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritu sancti, cum intentione faciendū quod facit Ecclesia non esse verum Baptisma: anathema sit.

DE SACRAM. IN GEN.

Optatus libris contra Parmen. Hierony. Dialogo contra Luciferianos, Nazianz. orat. de Baptif. D. Thom. 4. contra gentes 77. Vualdenſis tom. 2. ab initio per multa capita.

Primum, quo uſi ſunt argumento ducitur à traditione, & conſuetudine antiquiſſima ab Apoſtolorum tempore quæ tantum valuit, vt hoc vno argumento ſuperata fuerit Cypriani cauſa, teſte Lyrinenſi in Commonitorio.

Secundum, miniſter Sacramentorum operatur virtute, & authoritate diuina *hic eſt enim*, ſcilicet Chriſtus, *qui baptizat* Ioã. 1. v. 3; alias ſi miniſtri ſua baptizarent virtute, eſſent baptiſmata diuerſa, pro diuerſitate meritorum, & excellentiæ baptizatum, Sed Deus datam miniſtro poteſtatem non auferit ob eius peccatum, vel infidelitatem. 1. quia authoritas conferendi Sacramenta, eſt gratia gratis data, ^b quæ cum peccato conſiſtere poteſt. 2. quod Sacramenta non dentur in vtilitatem miniſtrantis ſed accipientis, non erat autem conueniens vt propter peccatum vnius, alter puniretur. 3. Deus ^c non auferit propter peccata, iuriſdictionis poteſtatē cum tamen magis à probitate vitæ dependeat: magis enim dominantur paſſiones imperando, quam Sacramenta miniſtrando: neque potentias, naturales ad naturalia opera: Nec ergo potentias ad ſupernaturalia, in quibus non conſiſtit operantis meritum. Non minus enim Deus prouidit bono totius Eccleſiæ, quam totius mundi 4. Iudas peccator verum conferebat Baptiſmum teſte Auguſt. tract. 5. in Ioannem. Igitur &c.

Tertium, à ſimili, Circunciſi à Samaritanis recipiebantur à Iudæis vt legitime circunciſi, ſicut ^d Auguſt. docet. ^e Item, verbum Dei efficaciter à reprobis prædicatur, ^f Math. 23. ^g Nihil refert ad efficaciam ſementis, & plantationis, an lotis manibus, an ſordidis id fiat, modo ſemen ſit bonum, terra fertilis, nec deſit calor Solis, & pluuia de cælo. ^h Non minus recte imaginem regis imprimit ſigil-

^b vt patet

Math. 7. v.

22.

^c ſicut ex 1.

Petri 2. v. 18.

colligitur, quo

præcipitur obe-

diri dominu

etiam diſcolis.

^d 1. contra

Creſconium 31.

^e ita Aug. 4.

de Baptiſmo

^f v. 3. & Phi-

lippenſ. 1. v. 15.

17. cum 18.

^g ita Aug. 3.

contra Creſco-

mum. 8.

^h Nazianz.

oratione de Ba-

ptiſmo.

lum ferreum, quam aureum. ^k Nec lumen solis ^k *Aug. 3. de Baptismo 10.*
vel lampadū inquinatur transiens per loca cænosa.

¹ Primum hæreticorum argumentum, nemo dat ¹ *refellitur cū alim ab Augu- stino libro 7. contra Dona- tistas.*
quod non habet. Sed impij non habent gratiam, qua remittuntur peccata, igitur neque dant, & proinde neque efficaciter Sacramenta conferunt.

[Ad maiorem, distinguo. Nemo dat quod non habet neque formaliter, neque ministerialiter, neque eminenter.]

Ad minorem, malos [non habere gratiam formaliter aut eminenter] habere tamen ministerialiter, vt instrumenta principalis agentis. Quod sufficit vt dicantur conferre gratiam. Nam in rebus etiam naturalibus, & artificialibus effectus non debet esse similis instrumento, sed causæ principali. Nec enim dolabra formam cathedræ habet.

Secundum, qui non habet Spiritum sanctum non potest dimittere peccata: dicitur enim ^m Io- an. 20. *Accipite Spiritum sanctum* ⁿ *quorum remiseritis peccata, &c.* At hæretici & Impij non habent Spiritum sanctum. ^m *v. 22.* ⁿ *v. 23.*

Ad maiorem habere vel accipere Spiritum sanctum duobus modis sumi posse: nimirum vel habere gratiam gratum facientem, vel potestatem supernaturalem faciendi aliquid, hæc enim duo distinguuntur: cum gratia referatur, & sit propter eum cuius est, potestas verò ad eos, in quos exercetur. Ad Minorum hæreticos habere Spiritum sanctum quoad posterius, nimirum potestatem dimittendi peccata: non autem posterius.

Tertium. Sacramenta solius Ecclesiæ sunt catholicæ. At hæretici extra Ecclesiam sunt, & proinde Sacramenta etiam quæ ministrant.

Ad Minorem, ita Sacramenta ab hæreticis data extra Ecclesiam esse vt semper Ecclesiæ sint, sicut Euangelium, & alia quædam bona quæ apud hæreticos inueniri solent. ^o *quo ait hæreticos habere inutilem aquā.*

Quartum Athanas. ^o *serm. 3. contra Arianos,*

DE SACRAM. IN GEN.

^p libro de iis
qui initiantur
mysteriis, Non
finas (inquit)
Baptismus per-
fidorum.
^q Epist. 77. c.
ultimo.

^p Ambr. & ^q Leo magnus, docent nullum hæ-
reticum posse dare per Sacramenta sanctificatio-
nem.

Respondeo, hos PP. non loqui de substantia Sa-
cramenti sed de utilitate: ac velle dicere, nullum hæ-
reticum in congregatione suâ. posse conferre (scilicet hæ-
reticis aut fautoribus) *fructum Sacramenti.*

*Requiri intentionem in Ministro faciendi
quod Ecclesia facit.*

CAP. XXVII.

^a lib. de Capti-
mit. Babylonic.
cap. de Baptis-
mo. & articu-
lo 12. damna-
torum.

^b in Antidoto
canonis 11. sess.
7.

^c 2 p. Examin.
p. 141. & seqq.

^d opusculo de
intentione Mi-
nistri Sacramen-
torum.

^e sess. 7. can.
11. Si quis di-
xerit in Mini-
stri dū Sacra-
mentum con-
ficiunt, & cō-
ferunt non re-

V T H E R V S, ^b Calvinus atque ^c Kem-
nit. Sacramentum omnino perfici con-
tendunt si res ad sint, & verba etiam si
minister ioco, irrisorie, aut fictè, ac
mendaciter actionem peragat. A qui-
bus non videtur dissentire ^d Ambros. Catharinus.
dum distinguit duplicem intentionem ministri,
vnam faciendi simpliciter actum externum, quem
facit Ecclesia, id est simpliciter (verbi gratiâ) ex-
ternè abluendi: alterum faciendi actum exter-
num vt sacramentalem, id est faciendi quod
Christus instituit, & Ecclesia celebrat: Priorem in
Ministro requiri, non posteriorem. Quamvis in
hoc ab hæreticis differat, quòd se submittat Eccle-
siæ iudicio.

Sententia catholicorum est, *requiri in Ministro in-
tentionem faciendi quod facit Ecclesia.* Ita enim expres-
sè ^e Concil. Trident. conueniuntque DD. Ca-
thar. excepto. Cùm enim ^f Alensis ait requiri in-
tentionem finis, intelligit intentionem operis com-
pleti: id est velle vt rebus, & verbis secundum Ec-
clesiæ vsum quem vocat finem intrinsecum operi.
*requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia: anathema sit. Item
Florentinum in Armenor. instructione.*

^f 4. p. Summa q. 13. memb. 1. art. 2.

DE SACRAM. IN GEN.

à quocumque pronunciarentur eandem prorsus vim habere, nulla habita ratione ad intentionem dicentis, & proinde à p'stato etiam prolata. Neque etiam determinatur ab intentione suscipientis. Agimus enim hic de actione Ministri, non de actione suscipientis: non potest autem vnius actio, determinari ab alterius intentione. Restat ergo indifferentiam formæ ab intentione Ministri determinari.

Secundò, Deus non determinauit applicationem Sacramentorum circa particularia, sed id reliquit Ministrorum arbitrio. Non enim dixit: Re-

[*Sed quamuis dixisset Remitteretis Peccata Petro, &c. si remiseritis remittentur ei.* Sed, *Cui remiseritis peccata, remittentur eis.* Quomodo Rex non determinat particulares actiones iudicum, quos constituit ad ius populo dicendum. Sed ut ministri determinent Sacramenta circa particularia requiritur iudicium discernendi cui sint & quando, applicanda, ac intentio serio applicandi. Aliàs sicut si non intenderet absolueret aliquem Iudex, sed irrisoriè, vel ioco proferret verba absoluedi, atque huiusmodi iudicis mens esset nota regi, reuera nulla esset absolutio coram rege, quamuis putaretur vera coram ignorantibus voluntatem iudicis. Ita si non intenderet Minister absolueret, reuera non absolueretur coram Deo reus. Igitur intentio requiritur in Ministro serio Sacramenta conferendi.

Tertiò, hoc interest discrimen inter verba speculatiua, & practica, quod illa, quæ totam suam efficaciam habent in significando, à quocumque dicantur eandem vim habeant: hæc autem, quæ præter significationem habent efficientiam, non sint efficacia, nisi dicantur cum intentione recta ab aliquo potestate prædito. vnde imperium occidentis remittendi peccata potestatem habere, potestas enim illa non est sita in solis verbis. Quod si intentio requiritur in Sacramento penitentia, quidni in aliis?]

di aliquem non habet vim nisi in Rege, vel iudice, istud intendente: aliàs, si id dormiendo imperaret, non valeret decretum. Sed verba Sacramentorum sunt practica. Ergo debent, vt sint efficacia, dici eum intentione recta ab eo qui potestatem habeat.

Dices verba Sacramentorum, habere in se virtutem operatiuā ex Christi institutione, & proinde efficaciam eorum non pendere ex intentione, vel potestate Ministri.

^k Respondeo, verba non habere virtutem nisi dum coniunguntur cum virtute efficiente, & instrumentali ministri.

Quod si non placeat virtutem operatiuam esse etiā in Ministro: Diceretur verba Sacramentalia nihilominus non habere virtutem, nisi quando à Deo mouentur vt instrumenta, non autem, vt sic, à Deo moueri nisi quando cum intentione legitimā pronuntiātur ab eo cui ministerium commisit. Et sic semper verba Sacramentalia dependentia erunt à ministri potestate atque voluntate.

^k ita Caiet 3.
p. q. 64. art. 1.
Solutio 4. dist. 1.
q. 5. art. 1. Lo-
desmini ibidē.

Quartò, Alioquin sequeretur. 1. si pater dum puerum in balneo immergit, signaret eum cruce & diceret: *lavo te, vel baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti*. Nimirum inuocans Deum, vt bene cedat illa lotio, & nihil de Sacramento cogitās: puerum reuera suscepisse Sacramentū Baptismi.

2. [Si idem à somniantē fieret] 3. Si Sacerdos dū in mensa legeret Euangelium pronuntiaret sine intentione consecrandi, hæc verba, *Hoc est corpus meum*: panem appositum in mensa esse consecratū: 4. Si aliquis, cum Ancillam conducit diceret, *Accipio te in meam* supple *ancillam*, & illa *accipio te in meum* supple *herum*, tatū inter eos esse matrimonij Sacramentum. Quæ omnia ridicula sunt.

Denique contra Catharium, intendere solum actum externum non tanquam Sacramentalē, non est intendere facere quod intendit Ecclesia, sed intendere simulare quod illa facit quomodo milites

DE SACRAM. IN GEN.

coram Christo genua quidem flectebant, non tamen intendebant facere quod faciunt qui adorant reges, sed solum simulare adorationem. Ergo Catharini opinio pugnat cum definitione Ecclesiz, de intentione Ministri. Deinde intentionem actus externi nullus negare poterat: neque erat cur id definiret Concilium: cum ergo de intentione dumtaxat loquitur, agit de alia intentione nimirum intendere ut rebus externis ut Sacramenti rationem habent.

Soluntur argumenta.

CAP. XXVIII.

^a *assertione artic. 12.*

PRIMUM ^a Lutheri, verbum Dei quacumque intentione dicatur, excitat fidem in audiente. Sed fides est quae iustificat, ergo verbum Sacramentale quacumque intentione proferatur efficax est.

^b *lib. de Mis-
sa privatâ.*

^b Secundò, Alexander Episcopus ratum habuit Baptisma ab Athanasio per iocum aliis pueris collatum, legimusque aliquos Gentiles, vnum ex suis baptizasse in Christianorum irrisionem, ilicò tamen conuersum ut aquam percepit.

Ad primi Maiorem [si intelligatur de verbo concionali aliquando veram, aliquando falsam esse ut patet] si de verbo Sacramentali secundum proprium effectum nimirum productionem gratiz falsam esse. Ad minorem veram esse si cætera cum fide non desint.

[Ad conclusionem si excitetur fides ex auditu solo Sacramentalium verborum, id non esse inquantum Sacramentalia propriè, sed magis ut concionalia.]

^c *ita Hugo de
S. Victore lib.
2. de Sacram.*

Ad secundum ^c duobus modis per iocum Sacramenta conferri, vno ut qui ludunt, intendant
verè

verè Sacramenta conferre, sed ob recreandi finem: quomodo possent alij facere ob pecuniam lucranda. Alio, vt qui ludunt intendant non verè Sacramenta conferre, sed illudere, atque decipere: quo modo milites dicebant Christo, *Aue Rex Iudeorum*. Priori, valet Sacramentum: & hoc modo Athanasius egit, vt ex ^d historia patet: posteriori non valet.

Ille autem à gentibus Baptizatus, fuit ^e Genesius Mimus, qui coram Diocletiano ægrotum se fingens, ac postulans Baptismum, vt mysteria nostrarideret: ab Imperatore accersitum Sacerdotem audiuit interrogantem quid peteret, repentè conuersus Genesius seriò respondit, se gratiam Christi recipere velle. Quare eum Sacerdos cum legitima intentione baptizauit, & ille cum intentione suscipiendi verù baptismum gratiam Christi recepit.

Argumentum ^f Caluini sequeretur ex nostra sententia homines incertos esse de Sacramenti effectu, quòd nemo possit esse de intentione alterius certus. Sed similis incertitudo contingit in pueris baptizatis qui tantùm ex relatione humana discunt se esse Baptizatos, & tamen à Lutheranis, & Caluinistis baptizantur. Quare non debet in hoc statu vitæ homo quærere certitudinem infallibilem de sua salute, aut iustificatione, cum haberi nequeat, iuxta illud: *Cum timore & tremore salutem vestram operamini*. Sed sufficit ad quiescendum animum certitudo probabilis, quam potest equidem habere, dumtaxat, baptizatus: cum probabilibus rationibus videt ministrum habuisse intentionem.

Kemnitius obijcit ^h S. Aug. dicentem, expectandam esse reuelationem, vt sciatur, num Baptismus collatus per iocum valeat. Addunt alij alium ⁱ locum, quo idem Aug. ait Baptismum collatum ab ebrio, valere. Deinde Innocentiũ 4. producit qui teste, ^k Angelo sensit, ad veritatem Sacramenti non requiri, vt minister intendat facere quòd Ecclesia facit: imò si intendat facere quòd non facit

Tom. III.

E

^d apud Ruffi.
10. hist. 14. So-
rom. 2. cap. 16.
Niceph. 3. cap.
40.

^e apud Adonẽ
Trenirensẽ in
Martyrologio
8. Kalend. Se-
ptembrii à quo
acceperunt Vin-
centius in spe-
culo libro 12. c.
102. Antoni-
nus 1. par. tit.
8. cap. 1. §. 9.
summa histo-
rialũ.

^f in Antido-
to & Kemni-
tij 2. par. Exa-
minis.

^g Philip. 2. v.
12. *μη γὰρ ὀφείλομεν
ἡμεῖς τὸ ἐπὶ τοῦ
ἰσχυροῦ ἔσθαι
καταπαύειν*
ἑαυτοὺς.

^h 7. de Baptis-
mo 33.

ⁱ tract. 5. in
Ioannem.

^k in summa.

DE SACRAM. IN GEN.

Ecclesia, nec id appareat, satis esse.

¹ nobis tutum est, in eâ non progredi aliquâ temeritate sententia, quæ nullo in Catholico regionali Concilio capta, nullo plenario Concilio terminata sunt.

^m qui corâ potest rectam, & deliberatam intentionem habere.

Ad primum locum Aug. cum dicere se de eâ re dubitasse, ¹ quia in nullo Concilio definita fuerat. Nunc autem à Florentino, & Trident. Concil. generali definita fuit, quibus proculdubio acquiesceret Aug. si viueret, cum fuerint eo modo celebrata, quo Nicenum primum, cui acquieuit. Ad secundû non dixisse ebrîû, ^m sed ebriosum. Ad Innocentiû, illa verba: *Etiamsi gerat in mente non facere, quod facis Ecclesia* duobus modis intelligi posse. Primò, quòd non intendat facere actionem illam vt Sacramentalé sicut Ecclesia facit: secundò, quòd nò intendat iustificare hominem hâc ceremonia: prior non est ad mentem Innocentij, cum ibidem addat. *Dummodo intendat baptizare.* Et ter repetat Baptismum non esse ratum si minister intendat nò baptizare, sed tantum corpus lauare: posteriorem Innocentius: intelligit illa autem: *Imo si contrarium gerat.* &c. de suo capite finxit Kemnitius.

ⁿ q. 1. art. 2.

^o homil. 85. in Ioannem.

^p in responsione ad Consulta Bulgarorum.

Catharinus obiiciet. 1. D. Thomæ 3. p. q. 64. ar. 8. ad 2. quo docet ad perfectionem Sacramenti satis esse intentionem Ecclesiæ, quæ exprimitur in ipsa forma verborum, nec aliud requiri ex parte Ministri. Et in 4. ⁿ dist. 6. Non requiri mentalem intentionem Ministri: sed sufficere expressionem verborum, in qua continetur intentio Ecclesiæ.

2. ^o Chrysostomum, Sacerdos (inquit) *linguam, & manus præbet. Neque enim iustum est propter alterius malitiam, ad Salutem nostram accedentes offendi.* 3. ^p Nicolaum Papam, docentem sufficere baptizari, in Nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti vt baptismus valeat, Intentionis autem nullam mentionem agere.

4. Nimis videtur durum, posuisse Deum salutē hominum in arbitrio impij ministri. 5. Cum Dominus per seruum contrahit cum alio, vel munera mittit, nihil refert qualis sit intentio serui.

Ad 1. D. Thom. nihil minus velle quam quod Catharinus, ibidem enim in corpore articuli do-

ter debere determinari ea quæ in Sacramento fiunt, per intentionē Ministri, quia ex se alioquin ad multos vsus detorqueri possint. Et in respōsionē ad primum debere ministrum, quod sit instrumentum animatum, seipsum applicare ad opus per intentionem, qua intendat facere quod facit Christus, & Ecclesia. Item art. 10. requiri in ministro, intentionem conferendi Sacramentum, non autem iocandi, &c. Quare ad loca pro Catharino respondeo, non loqui D. Thom. de perfectione Sacramenti simpliciter, sed de perfectione requisita, vt humana certitudine sumus certi, validum esse Sacramentum. De hac enim certitudine obiectionem formauerat secundam, in illo art. q. 64. Alioquin, si vellet sufficere ad perfectionem Sacramenti in se, solam prolationem verborum sine intentione, nisi pronuntiandi huiusmodi verba: non erat cur adderet, *nisi exprimat contrariam intentionem Ministri, vel susipientis*. Si enim intentio non exigitur: etiam si contrarium exprimat, dummodo pronuntiet verba, & quæ benè baptizabit Minister ac si non exprimeret contrarium. Ergo hanc clausulam addidit, solum vt ostenderet certitudinem humanam de Baptismo haberi, nisi exprimat Minister, vel suscipiens se habere intentionem contrariam intentioni requisitæ Ministro, vel susipienti.

Ad 2. Chrysostom. nihil aliud velle, quàm non esse iustum Sacramenta pendere ab eâ qualitate ministri, quæ non est omninò necessaria ministerio, qualis est probitas, non autem intentio, sine quâ minister non esset minister, cui commissa esset applicatio particularis Sacramentorum. Si enim vellet Chrysost. malam voluntatem ministri nullo modo posse nocere alteri, sequeretur si minister noller baptizare infantem, cum non sit alius qui baptizer, infantem verè baptizatum esse.

Ad 3. Nicolaum non fuisse sollicitum de intentione, tùm quod ordinariè adest, tùm quod de internis non iudicat Ecclesia.

DE SACRAM. IN GEN.

Ad 4. non esse durum si Deus permittat aliqua, ne violentiam inferat naturæ hominis, aut ordinem quem præscripsit inuertat. alioquin cur permittit tot infideles & infidelium infantes perire ?

Ad 5. contractus factus à Domino per seruum, non requirit intentionem serui, quòd actio serui sit tantum exhibitiva, vel significatiua voluntatis Domini, non autem practica, & operatiua alicuius effectus : siue quia seruus non determinat voluntatem, aut ordinationem Domini ad aliquod particulare, sed determinatam exprimit tantum. At Minister, & determinat Sacramenta ad particularia, & eius verba sunt significatiua & operatiua.

LIBER SECVNDVS.

DE

EFFECTV, NVMERO,

ET CÆREMONIIS

Sacramentorum.

*Quid queritur cum disputatur de efficaciâ
Sacramentorum ex opere operato?*

CAP. PRIMVM.

NON querimus primò: *proprie vîr-
tute operetur Deus, an externis symbolis re-
signet vices suas, vt mentitur ^a Calui-
nus, id enim querere est, an Sacramen-
ta sint primaria causa, quod nulli adhuc
in mentem venit.* ^a 4. Instit. 14. § 17.

Neque, *an ex opere meritorio, siue dignitate operis, vel
ministri, vel susipientis, Sacramenta efficaciam habent, vt
nobis imponit ^b Remnitiu. Omnes enim catho-
lici opponunt opus operatum, operi operantis: &
per opus operantis intelligunt meritorium opus;
contendunt autem Sacramenta non pendere à bo-
nitate Ministri, aut meritorio susipientis opere:
cum sæpè ex iniusto faciant iustum: iniustus verò
opus meritorium facere non potest. Neque, *an
conferant gratiam sine fide, Et bono motu susipientis: ita
vt vis operis operati sit excogitata ad excluden-
dam fidem, & poenitentiam internam in iustifica-**

^b 2. part. Exa-
minu p. 95. &
Caluinus in
Antidoto sess.
7. can. 8.

E iij

DE EFFECTV NVM.

^c libro de captiuit. Babyl. cap. de Baptismo.

^a supra pag. 125. *Calwin. in Antidoto canonis §. 8. sess. 7.*

tionem vt ^c Lutherus, ^d & Kemnitiuſ catholiciſ tribuunt. Requirimus enim in adultis fidem, & poenitentiam.

Sed quæritur, *an vi ipsius actionis externalis, Sacramentalis quæ opus operatum dicitur, Sacramenta efficaciam habeant.*

Kemnitiuſ tamen nititur suam, & Lutheri sententiam præbare. Primò, si opus operatum requirat fidem, & motum bonum internum, tantum autem excludat dignitatem ministri: Ergo Sacramenta legis antiquæ conferebant gratiam ex opere operato, in his enim requirebatur fides, & ille morus, nec ministri malitia, verbi gratia, Circūcidentis officiēbat Circūcisioni. At id negant Scholaſtici: igitur vt opus operatum solis nouæ legis Sacramentis conueniat, excludit fidem, & motum bonum.

Ad antecedens, non requiri fidem, & illum motum vt causas efficientes gratiæ Sacramentalis ex opere operato, requiri tamen in adultis vt dispositiones.

Ad consequens, hæc & similia, in antiqua lege, fuisse in genere suo, causas ita gratiæ, vt nihil Sacramenta ad gratiam efficienter conferre: nisi forte Circūcisio quam volunt nonnulli contulisse gratiam ex opere operato. & proinde huiusmodi Sacramentorum gratiam, ex opere operantis fuisse.

Secundò, ^c Gabriëlē docere tunc esse opus operatum, cum non requiritur internus motus.

Respondeo, subiungere Gabriëlem, *quo motu, de congruo vel de condigno mereatur gratiam*, scilicet Sacramentalem. Quare non excludit Gabriel motum internum, disponentem ad gratiam Sacramentalem, sed meritum gratiæ Sacramentalis.

Tertiò, ^f Paludantum asserentem, non requiri in Sacramentis vt homo se disponat sed dispositionem effici ab ipso Sacramento, atque hoc esse, causam gratiam ex opere operato.

Respondeo, non loqui de dispositione, quæ sit motus internus suscipiētis, vt fides & potētia, quos motus ^g asserit in Sacramentis requiri: sed de

^e 4. dist. 1. q. 3.

^f 4. dist. 1. q. 1. conclus. 2. præbati 4.

quadam dispositione vltima, ad quam putat continuò gratiam sequi, eamque dispositionem esse caracterem in tribus Sacramentis, in aliis ornatum quemdam animæ. Cum enim exprimere vellet Paludanus quomodo Sacramenta efficerent gratiam, excogitavit illam sententiam: de qua, Scholasticorum est, disputare.

Quartò, ^h Marfilium distinguere opus operatum contra deuotionem internam operantis. ^{h in 4. q. 2. art. 2.}

Respondeo, distinguere, non vt excludat omninò, sed tantum ab efficientia.

Quintò, D. Thom. Palud. & Gabriel docere Missam prodesse etiam ex opere operato, impœnitentibus.

Respondeo, loqui de Sacrificio non de Sacramento: prodest autem per modum impetrationis, vt conuertantur impœnitentes.

Sextò, Catholicos inde probare Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, quòd Baptism⁹ prodest paruulis, sine vlla fide, aut motu interno: Ergo pariter fidem, & motum internum excludunt in adultis. Ad antecedens, rectè inde probare Catholicos efficaciam Sacramentorum non pendere à qualitate suscipientis simpliciter loquendo.

Ad consequens negatur. Ideo enim excludunt fidem, & motum in paruulis, quia non requiruntur vt dispositiones, requiruntur autem in adultis. Etsi vtrinque gratia sacramentalis conferatur ex opere operato,

Septimò, cum de opere operato Scholasticorum sententiæ variant, & alij non requiri fidem, alij requiri velint, ¹ Concilium Trident. sess. 7. can. 8. de Sacramētis in genere, admittit simpliciter opus operatum, nec ad hanc vel illam opinionem restringit, Censetur ergo omnes approbasse.

Sed 1. falsum est variare dumtaxat Scholasticorum opiniones: 2. quamuis variarent non tantum propterea omnes à Concilio approbati. Sed tantum generaliter definire voluisse Sacramenta

¹ Si quis dixerit per ipsa nomina legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solum fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere: anathema sit.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

conferre gratiam ex opere operato.

Octavo, postquam definiuit eod. can. Sacram. conferre gratiam ex opere operato can. 12. definit Sacramenta non pendere ex dignitate Ministri. Nisi ergo idem ineptè repetat, hæc duo distinguit: & sic opus operatum non erit simpliciter, non pendere ex dignitate Ministri, sed aliquid aliud: nimirum, non requiri fidem suscipientis.

Respondeo hæc duo quidem distingui, prius enim affirmationem sonat, nimirum Sacramenta vi suâ efficere gratiam, idque intendit Concil. definire can. 8. posterius verò ^k negationem, quam definit can. 12. quæ ex illa sequitur affirmatione. Illud autem aliquid aliud, quod in opere operato importatur, non esse non requiri fidem, sed est illa huiusmodi affirmatio. Nono Concil. in isto can. 8. Opponit opus operatum fidei, ergo intelligit excludi fidem per opus operatum.

Negatur antecedens Concil. enim disertè exprimit, se dicere anathema tâtum cuicumque affirmaverit, solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere. Et quamvis dixisset fidem simpliciter, non addita particulâ, *Solam*, negaretur consequens: quòd tantum excluderet Concil. fidem ab efficientiâ, non autem dispositione gratiæ.

^a apud Damascen. libro de hæresibus.

^b Lutherus homilia. 1. de Baptismo an. 1535. edita circa primum. 2. part.

Kemnitius 2. par. exam. pag. 98

^c in Antidoto canonis. 5. & 6. sess. 7.

Sententia hereticorum de efficacia Sacramentorum.

CAP. II.

ESSALIANI ^a docebant Sacramentis non iustificari homines, sed solis precibus: ^b Lutherani & ^c Calvinistæ: etsi interdum dicant Sacramenta esse causas instrumentales gratiæ, conferre gratiam, efficaciam esse: semper tamen intelligunt,

mediante fide: id est, nihil ipsa agere nisi repræsentatione, instar picturarum excitando fidem. Et proinde reuera negant Sacramenta gratiam efficienter conferre vt etiam ^d Armeni & noui quidam Cathari.

^d apud Guidonem Carmelitam.

Sacramenta ex opere operato conferre gratiam probatur ex Testamento nouo.

CAP. III.

E frustra laboremus, simul ^a probandum est aliter esse causam Sacramenta, quam concionem.

Primò, Lucæ 3. ^b Ego baptizo vos aqua (inquit Ioannes) ille vos baptizabit Spiritu sancto. Quibus verbis tantum discrimen ponitur inter efficaciam Baptismi Ioannis, & Christi, quantum est inter aquam, & Spiritum. At Baptismus Ioannis erat efficax ad alendam fidem, non minus quam Baptisma Christi. Aderat enim ablutio externa, & ^c verbum promissionis, ^d in fide Mediatoris. Igitur efficacia Baptismi Christi, significata per spiritum, importabat aliud: nempe gratiam.

Respondet quidẽ ^e Caluin. Baptismum Ioannis, & Christi eandem efficaciam habuisse, & in hoc tantum distingui, quod Ioannes erat minister externi ritus, Christus verò author internæ sanctificationis. Sed hac ^f de re infra [dicam tamen, vel Christus per suum Baptisma tanquam instrumentum efficax conferebat iustificationem, vel non. Si posterius ergo non baptizabat in Spiritu sancto: quia etsi conferebat gratiam, non tamen per Baptismum, siue actione baptizandi: nisi velis, baptizare in Spiritu sancto, nihil aliud esse quam effundere, vel mouere aquam; si prius habemus qui-

^a Nam ad omnia testimonia nostra solent respondere Sacramenta esse veras gratia causas, sed fides excitando, instat concionis.

^b v. 16. ἡ γὰρ ἡμεῖς βαπτίζομεν ὑμᾶς, ὅτι. ἀντὶ τοῦ ὑμᾶς βαπτίσαι ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυλῇ.

Item Math. 3. v. 11. Marci 1. v. 8. & Ioan. 1. v. 26. cum 33.

^c Luca 3. v. 3. Prædicans Baptismum Pœnitentia, in remissionem peccatorum.

^d Act. 19. v. 4.

^e in 19. Act. libro de Baptismo c. 19. 20. 21. 22.

DE EFFECTV, NVM.

dem Sacramenta Christi conferre gratiam ex opere operato. Sed ultra vel per Baptismū Ioānis tanquam per instrumentum efficax etiam Christus cōferebat sanctificationem: vel non: si non ergo non erant hæc duo Baptismata eiusdem efficaciz: si cōferebat, ergo Ioannes baptizabat etiam in Spiritu sancto: quamvis vt minister, reuera enim applicabat Sacramentum quod reuera efficiebat sanctificationem.]

8 *Marci vlti-*
mo v. 16. 6 π
σίωτες καὶ ὁ βα-
πτιστὴς ἐσθίει-
ται, 6 δὲ ἀπισ-
τες καὶ καταπι-
ονται, qui verò
non crediderit
condemnatur.
 v. 5.

Secundò, & *qui credideris Et baptizatus fueris saluus eris.* Hic tribuitur Baptismo vis saluandi. At non saluat, nisi iustificando. Nec dices saluare excitando fidem. Tunc enim fides, effcet Sacramenti effectus. At præmittitur. Ineptum est autem primo ponere effectum, deinde causam, sicut dicere: *Qui curatus fuerit, Et acceperit medicinam sanus erit.*

Tertio, ^h *Nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei.* Quid est autem nasci ex aquâ nisi renouari spiritu per gratiam? Neque dicas nasci ex aquâ esse nasci ex fide quam excitat aqua. Tunc enim propositio Christi esset falsa: 1. quia multis alijs modis, quam per aquam fides excitari possit. [2. quia in infantibus dum baptizantur ipsa non excitatur fides, & cum adoleuerint prius debet excitari per verbum, & tunc iuxta aduersarios erunt iustificati, iuxta nos verò, si habeant præterea gratiam. At fieri potest ut in eo moriantur statu, antequam quidquam cogitauerint de suo Baptismo. Igitur saluabuntur sine huiusmodi aquâ excitante fidem.]

Deinde cum nihil prae-mississet Christus de fide: quis cogitare potuisset eum ibi tradere rationem excitandae fidei. Potius ergo debuisset dicere *Nisi quis renatus fuerit ex verbo, Et Spiritu sancto*. Nam per verbum solet excitari fides.

¹ in hunc locū,
 & 4 instit. 16.
 §. 25.

in hunc locū,
 & 4 instit. 16.
 §. 25.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

p v. 17. & 18.

q v. 6.

r 1. Cor. 10. v.

17. ὅτι ἑσάρτες,

Quoniam unus,

panis, ἑσώμα οἱ

πολλοὶ ἐσόμεν.

Similis locus

habetur ca. 12.

v. 13. In uno

spiritu nos om-

nes in unū cor-

pus baptizati

sumus.

s Ephes. 5. v.

25. ὁ χριστὸς ἡ-

γάπησεν τὸ ἐκ-

κλησίαν, ἣ ἐαυ-

τὸν παρέσθωκεν,

ὥστε αὐτὴν,

et seipsum tra-

didit pro ea v.

26. ἵνα αὐτὴν

ἀγιάσῃ. ut eam

sanctificaret

καθὰ ἐλθε τὸ

λόγος ἐν ῥήματι

π.

Tit. 3. v. 5.

a v. 11.

b v. 16.

c Hier. Catec.

1. Alexadr. in

hunc locum.

d orat. 13.

e in Psal. 50.

f in hunc locum.

ficandum signum, & futura ad significandam præteritam? Sicut qui diceret, imperatori victori, vince hostes, id est, accipe triumphum in signum victoria præterita. Nec enim Vince hostes, id significare potest.

Quintò, p Actor. 8. & q 2. ad Timoth. 1. dicitur dari Spiritu sanctus, & gratia per Impositionem manuum. Et quamvis hæc loca de Confirmatione, & Ordinatione soleant intelligi, quæ apud multos aduersarios non sunt proprie Sacramenta: tamen, cum inde probemus Sacramenta, quæ ipsi volunt impropria, gratiam conferre, quanto magis propria?

Sextò, ^r Vnum corpus multi sumus omnes qui de uno pane participamus siue ut est in Græco οἱ ὅς πάντες ἐκ τῆ ἑνὸς ἁρτῆς κατέχομεν Omnes enim ex uno pane participamus. Id autem quomodo? nisi quia panis ille alit, & auget vitam huius corporis mystici, sicut ideo colligimus aliqua membra esse eiusdem corporis phyfici, quando idem cibus alit hæc omnia membra.

Septimò, ^s Christus dilexit Ecclesiam mundans eam lauacro aque Item, ^t Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. At si propriè tanquam causa instrumentali non mundaremur interius aqua, sed tantum esset Symbolum efficax, quo Deus se ostēderet simul operari, non magis propriè diceremur mundari per quamlibet aliam actionem quæ tunc, simul fiat, etiam excitando fidem, quam per aquam.

Idem probatur ex vaticinijs prophetarum, & figuris.

CAP. IIII.

PRIMO, Isaia primo, ^a Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, & c. ^b Lauamini, mundi estote. Quæ verba vterque ^c Cyrillus ^d Basil. ^e Theodor. & ^f Hierony, de Baptismo intellexerunt: ac si dixisset,

DE EFFECTV NVM.

^a *Exod. 14.*
^b *v. 2. cum 11.*

Quarta, submersio ^a Ægyptiorum in mari, & transitus realis filiorum Israel, de quo Paulus 1. Corinth. 10.

^c *in qq. super Numer. 6. 33.*

Sexta Numer. 19. aqua lustrationis, quam fuisse figuram Baptismi docet ^c August. In hac autem expiatione tria requirebantur: cinis vaccæ ruffæ, qui Christi mortem, & merita significabat, aqua quæ Baptismum, hyssopus, humilis herba radices habens in petra, fidem, sine quâ adultis Baptisma non prodest. Sicut ergo in illa expiatione hyssopus non mundabat, sed aqua vim habens ex cinere vaccæ, & hyssopo aspersa, sic in Baptismo non est fides quæ propriæ, vel efficienter purgat peccata, sed aqua vim habens ex Christi passione ut meritoria causa, & fide susceptâ, ut dispositione. Ad has expiationes tum figurantem, tum figuratam respexit David dicens: *Asperges me Domine hyssopo*, & c. Psal. 50. v. 8.

^d *in illud Luca 1. Ipse præbit in spiritu, & c. Et Aug. in illud Psal. 113. Et in Iordanis conuersus es, & c.*

Septima ^d teste Ambros. transitus realis filiorum Israel per Iordanem Iosue 3. & 4.

^e *in 4. Luca 2. de Sacram.*

Octaua, ^e eodem teste, vera, ^f & realis cura à leprâ Naaman Syri, lauacro Iordanis.

^f *4. Regum. 5.*

Nona ^g probatica piscina, testibus ^h Tertul ⁱ Ambros. ^k Chrysost. Cyrillo, Theophyl.

^g *Ioan. 5.*

Decima, ^l aqua Siloe per quam illuminatus est instrumentaliter cæcus natus. Ita ^m Ambros. & ⁿ August.

^h *supr. 1. lib. 1. de Spiritu sancto. 7.*

Vndecima Exodi 16. Manna, & 17. aqua de Petra, illud Eucharistiam hæc Baptismum significans. 1. Corinth. 10.

ⁱ *Ioan. 9.*

^j *epist. 75.*

^k *tract. 44. in Ioan.*

^l *in hunc locum.*

^m *Ioan. 9.*

ⁿ *epist. 75.*

^o *tract. 44. in Ioan.*

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

^b 1. Pedag. 6. Clemens ^b Alexand. Multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, & lavacrum: lavacrum quidem, per quod peccata abstergimus, gratia autem quæ remittuntur pœna, quæ peccatis debentur. ^c &c.

^c Illuminatio autem per quæ sanctam illam, & salutarem lucem intue-mur: perfectio autem dicimus, cui nihil deest. Quid enim ei desit, qui Deum novit?

^d Homil. 14. in 2. Lucæ. Origenes: ^d parvuli baptizantur in remissionem peccatorum. Cyrillus ^e Magnum est sanè propositum hoc Baptisma, captivitate liberatio, peccatorum remissio, anime regeneratio, currus ad cælum, &c.

^e præfat. Catecheseon. Basil. ^f respondens obiectioni hæreticorum. Si ideo Spiritus sanctus est æquali Patri & Filio, quia in ipso baptizamur: igitur aqua erit æqualis patri & filio, quia in ipsa baptizamur.

^f libro de Spiritu sancto, cap. 15. Respondet, Si qua est in aqua, gratia, non ex aque natura est, sed ex presentia spiritus. At iuxta adversarios sufficeret dicere. Quia nihil efficit aqua.

^g Gregor. Nyssenus, Baptisma peccatorum expiatio est remissio delictorum, renovationis, & regenerationis causa.

^h Item. ^h Si quis mihi dubitando, & ambigendo negotium exhibeat interrogans, qua ratione aqua regeneret, dicam optimo iure ad eum, ostende mihi modum natiuitatis quæ sit secundum carnem: dices fortasse: semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contra à nobis, quod aqua, quæ benedicitur purgat, & illuminat hominem.

ⁱ Chrylосто. ⁱ Quod illuc operatur Circumcisio in depositione carnis, id agit hic Baptismus in depositione peccatorum.

^k Cyrill. ^k Alter: Quemadm. viribus ignis intensius aqua calefacta, non aliter urit, quam ipse ignis, sic Spiritus sancti operatione aqua, quæ baptizati corpus reformatur ad divinam virtutem, & potentiam.

^l Theodoret. ^l Qui ex nouo Testamento vitam instituunt, per sanctiss. Baptismum animam expurgant, & à prioribus maculis liberam reddunt conscientiam. Damasc. 4. de fide 10 Theophyl. in 3. & 5. Ioannis Occumenius in 10. ad Hebræos.

braeos.

Soluuntur

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

^m *libr. contra
Cochleam.
n 4. Inst. 14.
§. ultimo.*

• *epist. 23.*

^p *2. parte
Exam. p. 98.*

ferere PP. nihil dumtaxat pro nobis dicere. ^m Luther contemnit testimonia PP. ⁿ Calvinus ait hyperbolicè loquutos. Contra 1. PP. vt plurimum referunt hos mirabiles effectus ad omnipotentiam Dei, cuius non est opus, in hyperbolicis loquutionibus. 2. Chrysost. homil. 4. ad baptizandos, apertè ait se non hyperbolicè loqui. Et ^o August. eos qui non credunt, posse fieri vt paruuli sine fide actuali per Sacramentum saluentur, infideles vocat. At non est infidelis qui non credit verum, id quod hyperbolicè dicitur. 3. quomodo fieri potest tot PP. Græcos, & Latinos in libris dogmaticis & Epistolis, vel commentarijs scripturæ, in re adeò graui hyperbolicè loquutos? Pari ergo ratione dici poterit in aliis fidei dogmatibus simili hyperbole vsos. ^p Kemnitijs ergo fatetur propriè loquutos: sed hæc omnia detorquet ad efficientiam per fidem, id est Sacramenta excitare obiectiuè fidem: quod supra refutatum est.

Idem rationibus probatur.

CAP. VIII.

PRIMA, Baptismus rectè adhibetur non intelligentibus, vt infantibus, amentibus, surdis, & ignorantibus linguam in qua baptizantur: aliàs essent rebaptizandi, quod tamen nec quidem aduersarij faciunt.

^a *quia nequit
excitare fidem
nisi ex auditu
& intelligentiâ.*

At frustra ^a illis adhiberetur Baptismus si institutus tantum esset ad excitandam fidem, instar concionis, & non immediate efficiendam sanctitatem. Ergo hanc sanctitatem immediate conferunt.

Secunda, non esset vlla causa, cur adhiberentur Sacramenta hominibus doctis, cum legere possint scripturas, vel etiam imperitis qui conciones audiunt, vel vident Baptisma depictum in tabulâ, hæc

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

Octava, sequeretur ex sententiâ aduersi. Nihil interesse inter veteris, & nouæ legis Sacramenta (antiqua enim illa significabant etiam Christi gratiam, ac remissionem peccatorum, poterátque excitare fidem) illud autem falsum esse demonstrabitur ^c infra.

^c cap. 14. 15.

16.

Soluuntur obiectiones ex scripturis.

C A P. IX.

^a vers. 4.

^b v. 17. ὁ δὲ

χρῆστος οὐκ ἐπίστω
ζήσκει.

^c vers. 38.

^d ἐπίστωσιν

ἐξ ἑαυτῶν τῶν

δυνάμεων ἡ λογισμῶν

αὐτῶν εἰς δι-

καιοσύνην.

Rom. 4. v. 3.

^e Rom. 10. v.

10. χρῆσται π-

σύνειπαι εἰς δι-

καιοσύνην, ὅτι

μακρὸν δὲ ὁ μολο-

γήσκει εἰς σωτη-

ρίαν.

^f Marci vlti-

mo. v. 16.

R I M A, ^a Habacuh. 2. ^b Rom. 1. ^c

Hebr. 10. *Iustus ex fide uiuit.* non dixit autē scriptura, uiuit ex Sacramētis. Item.

^d *Credidit Abraham Deo, & reputatum est*

illi ad iustitiam. Et, *Corde creditur ad iustitiam:* non addidit Paulus & corpore inscipitur Sacramentum ad salutem, vel iustificationem, sed, *ore autem Confessio fit ad salutem.* Ita Lutherus in Babyl. capt. cap. de Baptif. & in asser. ar. 1.

Respondeo primò, his locis non dici per solam fidē uiuere, vel iustificari hominem: alias & Deus, & merita Christi excluderentur.

Secundò, etsi ibi scriptura de Sacramentis non habeat mentionem: alio tamen loco habere ut patet supra.

Tertiò, illa uerba *Iustus ex fide uiuit* non significant ad literam iustum hominem fieri, vel reputari ex fide, sed iustum ex fide quam habet, constanter expectare quæ Deus promissit, & non deficere, etsi promissiones tardare videantur. Tam enim Paulus, quam Habacuh tractant de patientiâ & longanimitate, ut patet ex textu.

Secunda, ^f *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, qui uerò non crediderit, condemnabitur.* puta etsi baptizaretur: Dominus enim non dixit *qui non crediderit, nec baptizatus fuerit.* Ergo fides, non Baptismus saluat.

Respondeo [plus requiri in affirmatione essentiae rei actu quam in negatione : in illa enim requiruntur omnia , quae necessario omnino conducunt ad essentiam rei : in hac sufficit vnus horum negatio : Ad hominem actu requiritur corpus, anima, & dispositiones necessariae corporis ad animam : ad non hominem, sufficit negatio vnus horum , si enim non sit vel corpus, vel anima , vel huiusmodi dispositiones homo actu non erit.] In affirmatione ergo salutis nostrae Christus , & fidem & Baptismum in adultis includit, quia vtrumque ad eam salutem necessario conducit : in negatione, satis fuit horum vnum negare : quomodo enim hoc loco negationem fidei ponit, in ⁸ alio ponit negationem Baptismi. Neque propterea sequitur Baptismum, aut fidem nihil ad salutem prodesse, sed nihil seorsum : quemadmodum etsi animal seorsum nihil faciat ad rationem hominis, non sequitur nihil cum rationali facere : aut potionem salubrem nihil prodesse ad sanitatem aegroti, etsi nihil prodesse possit nisi medico credatur. aut fidem nihil prodesse, etsi sine charitate nihil proficit, ^h vt ait Paulus.

Tertia, ¹ Paulus reclamationem inquit ^k Melancthon, & negat Abrahamum iustificatum ex Circumcisione, sed Circumcisionem dicit signum propositum ad exercendam fidem nostram. Igitur eodem modo Sacramenta Christiana non iustificant nisi excitando fidem.

Respondeo, quidquid sit de antecedente de quo ¹ supra, interim negatur consequens. Nam de Circumcisione dicit Paulus. ^m Circumcisio nihil est de Baptismo *Saluos nos fecit per lauacrum, &c.*

ⁿ Quarta. ^o *Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* ^p *Ego sum* (inquit ipse) *qui deleo iniquitates* ergo non Sacramenta.

Respondeo delere peccata ex potentia absoluta solius Dei esse : delere instrumentaliter, esse posse creaturæ, iuxta illud : ^q *Quorum remisistis in peccata remittentur eis.*

⁸ *Ioh. 3. v. 5. Nisi quis renatus fuerit, &c.*

^h *1. Cor. 13.*

v. 2.

¹ *Rom. 4.*

^k *in Apologia art. 13.*

¹ *libro. 1. cap.*

17.

^m *1. Corin. b.*

7. v. 19. ἡ ἐκτε-
ταμένη ἐστὶν ὅλη.

ⁿ *est Zwingli*
libro de verâ,
& falsa Reli-
gione.

^o *Lut. 5. v. 21.*

τίς δύναται ἀ-
φίναρ ἀμαρ-
τίας, ἢ μὴ μόνος
ὁ Θεός.

^p *Isaie 44. v.*

25.

^q *est Kemni-*
tij.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

¹ Ioan. 20. v.
23.

² v. 26. man-
dans eam lau-
dre aque in
verbo vite.

³ v. 21.

¹ Quinta, ² Ephes 5. vis baptismi tribuitur ver-
bo: verbum autem non operatur nisi excitando fi-
dem. Et ³ 1. Petri 3. tribuitur Resurrectioni Chri-
sti, id est fidei Resurrectionis.

Respondeo per *verbum* non intelligi cōcionem,
sed verbum sacramentale quod operatur, etsi non
intelligatur: per *Resurrectionem* non intelligi fidem
Resurrectionis, sed ipsam Resurrectionem in quā-
tum eam repræsentamus in Baptismo, emergendo
ex aquis iustificati, ut in nouitate vitæ ambulemus,
quomodo Christus per Resurrectionem, cœpit
nouam viuere vitam.

Soluntur ex Patribus.

C A P. X.

¹ Lutherus li-
bro contra
Cochleum &
Philippus in
Apologia art.

13.

² epist. 23.

³ libro 1. cap.
20.

¹ R I M ò Aug. ² obiiiciunt dicentem,
non Sacramentum, sed fidem Sacramē-
ti iustificari. Sed nullibi hoc expresse,
in Augustino inuenitur: Imò potius
contrarium cum ait ³ *paruos esse fide-
les & saluari, si moriantur post Baptismum, quia et si non
habeant fidem, habent tamen fidei Sacramentum, ac si
dixisset: Paruos non saluat fides sed Sacramentum. Et
fortassè hoc collegerunt ex illis Aug id faciente ver-
bo non quia dicitur &c. quibus supra satisfactum est.
Verum etsi hoc dixisset Aug. intelligendum esset
quando quis nequit Sacramentum habere, sufficit
enim fides Sacramenti cum voto eiusdem.*

⁴ quest. 59.

Secundò, ex lib. ¹ q. vet. & noui Testam. *Qui
Baptismum putat carnalis ratione consistere, hic non est spi-
ritualis: nec donum celeste poterit consequi, qui se per aquā,
non per fidem commutari credit.*

² q. 109.

³ q. 21.

Respondeo 1. hunc librum non Aug. sed hære-
tici cuiusdam esse, ait ² enim Melchisedech fuisse
Spiritus sanctum, ³ mulierem non fuisse creatam

ad imaginem Dei &c. 2. Nihil aliud dicere velle quam illum nō esse spiritualem qui putat nostrum Baptisma solum esse mundationem carnis vt olim Iudzorum Baptismata, non autem credit nos cōmutari scilicet formaliter per fidem perfectā, quæ vj Baptismi nobis confertur. *Aqua* (inquit) *cernitur, sed qui non videtur spiritus operatur vt fides in ipso sit.*

⁸ est Calvin.

^{4.} Instit. 14.

^h q. 34.

⁸ Tertiò, eundem Aug. lib. 3. ^h in Leuit. cū ait 1. Ministrum hominem solum præbere visibile Sacramentum, Deum verò inuisibilem gratiam 2. Ita separari hæc duo, vt in quibusdam sit Sacramentum visibile, sine gratiā inuisibili, vt in Simone Maggo, à Philippo baptizato: in quibusdam inuisibilis gratia sine Sacramento visibili, vt in bono latrone.

Ad primum, dupliciter hominem ministrare Sacramenta, vno faciendo quod potest ex naturali sua virtute: alio applicando Sacramenta vt instrumenta à Deo mota, & eleuata ad actionem supernaturalem faciendam. Priori modo, non iustificat, sed solum lauat corpus, aut aliquid simile. Alio, hominem dicimus iustificare, sed non aliā actione quam illa qua Deus vtitur ad iustificandum. Atque ita exponendus est Hierony ¹ cum ait: *Homo aquam prebet, Deus autem Spiritum sanctum.*

¹ in 4. Isaia.

Ad secundum, illa reuera posse separari: non quòd Sacramentum sensibile, non sit causæ inuisibilis gratiæ, sed quòd eius effectus impediri possit per obicem, & quòd possit Deus sine Sacramento gratiam dare.

Quartò, ^k eundem eū ait solum Deū posse dare Spiritum sanctum, & idè Apostolos non dedisse quibus imponebant manus, sed tantum orasse vt descenderet.

^k 15. Trinitatis in cap. 26.

Respondeo 1. Ipsum Spiritum sanctum nō posse propriè dari, nisi à quo procedit. dona autem ipsius posse etiam dari à creaturis instrumentaliter. 2. Spiritum sanctum ex autoritate non nisi à Deo dari: Instrumentaliter tamen etiam posse ab

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

hominibus dari, vt habemus Act. 8. quod faterur ipse Augustinus ibidem.

¹ 19. contra Quintò, ¹ eundem: *Quid sunt* (inquit) *quæque Faustum c. 16. corporalia Sacramenta, nisi quedam sensibilia verba.*

Respondeo Aug. ibi assignare quidem vnam ex proprietatibus Sacramenti, nempe *Significationem*, non tamen propterea negare alias, quas alibi sæpè posuit: loco autem illo ideò de significatione agit, quia de Sacramentis in genere, id est vtriusque Testamenti, disputabat, quare debuit ponere effectum omnibus Sacramentis communem.

^m 21. Ciuit.

25.

Sextò, ^m eundem reprehendentem sentientes, non posse damnari eos, qui Sacramenta percipiunt Baptismi & cœnz Domini, licet nec fidem, nec bonam teneant vitam, videtur enim illi credidisse Sacramenta iustificare ex opere operato.

ⁿ Vides (inquit Lutherus de captiuit. Babylonica cap. de Baptismo) quâ diues sit, homo Christianus, seu baptizatus, qui etiam volens, non potest perdere salutem suam, quantiscumque peccatis, nisi nolis credere?

Respondeo, iuste eos, & simul Lutheranos idem sentientes, reprehendi. Non enim arguuntur quòd crediderint Sacramenta iustificare ex opere operato, sed quòd gratia semel habita per Sacramentum, non posset deperdi per quodcumque peccatum.

^o serm. de cœnâ Domini.

^p libro de Pœnitentiâ.

^q 3. in Eunomium & libro de Spiritu sancto cap. 11.

Septimò, Sicut *inuestitur canonicus* (inquit ^o Bernardus) *per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum. sc. diuisiones gratiarum, diuersis sunt tradita Sacramentis.*

Respondeo, non comparasse Sacramenta cum libro, baculo, &c. ratione efficientiæ Sacramentorum, sed diuersitatis, cum ibidem doceat Sacramenta conferre gratiam,

Vltimò, ^p Tertull. ^q & Basil. vocantes Baptisma, fidei ob signationem.

Respondeo, id verum, non quia excitat fidem, sed quia per Baptismum testatur baptizatus se credere eique dat Ecclesia publicum ipsius fidei testimonium. Porro non propterea negant hi PP. alios Sacramentorum effectus.

Soluantur ex ratione.

CAP. XI.

PRIMA, In omni Sacramento requiritur promissio: vbi promissio, ^a *Lutheri sup. & Philippi in Apolog. ar. 13.* ibi exigitur necessario fides accipiens promissionem. Ergo fides est quæ immediatè iustificat. Confirmatur, multi per fidem saluantur sine Sacramento, nulli per Sacramentum sine fide.

Respondeo, 1. Verbum promissionis equidem in Sacramenti institutione requiri, non autem in vsu. Non enim qui Baptizat ait: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c. sed, ego te baptizo.* 2. Et si requireretur in vsu, & consequenter fides, tamen ideò solùm fidem requiri, vt applicari possit Sacramentum, quemadmodum autem medico offerente pharmacum, & promittente sanitatem requiruntur in ægroto fides, qua medico assentiatur, non tamen est ipsa fides quæ sanat, sed pharmacum, ita in Sacramento non fidem, sed Sacramentum iustificare. 3. Et si fides iustificare concederetur, non propterea inde concludi solam fidem agere, sed tantùm, fidem & Sacramentum necessaria esse. Ad confirmationem nullum ordinariè saluari (et si habeat fidem) nisi cum Sacramento, vel in re, vel in voto: aliquos perire cum Sacramento, propter defectum fidei, quia fides est etiam necessaria suo ad salutem modo.

Secunda, ^b solus Deus nouit corda hominum: ^b *est Zuinglij libro de verâ, & falsâ religione cap. de Sacramentis.* ipse igitur solus potest ipsa mundare: non ergo Sacramenta: Confirmatur: quia si Sacramenta ex opere operato iustificarent, Deus alligaretur Sacramentis, vt qui non posset non iustificare in Sacramento ritè accepto.

Ad consequens, vt principalem causam, Deum

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

solùm posse mundare, vt instrumentalem, posse & creaturas: ad hoc enim non exigitur vt noriat corda, sed moueatur ab eo qui nouit.

Ad confirmationem non alligari Deum Sacramentis cum possit sine illis iustificare, & iustificet cum illis non necessitate absoluta, sed quia promittere placuit, non potest autem suis non stare promissis. Et certè si aliquid hæc ratio probaret inferret etiam, Christi sanguinem non posse iustificare homines.

^c est Caluini
4. Instit. 14. §. 14. Tertia, ^c dicere Sacramenta iustificare, est abstrahere homines à Deo, ac facere vt in spectaculo rei corporeæ acquiescant.

Respondeo, id falsum esse, cum simul doceamus Sacramenta ex se non habere virtutem, sed à Deo operante per illa, hoc ipso enim trahimus homines ad Deum: alioquin nec debuisset Christus sanare per fimbriam vestis, lutum, &c. aut proponere serpentem ex cuius conspectu sanarentur homines.

^d Kemnitij 2.
parte Examin.
cap. de efficacia
Sacramenti.

^e v. 16. τὸ εὐ-
αγγέλιον τῆ χει-
ρὸς τοῦ δούλου τοῦ
θεοῦ καὶ τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Quarta, ^d eodem modo iustificant verbū Dei, & Sacramenta 1. quia scriptura sicut dicit Sacramenta iustificare ita & verbum Rom. ^e 1. *Euangelium virtus Dei est in salutem omni credenti.* 2. quia in iustificatione per Sacramenta concurrunt velut duæ manus, vna Dei, nempe verbum prædicationis, & Sacramentum: altera hominis, nempe fides. Sed verbum iustificat tantum excitando fidem. Igitur, &c.

Negatur maior. Ad primam probationem 1. intelligi posse per, *Euangelium* non concionem, sed mysteria Euangelij vt Incarnationem, passionem. 2. ibidem explicare Apostolum quomodo Euangelium saluet, cum subiungit, ^f *Iustitia enim Dei reuelatur ex eo ex fide in fidem* 3. etsi scriptura tribuat & verbo, & Sacramento vim iustificandi, non tamen licere inferre, eodem modo iustificare, cum id non dicat: aliàs sequeretur Deum, & Christi passionem eadem ratione iustificare ac verbum.

^f 17. Αἰχμ. 10.
οὐκ ἔστιν ἡ
ἀντιπροσώπων
καὶ τοῦ σώματος
καὶ τοῦ πνεύματος
τοῦ θεοῦ.

Ad secundam, verbum dici posse manum Dei, quia offert salutem, non quòd re ipsa operetur, vel applicet. Sacramentum verò dici manum, quia applicat re ipsa meritum & operatur gratiam, fidem quoque dici posse nostram manum, non quòd apprehendat promissionem, & hoc modo sola iustificet, sed quia remouet obstacula, & disponit animam, vbi est necessaria talis dispositio, alioquin nec ipsis adultis mente sanis prodesset Baptismus, si in ipso momento Baptismi, distraherentur animo non apprehendentes per fidem promissiones.

¶ Vltima, Sacramenta res crassæ, & materiales in *Zwinglij.* animam penetrare nequeunt. Igitur non purgant à sorde peccati.

Antecedens probatur, Primò si vllò modo possent Sacramenta operari in animam, id fieri deberet per actionem, quam in corpora habent. At sæpè Sacramenta ne ipsum quidem corpus attingunt, vt patet in Absolutione, Matrimonio (quòd solis nutibus fieri potest) & Consecratione.

Secundò, iustificatio est nobilior, & difficilius opus creatione, teste Aug. tract. 72. in Ioann. Et quidquid sit in iustificatione reperitur creatio gratiæ, rei videlicet supernaturalis omninò. At nulla creatura potest esse instrumentum creationis teste D. Th. 1. p. q. 45. art. 5.

Tertio, iustificatio fit in momento. At Sacramenta in momento operari non possunt. Nam nequit aliqua operari causa nisi quando est: actio autem Sacramentalis cum sit successiva, in instanti esse non potest.

Quartò, vel est in Sacramentis aliqua virtus diuinitus super addita, vel non. si non, ergo non possunt effectum attingere supernaturalem: Est enim intelligibile aliquid manere sicut erat antea nihil de nouo recipiens, & tamen posse facere quod non poterat antea. Si est: vel corporalis, vel spiritalis. Si prior, igitur non poterit agere in rem spirituales, ac producere spiritualem effectum produ-

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

cere. Si posterior, igitur non erit in Sacramento corporali ut in subiecto, corpus enim non est capax spiritualis accidentis.

Quintò, ista virtus vel est tota in quâlibet parte Sacramenti, vel pars eius in vnâ parte Sacramenti, & pars in alterâ. Non primum: quia tunc sequeretur illam non pendere à subiecto in esse, nec in hæ-
rere propriè, quare esset substantia, non accidens. Deinde prolato quouis Sacramenti verbo, produceretur effectus, quod nemo concedit. Neque secundum, quia tunc corporea esset, & prolato primo verbo, periret pars virtutis, prolato secundo altera, & sic vel tota, vel maxima ex parte periret, antequam effectus produci inciperetur effectus.

Sextò, vel ista virtus est in verbis tantum, aut in elemento, aut in utroque. Si in verbis tantum, quomodo Eucharistia sine verbis iustificat? si in elementis quomodo verba consecrationis Eucharistiz opèrantur? Si in utroque, vel erit eadem virtus numero vtriusque: & hoc non, cum nequeat vnum accidens numero esse in duobus subiectis: vel erunt duæ partiales: neque etiam illud, quia tunc deberent simul concurrere ad opus. At aliquando accidit ut vna Sacramenti pars longo tempore adhibeatur post aliam, ut patet in Absolutione.

Septimò, non potest intelligi quid sit ista virtus, quando adueniat, quando desinat esse, &c.

Ad anteced. argumenti respondeo, Primò, etsi fieri possit res corporales in spiritum agere, ut patet de corpore nostro in animam, & igne inferni in dæmones, nos tamen modum quo id fiat nescire: neque propterea à veritate deficiendum esse: sed sufficere probare ita de facto haberi. Sicut nec August. destitit asserere, & defendere peccatum originale, etsi falsus fuerit se ignorare quomodo contraheretur.

^h 3. de peccatorum meritis, & remiss. 4. ⁱ ita sensit Causam refectionis de Sacramentis parte 4. & Le-desimus in 4.

Secundò, ⁱ Sacramenta non esse causas gratiæ physicas, sed morales tantum, quomodo vera cau-

sa homicidij, verè est qui iubet, etsi non attingat occisum. Hoc autem nihil aliud est quam ad præsentiam Sacramentorum dum agunt, Deum alia actione infundere gratiam. Verum hæc sententia non omnibus placet. tum quòd scripturæ doceant Deum esse qui per hominem baptizat, & proinde qui eadem actione conferat gratiam quàm minister baptizat [Deus autem non confert gratiam actione morali] tum quod PP. conferant Sacramenta cum veris causis efficientibus.

Tertiò, Respondetur ergo cum ^k D. Thom. id ^k 3. p. q. 62. fieri quòd Sacramenta sint causæ efficientes physice, sed instrumentales, quibus Deus utitur ad producendum effectum supernaturalem. Ut autem Deus per instrumentum aliquod verè producat effectum.

Primò, non est necesse ut se instrumento applicet sicut est necesse in nobis, cum sit omnibus præsentissimus, sed ut applicet instrumentum operi. Hæc autem applicatio Sacramenti, est motio illa qua Deus mouet Sacramentum.

Secundò, non eget ^l ut homo, instrumento naturaliter apto ad illud opus. Non enim ipse instrumento iuuatur, sed utitur instrumento, quia placet illi. Vnde sequitur non esse necesse in Sacramentis aliquam inhzrentem qualitatem, quæ perficiat illa formaliter: sed satis est Deū velle Sacramento uti.

Tertiò, nec etiam requiritur, instrumentum à Deo motum, aliquid operari in subiecto per naturale suam virtutem & operationem: quod si forte operatur, illa operatio ut simpliciter naturalis, non erit causa effectus diuini, sed solum ut res, quam Deus ad hoc, vel illud faciendum adhibere voluit: in nobis autem id omninò necesse. Nam præter motionem ipsius hominis quàm instrumentum mouetur, ipsum etiam instrumentum per naturalem suam virtutem, & actionem concurrere debet. Etsi enim faber utatur artificiosè securi, ad faciendam cathedram, nisi tamen scindat secu-

^l nec enim homo secare lignum posset ferrà, nisi illa ferrea, & acuta esset [aut scribere calamo nisi ad id apto.]

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

rus, ille nihil efficiet. Vnde sequitur vt motio, seu vsus Dei in Sacramentis sit tota virtus, & ratio, per quam agunt.

Quartò, Deum proinde posse quâlibet re vti pro instrumento cùm homo nequeat.

Quintò, Deum per aliquod instrumentum posse in rem remotissimam ab instrumento agere, quandoquidem non eget operatione propria instrumenti. Homo verò id præstare non valet: quia instrumentum, quo vtitur, debet operari in subiecto secundum suam actionem propriam, illa autem actio corporalis est, quæ sine contactu minimè accidit.

Ad primam probationem, ex proximè dictis patet, instrumentum vt motum supernaturaliter à Deo non egere contactu.

Ad primam partem probationis secundæ, respondeo esse iustificationē nobilius & difficilius opus, non quod sit difficilius infundere gratiam, quam aliquid creare: sed quia vt ibidem Aug. explicat, sit opus maioris misericordiæ.

Ad secundam partem 1. negatur maior. Nam in creatione nullum subiectum concurret: creatio enim à subiecto non pendet. At gratia ita produci- tur à Deo vt tamen educatur de potentia subiecti nimirum animæ, & proinde non creatur propriè, dicitur tamen infundi, quia non acquiritur: sicut dicitur scientia infusa non quod non sit de potentia spiritualis substantiæeducta, sed quia non acquisita, 2. concessa maiore negaretur minor. D. Thomas enim eam solum de creatura asserit quæ concurreret disponendo subiectum per actionem propriam.

Ad tertiam 1. posset Maior negari, & dici iustificationem fieri in vltima parte sensibili operationis Sacramenti, quæ reuera in instanti temporis nostri nequit esse [quamuis se habeat, communiter loquendo, pro instantanea, eo quod sit imperceptibilis] 2. admissa Maiore, negaretur Minor, quod

iustificatio diceretur fieri in illo instanti quo finitur actio Sacramentalis, tametsi enim actio quoad suas partes desinat negatiuè, id est per primum sui non esse, nihilominus quantum ad terminum, desinit affirmatiuè, id est per vltimum sui esse. dices tunc non esse Sacramentalem actionem.

Respondeo tunc maximè esse, eo modo quo res successiua esse potest, hæc enim nusquam est per suas partes in re existentes: sed semper habet quiddam indiuisibile, quod est initium, vel finis, vel continuatiuum rei successiue, per quod dicitur esse, id quæ tunc perfectè, quando illud indiuisibile actionem terminat: Ita enim videmus non dici esse vnâ horam nisi quando finitur hora: & orationem non significare perfectè nisi cùm eius terminus profertur.

Ad quartam, totam illam virtutem, esse motionem tantum Sacramenti à Deo, quæ cum sit motus rei corporalis nempe Sacramenti, erit etiam ipsa corporalis: Cum infertur ergo. nequit efficere rem spiritualement, negatur vt supra in respons. ad antecedens argumenti.

Ad quintâ, virtutem illam, partim esse in vna parte Sacramenti partim in aliâ, proinde paulatim perire prout pereunt Sacramenti partes. Nec tamen superuacaneæ. Nam particula vltima operatur in virtute præcedentium omnium: sicut oratio perfectè significat, cùm profertur vltima vox, quæ tamen nihil significaret, nisi præcessissent aliz: & terminus motus acquiritur per vltimum mutatu esse, quod tamen nihil posset, nisi præcurrissent cætera.

Ad sextam. Quia Sacramentalis actio est propriè ministri dantis Sacramentum, quâ Deus vtitur tanquam instrumento ad iustificandum, non autem suscipientis actio, quæ est opus nostrum, Sacramentum verò est opus Dei non nostrum: propterea quando minister vtitur rebus & verbis vt in Baptismo, Confirmatione, Vnctione extrema, tunc etiam illis vtitur Deus, & virtus in vtrisque

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

consistit. At cum minister non nisi utitur verbis, tunc virtus non nisi in illis residet sicut in Absolutione, Matrimonio, & consecratione Eucharistiæ. Hinc fit ut vno die possint exprimi peccata, alio die absolui, dummodo sit homo, in quem Absolutio cadat. In consecratione requiritur quidem præsentia panis, non quòd in pane sit operatiua virtus, sed quia nisi esset præsens, non esset in quod consecratio ageret. Quando demum minister solo elemento utitur, virtus quoque in solo elemento habetur, ut cum Eucharistiam porrigit.

Ad ultimam, id intellectu impossibile videri imaginantibus spiritualement aliquam qualitatem debere Sacramento inhærere, qui autem, illam non admittunt nullas pati angustias dumtaxat.

^a Hæc colliguntur ex Augustino epist. 118. Et libro 3. doctr. Christi. 9. Et lib. 19. contra Faustū 13. ac in Psal. 73. ^b salteratione authoris, nostra enim immediate à Christo instituta, et promulgata, vetera autem à Mose tantum promulgata. ^c Anabaptista, Et Carolus stadium.

Explicatur sententia hæreticorum, de differentia Sacramentorum Testamenti veteris, & Novi.

CAP. XII.

ONSERVANT hæretici nobiscum illa differre 1. ^a in ritu 2. quòd nouæ legis Sacramenta sint pauciora. 3. faciliora. 4. ^b nobiliora. 5. quòd antiqua fuerint nostrorum figuræ 6. quòd illa data sint ad tempus, nostra vsque ad finem sæculi. Quæstio tota est de principali effectu, nimirum iustificatione à peccato.

^c Qui nostris tribuunt tantum discernere fideles ab infidelibus, vel esse quasi admonitionem fidelitatis, aut bonorum operum: plus antiquis quàm nostris largiuntur. melius enim discernit Iudæum monetque fidelitatis, ac bonorum operum Circūcisio, quæ manet, cerari potest, estque sensibilibus, quam

quam Christianum Baptismus.

Lutherus, signa antiqua annexam habentia promissionem ut Iridem, rorem in vellere, duntaxat, ^a aequat nostris Sacramentis: quæ verò non habent, nec quidem vult propriè dici Sacramenta, ad quod genus reuocat, omnes cæremonias ^c legales, quibus expiabantur homines.

¹ Caluinus & omnia antiqua eodem modo, ac nostra iustificare contendit nimirum alendo fidem ^a nostra tamen vberiore m conferre gratiam.

¹ Kemnitius admittit distinctionem Lutheri de duplici genere signorum, & cum ^k Caluino asserit in nostris vberiore gratiam dari.

^e ut agnum Paschalem, Sacrificia ac similia, quæ à veteribus tamè Sacramenta dicuntur.

² 4. Instit. 14 §. 13. ³ contra Lutherum. ^h contra Lutherum.

¹ in Examine pag. 60. & 70. ^k pag 74.

^a de Babylon. Capion cap. de Baptismo. Error est Sacramenta noua legu, penes efficaciam significationis, id est, quod nostra efficaciter significat faciendo, quod figurant, non illa

Explicatur sententia Catholicorum.

C A P. XIII.

CONSENTIUNT ^a omnes Sacramenta veteris legis solum figurasse gratiam non contulisse ex opere operato, nostra verò illam conferre. Dissentiunt, quòd nonnulli velint antiqua nec quidem ex opere operantis iustificasse, excepta Circuncisione. ^{hij} ^c contrarium dicant quòd probabilius est. Generaliter Baptismus,

Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrems Vnct. Ordo, Matrimonium. Quæ multum à Sacramentis differunt antiquæ legi. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dand. m figurabant. Hæc verò nostra, & continent gratiam & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

^b Magister 4 dist. 1.

^c Est opinio communis.

Tom. III.

G

^a Scholastici in 4. dist. 1 Cæcilius Florent. in Armenor. instructione Nouæ legi septem sunt Sacramenta, scilicet Baptismus,

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

d Rom. 2. 13.
 πιντες τῷ νόμῳ
 δικαιοσύνης.
 e Alexand. p.
 4. q. 7. membr.
 7. ar. 4. Bona-
 vent. Scotus,
 Gabriel in 4.
 dist. 1.
 f D. Thom. 3.
 p. q. 70. ar. 4.
 & discipulorū
 eius.

ter enim Apostolus dixit, ^d *factores legis iustifica-
 buntur.* Quamvis hæc iustificatio non sit propriè
 Sacramentalis, sed communis omnibus operibus
 bonis in charitate factis, nec sit iustificatio prima,
 sed secunda.

Rursus ^e alij volunt Circuncisionem, cum non
 fuerit propriè Sacramentum Mosaicum sed legis
 nature, ex opere operato iustificasse. ^f Alij negant,
 sed veteres fuisse quidem iustificatos ut nos ex
 merito passionis Christi, verum nos per Sacramen-
 ta, illos per solam fidem, quæ tamen requirebat
 Circuncisionem tanquam fidei potestatem, &
 conditionem sine qua fides non operabatur: quæ
 sententia est probabilior.

*Nullum Sacramentum legis vel natura, vel
 scripta iustificasse ex opere operato, scri-
 pturis probatur.*

CAP. XIII.

a Psal. 39. v. 9.
 & 10.
 b Psal. 50. v.
 17.
 c Isaiæ I. v. 11.
 d v. 12.
 e Hieremie
 11. v. 15.
 f Amos 5. v.
 22.
 g v. 1. πῶς οὐκ
 ἔλασεν τῷ ἰου-
 δαίῳ, ὃς πῶς ἢ
 ὠφέλιμα τῆς πῆ-
 λετος.

PRIMO ex Prophetis. ^a *Sacrifi-
 cium, & oblationem nolisti. Holocau-
 stum & pro peccato non postulasti.* ^b
*Si sacrificium voluisses dedissem, utique
 holocaustis non delectaberis:* ^c *Quo
 mihi multitudo victimarū vestrarum?*
^d *Quis quesivit hæc de manibus vestris?* ^e *Nunquid car-
 nes sanctæ auferent à te malitias tuas?* ^f *Si obtuleritis mi-
 hi holocausta & munera vestra non suscipiam & vota
 pinguium non respiciam.* At si antiqua Sacrificia ex se
 ad iustificationem, & pro peccato expiationem
 valebant, quare illa respuisset Deus. Quod si Sacri-
 ficia non expiabant peccata, multo minus ergo
 cæremoniarum cæteræ.

Secundò, ex Paulo Rom. 3. ^g *Quid ergo amplius Iu-*

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

vetera vmbra futurorum. At si nostra aliam vim non haberent, adhuc etiam versaremur in vmbra. Ibidem, * opponit Baptismum Circuncisioni, hanc vocat manufactam in expoliationem carnis tantum, illum verò non manufactum appellat.

• v. H. & 12. Undecimò, Hebræo. 7. *P Reprobatio* (inquit) *fit* *precedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem:* loquitur autem de cæremonialibus mandatis, quorum præcipuum erat de Circuncisione cap. 9. *Ceremonias veteres sanctificasse quidē inquinatos ait, sed solum ad emundationem carnis.* Cap. 10. *legem non potuisse accedentes perfectos facere, aut auferre peccata, ac Deum hostias & oblationes noluisse,* scilicet in ordine ad iustificationem ex opere operato. Nam placuisse ex obedientia & deuotione offerentis dubium esse non potest.

Lutherani respondent hæc testimonia intelligi debere tantum de Sacramentis non habentibus promissionem annexam. Sed nonne Circuncisio Sacrificia & ablutiones habebant hanc promissionem?

9. 2. par. Exa. Kemnitius, 9 loqui scripturas de Sacramentis antiquis vt nudis cæremoniis remota promissione, & fide in Christum, sine quibus nihil valuissent. Contra 1. remota etiam promissione, & fide, nihil etiam nostra Sacramenta valent, vt aduersarij vo-

lunt, hac in re ergo non distinguuntur à Paulo, cum illa egena, inutilia, &c. nostra verò saluare, regenerare dicat: Sed quia, illa cum promissione, & fide nihil ex opère operato conferunt, nostra conferunt ¹ Circuncisionem cum præputio 2. confert. At præputium neque cum fide neque sine fide valet ex se ad iustificationem.

Calu. Ergo ² respondet primò, Paulum non absolute sed comparatiuè loquutum, vt magnificaret efficaciam nostrorum, quia dant vberiore gratiam, non autem vt extenuaret antiquorum efficaciam. Contra si ita esset, malè vetera vocasset iutilia, comparasset cum præputio Circuncisionem,

4. *Ipstis.* 14. §. 22.

nolisset Hebræ. 10. v. 1. appellare imagines, sed tantum umbras cum imago habeat positivam, & realem corporis similitudinem, umbra privativam tantum, & quæ reuera nihil est.

Secundò, ¹ respondet loqui Paulum de Sacramentis antiquis ut iam abrogatis. ² *ibidem* §. 24.

Contra. 1. Paulus Roman. 2. aperit docet se loqui de Circumcisione nondum abrogatâ. ³ *Circumcisio* (inquit) *prodest: si legem observes.* Nam post abrogationem non prodest, sed obest. 2. ex 1. Corinth. 7. ⁴ *Circumcisus vocatus est? non adducat præputium.* Deinde subiungitur: *Circumcisio nihil est,* &c. 3. PP. antiqui vixerunt cum adhuc Circumcisio vigeret. eos tamen omnes sub elementis huius mundi fuisse servientes ⁵ dicit. 4. absolute pronunciat Hebræor. 10. v. 8. placita non fuisse Deo quæ secundum legem offerebantur.

² Tertiò, respondet Paulum non de efficaciâ, ² *sup.* §. 25. loqui, sed de modo significandi Sacramentorum, quod antiqua res futuras, nostra præteritas significarent. Sed Apostol. loqui de efficacia patet. 1. ex ijs verbis. *Nihil est, nihil valet, elementa æterna, &c.* 2. tota quæstio Apost. cum Iudæis non erat de modo significandi (Iudæi enim credentes in Christum venturum fatebantur Sacramenta vetera res significare futuras) sed de efficaciâ, & iustificatione.

Idem ex Patribus probatur.

CAP. XV.

PHILLO, ¹ omnes Circumcisionis causas quas à maioribus acceperat, exponens, neque clarè, neque obscurè, institutionis in remedium peccati meminit.

Iosephus ² datam Circumcisionem ait ut posteritas Abraham ab alijs Gentibus discernetur, nec aliam affert causam.

¹ *libro de Circumcisione.*

² *1. Antiq. 12.*

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

^c *Quin etiam (inquit) ex eo, quod non possunt fœmina circumcidi, intelligitur signi causa datâ esse Circumcisionem, non pro opere Iustitiæ.*

^d *5. Eccles. Hierar. par. I.*

^e *4. cap. 30.*

^f *Homil. 3. in Genesim.*

^g *1. Demonstrationis cap. 10. ac 1. hist. 2.*

^h *Homilia in Sabbath. post primam dominic. Quadragesimæ, ad illud: Faciamus hic tria tabernacula.*

ⁱ *Oratione in illud: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.*

^k *Hæres. 8.*

Iustinus, ^c Dialogo cum Triph. probat Circumcisionem non iustificasse.

Dionysius, ^d Synagogam ait carnalia Sacramenta, & umbras habuisse cœlestem Hierusalem, nudam sine signis veritatem habere, Ecclesiam nostram, cum utrâque communicare quod & habeat corporalia signa. & simul spiritualia dona.

^e Irenæ. *Circumcisionem non quasi iustitiæ consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ. Et infra. Et quia non per hæc iustificabatur homo, &c.*

Origen. ^t opponit illam Iudæorum carnalem Circumcisionem Circumcisioni spirituali Christianorum: & proinde vult tantum interesse inter illa, & nostra Sacramenta quantum inter carnem & spiritum.

Euseb. ^g Cæsariensis antiqua Sacramenta non agnoscit nisi tanquam elementa quædam, & rerum spiritualium adumbrationes.

Emissenus, ^h *Non enim Sacramenta Ecclesia sicut Sacramenta synagoga medicinam tantum docent, & ostendunt: sed ipsa sunt potius medicina, & remissio peccatorum.*

Athanas. ⁱ docet Circumcisionem nihil fuisse nisi umbram Baptismi nostri.

Epiph. ^k Circumcisio fuit carnalis quæ deferuijt temporis vsque ad magnam Circumcisionem, hoc est Baptismum, qui circumcidit nos à peccatis.

Basil. ^l *Quid (inquit) confers lauacra cum lauacris, quæ solam nominis appellationem habent communem: rerum verò tanta est differentia, quanta est inter somnia, & veritatem.*

Chrysost. ^m *Attende quod Deus Circumcisionem pro lege statui voluit, non quod ad animæ salutem efficere hoc possit aliquid, &c. Hinc B. Paulus signum hoc vocat dicens: Et signum dedit Circumcisionis sigillum. Nam ad iustitiam ipsa Circumcisio nihil conducit. Idem docent*

^l *libro de Spiritu sancto cap. 14.*

^m *Hom. 29. in Genesim.*

ⁿ Cyrill. ^o Theodor. ^p Damasc. ^q Theophyl. ⁿ 10. in *Iulianum ante me-*
^r Occumen.

Ex Latinis verò Tertull. lib. contra Iudæos probat Circuncisionem & Sacrificia siue Sacramenta Iudæorum non iustificasse.

Cyprian. ^s idem quod Origen. dicit. ^t Ambros. ^p 4. fidei 10. *Signum Circuncisio corporalis, veritas Circuncisio spiri-*
tualis: illa membrum amputat, ista peccatum. 14. *Et* 16. ^q in 2. ad Ro-

Hierony. in 3. ad Galat. reddit causam cur Circuncisio instituta fuerit, sed nec verbulo quidem indicat fuisse in remedium peccati.

August. ^u *Sacramenta (inquit) non sunt eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta novi Testamenti, dant salutem.* 8.

Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem. ^t Epist. 72. *Et* in 4. ad Rom. Non ergo (in-

quit) Circuncisio aliquid habet dignita-
 tis sed *figurum* est tantum.

Respond. ergo ^v Calvinus, non loqui de efficacia, sed de significatione: & hoc interesse, quod illa significarent Christum venturum, nostra exhibitum, & datum.

Contra. 1. non dixit August. nostra significare Saluatorem: sed dare salutem. 2. cum ait ibidem. *mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora,*

salubriora, feliciora, certè de efficacia loquitur. Et alibi. ^z *Cur non dicam precepta illa veterum Sacramentorum nec bona fuisse, quia eis non iustificantur homines? umbra enim sunt prenuntiantes gratiam, quâ iustificamur.* ^z Epist. 19.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

*Idem probatur rationibus in scriptura
fundatis.*

CAP. XVI.

PRIMA, Sacramentum ut iustifica-
re possit debet habere annexam pro-
missionem absolutam gratiæ remis-
sionis peccatorum, ut a iurisperitis fa-
tentur. Sed nullum tale erat in lege
veteri, tum quia inter meliores re-

promissiones noui Testamenti præ repromissio-
nibus antiquis, Paulus ^a ponit promissionem re-
missionis peccatorum: Tum quod August. ^b ait
ideo utriusque testamenti promissiones esse diuer-
sas, quod promitterentur antea res terrenæ nunc
verò cœlestes Tum quia, *Vetus Testamentum* (in-
quit ^c Lutherus) per Moysen datum promissio erat,
non remissionis peccatorum, seu rerum æternarum, &c.
Tum quod sacrificium Abel, Isaac, vellus Gedeon-
is, horologium Achaz, quæ Lutherus vult vera
Sacramenta, talem non habebant promissionem:
de cæteris verò probabimus ^d infra. Igitur nul-
lum horum iustificabat.

Secunda, lex ipsa vetus tota in hoc distinguitur
à noua, quod illa non iustificaret, hæc iustificet,

^e Lex enim per Moysen data, gratia & veritas per Ie-
sum Christum facta est. Illa dicitur ^f littera occi-
dens, vetus Testamentum (scilicet quia non po-
test renouare hominem ut ait ^g August) in ^h fer-
uitutem generans Nostra verò, spiritus viuificans
Testamentum nouum, libertatem afferens. Ergo
fieri non potest ut Sacramenta vetera, quæ erant
par. non minima illius legis antiquæ iustificarent.

Tertia, promissio in Sacramentis institutis ad ius-
tificandum non potest impleri nisi fide recipiatur
ut aduersarij dicunt. At promissiones Sacramentis

^a Hebræor. 8.

^v 6. cum 12.

^b tract. in

Psal. 72.

^c de Captiua.

Babyl. cap. de

Eucharistia.

^d cap. sequenti.

^e Ioan. 1. v. 7.

^f 6. 205. dicitur uo-

luntas id est, in

hæc, uel adu-

dua. Si ad inop-

eriosos iuxta.

^g 2. Cor. 3.

^h 3. contra duas

epistolas Pela-

giani cap. 4.

ⁱ Galat. 4.

LIBER SECVNDVS. SI

veteribus annexæ implebantur et si non crederent homines Nam promissio annexa Iridi fuit de non dissipanda amplius terra diluvio : annexa Circuncisioni , vt fieret Abraham pater multarum gentiũ dare ſuque poſteris eius terra Promiſſionis. Sacriſcijs annexa , Chriſtum eſſe moriendum pro expiatione peccatorum. Igitur, &c.

Quarta, nihil eſt iuxta aduerſarios aſſerendum niſi ſcriptum. Sed noſtra Sacramenta dicuntur in ſcriptoris iuſtificare , & nihil tale de veteribus legitur. Igitur malè aſſeruntur paria.

Soluntur obiectiones.

CAP. XVII.

P R I M A Genes. 17. Deus minatur omni Hebræorum masculo , etiam infanti perpetuum interitum niſi circuncidatur ^a *Maſculum (inquit) cuius*

præputij caro circuncifa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit. Ergo per Circuncionem liberabantur mascululi ab æterna morte. ^a v. 14.

Ad antecedens in Græco quidem textu haberi ^b *oſtavo die*, quæ fuerit cauſa Auguſtino , & aliis hunc locum de infantibus intelligere , verum non habentur in Hebræo, nec in Paraphraſi Chaldaica, nec vulgata editione latina. & textus de ſolis adultis intelligendus eſt vt patet ex his. *Quia pactum meum irritum fecit.* Eſſi enim Aug. intelligat de pacto cum Adamo : tamen eodem cap. ſe ſatis explicat Deus cum ait. ^c *Hoc eſt pactum meum quod obſervabitis: circuncidetur ex vobis omnis maſculus.* Proinde cauſa comminationis non eſt peccatum originale , ſed actuale, ſcilicet tranſgreſſio præcepti de Circuncione, cuius peccati ſoli adulti capaces erant.

Ad conſequens hæc verba *delebitur anima*, &c. non ſignificare mortem æternam , non enim dicitur

^b *incircuncifus maſculus, cuius non circuncidetur caro præputij in die oſtavo peribit anima illa de populo ſuo.*

^c *verſ. 10.*

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

non absolutè *delebitur*, vel *perit* : sed, additur, *de populo suo* id est separabitur à populo siue per mortem corporalem, siue per quandam velut excommunicationem. Verbum enim Hæbræum *כרת* *Carath*, propriè excindere significat. Quare liberatio huiusmodi non erat à morte æterna [Sed etsi fuisset; duobus tamen modis liberari à peccato dici, vno iustificatione à peccato mortali, nimirum per gratiæ infusionem, alio præseruatione siue declinatione à peccato : posteriori posset dici Circuncisio liberasse à peccato, in quantum eius obseruatione homines euitabant peccatum inobedientiæ circa præceptum diuinum. priori autem non posse de quo est controuersia.]

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה
venich reshah hannephesh ha-
hi. Excidetur
anima illa que
pœna passim in
scripturâ poni-
tur contra om-
nes qui aliquã
ceremoniam

omississent. Et
nominatim ea-
dem habentur
verba Hebraæ.
Numeror. 19.
v. 13. contra eũ
qui tetigisset
cadaver, nec se
aquã abluisset.

^c *est Caluini*

4. *Inst. 16. §.*

3. *& 4.*

^f *v. 7.*

^g *Math. 22.*

v. 32.

^h *1. quia Pan-*

lus & Aug.

docent nos ha-

bere meliores

repromissiones.

2. *quia data est*

Circuncisio pri-

miũ Abrahamæ iam iusto

3. quia non nisi propagationem posteritatis, &

terram Palestina Deus promissit Abrahamæ.

ⁱ *in hunc locum.*

^e Secunda in Circuncisione est promissio remissionis peccatorum & vitæ æternæ. ^f Genes. 17. *Ego ero Deus tuus & seminis tui post te*, id est, vt vult Caluini. *Dabo tibi vitam æternam.* Deus enim vt ait ^g Christus non est Deus mortuorum, sed viuorum scilicet iustorum. primus autem ingressus ad vitæ æternam est per remissionem peccatorum. Igitur Circuncisio, & Baptismus non differunt nisi in ritu externo.

^h Negatur antecedens. Ad probationem verba illa: *Ego ero Deus tuus* &c. nihil aliud significare nisi promissionem cuiusdam protectionis particularis vt ait Chrysostomus, qualis debebatur populo peculiari. Vel significare *Non habebitis alium Deum præter me*: alias iuxta Caluinum non fuisset Deus nisi iustorum Israëlitarum quod falsum est, cum sit Deus omnium viuentium, siue bonorum, siue malorum vt intendit Christus in argumento citatus. Volebat enim vniuersaliter Sadducæis probare animas esse immortales, probat autem ex verbis dicentis Dei *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, &c.* Circuncisio pri-

iam defunctorum, Deus autem non est mortuorū, id est non existentium, ergo illi quoad animas vivebant. [Quæ si voluisset Christus ad iustos tantum restringere, respondere Sadduczi potuissent animas iustorum præservari quidem à Deo immortales, naturaliter tamen esse mortales: vnde animas impiorum iuxta naturæ suæ conditionem perire.]

Tertia, ^k in Levitico habemus expiari quod- ^k cap. 4. 5. *Et*
cumque peccatum per sacrificium & orationem 6.
Sacerdotis orantis, pro delinquente offerente.

Respondeo, non de quocumque peccato agi, sed tantum ignorantiz, damni in res externas proximi & periurij prolati ex cupiditate habendi res alienas; non autem blasphemiz, idololatriæ, *Et* c. Nec obstat dici cap. 6. Sacrificio arietis expiari omne peccatum, quod peccare homines solent. Intelligitur enim de peccato circa ablationem rei alienæ, aliàs superioribus capitibus ponerentur frustra sacrificia pro varijs peccatis. Deus autem non remittit quoad culpam, & mortem æternam vnum peccatum quin simul remittat omnia. Quare illud ex Levitico non nisi intelligi potest de expiatione quoad temporalem pœnam, & immundiciem quandam legalem. Maxime cum ^l Apost. ^l Hebræor. 10. diserte doceat sacrificia antiqua nihil valuisse ad expiandas animorum culpas.

Quarta, ^m Paulus loquens Christianis, de anti- ^m Calvini 4.
quis illis. ⁿ Eandem (inquit) escam spiritualementem cap. 14. §. 23.
ducaverunt ^o *Et* eundem potum spiritualementem biberunt. Instit.
quia nimirum effectum spiritualementem efficiebāt. Er- ⁿ 1. Cor. 10.
go paria nobiscum in effectum Sacramenta habue- v. 3. πάντες τὸ
runt. 1. quia eandem escam & eundem potum αὐτὸ βρώμα
cumque spiritualementem. 2. quia Paulus intēdit Chri- πνευματικὸν
stianos monere ne credant sibi omnia esse salua ἰσχυρον.
quod Baptismum & Eucharist. perciperent, nisi ^o v. 4. καὶ πάντες
etiam in bonis operibus perseuerent: cum antiquis τὸ αὐτὸ πνευματικόν
similia Sacramenta sine operibus bonis parum pro- καὶ ἰσχυρον.
fuerint; quod certè nihil concludit, nisi velit vtra-

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

que Sacramen. quoad efficaciam esse æqualia. 3. quia August. tract. 16. in Ioan. vi à Caluino citatur ait Sacramenta Iudæorum & nostra, fuisse in fr-
gnis diuersa, in re quæ significatur paria: diuersa specie visibili, paria virtute spiritali.

Negatur consequens, atque hac in re sibi ipsis Calvinus & Kemnitzius contradicunt, nam contendunt Sacramentū proprie dictū cæremoniam esse ordinariam, & statam. Manna autē & aqua de Petra non fuerunt huiusmodi, vt pater, & tamen asserunt fuisse vera Sacramenta. Igitur simul fuerunt, & non fuerunt vera Sacramenta.

Ad primam probationem, non velle Paulum antiquos eandem nobiscum escam manducasse & potum bibisse, sed eandem inter se. Sensus enim est. *Omnes Iudæi eandem escam manducarunt, & tamen non omnes placuerunt Deo.* 1. quia illorum huiusmodi esca, & potus erant etiam bestiis communis in vsu, nostra minimè. 2. quia Christus etiam utrūque distinguit. *9 Patres vestri (inquit) manducarunt Manna in deserto & mortui sunt. 1 Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* 3 Calvinus respondet Christum non asseruisse se daturum meliorem cibum quam manna fuerat reuera, sed quam fuerat secundum crassam Iudæorum opinionem. Cōtra. si hęc in re Iudæi errassent, eorum confirmasset errorem Christus, affirmans Manna cibum tantū fuisse corporalem vt 1 Chrysost. & 2 Cyrill. aduertunt. 3. Sacramenta nostra habent promissionem gratiæ spiritalis. At comedenti Manna, vel bibenti aquam de petrā, aut trāseunti mare rubrum, nulla inuenitur promissio (ad quam nos 2 Petrus Martyr remittit) nisi fortè 7 temporalis: ex quā tamen conatur ipse Martyr spirituales deducere, hęc argumentatione.

Extremū malorum, & radix est peccatum. Ergo qui petit ab aliquo liberari malo, tacitè petit liberari à peccato. Igitur quæcunque bona Deus promittit, aut exhibet inniuntur reconciliationi cum eo: Falsa consequentia prima, etsi enim malorum

P Calvinus

supr. §. 19. &

Kemnitzius 2.

par. Examinis

pag. 41.

9 Ioan. 6. v.

49. οἱ πατέρες
ὑμῶν ἐφαγον τὸ
μάννα ἐν τῇ ἐρή-
μῳ, καὶ ἀπέ-
θανον.

1 v. 58. ὁ τρώ-
γων τὸ πᾶν ἀρ-
τον ἑστίῃ μου εἰς
τὸν αἰῶνα.

2 4 Instit. 14.

§ 25.

1 homil. 44.

in Ioan.

2 3. in Ioan.

34.

2 in 1. Cor.

10.

7 Exod. 16. v.

11. Numeror.

20. v. 8.

radix sit peccatum, mala tamen pœnz, & culpæ nō
 sunt ² inseparabilia inter se: [nonne ^a Israëlitz ^b peccant homi-
 petebant liberari à sūti cum murmuratiōe? estne nes, & non
 velle tacitē à peccato liberari? nonne multi etiam puniuntur in
 à pœnis liberari deuotē petunt, qui tamen à pec- hāc vitā, sapē
 caris nolunt desistere? nonne Iob petebat eripi ab non peccant, &
 afflictione, & tamen iustus ipse erat?] Falsa item affliguntur, vt
 secunda tūm in re siue materia: aliās sequeretur Iob, Tobias,
 Deum esse reconciliatum omnibus malis, cūm ^b &c.
 nullus sit cui aliquod bonum non præstet? [tum ^a Exod. 17. &
 in illustratione, siue forma: nullo enim modo sequi Numeror. 10.
 tur ex præcedenti etiam verā 1. quia ex eo quod ali- ^b quot Genti-
 quis petit tacitē, vel etiam expressē liberari à pec- libus Cyro
 cato & pœna, non sequitur si Deus aliquod bonum Alexādro Ca-
 temporale conferat, id esse in signum recōciliatio- sari, &c. bona
 nis aut iam factæ, aut faciendæ, quia fortasse non temporalia de-
 rectē petit vel ponit obicem gratiæ 2. quamuis ef- dit qui tamen
 fect signum reconciliationis. Non tamen inde se- Dei non erant
 queretur absolutē consequentia secunda. Nam amici.

Porro manna, & illa aqua dicuntur spiritualia;
 non quoad effectum, sed propter significationem
 [significabant enim nostra Sacramenta & gratiam
 eorum] & propter causam. quia vtrumque mira-
 culosē productum. *Bibebant enim de spiritali conse-*
quente eos petrā. id est, bibebant aquam scaturien-
 tem etiam de petrā spiritali, & principali nimi-
 rum prouidentia Christi. Si quidem sensus esse non ^c [placebit
 potest, *bibebant petram, id est Christum* (vt putat forte aliū for-
 Caluinus) [quamuis enim rectē dici possit *bibere mare argumē-*
de dolio, & de petrā, pro bibere vinum, vel aquam do-
lij, aut petre, nullus tamen patitur loquendi vsus di- tum à Maiori
 cere *bibere dolium, aut petram.*] *ad Minus: sed*
by his rebus nō

Ad secundam probationem, Respondeo Apo-
 stolum non argumentari ibi à simili [sed ^c à mino-
 ri ad maius] non ad monendum fideles ne Sacra-
 menti confidant, sed ne illis abutantur conceden-
 tes idolothyta. Si enim antiquis non pepercit *que enim re-*
 Deus abutentibus tātum nostrorum figuris Sacra- *manet vñ ar-*
gumentū.]

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

mentorū, & proinde minus peccantibus, quanto magis nobis non parceret abutentibus veris Sacramentis, & proinde magis peccantibus.

Ad tertiam, malè à Caluino Augustinum produci. Ita enim habet *Aliud illi, aliud nos, sed specie visibilibus quidem, tamen hoc idem significante virtute spiritali.* id est, diuersa erant signa, tamen quoad vim spirituale[m] significandi (non autem vt vult Calvinus, quoad virtutem spirituale[m] simpliciter) eadem erant quia idem significabant, quod clarius paulò ante dixerat his verbis. In signis diuersa sunt, sed in re quæ significatur paria sunt.

^d est Kemnitij.
19.

^e Coloss. 2. v.
11.

Quinta ^d ratio, Apostolus ^e vocat Baptismum Circumcisionem. Ergo paria facit illa.

Sed contrarium sequitur. Nam ita vocat Baptismum Circumcisionem, vt opponat Circumcisioni antiquæ, voluit autem appellare Baptisma Circumcisionem, quod hæc esset figura Baptismi cui expolationem peccatorum tribuit non Circumcisioni antiquæ.

^f Kemnitij p.
67.

^g Hebraeor. 13. v. 8. *in uis*
χρῆς τοῦ Χριστοῦ, ὡς
ἐμμεντοῖς ἀν-
τις, ὡς εἰς τὴν
ἀνάστασιν.

^f Ultima, & *Christus Iesus heri, & hodie, ipse & in* *secula.* Sed quid inde? 1. quia Paulus ibi agit de doctrinâ & fide, non de Sacramentis. 2. quamuis de his ageret: quid aliud sequeretur, quam nostra, & antiqua eundem significare Christum?

^a 4. Trialogi
15. apud Wal-
denses tom. 2.
de Sacram. ca.
109.

^b in Antidoto
sess. 7. canon. 9.
^c 2. par. Exam.
p. 129. Et seq.
^d libr. de erro-
ribus Pontifi-
ciorum.

Sententia hæreticorum de Characterē.

CAP. XVIII.

VICLEF, ^b Calvin. ^c Kemnit. & ^d Tilmannus Heshusius Characterem Sacramentalem affirmant probari non posse.

Primò, quia nihil de eo scripturæ, & PP.

Secundò, quia de ipso nihil certum inter Scholasticos.

Tertiò, quòd excogitator characteris fuerit Innocentius 3. qui multa mala decreuit, & fecit. Sed ipse cap. *Maiores* satis ostendit non se primum de characterè tractasse. Et tanquam optimus Pontifex ab omnibus laudatur historicis, *Laudabilia* (inquit ^c Krantzius) multa scripsit, multa constituit. Item lib. ^c 9. *Metrop. l.* 12. cap. 2. *Presuis* Innocentius tertius Pontifex, cui parem multa doctrinà, & rerum magnificentià atas illa non habuit.

Sententia Catholicorum de characterè.

CAP. XIX.

NOMEN characteris acceperunt Scholastici ab Augustino, quia hoc nomine viturpassim: Estque vox Græca, formam seu figuram significans, Hebræor. 1. v. 3. *Qui cum sit splendor gloria,* καὶ χαρακτὴρ *& figura substantiæ eius.*

Sententiam Catholicorum his cõplectemur propositionibus, Prima: *Signum aliquod spirituale anima imprimitur in quibusdam Sacramentis, quod character appellatur.* Probat. ur.

Primò, ex Concil. Florent. in literis vnionis, *Inter hac Sacramenta tria sunt Baptismus, Confirmatio & Ordo, quæ characterem, id est spirituale quoddam signum à ceteris distinctum imprimunt, in anima indelebile: unde in eadem personâ non reiterantur.* Reliqua vero quatuor characterem non imprimunt & reiterationem admittunt. Trident. sess. 7. can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in animâ, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, Anathema sit.*

Secundò, ex communi Theologorum sententia in 4. distinct. 6.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

^a in 4. dist. 4.
q. 1.

Durandus ^a equidem arbitratur huiusmodi characterem esse solum respectum rationis aduenientem ex deputazione ad certum officium, qualis est relatio in Doctoribus, Prætoribus, &c.

^b dist. 6. q. 9.
^c ibidem. q. 2.

Scotus, ^b non posse ex scripturis, aut PP. probari. ^c Gabriel dubitat an id Ecclesia definierit. Verum isti DD. nihilominus characterem cum alijs omnibus agnoscunt.

Secunda, *Character non est relatio, sed absoluta qualitas*, Et quidem non esse relationem rationis contra Durandum probatur. Quia Concilium Tridentinum anathema dicit negantibus Characterē, at heretici non negant, nec possunt negare illam relationem rationis in ministris, quæ non sit in alijs minimè deputatis ad ministerium. Ergo damnat hæreticos, quia negant characterem realem, unde sententia Durandi non multum ab hæresi huius temporis discrepare videtur. Contra Scotum, non esse realem relationem simpliciter probatur. 1. Omnis relatio aliquod habet fundamentum. At istius relationis quale erit? non anima, quia character inesset omnibus hominibus, [non quæcumque alia qualitas infusa peculiaris ob ipsum quia hæc potius dicitur Character non autem illa relatio] 2. quia PP. de Characterē, ut re absoluta loquuntur, dicunt enim *imprimi, nos eo consecrari, consignari, &c.*

Tertia, *Character tria habet officia scilicet, aptum facere hominem ad cultum dñinum, figurare Christo, & distinguere ab alijs.* In Baptismo facit hominem aptum ad suscipienda omnia Sacramenta alia, estque passiva potestas: in Ordine facit aptum ministrandi alia Sacramenta, estque potestas actiua: in Confirmatione, & facit aptum suscipiendi alia Sacramenta, & proficiendi fidem: unde partim est potentia passiva, partim actiua, videtur tamen magis actiua, nam absque isto Characterē reliqua Sacramenta suscepta valent, quod non contingeret, si esset principaliter passivus sicut patet in Baptismo. Ista autem potentia non videtur physica, sed tantum
moralis,

moralis, quia Character non attingit effectum, sed tantum operari dicitur, quia vbiq; est, ex pat. Deo adest, & concurrit ad producendum effectum supernaturalem quod non facit vbi deest Character. Quia verò ista potentia est quædam participatio potestatis Christi summi Sacerdotis à quo deriuatur, idè dicitur nos Christo configurare, quia autem configuramur speciali quadam ratione idè Characterè distingui mur ab alijs.

Quarta, ^d Character Sacramentalis in sola anima est tanquam in subiecto, id est non inhæret animæ mediante aliqua potentia intellectuati. Non est enim habitus vel potètia operatiua [physicè] quod esset necesse, si resideret in intellectu aut voluntate, vt nonnulli putant.

Quinta, Character est indelebilis, ita Concilia citata, recipiturque ab omnibus. Ratio à priori, quia character caret contrario, estque in subiecto incorruptibile. à posteriori quia Sacramenta imprimunt Characterem non reiterantur.

Sexta, *tria solum Sacramenta Characterem imprimunt Baptisma, Confirmatio, Ordo*, ita Concil. supra, & ab omnibus conceditur. Ratio à priori difficilè redditur: illa tamen adduci solet quod in his tribus homo quodammodo statum mutet accipiendo nouam potestatem per nouam consecrationem. Nam in Baptismo transit à Diabolo ad Christum, & accipit potestatem participandi bonis Ecclesiæ. In Confirmatione transit ad militiam Christi, & accipit robur, atque potentiam pugnandi ex officio contra Dæmones. In Ordine, ascribitur in numerum Præpositorum huius militiæ, & accipit potestatem tribuendi alijs bona Domini sui. In alijs autem Sacramentis non fit talis mutatio. Nam in Eucharistia alicur tantum spiritualiter, in pœnitètia, curatur à morbo peccati, in Extrema Vuçtione recipit antidotum contra reliquias peccati, in Matrimonio remedium contra concupiscentiam.

Septima, *Nec Circuncisio nec vllum Sacramentum va-*

Tom, III.

H

^d [Hæc est cõtra D. Thom.

3 p. q. 63. ar. 4. arbitramè esse characterè immediatè in intellectu, & cõ-

tra Scotum. 4. dist 6. q. 11. asserentem in voluntate esse. opinionis D. Thomæ rationes

sunt 1. quia per characterè tribuitur potestas suscipiendi Sacramenta quibus fidem pro-

fitemur, fides autem in intellectu residet 2.

quia character est signum. As signum maxime ad intellectum pertinet: quia per

signum res cognoscuntur 3.

quia filius Dei dicitur character Patri, Filius autem diuinus per intellectum procedit.]

teris legis imprimebat Characterem in anima. Ita ° D. Thom. contrarium † Scotus quantum ad Circumcisionem. Probatur tamen. 1. quia Circumcisio non in anima, sed in corpore imprimebat characterem, ut sic esset figura Baptismi. 2. quia introducitur character ad suscipienda, vel ministranda opera supernaturalia.

Sacramentorum autem antiquorum opera non erant talia, ideo contrarium asseruit Scotus quod arbitretur Circumcisionem conferre gratiam ex opere operato, sed id refutauimus.

Probatur Character ex scripturis.

P RIMO 2. Corinth. 1. ^a *Qui unxit nos Deus, nimirum per gratiam, & signavit nos, nimirum obsignatione, seu charactere quo consecramur Deo, & deputamur ad eius cultum, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris, id est testimonium bonę conscientię quod sequitur iustificationem.*

Secundo, ^b *In quo & credentes in Græcos sicut partes postquam credidistis, signati estis Spiritu promissionis sancto, ^c qui est pignus hereditatis, quod de signaculo accepto in Baptismo intelligunt Chryso.*

b Ephes. i. v.
13. ὁ ὡς πνεύ-
ματος ἐσφραγι-
σθε τῷ πνεύ-
ματι τῆς ἐπαγ-
γγελίας τοῦ ἁγίου.

c v.14. δς ὄσιν
 ἀρραβὼν τῆς
 κληρονομίας
 ἡμῶν.

Theophy. Hieroy. &c.

Tertiò, ^d *Nolite contristare Spiritum sanctum in quo signati estis in diem Redemptionis*, id est regenerationis in Baptismo vt notarunt Haymo, & Oecumenius, illud enim, ^e *in diem*, idem est ac *in die*, sicut illud, *saluabit me in regnum suum*, id est *in regno suo*.

Respondet ^f Caluin. hzc intelligi de obliuatione promissionum, quam Deus in cordibus facit, vt fides magis confirmetur: contra aperte Apostolus ait nos, non autem promissiones obliuari, pari alioquin ratione dici deberent inungi promissiones.

Quartò, Circuncisio fuit Baptismi figura. At Circuncisio non solùm præscindebat carnem, sed etiam relinquebat in corpore signum quo discernerentur Iudæi à Gentibus.

Quintò, ex vaticinio, ^g *Omnes gentes, & lingua venient & videbunt gloriam meam, & ponam in eis signum*. Quod potest intelligi optimè de Characterè, cum videamus Paulum loqui de signo quodam interno, & oporteat scripturam per scripturam exponere, si fieri potest.

^d Ephesior. 4. v. 30. *μὴ λυπῆτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ διδόν ὑμῖς ἰσχυρὰ ἡρώδου τοῦ βασιλέως.*

^e 2. Timoth. 4. v. 18. *ὡς ἐστις πῶς βασιλείαν αὐτοῦ.*

^f in commentario.

^g Isaia 66. v. 18. & 19.

Idem ex PP. probatur.

C A P. XXI.

IONYS. ^a *Hunc (qui baptizatur) diuina maiestas in sui consortium intus admittit, eique lucem suam perinde ac signum aliquod tradit.*

^b Cyrill. describens Baptismum per effectum, vocat regenerationem, signaculum sanctum, & indelebile. ^c Basilus, signacu-

^a par. 3. cap. 2. Ecclesiast. Hierarch.

^b pref. Catechesion.

^c oratione. 13. qua est exhortatoria ad Baptismum.

Item, *Quomodo (inquit) vendicabit te Angelus tibi, quomodo eripiet ab hostibus si non agnoveris signaculum?*

H ij

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

^a oratione in
sanctum lana-
era.

^c Homil. 2. in
epist. ad Ephes.
Itē signati sunt
Israelitæ, sed
Circumcisionis
notā, ut peco-
ra, nos autem,
ut filij signati
sumus spiritu
sancto.

^f haresi. 8.

^g libro 1. de
Spiritu sancto
cap. 6.

^h serm. de ge-
stis cum Eme-
rentiano.

lum inuolabile, ^d Nazianz. sigillum quo cognoscimur
esse Dei possessio. ^e Chrysost. Porro idem, caracte-
re Spiritus sancti nos insigniuit. ^f Epiph. ait Ba-
ptisimum nos obsignare in nomē Dei. ^g Ambros.
Spiritu signamur, ut splendorem atque imaginem eius, &
gratiam tenere possumus: quod est vtiq; spirituale signa-
culum. Augult. eluxit pastoribus Catholica Ecclesia, &c.
& ouem qua foris errabat, & Dominicum characterem à
fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat venientem ad
Christiana unitatis salutem ab errore corrigi, &c. [Item
Epistola 44. vos oues Christi estis quia Characte-
rem Dominicum portatis quem accepistis; in Sa-
cramento, sed erratis, & peritis. tractatu 5. in 1. Epist.
Ioan. Baptizatus etiam si charitarem non habeat,
characterem quidem impositum habet, & tamen
desertor vocatur, & lib. 2. contra Petilianum sub
finem: venientes à vobis recipere non possumus,
nisi quod vestrum est destruamus. Destruimus
enim perfidiam desertoris, non destruimus (ha-
racterem Imperatoris.) item 1. contra Cresconium
cap. 30. Theodoretus in 2. Corinth. 1. Haym. Pri-
mas. Anselm. Theophyl. Oecumen. in 1. & 4. ad
Ephesios & Damasc. 4. fid ei 10.

Responderi posset loqui PP. tantum de externo
symbolo primo, quia ^h Aug. ait exterius Chara-
ctem cognosci.

Secundo, si Donatus in nomine suo baptizaret,
Donati characterem infingeret. At non nisi visibi-
lem donare posset. Tertiò characterem esse ipsam
Trinitatis inuocationem quæ sit in Baptismo.

Contra 1. PP. aperte dicunt Characterem esse
spiritualem, indelebilem, & semper manentem. At ex-
ternum Symbolum Sacramentale transit. 2. seque-
retur omnia Sacramenta characterem habere, si
Symbolum externum Character esset.

Ad primum, videri Characterem, in quantum
videmus aliquem suscepisse Sacramentum Cha-
racterem imprimens, sicut dixit August. videri &
agnosci externum Symbolum quando veniunt ad

Ecclesiam baptizati ab hæreticis, quia etsi non videatur Symbolum eo quod transierit, tamen videntur qui verum susceperunt Baptisma.

Ad secundum, loqui August. ex hypothesi ac si dixisset: si per impossibile Donatus in nomine suo posset Sacramentum conferre, characterem suum, nimirum inuisibilem, proinde etiam conferret.

Ad vltimum inuocationem Trinit. & ipsum Symbolum externum dici Characterem posse non impressum, sed imprimentem.

Idem ostenditur ratione.

CAP. XXII.

PRIMA, in hoc Deus differt à nobis, quòd cum vult diligi, infundit qualitatem mètibus, per quam diligatur. Ergo similiter cum deputat aliquem, vel consecrat ad Sacramenta dàda, vel recipienda id non facit per simplicem deputationem, vt faciunt homines: sed infundens aliquam qualitatem quâ fiat aptus deputatus.

Secunda, aliquis manens infidelis publicus, Sacramentum suscipiet validum, si, volens, ab alio baptizetur infideli, vt etiam aduersarij fatètur. [Nam eo ipso vt ouis (etsi extra ouile) spectat ad Ecclesie iurisdictionem.]

— Si verò Absolutionem, vel Eucharist. aut Vnctionem extremam à legitimo recipiat Ministro, vel Matrimonium contrahat, reuera Sacramentum non suscipiet. [Nec enim diceretur propterea ad Ecclesie iurisdictionem spectare.] Sed huius rei discrimen assignari nequit: ratione gratiæ: quia vtrinque non datur nec aliqua reddi potest, nisi quòd Baptismus characterem imprimat, alia verò

H iij

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

supra nominata, minime. Ergo, &c.

Tertia, quædam Sacramenta reiterantur, quædam nō. At huius rei diuersitas ex charactere optimè defenditur: quia hæc Sacramenta manēt in suo effectu, cætera nec in se, nec in effectu manēt. Si autem non admittatur nulla ratio duntaxat assignari poterit.

^a 4. Inſtit. 18.
§. 19.

Caluin. ^a ait non repeti Baptiſmum, quòd ſit in Eccleſiam ingreſſus, & quædam fidei initiatio, vnde ſicut vnus eſt Deus in quem credimus, & vna Eccleſia in quam ingredimur, ita vnum Baptiſma.

^b 2. par. Exam.
p. 133.

Contra. 1. hæretici ab hæreticis baptizati, neque intrant ad Eccleſiam, nec intiantur ad fidem: Apud hæreticos ſiquidem neque Eccleſia, neque fides: igitur iſti poterunt ſaltem rebaptizari. 2. Ordinatio neque ingreſſus ad Eccleſiam eſt, neque initiatio ad fidem: & tamen non reiteratur. ^b Kemitius, alias rationes reddit primam ex Gabriele, ſcilicet quia placuit Deo quædam Sacramenta non iterari. Sed vnde id conſtat Si namque dicatur id haberi ex PP. & Concil. traditione, ea etiam ſimul docent rationem huius rei eſſe, quòd quædam characterem Sacramenta imprimant, alia minime.

^c pag. 238.
239. & 240.

Secundam, ^c Quia Baptiſmus ſignificat Chriſti mortem. Chriſtus autem ſemel tantum mortuus eſt. Contra Baptiſmus eam ſignificat vel ex ſua inſtitutione ſimpliciter, vel quia Baptiſmo commorimur Chriſto, id eſt morimur peccato, ſicut ille corpore mortuus eſt. Si prius. Ergo & Euchariſtia non debet repeti. quia ſimili modo Chriſti mortem ſignificat. Si poſterius, cum per pœnitentiam moriamur peccato, nec illa repeti poterit. vel ſi poſſit, Baptiſmus poterit, videlicet quoties poſſumus emori peccato.

^d Ioan. 13. v.
10. ὁ λαμβάνων
τὸ ὕδωρ ἵνα
πλυνθῇ τὸ πόδι
αὐτοῦ.

Tertiam quia, ^d qui lotus eſt non indiget niſi, vt pedes lauet ſed eſt mundus totus. Contra. ibi agitur de interna & vera mūdatione. Ergo qui ruius per peccatum factus eſt immundus, indigebit baptizari denuò, ſi hæc ratio valet.

^e Hebr. 6.

Quartam, quia, ^e Impoſſibile eſt eos qui ſemel illu-

minati sunt id est Baptizati, *renouari iterum ad penitē-*
tiam, id est, Baptismum. Contra. illuminati hīc nō
appellantur tantum baptizati, sed verē renouati id
est iustificati. Quare saltem denuo rebaptizari po-
terunt qui in primo baptismo non receperunt
gratiam.

Quintam, Quia, ^t *unum Baptisma*. Contra. non ^f *Ephes. 4. v.*
dicitur vnum quod repeti nequeat. Sed quod so-
lūm Christi Baptisma salutare sit, idque vno certo
celebrandum ritu. Sicut fides ^s dicitur vna, & Eu-
charistia vnus panis 1. Corinth. 10. vers. 17. quæ
tamen repeteri possunt. Quare has quatuor rationes
postremas non putat Kemnitius solidas, putat ta-
men sequentes.

Sextam, quia pactum Dei nobiscum in Baptismo
initum, perpetuum est. ^h *Nunquid infidelitas eorum*
(ait Paulus) *fidem Dei euacuauit*. Quare cum post
Baptismum peccamus nouo non opus est pacto,
sed recurrere satis est ad primum in Baptismo ini-
tum. Contra, ⁱ [pactum Dei in Baptismo, vel
ideō perpetuum dicitur, quod Deus accedentibus
ritē ad Baptismum seruet immutabiliter promif-
siones quas ^k Baptismo coniunxit, vel quia semel
Baptizato Deus immutabiliter suam gratiam con-
seruat. Si prius verum quidem dicit, sed ad rem, vt
nihil, nam etiam Deus seruat promissiones quas
aliis Sacramentis coniunxit, quæ tamen iterari pos-
sunt.] Si posterius, mentitur, cum per ^l *Aierem*.
Deus asserat se relicturū derelinqentes se [Alias
sequeretur, vel nusquam post Baptism. hominem
posse peccare, vel quantumcunque peccatorem,
gratiam amittere non posse.] 2. Si iuxta Aposto-
lum semel illuminati renouari nequeunt. quomo-
dō ad pactum Baptismi recurrere possunt? 3. quo-
modocumque pactum Dei in Baptismo duret ea-
dem erit ratio pacti eius in ⁿ Sacramentis aliis.
Igitur nec reiterari poterunt. 4. Qui sine fide ba-
ptizatur, cum illo Deus ^o nullum contrahit pa-
ctum. Ergo ille rebaptizari poterit.

^f *Ephes. 4. v.*

^s

^s *ibidem.*

^h *Rom. 3. v. 3.*

^k *per veluti
pactum specia-
le cum bapti-
zato initum.]*

ⁱ [per pactum
contractum cū
Ecclesia nomi-
ne generis hu-
mani.

^k *per veluti
pactum specia-
le cum bapti-
zato initum.]*

^l *cap. 18. v. 7.*

^s 9.

ⁿ *imò in ver-*

^o *quod in ver-*

^{bo} *Dei, cum*

^{eo} *eodem modo*

^{vel} *velint aduer-*

^{ser} *uari se habere*

^{ver} *verbum Dei,*

^{et} *Sacramēta*

ⁱⁿ *in iustificatio-*

^{ne} *ne.*

^o *quia pactum*

^{non} *non interfedit*

^{nisi} *nisi inter con-*

^{sens} *sensientes.*

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

Septimam, Quia nullibi scriptum est debere Baptismum reiterari. Sed neque legitur non debere reiterari.

Octauam, Quia non habemus in scripturis Anabaptismi exemplum, & Circuncisio figura Baptismi semel tantum conferebatur. Contra. 1. Quod exemplum prohibet in scripturis Anabaptismum? 2. Ioannis Baptisma æquale erat nostro iuxta Lutheranos, iussit tamen P Paulus rebaptizari baptizatos Baptismo Ioannis. Capiant exemplum 3. Cyprianus, Africani, & plurimi Asiatici rebaptizabant contradicente Ecclesia Romana quam execrantur aduersarij: quidni ergo & ipsi repetunt Baptisma?

Nonam, Quia per Baptismū nascimur spiritualiter, vna est autem generatio spiritualis, sicut corporalis. Igitur &c.

Contra. 1. iuxta Bellarminum negatur Minor 2. Ordinatio non est generatio, & tamen non repetitur 3. qui sine fide Baptizantur, non regenerantur & tamen non rebaptizantur.

De numero & ordine Sacramentorum.

^a Philippus in
locis an. 1521.
Et 1522. cap. de
signis, Illyrie.
Confess. Ant-
uerpiensi cap.
11. de Sacra-
mentis & cap.
18. de Absolu-
tione Kemnit.
2. part Exam.
cap. de numero
Sacramentor.
pag. 12. & seq.

Sententia hareticorum de numero Sacramentorum.

C A P. X X I I I.

quantur.

PRIMA, solius Lutheri initio captiuit. Babylon. unicum esse Sacramentum.

Secunda, duo esse, Baptismum scilicet & Eucharistiam, ita Lutherus supra in fine quem ^a plures se-

Tertia, tria ponit Baptismum, Eucharistiam, &

LIBER SECVNDVS. 59

Pœnitentiam, ita Lutherus supra ad initium, & aliàs frequenter, est valdè communis inter Lutheranos.

Quarta, ^b item tria Baptismum, Cœnam & Matrimonium.

Quinta, ^c Caluini, Baptismum, Cœnam, Ordinationem.

Sexta, Baptismum, Cœnam, Pœnitentiam, Ordinationem, est Philippi in locis editis an. 36. 52. 58.

Septima, his vellet Matrimonium addere. Philippi supra.

Octava, sex Sacramenta asserit.

Nona, septem, quæ displicuit, & placuit simul Luthero supra.

b Zwinglij li-
bro de vera, &
falsa religione

*capite de Sa-
cramentis cum
capite de Ma-
trimonio.*

c 4. Instis. 18.

§. 19. 67/20.

*cum cap. 19. §.
31.*

*Septem tantum esse Sacramenta Ecclesia
probat ex scripturis, PP. & po-
sterioribus Concilijs ac DD.*

CAP. XXIV. XXV.

EC ^a septem Baptis. Confirmation. Eucharistiam, Pœnitentiam, Ord. Vnctio, Matrimonium esse propriè Sacramenta Ecclesiæ.

Primò, probatur ex scripturis & Patribus ad singula quæque eorum infra producen- dis. Plura non esse, constat quod aqua benedicta, & panis, signum crucis, cæremoniz ante Baptismum, quas interdum vocant ^b PP. Sacramenta, non sint talia propriè. Tùm quia dantur etiam ante Baptismum, quitamen est omnium Sacramentorum primum, tum quòd promissione gratiæ gratum facientis carent. Lotionem pedum contendere videntur ^c Ambrosius, ^d Cyprian. ^e Bernard. Sacramentum esse. ^f Ritus enim habetur in scriptura. Promissio item, ^g *Si non laueris te, &c. non ha-*

a CAP.

XXIIII.

b Alexander

1. Epist. 1. aqua.

Augustinus 2.

de peccator.

mer. 26. panem

in Psal. 141. si-

gnum crucis in

Psal. 65. cere-

monias ante

Baptismum.

c 3. de Sacr. 1.

d serm. de a-

blutione pedum.

e serm. de cæ-

na domini.

f Ioan. 13.

g v. 8. *καὶ ὁ*

κύριος αὐτὸν ἵκεν

μύρον μύ-

ρίου.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

h v. 7. ὁ ἵππος
 πῶς οὐκ ἔστι
 ἴσας ἄρτι.
 i v. 14. ὁ μὲν
 ὁφείλει τοὺς ἄλλους
 λαὸν ἱεμεν τοῦ
 πῶς.
 k in hunc lo-
 cutum.

bebis partem mecum, mysterium. ⁿ Quod ego facio tu
 nescis modo, &c. Mandatum, ⁱ vos debetis alter alterius
 lavare pedes. Verum illa verba, *si non lavero*, ad lite-
 ram tantum cōminationem important ob inobe-
 dientiam. Nec enim à communicatione Christi ex-
 torris factus fuisset Petrus, quia minime lotus, sed
 quia inobediens ut exponunt. ^k Chrysof. Cyrill.
 Basil. 1. de Baptif. 2. Nec illa, *vos debetis*, &c. man-
 datum sonant nisi humilitatis, & charitatis mutuz,
 ut explicant Chryf. & Cyrill. in hunc locū. 1. quia
 nusquam hæc cæremonia fuit ab omnibus Eccle-
 sijs recepta, maxime Romana. 2. fideles nusquam
 arbitrati sunt se habere speciale mandatum lotio-
 nis pedum. Ambros. autem inde non putavit esse
 verè Sacramentum quòd non damnat Ecclesiam
 Romanam, quæ hanc lotionem non habebat in
 usu.

Cyprian. verò & Bernard. dicunt, quidem esse
 Sacramentum expiatorium quotidianarum culpa-
 rum. At neque ipsis neque alijs fidelibus fuit vs-
 quam (quod constet) in quotidiano usu. Quare
 nihil aliud volunt quam lotionem à Christo factā
 significasse aliquid sacrum, nimirum expiationem
 peccatorum venialium, quæ quotidie in nobis fie-
 ri debet.

ⁱ CAP. XXV.

^m Nam Ma-
 gist. 4. dist. 2.
 Et omnes

Theolog. inde
 Septem Sacra-
 menta tradide-
 runt esse.

ⁿ in instru-
 ctione Armen.

^o sess. 7. can. 1.

Secundò, ⁱ ex vnanimi consensu Theologorum
 Ecclesiæ ^m ab annis saltem quadringentis. Nec
 est verisimile Ecclesiam hæc in re errasse, cum sin-
 cerus Sacramentorum vsus, ad notas Ecclesiæ spe-
 ctet ex sententia aduersariorum.

Tertiò, ex Concil. ⁿ Florent. & ^o Tridentino.
 Quæ si non recipiantur & proinde tollatur autho-
 ritas, Ecclesiæ præsentis, reuocari in dubium pote-
 runt omnia Concil. præcedentia.

Idem probatur ex congruentijs.

CAP. XXVI.

PRIMA, ducitur à similitudine vitæ corporalis, ad quam ex parte singulorum hominū requiruntur tria per se, generatio, augmentatio, nutritio, per accidēs, remedium contra morbos, & remedium contra reliquias morbi. Ex parte Rei publicæ requiruntur Patres, qui vitam corporalem propagent, & Magistratus qui ordinent eam: ita in vita spiritali requiritur generatio quæ fit per Baptismum: Augmentatio, per Confirmationem, nutritio per Eucharistiam remedium contra morbum peccati per Pœnitentiam; contra peccatorum reliquias, per Vnctionem extremam: per Matrimonium propagantur homines deputandi ad cultum diuinum. Per Ordinem verò gubernantur.

Secunda, ex numero nostrorum vulnerum. Nam Baptis. est contra originale peccatum, Pœnitentia contra actuale, Vnctio contra reliquias peccati, Confirmatio contra infirmitatem, Eucharistia contra malitiam, Matrimonium contra concupiscentiam, Ordo contra Ignorantiam.

Tertia ex numero virtutum Baptis. responderi dei, Confir. spei, Eucharist. Charitati, Pœnitent. Iustitiæ, Vnctio fortitudini, Ordo prudentiæ, Matrimon. Temperantiæ.

Quarta, ex celebritate numeri septenarij in expiationibus Exodi. 29. Leuit. 4. ^a &c vnde ^b Naamam iussus est ad purgandam lepram lauari septies.

Responderi Kemnit. 2. par. ^c Examinis 1. hæc esse principalia nostræ fidei, de numero Sacramentorum, fundamenta. Sed mentitur. 2. hinc etiam colligi fuisse septem Sacram. in lege antiqua. Con-

^a 13. 14. 16.
23. Numer. 19.
Et 2. Paralip.
29. v. 21. ac
Iob. ult.

^b 4. Reg. 5. de
his congruentiis.
vide D. Thom.
in 4. dist. 2. q. 1.
Et 3. p. q. 65.
ar 1. Et contra
gentes 4 cap.
58.

^c pag. 16. Et
17.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

tra Sacramenta antiqua non erant instituta in remedium peccati, & ad perficiendum hominem in vita spirituali: sicut sunt nostra 3. posse etiam colligi esse plura septem, quia sunt alij celebres numeri in scriptura. Sed, Theologi non desumunt numerum Sacramentorum, à quocumque numero scripturæ, sed expiatorio.

Soluuntur obiectiones.

CAP. XXVII.

^a in hunc locum.

^b 2. de Symbolo cap. 6.

^c 4. fidei 10.

^d Hebr. 6. v.

1.

^e Cyrill. catech. 3. Hiero. epist. 83.

^f Ambr. 10.

in Lucam 105.

Leonem epist.

4. Aug. ac Be-

dam in 19. Ios.

^g cap. 17. Hec

sunt Kemnitij

argumenta 2.

par. Exam.

pag. 18. & 50.

^h Caluini 4.

cap. 19. §. 3.

Instit.

ⁱ cap. 9.

^k Hos addit

Kemnitius pag.

25.

PRIMA, Scriptura nusquam tradit septem esse Sacram. sed neque contrarium dicit. Non enim nominat Sacramentorum numerum.

Secunda, scripturæ duo tantum Sacramenta docent. Quia ex latere Christi fluxerunt tantum sanguis & aqua, significantia, ut exponunt ^a Cyrill. Chryl. ^b Aug. ^c Damás. Eucharistia & Baptismus.

Respondeo, 1. duo illa tanquam principalia poni non tamen excludi cætera: sicut cum ^d Paulus Baptis. & Confirmationem tantum ponit, nec meminit Eucharistiæ quæ simul cum Baptismo & Confirm. dabatur. 2. ^e alios gravissimos PP per sanguinem & aquam intelligere Baptismum sanguinis, & Baptis. aquæ, ^f alios Redemptionis nostræ pretium, & Baptismum: id est fluxisse ex Christi latere Baptismum qui omnem suam vim habet ex Christi sanguine, quare nihil certi ex hoc loco de numero Sacram. colligi potest.

Tertia, quia Angelus ^g in Apocaly. vocat Sacramentum, bestiam quæ septem capita habeat. Sed Ioannes ipse per septem capita, non sacramenta, sed reges interpretatur.

^h Quarta, cum veteres de Sacramentis loquuntur, duo tantum ponunt Baptismum, & Eucharist. Aug. de ⁱ doctrina Christ. & Epist. 118. ^k Iu-

stin. Apol. 2. Irenæ. Tertull. 1. & 4. in Marcion, ac de corona militis. Cyrill. in catechesib. Ambros. libro de Sacram. & de iis qui initiantur mysteriis. Recentiores verò plura duobus ponere, sed minus quam septem Dionys. de Eccl. Hierarch. Baptismum, Euchar. Confirm. Ordinem ¹ Gregor. can. *Multi secularium* Baptif. Chrisma, Eucharist. ^m Rabanum Paschas. & authorem de operibus cardinal. lib. Christi. Idem

^l 1. q. 1. apud
Gratianum.
^m de Cens.
Domini.

Respond. nullum PP. dixisse, minus Septem esse Sacramenta aut non esse Septem, vel tantum esse duo vel tria, &c. non est autem necesse ut quisque, cum de Sacramentis egit, omnia Sacramenta poneret. Sed satis est si ex diuersis PP. septem colligantur, unusquisque vero pro sua institutione de vno aut pluribus egerit. Aug. duo ponit tantum exempli gratia lib. de doctri. addit autem ep. 118. *Et si quid aliud in diuinis literis commendatur.* ⁿ Alibi verò Confir. & Ordin. ut vera Sacram. agnoscit. Iustinus eorum tantum meminit quæ sufficiebant ad declarandum gentibus quod proposuerat, scilicet Christianos merito non admittere ullos præter suos ad synaxim, vbi necessario fuit de Baptismo tractandum: Nec illos in sua synaxi, vorare humanas, carnes vbi fuit specialiter agendum de Eucharistia. ^o Irenæus pro loci opportunitate modo meminit vnus, modo alterius. Tertull. eo. 1. loco. non ait duo esse Sacramenta, sed in Sacramentis Deum uti voluisse aqua, pane, oleo quæ sunt materiz quinque Sacramentorum, non meminit aliorum, quia solum volebat probare Deum nostrum esse omnium sensibilibum Creatorem, quod vteretur huiusmodi rebus in Sacramentis suis. In alio loco solum Marcionem arguit quod non nisi damnantes coniugium ad hæc duo Sacramenta admitteret, nec tamen dicit ista solum esse Sacramenta. in 3. non agit nisi de cæremoniis Ecclesiæ, quæ ex scriptura non habentur, quas tamen omnes enumerare non intendit cum dicat *harum & aliarum*

ⁿ 2. contra
litteras Petilianus
cap. 104. *Et*
lib. 2. contra
epistolam Parmeniani cap. 13.

^o lib. 1. cap. 9.
agit de Euch.
18. cap. de Baptismo. cap. 2.
de pænitentia
libro 3. cap. 4.
meminit Confessionis.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

huiusmodi disciplinarum, si legem postulas scripturarum nullam inuenies, traditio tibi obtenditur auctrix. Cyrill. & Ambrosi. etiam meminerunt Chrismatis, de aliis autem tacuerunt: quòd ex professo ad catechumenos scriberent instruerentque de rebus quæ fiunt tempore Baptismi, tria autem Sacramenta cum baptizantur adulti, eo die illis ministrantur tantum, Baptisma, Cónfirmatio, & Eucharistia.

Dionys. non intendit agere nisi de solemnibus actionibus Hierarchæ id est Episcopi, quare tractat de Baptis. & Euch. quæ solemniritu Episcopus administrat, & de Consecratione olei, ac Ordinatione quæ à solis Episcopis fiunt. Solemnis autem publicæ pœnitentiæ vsus non videtur tempore Apostolorum viguisse, & proinde huius non pœnitentia: malè autem inter recentiores ponitur hic author à Kemnitio. cum vt antiquissimus à Gregorio. i. citetur Author can. illius qui Gregorio tribuitur non nisi quædam exempla proponit. Rabanus, iuxta librorum titulum, non nisi de Sacramentis quæ Clericis conueniunt tractat. Paschas. nisi de Eucharistia, quia liber est, de *cena Domini*, Author operum cardinalium, solùm Sacramenta explicare nititur, quæ Christus instituit in cœna.

p meminit tamen Pœnitentiæ Epistola ad Demophilum. Extrema unctio priuatim à presbytero confertur, matrimonium verò quoad essentiã non eget ministerio Sacerdotis.

a libro de institutuendis Ministris ad Prægeses.

b sess. 7. can. 3. Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, vt nulla ratione aliud sit alio dignius Anathema sit.

De ordine, & comparatione Sacramentorum noua legis inter se.

CAP. XXVIII.

V THERVS ^a vnum Sacramentum alio præstantius esse negauit ^b Concilium autem Triden. id asserētibus anathema dicit. Et quidem Sacramenta sicut sunt vnum genere, sic ita differunt specie vt vnum, si non omnibus, saltem alicui secundum quid præstantius sit: Eucharistia tamen

omnibus præstantior absolute. Baptismus excellit omnibus, quoad effectum remittendi originale peccatum. Confirmatio, Baptismo, quoad effectum gratiæ ad bene operandum, est enim Confirmatio quædam consummatio, & perfectio Baptismi cuius supponit gratiam, cui vberiore[m] addit. Pœnitentia omnibus, necessitate remittendi peccata, post naufragium. extrema unctio, Pœnitentiæ, quod eius & supponat effectum & superaddat gratiam, quæ non solum deleat peccata si adessent, sed etiã peccati tollat reliquias. Ordo, omnibus, quod à solo Episcopo ministrari possit. Nam Confirmatio ex dispensatione confertur etiam à simplici Sacerdote. Matrimonium omnibus, significatione nimirum vnionis Christi cum Ecclesia [in ratione sponsi cum sponsâ.]

At Eucharistia ideo omnibus simpliciter, 1. quia ^c *ut ait ^c Concil. Trident. reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent cum quis illis utitur. At in Eucharistia ipse sanctificatus auctor ante usum est.* 2. Quia est omnium Sacramentorum consummatio. Vnde post singula conferri solet, quãdo traduntur adultis.

Porro Concil. idem in numerandis Sacramentis ordinem dignitatis non seruauit, sed primo [doctrinæ] ponens communia omnibus, deinde quæ non nisi quibusdam. Secundo, in communibus ordinem temporis obseruat quo sumi ex sua natura debent, scilicet, Baptismus deinde Confirmatio, Eucharistia Pœnitentia, Unctio, Ordo vero, & Matrimonium ideo postrema, quia certis tantum propria personis.

De Cæremoniis Sacramentorum
in genere.

De Nomine, definitione, partitione
Cæremoniarum.

CAP. XXIX.

^a Ita Linus li-
bro 5. *Et* Va-
lerius Maxim.

1. cap. 1.

^b Ita August.

1. retract. 37. *Et*

Gellius 4. cap.

9. ac Macro-

bium 2. Satur-

nalium. 3.

^c Religionis

enim tres sunt

actus 1. inter-

nus elicitus, vel

le scilicet exhi-

bere Deo debi-

tum cultum 2.

externus inter-

no respondens,

qui aliunde non

est bonus, quā

quia fit ad

Deum colendū

[siue quia re-

spondet inter-

no] 3. actus

cuiuslibet alte-

rius virtutis, ut

imperatus à

Religione.

CÆREMONIAS Hebræi *חֻקִּים*
Chukkim vocat, quod tamen pro-
priè non tam actionem ipsam cæ-
remonialem significat, quam *legē*,
siue *statutum* quo præcipitur. Hæc
vocē Græci ubique per *δυσκόματα*

reddunt, id est iustificationes siue ritus ad iustifi-
candum & purgandum institutos. Nomen latinum
Cæremonia, ^a vel à *Cære* oppido in quo sacra Roma-
nor. seruata fuere cum Galli Romam diripuerunt,
^b vel à *carēdo*, quasi cæremonia, dicitur, quod quæ-
dam cæremonix in abstinendo, & carendo positæ
sint.

Est autem cæremonia actus ^c *Religionis externus qui*
non aliunde habet laudem nisi quia fit ad Dei honorem.
Quinque vero sunt cæremoniarum partitiones.

Prima, sumitur à fine vel effectu. Aliæ enim sunt
institutz ad iustificandum vt *Sacramenta*, aliæ ad
alios quosdam spirituales effectus vt *Exorcismi*,
quædam ad solum ornatum, vt *vestis alba neophy-*
torum.

Secunda, à causa efficiente, seu institutore. Aliæ
enim à natura, vt *flectere genua cum oramus Deum.*
Aliæ à Deo, [iure positio] vt *Sacramenta.* Quæ-
dam ab Apostolis vel successoribus, & dicuntur
Ecclesiasticæ.

Tertia, à causa formali. Quædam enim sunt im-
mediatè cultus Dei, vt *sacrificium, Oratio, &c.* Quæ-
dam

dam ad hunc disponunt cultum vt ieiunia. Quædam sunt diuini cultus instrumenta vt *templa*, &c.

Quarta, à materiali obiecto. Aliæ enim circa personas versantur, vt *Exercismi*. Aliæ circa locû, vt *consecratio templi*. Quædam circa tempus, vt *festi dies*. Quædam circa modum, vt *Latine Sacramenta celebrari*. Quædam circa res ipsas, vt *benedictiones aquæ*.

Quinta, ab accidentibus. Aliæ siquidem particulares, aliæ vniuersales aliæ temporales, aliæ perpetuæ. aliæ præceptæ, aliæ liberæ.

*Quid sentiant aduersarij de caeremonijs
& quid tenendum.*

CAP. XXX. & XXXI.

RIA nobiscû aduersarij fatentur.

Primò, præter caeremonias, quibus continetur Sacramenti essentia, alias requiri ad Sacramentorum administrationem.

Secundò, eas esse adhibendas quæ in scripturâ habent mandatum, vel exemplum.

Tertio, posse Ecclesiam statuere certum ordinem, & modum circa hæc ne sit confusio. Sequentes verò negant propositiones.

Prima est, ^d *Cæremonias aliquas Christus, vel Apost. instituerunt, quas ex sola traditione habemus.*

Primò, quia Sacramentum Chrismatis (quod Sacrosanctum vt Baptisma ^e Aug. affirmat) fuit institutum à Christo, & tamen eius non meminit scriptura. 2. aquam vino miscendam in Eucharistiâ. institutam à Christo fuisse Cyprianus docet. 3. Paulus nihil scripsit de ritu Sacramenti Eucharistiz de quo agebat. 1. Corinth. 11. & tamen ibi dixerat. ^f *Cetera cum venero disponam.*

Secunda, *Alique caeremonia præter Sacramenta vim spiritualem habent.* Nam ^h PP. affirmant signum

Tom. III.

I

a CAP. XXX.

b Lutherus li.

de pæ caeremo-

nij Calvin. 4.

instit. 10. §. 14.

c vt orationes,

gratiarû actio-

nes psalmodia,

Eccl. 1. Corinth.

14. & 1. Ti-

moth. 4.

d CAP. XXXI.

e 2. cap. 104.

contra literas

Petilian.

f 2. Epist. 3.

g vers. ultimo

τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ

τῆς διὰ τοῦ

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

ἐκείνου

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

crucis miram habere virtutem contra omnes infidias dæmonū. Quod sit vel ex apprehensione dæmonum, cum recordantur se Christi cruce deuictos; vel ex deuotione agentis, est enim signum crucis quædam inuocatio meritorum Christi; vel ex merito Dei instituto, & proinde ex opere operato, quomodo Iudæi & Ethnici quidam signo crucis fuere adiuti.

^l Ecclesiā pos-
se instituere a-
liquas cæremo-
nias, modo ab-
sit obligatio, &
opinio cultus
fatetur Luthe-
rus libr. de for-
mula Missæ, &
libro de pñs cæ-
remoniis, Con-
fessio Angusta-
na ar. 15. & 16.
Philippus in lo-
co cit. de cære-
moniis. Negat
Calvinus 4. in-
stit. 10. §. 11.
Et Kemnit.
pag. 166.
^k Act. 15. v.
18. Et 19.

Tertia, potest Ecclesiā ^l instituere nouas cæremonias, non quidem ad iustificandum impium, sed ad alios effectus spirituales. Probat. *Et*.

Primò, Quod sine Dei mandato expresso, quamquam non sine Dei inspiratione aliqui priuati, vel Synagoga potuerunt, id Ecclesiā Christi potest. Sed Iacob cum nondum esset Patriarcha nouam cæremoniam excogitauit. Genes. 28. Et Synagoga festum solemne, Esther 9. & Iudith ultimo. Ergo. *Et*.

Secundò, ^k Apostoli cæremoniam institue-
runt pro Gentibus, ut abstinere a sanguine, & suf-
focato. At quod tunc Ecclesiæ licuit, & nunc lice-
bit. Nec enim id fecerunt Apostoli ex peculiari re-
uelatione, sed ex potestate ordinariā gubernandi
Ecclesiā.

Tertiò, Si Ecclesiā id non possit, vel quia non
habet potestatem aliquid statuendi, vel quod cæ-
remoniæ ad statum Testamēti veteris pertineant,
vel quia repugnat aliquid addere cæremoniis in-
stitutis à Christo. Non primum, nam ab initio fuere
singulis ætatibus Concilia celebrata quæ sem-
per canones ediderunt: neque secundum, quia Sa-
cramenta, sunt etiam cæremoniæ: nec denique ter-
tium. nullibi enim Dominus prohibuit ne addere-
mus cæremonias Sacramentis; imò cum sint uti-
liores ad vsum Sacramentorum, id reliquit arbi-
trio Ecclesiæ suæ.

Quarta, Cæremonia ab Ecclesiā instituta, non possunt
^l à cap. 15. ad 21. inclusiue. omitti sine peccato, etiam citra scandalum. Hæc proba-
tur lib. ^l 4. de Summo Pontifice. Quare propter

cæremonias natę sunt in Ecclesia grauissimę dissensionis, & sub potius grauissimis ^m impostę leges de cæremonis, & tandem ⁿ hæretici habiti qui non obediebant.

Quinta, Cæremonia sunt viles, meritoria, & pars quædam calus diuini.

Prima ^o utilitas, quia vt oriuntur ex internâ piâ affectione, ita etiam nutriunt illam: vnde cum templa ritę ornata ingredimur, accendimur ad deuotionem, cum verò inculta, vt hæreticorum, videtur nobis domum ingredi profanam.

Secunda, ^p intelligentiam iuuant, sunt enim rudibus picturę: & sæpę cæremonijs antiquis melius persuadetur aliquod dogma, quam multis testimonijs, ita enim ^q August. peccatum originale in paruulis probauit, quod exorcizantur, in sufflatur, &c.

Tertia, iuuant memoriam, sine his enim facile traderentur obliuioni mysteria Redemptionis.

Quarta, exercitium fidei, cum enim (verbi gratia) ligno crucis vtimur contra dæmones, protestamur eâ cæremoniâ, nos certò credere tantam esse potentiam Crucifixi, vt ad eius solam imaginem dæmones fugiant.

Quinta, ^r conseruatio religionis, sunt enim religioni, quod sal est carnis, & cortex medullę. Ideò namque proponuntur mysteria cæremoniis vestita, vt externam quãdam maiestatem sensibus obiciant, & per eam maiori cum reuerentia perci-

mà de hæreticis, Thaburita apud Aeneam Syluium de Origine Bohemorū cap. 35. vides apud Waldensem 10.3. de Sacramentalibus.

^o August. libro de curâ pro mortuis cap. 5. & epist. 119. cap. 11. ac libro 9. Confess. 6. & 7. capitulis.

^p Aug. epist. 119. cap. 7.

^q 6. in Iulian. cap. 2.

^r Vnde August. 19. contra Faustum 11. affirmat nullam posse Religionem sine cæremoniis consistere.

^m passim in diuersis Conciliis.

ⁿ Encratite apud Epiph. hæres. 46. reuerentes ieiunia, peregrinationes, &c. Manichæi apud Aug. 20. contra Faustum 3. & 4. Eusthætiani apud Socratem 2. cap. 33. Aeriani apud Epiph. hæresi 79. Vigilantini apud Hieron. libro in Vigilant. Claudi Taurinens. apud Iohann. Aurelianensem libris de imaginibus, Petrus Brusianus apud Bernard. Epist. 240. Waldenses apud Guidonem in sum-

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

^a hac de cau-
sâ mutavit Ec-
clesia Sabba-
thum in domi-
nicam, & Epi-
phanius in fine
librorum cōtra
hæreses recen-
suit omnes Ec-
clesie cæremoni-
as ut indica-
ret veluti no-
tas, quibus Ec-
clesia ab omni-
bus sectis dis-
cernitur. Qua-
re hoc tempore
optimè distin-
guntur Catho-
lici ab hæreticis
per signū cru-
cis, abstin-
tiam à carni-
bus feria 6.
Ec. Hinc ma-
luerunt sancti
viri mori quā
cæremonias di-
mittere, intelli-
gentes non ab-
stinerē militia si-
gnum, nisi mi-
litia desertorem

pianitur. Sexta, ^a distinctio Catholicorum ab hæ-
reticis, sicut enim hi exosas habent Ecclesiæ cære-
monias, sic Ecclesia semper ab hæreticorum obser-
uantiiis propriis abstinuit. *Esse meritorias probatur*, 1.
quia omnia virtutum opera Deo placent, suntque
meritoria, si cum fide & charitate procedant. At cæ-
remonix sunt religionis opera, & aliquando alte-
rius etiam virtutis, sique imperentur à superiori,
sunt simul obedientiæ actus 2. quia professio fidei
exterior Deo & grata est. At cæremoniis profite-
mur fidem. *Esse partem divini cultus.*

Primò quia natura docet hominem debere co-
lere Deum animo per actus interiores, & corpore
per exteriores.

Secundò, oratio vocalis, omnium consensu, est
cultus Dei, quia scilicet est signum mentalis, quid-
ni ergo adoratio corporalis, cum sit interioris
signum?

Tertiò, Deus est summè colendus, sed magis col-
lit, qui, cæteris paribus, animo & corpore, quam qui
animo tantum.

Respondent id se fateri, sed tantum negare cul-
tus, quibus Deus non præbeat testimonium verbo
suo. Contra vel requirunt approbare Deum hos
cultus expressè, vel in genere tantum. Non prius ut
pater ^h in Sacrificio Abelis, voto perpetuæ virgi-
nitatis S. Mariæ, &c. posterior ergo, quod certè
nostris etiam cæremoniis cōuenit 1. quia cum Pau-
lus ait: 1. *Omnia honestè & secundum ordinem fiant in*
vobis, non minùs cercorum accensionem, sacras ve-
stes, &c. includit quàm geniculationem, ex hoc lo-
co ^k à Caluino deductam 2. cum Deus iubet obe-
latiæ desertorem

ita Eleazarus in antiqua lege 2. Machabeorum 6.

^b Mathæi 10. v. 32. *Et Roman. 10. v. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore*
autem Confessio fit ad salutem.

^h de quibus nullum extat testimonium expressum.

ⁱ priorii Corinth. 14. v. ult. *πνεῦμα ὑμῶν μόνον, καὶ ἡ ψαλμὸν ᾠρίζηται.*

^k 4. Instit. 10. §. 30.

diri prępositis, pręcipit in genere leges seruari Ecclesiasticas. 3. ceremonię sunt actus virtutis religionis, Deus autem est omnium author virtutum.

Sexta propositio, *Sapientissimę institutum est Sacramenta ministrari alią linguą quąm vulgari, excepto* ¹ *Matrimonio, &* ^m *Confessione, quę spectat ad materiam Sacram. Pęnitentię.* Probatur Primò ex antiquissimo Ecclesię vsu de quo ⁿ 1. tom.

Secundò, si quę necessitas exigeret, dumtaxat, linguą vulgarem, maximę vt perciperentur verba Sacramentorum. Sed id, minimę. Nam huiusmodi verba diriguatur aut ad elementa, quę nihil intelligunt, aut ad Deum, quia omnia Idiomata novit, aut ad personas quidem ipsas sed non instruendas, verum consecrandas, aut absolvendas: quod tam æquę benę sit linguą ignotą quam vernaculą.

Tertiò, aliąs cogere fideles extra suas regiones diuinis carere officiis. 4. ex dignitatę Sacramentorum.

¹ cum enim consistat in mutuo consensu, necessario requiruntur verba, aut nuntii intelligibilia ab utrąque parte. ^m quia debet intelligi quid confiteatur Pęnitens. ⁿ de Verbo Dei lib. 2. cap. 15.

Soluntur obiectiones contra ceremonias.

CAP. XXXII.

PRIMA, ^a Apostol. 1. Corinth. 7. *ne vlla quidem in re laqueum insicere ausus est, id est pręceptum condere.*

Respondeo, de re quam tractabat non fecisse, nimirum virginali continentia, quia Dominus id sub consilio reliquerat: alibi tamen quędam reuera constituisse (vt patet cum ait: ^b *Quod si quis non obediat verbo nostro, &c.*) de quibus Dominus nihil in particulari pręscripserat.

^c Secunda, Paulus docet ad Coloss. Christum nos plenę instituisse qualiter sit colendus, non esse hac de re quidquam petendum ab hominibus, ca-

^a Calvin. 4. instit. 10. §. 2.
^b 2. Thessal. 3. v. ult. *εἰ δὲ τις ἐχ' ὑποταγῇ τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ὁμοιοῦτης συμμοιῶναι, &c.* *ne commisceamini cum illo, vt confundatur.* καὶ μὴ συνάμεινον διὰ αὐτοῦ ἵνα ὀνταρπῇ.
^c §. 8.

DE EFFEC. NVM. ET CÆR.

uendū ab inani philosophia, damnari *ἵνα οὐκ ἐκείνης*
id est cultus ab hominibus inuentos.

Respondeo, non nisi generaliter omnia Christum docuisse, nec Apostolum negare petendum ab Ecclesia de cultu diuino, sed tantum ab hominibus proprii capitis. Nusquam aduersarij probabunt nostras cæremonias inanes esse aut cultus à proprio fictos ingenio id est à principijs fidei auersos, de quibus loquitur Paulus.

d §. 9.

Tertia, ^a Apostolus ad Gal. nō patitur conscientias fidelium in seruitutem redigi, quomodo ergo cæremoniæ obligant in conscientia?

c 4. de Rom.
Pontifice cap.

17. & 10.

t Mathæ. 15.

v 3. 4. 5. 6.

8 ibidem tot

lotiones manuum.

h Mathæi 23.

i §. 12.

Respondeo, loqui Paulum tantum de seruitute Iudaica, hac de re ^e alibi dictum.

Quarta, Dominus reprehendit traditiones hominum. Resp. argui tantum vel ⁱ contrarias Dei præceptis, vel ^s inanes vel ⁿ non rectè seruatas, nostræ autem non sunt huiusmodi.

ⁱ Quinta, est imitari Iudæos & Gentiles.

Respondeo, 1. nos non imitari Iudæos, sed veritatem figuræ successisse: alias tollendus etiam esset Baptismus. Gentiles autem potius imitati sunt Iudæos. 2. ibi nō est imitatio vera vbi quod fit, alium finem habet. At nostræ cæremoniæ alium finem à Iudæorum, & Gentilium cæremonijs habent.

k §. 13.

l Epist. 119. c.

19.

m vide lib. 4.

de Rom. Pont.

cap. 18.

n §. 14.

o Ioan 4. v.

23.

^k Sexta, ⁱ Aug. conqueritur de multitudine cæremoniarum Ecclesiæ.

^m Respondeo, loqui tantum de cæremonijs, quas priuati, maxime mulierculæ sibi imponebat.

ⁿ Septima, interest inter nos, & Iudæos, quod hos, Deus voluerit per signa visibilia docere, nos minimè, vnde Christus: ^o *venit hora quæ veri adoratores in spiritu & veritate adorabunt.*

Respondeo, id duobus modis intelligi posse vno, quod Iudæi solas cæremonias, nos solam lucem verbi, & spiritualem habeamus: Et hoc falsum, nam Iudæos etiam habuisse lucem constat ex illo, ^p *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Nos quoque cæremonias habere ex ipsis Sacramentis

p Psal. 118. v.

104.

patet. Altero, quòd cultus Iudaicus in quantum veteris Testam. simpliciter, erat principaliter externus, Christianus vero internus: & hoc quidem verum, atque propterea dixit Christus adoratores Deum Christianos *in spiritu & veritate*. Sed nihil contra nos.

⁹ Octava, quidquid commendationis habent ⁹ §.13. opera, id totum habent obedientiæ intuitu iuxta illud ¹ *Non precepi de Sacrificiis & victimis* &c. item: ¹ *Hierem. 7.* ² *Numquid vult Deus sacrificium* &c. Ergo cæremoniæ à Deo non institutæ illi non placent. Sed tales ² *1. Reg. 15.* sunt in Papatu, cum nec quidē vtilēs sint, vix enim ² *v. 22.* ab vllō intelliguntur. Igitur, &c.

¹ Negatur antecedens. Nam Deo placuit ¹ *Sacrificium Abel non imperatum, & beator vidua si sic* ¹ *Hebraeor. 11.* permanferit, non tamen præcipitur. Citata autem ¹ *v. 4.* scripturæ testimonia solum anteponunt obedientiam sacrificiis. [¹ *2. concessio etiam anteced. & consequens.* negatur subsumptio: etsi enim cæremoniæ in Papatu non sint immediate, sunt tamen mediatae à Deo, per Vicarios suos imperatæ] facilequē ab omnibus intelliguntur saltem in genere ut patet discurrenti per cæremonias à persona, loco, tempore: maximē cum toties à Pastoribus explicentur. Et quamvis non intelligerentur eò satis vtilēs sunt quòd venerationem rebus sacris conciliant. Alias frustra fuissent etiam Iudæis propositæ tot cæremoniæ, quæ vix à tertia parte intelligebantur.

Nona, Deus prohibuit additiones præscriptis suis. Sed ² alibi fuit responsum.

Decima, Qui incolebant Samariam, à feris fuere ² *4. de verbo* discerpti quod novis Deum cæremoniis colerent: ² *Dei cap. 10.* Achaz, & Manasses reprehenduntur, quod novū extruxerint altare. Sed Gentes in Samaria dicuntur interfectæ quod non timerent Dominum, ut patet ex ² *4. Reg. 16.* textu ² *4. Reg. 17.* Achaz arguitur, quod fecisset altare ad similitudinem altaris idolorum Damasci, remouissetque altare Domini de loco suo. ² *Ma-* ² *cap. 21.* ² *Manasses* verò, quòd altare, ad sacrificandum idolis.

SECUNDA
CONTROVERSIA
GENERALIS.

Quæ est,
DE BAPTISMO ET
CONFIRMATIONE.
duobus libris explicata.

INDEX LIBRORVM, ET CAPITVM,

LIBER PRIMVS.

Qui est, DE BAPTISMO.

Cap. I.

E Nomine, Definitione, & Partibus Baptismi.

II. *De materia Baptismi.*

III. *De forma Baptismi.*

IIII. *De necessitate Baptismi.*

V. *Quo tempore cœperit Baptismus esse necessarius.*

VI. *De Baptismo sanguinis, & flaminis.*

VII. *De ministro Baptismi.*

VIII. *De Baptismo infantium.*

IX. *Soluantur obiectiones.*

X. *Quid sentiant aduersarij de fide requisita in Baptismo Paruulorum.*

XI. *Declaratur quæ fides in huiusmodi Baptismo requiratur, refellunturque errores.*

XII. *De effectibus Baptismi.*

XIII. *Baptismus verè tollere peccatum.*

XIV. *Baptismus non facere homines impeccabiles, & baptizatum, etsi credat, damnari posse.*

XV. XVI. XVII. *De secundo, tertio, & quarto ab hæreticis ficto Baptismi effectu.*

XVIII. *Solâ memoriâ Baptismi non posse dimitti peccata patrata post Baptismum.*

INDEX LIB. ET CAP.

- XIX.** *Errores de Baptismo Ioannis.*
 - XX.** *Prima Propositio.*
 - XXI.** *Secunda.*
 - XXII.** *Tertia.*
 - XXIII.** *Soluantur obiectiones.*
 - XXIV. XXV.** *De ceremonijs Baptismi, & primo qua ante Baptismum.*
 - XXVI.** *De ceremonijs comitantibus Baptismum.*
 - XXVII.** *De ceremonijs sequentibus Baptismum.*
-

LIBER SECVNDVS.

Qui est,

De Sacramento Confirmationis.

- Cap. I.** **E**RRORES, & mendacia circa hoc Sacramentum.
- I I.** *Probatur Sacramentum Confirmationis ex scripturis.*
 - III.** *Probatur ex Summis Pontificibus.*
 - IIII.** *Probatur ex Concilijs.*
 - V.** *Ex PP. Gracis.*
 - VI.** *Ex Latinis.*
 - VII.** *Diluuntur obiectiones ad PP. testimonia.*
 - VIII.** *De materia Confirmationis.*
 - IX.** *Soluantur obiectiones.*
 - X.** *De forma Sacramenti Confirmationis.*
 - XI.** *De effectu huius Sacramenti.*
 - XII.** *De Ministro.*
 - XIII.** *De ceremonijs Confirmationis.*

LIBER PRIMVS.

Qui est,
DE SACRAMENTO
BAPTISMI.

*De nomine, definitione, & partibus
Baptismi.*

CAP. PRIMVM.

^a βάπτισμα.
^b vide Clemē-
tem 1. Peda-
gogi 6. Na-
tanz orat. de
Baptismo,
Chrysoft. ho-
milia ad bap-
tizatos.
^c Hebræor. 6.

v. 4. ἀδύνα-
μι πνεύματος
ᾧ ὑποτάσσεται,
&c.

^d Ephes. 5. v.
26.

^e Ioan. 3. v. 5.

^f Marc. ult. v.
16.

^g à Catechis-
mo Romano.

OMEN ^a Baptisma, quod dum-
taxat omnes recipiunt, proprie
immersionem significat. Prz-
terea vocatur à PP. gratia, do-
num, sigillum, mysterium, expurga-
tio: sed communissimè ^b φωτισμός
illuminatio iuxta illud ^c impossibile

est eos qui semel illuminati sunt, &c.

Baptisma autem Sacramentum esse, iam dubitat
nullus, est enim expressus ritus: ^d lauacrum aquæ in
verbo vite Institutio, ac mandatum: ^e Nisi quis rena-
tus, &c. Baptizantes eos, &c. Gratiz promissio: ^f qui
crediderit, & baptizatus, &c. hocque docent PP.

^g Definitor autem Baptismus, Sacramentum rege-
nerationis, per aquam in verbo vite Sacramentum, genus
est, Regenera. differentia distinguens à Sacramentis
antiquis, per aquam, differentia distinguens ab alijs
nouis. Esi enim proprie non dicantur regenerare:

DE SACRAM. BAPT.

tamen iustificant impium præsertim. Pœnitentiæ iustificatio autem est velut quædam regeneratio.

Additur *in verbo vita* ut exprimat etiam forma Sacramenti, quare ^h Philippus malè definit Baptismum. *Signum, quo Deus nobiscum agit, & recipit nos in gratiam:* hoc enim omnibus conuenit Sacramenti, malè item ⁱ Calvinus. *signum initiationis, quæ in Ecclesia cooptamur societatem, ut Christo insiti inter filios Dei censeamur.* 1. quia non attingit aut formam, aut materiam Baptismi, neque principalem effectum, nimirum regenerationem secundum nos, alere fidem iuxta Calvinum 2. quia hæc definitio conuenit etiam Circumcisioni. Synagoga enim, veri Dei Ecclesia erat cuius caput Christus, & in quâ cooptabantur homines per Circumcisionem.

^h in locis annis
58. titulo de
Sacrificio.

ⁱ 4. Instit. 15.
§. 1.

^a apud Ang.
libro de heresi-
bus cap. 46.

^b apud Phi-
lastrum libro
de heresibus.

^c apud Ber-
nard. Lutem-
burgensem in
catalogo here-
ticorum.

^d apud Euthy-
mium 2. par.
Panoplia tit.

21.

^e in Sympocia-
cis colloquiis
cap 17.

^f sess. 7. can.

2. Si quis dixe-
rit aquam ve-
ram, & natu-
ralem non esse
de necessitate
Baptismi, &c.
Anathema sit.

De materia Baptismi.

CAP. II.

ANICHAEI ^a aquam à Baptismo reiiciebant quod putarent à diabolo productam. ^b Seleucus, & Hermias, quòd ad Ioannis Baptismum spectaret, ad Christi autem Spiritus sanctus, & ignis. ^c Iacobitz loco aquæ imprimebant ferro candente figuram crucis in frontibus. ^d Pauliciani pro aqua substituebant illa verba: *Ego sum aqua viva.* ^e Lutherus arbitratus est quidquid balnei nomine nuncupari potest esse aptum ad baptizandum, & proinde vinum, lac, ceruisiam, Concil. autem ^f Tridèct. definiuit aquam veram & naturalem requiri ad Baptismum, [scilicet instar materiæ, in ipsa, siue cum ipsa ablutione,] ita ut 1. excludatur dumtaxat omnis liquor alius. Nam & aquæ solius sacræ scripturæ meminerunt: nec per ignem quo dicitur baptizaturus Christus, intelligunt elemen-

tatem, sed vel ardorem Charitatis, vel linguas igneas in Apostolos effusas 2. quantumcumque accidentaliter mutetur aqua naturalis, tamen semper maneat idonea Baptismi materia.

De forma Baptismi.

CAP. III.

POSTOLORVM tempore^a quidam baptizabant, in nomine trium in can. 48. aliàs principio carentium. ^b Gnostici, in 49. Apostolorum nomine Ignoti Patris, in veritate matris omnium, & in nomine descendens Iesu, ^b apud Irenæ. 1. cap. 18. ^c Cataphryges, & Paulianistæ non baptizabant in nomine patris, &c. ^d Ariani quidam, in nomine Patris, per filium in Spiritu sancto conferebāt Baptisma. ^e Eunomiani, in Domini mortem: ^f Græci aliquando pertinaciter adeo adhærebant suæ formæ Baptizetur N. in nomine Patris & filij, & Spiritus sancti, ut rebaptizarent baptizatos formâ Latinorum. Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. ^g Lutherus, ^h Zuing. ⁱ Brentius, etiam usum huius formæ recipiant, non tamen esse ad Baptismum necessariam arbitrantur. Denique multi ^k Catholicorum putarunt sufficere inuocationem vnus personæ Trinitatis, ac præsertim Christi.

Primò, quia ^l legimus Apostolos ita baptizasse.

Secundò, quia in qualibet persona diuina implicè continetur aliz.

Tertiò, quia ita sentit Ambros. 1. de Spiritu sancto. cap. 3.

Nihilominus tamen certum est Baptisma aut absolūtè, aut sub conditione repetendum, si detur

chismo. ^k Bernard. Epistol. 340. Hugo de Sancto Victore 2. de Sacramentis par. 6. cap. 2. &c.

^l Actor. 8. 10. & 19.

^a Damnantur in can. 48. aliàs 49. Apostolorum.

^b apud Irenæ. 1. cap. 18.

^c apud Innocent. 1. Epist. 22. cap. 5.

^d apud Nicephorum 13. ca. 35.

^e apud Socratem. 5. cap. 23.

^f ita refertur in Concilio Lateran. 4. cap. 4. & de captiuit.

^g Babylonis. cap. de Baptismo.

^h lib. de verâ, & falsa Religione cap. de Baptismo sub finem.

ⁱ in suo Case-

DE SACRAM. BAPTIS.

in nomine tantum vnius personæ Trinitatis. Quare vera Baptismi forma est illa Latinorum [vel Græcorum] forma, supra Quæ ex illo Math. ^m Baptizantes eos in nomine Patris & filij & Spiritus sancti colligitur adiuncta declaratione Ecclesiæ, & traditione. Ipsa enim ⁿ docet debere in Baptismo exprimi actionem ministri, ea autem per illud: Ego Baptizo exprimitur, siue Baptizo solum (nec enim, ego, essentiale est) Deinde aliam personā, ad quā redat actio, atque id per pronomen Te, denique exprimendas esse tres diuinas personas, ita enim ^o Pelagius & P Zachar. Summi Pontif. & communis traditio. ⁹ PP. id autem fit cum dicitur. *In nomine Patris & filij, & Spiritus sancti.*

Ad primū negatur 1. quia cum quidam ^r respōdissent Paulo. *Neque si Spiritus sanctus est, audimus.* dixit, *In quo ergo baptizati estis?* Satis ostendēs, Apostolos solitos baptizare in nomine Spiritus sancti, & proinde aliarum simul personarum explicitē. Nec enim dices baptizasse in solo Spiritus sancti nomine 2. in canonib. Apostolorum damnantur qui aliter baptizant quam *in nomine Patris filij & Spiritus sancti*, ac antiquissimi PP. qui vel Apostolos, vel eorum discipulos viderunt eandem formam Baptismi præscribunt. Quare cum in Actis legimus Apostolos baptizasse in nomine Domini Iesu intelligitur, vel in fide, aut auctoritate, vel Baptismo instituto à Christo, vel in nomine quidem Christi sed non solius, vsum verò compēdiosa locutione Lucani fortē autem ita baptizabant. *Ego te baptizo in nomine Patris, & filij eius Iesu Christi & SS^u* ad magis commendandum Christi nomen. Ita videntur intelligere hæc loca Fulgēt. ^s atque ^t Basilius, & quod verisimilius est, Ambros. supr. videtur enim Basilium sequi cum eadem testimonia adducat, ac de eadem re loquatur, soleatque Basilij sententias

^m 28. v. 19. *ita Concilium Florentinum in instructione Armenor. Alexander 3. extra. de Baptismo & eius effectu ca. Si quis Puerū. • can. Si reuera. & can. Multi sunt. P can. In Synodo de cōsecr. dist. 4. 9 Dionys. de Eccles. Hierarch. ca. 2. Iustin in Apolog. 2. Origen. in 6. ad Roman. Athanas. serm. 3. contra Arianos parum à medio Basilii, de Spiritus sancto cap. 12. Ambrosius 2. de Sacra. 5. & 7. August. 6. de Baptismo. 25. Actor. 19. vers. 2. de Incarnatione, & gratia Christi. cap. 11. libro de Spiritu sancto cap. 12.*

facere suas. Atque ita soluitur tertium.

Ad secundum, non sufficere implicitam trium personarum mentionem: quia explicitam Christus & PP. tradunt. Sacramenta enim sunt signa sensibilia, & externa, ac proinde oportet Inuocationem trium personarum exterius, & sensibilibiter sonare.

De necessitate Baptismi.

CAP. IIII.

BAPTISMVM esse necessarium necessitate præcepti non est controuersia: nū vero sit necessitate medijs [supposita eius institutione] id est, sine ipso salus acquiri valeat, et si forte ignorantia excuset à transgressione præcepti, est quæstio. ^a Pelagiani ita quidem negabant esse necessarium ad remissionem originalis peccati, ut tamen vellent necessarium ad assecutionem gloriæ.

At nostri ^b hæretici, & ad hanc etiam necessarium negant, verumtamen. Si quis dixerit Baptismum liberum esse hoc est non necessarium ad salutem, anathema sit ait ^c Concil. Trident. Probatur.

Primò, ^d Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest intrare in regnum celorum. Quia, ^e quod natum est ex carne, caro est, item ^f oportet vos nasci denuò, quid est hoc, nisi nos nasci peccatores & filios iræ, atque contra hoc malum, esse adhibendum Baptisma, sine quo, cum remaneamus in peccato, consequenter perire necesse est. Propterea ^g Aug. hunc locum de necessitate medijs intellexit.

Respondet. Calvin. in antidoto sessionis sextæ hic non agi de Baptismo sed per aquam intelligi spiritum sanctum, qui purgat ad modum aquæ. Verum hoc refutauimus lib. 2. de Sacramentis in genere cap. 3. vel intelligi mortificationem ex ^h Basilio.

^a apud Aug. libro de hæresibus cap. 69.

^b Zuinglius supra. Bucerus in 3. Mathæi. Calui. 4. Insti. 16. §. 24. & 25.

^c sess. 7. can. 5. ^d ἵνα μὴ περὶ τὸν ὕδωρ, καὶ πνεύματι, ὡς ὁ ὕδατος ἰσχυρὸς ἐστὶν τοῦ βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ioan. 3. v. 5.

^e v. 6. τὸ γὰρ γεννηθῆναι ἐκ τῆς σαρκὸς, σαρκὶ ἐστίν.

^f v. 7. ὁ ὕδατος γεννηθῆναι ἄνωθεν ἐξ ὕδατος.

^g 1. de peccatorum meritis. 30.

^h libro de Spiritu cap. 15.

DE SACRAM. BAPT.

Contra Basil. non negat ad litteram hęc agi de vera, & naturali aqua sed tantum quærit, cur adiungatur spiritui sancto, & ait, vt aqua significet mortificationem peccatorum, Spiritus sanctus, resurrectionem virtutum.

¹ in 1. Cor. 7.

^k Rom. 10. v.

10. καὶ πρὸς
πιστεύουσι εἰς δι-
καιοσύνην, *Ore*
autem Confes-
sio fit ad salutē
ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ μὴ-
λογαίται εἰς σω-
τηρίαν.

^l apud Wal-
dens. tom. 2. ca.

101.

^m in 3. Ma-
thai.

ⁿ in 1. Marci.

^o apud Aug.
epist. 90. *Et*
91.

^p Epist. 1. c. 2.

^q Epist. 26.

^r Epist. 80.
alias 78.

^s 3. cap. 19.

^t in 6 ad Rom.

^u orat. in Sa-
ctum lauacriū.

^x orat. 11.

^y 3. epist. 8.

^z 2. de Abra-
ham ult.

Respondet ergo Petrus Martyr etsi aqua con-
figatur cum spiritu sancto non tamen propterea eā-
dem inferre necessitatē, sicut nec eandem infert fi-
des cordis, & cōfessio oris cum ait Apostol. ^k *Con-*
de creditur ad iustitiam, &c. Satis enim est ex Spiri-
tus sancto renasci. Contra non est par ratio. Nam
cordis fides, & oris confessio, ad diuersos referun-
tur effectus, aqua verò, & spiritus, ad vnum &
eundem. Quare vel copulatiuē, vel disiunctiuē
sunt accipienda, si posterius vt vult Martyr, sensus
erit nos debere renasci ex aqua, vel Spiritus, quod fal-
sum est. Ergo prius, & proinde semper erit neces-
saria aqua in Baptismo. Respondet autem ⁱ Vvi-
cles per aquam intelligi fluxam ex latere Christi. ^m
Brentius, Pœnitentiam, ⁿ Zuinglius per Baptismum,
exponit concionem. Sed his opponimus 1. com-
munem PP. consensum qui hunc locum de Baptis-
mi Sacramento per aquam veram intellexerunt.

2. Scriptura tunc secundum proprietatem ver-
borum intelligenda est, cum inde nulla sequitur
absurditas. At quæ ex hoc loco? Fatentur omnes
Baptismum ex aqua constare. At vnde probabunt
si non ex hoc loco? Alia enim & pariter detorqueri
poterunt ad meraphoras, nec ad summum inde a-
liud colliges quam posse quidem hominis Bapti-
zari aqua, non tamen minimē posse aliis Baptiza-
ri liquoribus.

Secundo nostra probatur p̄posito ex ^o Contil.
Carth. & Mileuitano in quibus ex professo dānan-
tur arbitantes paruulos saluari sine Baptismo.

Tertiò ex summis Pontif. ^p Siricio ^q Innocent.
^r Leone 1. Quartò, ex ^s PP. Irenzo, ^t Orige-
ne, ^v Nazianz. ^x Basilio, ^y Cyprian. ^z Ambros.
^a August.

^a August. *Quisquis dixerit* (inquit) *quod in Christo* ^a *vivificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apostolicam predicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam.* ^{epist. 20.}

Hierony. 3. contra Pelagianos, Fulgentius libr. de fide ad Petrum cap. 30. Prosper de vocatione Gentium cap. 8.

Quintò, ideo fingunt aduersarij non esse Baptis. necessarium quod pro certo habeant fidelium filios nasci, sine reatu peccati originalis: id est huiusmodi peccatum illis non imputari. At hoc falsum est. Ut patet. 1. ^b in Esau: 2. quia ^c *eramus* (inquit Paulus) *& nos natura filij ire*, Item, ^d *in quo omnes peccaverunt.*

^b Rom. 9.
^c Ephes. 2. v. 3.
^d Rom. 5. v. 12.
^e Genes. 17.

Respondet Martyr solos prædestinatos nasci sanctos. Contra. 1. ergo non omnes filij fidelium nascuntur sancti: nec quidquam referre poterit nasci de fidei vel infidei quod est contra Calvinum (quem pro se Martyr allegat) qui hanc promissionem: ^e *Ero Deus tuus & seminis tui* de sanctificatione fidelium intelligit cumque sit vniuersalis ad omnes extendi debebit [2. saltem non prædestinatis fidelium filiis necessarium erit Baptisma.] Ad Pauli testimonia respondent, intelligenda esse de corruptione nature, siue peccato quod reuera inest, sed non imputatur: non autem de reatu.

Contra 1. filius ire non est, nisi obnoxius poenæ, cui proinde reuera imputatur peccatum. 2. Non posset ex illis Pauli colligi aliquem habere reatum, aut mortuum Christum pro reatu, sed tantum pro vitio naturæ corruptæ. Nam si dicas intelligi quidem de reatu sed mox dimitti parvulis eo instanti quo sunt fidelium. Contra, cum eodẽ instanti sint fidelium filij, & sint absolutè, sequetur eodem instanti reatum habere & non habere.

Sextò, quia omnes ^f PP. docent Christianos fieri, non nasci. Obijcitur primò, dictum fuisse ^f *Abrahæ. Ero Deus tuus & seminis tui.* At nos succedat ^f *ut Tertull. in Apolog. c. 17. in fine Hieron. epist. 7.*

Tom. III.

K

DE SACRAM. BAPTIS.

simus posteritati Abraham per Christum.

Respondeo hanc promissionem non esse de remissione peccatorum, vt^s supra dictum est: & quamuis quodam mystico sensu ad illam inflecteretur, & ad nos pertineret: non tamen propagatione carnali vt patet, sed spiritali regeneratione in Christo, quæ fit per Baptismum.

Secundo 1. Corinth. 7.^h *sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, &c. alioqui filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.*

Respondeo, sicut nequit verà, & internâ sanctificatione sanctificari coniux infidelis per solam cohabitationem cum coniuge fideli sine pœnitentia: sic ex hoc loco non posse concludi infantes verè sanctificari interius sine Baptismo per parentes fideles.

Putat ergo ^l Ansel. nihil aliud velle Paulum, quàm ostendere cōiugatis, cum disparitate huiusmodi religionis, coniugium valere si cohabitare velint, cuius rei signum est quod eorum filij sunt sancti, id est legitimi. Arguit hanc interpretationem martyr, quòd legitimi etiam sint ex utroque infideli parente. Sed quamuis id sit verum, non tamen de his loqui volebat Paulus (quia de his dubium non erat:) sed tantum de coniugibus in disparitate religionis: quòd videretur ob hanc disparitatem fidelis pollui coniux. ^k Tertull. vult filios dici sanctos, quia consecrantur Deo ab altero coniuge fideli, procurate vt Christiani fiant: hinc enim elucet alterum coniugem nō abhorre à fide. Nec obest responsio Martyris, ex scortatione filios Christianos etiam à parentibus fieri, nec tamen propterea parentum esse coniugium legitimum, multominus sanctum. Nam Paulus scortationem excludit, agit enim expressè de coniugio.

^l Nonnulli denique putant sanctificari coniugem infidelem, quia discit seruare leges matrimonij, quibus præseruatur ab infamibus immunditijs [quæ redundant etiam in filios, solent enim filij

^z libro 2. de Sacramentis in genere cap. 17.

ⁿ v. 14. ἡ γὰρ
σα, ὁ ἀνὴρ
ὁ ἀπίστος ὁ τῆ
γυναικὸς, &c.
ἐπὶ αὐτῇ τῇ
ἐκκλησίᾳ ἡ
ἐκκλησία ἡ
ἀγία, ἡ
καθαὴρ ἡ
ἡ ὁ
ἐκκλησία.

ⁱ in hunc locum & author Commentarior. apud Ambrosium.

^k 2. ad uxorem Aug. 2. de peccator. meritis 26.

^l Ansel. & Aug. supr.

parentum vitij infamari.]

^m Tertia obiectio, prophanatur Baptismus cum ^m est Calami. datur ei qui ad Christum non pertinet, sicut prophanatur sigillum regium cum eo falsum signatur diploma. [Debet ergo Baptismus iam iustificatis conferri.]

Resp. non ideo prophanari eo in casu quia Baptismus sanctificat immundos: Illa autem comparatio non valet, quia Baptismus non est merum sigillum gratiæ, sed etiam causa.

Quarta, eadem est ratio Circumcisionis & Baptismi dumtaxat. Sed infantes qui ante octauum diem moriebantur non circumcidebantur, & tamen non est verisimile perisse. igitur nec qui sine Baptismo.

1. Negatur Maior. 2. etsi vera esset, minorem tamen certam non esse.

Quinta, sequeretur sine sua culpa perire infinitos infantes: alienum certè à misericordia diuina.

[Respondeo 1. si quid concluderet, inferret etiam non solum filios fidelium, aut prædestinatos, sed omnes infantes qui sine Baptismo moriuntur debere saluari. [2. ad maximam Dei misericordiam spectat omnibus sub peccato conclusis remedia redèptionis proposuisse: ad suauem iustitiam & sapientiam, quosdam permittere ob defectum secundarum rerum remediis priuari] ⁿ quare cum in peccato maneant iustissime damnari, porro iudicia Domini abyssus multa.

ⁿ Vide Aug.
lib. 2. de bono
Perseuerantia,
12. & Prosper.
2. de vocatione
& Gent. 3.

K ij

*Quo tempore coeperit Baptismus esse
necessarius.*

CAP. V.

- ^a Ioan. 3. v.
^{22.} *¶* cap. 4.
^{v. 1.} *¶* 2.
^b Chrysostom.
^{28.} in Ioann.
Theophyl. in 3.
Ioan.
^c Cyrilli. 2.
Ioann. 57. *¶*
seq. Aug. tract.
13. *¶* 15. in
Ioan. Estque
communis DD.
in 4. dist. 3.
^d v. 33.
^e v. 39.

PRIMA propositio, Baptismus ante
passionem Domini institutus est. Nam ^a
dicitur Christus baptizasse per disci-
pulos suos. Quamvis autem nonnulli
^b PP. arbitrentur non fuisse hoc

Baptisma Sacramentum, verior ta-
men ^c contraria opinio, tum quia non diceretur
Christus baptizasse, (cum ipse aquam non effun-
deret) nisi fuisset proprium eius Baptisma, id au-
tem est in aqua & Spiritu sancto, ita enim distin-
guitur à Baptismo Ioannis. Quare Ioan. 1. de
Christo in presenti dicitur: ^d *Hic est qui baptizat in
Spiritu sancto*, tum quod non legamus rebaptizatos
baptizatos à discipulis Christi ante passionem, le-
gimus autem rebaptizatos, à Ioanne Baptizatos.

Obiicitur quidem cum Chrysost. & Theophyl.
^e Ioan. 7. *Nondum erat Spiritus datus*, &c. Sed hic
locus intelligitur de plenitudine Spiritus sancti in
die Pentecostes.

Secunda propositio, Baptismus Christi institutus est
quādo Christus fuit in Iordane Baptizatus. Id est quam-
vis tunc verbis non docuerit quæ materia, & forma
esset Baptismi, tamen contactu suæ carnis determi-
nasse & consecrassè aquas pro materia Baptismi:
formam verò cum tota Trinitas sensibiliter appa-
ruit, vox Patris, filius in carne, Spiritus sanctus in specie
columba, effectum denique, cum aperti sunt cæli, qui
baptizatis per gratiam aperiuntur. hæc est commu-
nis, & Catechismi Concil. Trident. opinio.

Tertia, Baptismus Christi non fuit ante mortem eius
necessarius, aut medijs, aut præcepti necessitate: Nam vlt-

que ad mortem Christi, lex antiqua vim suam retinuit. Si quidem monebat Christus Iudæos eam seruare, & ipse vsque dum, seruauit, ergo sicut sine Baptismo iustificabantur ante Aduentum Christi, ita & ante mortem eius. Quare illud, *nisi quis renatus*, &c. non intelligitur à die quo Dominus loquebatur Nicodemo, sed à die cessationis legalium ceremoniarum. Illud item: ¹ *Lex & propheta vsque* ad Ioannem intelligitur quoad prædicationem, non autem obligationem.

^f Luc. 16. v.
16. ὁ νόμος, καὶ
οἱ προφῆται ἕως
ἰωάννου

Quarta, *Baptismus Christi cæpit esse utroque modo necessarius die Pentecostes*. Eti enim simpliciter lex vetus cessauerit in morte Christi, tamen ob huius ignorantiam rei, obligauit Iudæos vsque ad publicam Euangelij promulgationem, antequam nec obligauit Baptisma facta est autem in die Pentecostes.

Primò, quia [debuit fieri omnibus expletis mysterijs] & non ante.

Secundò, quia tunc primùm cæperunt Apostoli publicè loqui de Christo, in vrbe regiâ, præsentibus populis omnium nationum, cõcionantẽ Summo Euangelij præcone Petro, tractante præcipua doctrinæ capita Euangelicæ, subsequuto vsu Sacramentorum. quæ sunt conditiones promulgationis solemniss.

Tertiò, promulgatio veteris legis fuit nouæ figura teste ^s August. & ^h Leone. Illa autem promulgata in Sina, quinquagesimo die post primum Iudæorum Pascha facta est. Ergo hæc similiter fieri debuit post primum Pascha Christianorum.

^s Epist. 119.
^h serm. 1. de
Pentecoste.

DE SACRAM. BAPT.

De Baptismo sanguinis & flaminis.

CAP. VI.

KENNITIVS ^a et si hæc tria Baptismata concedat Baptismum fluminis, sanguinis, flaminis tamē Martyrium aut Pœnitentiam remittere peccata instar Baptismi aquæ negat: sed id haberi cõtendit per fidem in Christum tempore Martyrij, & pœnitentiæ.

Primò quia contrarium asserere, est æquare opera nostra sanguini Christi, & virtuti Baptismi.

Secundò, quia ^b August. ait contra Cyprianum, bonum latronem non passione suâ, sed fide apprehendente Christum obtinuisse remissionem peccatorum.

Prima propositio, *Martyrium rectè dicitur, & est quoddam Baptisma.*

Primò, quia ita scriptura ^c Marci 10. vocat martyrium: item PP. ^d Tertull. *Hic est* (inquit) *Baptismus qui lavacrum regenerationis non acceptum refert, vel perditum reddit.* ^e Prosper, ^f Cyprian. ^g Ambros. ^h Hierony. ⁱ Cyrill. Catech. 3. Nazianz. orat. in sancta lumina.

Secundò, quia Martyrium convenit cum Baptismo aquæ in tribus effectibus: scilicet configurare hominem Christi passioni & morti. Remittere originale, & omnia peccata, Remittere omnem peccatam debitam peccatis. nusquam enim Ecclesia orat pro animabus Martyrum. Et quidem ^k Dominicus à Soto putat Martyrium sine charitate susceptum nihil prodesse. susceptum cum charitate non alium inferre gradum gratiæ, quam qui respõdet merito charitatis Martyris.

Probabilius ^l tamen est, si quis ad Martyrium accedat sine affectu ad aliquod peccatū, & si adultus sit, cum fide & dilectione inchoata, & pœnitentia saltem imperfecta, qualis etiam ante aquæ

^a 2. par. Exa. pag. 90. 91. 92.

^b 4. contra Donatistas 22. v. 38.

^c libro de Baptismo loquens de Martyrio.

^d in Epigrammat.

^e præfat. libr. exhortatorij ad Martyrium.

^f serm. 3. in Psal. 118.

^g in 4. ad Ephes.

^h 13. Civit. 7.

ⁱ in 4. dist. 3. q. unica ar. 11.

^j Ledesmino, ibidem.

^k est D. Thom. sententia in 4. dist. 4. q. 3. ar.

^l ad 1. & q. 4. Maioru, Gabrielis & aliorum ead. dist.

Baptismum requiritur, virtute Martyrij ex opere operato iustificari. Probatur.

Primò, ex pueris Innocentibus pro Christo interfectis quos vt sanctos Ecclesia colit. Respondent fuisse antea iustificatos per Circumcisionem. Sed neque certum est Circuncis. iustificasse, nec verisimile est omnes fuisse circuncisos cum iusserit Herodes omnes infantes à bimatu, & infra (& proinde etiam qui nec dum octauum diem attigerant) interfici, & consequenter filios Gentilium quoque. Sotus ergo respondet id fuisse priuilegium paruulorum. Sed cum Martyrium non minus sit efficax in adultis, vnde hoc priuilegium colligit?

Secundò, quia Ecclesia indifferenter honorat quotquot constat pro Christo occisos in confessione veræ fidei & vnitæ Ecclesiæ: nec vsquam examinat an fuerint in statu gratiæ.

Tertiò, aliàs sequeretur Baptisma sanguinis, non differre à Baptismo fluminis, cum vtrumque confisteret in interna conuersione ad Deum.

Quartò, qui cum sola attritione requisita ad Baptismum aquæ, moreretur pro Christo in persecutione, vel saluaretur vel non, si prius ergo iustificatur virtute Martyrij. si posterius, ergo Baptisma sanguinis non supplet Baptisma fluminis.

Quintò, quia hoc sentire videntur PP. ^m Cyprian. *Nanquid potest (inquit) vis Baptismi esse maior, aut potior, quam confessio, quam passio?* August. ⁿ *Quicumque non percepto etiam regenerationis lauacro, pro Christi confessione moriantur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismatis.*

Obijcitur primò, & Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatē autem vō habuero nihil mihi prodest.

Secundò, & Maiorem charitatem nemo habet quam vt animam suam, &c. Ergo Martyres summam habuerunt charitatem. Igitur si quid consequuntur ablutionis spiritualis, id charitati tribuendum erit.

Ad primum respondeo, nihil quidem prodesse Martyrium sicut nec Baptisma aquæ, sine charita-

^m Epist. ad Iabmanum.

ⁿ 12. Cinit. 7.

^o 1. Cor. 13.

v. 3. *ἵνα πάρα-*

δὴ τὸ σῶμα

μου ἵνα ἡγοῦν-

ται, ἀγάπην

δὲ μὴ ἔχει, ὅδιν

ἠφιστοῦμαι.

P Ioan. 15. v.

13. *μείζονα*

ταύτης ἀγά-

πῆς ἔδωκε ἵνα

ἵνα ἢς καὶ θυ-

χὴν αὐτοῦ ὅτι

ἀγαπᾷ τὴν φίλον

αὐτοῦ.

DE SACRAM. BAPT.

te: verum non requiri ut charitas precedat, sed sufficere solum si infundatur dum suscipitur Martyrium, sicut cum suscipitur Baptisma fluminis.

Ad 2. [nomine charitatis, non esse necesse intelligi infusum habitum aut actum dilectionis supernaturalis, sed tantum quamcumque dilectionem]

quæ dicitur maior, non quod ⁹ maior dari nequeat, sed ratione operis, id est quia nihil habet homo maius vitæ, quod valeat pro amicis dare.

Secunda ^r propositio, *Perfecta conversio ac penitentia* (id est quæ includit veram contritionem, & charitatem ac votum Baptismi aquæ) rectè Baptisma flaminis dicitur, & Baptismum aquæ saltem in necessitate supplec.

Primò, quia ^s Si impius egerit penitentiam à peccatis suis (inquit Dominus) ^t iniquitatum eius non recordabor amplius.

Secundò, ex PP. ^v Ambros. ^x August. Bernard. epistola 77. Innocent. 3. cap. *Apostolicam* de presbytero non baptizato. Vnde Concilium Trident. sess. 6. cap. 4. non dixit Baptismum esse necessarium in re simpliciter, sed in re vel in voto.

Tertiò, convenit cum Baptismo aquæ in Nomine ^v Marci 1. & Lucæ 3. v. 3. Item configurat hominem passioni Christi, ac totam remittit poenam, perfecta conversio sicut fuit in Mariâ Magdalene, si enim non remittat, non erit nisi imperfecte Baptisma flaminis, igitur convenit etiam illi alius effectus nempe iustificare hominem, [rum quia poena non remittitur non remissâ culpâ, tum quia hæc Pœnitentia debet esse cum charitate, charitas autem non est sine gratia, nec grata sine iustificatione, est enim incompatibilis peccato.]

Tertia propositio, *Tam Martyrium, quam penitentia*

Valentini: Quam eram regeneraturus amisi: sed ille gratiam, quam speraverat, non amisi.

^x 4. de Baptism. 22.

^v vers. 4.

tia peccata remittunt, non autem sola fides quâ Martyres, vel pœnitentes Christum apprehendunt.

Primò, quia scripturæ tribuunt remissionem peccatorum ipsi passioni. ² Math. 10. item Pœnitentiæ Ezech. 18. Lucæ 7. v. 48.

Secundò, ita sentiunt PP. supra. Tertiò, alias nō essent tria Baptismata, sed duo tantum nempe Baptismus aquæ, & ipsa fides. Si dicas tria esse, quia tria instrumenta excitandę fidei, erunt etiam longe plura tribus, sicut plura huiusmodi instrumenta.

Ad primum Kemnitij respondeo. 1. Velle Kemnitium in Baptismo aquæ solam fidem iustificare, ergo ipsemet equat hæc tria Baptismata. 2. Martyriū & pœnitentiam (siue dicantur opera nostra siue non) nos minimè æquare sanguini Christi, sed tantum Baptismo aquæ, vt explicatum est: quod est æquare gratiam gratiæ & institutionem, ac pactum pacto & institutioni Christi.

Ad secundum mentiri Kemnit. nam nec Augustinus reprehendit Cyprianū, nec aliud dicit quam latronem iustificatum fide, & conuersione cordis ad Deum.

Vltima, licet *Martyrium & Pœnitentia sint Baptismata quadam, non tamen Sacramenta.*

Primò, quia nulla in Martyrio forma verborum, quæ, quod vices gerat, est de essentia in Pœnitentia verò, nec forma, nec sensibile signum.

Secundò quia Sacramenta debent esse ordinaria remedia cuiusmodi Martyrium non est.

Tertiò, quia Sacram. sunt causa gratiæ, vt actiones Dei visibiles per suos ministros. At Martyris occisio est actio diaboli per suum satellitem. Conuersio autem quomocumque se habeat ad iustificationem, non est visibilis.

² 6. 39. *Qui perdidit animam suam propter me inueniet eam &c.*
c. 16. vers. 25.
Marci 8. v. 35.
& Luc. 9. v. 24.

DE SACRAM. BAPT.

De Ministro Baptismi.

CAP. VII.

² ac dependē-
ter ab Episco-
pis.

**its definitio
Concil. Flor.**

*In causa neces-
sitatis (inquit)
non solum sa-
cerdos, vel Dia-
conus, sed etiā
laicus, & mu-
lier, imò etiam
Paganus, &
hereticus ba-
ptizare potest.*

4. Inst. 15 §.
20. 21. 22.

^d Mathai vlt.

f 2. contra
Epistol. Par-
meniani. 12.

† Can. 100.

3 libro de

virginib. h

כ. 26. 1111

cum, id est, ei

remissum esse. N

and Sepheram re

ἔσθλαις.

ATHOLICI docent. 1. Ius baptizan-
di convenire ex officio ordinario Epi-
scopis, ^a subordinariè presbyteris. 2.
Diaconis, extraordinario officio, atque
in absentia Sacerdotum, aut eorum iussu. 3. Laïcis
nusquam licere solemniter baptizare imò nec
etiã priuatim Sacerdote aut Diacono præsente.
4. ipsis absentibus licere quidem in casu necessita-
tis ^b omnibus etiã mulieribus, & infidelibus
baptizare: extra hunc casum, non ^c Calvin. ta-
men asserit etiã in casu necessitatis non licere
nisi ordinatis ministris.

Primò, quia solis Apostolis præcepit baptizare Dominus ^d Euntes(inquit) Docete, &c.

Secundò, quia hæc de re dubij fuere PP. ^o *Et si laicus* (inquit August.) *necessitate compulsus Baptismum dederit, nescio an piè quisquam dixerit, Baptismum esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est. si autem necessitas urgeat, aut nullam, aut veniale delictum est.*

Terzio, Concil. 4. ¹ Carthag. prohibentur mulieres baptizare.

Quartò, & Tertull. & Epiph. id quoque improbant. Contra primò figura erat Baptismi Circūcisio, & iuxta Calvin. æquè efficiebat. Atⁱ Sephora in ne cessitate, præsentē viro, sed in angustijs maximis, & penè exanimato, circumcidit puerum suum

virginib. ^h Hæresi 42. & 79. ⁱ Exod. 4. vers. 24.

u. 26. מִנְיָן הָיָה וַיִּיטֵף מִמֶּנּוּ. Et recepit ab eo, siue, dimisit eum, id est, ei lenior, siue remissior fuit. רָפָאֵל Raphael enim significat remissum esse. Nec vox הָיָה וַיִּיטֵף cum sit Masculini generis, poteris ad Sephoram referri. Quare in Græco habetur, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς ὁ ὄψις.

quod placuisse Deo hinc patet, quia Angelus, qui minabatur Moyſi dimiſit eum, ſive ut eſt in Hebræo non amplius perſequutus eſt, ſed leuiter ſe habuit. Temere ergo vocat Sephoram ¹ Caluinus ^{§. 12.} ſæminam ſtultam quod circumcidiffet filium.

Secundò, eodem modo commiſit Apoſtoliſ Chriſtus docere, quo baptizare. At hoc non obſtante, licet omnibus in neceſſitate docere, atque inſtruere ignorantes. Ergo & baptizare.

Tertiò, iuxta ^m Caluiñ. ſoli Apoſtoli acceperũt ^m ^{§. 10.} poteſtatem Baptizandi. Et tamen Philippus tantum Diaconus ⁿ baptizauit plurimos: ^o & Ananias laicus Paulum. id enim factum eſt, primo anno à paſſione Domini, quo nulli, præter Apoſtolos, Epiſcopi vel Sacerdotes, Diaconi præter ſeptem erant. ⁿ *Aſtor. 8.* ^o *Aſtor. 9.*

Quartò, ex PP. P. Tertull. *laici* (inquit) *im eſt* P *libro de Baptizandi* ^q Nicæno Concil. dum ſtatuit Baptiſma *ptiſmo.* hæreticorum ratum eſſe: apud quos tamen verum ^q *apud Hieron.* Sacerdotium non eſt. item 2. Concil. Elibert. ^a *Car. libr. contra Lu. thag. 4.* Hierony. Auguſt. 2. contra Epiſt. Parmeniani 13. ^c *Can. 38.*

Ad primum reſpondeo 1. veriſimile eſſe hæc di- ^c *Can. 100.* & a fuiſſe in die Aſcenſionis quo aderant cum *Mulier Bapti-* Apoſtoliſ ^u quingenti fratres ad quos etiam hæc *zare non præ-* verba ſpectarent 2. quomodo hæc eſſent intelli- *ſumat, niſi co-* genda docuiſſe Apoſtolos, & Eccleſiam ex praxi. *gente neceſſi-*

Ad ſecundum, falſum eſſe, nec enim dubitanter *tate, ita citatur* Aug. loquitur cum ait, *Nefcio an piè,* &c. idem enim *à Magiſtro 4.* eſt ac ſi dixiſſet. *Non niſi impiè,* &c. Porro eſſe pec- *diſt. 6. & Gra-* catum veniale ſi laicus non adhibeat omnem dili- *tiano can. Mu-* gentiam ſacerdotem inueniendi, nullum ſi adhi- *lier. de consecr.* beat. *diſt. 4.*

Ad tertium, excepiſſe Concil. caſum neceſſitatis, ^c *ſupr.* ut citatur à ^x Petro Lombardo, & Gratiano. ^v *1. Cor. 15.*

Ad quartum, loqui PP. de publico miniſterio ^{v. 6.} vel ordinario. Nam Tertull. id improbat in Eccleſiæ ^x *ſupr.* domo, Epiſt. autem ubi ait mulieri non licere, ibi

DE SACRAM. BAPT..

& Diacono non permittit, & tamen constat posse extraordinariè Diaconum baptizare.

De Baptismo infantium.

CAP. VIII.

^a apud Bernard. serm. 66. in Cantica, & epist. 240.

^b exortii, an- thore Balihafaro Pacimotano, anno 1527. teste Cochleao in Actis Lutheri.

^c prefatione paraphrasis in Mattheum.

^d in caput. 27. lib. 1. de Cimis.

Dei.

^e Concil. Tri- dent. sess. 7. cap. 12. 13. 14.

^f Coloss. 2. v. 11.

^g Genes. 17. vers. 12.

^h Marci 10. v. 14. ἀφ' ὧν τὰ παιδία ἐρχοῦνται πρὸς μὲν, καὶ μὴ

καλῶντε αὐτοὺς. καὶ ὁ ἰσοῦς λέγει ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

ⁱ 1. Confess. 19.

^k libro de Baptismo.

EXSTITIT ^a hæresis tēpore B. Bernardi asserēs non licere baptizare infātes, quam sequuntur hoc tempore omnes ^b Anabaptistæ. ^c Erasmus vult baptizatos, cūm adoleuerint interrogandos esse, num raturum habeant quod eorum nomine in Baptismo promissum fuit: si negauerint, liberos esse dimittendos. Ludouicus ^d Viues ait olim neminem baptizari consueuisse nisi adultā ætate, quique per se peteret Baptismum, ac intelligeret quid sit baptizari. Ecclesia Catholica verò ^e docet infantes esse baptizandos.

Primò, quia Circumcisio ita erat figura Baptismi, vt hunc, Circumcisionem vocauerit ^f Paulus. At Circumcisio infantibus ^g dabatur, quidni ergo baptismus?

Secundò, Dominus non solum adultos, sed etiā infantes ad Regnum cœlorum vocat: ^h *finite (inquit) paruulos venire ad me, saluum est enim regnum cœlorum.* At generalis est comminatio: *nisi quis renatus, &c.* Ergo ne priuētur tanto bono, quo frui possunt, debent baptizari. dices, paruulorum nomine, intelligi humiles ac innocentes adultos, ita enim ⁱ Aug. vel saltem paruulos iam rationis capaces, vt vult ^k Tertull. dicuntur enim venire: quod grandiorum est. Infantes enim portantur. Sed quamuis typicè humiles intelligantur, tamen ad literam in-

telligi infantes patet, 1. quod apud ¹ Lucam dicatur *ἄρτιον*, 2. portari quare vox, *venire*, pro *accedere*, & *appropinquare* [quoquo modo sit] apud Marcum usurpatur.

Tertiò, leguntur in ^m scripturis non semel inter baptizatos familie. At non est verisimile aliquos in eis non fuisse infantes.

Quartò ex PP. ⁿ Diony. ^o Origen. 5. cap. 6. ad Rom. *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit parvulis dare Baptismum*. Cyprian. 3. Epist. 8. ^o Nazianz. Pⁿ Concil. Milletitan. ^q Bracarenfi 2. ¹ Viennenfi, Papis Clemente 1. 6. Const. 15. Siricio Epist. 1. Innocent. 1. Leone. 1. Epist. 84. alias 86. Gregorio 1. lib. 3. Epist. 9. Innocent. 3. Epist. ad Episcop. Arclatensem. cap. *Maiores de Baptismo, & eius effectu.*

Quintò, infantes saluari possunt ut probatum est: alioquin plus posset culpa quam gratia, essent enim peccato Adami participes, nō possent autem esse gratiæ Christi. Sed extra Ecclesiam non est salus ut definitur in ¹ Concil. Lateran. *Quia* (inquit Christus) *qui non est mecum contra me est.* Igitur intrent in Ecclesiam necesse est: At nequeunt nisi per Baptisma 1. quia non intrant nisi cum vocantur à Deo quia, ² *quos vocavit, hos & iustificavit*, in illis autem nulla fingi potest vocatio nisi per Baptismum, per quem rectè dicuntur vocati: quia in numerum vocatorum ascribuntur 2. quia ³ PP. in eo distinguunt Catechumenos à fidelibus, quod hi intra Ecclesiam sunt, illi non, nimirum quia baptizati non sunt. 3. quia nequit homo Christo & Ecclesiæ coniungi, nisi aut fide; aut Sacramento,

¹ 18. v. 15. *ἄρτιον δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ἄρτιον. Afferebant autem ei, & infantes.*

^m Actor. 16.

vers. 15. 33. &

1. Cor. 1. v. 16.

ⁿ cap. ultimo

Eccles. Hierarch. quo ad

Apostolicā esse

traditionē par-

vulorum Ba-

ptisma Iustin.

q. 56. Irena. 2.

cap. 39.

^o orat. in san-

ctimonialium

Basil. exhorta-

toriā ad Ba-

ptismum. Hier-

onym. 3. contra

Palagianos.

August. 10. de

Genes. 23. Pro-

pter 2. de ver-

cat. Gen. 8.

¹ Can. 2.

² Can. 7.

³ Clementina

1. de summa Trinitat. & fide Catholica. ¹ Epist. 16.

² Cap. 1. ³ Mathai 12. vers. 30. *ὁ μὲν μὲν ἰμοῦ καὶ ἰμοῦ ἔστι.*

² Roman. 8. vers. 30.

³ Nazianzen. sup. Chrysostom. homil. 24. in Ioann. Cyrill. 11. in

Ioann. 50. August. tract. 4. in Ioann. Concil. Florent. in instruction.

Armenorum.

DE SACRAM. BAPT.

aut utroque simul. Parvuli autem nequeunt nisi Sacramento, [primum autem Sacramentorum est Baptis.] Ergo, &c.

Sexto, si quod impedimentum obstaret quominus baptizarentur vel id ex aliqua prohibitione divina, aut ex Sacramento, vel ministro, aut suscipiente, aut Ecclesia, quod ius in hominem acquirat sine propria eius voluntate. Non primum, quia nulla talis extat, nec 2. quia Sacramentum non nisi à divina institutione pendet quare ex se semper est efficax siue adulto siue infanti detur, neque 3. quia æque potest minister infanti Sacram. ministrare, ac adulto non 4. quia dispositio in adultis, per actualem fidem, & conversionem ad Deum exigitur, tum propter actualia peccata commissa, tum quod cum homo habeat usum liberi arbitrij, non iustificetur à Deo nisi concurrat per assensum liberi arbitrij, hæc autem non habent in infantibus locum. non 5. quia non obligantur ad ea nisi ad quæ² tenentur, & quibus, si adulti essent, deberent se propriâ subiicere voluntate.

omnes tamen obligantur ad querendam propriam salutem.

Soluntur obiectiones.

CAP. IX.

PRIMA, in sacris scripturis nullum nec mandatum nec exemplum de Pe-dobaptismo habetur.

Respondeo 1. satis ex scripturis colligi 2. Et si non colligeretur, sufficere Apostolicam traditionem.

Secunda, mandatum habemus prius docendi. Respondeo id fieri debere, si baptizandi sint doctrinæ capaces.

Tertia, nec Christus, nec Ioannes quemquam baptizarunt: Respondeo. 1. negatur propositio 2. Ita sit quid inde? alius Christus commisit baptizan-

di officium. Ioannis autē Baptisma fortē non erat necessarium paruulis.

Quarta, reprobi non sunt baptizādi, ne prophanetur Sacramentum. Multi ex infantibus sunt reprobi, ergo ne contingat baptizare reprobos aliquando, ab omnibus est abstinendum.

Respondeo 1. etiam inferri, non deberi adultos baptizari 2. negatur Maior. Ad probationem non prophanari Sacramentum, quia verē tunc iustificatur infans & proinde tamē quē illi, ac adulto, est signum efficax gratiæ.

Quinta qui non credit, non est baptizādus. Responſio sequenti capite.

Sexta cogi homines ad Baptism. 1. est plus tribuere Sacramento quam par sit. 2. est stabilire opinionem Papæ, quod sine Baptis. non est salus.

Prima pars falsa est: secunda vera.

Septima, coniungenda est ^a aqua cum Spiritu sicut ^b fides cum Baptismo. At infantes Spiritu obtusi sunt, nec credere possunt. ^a Ioh. 3. v. 5. ^b Marci ult. v. 16.

Resp. aquam cum Spiritu esse, cūm sicut aqua exterius, ita Spiritus interius lauat. Fides autem actualis in adultis tantum requiritur, quæ autem in paruulis dicitur infra.

Octaua, Ecclesia tantum obligatur credere articulos fidei. At Pædobaptismus non est huiusmodi. Negatur Minor.

Nona, si baptizandi sunt infantes. Ergo & communicandi: sicut in praxi antiquitas habuit.

Negatur consequentia, quia Baptisma absolute necessarius est ad salutem infantium, non autem Eucharistia: praxis autem illa non fuit ex necessitate.

Decima, non datur Baptismus absque pœnitentiā ^c Actor. 2.

Respondeo, id verum pœnitentiæ capacibus, cuiusmodi non sunt infantes. ^c v. 38.

Vndecima, ^d Nazianz. optabat differri Baptismum, donec pueri de fide suā aliquid respondere ^d *serm. de Baptismate.*

DE SACRAM. BAPTIS.

^e 4. *de Baptismo.* possent. Et ^e August. ait non fuisse Pædobaptismum in Concilijs stabilitum, & ab Origenis tempore incœpisse.

Respondeo, Nazianz. velle tantum differri vsque ad triennium quo necdum habetur communiter rationis vsus, nihilominus tamen excipere periculum mortis, verum hæc opinio alijs non placuit PP. Augustinus ideo negat stabilitum Pædobaptismum in Concilijs, quod eum contendat antiquiorem esse omni Concilio, vt qui à traditione Apostolica descendat. illud autem de Origene nullo libi dixit Augustinus.

^s Rom. 10. v. 10.

Duodecima, ^t *Corde creditur ad iustitiam, confessio fit ad salutem.* Id paruuli non possunt.

Respond. id necessarium in adultis tantum, in paruulis autem hoc supplet fidei Sacramentum.

Decima tertia, Perfecta Sacramenta cum sint, perfectos requirunt: quales non sunt infantes.

Distinguo, requirere agens perfectum principale, imperfectum autem potius subiectum, quod perficiant. Vnde non infantes, sed nec quidem adulti respectu Baptismi sunt perfecti.

Decima quarta, Cœna requirit externam confessionem fidei, propterea paruuli arcentur à cœnâ. At Baptismus hanc etiam confessionem requirit, cum sit fidei protestatio.

Respondeo confessionem fidei esse ipsam Sacramenti susceptionem. nec defectus confessionis fidei est causa paruulos à communione arcendi.

Decima quinta, Christi symbola ad ipsius commemorationem, & prædicationem sunt ordinata.

Respondeo, hoc etiam præstare ipsam Sacramenti susceptionem. Paruuli enim dum immerguntur commemorant Christi mortem, atque sepulturam.

Decima sexta, fides ex auditu: Respondeo, actualis verum est [habitualis autem non est necesse.]

Decima septima, Christus annorum triginta baptizatus fuit. Respondeo 1. nec egebat Baptismo, nec

nec erat periculum mortis, quod neutrum in pueris habetur. 2. Circuncisus in infantia fuit. Circuncisio vero nostro respondet Baptismo.

Decima octaua, Quicumque baptizantur, Christum induunt. Respondeo: Infantes induere Christum, cum per habitum gratiæ infusam, eruant veterem hominem, & induunt nouum. Quia, & sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi (scilicet eo ipso quo aliquis nascitur ex Adam, communicatur ei peccatum Adæ) Ita per unius obedientiam iusti constituuntur multi: Videlicet eo ipso quo aliquis renascitur ex Christo per Baptismum, communicatur ei iustitia Christi etiam si usum rationis non habeat.

Decima nona, Novi Testamenti Sacramenta sunt spiritualia; Infantes toti carnales.

Respondeo ideo etiam suscipere Baptismum, ut fiant spirituales. Vigesima Apostoli, piscatores sunt hominum, non Infantium: Quasi verò Infantes non sint homines. Deinde piscari proprie, non est baptizare, sed prædicare.

Vigesima prima, Qui accedunt ad Sacramenta probare debent seipsos iuxta Apostolum:

Respondeo, Paulum loqui tantum de Eucharistia Sacramento.

Vigesima secunda fidelis dispensator dat cibum in tempore suo, & aspicit albas messes, non virides, & ternerimas.

Respondeo, Baptismi semper esse tempus, messes albas, homines ad salutem dispositos, quales paruuli sunt.

Vigesima tertia, Illi verè dicuntur fratres qui ex eodem poculo bibere possunt. Nequeunt autem de eodem nobiscum bibere Infantes.

Respondeo maiori ratione dici fratres qui eadē generatione nascuntur: quomodo spirituali regeneratione nobiscum nascuntur Infantes. Nam ex eodem bibere poculo est tantum fraternitatis signum.

8 Rom. 5. vers.
19. ὡς ἅπας διὰ
τῆς ὑπακούης τῆς
ἐνὸς ἀνθρώπου
ἀμαρτωλοὶ κα-
ταδικάσθη οἱ
πολλοὶ οὕτως καὶ
διὰ τῆς ὑπα-
κούης τῆς ἐνὸς δι-
καίου κατὰ τὴν
δικαιοσύνην οἱ πολλοί.

- DE SACRAM. BAPT.

Vigesima quarta, Qui Sacramentorum externâ tantum partem sumit, nihil sumit. Tales sunt Infantes, quia ratione carent.

Negatur minor. Ad probationem etiam careant rationis vñu, non tamen carere animâ rationali in qua Deus per gratiam possit habitare.

Vigesima quinta, Baptismus est tinctio cum doctrina, & manuum impositione, Hebræor. 6.

Negatur. Tantum enim Apostolus ait *non esse res facienda fundamentum penitentia* (scilicet perfectæ) *ab operibus mortuis, sed fidei ad Deum baptis-* tum doctrina, id est doctrina de Baptismo tradenda: quod doctrina de Baptismo ad insipientes, non ad perfectos pertineat.

Vigesima sexta, Baptismus est mortificatio, & ablutio, cum inuocatione nominis Iesu, à suscipiente.

Respondeo etiam in parvulis mortificari originale peccatum, hæc autem inuocatio non est de essentia, sed conueniens tantum.

Vigesima septima, Baptizari est ablu corpore aquâ, in similitudine fidei, depulsâ conscientia malâ:

Hebræo. 10.

Respondeo Apostolum non ibi definire Baptis. sed tantum monere, volentem accedere ad Deum, debere plenam habere fidem ac conscientiam, & præterea Baptismum.

Vigesima octaua, Baptismus est depositio for- dium, & sepeliri cum Christo.

Respondeo, hæc etiam conuenire parvulorum Baptismo, cum habeant originale peccatum.

Vigesima nona, Baptismus est stipulatio bonæ conscientia: erga Deum 1. Petri. 3.

Respondeo, id esse effectum, non essentiam Baptismatis: productum in infantibus fundamenta- liter, excitandum formaliter cum adulescent.

Trigesima, Baptismus est lauacrum regenerationis, &c. At neque in neque quia 1. Petri. 3. & Zach. describitur ad infantes pertinet. Negatur. Mi-

n v. 12. Ac- cedamus cum vero corde in plenitudine fi- dei, aspersi cor- da à conscientia mala, & ablu- ti corpus aqua munda.

1 cap. 36. v. 25.
k 13. v. 1.

mor, ideo autem errant Anabaptistæ quod minimè arbitrentur paruulos habere peccatum originale.

Trigesima prima, Sacramenta sunt cibi solidi.

Respondeo id verum de Eucharistia, falsum de Baptismo qui regeneratio est, non cibus.

Vltima, adultos cæcos, surdos & mutos, non sunt Baptizandi: Ergo multo minus infantes.

Ad antecedens, baptizari, si aliquando indicauerint se velle: sin minus, non baptizari, quia requiritur eorum personalis consensus, nec certo scimus num ponant obicem. Ad conseq. negatur, quia sufficit in his alienus consensus, atque certi sumus non ponere obicem.

*Quid sentiant aduersarij de fide requisita in
Baptismo paruulorum.*

CAP. X.

UTHERANI ^a sentiunt actualem debere esse, aut ^b aliquid simile, nimirum internos quosdam motus, & inclinationes ad credendum & diligendum Deum, sicut quando exultauit Ioannes in utero.

Sacramentarij ^c verò negant omninò aliquam fidem esse necessariam in huiusmodi Baptismo. Id quod deducunt ex promissione facta Abraham & semini: vel certè ex diuinâ prædestinatione.

^a Lutherus in captiuit. Babyl. an. 20. Et libro cōtra Cochleum. an. 23.

^b ita conuentus wisembergensis apud Cochleum libro. 3. Miscellaneorū tract. 8. Et Philip. in locis an. 58.

^c Calvin. 4. instit. 16. §. 19.

*Declaratur quæ fides in huiusmodi Baptismo
requiratur, refellunturque errores.*

C A P. XI.

^a Deuter. I.
v. 39. Iona ul-
timo v. ult.

PRIMA propositio, *infantes non ha-
bent actualem fidem.*

Primò, quia ^a scriptura affirmat
infantes non cognoscere distantiam
inter bonum, & malum, nec aliquod
excipit tempus. Quare ergo Luth-
rus sine scripturâ excipit aliquod tempus?

^b oratione in
Sancta lumi-
na, quæ infan-
tes, siue sensu
Sanctificatio-
nis Sanctificari
ait.

^c Epist. 57. &
tract. 80. in
Ioan. 4. de Ba-
ptismo 24. ac 1.
de peccat. me-
ris. 20.

^d est August.
epist. 57.

Secundò, ita sentiunt PP. ^b Nazianz. ^c & Aug.
Tertiò, fides actualis nequit oriri in mente, nisi
ex reuelatione diuinâ, eâque vel immediatè à Deo,
vel mediante verbo Dei prædicato, non prius cõ-
petit infantibus, quia hic est extraordinarius mo-
dus, & solis fortè Prophetis, ac Apostolis concess-
sus: neque posterius, quia sequeretur infantes au-
dire, & percipere quæ dicuntur, ac proinde auscul-
tari attentè: cuius contrarium experientia docet.
Ergo nullo modo.

Tertiò, ^d dum in Baptismo reluctantur infan-
tes, vel percipiunt quod sit, vel non. si non, quo-
modo ergo credunt? si percipiunt, quomodo cum
tanto sacrilegio sanctificari poterunt?

Secunda propositio, *Non habent infantes dum ba-
ptizantur ullos novos motus, & inclinationes, similes acti-
bus fidei & dilectionis.*

Primo, quia aduersarij contendunt hos motus
esse impropriè fidem. At in tota scriptura nomen
fidei non inuenietur in ea significatione: semper
enim fides ponitur in cognitione.

Secundò, vel huiusmodi motus sunt in corpore,
vel in animo: si prius, nequeunt esse similes acti-
bus fidei, & dilectionis: tum quia non nisi analo-
gicè corporalia dicuntur similia spiritualibus: tum

quod Deus est longè nobilius obiectum, quam quod actu corporeo possit attingi. si posterius ergo non erunt sine cognitione; vt volunt, motus enim intellectus, est animo percipere, motus verò voluntatis sequitur intellectus apprehensionem.

Secundò, Lutherus in paruulis eam ponit fidem, quam iustificantem vocat, excitatam in illis ex auditu verborum exorcismi. At illa nequit esse motus sine cognitione, vt patet. 11-

Tertiò, Lutherani volunt huiusmodi motus ne vera fide, sufficere ad iustificationem infantium. At nihilominus pro infallibili principio habent scilicet fidem iustificare. Ergo pugnantia dicunt.

Tertia, *Infantes non iustificantur sine fide.* Nam v. 6. ὁ δὲ
sine fide impossibile est placere Deo. Hebr. 11. Item Rom. ὁ πιστὸς ἀδύ-
3. να πρὶν ἰσχυρῶ-
Arbitramur hominem iustificari per fidem. σας.

Respondent, si Deus prædestinavit infantes, eos se iustificaturum, modo aliquo sibi noto, non tamen per fidem. v. 28. λογισ-
ζόμεθα πιστοὶ

Contra. 1. prædestinatio non impletur nisi per media Ecclesie reuelata. At Apostolus Romanor. διὰ τὸ ὁμολογεῖν
3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. contendit iustificationem ἀνθεσθαι.
(quæ ad prædestinationem spectat) non contin- gere sine fide. [1. explicent quis sit ille modus? nec enim debet noua introduci doctrina sine intellectu.]

Quarta, *Infantibus in Baptismo infunditur habitus fidei, spei, & Charitatis.* probatur, Primò, ex communi DD. opinione in 3. dist. 23. & D. Thom. 3. p. q. 69. ar. 6.

Secundò, quia Concilium Viennense Clement. 1. de Summa Trinitis. definit hanc sententiam probabiliorem, ac testimoniiis tam veterum, quam recentiorum conformiorem.

Tertiò quia Concilium Tridentinum sess. 5. decreto de peccato originali decernit, Infantes per Baptismum iustificari, sessione verò 6. cap. 7. cum remissione peccatorum in Baptismo infundi hæc tria dona, atque inherere menti.

DE SACRAM. BAPT.

Quartò, infantes per Baptismum illuminantur, nam à PP. frequentissime vocatur illuminatio: iustificantur, & fiuntque fideles, atque Deus in eis habitat. At quomodo hæc constare possunt sine Fide, Spe, ac Charitate: sed hæc per actus suos nequeunt in paruulis esse vt probatum est, ergo per habitum.

Quintò, ¹ Aug. asserit Deum infantibus dum baptizantur suam occultam infundere gratiam. At gratia infusa iuxta omnes Theologos nequit esse sine Fide, Spe, & Charitate.

Quinta, in tantum paruuli actu credere dici possunt
1. Quod ipsa susceptio Baptismi est professio fidei. 2. Quod in aliorum fide baptizantur, id est, quod alij pro eis protestantur fideles. Prima pars est ² Aug. dum ait infantibus ipsam baptizari esse credere. Secunda patet ex consensu ¹ PP. quamuis non sit essentialis Sacramento: Dices quid prodest huiusmodi aliorum fides? Respondeo prodesse, tum vt adducantur infantes ad Baptisma, non enim hoc infideles facient: tum quia Deum hoc modo infantes colunt, habet enim rarum obsequium nomine puerorum præstitum, cum per se infantes id nequeant præstare.

Obijcitur primo, si infantes actu non credunt illuditur per mendacium Baptismi, Sacramento dum respondetur pro infante: *Credo*.

Respondeo, non significari hoc verbo, infantem credere proprio, sed alieno actu: vnde nullum est mendacium.

Secundò, ^m *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt*, inquit Dominus.

Respond. hos non fuisse infantes, sed grandiores. Nam & vocauit eos ad se Christus & scandalizari posse indicauit.

Tertiò, ⁿ exultauit Baptista in vtero.

Respondeo 1. vnus exemplum non facere regulam. 2. non exultauit sine cognitione vt ^o Ambrosius & Beda testantur.

¹ August. 1. de peccator. mer.

² remiss. cap. 33. & Concil.

Trident. sess. 7. can. 13. de Baptismo.

ⁿ teste Aug. Epist. 57.

¹ lib. 1. cap. 9. de peccator. mer.

^k sup. 27. cap.

¹ Dionys. cap. ult. Eccles.

Hierarc. Aug. 3. de libero arbitrio 23. quo

ait hanc esse totius Ecclesia sententiam.

Prosper de vocat. Gent. 2. c.

8. Concil. Trid. supr.

^m Matb. 18.

v. 6. & ἀνέγει-
δα λίον ἵνα τῶν
μικρῶν θύῃ
τῶν μεγάλων
ἐκ τῆς ἰσθμ.

ⁿ Luc. 1. vers.

44.

^o in Lucam.

Vltimò, infantes saluari possunt. Ergo recipiunt Spiritus sancti operationem. At nequeunt recipere fidem cum cognitione. Ergo nouum motum sine cognitione.

Negatur conclusio, quia possunt recipere fidem sine cognitione,

De effectibus Baptismi.

CAP. XII.

VERI effectus Baptismi à Catholicis recepti ab hæreticis reiecti, sũt. 1. delere omnem culpam, & peccatam. 2. conferre ex opere operato gratiam, & alia dona quibus iustificatur homo. 3. imprimere indelebilem caractere. Ad quos reuocantur qui enumerantur à PP. præterea, vt facere animam pulchram, Deo dilectam, &c.

Aduersarij alios fingunt quos execrantur^b fideles vt errores primum, non posse baptizatum damnari, etiamsi velit, nisi nolle credere. Secundum, liberari ab obedientia diuinæ legis. Tertium, liberari, ab obseruatione humanarum legum. Quartum, ab omnibus votis. Quintum solam Baptismi memoriam iustificare à peccatis, post Baptisma peccatis.

^a Maxime Nazianz. oratione in sanctis
Lanacri Chrysost. homil. 1.
ad Neophitos.
^b Concil. Trident. sess. 7.
can. 6. 7. 8. 9.
10.

Digitized by Google

mortui, ita & nos in nouitate vita ambulemus. Ergo ¹ in Enchirid. cap. 53.
(vt verbis Augustini utamur) Quemadmodum in illo
vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum:
Et quemad. in illo vera Resurrectio, ita in nobis vera in-
stificatio.

Sextò, dicimur in scripturis ^m renasci, & ⁿ re- ^m Ioan. 3. v. 5.
generari per Baptismum. At quomodo verè geni- ⁿ Tit. 3. v. 5.
ti spiritualiter, si adhuc mors in nobis manet.

Septimò, ^o Nō possumus mensa domini participes esse ^o 1. Cor. 10.
simul & demoniorū. ^p Quae societas luci ad tenebras, &c. ^{v.} 21.
At quantumcumque Deus non imputaret peccatū ^p 2. Cor. 6. 15.
si tamen reuera peccatū, quoad se, in nobis ma-
neret, sequeretur ex aduersariorum sententia, si-
mul diabolū habitare in nobis per peccatū, &
Christum per iustificationem.

Octauo, ⁹ Odio est Deus impius & impietas eius, ⁹ Sapient. 14.
odisti omnes qui operantur iniquitatem. ^{v.} 9.
¹ Dilexisti iusti-
tiam & odisti iniquitatem. At quomodo iustificat
Deus hominem in Baptismo, si remanet peccatū
quod odit: si odit, quod punire intendit, si intendit
quomodo ignoscit, si non ignoscit, quomodo non
imputatur peccatū?

Nonò, ex Concilio Trident. sess. 5. decreto de
peccato originali. Si quis per Iesu Christi Domini no-
stri gratiam qua in Baptismate confertur, reatum origi-
nali peccati remissi negat, aut etiam asserit non tolli totum
id, quod veram, & propriam peccati habet, sed illud dicit
tantum radi, aut non imputari, Anathema sit.

1. *Baptismum non facere homines impeccabiles.*

^a 3. *Instit.* 2. §. 11. & 12. & Iovinian. apud Hieronym. 2. contra Iovinianum.

^b Rom. 11. v. 20. οὐ τῇ πίστει ἔσκασε, μὴ ὑπολογεῖται, ἀλλὰ φθοῶν.

^c 2. Petr. 2. v. 21. & Hebr. 6. v. 4. §. 6.

^d 1. Ioan. 3. v. 9. πᾶς ὁ γάρ γενημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν ἢ ποιεῖ. ὅτι αἰσχρομυθεύων ἐν αὐτῷ μὴναι, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. Quia ex Deo natus est.

^e Tract. 5. in epistolam Ioan. 2. in Iovinian. 3 lib. de Ca- pite. Babyl. cap. de Baptismo.

^h 1. Cor. 6. v. 10. 2. par. Exam. pag. 213. & seq.

2. *Baptizatum etiam si credat damnari posse.*

CAP. XIV.

PRIMA pars aduersus ^a Calui. probatur, primò. ^b Tu fide stas noli aliud sapere, sed time. Item ^c Melius erat eis non cognoscere viam iustitie, &c. Ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, &c. Act. 20. v. 30. Quidam circa fidem naufragauerunt. 1. Timoth. 1. v. 19. & cap. 4. v.

1. Item cap. 6. vers. 10.

Secundò, Act. 8. Simon Magus credidit & Baptizatus est: & tamē à fide & Charitate defecit. Obicitur, ^d Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, &c.

Respondeo, solum velle Ioannem ostendere peccatum mortale non posse cum charitate consistere, qua renascimur Deo, tanquam diuino semine, ac proinde non esse iustum, qui malè agit, ita August. ^e & Hierony.

Secunda, probatur aduersus ^f Lutherum Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis moriemini. Item: ^h Nolite errare neque fornicarij, neque fures, &c. regnum Dei possidebunt. Et similia passim in Epistolis Pauli, quæ omnia de Baptizatis dicuntur.

Respondet ^k Kemnitius sensum Lutheri non esse, cum fide posse alia peccata manere, & tamen cum illis hominem damnari non posse, sed, per peccatum amitti etiam fidem, & ad fidem (quæ est incompatibilis peccato mortali) sequi iustificationem. Contra 1. sentire Lutherum quod negat Kemnitius patet, cum ^l ait

Nulla peccata eum possunt damnare nisi sola incredulitas: cetera omnia si redeat, vel stet fides, in promissionem diuinam baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem.

2. quod etiam intendit Kemnit. falsum est, ^m Si habero omnem fidem (inquit Paulus) ita ut mōtes transferam, Charitatem autem non habuero nihil sum.

Respondent loqui Paul. de fide miraculorum, non fide iustificante. Contra 1. [non aduertunt Paulum per particulā omnem, cōprehendere quamcumque fidem] 2. fides miraculorum non est nisi fides Catholica sed excellens, suo iustificans modo. Quare hanc eandem fidem de qua hic ogerat Paulus postea vnam ex virtutibus Theologicis facit v. 13. secundum verò Lutheranos hæc fides est fiducia diuinæ misericordiæ. At quid prohibet dum aliquis furatur confidere Deum minimè sibi imputaturum peccatū. 3. si iuxta Lutheranos potest manere peccatum factum cum fide, quidni etiam dum perpetratur? Merito ergo definiuit. Concil. Trident. sess. 7. can. 6. de Baptismo. *Si quis dixerit Baptizatum non posse etiamsi velit gratiam amittere quātuncumque peccet, nisi nolit credere, Anathema sit.*

m 1. Corinth. 13. v. 2. *ἴαὶ ἴχθῳ ᾠᾶν τῇ ψαλμῶν, ὡς τὸ ὄρνις τῆς ἀγῆρας, ἀγᾶπην δὲ οὐκ ἔχει ὁ θς ἡμῶν.*

De secundo, tertio, & quarto ab hæreticis ficto Baptismi effectu.

CAP. XV. XVI. & XVII.

NON ^a liberate Baptismum à necessariâ obseruatione legis diuinæ.

Probat^r Primo, Math. 19. ^b *si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* ^c Omnes nos manifestari oportet ante tribunal

Christi, &c. ^d *Qua seminaueris homo, hac & metes.* Vide librum 4. de iustificatione idem. 4.

Respondet quidem ^e Lutherus scripturas pro

^a CAP. XV.

^b v. 19.

^c 2. Cor. 5.

v. 10.

^d Galat. 6.

v. 7.

^e in 3. ad Gal.

DE SACRAM. BAPT.

nobis esse, pro illo Christum. Sed inepta responsio seipsam refellit.

Secundò, ex Concil. Trident. supr. can. 6. Si quis dixerit baptizatos per Baptismum ipsum solius tantum debitores fidei fieri, non autem vniuersæ legis Christianæ seruandæ, Anathema sit.

† CAP. XVI. † Non liberare Baptismum ab obligatione legis Ecclesiasticæ probatum est lib. 4. de Romano Pontifice à cap. 15.

Obijcitur, per Baptismum adiicimur diuinæ seruituti, Math. ult. *Baptizantes eos, &c. docentes eos ser-
uare quacumque mandauimus vobis.* Ergo liberamur ab
omnibus alijs vinculis. 1. & Corinth. 7. *Preterea empti
estis, nolite fieri serui hominum.* ^b Coloss. 2. *Si mortui
estis cum Christo, ab elementis huius mundi, quid adhuc
decretis mundi tenemini.* Item ⁱ *In præceptis Patrum
vestrorum nolite ambulare.* Denique vnus est Legisla-
tor qui potest perdere & saluare. Iacobi 4.

^g vers. 13.

^h vers. 20.

ⁱ Ezech. 20.
v. 18.

Antecedens admittitur, distinguitur cōsequens:
*ab omnibus simpliciter, negatur. ab omnibus contrarijs
huic seruituti, admittitur.* Nam non sumus liberi ab
ijs quæ conducunt ad huiusmodi seruitutem non-
ne Apostolus imperat seruis obedire Dominis fi-
lijs parentibus, subditis, Prælati? Imo ex ipsa an-
tecedētis probatione optimè deducitur. Sed Deus
mandauit obediendum esse legibus Prælatorum.
Ergo eorum legibus obedire tenemur.

Ad 1. 2. & 3. testimonium pro consequente.

Respon. loqui de seruitute, & decretis contrarijs.

Ad vltimum, agi de summo Legislatore, qui in-
dependentem omnino valeat condere leges. Vult
enim Iacobus probare hominem non esse iudicem
diuinæ legis, quia vnus tantum est talis summus
Legislator. At id minimè impedit leges alias esse
latas à superioribus iuxta illud: ^k *Per me Reges re-
gnant, & legum conditores iusta decernunt.* Quare Con-
cil. Trident. supr. can. 8. *Si quis dixerit Baptizatos
liberos esse ab omnibus S. Ecclesia præceptis, quæ vel scri-
pta vel tradita sunt, ita vt ea obseruare non teneantur, ni-*

^k Proverbior.

8. vers. 15.

si se suâ sponse illis submittere voluerint. *Anathema sit.*

¹ Baptismus non liberare à votis omnibus votis CAP. XVII.
quæ postea fieri possunt.

Probatur Primò, ex tom. 2. disputatione de Monachis.

Secundò, ex Concil. Trident. sup. can. 9. *Si quis dixerit ita renocandos esse homines ad Baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia quæ post Baptismum fiunt, vti promissionis in Baptismo ipso iam factæ irrita esse intelligant quasi per ea, & fidei quam professi sunt detrahatur & ipse Baptismo. Anathema sit.*

Sola memoria baptismi non posse dimitti peccata patrata post baptismum.

CAP. XVIII.

ROBATUR, Primò ex scriptura, ¹ Hebr. 6.
² *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt iterum renouari ad penitentiam,*
non quidem villo modo, hinc enim est Nouatianorum error, neque simpliciter non posse actionem re-

peti Baptismi: quamuis enim id certissimum sit, tamen inde frustra Paulus conaretur monere baptizatos vt à peccatis abstinere: cum dicere possent nihil referre si ipsa baptizandi actio repeti nequeat, dummodo virtus & efficacia rursus communicari valeat. Ergo dicere vult, nò solù ipsam actionem Baptismi sed nec quidem eius efficaciam reiterari posse, quare peccantibus non esse sperandum tantâ facilitate quanta in Baptismo reconciliari: sed nouum remedium difficilius & laboriosius quærendum esse.

Secundò, ^b ex PP. qui semper peccantibus post ^b *hac de materia vide infra de Penitentia*
Baptismum grauissimos imposuerunt labores antequam reconciliarent.

Tertiò, nulla patitur æquitas vt æquè facile accedat ad gratiam Dei qui post Baptismum, acqui 4.

DE SACRAM. BAPT.

ante peccauit: hic enim ignoranter, ille scienter peccat.

^c est Lutheri.

Quartò ex Concil. Trident. supr. can. 10. ^c Si quis dixerit peccata omnia, quæ post Baptismum sunt sola recordatione, & fide suscepti Baptismi vel dimissi, vel venialia fieri, Anathema sit.

^d Marci ult.

Obiicitur Primo, hæc promissio, ^d Qui crediderit & baptizatus eris saluus eris, semper manet & semper est vera. Quare qui post Baptis. peccauit si incipiat credere & amplecti fædus Baptismi sui, certè saluus erit, vnde Iudæi ad memoriam reuocabant exitum ex Ægypto cum ad pœnitentiam in Deum, redibant.

Respondeo, hanc promissionem, conditionalem esse, nimirum si permanserit baptizatus in fædere Baptismi, si autem fregerit aliud remedium esse querendum & alioquin omnes apostatz saluari possent facillimè. 1. illud redire sola cogitatione non potest, alioquin etiam rediret ad fidem qui solùm cogitaret se aliquando credidisse. Reipsa autem denuò baptizari, non licet. nec Iudæi commemorabant exitum illum, quasi ea commemoratione purgarent peccata, sed vt tam insigni commemoratione beneficio arguerent suam in Deum ingratitudinem, atque eo modo se ad pœnitentiam prouocarent.

^e est Kemniti.

Secundò, ^e Scripturæ modo effectum Baptismi per præsens, modo per præteritum. & futurum describunt. ^f Saluos nos fecit per lauacrum, &c. & mundans eam, &c. ^h Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Ergo Baptismus cuiuscumque etiam temporis differentiz peccata delet. ita enim August. 1. de nupt. & concupiscentia. cap. 33.

^f ad Tit. 3.

v. 5.

^g Ephesior. 5.

v. 26.

^h Marci ult.

v. 16.

Respondeo, id fieri non quòd peccata futura deleantur per Baptismum, sed quòd Baptismus in quacumque differentia temporis ministratur, effectum gratiz producat, nisi ponatur obex. ad Augustinum solùm velle, Baptismum nobis dare ius ad percipienda salubriter alia remedia in peccat.

totam remissionem quæ alias nihil nobis prodessent.

¹ Tertio, fœdus Dei cum hominibus perpetuum est. II. 14. ^k In misericordia sempiterna misertum sum tui. ^l Nunquid illorum incredulitas fidem Dei euacuauit. ^m Si non credimus ille fidelis permanet negare seipsum non potest. ⁿ Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis, amen tenebre ad me: Ergo fœdus Baptismi nusquam ita frangitur, quin semper possit renouari. Confirmatur, quia Apostolus lapsos post Baptismum reuocat ad promissionem gratiæ Baptismi. 3. Gal. 1. quia natura promissionis Baptismi, ^o ut iustificati gratiâ Christi heredes simus vitæ æternæ, id requirit. Est enim generalis ratio iustificationis post quemcumque lapsum.

¹ est *Kennisi.*
^k *vers. 8.*

^l *vers. 3. Rom.*
^{3.} *μὴ ἡ ἀπιστία ἀντὶ τοῦ πιστεύειν τῷ θεῷ ἡγάπαται.*

^m *2. Timoth.*
^{2.} *vers. 13. ἡ ἀπιστοσύνη, ἡ ἀκατακτάτης πίστεως ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἀντιμαρτυρία.*

ⁿ *Hierem. 3.*

^o *Tit. 3. v. 3.*
ἵνα διδάσκησιν τοὺς τῷ ἡμετέρῳ ἡλεῶντες, καὶ ὅτι ὁμοίαν ἡμῶν ἐστί τὴν ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

^p est *Caluini*
^{4.} *Inst. 1. 5. 3.*

^q *orat. 13.*
^r *orat. in Sanctum Lauacrum*
^s *homil. 1. in Acta.*

^t *Caluin. ibid.*
^{5.} *4.*

Ad anteced. aliquando fœdus Dei esse perpetuum, aliquando non. Ad consequens negatur: quia huiusmodi fœdus est conditionatum, quare deficiente conditione deficit, & fœdus.

Ad 1. Confirmationem solum velle Paulum docere, nos non iustificari per Circumcisionem, sed per fidem Christi, quia qui baptizantur, Christum induunt: quare hic locus non est ad rem, neque enim ibi agit Paulus de modo iustificationis impiorum post Baptismum, ad 2. Latius patere iustificati per Christum, quam in Baptismo per Christum. Et proinde, etiam iustificationem consequamur in Baptismo, non tamen solum in Baptismo.

^p Quartò, in Baptismo communicatur nobis Christi puritas, quæ semper viget. Atque differētes Baptisma quòd arbitrantur peccata futura non delere, reprehendunt PP. Igitur sentiebant PP. Baptismum delere futura peccata.

Negatur propositio, nec illa est causa quare hi reprehenderentur à PP. sed alia, vt periculum & incertitudo mortis, &c. de quibus ^q Basil. ^r Naz. ^s Chrysost.

^t Quintò, Potestas clauium nequit separari à Baptismo. Nam hæc non exercetur sine prædica-

DE SACRAM. BAPT.

tione Euangelij, quā annunciamus impios mudari sanguine Christi. At signum & testimonium huius sanguinis effusi est Baptisma. Ergo qui post Baptismum reconciliantur virtute clauum, per Baptismum reconciliantur.

1. Negatur Maior, ac eius probatio. 2. quamvis vera esset: ad minorem, esse quidem Baptisma hoc testimonium, sed aliis etiam id competere & non soli Baptismo.

Errores de Baptismo Ioannis.

^a disputatio-
ne de Baptismo
Christi, &
Ioannis edita
an. 20.

^b Melanthon
in locu an. 58.

Bucerus, &

Chytraeus in 3.

Math. Bren-

tius homil. 21.

& 29. in Lu-

cam. Item Cal-

uinus 4. Instit.

15. §. 7. & 8.

^c apud Aug.

2. contra literas

Petilianus cap.

32. 34. 37.

^d 4. dist. 4.

^e ibidem.

CAP. XIX.
PRIMVS, hæreticorum, etsi enim po-
suerit ^a Lutherus maximum discrimen
inter Baptisma Ioannis, & Christi: tamen
discipuli eius sequuti ^c Petilianum Do-
natistam eiusdem omnino efficaciz esse vtrumque
affirmarunt.

Secundus ^d Petri Lombardi baptizatos à Ioan-
ne sine notitia Spiritus sancti, & spem in eo baptis-
mate ponentes denuo quidem fuisse baptizandos,
qui tamen non in eo spem reponebant, habebant-
que Spiritus sancti notitiam non eguisse rursus
baptizari Baptismo ^e Christi.

Tertius eiusdem Lombardi, Baptisma Ioannis
fuisse sacramentum veteris legis.

PRIMA

PRIMA PROPOSITIO.

CAP. XX.

BAPTISMVS Ioannis non fuit Sacramentum idem cum Baptismo Christi, probatur.

Primò, Ioan. Baptif. ab ipfo erat in-^a *ut Math. 3.*
stitutum, passim enim ^a Ioan. Baptif-^{v. 7. Et cap. 21.}
ma dicitur quæ denominatio nequit sumi à solo mi-^{v. 25. Marci}
nisterio, nam pariter liceret vocare Baptisma Chri-^{11. v. 30. Actor}
sti, Baptisma Pauli, aut Petri. At solus Christus in-^{1. v. 22.}
stituere potest nouæ Sacramenta legis, Igitur.

Dices si non fuit institutum à Deo, quare ergo ipse ait Ioan. ^b *Qui misit me baptizare ille mihi dixit.* ^b *Ioan. I. v.*

^c Respondeo, in genere solum inspirasse Deum, ^{33. ο πίμπας μὲν βαπτίζεν ἐν ὕδατι ὁ ἄγιος πνεῦμα}
& mandasse Ioanni vt baptizaret: ritum autem Ba-^{et xiv.}
ptismi fuisse à Ioanne præscriptum.

Secundò, non sola aqua, sed inuocatio Trinitatis est de essentia Baptismi. At Ioannes non ita baptizauit. Quidquid enim dicant ^c *ita Aug. 5. de Baptismo 9. Et 13.*
contrarium nec scriptura, nec traditione, nec ex PP. aut ratione demonstrari potest. ^d *Centur. I. li. 2. cap. 6. col. 496.*

Terriò, Baptismus Christi est noui Testamenti Sacramentum. Ergo ab authore noui Testamenti institutum. At Baptisma Ioannis non fuit institutum, à Christo: incæpit enim ante prædicationem Christi. Ergo, &c.

Quartò, Baptismus Christi nequit iterari, iteratur autem Ioannis, vt probabitur ^e *cap. 22.*
suor idem. Negaret cōclusionem Kemnitius, quod etsi eiusdem fuerint efficaciz, tamen debuerit repeti Baptisma Ioannis, quia tantum significabat Christum venire, Baptisma Christi, iam Messiam venisse. Contra 1. eandem nobiscum infert cōclusionē. Aug. 5. de Baptismo cap. 9. 2. nec illa diuersa

DE SACRAM. BAPT.

significato non est sufficiens ad reiterationem Sacramenti, alioquin Baptismus Christi collatum ante passionem, potuisset reiterari postea, quòd significaret tantum passionem venturam.

Secunda propositio.

CAP. XXI.

^a Marcii. v.

8. Ego baptizans vos aqua, ille baptizabit vos Spiritu sancto.

^b Calvin. Philippi, Kenmit.

^c I. Cor. 3. v. 6.

BAPTISMA Ioannis non habuit eandem vim, & efficaciam quam habet Christi, id est non conferebat iustificationem ex opere operato: Probatum.

Primò, quia ^a Ioannes ipse suum ita distinguit Baptisma a Baptismo Christi ut suo solam tribuat aquam, Christi, tribuat Spiritum sanctum.

^b Respondent 1. tantum voluisse Ioannem distinguere externum ab interno ministerio, ac si dixisset: *ego quidem exterius baptizo, sed interim qui simul interius baptizat est ille: sicut dixit Apostolus: ^c Ego plantavi, &c. Deus autem incrementum dedit. Nec refert tempus haberi futurum, ille vos baptizabit: nam etiam Ioan. 1. dicitur, *Hic est qui baptizat*, cum tamen nec per se, nec per suos baptizaret Apostolos, Ergo per Ioannem. Còtra, nullam reddunt causam cur omnes Euangelistæ dixerint in futuro ipse baptizabit [maximè cum præcedat apud Mathæum, cap. 3. v. 11. *qui post me venturus est fortior me est*, quibus aperte docet illud quod subiungit: *ipse vos baptizabit in Spiritu sancto*, debere proprie intelligi de futuro tempore.] Ad probationem non significari tunc per se, aut per alios Christum baptizasse: [sed tempus præsens ponitur ad significandam proprietatem Baptismi Christi, ac si dixisset Ioannes, ille est, cuius est baptizare in Spiritu sancto: sicut dicere solemus de iusto præfide, *ille est qui iudicat iuste*, quamvis tunc non iudicet, & de iudicio. y.]*

timo futuro, *illud est iudicium tremendum.*] ac ipsemet
Ioannes dixit de peccatorum expiatione futura
per Christi passionē: ^d *Ecce qui tollit peccata mundi.*

^e Respondent. 2. per Baptismum in Spiritu san-
cto non intelligi Baptismum aquæ Christi, sed
effusionem donorum Spiritus sancti, vt interpreta-
tur ipsemet Christus Act. 1. v. 5. & Petrus Act. 1.
11. v. 16. Contra 1. verba Ioannis Baptizæ omnes
ferè interpretes intelligunt de Baptismi Sacramen-
to: Christus autem, & Petrus alluserunt ad verba
Ioannis, non tamen est necesse eodem modo illa
accepisse 2. quamvis verba Ioannis Baptizæ pos-
sint intelligi de missione donorum Spiritus sancti;
tamen necessario debent etiam intelligi, de quo-
cumque Baptismo Christi in Spiritu sancto, talis
autem est Baptisma Christi aquæ vt patet Ioan. 3.
v. 5. Ergo, &c. Christus verò & Petrus, quod ita
plura significabat voluerunt ad vnum significato-
rum applicare, pro ratione rei subiectæ.

Secundò, probatur propositio ex PP. ^f Origen. ^f 5. in epist. ad
^g Iustino, ^h Nazianz. ⁱ Chrysost. Cyrillo Alexad. ^g Roman.
2. in Ioan. quo etiam ait Spiritum sanctum præui-
disse futuros aliquando temerarios homines qui
non discernent Christi Baptisma à Baptismo Io-
annis: ideoque ipsum impulsisse Ioannem, vt aper-
tissime diceret se solum in aqua baptizare. ^k Da-
masc. ^l Basilio, Ioannes Pœnitentiz Baptismum,
prædicauit. Dominus autem adoptionis filiorum
Baptismum longè excellentius annunciat. Ex La-
tinis ^m Tertull. Agebatur (inquit) Baptismus Pœ-
nitentie, quasi candidatus sanctificationis, & remissionis
in Christo subsequens. Cum ait autem: Neque quid-
quam refert inter eos quos Ioannes in Iordane, & quos
Petrus in Tyberi tinxit, non loquitur, nisi de materiâ
Baptismi, ac docet nihil referre quæquis aqua na-
turali baptizetur Tyberis, an Iordanis, &c. Cypriâ.
serm. de Baptif. Christi. ⁿ Hilar. ^o Optat. ^p Am-
bros. ^q Hieron. August. Epist. 48. tract. 5. in Ioan.
& cap. 7. de vnico Baptismo. Innocent. 1. Epist. 22. nos.

DE SACRAM. BAPT.

cap. 5. & Leone Epist. 4. cap. 6.

^c *Lucæ 1. v.*
76.

^s *sess. 7. can. 1.*
de Baptismo.

Tertiò Ioan. non erat saluator, sed tantum saluatoris ^r præcursor ad parandas eius vias. At id non est dare salutem & iustificare, sed tantum ad hoc disponere.

Quartò, ex Cõcil. Trident. ^s *Si quis dixerit Baptismum Ioannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi. Anathema sit.*

Tertia Propositio.

CAP. XXII.

Ost Baptismum Ioannis erat necessario percipiendus Baptisma Christi.

Primò, quia ad eosdem dixit Ioannes Baptista: *Ego vos baptizo in a-*

^s *Matthæi 3.*
Marci 1. Luc. 3.

qua, & ille vos baptizabit, &c.

^b *Actor. 2. v.*
41. & cap. 4.
v. 4. apponun-
tur quinque
crederium mil-
lia exceptis ba-
ptizatis à Phi-
lippo & aliis
per Samariam,
& varia lu-
dæe loca.

Secundò quia ferè ^a tota Hierosoly. Iudæa & regiones Iordanis fuere à Ioanne baptizatz, & proinde rari erant non baptizati ab ipso: At in ipso ^b die Pentecostes baptizati sunt tria millia. Baptismo Christi. At fieri non potest quum illorum aliquis non fuerit à Ioanne baptizatus.

Tertiò Actor. 19. habetur expresse baptizatos à Ioanne, iterum baptizatos iussu Pauli Baptismo Christi.

^c *Zuinglius*

libro de verâ, & falsa Religione. ^d ut sensus sit, fuisse instructos in doctrinâ Christi, qui antea fuerant instructi in doctrinâ Ioannis. Bren-
tius in 19. Actor vult sumi pro doctrinâ cum agitur de Baptismo Ioan-
nis, pro effusione verò donorum cum agitur de Baptismo Christi.

^e *Henricus Bullingerus, in 19. Actor.*

^f Tertiò improprie Christi, pro doctrina: proprie Ioannis. Sed si ita licet fingere in simplici, & aperta scripturæ historia tropos, nulla est quæ non possit eludi. Quare.

^g Quartò fatentur Baptisma ibi proprie vtrique accipi. Verùm non agi nisi de Baptismo Ioannis. Quod illa verba. *His auditis baptizati sunt*, non sint Lucæ narratis, sed Pauli explicantis quod agere solerent audita prædicatione Ioannis, discipuli eius, nimirum baptizabantur in nomine Christi venturi.

Contra 1. Paulus primò ait Ioannem baptizasse populum, deinde monuisse vt crederent in Christum venturum. Si ergo verba, *His auditis*, ad eundem populum spectant sequetur vel bis baptizatum à Ioanne populum, vel ineptè Paulum rem narrare. 2. Vel Paulus iussit rursus baptizari illos 12 viros Act. 19. vel non. Si prius, habetur intentum si posterius ad quid illa narratio?

^h Quintò ergo, volunt hos viros rursus baptizatos quod non percepissent verum Baptismum Ioannis ad quem spectat inuocatio Spiritus sancti. cui sententiæ videtur Ambrosius fauere in 3. Galat. & 1. de Spiritu sancto. cap. 3.

Sed sine probatione dicitur hæc inuocatio spectasse ad Baptismum Ioannis. Ambrosius quidem ait hos duodecim viros non ritè Baptismo Ioannis baptizatos: sed non dixit si ritè suscepissent Baptisma Ioannis non fuisse rebaptizandos: imò cum velit in 3. Lucæ Baptisma Ioannis solum fuisse aquæ, & pœnitentiæ, potius contrarium asserit.

ⁱ Sextò, hos duodecim viros ideò non ritè Baptisma Ioannis suscepisse quod illud minimè suscepissent in doctrina Domini, id est ignorarint Christi Baptisma, & Spiritum sanctum. Contra 1. ignorantia non violat Baptismum. [2. Pauci admodum fuissent ritè à Ioanne Baptizati.]

Septimò, hos viros fuisse malè denuò baptiza-

M iiij

^f Kemnit. 2. par. Examini pag. 198.

^g 199.

^h Nicolano Selneccerus 2. parte sua Pædagogia.

^h Centuriasta Cent. 1. lib. 2. cap. 6. col. 496. & Bucerus in 3. Mathai,

DE SACRAM. BAPT.

ros, idque antequam Paulus veniret. Contra ex ipso textu liquet hos iussu Pauli baptizatos fuisse.

¹ *supr. pag.*
196. & 202.

Octauò, ¹ Kemnit. ait hunc locum obscurissimum esse cum tam varie exponatur, & proinde nihil inde certi colligi posse.

Contra. 1. est ipsemet planus, & obuius textus. 2. vnanimis PP. & DD. consensus. Nec enim dici debet locus obscurus cui hæc conueniunt, etiam ab hæreticis deprauetur.

Soluntur obiectiones.

CAP. XXIII.

^a *Caluini in Antidoto.*

PRIMA, ^a eadem fuit doctrina, idem ritus, & gratiæ oblatio in Baptismo Ioannis & Christi. Nam vterque prædicat Christum, est in aqua, & in remissionem peccatorum: Ergo idem Baptismus. Ad antecedens sicut dissimilitudo doctrinæ non facit varium Baptisma, alias hæreticorum Baptisma inualidum esset, sic nec similitudinem facere idem: adde alia docuisse Christum, quæ non docuit Ioannes: ritus autem, similis tantum fuit in materiâ scilicet aqua, remissio peccatorum dissimilis. Nam Baptisma Christi confert ex se hanc remissionem: non autem Ioannis, sed solum ad pœnitentiam prouocabat (vnde Baptismus Pœnitentiæ dictus) quam qui agerent dignè, consequerentur remissionem peccatorum, vt exponunt ^b Basilii, Tertull. ^c August.

^b *supr.*

^c *5. cōtra Do-*
natistas 10.

Gregor. hom.

20. in Euange-
lia & Beda in

3. Luca.

^c *Kemnitij*

pag. 183.

^d *Ephesior. 4.*

Secunda, ^c Apostolus docet vbi est vnū corpus, vnus spiritus, vna spes vocationis, vnus Dominus, &c. vnum esse quoque Baptisma. At illa omnia erant tempore Ioan. Baptizæ. Ergo tunc tantum erat vnum Baptisma. Negatur Maior Paulus enim tantum docet debere Christianos seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, quia sunt vnum corpus,

vnūque habent spiritum, Deum, fidem, spem, & Baptisma. Alioquin sequeretur Christi Baptisma fuisse in antiqua lege, veteres enim illi vnū etiam nobiscum spiritum, Deum, &c. habebant: & hæreticos qui nihil nobiscum habent horum commune, vero Baptismate carere.

Tertia, ^e Est maxima Christianis consolatio si habeant idem cum suo capite Baptisma. Christus autem solum Ioannis Baptisma percepit. ^e eiusdem pag. 183.

Respondeo 1. hanc consolationem injuriam facere Christo, non enim Baptismum suum recipere poterat nisi, vel in regenerationem spirituales, vel ad susceptionem characteris: prius facit Christum peccatorem, posterus ducem mutat in militem. [2. non oportet ob quaslibet consolationes, quas fingere possumus fuisse consentaneas, aliquid astruere de fide, sed quæ sunt à Deo præscripta accipere, cætera, etsi videantur nobis congrua, Deo tamen non ita: qui aliter prouidit.]

Quarta, ^f Christus cum baptizaretur sanctificauit aquas contactu suæ carnis. affuit visibilis præsentia Spiritus sancti, vox gratiæ, & beneplaciti diuini intonuit: quæ inuisibiliter adsunt in nostro Baptismo. Non igitur sunt Baptismata diuersa. ^f eiusdem ibidem.

Negatur consequens: Primò, quia alia ratione hæc in Christi adfuerunt Baptismo visibiliter, alia in nostro inuisibiliter. ^g Aug. cap. 49. Enchiridij. ^h Hierony. in 3. Mathai. ⁱ Aug. tract. 4. Et 13. in Ioannem. ^k Nazianz. in sancta lumina.

Christus baptizatus fuit. 1. ^g ad exemplum humilitatis. 2. ^h vt ostenderet Ioannis Baptisma bonum. 3. ⁱ declararet quanti debeant serui facere Baptisma Domini, qui tanti fecit baptismi famuli. 4. ^k vt lauaret nostra in Iordane crimina. 5. ^l præcipue salutare institueret, ac consecraret Baptisma. Apparuit Spiritus sanctus & vox audita est. [1. ad commendandam Christi personam, & dignitatem.] 2. ^m ad figurandum effectum Baptismi à se instituti. Quæ omnia cum baptizantur fideles: non contingunt. ^l Ambros. & Beda in 3. Luca Chrysost. & Hieronym. in 3. Mathai. ^m Hilar. in 3. Math.

[Secundò, in alijs à Ioanne baptizatis non ad-

DE SACRAM. BAPT.

fuerunt huiusmodi signa. ergo non fuit in illis effi-
cax, & similis Baptismus nostro, vel si fuit alio
argumento probandum est.]

ⁿ eiusdem pag.

119.

^o 1. Cor. 12.

Quinta, ⁿ sumus vnum corpus per Baptismū
^o teste Paulo. At sumus, etiam vnum corpus cum
Christo. Ergo per idem Baptisma.

Ad maiorem, loqui Paulum de vnione tantum
membrorum inter se.

Ad minorem, nos esse vnum cum Christo, non
quia nostrum suscepit Baptisma, sed quia caput est
nostrum, assumpta naturā humanā in vnionem hy-
postaticam, nosque filij eius sumus per regenera-
tionem spiritualem in Baptismo.

Sexta, qui erant tempore Ioannis vnus erant
corporis mystici nobiscum. At per vnum & idem
Baptisma efficitur vnum corpus.

Ad minorem, veram esse tempore nouæ legis,
non autem pro quacumque temporis duratione.
Non enim per vnum & eundem modum fideles
omnes adiuncti sunt huiusmodi corpori.

Septima, tempore Christi, & Pauli erant plurimi
fideles cum solo Baptismo Ioannis, vt ipsemet Io-
annes Apostoli, & Apollos P Act. 18. qui tamen
non fuit coactus rebaptizari.

P v. 24. *Et*

25.

Respondeo 1. fortasse Ioannem baptizatum
fuisse à Christo, iuxta illud: ⁹ *Ego à te debeo baptiza-
ri.* 2. mortuus est antequam lex de Baptismo Chri-
sti obligaret. Apostolos vero fuisse baptizatos
Christi Baptismate probant ^t Tertull. & ^s Aug.
^t quod idem dicendum est de Apollone teste ^t
Chrysoft. & Oacumenio.

⁹ Math. 3. v.

14.

^t libr. de Ba-
ptismo.

^s epist. 108.

^t in 18. Actor.

^u Ioan. 4. v.

16. *ὅτι τὸ πλν-
εῖσθαι αὐτὸν
ἡμεῖς πάντες
ἐλάβομεν.*

Vltima, Christus operabatur interna operatio-
ne antequam ipse, aut discipuli baptizarent Ioan.
1. ^u *De plenitudine eius omnes accepimus.* Igitur per
Baptismum Ioannis, cuius efficaciam apparitio
Spiritus sancti in specie columbæ significauit, &
verba Angeli de Ioanne loquentis ^x *Multos filio-
rum Israel conuertet, &c.*

^x Luc. 1. v. 16.

Negatur cōseq. quasi verò Christus alligatus fue-

rit Baptismo Ioannis, & non potuerit suã sine illo gratiam conferre. illa apparitio significabat puritatem Christi: verba autem Angeli, agunt de prædicatione, non Baptismo Ioannis.

De ceremoniis Baptismi, & primò, quæ ante Baptismum.

CAP. XXIII. & XXV.

CEREMONIAS ^a Baptis. paucis exceptis, ^b damnant hæretici huiusce temporis quod non inueniuntur in scripturis. Contra 1. ipsi & wiclef apud walden. t. 3. de Sacramentalibus tit. 5. cap. 45. inueniant in scripturis, quas admittunt ceremonias ut infantem coram populo afferri, interrogare afferentes, num spondeant se instructuros in doctrina fidei infantes, nomen imponendum, recitandum symbolum. 2. antiquitas satis nostras commendat ceremonias.

^d Prima est, *petere Baptisma, ac suum dare nomen*, ex quo tempore catechumeni, dicuntur competentes siue *Electi* antea, *Auditores* siue *Andiētes*. de hac Leo Epist. 4. Aug. de cura pro mortuis Hierony. ad Pammach.

Secunda, *scrutinium*, siue *examen ac exploratio* an competentes firmiter credant, fiunt autem septem scrutinia, quorum principale est tertium, fierique solet feria 4. post Dominicam 4. Quadrag. Voce *Scrutini* vtuntur Ordo Romanus ^c. Alcuinus, ^f Amalar. ^g Raban. ^h Aug. ⁱ Leo.

Tertia, *abrenunciatio Satana. & operum eius*: cuius meminerunt ^k Clemens, ^l Dionys ^m, Tertull. ⁿ Cyprian. ^o Cyrill. Basilius de Spiritu sancto cap. 11. & 27. Chrysost. homil. 21. ad populum. Aug. 1. de

^a Cap. xxiv.
^b wiclef apud waldens. tom. 3. de Sacramentalibus tit. 5. c.

^c Calvin. 4. Inst. 15. §. 19. Illyric. Cent. 1. lib. 2. cap. 6.

^d Cap. 25.

^e 1. diuinor. officior.

^f 1. de officiis Ecclesiasticis.

^g 1. de Instit. Clericor.

^h de fide, & operibus cap. 6.

ⁱ epistol. 4. ca. 6.

^k 7. constit.

^l 41. & 42.

^m de Ecclesiast. Hierarch. cap.

ⁿ de Baptismo.

^o libro de spectaculis cap. 1.

^p de duplici

^q Martyrio.

^r Cateches. 1.

DE SACRAM. BAPTIS.

Symbol. ad Catech. cap. 1.

Quarta, *fidei professio*, quā sæpius interrogati respondēt & in ipso die Baptismi publicē pronuntiār, recitantes Symbolum, huius meminit ⁹ Clem. & Diony. ¹ Orig. ² Cyprian. ¹ Hilar. ^v &c.

Quinta, *signum crucis in fronte, & pectore* per singula scrutinia, de hac ^x Dionys. ⁷ Basil. ² August.

Sexta, *Exorcismus*, id est abiuratio dæmonum, certis precibus concepta, ut ab homine baptizando recedant. hanc præcipue ridet ² Calvinus. Sed

accepisse Ecclesiam à Deo potestatem coercendi demones per Exorcismos, docent ^b Instin. ^c Cyp. ^d Lactāt.

^e Aug. ^f Prudent. *Accepisse, non solū ut donum aliquod*

sanctorum, sed etiam ut officium ordinarium, testantur

⁸ Antiochenum, ^h Carthag. 4. & ¹ Laodicen.

Concil. ^k Cyprian. & ¹ Cornelius, *Exorcismos fuisse*

certas, & præscriptas ab Ecclesia preces, patet ex eodem

Carthag. Concil. & Ioanne Micrologo libro de observationibus Ecclesiasticis. cap. 7. *Premitti denique ante Baptismum, tradunt* Dionysius sup. Nazianz. in sanctum lauacrum, Cyrill. Catech. 1. Cyprian. 4. Epist. 7. Ambros. 1. de Sacram. 5. Aug. de fide & operib. cap. 6. Cælestinus 1. Epist. 1. cap. 12. Lco 1. Epist. 4. cap. 7.

Septima, *Exsufflatio*, qua significatur expulsio dæmonis & boni Spiritus afflatio, de hac Aug. 6. in Iulianum 2. Ambros. de iis qui initiantur cap. 1.

Octava, *gustus salis*, de quā Origenes homil. 6. in Ezechielem & Concil. 3. Carthag. can. 5.

Nona, *cum tanguntur salina mares, & aures dicitur eis Epheta*, id est adaperire, hanc explicat Ambros. 1. de Sacrament. cap. 1.

videre vel

les, quando a nobis adiurantur, & torquentur spiritualibus flagris, & orationis flagellis exire coguntur. ^d 4. cap. 27.

^c 10. Cinc. 22. ^f in Apotheosi.

⁸ can. 10. ^h can. 7.

¹ can. 26. ^k 4. epistol. 7.

¹ Epistol. ad Fabium apud Eusebium. 6. hister. 35.

⁹ *supr.*

² *homil. 5. in Numeros.*

³ *1. epist. 12.*

¹ *can. 15. in Mathaum.*

^u *Cyrillus sup.*

pr. Hieronym.

Dialog. contra

Luciferianos

Epiph. in An-

corato. Aug. de

fide, & operi-

bus cap. 11.

^x *supr.*

⁷ *supr. cap. 27.*

² *de catechi-*

zandis rudibus

cap. 20.

^a *supr. cap.*

19. §. 4.

^b *Dialogo cū*

Triphone &

Tertullianus

de corona mi-

litis.

^c *lib. ad De-*

metrianum. O

Epheta, id est

adaperire, hanc

explicat Ambros. 1. de

Sacrament. cap. 1.

& videre vel

les, quando a nobis

adiurantur, & torquentur

spiritualibus flagris, &

orationis flagellis exire coguntur. ^d 4. cap. 27.

^c 10. Cinc. 22. ^f in Apotheosi.

⁸ can. 10. ^h can. 7.

¹ can. 26. ^k 4. epistol. 7.

¹ Epistol. ad Fabium apud Eusebium. 6. hister. 35.

Decima, *Impositio manuum, ac benedictio Sacerdotalis*. Cuius meminit ^m Dionys. ⁿ Clemens. ^o Concil. Carthag. 4. ^p August. ^m *supr.* ⁿ 7. *constit.*

Vndecima, *estunctio cum oleo benedicto in pectore, & scapulis*. cuius ^q author Recognitionum ^r Chrysost. ^s Iustin. ^t Cyrillus & ^u August. meminerunt. ^{39.} ^o can. 85. ^p 2. de peccatorum mer. 26.

^x Duodecima, *abstinentia vini & carniarum ac rei uxoriae*. ^q libro 3. ^r homil. 6. in 2. cap. ad Col.

^s q. 107. ^t Ambros. 1. de Sacram. 2. ^t Catech. 2.

^u serm. 106. ^x Cyrill. Catech. 1. Nazianz. in Sanctam Lanacrum August. 1. de fide & operib. 6. Concil. Carthag. 4. can. 85.

De caeremonijs comitantibus Baptismum.

CAP. XXVI.

RIMA, *Impositio nominis sicut quondam in Circumcisione*, huius meminit ^a Dionys. Alexadr. ^b & can. 30. Nicæni Concilij, Iubetur Christianis imponere filiis suis nomina non Gentilium, sed Christianorum. ^a apud Euseb. 7. cap. 20. ^b conuersorum ex Arabico in Latinum & editorum à Turiano.

Secunda, *leuari de fonte à susceptoribus*, vt eos appellat ^c Dionys. vel, *sponsoribus* iuxta ^d Tertull. Tertia, *consecratio aque*. ^e Dionys. ^t Cyprian. ^s Basil. Ambros. 1. de Sacram. 5. August. 6. in Iulian. 8. ^c de Eccles. Hierarch. cap. ultimo.

Quarta, *trina mersio*, de qua ^h Clem. ⁱ Dionys. ^k Tertull. ^l Cyrill. Quia tamen Ariani eâ utebantur ad significandas tres trium personarum naturas: propterea Gregorius libro 1. epist. 41. quem sequutum est Concil. Tolet. ^m 4. sanxit, vt in ^d cap. libro de Baptismo. ^e sup. cap. de Baptism. ^r 1. epist. ult.

^s de Spiritu sancto cap. 27. ^h Canonic. 49. Apostolorum.

ⁱ supr. ^k de corona militis.

^l Catechum. 2. ^m Canon. 5.

DE SACRAM. BAPT.

Hispaniâ, vna tantum fieret merfio pro regionum autem varietate nunc vna, nunc trina abhibetur.

^a Siricius epi.
1. cap. 2. Leo. 1.
epist. 4. & 30.
Gelas. epist. 1.
cap. 12. Refert

Paschasius
epist. ad Leonē
64. inter epi-
stolas Leonis
consueuisse sa-
crum quendam
Sicilia fontem
in quâdam per-
exigua Eccle-
sia, toto anno
aridum esse,
solâ vigilia
Pasche, & ho-
râ baptizandi
aquis redunda-
re.

^a 3 epist. 8.

^b Damas. in
Syluestro, In-

nocent. 1. epistol. 1. cap. 3. Ambros. 3. de Sacrament. 1.

^c Naxianz. in Sanctum Lauacrum & Aug. in illud Psal. 65. Transiui-
mus per ignem & aquam.

^d Dionys. sup. Ambros. de iis qui inicianur cap. 7. August. serm. 157. de
tempore.

^e Tertull. 1. contra Marcionem & Hierony. contra Luciferian.

^f in 55. Isaia.

Quinta, ⁿ tempus Pasche, & Pentecostes, extra
necessitatem. Etsi enim id non fuerit ab Apostolis
obseruatum, vt facilius propagaretur populus fi-
delis, tamen postea diligentissimè fuit à PP. obser-
uatum.

De ceremonijs sequentibus Baptismum.

CAP. XXVII.

PRIMA, videtur esse osculum pacis in
signum fraternitatis in Christo, cuius me-
minit ^a Cyprian.

Secunda, ^b unctio Chrismatis in ver-
tice ab Episcopo consecrati.

Tertia, ^c cereus accensus in signum fidei.

Quarta, ^d vestis candida à Sabbatho sancto ad De-
minicam in Albi.

Quinta, ^e delibatio lactis, & mellis, seu vini, in si-
gnum nouæ infantie, ^f teste Hierony. ea tamen non
erat vfitata nisi in Occidente. Quare mirum non
est si iam prætermiffa fuerit.

LIBER SECVNDVS.

Qui est,
DE SACRAMENTO
CONFIRMATIONIS.

*Errores, & mendacia circa hoc
Sacramentum.*

CAP. PRIMVM.

NOVATIANOS reieciſſe Sa-
cramentum Confirmationis-
tis eſt ^a Theodoretus. Dona-
tiſtas contumelioſè ſanctū ha-
buiſſe Chriſma ſcribit ^b Opta-
tus, quamvis certum non ſit an
abſolutè reiſcerent, an tantum
ut à Catholicis daberetur, etſi probabilius ſit omni-
nò contempſiſſe: ſicut poſtea fecerunt ^c walden-
ſes à quibus non multū abhorruit ^d wiclef, quos-
que ſequuntur hæretici noſtri. Anno equidē 1548.
Lipſienſes & witemberg. ut Sacramentum recepe-
runt: verum non diu in hac perſtiterunt veritate, ^e pertèſententiā
ſi quidem & qui ante, & qui poſtea ſcripſerunt
reiſciunt Confirmationem à ratione Sacramenti,
quamvis admittant tanquam cæremoniam ſimpli-
cem ab Eccleſia introductam.

^a 3. hæretic.
Fabular.

^b 2. contra
Parmen.
^c apud Aeneā
Sylvium in hi-
ſtoriā Bohe-
mor. c. 35.

^d 4. Trialogi
14. quo aſſerit
non poſſe pro-
bari Confirma-
tionem ex ſcri-
pturis: & a-
Lutheranorum
reprehendit.
^e Calvinī in
Antidoto ſeſſ.

Mendacium ^e primum. qui fecerit olei mentionem 7. can.

DE SACRAM. CONFIRM.

nullum veterum esse. Nam Tertull. contra Marcionem olei meminit Confirmationis.

^f 4. Inst. 19. §. 10. Secundum, nos asserere vim Sacramenti pendere à dignitate ministri: quia scilicet docemus Confirmationem non nisi ab Episcopo ordinariè conferri. Sed aliud est loqui de dignitate siue officio, aliud de probitate ministri. Nonne ipsemet Calvinus contendit non posse à laico Baptismum conferri?

^g est Kemnitij. ^g Tertiam, vñctionem ex schola Montani prodidisse, Cyprianum, ac Tertull. hac in re Montanistas fuisse. Hanc sententiam Dialogo contra Luciferianos Hierony. refutasse. Sed neque inter Montani errores vñctionem numerarunt, ^h qui de erroribus Montani scripserunt, neque quòd Tertul. Montanista fuerit, sequitur quidquid dixerit Montanum sapere. Cyprian. autem Montanistam dicere impudentissimum est. Neque de hac refutatione quidquam in Hierony. extat.

^g est Kemnitij.
2. par. Examini pag. 298.

^h Tertull. de præscript. Epi-
phan. heres. 48.
Euseb. 4. hist.
14. Clement.
Strom. 4. Philastr. in Catalog. Hieronym. epist. ad Marcellam de erroribus. Montani
August. heresi
26. Theodor. 3.
heres. Fabular.
Damas. lib. de
100. erroribus.

Probatur Sacramentum Confirmationis ex Scripturis.

CAP. II.

^a 4. Instit. 19.
§ 5. & Kemnit. sup. pag. 276.

^b v. 16. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.

^c v. 26. Cum venerit Paracletus, &c. Ille testimonium perhibebit de me. v. 27. Et vos testimonium perhibebitis.

IR I A requiruntur ad essentiam Sacramenti christiani, 1. Promissio gratiæ. 2. Signum sensibile cum verbo, quod sit medium, seu organum quo applicetur promissio. 3. Mandatum diuinum quod iubeatur fieri. Quæ tria in Confirmatione sibi postulat demonstrari ^a Calvinus.

At promissio habetur Io. ^b 14. quo promittit Christus Paracletum in omnibus aduersis. ^c 15. qui faciat

discipulos fortes in testificatione veritatis. ^d 16. arguat mundum de peccato, de iustitiâ, de iudicio. Item Lucæ ^e vlumo. & ⁱ Acto. 1. Accipietis virtutem supernuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes. Hæc enim iam baptizatis promittuntur, & quidem vt ampliori gratia Spiritus sancti fiant in confessione fidei fortes [qui est proprius Confirmationis effectus.]

Medium seu organum, quo applicetur promissio, est manuum impositio, cum oratione & Acto. 8. (fuit enim singulare miraculum, Apostolos illam gratiam promissam sine ulla recepisse medio in die Pentecostes.) Nam cuicumque baptizato Apostoli manus imponebant veniebat super eum Spiritus sanctus, donum Apostolis promissum teste Petró ^h Acto. 2. Effundam de Spiritu meo super omnem carnem & prophetabunt filij vestri & filia vestra. ⁱ Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum, &c. *Et* accipietis donum Spiritus sancti. Item cap. 11. v. 15.

Pro mandato, habemus mandati executionem. Numquam enim Apostoli ita ordinariè, & securè imposuissent omnibus baptizatis manus, vt veniret super eos Spiritus sanctus, nisi hoc eis Dominus mandasset.

Respondet ^k Calvin. Primò, hanc Apostolorum impositionem manuum, fuisse tantum quandam oblationem baptizatorum Deo.

Contra. 1. id ex suâ tantum autoritate probat Calvinus. 2. sicut per lauacrum regenerationis salui sumus, & propterea non est simplex oblatio Baptisma, sic etiam per manuum impositionem recipimus dona Spiritus sancti: quare nec etiam erit simplex oblatio. 3. offerre Deo non est maius quam baptizare, & proinde qui à baptizante fieri poterit. At ⁱ Philippus baptizat, vt autem imponantur manus veniunt ^m Petrus, & Ioannes: ⁿ Paulo præsente baptizantur duodecim viri nec dicitur à quo. At ^o manus ipse imponit.

^d v. 8.

^c v. 49. sedete in ciuitate quoad usque induamini virtute ex alto.

^f v. 8. λαλῆ-
δι δὲ ὑμῶν
ἐπελάδοντες τῷ
ἀγίῳ πνεύμα-
τι ἐφ' ὑμᾶς,
καὶ ἰσχυροὶ μὲν
μάρτυρες.

^g v. 17. tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

^h v. 17. ἐν-
χαῖν δὲ τῷ
πνεύματι μου
ὅτι πάντα ἑα-
ρεῖ, καὶ ἀποφ-
εῖσθε οἱ
υἱοὶ ὑμῶν καὶ ὁ
θεὸς πατὴρ ὑμῶν.

ⁱ v. 38. μετα-
νοήσατε καὶ βα-
πτισθήτω ἕκαστος
ὑμῶν, *Et* c. καὶ
λαλῆσθε τῷ δε-
σποτῇ τῷ ἀγίῳ
πνεύματι.

^k *supr.* §. 6.

^l Act 8. v. 11.

^m v. 14. *Et* 15.

ⁿ Act 19. v. 5.

^o v. 6.

DE SACRAM. CONF.

P *Et Bren-*
tini Confessio-
ne witember-
gica cap. de
Confirmatione.
9 Act. 19.
v. 11.

Secundò P respondet, huiusmodi dona per manuum impositionem collata, nō includere gratiam iustificantem sed tantum miraculorum, sicut fiebant per 9 sudarium Pauli, & proinde hanc impositionem non fuisse Sacramentum. Contra 1. nūquam legimus dona miraculorum linguarum, &c. dici Spiritum sanctum, aut per ea inhabitare Spiritum sanctum in nobis, aut per sudarium Pauli dari Spiritum sanctū, sicut per manuum impositionem dabatur. 2. cōferebatur omnibus per manuum impositionem quod promiserat Dominus Ioan. 14. 15. 16. & Lucæ ult. Id autem erat gratia roborans, & confirmans in fide, (dona enim gratis data erant tantum quædam addimenta, nec omnibus danda) ergo manuum impositio, non includebat tantum miraculorum donum 3. impositionem manuum numerat 1 Apostolus inter maximè pertinentia ad salutem cuiusmodi non sunt huiusmodi dona.

2 *supr. Et*
Kemnit. supr.
pag. 290.

Tertiò, 2 respondet habuisse Apostolos peculiare mandatum id faciendi, nos non habere. Contra promissio Apostolis facta, generalis erat ad vniuersam spectans Ecclesiam, quia Petrus qui illam optimè intelligebat ad omnes illam extendebat Act. 3. nam omni tempore egent fideles virtute Spiritus sancti ad resistendum in persecutione, & confitenda fide, nec Christus ad paucos annos suæ voluit providere Ecclesiæ. Ergo & mandatum perpetuum est, instat Kemnit. promissionem quidem esse generalem, sed organum quo applicetur, non esse manuum impositionem, sed Baptismum, & Eucharistiam. Contra 1. cur ergo manuum impositione utebantur Apostoli? num illis deficiebat Baptismus aut Eucharistia? 2. iam baptizatis Apostolis, & Eucharistia sumpta, promittitur gratia Confirmationis, & Samaritani baptizati erant. Act. 8. & tamen non descendit Spiritus sanctus in eos nisi postea per impositionem manuum.

3 *Kemnitij*
pag. 291.

Quartò, 3 respondent nihil pro nobis facere impositionem manuum cum eam reiecerimus. Sed hoc est

hoc est mendacium Kemnitij. Bis enim Episcopus manus imponit Confirmandis. Quod si nunc nō sequantur effectus visibiles, ut olim, quatenus homines facilius ad fidem prouocarentur, sequantur tamen semper inuisibiles, nunc enim miraculis non est opus.

Probat ex summis Pontificibus.

CAP. III.

TESTIMONIA producemus, quibus, etsi disertis verbis non habeatur Confirmatio esse Sacramentum, tamen rem ipsam demonstrant, nimirum esse cæremoniam dantem gratiam & distinctam à Baptismo.

Clemens Rom. ^a Omnibus festinandum est, sine mora renasci, & demum consignari ab Episcopo, & septiformem Spiritus sancti gratiam accipere.

Urbanus, ^b Omnes fideles per manuum impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent ut pleni Christiani inueniantur.

Cornelius ^c Epist. ad Fabianum, ^d Melchiades interrogatus utrum maius esset Sacramentum Baptismus an Confirmatio, respōdit Scitote utrumque magnum esse Sacramentum, in eo tamen ait præstare Confirmationem quod à solo conferatur Episcopo. Euseb. Epist. 3. *Manus impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, &c.*

Innocent. 1. ^e Epist. 1 Damasus Epist. 4. ^f Leo. 8 Ioannes tertius & Gregor. primus 3. Epist. 9. & Innoc. 3. cap. Cum venisset. Extra. de sacra vñctione.

mate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solus debetur Episcopo cum tradunt Spiritum sanctum.

^g Epist. 86. aliàs 88.

Tom. III.

^h Epist. ad Episcopos Germaniæ.

N

^a 3 constitut. cap. 10.

^b Epistolâ suâ decretali.

^c apud Euseb.

6. hystor. 35. in Rufino 33. Neque cetera quibus post Baptismum, secundum Ecclesiæ canonem imbui oportuerat acquisiuit: neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit.

Quo quidem nentiquam potitus, quomodo queso Spiritum sanctum adeptus est?

^d Epistol. ad Episcopos Hispaniæ.

^e cap. 3. Presbyteris Chris-

Probatur ex Concilijs.

CAP. IIII.

^a Can. 38.

^b Can. 8 tempore Syluestri

I.

^c sub eodem Syluestro can.

17.

^d ut ieiuni ad Confirmationē veniant perfecti etati, ut moneantur Confessionem primū facere, ut mundi donum Spiritus sancti valeant percipere apud Gratianum dist. 5. can. Vt ieiuni.

^e apud Gratianum ibid. can. Vt Episcopi. Episcopi, non nisi ieiuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.

^a de Eccles. Hierarch. ca. 4. par. 3.

^b 3. cap. 17. in Ruff. 23.

^c homil. 8. in Leviticum prope finem.

LIBERTINVM, ^a Si supervixerit (inquit) eum (scilicet baptizatū) perducatur ad Episcopum, ut per manuum impositionem perfici possit.

^b Arelatense. 1. iubet hæreticos ad Ecclesiam redeuntē rectē baptizatos non iterum baptizari, sed illis imponi ab Episcopo manus ut recipiant Spiritum sanctum. Idē ^c Arelatense. 2. Laodicen. Oportet (inquit) baptizatos post Baptismum, sacratissimum Chrisma percipere, & celestis regni participes fieri. ^d Aurelianense & ^e Meldense Hispalense 2. can. 7. Florent. in Armenor. instructione, & Trident. sess. 7. can. 1. de Confirmatione. Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum, & c. Anathema sit.

Ex Patribus Græcis.

CAP. V.

IONYS. Arcop. ^a Sed & ipsis (inquit) qui sacratissimo regenerationis mysterio consecrantur, aduentum Spiritus sancti consummans unguenti inunctio elargitur.

Clem. Alexand. apud ^b Euseb. Quis (Episcopus) eū Baptismi Sacramento illuminavit, postea verò sigillo Domini tanquam perfecta, & tuta eius animi custodia obsignavit. Iustinus q. 137. Origen. ^c Conuersis à peccato, purificatio quidem per illa omnia datur quæ superius diximus: donum autem gratiæ Spiritus per

olei imaginem designatur, ut non solum purgationem, ^a &c. Cyrill. ^c Catech. 3. Quemadmodum panis Eucharistie post sancti Spiritus invocationem non est amplius panis communis: sed est corpus Christi: sic & sanctum hoc unguentum, non amplius est unguentum nudum, postquam iam consecratum est, sed est Chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem, energiam habet quo frons, ^d & alij sensus tui Symbolicè inunguntur: & corpus quidem isto visibili unguento perungitur, anima verò, sancto ac viuisco spiritu sanctificatur. Nazian. in sanctū lauacrum. Amphiloeh. in vita Basilij ^e Theodor. Qui initiantur Baptismo post Sathanae abnegationem ^f & confessionem fidei, veluti signo ac nota regia spiritualis unguenti Chrysmate inuncti, sub ea visibili unguenti specie, inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiam percipiunt Damascen. 4. de fide cap. 10.

^a consequi possit is, qui conuertitur à peccato, sed ^f Spiritu sancto, repleti.
^e in 1. caput Cantic.

Ex Latinis.

CAP. VI.

ERTVLL. ^a Caro (inquit) ungitur, ut ^a libro de Re- anima consecretur, caro signatur, ut anima surrect. carnū. muniat, caro manus impositione adumbratur, ut anima spiritu illuminetur.

Cyprian. ^b ungi necesse est eum, qui ^b 1. epist. ult. baptizatus sit, ut accepto Chrysmate esse unctus Dei, ^f & habere in se Christi gratiam possit.

^c Euseb. Emisenus. Spiritus sanctus qui super aquas ^c sem Authot Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem sermonis de tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum prestat ad gratiam. Pentecoste.

Prudent. in Ψυχαχία Pacianus ^d lib. de Baptif. cata purgatur, mo. Ambros. ^e Sequitur spirituale signaculū, quia post Chrysmate sancto fontem sequitur, ut perfectio fiat, quando ad invocationem etus spiritus superinfunditur:

utraque verò ista, manu, ^f & ore antistitis impetramus.

^e 3. de Sacramentis cap. 2.

DE SACRAM. CONF.

[†] Exigit ubi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Sed etiam si scriptura authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus, instar praecepti, obtineret.

[¶] 1. de institutio Clerico. 30.

^h 1. de officiis Ecclesiasticis.

¹ 2. de Sacrament. par. 7. & Magister cum Scholasticis 4. dist. 7.

^k 2. contra Parmenianum.

^l Mense Februarii.

^m apud Bernardum in Malachiâ.

^a Caluini 4. inst. 19.

^b Can. Arianos 1. q. 1.

Sacerdotis Spiritus sanctus infunditur. Hierony. [†] dialogo cōtra Luciferanos. Aug. 15. Trinit. 26. & lib. 2. contra literas Petilianus 104. In hoc unguento Sacramētum Chrismatis vult Petilianus interpretari: quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est sicut ipse Baptismus, sed potest esse in hominibus pessimis.

Beda 6. in Lucam & Raban. ^h Amalarius, ¹ Hugo. Quibus accedant tria miracula 1. apud ^k Optatum, proiectam scilicet ampullam Chrismatis per fenestram ab Arianis, Angelica manu sustentatam collidi non potuisse. 2. Apud Surium ^l to. 1. sanctum Rembertum Bremensem Episcopum inter confirmandum cæcum illuminasse. 3. ^m Malachiâ lunaticum curasse.

Diluuntur solutiones aduersariorum ad PP. testimonia.

CAP. VII.

P R I M A, ^a August. lib. 3. de Baptis. 16. docere impositionem manuum, solum orationem esse: & quidem loqui de Confirmatoriâ ac de quâ agimus patet, 1. quia ibidem ait, nunc non expectari quidem, vt per manuum impositionem homines loquantur linguis, verum satis esse, si infundatur Spiritus sanctus inuisibiliter; quod solet citari pro Sacramento Confirmationis: 2. quia lib. 5. cap. 23. ait per impositionem manuum etiam reconciliatoriâ dari Spiritum sanctum, quem volumus esse Confirmationis effectum. 3. quia ^b Gratianus ex hoc loco August. colligit manuum impositionem non esse Sacramentum.

Respondeo, August. loqui tantum de impositione manuum reconciliatoriâ. 1. quia passim docet Confir-

mationem fieri Chrismate. At hîc apertè indicat se loqui de impositione manuum sine Chrismate, alioquin non dixisset; *Quid est aliud nisi oratio?* 2. quia Confirmatio repeti nequit vt constat ex ^{c c} *apud Gra-* Gregorio 2. & Aug. 2. contra literas Petiliani cap. *tianum dist. 5.* 104. quo ait in pessimis Confirmationem manere. *de consecra-* At hîc loquitur de *manuum impositione* quæ iterari *can. Dîctum* possit. 3. agit de reconciliatione hæreticorum te- *est, Et can. da* ste Caluino. Sed hæc distincta, erat præsertim in *homine.* Occidentali Ecclesiâ, à manus impositione. Confirmatoriâ, vt constat ex Vigilio epist. 1. cap. 3. & Gregor. lib. 9. epist. 61.

Ad primam probationem, August. in illo capite vario modo accipere manuum impositionem: vt enim hoc Cypriani argum. dilueret. *In sola Ecclesiâ Catholicâ dari potest, & accipi Spiritus sanctus. Ergo Sacramenta hæreticorum non sunt rata.*

Respondet, equidem in solâ Ecclesiâ Cathol. dari Spiritum sanctum id est charitatem, per *manuum impositionem*, quæcumque tandem illa sit, siue Confirmatoriâ siue Reconciliatiua, & probat ex-
p-
ple Confirmatoriz cum ait, *nunc non expectari vt homines loquantur linguis, &c.* Quare si hæretici hoc dono frui velint esse necesse redire ad Ecclesiam, & suscipere impositionem manuum reconciliati-
uam, per quam etiam datur Spiritus sanctus, quia cum nihil sit præter orationem facillè repeti poterit & proinde dari pluries redeuntibus, vel iam semel Confirmatis. Sed quia aliud est donum charitatis, aliud Sacramentum, propterea nullam esse consequentiam Cypriani.

Ad 1. dari Spiritum sanctum per omnem *impositionem manuum* sed ad varios effectus: in *Confirmatoria*, ad roborandam animam in fidei confessione: in *Reconciliatoria*, ad peccatorum remissionem: in *Ordinatoria* ad potestatem ministrandi Sacramenta.

Ad 3. solùm velle Gratianum non loqui Augustinum de manuum impositione Ordinatoria, vel Confirmatoria, non tamen negat loqui de Sacra-

DE SACRAM. CONF.

mento Reconciliationis.

^a *Caluin. sup.*
^{§.4.} *Et* 13.

^c *Innocent. 1.*
Epist. 1.

^f *ex Cyprian.*
serui de lapsis.

[§] *Kemnitij*
supr.

^b *Kemnitij*
supra.

¹ *in 1. Cantic.*

Secunda, apud veteres, Confirmationē fuisse tā-
tum catechesim puerorum in infantia baptizato-
rum, citatque Caluin. Leonē. ep. 35. & 77. ac Hie-
ron. contra Luciferanos. Contra 1. neque Hieron.
neque Leo vel aliquis PP. hui⁹ catecheseos memi-
nit 2. cōstat Patres infantibus etiam consuetos da-
re Confirmationem utpote quibus & ¹ dabāt Eu-
charistiam quæ non nisi post Confirmationē con-
ferebatur. At infantes catechismi sunt incapaces.

& Tertia, veteres quosdam vocare quidem Con-
firmationem Sacramentum, sed improprie pro hu-
manā tantum cæremonia in Baptismo adhiberi so-
litā. Contra, antiqui diserte Confirmationem di-
stingunt à Baptismo, ut patet supra. quod si huma-
na est cæremonia, quomodo eam audet August.
æquare Baptismo?

^a Ultima 1. nullum probatum authorem addere
mixtionem cum balsamo 2. veteres tribuere Bapr.
effectus quos tribuimus Cōfirmationi. ut *dare gra-
tiam, armare contra Diabolum*, 3. Vnctionem iunge-
bant Baptismo, nos distinguimus.

Ad 1. falsum: esse nam huius mixtionis meminit

¹ Gregor. 1.

Ad 2. etiam si nomina effectuum sint eadem, ta-
men ad aliū finem referuntur, gratia datur in Ba-
ptismo ad bene operandum, in Confirmat. utro-
que ad profitendum fidem.

Ad 3. verum esse sed ita antiqui hæc duo iun-
gebāt ut semper duo Sacramēta putarent: quemad.
& iungebant Eucharistiam, nec tamen dicent ad-
uersarij voluisse PP. esse idem Sacramentum cum
Baptismo.

De materia Confirmationis.

CAP. VIII.

P R I M A propositio, *Chrisma siue Vnctio materia est Sacramenti Cōfirmationis.* probatur Primò, ex duobus scripturæ locis in quibus, vel expresse fit mentio huius vnctionis, vel certe ad eam alluditur.

Prior 2. Corinth. 1. ^a *Qui confirmat nos Deus, & v. 21. 22.*
vnxit nos, & signauit, & dedit pignus Spiritus in cordibus
nostris, quem exponunt de Sacram. Confirmationis
^b Ambros. ^c Ansel. Theodoret. Nam in primis ^b *de iis qui*
verbum *Confirmat* proprium huius Sacramenti est ^c *initiantur cap.*
in quo robur datur. Deinde *vnxit*, vel ad ipsam re- ^{7.}
fertur vnctionem externam, vel si ad internam, sit ^c *in hunc lo-*
ad externam allusio, idè enim illa Spiritus sancti ^c *com.*
interna operatio dicitur vnctio, quia per vnctio-
nem externam, dari, & significari solet. *Signauit nos*,
referri potest tum ad internam oblationem per
characterem, tum ad externum signaculum crucis,
quod in hoc imprimitur Sacramento. *Dedit pignus*
spiritus in cordibus, apertissimè designat effectum
huius Sacramenti principalem.

Posterior 1. Ioan. 2. ^d *Et vos vnctionem quam ac-* ^d *v. 27. n*
cepistis ab eo, maneat in vobis, &c. quem de Confirma- ^e *χρίσμα ὁ ἐλά-*
tione ^e Cyrill. & ^f Aug. interpretantur. ^e *στε ἀπ' αὐτοῦ,*
^f *ὁ ὑμῶν μῆν.*

Secundo ex communi consensu PP. Pontif. Con-
ciliornum: *Secundum Sacramentum est Confirmatio* (in-
quit Florent. supr.) *Cuius materia est Chrisma confe-* ^c *Catech. 3.*
ctum ex oleo, quod nitorem significat conscientia, & balsa- ^f *tract 3 in*
mo quod odorem significat bona fama per Episcopum be- ^f *epistol. Ioan.*
nedicto.

Secunda propositio. *Materia Confirmationis non est*
oleum simplex, sed oleum mixtum balsamo. Probatur
primò ex traditione maiorum, cū enim Dionys.

N iij

DE SACRAM. CONF.

⁸ cap. 4. par. 3.
Ecclef. Hierar-
chia.

ⁿ 7. cap. 44.
Constitut.

¹ Epist. 2. ad
Orientales.

^k apud Cy-
prian.

¹ libro de glo-
ria Martyrum
cap. 40.

in libro contra
Iudeos.

ⁿ in 1. Cant.

• can. 4.

^p Exodi 30.

v. 23.

balsamum non nominet, tamen docet Chrisma & esse collationem suauiter spirantium materialium. ⁿ Clemens in benedictione Chrismatis mentionem facit fragrantiae odoris. ⁱ Fabianus Papa, & martyr aperte ait Christum instituisse, vt Chrisma conficeretur ex oleo ad mixto balsamo. ^k Auctor serm. de vnctione Chrismatis. ¹ Gregor. Turonensis pro eo quod ^m Prudentius loquens de quodam iuvene dixerat. *lotus, & vnctus*, ipse dixit *Baptisma lotus, & balsamo vnctus*. ⁿ Gregor. 1. Concil. ^o 2. Bracarense & Florent. supr. Cæteri PP. idem se arbitrari significant cum materiam huius Sacramenti non oleum simplex, sed Chrisma vocant: Chrisma enim non est simplex oleum.

Secundò, ^p vnguentum quo Dei iussu vngere-
tur tabernaculum erat figura Chrismatis nostri. At illud erat ex oleo oliuarum, cum admixtione odoriferorum succorum quorum vnus erat ⲙⲱⲩⲁ *Besem* quod staten & balsamum fuisse dicitur.

Tertiò, quia effectus huius Sacramenti nimirum confirmatio *in fide*, optimè exprimitur oleo, & balsamo hæc enim 1. duo requirit puritatem, & feruorem in corde significata per oleum, quod sit liquor purissimus subtilis, lucidus, & calidus: 2. constantem confessionem in ore per balsamum significatam, quod bonum odorem effundit in alios. igni qui apparuit super Apostolos in die Pentecostes respondet oleum, quia vterque in scripturis significat Sapietiam, Charitatem, Spiritum sanctum: linguis, balsamum respondet quod sicut linguâ communicatur vox, & sic foras prodit confessio fidei, ita per balsamum communicatur odor, & significatur exterior protestatio fidei.

⁹ cap. 42. ⲉⲩ
44.

¹ Epist. 1. cap.
3. Leo 1. epist.
88.

² Epist. 1. Ioan.
3. epist. unicâ.

Tertia propos. *Chrisma, dumtaxat antequam applicetur consecratum ac benedictum esse debet.*

Primo probatur, ex Pontificibus Clement. ⁹ constit. 7. Fabiano Epist. 2. Damasc. 1. Epi. 4. ¹ Innocent. 1. ² Gelas. 1. Gregor. 1. supr. Innocent. 3. cap. Cum venisset, extra. de Sacra vnctione.

Secundò ex Concilijs, ¹ Nicæno quod meminit expressè consecrationis olei catechumenorum, olei infirmorum, & olei Chrismatis, Laodicenum supra ^v Romanum sub Syluestro. Carth. ^x 2. & 3. can. 36. Toletan. 1. can. 20. prohibent ne Chrisma presbyteri conficiant, quod id solius sit Episcopi munus. At si Chrisma esset solum oleum balsamo mixtum, nulla esset huiusmodi prohibitio, cum etiam pharmacopolæ possint sine peccato hanc mixtionem facere.

Tertiò, ex PP. Dionys. 4 Hierarch. Eccles. ^y Theoph. Antiocheno Episcopo ^z Tertull. Ex inde (inquit) egressi de lauacro perungitur benedicta unctio. Cyprian. lib. 1. Epist. 12. ^a Basil. Benedicimus aquam Baptismatis, & oleum unctionis Cyrill. Catech. 3. ^b August. 5. de Baptismo.

Quarta, unctio Chrismatis ad crucis figuram in fronte hominis baptizati fieri debet, ut sit vera ^{et} proxima Sacramenti huius materia. Nam expressè nominatur signaculum crucis in fronte à Damaso, Innocent. Leone, Ioanne tertio, Gregor. 1. Concil. Hispalensi 2. & Florent. sup. ^c à Tertull. ^d Cyrillo, Prudentio, ^e August. qui ideo in fronte fieri dicit quòd sit locus pudoris: datur autem hoc Sacrament. ne erubescamus Dominum confiteri, etiam coram persecutoribus.

Soluuntur obiectiones.

CAP. IX.

PRIMA, ^a vsus Chrismatis ad elementa huius pertinet mundi à quibus nos reuocat ^b Paulus.

Respondeo, non reuocare nisi ab egenis, quæ iustificare nequeunt: aliàs nec aqua in Baptismo vtendum esset.

Secunda, Dionys. Arcopag. significat ritum

¹ Canon. 69. iuxta codicem ex Arabico conuersum.

^v Can. 5.

^x Can. 3. Carthag. 4. can. 36. Hispalens. 2.

Can. 7. Bracarenf. Can. 37.

Florent. sup.

^y 1. libro ad Autolytæ tom.

5. Bibliotheca PP.

^z libro de Baptismo.

^a lib. de Spiritu sancto 27.

cap.

^b cap. 19. ^{et}

20. Beda in 8.

Astor Rupert.

5. diuinor. offi.

17. & 18. Iſidorus 1. diuin.

offic. 28. Ra-

ban. 2. de Inst.

Cleric. 26. & c.

^c lib. de prae.

^d sup.

^e in Psal. 141.

^a Brentij in

Confess. wite-

berg. ca. de Ba-

ptismo.

^b Coloss. 2.

v. 8.

DE SACRAM. CONF.

Chrismatis desumptum ab athleticis vñctionibus Ethnicorum, & Mosaïcalege.

^d Kemmitz.

^e Tertull. de Resurrectione carnis utriusque meminit.

At de prescriptionibus solū exprimis signari in fronte & 1. in Marcione solius meminit vñctionis: sicut Cyprianus 1.

epist. ~~et~~ lib.

2. epist. 1. solius impressionis

manuum. Con-

cilium 1. Arela-

ten. can. 8. im-

positionis ma-

nuum solius.

Arelatenf. 2.

can. 17. vñctio-

nis. [& impo-

sitionis.]

ⁱ Innocent. 1.

ep. 1. Leo epist.

88. Cyprian. ad

Iubaian. Aug.

15. Trin. 26.

E/c.

^h cap. 8.

^a Act. 8.

v. 37.

ⁱ ad Titum 3.

v. 5.

Respondeo, Dionys. tribuere doctrinam de Chrismate Apostolis, quamvis similitudinis gratiā dicat nos vngi athletarum instar, vt vincamus in certamine contra diabolum. Et figuram velit huius Sacramenti in lege Mosaïcā præcessisse.

Tertia, Acta Conciliorum testantur Chrisma institutum à Syluestro 1. Negatur. nam antiquiores Syluestro, Tertullianus & Cyprian. meminerunt Chrismatis: solū præcepit Syluester vt presbyteri tangerent Chrismate verticem baptizati: quæ vñctio est distincta à Sacramento Confirmationis quod in fronte ab Episcopo datur.

Quarta, ^d Apostolos accepisse, & dedisse Spiritum sanctum sine Chrismate.

Respondeo, quod ita acceperint, fuisse priuilegium, ita dedisse negatur. Nam comprehenditur sub impositione manuum. 1. quia qui inungit, manus imponit. 2. quia Dionys. & Clemens afferunt Apostolos vsos dumtaxat Chrismate, huiusque meminerunt antiquissimi Tertull. Theophyl. Cornel. Cypr. 3. quod ^e PP. passim manuū solam impositionem, vel Chrisma solū ponant cum de Confirmatione loquuntur: aliquādo etiam vtrumque simul: atque sic vnum sub alio comprehendant. 4. quando ^f dicunt solos Episcopos per vñctionem Chrismatis dare Spiritum sanctum, semper allegant Lucam in 8 Actis, quod certè nihil cōcluderet, aut certe admodum obscure, nisi Apostoli vsi fuissent Chrismate. 5. quia in similibus locis scripturæ per compendium aliquid sæpe dicitur sub quò alia necessario intelliguntur: vt cum Eunuchus ^h dixit, se credere Iesum filium Dei, deinde baptizatus, nonne de alijs fuerat etiam edoctus à Philippo? similiter ⁱ dixit Paulus nos saluari per lauacrum regenerationis, nihil de verbo vitæ exprimens.

^k Dices, Inno centiū 3. docere, per frontis chris-

mationem designari manus impositionem Apostolorum, item Concil. Florentinum velle loco impositionis manuum dari nunc in Ecclesia Confirmationem.

Respondeo neutrum horum intendere, Apostolos non vsos Chrismate: sed tantum quod erat & dicebatur manus impositio tempore Apostolorum, nunc ab alia parte denominari Chrisma, siue Confirmationem. 1. quia si reuera Confirmatio esset loco impositionis, sequeretur Apostolos non dedisse Confirmationem per manuum impositionem, quod falsum est. 2. quia simili phrasi Innocentius, & Concilium ibidem, dicunt Episcopos esse in Ecclesia loco Apostolorum. At certe Apostoli, veri Episcopi fuerunt.

Quinta, ¹ Tertull. lib. de Baptismo ait hanc vunctionem sumptam esse ex ^m veteri disciplina. Idem Cyprian. imo serm. de ablutione pedum dicit has caeremonias ab hominibus esse institutas. ⁿ Basilii nullum extare λόγον χειρὸς μύρον de vunctione Chriftmatis.

Ad 1. testimonium per *veterem disciplinam* intelligi huius Sacramenti figuram.

Ad 2. loqui de ritibus quibusdam circa hoc Sacramentum, quod didinitus fatetur institutum esse à Deo.

Ad 3. solum velle ex traditione non scriptam haberi institutionem Chriftmatis.

Sexta, ^o Nativum balsamum iam perijsse constat: cum teste P. Plinio, verum balsamum in duobus solum hortis Iudaeae nasceretur, iam dudum vastatis. Nec verisimile est Deum voluisse in re tam incertâ & rarâ constituere materiam Sacramenti.

Alii ^q equidem putant balsamum in hoc Sacramento esse tantum de necessitate praecepti. ^r Alij de necessitate medij: sed quidquid sit Negatur propositio 1. quia id Plinius refert solum de tempore antiquo, cum sub, fateatur multas fuisse arbores Balsami in Palestina: & ^s Hierony. trecent-

^k cap. Cum venisset extra de sacra vunctione.

^l Kernisij.
^m id est ex Testamento veteri.

ⁿ libro de Spiritu sancto cap. 27.

^o Kernisij.
^p lib. 12. cap. 25.

^q Caiet. 3. p. q. 72. ar. 2. Dominic. à Soto 4. sent. dist. 7. q. 1. ar. 2. Francisc. à Victoria in Summa de Sacramento Confirmationis.

^r Theologi antiqui 4. dist. 7. ^s Iuriscōsulti in cap. Pastorali, extra de Sacra. non iterandu. ^t in 27. Exchiel.

DE SACRAM. CONF.

^t in I. Cantic.

tis post Plinium annis, & ^t Gregor 1. ducentis post Hieronym. affirmant tempore suo, in vineis Engaddi Balsamum solitum gigni. 2. quia nascitur in Indiâ & aduehitur inde. Nec eius raritas impedit quin Deus illud instituerit, nam qui instituit, ita vt nusquam balsamum Ecclesiæ defuerit prouidit.

▼ Catech. 3.
x libro de iis
qui initiantur.

Vltima, ▼ Cyrill. docet inungi ferè omnes corporis partes, x Ambrosius solius meminit capitis.

Respond. Cyrillum etiam velle præcipuè frontem inungendam. Non negamus autem quin iuxta varios regionum ritus aliæ partes inungi possint dummodo frons non omittatur. Ambros. loquitur de unctione quæ fit in Baptismo.

De forma Sacramenti Confirmationis.

C A P. X.

FORMA huius Sacram. est *Consigno te signo crucis & confirmo te Chrismate salu- tus, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, ita Florent. Concil. In qua quidem & causa principalis exprimitur nimirum Trinitas, & ministerialis nempe proferens verba, & effectus Sacramenti, scilicet facere Christi militem, insigniendo cruce: & roborare, confirmando Chrismate.

Ordo Romanus alijs verbis eam exprimit hanc formam, sed eodè sensu: *signa eos Domine signo crucis. Deinde cum tangit Episcopus pollice frontem. Ego te Confirmo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et si enim non habeatur, Chrismate salu- tis* includitur tamen in verbo *Confirmo*. nec videtur illa particula de essentia formæ, quamuis non debeat omitti, quia præscribitur ab Ecclesia.

^a libro de di-
mini offic. cap.
de Sabbatho
Sancto.

Quare cùm ^a Alcuinus ait Romanum Pontif. dum inungit frontem dicere solitum: *In nomine Pa-*

tri, & Filij, & Spiritus sancti: non integram retulit formam. Nec de illa loquitur ^b Ambrosius cū dixit: *Venisti ad Sacerdotem quid tibi dixit? Deus Pater omnipotens qui te regeneravit ex aqua, & Spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungit in vitam eternam.* Nam hæc verba dicuntur à præsbytero, cū linat verticem baptizati, postquam caeremoniam, sequitur Confirmatio Episcopalis.

Non debet autē videri mirum si PP. hanc formam distinctè non expresserint. Quòd & res esset omnibus Christianis nota, & nolent gentilibus mysteria prodere. Quare fere nullus disertis scriptis verbis formam Baptismi esse: *Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, sed solum dicunt Baptisma dari cum inuocatione Trinitatis.

^c Obijcitur primo, hanc formam in Dei verbo non haberi. Respondeo 1. negatur propositio. Nā habetur in verbo Dei tradito. 2. ^d Calvin, vult Ordinationem esse Sacramentum. At inueniat in scriptura verbum, constituens cum elemento, huiusmodi Sacramētum. 3. habetur verbum in genere ^e Acto 8. v. 15. *Quicum venissent, orauerunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum*: solent enim formæ Sacramentorum dici preces mysticæ à PP.

Secundò, quis nos docuit in oleo salutem querere? Respondeo querere non vt à causa principali sed instrumentali, per quam nobis suam confert gratiam Christus, traditionem docuisse: Nec magis hunc loquendi modum esse absurdum quam ^f 4. Reg. 13. v. *Servata salutis, & dies salutis, lauacrum regenerationis &c.* 17.

^g Tertiò, hanc formam non haberi in vetustis scriptoribus. Sed iam reddidimus causam.

Quartò, non esse eandem apud omnes. Nam ^h Kenmity 2. Gabriele teste quidam dicebant *Chrisma sanctificationis* Gerson verò habet, *firmitate signo crucis*, & pag. 288. *Chrismate salutis.*

Respond. eundem omninò sensum esse.

^b 2. de Sacramen. cap. 7.

^c est Calm. 4. Instit. 19. §. 5. ^d supr. §. 32.

^e §. 7.

^f 4. Reg. 13. v.

17.

^g 2. Cor. 6. v.

3.

^h Kenmity 2.

par. Examin.

pag. 288.

DE SACRAM. CONF.

De effectu huius Sacramenti.

CAP. XI.

DVPLEX est, alter gratia gratum faciens & quidem maior quam Baptismi, in ordine ad roborandam animam contra diabolum, minor in ordine ad remissionem peccati, quia non tota remittitur poena, ut in Baptismo. Alter effectus est character quia Confirmatio iterari non potest. Primò ex ^a Hebræor. 6. Nō iterū iacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum. Baptismatum doctrinae: impositionis quoque manuum, &c. id est, Confirmationis teste Chrysost. Theodor. Theophyl.

Secundò, ex Concilio ^b Toler. 8. ^c Tarracoenensi, ^d Florent. Trident. sess. 7. can. 9. de Sacramentis in genere,

De Ministra huius Sacramenti.

CAP. XII.

EX Catholicis solus ^a Richardus Armachanus arbitratus est commune Episcopis, & presbyteris esse, munus Confirmandi. idem postea ^b wiclef, ^c Calvinus, & ^d Kemnitius. Catholici verò proprium munus Episcopi esse contendunt.

Primò, quia Actor. 8. missi dicuntur Petrus, & Ioannes, ut per impositionem manuum darent Spiritum sanctum baptizatis à Philippo. Id autem fecisse tanquam Episcopos, patet, quòd scriptura id solis tribuat Apostolis cum alia officia, sicut prædicandi, baptizandi, etiam inferioribus ministris

^a v. 8.

^b can. 7. & decreto Gregorij
2. apud Gratianum dist. 5. de
ebssecrat. can.
dictum est, &
can. de homine.
^c in instruct.
Armenor.

^a lib. 11. Ar-
menicar. quest.
cap. 4.

^b 4. Trialogi.
14.

^c 4. Instit. 19.
§. 10.

^d 2. par. Exa-
min. pag. 324.

concedat non fecisse *extraordinariâ potestate*, sed *ordinariâ*, colligitur ex 6. Hebræor quo numeratur hæc impositio cum reliquis ordinariis Ecclesiæ ritibus.

Respondet Vviclef, fortassè quos baptizauerat Philippus, non fuisse rectè baptizatos.

Contra 1. num Philippus ignorabat rectam rationem tradendi Baptismum? 2. Et si foret ita, cur erat necesse Apostolos venire, vt alij ritè baptizarentur? nonne quid fieri competebar, literis significare poterant?

Probaturs secundò, ex * Concil. & PP. citatis, qui communi consensu docent hoc munus Episcopi proprium esse.

Tertiò, Quia Confirmatio est complementum Baptismi, & proinde conuenit vt à primario ministro detur. Vltima enim forma à primario agente imprimi solet.

Quartò in Confirmatione ascribimur militiæ Christi Adscribere autem ad militiam, proprium est Ducum & Imperatorum.

Num autem Presbyteri, saltem ex dispensatione, possint confirmare inter Catholicos est quæstio. Negat ^f Bonauent. Durand. Adrian. Affirmat ^d D. Thom. eius discipuli, & ^h Canonistæ, quod probabilius est. Nam 1. Ambros. ⁱ testatur in Ægypto Presbyteros confirmare in absentia Episcoporum, neque hunc reprehendit vsu. 2. Gregor. lib. 3. ep. 26. dicit se permittere, quod ep. 9. prohibuerat, at prohibuerat ne presbyteri confirmarent. 3. Ex Concil. ^k Araus. 1. & ⁱ primo Toletano. 4. Florentinum, & Trident. supra decernunt ordinarium ministrum huius Sacramenti Episcopum esse. Ergo nihil prohibet extraordinarium esse presbyterum

Obijciunt Calvin. & Kemnitius Primò, error Donatistarum est, dicere Sacramentum pendere à dignitate ministri.

Respondeo veram esse propositionem de dignitate morali, falsam de Ecclesiastica. Alioquin esset

* Concil. Trid. sess. Si quis dixente sancta Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quicumque simplicem Sacerdotem, Anathema sit.
^f in 4. dist. 7.
^g 3. par. q. 72. art. 11.
^h in 1. d. 95.
ⁱ in 4. ad Eph.
^k can. 2. Hæreticos in mortis discrimine positos si Catholici esse desiderant, si desit Episcopus, à presbyteris cum Chrismate, & benedictione consignari placeat.
^l can. 20.

DE SACRAM. CONFIRM.

etiam error Donatistarum, solos presbyteros ministrare corpus Christi.

Secundò, presbyteri Apostolis succedunt: ut patet in ministerio Eucharistiz.

Respondeo, in quibusdam succedere, non autem in omnibus. Apostoli enim fuere constituti presbyteri in ultima cæna, Episcopi verò post Resurrectionem.

^m 1. *Timoth.*

4. v. 14. *μη ἀ-
μίλην τῷ ὁ σὺ
χαρίσματος, ὁ
ἐδίδου σοὶ δὲ*

*προφητείας, κα-
τὰ ὁμοιότητος
τῆς χάριτος τῆς
ἐπισκοπικῆς.*

ⁿ *Aflor. 9.*

vers. 17.

^o *Aflor. 9.*

vers. 12.

Tertiò, ^m *Noli* (inquit Paulus) *negligere gratiam que data est tibi per impositionem manus presbyterij.* Et ⁿ Ananias non Episcopus imposuit manus Paulo, ut impleretur Spiritu sancto.

Respondeo 1. nomine presbyterij, intelligi eorum Episcoporum ut exponunt Chrysost. & alij. 2. ibi non agi de Confirmatione, sed Ordinatione Timothei. Ananias autem imposuit tantum manus ut ^o curaretur Paulus à cæcitate: quamvis finis remotus esset ut adimpleretur Spiritu sancto, non quidem per hanc impositionem sed per Baptismum.

Quartò, si iure divino Episcoporum est confirmare, quomodo id concessit Gregor. presbyteris? vel enim Episcopi id habent ratione Ordinis, vel iurisdictionis, si prius id nequit cõcedi non habentibus eundem ordinem, si posterius ergo Episcopus non consecratus confirmare poterit.

Respondeo, ordinarios ministros, Episcopos esse, extraordinarios ex dispensatione, presbyteros. Episcopos hanc habere potestatem ratione Ordinis, independenter: presbyteros verò dependenter, quòd eorum character, etsi potestas sit absoluta, & independens quoad Baptis. & Eucharistiam, sit tamen potestas tantum inchoata & imperfecta, ac dependens à voluntate superioris quoad Sacramentum Confirmationis. Quare nisi perficeretur per dispensationem superioris, nihil ageret presbyter; si perficiatur, ager.

Quintò, ignorat scriptura differentiam Episcopi, à presbytero.

Contra.

Contra. quid ergo volunt illa Pauli ad Timotheum: *P. Aduersus presbyterum accusationem noli recipere.* Nonne alloquitur Episcopum? Sed hac de re ^a alibi.

Sextò, ^r Hierony. ait ob honorem Sacerdotij, non ob legis necessitatem solos Episcopos imponere manus.

Respondeo, per *legis necessitatem* vel intelligere necessitatem consequendæ salutis: nec enim ad consequendam salutem est necesse solum Episcopum ministrare Confirmationem, cum etiam sine Confirmatione, salus esse possit, Sed propter dignitatē Episcopatus id competenter ita institutum fuit: vel intelligere *necessitatem ex natura rei*: quasi diceret non id factum quasi aliter fieri nequireret: sed quia ita placuit Deo ut Episcopum honoraret.

Septimò, à multis iam annis nulli ferè Episcopi in Germania sunt: sed suffraganei quidē confirmāt.

Respondeo, Suffraganeos verè Episcopos esse, quamuis careant possessione Ecclesiæ propriæ.

^p 1. Timoth. 5. v. 19.

^q libro 1. de membris Eccl. cap. 14 tom. 2.

^r Dialog. contra Luciferianos.

De caeremonijs Confirmationis.

CAP. XIII.

IN consecratione Chrismatis quatuor caeremoniæ adhibentur. Prima, *benedictio olei, & balsami per orationes*: & quidem merito, cum ^a Apostolus dicat omnia sanctificari per verbum Dei & orationem.

Secunda, *benedictio olei & balsami per signum crucis*: sine quo nihil consecrari posse, testantur omnes ferè ^b PP.

Tertia, *halat Episcopus aliquoties super ampullam Chrismatis*: quæ caeremonia quamuis rideatur à ^c Caluin. & ^d Kemnit. tamen antiquissima est, eius enim meminerunt Amalarius, Isidor. Alcuinus, & sumpta ab exemplo Domini qui in Apostolos

Tom. III.

○

^a 1. Timoth. 4. v. 5.

^b præcipue Chrysostomus mil. 55. in Math. & libro, quod Christus sit Deus. Aug. tract.

118. in Ioannē & serm. 181.

de tempor. c. 3.

^c 4. cap. 19. §.

10. Inst.

^d pag. 285.

DE SACRAM. CONFIR.

insufflauit Ioan. 10. v. 22.

^c *Tilmanus Heshusius lib. de errorib. Pö. rificior. sit. 22. numer. 26. Kemnisi pag. 289. Calvin. sup. §. 21. Math. vltimo v. 9. Psal. 98. v. 5. Nazianz. orat. ad 150. PP. dixit, Vale, Cathedra templo, &c. Hierony. epist. de obitu Paula. Virgil. 7. Æneid. quo Æneas Italiam salutat. Vide Grat. 30. q. 1. can. Si quis. & can. De his. & q. 4. canon. Si quis ex uno. & de consecr. distinct. 4. canon. in Catechismo. huius meminit Hugo. 2. de Sacram. par. 7. cap. 6. Vide Gratian. distinct. 5. can. Vt ieiuni. & can. Vt Episcopi.*

Quarta, *Chrisma consecratum saluatur ab Episcopo & presbyteris his verbis. Aue sanctum Chrisma.* Hanc adorationem idololatriam ^c hæretici vocant. Sed aliud est adorare aliud salutare. ^t salutauit mulieres Dominus non tamen adorauit: Chrismati autem consecrato reuerentia exhibetur, quia res est sacra sicut monente ^s Propheta, Hebræi arcam venerabantur: neque inusitatum est apud ^h sacros, & ^t prophanos authores res inanimatas salutare. In ipsa Confirmatione, præter cæremoniam essentialem, *ungendi, & signandi frontem cruce.*

^k Prima est, *ut susceptor adsit*, sicut in Baptismate, qui confirmandum offerat Episcopo.

Secunda, *ut varia preces dicantur super Confirmandos.*

Tertia, *ut confirmato pax detur ab Episcopo in signum acceptæ gratiæ Spiritus sancti, cuius pax est effectus.*

Quarta, *ut confirmatum Episcopus manu leniter cedas* quatenus intelligat se aduersus ignominiam, & verbera pro Christo ferenda, præcipuè patientia armandum.

Quinta, *ut fasciâ frons ligetur*, tum ne Chrisma facile defluat, tum ad significandum, acceptam gratiam diligenter seruandam.

^l Sexta, *ut ad septem dies non lauetur corpus, seu frons.*

Septima, *ut in Sabbatho Pascha, & Pentecostes Confirmatio detur.*

^m Octaua, *ut à ieiuniis detur, & accipiatur.*

TERTIA
CONTROVERSIA
GENERALIS.

Quæ est,
DE SACRAMENTO
EUCHARISTIE.

Sex libris explicatæ.

O ij

INDEX
LIBRORVM, ET
CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Qui est,

De reali præsentiâ Christi in Sacramento
Eucharistiæ ex verbo Dei.

- Cap. I. *E hæresibus circa præsentiam corporis
Christi in Eucharistiâ.*
- II. *Sententia Ecclesiæ Catholice iuxta
Concilium Tridentinum.*
- III. *Ex figuris veteris Testamenti demonstratur præ-
sentia corporis Christi in Eucharistiâ.*
- IIII. *Refellitur solutio aduersariorum duplex.*
- V. *Ioan. 6. ab illius verbis: Panis quem ego dabo
caro mea est pro mundi vita: & deinceps
ferè ad finem capituli agi, de Eucharistiâ.*
- VI. *Probatur veritas corporis Christi ex ipso Ioannis
loco.*
- VII. *Soluntur obiectiones.*
- VIII. *Hæreticorum variae expositiones verborum Domini
HOC EST CORPVS MEVM.*
- IX. *Propriè non figuratè explicanda esse illa verba
HOC EST CORPVS MEVM.*
- X. *Probatur ex verbis institutionis.*
- XI. *Soluntur obiectiones.*
- XII. *Probatur eadem veritas ex 10. prioris ad Corinth.*
- XIII. *Idem probatur ex 11. eiusdè epistola Pauli.*
- XIV. *Soluntur obiectiones ex verbo Dei petita.*

LIBER SECVNDVS.

Quo continentur testimonia PP. pro veritate
corporis Christi in Eucharistiâ.

Cap. I. ESTIMONIA PP. *prima ætatis,*
II. III. *id est ab anno Domini I. ad 100.*
III. V. VI. *Testimonia PP. secunda*
ætatis.

VII. VIII. IX. *Tertie ætatis.*
X. *ad XX. inclusiue. Quarte ætatis.*
XXI. *ad XXX. inclusiue. Quinte ætatis.*
XXXI. *Sexte ætatis.*
XXXII. *Septime ætatis.*
XXXIII. *Octauæ ætatis.*
XXXIV. *Ætatis nona.*
XXXV. *Decime ætatis.*
XXXVI. *Vndecima ætatis.*
XXXVII. *Duodecima ætatis.*
XXXVIII. *Reliquarum ætatum.*

LIBER TERTIVS.

Quo ex omnipotentiâ, & voluntate Dei probatur
veritas corporis Christi in Eucharistiâ: tractatur-
que de Transubstantiatione.

Cap. I. E Potentiâ Dei circa corpus Christi in
& II. *Eucharistiâ.*
III. *Posse unum corpus simul esse in*
pluribus locis.
IIII. *Soluntur obiectiones.*
V. & VI. *Quomodo sit in Eucharistia Christi corpus.*
VII. *Soluntur obiectiones.*
VIII. *Deum voluisse suum corpus in Eucharistiâ esse.*
IX. *Soluntur obiectiones.*

O iij

INDEX LIB. ET CAP.

DE TRANSUBSTANTIATIONE.

- x I. *Varia de modo existendi corporis Christi in Eucharistia sententia.*
- x II. *Refellitur secunda opinio.*
- x III. *Refellitur tertia.*
- x IV. *Refellitur quarta.*
- x V. *Refellitur quinta.*
- x VI. & x VII. *Refellitur sexta, & septima nimirum ubi-
quitas.*
- x VIII. *Explicatur sententia Ecclesie.*
- x IX. *Probatur, ex verbo Dei, Transubstantiatio.*
- x X. *Ex PP.*
- x XI. *Ex definitione & consensu Ecclesie, ab annis 500.*
- x XII. *Probatur ex convenientia rationis 1. Transubstan-
tari panem 2. remanere accidentia.*
- x XIII. *Refelluntur Kemnitij obiectiones.*
- x XIV. *Refelluntur obiectiones Petri Martyri.*
- [x V. *Quomodo hac in materia sint formanda enuncia-
tiones.*]

LIBER QVARTVS.

In quo tractatur quæ sit propria huius
Sacramenti ratio.

- Cap. I. **D**E Permanentia corporis, & sanguinis
Christi sub speciebus, opiniones.
- I I. *Probatur ex verbis institutionis, permanere corpus,
& sanguinem Christi in Eucharistia.*
- I I I. *Idem probatur ex dissimilitudine Baptismi, &
Eucharistia.*
- I V. & V. *Ex PP.*
- V I. *Quid proprio sit Sacramentum Eucharistie.*
- V II. & V III. *De materia Eucharistie.*
- I X. *Soluntur argumenta.*
- X. *De vino temperando aqua in Sacre calice.*
- X I. *Soluntur obiectiones.*

- XII. XIII. XIV. De verbis consecrationis.
 XV. Kemnitij, de formâ huius Sacramenti, calumnia.
 XVI. De Ministro Eucharistia.
 XVII. De effectu Eucharistia, & preparatione ad communionem, sententia hæreticorum.
 XVIII. 1. Effectus Eucharistia non esse remittere peccata.
 2. Accendentes cum mortali conscientia peccati, indignè Eucharistiam sumere.
 XIX. Solvuntur obiectiones.
 XX. Opiniones, & Scriptores de communione sub utrâque specie.
 XXI. Totum esse Christum sub utrâque specie.
 XXII. An tota Sacramenti ratio in unâ specie inveniat.
 XXIII. De utilitate Communionis sub unâ specie.
 XXIV. Communionem sub unâ specie non pugnare cum divinis literis, seu Christi mandato.
 XXV. Solvuntur obiectiones ex Scripturis.
 XXVI. Refelluntur obiectiones ex PP.
 XXVII. Solvuntur ex ratione petita.
 XXVIII. 1. Ecclesiam potuisse præcipere Communionem sub unâ specie. 2. id meritis præcepisse.
 XXIX. De veneratione huius Sacramenti.
 XXX. Solvuntur obiectiones.

LIBER QVARTVS.

In quo tractatur an Missa sit sacrificium.

Cap. I. I. **D**E Antiquitate. 2. Etymologia. 3. significatione nominis Missa.

II. & III. De sacrificij definitione.

IIII. Partitiones Sacrificij.

V. & VI. Missam, Sacrificium esse.

VII. Probatur Sacrificium Missa ex figura Agni Paschalis.

VIII. Idem probatur ex figuris variorum Sacrificiorum Testamenti veteris.

O iiij

INDEX LIB. ET CAP.

- IX. & X. *Ex uaticinijs Prophetarum.*
 - XI. *Idem probatur ex 4. Ioannis.*
 - XII. *Ex verbis institutionis Eucharistiae.*
 - XIII. *Ex Actorum 13.*
 - XIV. *Ex cap. 10. prioris ad Corinthios.*
 - XV. *Ex traditione PP.*
 - XVI. *Ex altaribus.*
 - XVIII. XIX. *Ex liturgijs, & fructu Missae.*
 - XX. *Ex coniunctione Religionis cum Sacrificio.*
 - XXI. *Ex comparatione legis Christianae cum Mosaicâ.*
 - XXII. XXIII. *Ex differentiâ Sacramenti, & Sacrificij.*
Item ex Ecclesiae consensu.
 - à XXIV. ad XXVII. *inclusiue. Soluuntur obiectiones.*
-

LIBER SEXTVS.

In quo tractatur quale Sacrificium sit Missa.

- Cap. I. **P**ROBATVR, Sacrificium Missae propi-
 & II. *tiatorium esse.*
- III. *Probatur, etiam esse impetratorium.*
- IV. *Explicatur efficientia propria Sacrificij Missae.*
- V. *Soluuntur obiectiones.*
- VI. & VII. *Quibus profit Sacrificium Missae.*
- VIII. *An repugnet institutioni carnis Domini, in eius celebratione fieri memoriam, & inuocationem sanctorum.*
- IX. *De Missis Priuatis.*
- X. *Soluuntur obiectiones contra Missas priuatas.*
- XI. *Quo genere linguae sit Missa celebranda.*
- XII. *An consuetudo Latina Ecclesiae, quaedam submissâ voce pronunciandi in Missâ, sit mala.*
- XIII. *Quid heretici sentiant de ceremonijs Missae, & Mendacia Kemmitj.*
- XIV. *Ceremonias quae Missam praecedunt esse antiquas.*
- XV. *De ceremonijs Missae quae in actione consistunt.*
- XVI. *De ceremonijs Missae cashecmenorum.*

INDEX LIB. ET CAP. 107

- XVII. De offertorio, & Prefatione.
- XVIII. De nomine Canonis.
- XIX. De authore Canonis.
- XX. Probatur Antiquitas Canonis.
- XXI. De veritate prima orationis Canonis.
- XXII. De veritate secunda.
- XXIII. De veritate tertia.
- XXIV. De veritate quarta.
- XXV. XXVI. De veritate quinta, & sexta.
- XXVII. De Oratione Dominicâ & seqq. Orationibus.

DE SACRAMENTO

EVCHARISTIÆ

LIBRI SEX.

LIBER PRIMVS.

DE REALI PRÆSEN- TIA CHRISTI IN SA- cramento Eucharistiæ, ex verbo Dei.

*De hæresibus circa præsentiam Corporis
Christi in Euchar.*

C A P. P R I M V M.

^a homil. 46.
in Ioan.

^b tract. 27. in
Ioan.

^c 1. Cor. 10.

^d 11.

^e epist. 118.
cap. 3.

QU I Primò negarunt Christi corpus
in Eucharistia, illi videntur esse, qui
audito, duntaxat, Christo disserente
Ioan. 6. offensi sunt, & ex discipulis
quidam abierunt retrò. Iudam inter
istos non credentes annumerat ^a Chrysostomus:
& ^b Aug. Mansisset amen (inquit) cum Christo nõ ad
intelligendum, & credendum, sed ad insidiandum.

Secundò, verisimile est fuisse Corinthios illos à
^c Paulo reprehensos, propterea enim vt ^d August.
obseruat cum dixisset Apostolus Iudicium sibi man-
ducas, & bibit: subiunxit, non diiudicans corpus Domi-

ni, id est non discernens ab aliis cibis.]

^c Tertiò, fuerunt Simoniani & Menandriani de quibus ¹ Ignatius: *Eucharistias* (inquit) *& oblationes non admittunt, eò quod non consueantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris nostri.*

^e [*hos ponit primos Bellarminus, fortassè quia primi ma-*

[Quartò, Gnostici circa an. 129. quorum magister Carpocrates, apud ⁸ Iræneum. Quintò, Marcion circa an. 155. sensit (vt ^h refert Tertull.) Christi corpus in hoc Sacramento, non fuisse carneum, sed panaceum. Sextò eodem tempore Marcus, & discipuli eius asserabant, teste Iræne. 1. cap. 9. in Eucharistia corpus Marci non Christi esse.

manifestè carnem Christi non esse in Eucharistia dixerunt: non ratione ipsius Eucharistia sed quod negarent Christum verè habuisse carnem.

Septimo, Arcontici, circa an. 160. Eucharistiam detestabantur, apud Epiph. hæres. 40. Octauò, circa an. 273. Manichæi docuerunt 1. Eucharistiam nō esse corpus Christi per obsecrationem sed quia est

unde nullus veterum primis

vbique. 2. Non esse illud corpus quod nobiscum hic habuit, sed aliud à Deo creatum, vide Aug. 10 contra Faustum 13. & Leonem serm. 6. de ieiunio septimi mensis. Nono, Arianus quidam apud Cyrillum Alexandr. 10. in Ioan. 13. existimauit in Eucharistia, tantum gratiam spiritualem participari,

600. anni disputat (inquit Bellar.) contra hūc errorem.]

virtute diuinitatis, non autem sumi ipsam Christi humanitatem. Decimo, ¹ Donatistæ circa an. 358. qui canibus Eucharistiam proiecerūt Vndecimo, ^k Messaliani circa an. 370. docuerunt Eucharistiam esse rem indifferentem, nec obesse, aut prodesse.

¹ *Epistol ad Smyrnenfes apud Theodor. Dialogo 3. post medium quinquies solis ante finem.*

Duodecimo, ¹ Vrbicus quidam tempore Augustini negabat carnem Christi in Eucharistia Decimo

⁸ *1. cap. 24.*

tertio, circa an. 427. Nestorius negauit in Euchar. sumi carnem verbo unitā quem refellit Cyrillus in declaratione Anathematismi. 11. Decimo quarto,

^h *5. in Marcionem.*

circa an. 700. magis serpsit hæresis Sacramentalium vt ex Damasc. qui tunc temporis floruit, constat 4. fid. 14.]

ⁱ *apud Optatum 2. in Parmen. paulò post medium.*

^k *apud Theod. 4. histor. 10.*

initio. ¹ *apud Augustinum epistol. 86. quo asserit panem in Ecclesia successisse pecori in Synagoga: quasi non sit verum corpus Christi in Eucharistia, ut ibi Aug. Vrbicum carpit.*

DE SACRAM. EVCH.

^m [*Hos Bel-*
larmians con-
stituit primos
qui in quæstio-
nem reuocauit
(scilicet di-
rectè) veritatē
corporis Christi
in Eucharis-
tiā.]

ⁿ *ut refertur*
7. Synodo act.
6. tom. 3. in fi-
ne.

^o *in suo libro*
de veritate cor-
poris, & san-
guinis domini
in Eucharistiā.
^p *qui adeo*
hunc propu-
gnauit, & pro-
pagauit errore
ut author
ipsius dicatur,
refutarunt Be-
rengariū Lan-
francus, Guis-
mundus, Alge-
rus.

^q *tract. de Sa-*
cram. 7. §. 5.

^r *apud Anto-*
ninum par. 4.
^s *sum. Theolog.*

^t *teste Bernardo Lutxemburg. in Catalogo hereti-*
corum. u 4. Trialogi 2.

^x *ut refert Æneas Syluius libro de Origine Bohemorum cap. 35.*

^y 2. tom. de Sacrament.

Decimo quinto, circa an. 781. ^m Iconomachi vnicam esse imaginem Christi ⁿ affirmarunt nimirum panem, & vinum in Eucharistiā, qua representatur Christi corpus, & sanguis.

Decimo 6. circa 800. annū tempore Caroli magni quidam Ioannes Scotus, corpus Christi in Eucharistiā figuratē solum esse scripsit: cuius librum damnatum fuisse in Concilio Vercellensi testatur ^o Lanfrancus.

Decimo 7. Bertramus tempore Caroli Crassi circa an. 886. cuius liber extat damnatus in indice Concilij Trident. quem confutauit Paschasius Abbas Corbeiensis, qui ipso floruit tempore. [Quamquā nonnulli putant hunc non esse Bertrami, quem in catalogo Scriptorum ut pium, & doctū Trithemius numerat, vel certē librum ab hæreticis corruptum.]

Decimo 8. circa ann. 1050. ^p Berengarius Archidiaconus Andegauensis hunc errorem maximè propagare cæpit.

Decimo 9. circa ann. 1140. Henricus quidam cum Petro Bruis, (vnde Henriciani, & Petrobrusiani) asseruit in vltima tantum cœna verè datum, sub specie panis, corpus Christi: deinceps meram esse deceptionem. hos refutauit ^q Petrus Cluniacensis.

Vigesimò, ^r Albigenes circa ann. 1208. simpliciter negarunt Christi corpus in Eucharistiā.

Vigesimo primò, Flagellantium ^t author circa ann. 1350.

Vigesimo 2. ^u wiclef circa ann. 1370.

Vigesimo 3. ^x huius libris post an. 1400 in Bohemiā delatis, hunc errorem Iacobitz in Bohemiam hauserunt. Contra wiclef, scripsit ^y Thomas.

mas waldensis.

Vigesimo 4. Carolstadius ² Archidiaconus ² an. 1524. witembergensis, ac Lutheri discipulus primarius. ^{vel 1525. quo} Quem sequuti sunt ^a Huldricus, Zuinglius Tigurinus pastor, antea Lutheranus, ^b Ioannes Oecolampadius, ^c Henricus Bullingerus ^d Bernardus Ochius, & Petrus martyr. libro de Eucharistia contra Stephanum Gardinerum. ^{Religione codē}

Vigesimo quinto Caluinus passim in ^e institutionibus & nominatum ^f libro de cœna Domini nominatum Lutherum reprehendit [quod scilicet agnoscat reale corpus Christi præsentiam in Eucharistia] & Zuinglium [quod velit Eucharistiam esse nudum signum] seque putat nouam introducere sententiam : sed reuera quæ à Zuinglio non discrepat : quamuis eam obscurè Caluinus proponat. ^{an. quo Carolstadij liber. Apostata ex Monacho Brigistano, libro de genuina expositione verborum : Hoc EST COR-}

Primò docet Symbola cœnæ tantum esse in terrâ, corpus Christi tantum in cælo : ita in fine consensus cum pastoribus Tigurinis. ^{PVS MEVM. c. Zuinglius successor in Tigurina sede,}

Secundò, nihilominus coniuncta esse, non solum quia vnum est alterius signum, sed quia cum signo, *In cœna* (inquit) *datur vobis corpus Christi, ut sitis animis nostris in cibum salutare, hoc est substantia corporis Christi pascuntur anima nostra, ut verè vnum efficiamur cum eo.* ^{Apologia pro Zuinglio cœtra Lutheranos. d libro de Cœna domini cœtra westphalū.}

Tertiò, non posse ingenio cōprehendi quomodo id fiat, sed fide credendum. At quia vidit incredibile esse, *corpus Christi tantum esse in cælo, & tamen sumi in terra* docuit. ^{c primò editis an. 1536. secundò, auctis. an.}

Quartò, ¹ non ipsum corpus, sed quandam eius vim substantialem ad nos descendere per Spiritum sanctum : quomodo virtus Solis in terram traicirur, vbi videtur per vim substantialem, solum intelligere qualitatem aliquam. ^{1539. tertiò, 1559. mutatâ formâ quatuor libris comprehensis.}

^x Quintò communicationem istam, siue corporis ¹ edito 1540. Gallicè post 5.

annos latinitati donato a Nicolao Gallasio. ⁵ in 26. Math.

^a 4. Instit. 17. §. 7.

¹ supra §. 12.

^x sup. §. 32.

DE SACRAM. EVCH.

ris siue virtutis è corpore Domini, per fidem fieri, quæ apprehendat Christum in cælo existentem eumque faciat nostrum, vt eius bonis participare valeamus.

^l §. 33. & 34.

Sextò, ^l improbos non percipere corpus Christi, licet symbola sumant, quia non credunt.

^m §. 2.

Septimò, ^m hæc symbola solum testari, & confirmare sumentem, iam habere fidem, atque corpus Christi. Quod quidem repugnat Sexto, nam si dentur impiis: ergo etiam testantur impios fidem, & corpus Christi habere.

Sententia Ecclesie Catholica iuxta Concilium Tridentinum.

CAP. II.

ⁿ sess. 13. ca. 1.

EXTVS ⁿ Concilij. Principio docet sancta Synodus, & aperte ac simpliciter proficitur, in almo sanctæ Eucharistia Sacramento, post panis, & vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum, atque hominem verè realiter, ac substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilibus, contineri.

° Si quis negauerit in Sanctissimo Eucharistia Sacramento, contineri verè realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, una cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac

Quibus docet.

Primò, post consecrationem Sacramenti huius, adesse corpus Christi, contra Lutheranos, & vbiquistas, qui ante consecrationem adesse volunt: & contra Caluinistas, qui volunt Eucharistiam esse signum conjunctionis cum Christo, antea factæ per fidem.

Secundò, Sacramenti consecrationem, esse panis consecrationem, & vini, ac proinde vi consecrationis nobis exhiberi corpus Christi, contra Vbiquistas qui vi omnipræsentia illud exhiberi contendunt.

Tertiò, Totum Christum esse in Sacramento, vt explicatur clarius ° can. 1. sess. 13. corpus quidem, ac sanguinem vi Sacramenti: id enim solum exprimitur in forma verborum: cætera, per naturalem

concomitantiam, contra Lutherum^p qui eam in dubium reuocat.

Quartò, *Christum esse verè in Sacramento*, contra omnes Sacramentarios qui figurate tantùm adesse contendunt.

Quintò, *Realiter*, contra Calvinistas, qui volunt adesse solùm apprehensum per fidem.

Sextò, *Substantialiter* contra eosdem qui pro substantia corporis Christi, virtutem quandam, seu vigorem introducunt.

Septimo, *corpus Christi sub illis speciebus sensibilibus contineri*, contra fraudulentiam^q Beza, qui verè, & realiter esse præsens in cœna fassus, intellexit in cœna beatorum, non autem sub speciebus panis, & vini. Inde possunt quædam regulæ deduci de modo loquendi duntaxat.

Prima, *Nomina substantiua, quæ dicuntur de Christo, sine eius corpore extra Sacramentum, dicuntur etiam de ipso, ut est in Sacramento.* Quia nomina substantiua significant naturam rei abstrahendo à modo: natura autem rei, & essentia omnium quæ sunt in Christo vere in Sacramento est. Quare verissimè dicimus in Sacramento corpus, carnem, sanguinem, &c. esse.

Secunda, *Nomina adiectiua & aduerbia quæ ordinem dicunt, ad circumstantia corpora, non dicuntur, de Christi corpore, ut est in Eucharistia, licet dicantur de eo ut est in cœlo: alia verò dicuntur.* Quia corpus Christi propter modum existendi in Eucharistia peculiarem, non dicit vllum ordinem ad circumstantia corpora. Quare non dicimus corpus Christi in Eucharistia esse secundum se tangibile, vel tangibiliter, visibile, visibiliter, &c.

Tertia, *verba quæ significant corporis Christi præsentiam in Eucharistia abstrahendo à modo existendi cum ordine ad alia, simpliciter affirmari possunt, reliqua non item.* Quare dicitur rectè corpus Domini, est, continetur, sumitur, in Eucharistia.

Quarta, *Quamuis corpus Christi in Eucharistia per se*

proinde totum Christum: sed dixerit tantum. modo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute. Anathema sit.
p libro ad waldenses de Eucharistia.
q in Confess. sua edita an. 1536.

DE SACRAM. EVCH.

non videatur, nec tangatur, nec moueatur : tamen ratione specierum, siue accidentium quibus est coniunctum, potest dici, videri, tangi, &c. Quia species illæ verè videntur, tanguntur, mouentur: Ergo quod eis conuenit tribuetur ei cuius dicuntur species 1. quia ^r Angeli dicebantur videri, & tangi quando videbantur, vel tangebantur corpora assumpta. 2. quia ^s Ioannes ait se vidisse Spiritum sanctum, cum tantum vidisset columbam 3. quia PP. eo modo loquuntur de corpore Christi. ^t Chrylost. homil. 83. ^v Cyrill. ^x Aug.

^r Genes. 19. & libro Tobie passim.

^s Ioan. 1. v. 33.

^t ipsum vides (inquit) ipsum tangis, ipsum comedis.

^u 12. in Ioan. 58.

^x serm. 2. de verbis Apost. Quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur.

^y est Petri à Soto lect. 6. de Eucharistia.

^z eiusdem à Soto.

Quinta, ^y verba significantia localem motum verè, & propriè dicuntur de corpore Christi in Eucharistia ratione specierum, licet per accidens. Quia realis præsentia Christi necessario requirit, vt motis speciebus moueatur & corpus per accidens, quomodo anima mouetur ad motum corporis.

Sexta, ^z cetera verba quæ alias significant mutationes, vel actiones dicuntur quidem de corpore Christi ratione specierum, sed improprio, & figuratè. Quia oporteret alioquin eas mutationes vel recipi immediatè in corpore Christi: & hoc non, vt patet: vel mediàntibus speciebus, aut quia inhærent corpori, & hoc falsum: aut propter communicationem idiomatum: sed neque id etiam, quia sequeretur primò, Christum in Eucharistia dici posse album, rotundum, calefactum, frigefactum, acidum, quemadmodum propter idiomatum communicationem dicitur passus, vulneratus, mortuus, &c. 2. tribuerentur speciebus, Christi attributa, quod est inauditum 3. non liceret dicere carnem Christi videri, tangi, sed Christum, non enim per communicationem idiomatum attributa vnius naturæ de alia dicuntur, sed tantum de supposito. At PP. citati de carne ipsa loquuntur.

Ex

*Ex figuris Testamenti veteris demonstratur
præsentia corporis Christi in Eucharistia.*

CAP. III.

PRIMO, figuræ necessario debent
rebus figuratis inferiores esse. figu-
ræ autem Eucharistiæ vel sunt ex-
cellētiores, vel non inferiores sim-
plici, & naturali pane significante
corpus Christi. Igitur Eucharistia

non est simplex, & naturalis panis significans Chri-
sti corpus, sed ipsum corpus verè.

Minor 1. probatur ex Coloss. 2. quo Paulus figu-
ras Testamenti veteris comparat vmbri, imple-
tionem earum corpori. 2. quia figura seruit verita-
ti, ac per eam impletur.

Minor probatur Primò, ex figuris æqualibus pa-
ni. Prima, Panis Melchisedech, quem gessisse Eu-
charistiæ figuram docent Chrylsto. Cyprian.
Arnob. Ambrosius, Hieron. &c. secunda Pan-
is propositionis, qui solùm à puris, & sanctifi-
catis comedi poterat. Tertia panis primitiarum.

Quarta panis quo roboratus Helias 40. dierum
ambulauit spatio vsque ad montem Oreb. 3. Reg.
19.

Secundò, ex figuris præstātioribus. Prima est
Agnus Paschalis, qui si consideretur vt res natura-
lis, proculdubio excellit, si vt symbolum externū,
melius significatur corpus Christi, carne Agni,
quam pane: mors Christi, morte Agni quam fra-
ctione panis: Christi mansuetudo, & huius. pro-
prietates, anniculi agni proprietatibus, quam pa-
nis. Si consideretur ratione effectus Sacramēti, me-
lius nutrit caro quam panis, & excitat aptius fidem.
Nam melius repræsentat Christi mortem. Secunda

^a Genes. 14.
^b homil. 35. in
Genes.
^c 2. epist. 3.
^d in Psal. 109.
^e 4. de Sacra.

3.
ⁱ in 26. Math.
^{us} Exod. 40.
vers. 21.
^h 1. Reg. 21.
figuram fuisse
Eucharistia do-
cent Hierony.
in 1. ad Titum
Cyrill. Catech.

4. Damasc. 4.
cap. 14.
ⁱ Lenit. 23. v.
17. unde Irena.
4. cap. 23. vocas
Eucharistiam
primitias diui-
norum munerū
in nouo Testa-
mento.

DE SACRAM. EVCH.

k v. 8.
l v. 20.
m v. 20.

n vers. 28.

o Ioan. 13. v.
34. ἐν πολλῷ
ἠγάπησεν τὸν
κύριον ὃν ἠγάπησεν
ὡς ἑαυτὸν, ἵνα ἑα-
πάται ἀλλήλους,
sicut dilexi vos
ἵνα ἑαυτοὺς ἠγάπη-
ωσιν.

p vers. 58.

q in 6. Ioan.
r 5. de Sacra-
ment. cap. I.

s vers. 18.

sanguis Testamenti ^k Exodi 24. & ^l Hebræor. 9. tum quia Lucæ 22. Dominus dixit ^m *Hic calix novum Testamentum est, in meo sanguine.* Igitur in ipsa cœnâ testamentum institutum fuit. tum quod videtur Dominus de industriâ uti voluisse iisdem ferè verbis quibus Moyses. ⁿ *Hic est sanguis meus novi Testamenti* inquit Math. 26. tum quia proposuit etiam legem, ut fecerat Moyses: ^o *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem &* asperxit sanguine suo Apostolorum pectora: quorum neutrum in passione legimus factum. Denique quia Testamentum fieri debet ab homine libero, ante mortem, coram testibus & per aliquod instrumentum publicum, ad rei memoriam: Christus in cœna adhuc liber erat, in passione victus à Iudæis: illi testes aderant Apostoli, & publicum conditum instrumentum, memoriale nimirum Sacramentum Eucharistiæ, in passione inimici aderant, non testes (excepto Ioanne) nec ullum factum instrumentum. At sanguis verus, melius quam vinum repræsentat sanguinem Christi.

Tertia figura, est manna 1. ex Ioan. 6. ^p *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt: qui manducat hunc panem vivet in æternum.* 2. ex 1. Corinth. 10. quo Apostolus comparat Baptismo mare rubrum, & Manna Eucharistiæ. 3. ex PP. ^q Chrysost. Cyrill. Theophyl. August. ^r Ambros. 4. ex similitudine inter manna, & Eucharistiæ: manna data est in deserto, post transitum maris rubri, dum pergerent ad terram promissionis: Eucharistia datur in huius vitæ deserto, dum post Baptismum tendimus ad patriam beatam. Licet aliqui parum, aliqui multum collegisse viderentur de manna, omnes tandem eandem inveniabant mensuram ^s Exodi 16. Eucharistiæ virtus, & fructus tam sub parvâ parte specierum quam sub magna possidetur. de manna multi murmuraverunt & perierunt: de Eucharistiâ nunc multi indignè conqueruntur & peribunt, nisi poeniteant. At manna aliquid

erat præstantius simplici pane. Nam compositum fuit Angelorum manibus, pluebat è cœlo, ¹ habuit omnem saporem, ^u & cuique sapiebat quod desiderabat: æquâ sumebatur mensurâ; quæ omnia mirificè Eucharistiam significant. Panis verò Eucharistiz fit manu pistorum, prodit è furno, nil nisi panem sapit, & non est æqua ubique sumentibus mensura.

[Probatur secundò nostra propositio.

Agnus Paschalis quatenus occidebatur erat figura immolationis Christi in cruce, quatenus manducabatur, erat figura Eucharistiz. nec enim satis fecisset præcepto celebrationis Paschæ qui solùm immolasset agnum, vnde multò accuratius de esu, quam eius immolatione agitur. At vt impleretur figura immolationis, debuit ipsummet corpus Christi immolari in cruce. Igitur vt impleretur figura manducationis debuit reuèra ipsummet corpus manducari, non autem figuratè: alias nusquam illa impleretur figura.

Obijcitur, prius agnus fuit occisus, deinde manducatus. At cœna corporis Christi est prior immolatione.

Respondeo 1. parum referre ad veritatem corporis Christi, quem seruauerit ordinem: Nam manna fuit post occisionem Agni Paschalis datum: & tamen illud Eucharistiam, hæc mortem Christi significat. 2. non poterat comedi Agnus, nisi occideretur, & proinde immolatio præcedere debebat. At Christus sumitur viuus, & viuificans, & proinde nec mors præcedere debet. 3. illi ipsa etiam cœna immolationem esse, quamuis intrinsecam. }

DE SACRAM. EVCH.

Refellitur solutio aduersariorum duplex.

CAP. IIII.

^a Petri Martyr in sua de-
fensione de Eu-
charistiâ.

PRIMA ^a Responsio, negat primi
Maiorem argumenti: quando figura
secundum se figuratum æquat. At
Sacramenta vetera æqualiter cam-
dem rem importabant, quâuis sym-
bolo exteriori distinguerentur. iux-

^b v. 3. & 4.

ta ^b Paulum 1. Corinth. 10.

Contra. 1. non dixit Paulus antiquos manducasse
nobiscū eandem escam aut Christum, vide supra.
[2. quamuis dixisset: semper tamen inæqualitas a-
desset, & quantum ad res ipsas, vt patet: quia sic
antiqua excellunt: & in ratione figuræ & figurati.
nam etsi vtraque eandem rem significarent: no-
stra tamen melius significare deberent: quia nihi-
lominus antiqua erant nostrorum figuræ. At, si vera
est aduersariorum sententia, antiqua melius signi-
ficarent.]

Secunda Responsio, negat Maiorem eiusdem
argumenti. Quia nostra Sacramenta (& proinde
panis) quantum ad symbola externa sunt firmio-
ra, simpliciora, clariora, non representatione,
sed claritate verborum. vnde magis excitantia fi-
dem & immutabilia sunt, ostenduntque rem fa-
ctam ac spectant ad numerosiorem populum.

Contra. 1. huiusmodi proprietates, positâ com-
paratione inter vtriusque Testamenti Sacramenta,
vt Sacramenta, & quatenus alia figuræ, alia figurati
rationem habent, sunt extrinsecæ tantum [nam
essentialis ratio vtrunque sine illis saluari potest.
Non enim implicat eodem esse tempore figuram,
& figuratum, illa esse æqualiter verborum signifi-
catione clara, inuariabilia, excitantia fidem, ad
æqualem numero spectantia populum, & nostra

futuram, antiqua rem significantia præsentem.] At posita huiusmodi cōparatione, intrinseca est etiam vtriusque substantia, siue res ipsa, quā constant. Ergo si illa in antiquis excellat, quia melius significat, erunt simpliciter in ratione Sacramēti nostris præstantiora. 2. Scripturæ & PP. non dicunt Sacramenta nostra veteribus excellere, quia melius significat, sed quia sunt res figurata, illa figuræ, ergo res ipsæ sunt considerandæ. At quis dubitat manna & Agnum secundum se meliora esse pane ex furno? [3. ratio figuræ in antiquis, figurati in nostris, posita hac cōparatione, est etiam, ut patet, intrinseca. At si æqualiter vtraque rem exhibent, tota peribit ratio figuræ, & figurati propriè. Nam nihil erit in figurato, quod non inueniatur in figura.]

Merito ergo dixit ^c Hierony. *Tantum interest inter panes propositionis, & corpus Christi, quantum inter umbram, & corpora, inter imagines, & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipsa, quæ per exemplaria figurabantur.*

Joannis 6. ab illis verbis: ^a Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vitâ:

& deinceps ferè ad finem capituli agi de Eucharistiâ.

CAP. V.

E G A N T ^b hæretici ferè omnes. affirmant omnes ferè ^c Catholici.

Primò, quia si panis eo significaret loco Christum ut sola percipitur fide, sine vllà ad species Sacramentalis relatione: postquam dixerat Dominus de dono patris in præsentia, ^d *Pater meus dat vobis panem de celo verum*, non dixisset, in futuro de suo dono

^c in 1. ad Tim.

^a v. 51.

^b Lutherus de capt. Babil.

cap. 1. Calu. 4.

Instit. 17. §. 33.

Kemnit. 2. par.

Examin. pag.

657. ad caput.

1. sess. 21. Pe-

trus Martyr

contra Gardi-

nerum par. 1. ad

solutionem 32.

obiectionis.

^c Exceptis

Gabriele

lect. 84. supr.

can. Missæ Cu-

sano epist. 7. ad

Bohemos Ca-

iet. 3. p. q. 80.

ar. ult. Tappero

expl ar. 15. Lo-

manicus. Hesse-

lio libro de Cō-

munionis sub

vtraque specie.

Iansenio cap.

59. Concordia.

^d v. 32. ὁ πα-

τήρ μου ἔδωκε

μοι τὸν ἄρ-

τον ὃν τῷ ἑα-

νοῦ τῷ ἀλλοτρίῳ.

DE SACRAM. EVCH.

ἄρτος ὃν ἐγὼ δίδωμι, ἢ σαρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δίδωμι διὰ τὴν τῆ νῦν μου ζωὴν: Πάνι quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vitâ. Nam manducatio per fidem, est omnium temporum.

Secundò, tanta est horum similitudo verborum cum verbis cœnæ, ut planè scriptura videatur clamare illic reddi quod hic promittitur. Illic: ^c *Math. 26. v. 26.* *Accipite, & manducate, hoc est enim corpus meum, & quod pro vobis datur.* hîc: *Luca 22. v. 19.* *Panis quem ego dabo, caro mea est, &c.*

Tertiò, litigantibus Iudæis & murmurantibus discipulis de verbis Domini (scilicet quod intelligerent aliquid mirandum, & novum proponi) non solû sententiam aut verba minimè correxit sed iterum dixit: ^b *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* At si per *manducare*, intellexisset. credere immeritò cum tanto auditorum offendiculo rem totam obscuritatibus inuoluisset, cum vnico verbo facillè res explicare posset.

^b *v. 53.*

Quartò, si loqueretur de fide, parabolice loquutus fuisset. At solebat parabolas ipsemet explicare discipulis, vel aliquid præponere vnde disceremus esse parabolam. Hic autem nihil habetur simile. Ergo, &c.

Quintò, perceptio Christi per fidem, cum vno fiat modo, non eget ita distinctè toties exprimi per. Manducare carnem, bibere sanguinem, cum manducare, & bibere per fidem, sint idem. Ergo significare voluit, modum carnem, & sanguinem suum sumendi, qui planè perit, si species Sacramentales tollas.

Sextò, cōparatio inter Manna, & corpus Christi quæ hîc fit, non est ratione fidei in Christum. Nam ait panem a se dandum præstantiorem: At ratione perceptionis per fidem, Manna æqualiter præstabat. Ergo comparatio sumitur ratione Sacramenti.

^b *Joan. 3.*

Septimò, sicut dixerat Nicodemo Christus: ^h *Nisi quis renatus fuerit, &c.* ita hîc, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* sicut mirabatur Nicodemus, nec capere poterat hanc regenerationem, sic nec

discipuli hanc manducationem. Ergo sicut illic de vero agit Sacramento: ita est hic.

Oſtaudò, quia Concil. Alexandr. approbatum in Ephesino, septimum ^k generale, & ^l Tridentinum hunc locum Ioan. de Sacramento Eucharistiæ intelligunt.

Nono, item omnes Ioannis veteres interpretes. præterea, ^m Origenes ⁿ Athanas. ^o Basilii, ^p Cyrillus Hierosoly. ^q Theophilus Alexandr. ^r Epiph. ^s Theodoretus, ^t Damascenus, ^u Cyprianus, ^x Hilarius, ^y Ambros. ^z Hesichius, ^a Emisenus ^b Hierony. ^c August. ^d Leo, ^e Cassiodor. ^f Haymo, Sedulius, ^g Primasius, ^h Gregor. ⁱ Isidorus, Bernardus serm. 1. in vigilia Natiuit. Ex recentioribus ^k Paschasius, ^l Adelmanus, ^m Guimundus Scholastici cum magistro, 4. distinct. 10. walden. tom. 2. de Sacramentis cap. 92. & 94. Gerson. lib. 2. de Communionem Laicorum. Lyrar. Carthusian. in hunc locum Ioan. & Sanderus libro integro hac de re

Respondent Ruardus & Ianfenius, Patres accommodasse verba Ioan. ad Sacramentum Eucharistiæ in homiliis ad populum. Contra 1. multi eorum idem scripserunt in commentariis in quibus literalis sensus exponi debet. 2. quia hoc modo posset euacuari vis cap. 3. Ioan. pro Baptismo, ac dici hunc locum pro ratione populi ad Baptismum à PP. transferri.

Decimo, alioquin sequeretur. 1. Ioannem diligentissimum præcipuorum Christi mysteriorum scriptorem nihil de hoc Sacramento dixisse. 2. nullibi explicasse nobis Christum huius Sacramenti fructum, aut excellentiam, cum id tam sæpè

^c in Psal. 109. ^f in 10. & 11. prioris ad Corinth.

^g 7. Moralium 4. ⁱ 1. officior. diuinor. 18.

^k libr. de Sacramen. cap. 14. ^l epist. ad Berengarium.

^m lib. 3. Et Algerus lib. 1. cap. 10. 12. 17.

ⁱ Epistol. ad Nestorium.

^k act. 6.

^l sess. 13. cap.

2.

^m homil. 7. in Numeros.

ⁿ homil. in illud: Quid dixerit verbum in Filiu hominis.

^o 1. de Bapt. 3.

^p Catech. 4.

^q 2. Paschali.

^r heres. 55.

^s 4. histor. 11.

^t 4. fid. 14.

^v ser. de orat.

Dominica.

^x 8. Trinit.

^y 6. de Sac. 1.

^z 6. in Leuiticum.

^a homil. 5. de Paschate.

^b in 1. ad Ephes.

^c serm. 2. de verbis Apostoli.

^d serm. 6. de ieiunio. 7. mensis.

DE SACRAM. EVCH.

de Baptismo fecerit.3. nullum extare de hoc percipi-
piendo Sacramento præceptum.

*Probatnr veritas corporis Christi ex
ipso Ioannis loco.*

CAP. VI.

PRIMò, quia Dominus ait panem quẽ daturus erat præstantiorẽ fore manna. At si figuratẽ tantũ erit corpus Christi, longẽ manna nobilius erit. nam & Christi corpus significabat, & præ pane multas prærogativas habebat.

^a v. 55. σὰρξ μου ἄλλωδὴς ὄντι βρώσις, καὶ τὸ αἷμα μου ἄλλωδὴς ὄντι ποτίσις.

Secundò, quod est verè tale, non potest dici figuratẽ, siue improprie tale. At Christus dixit ibi: ^a *Caro mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus.* Igitur nequit intelligi improprie, & figurate de carne, sed proprie.

Tertio, frustra adeò affirmasset Christus suam esse carnem in cibum dandam cùm dixit, *Amen, Amen dico vobis*, &c. Si caro sua non esset. Nam ad quid, nisi vt persuaderet quod dicebat? At iuramento non solet persuaderi metaphora quæ non intelligitur, sed verba vt simpliciter & propriè sonant. verba autem Christi propriè carnem suam significant.

Quartò, Capharnaitæ, & discipuli quidam, intellexerunt verba Christi, de verà eius carne. At si errassent, debuisset saltem discipulos aliquãdo hac de re monere, id autem non solum, non fecit: sed passus est potius eos ab ipso retrocedere, quam verba mutare.

Soluntur obiectiones.

CAP. VII.

PRIMA, ^a Cœna Domini instituta fuit pridie passionis, hic sermo Ioan. 6. anno integro ante passionem. Ergo in eo non agitur de cœnâ.

^a *Lutheri, & Kemnitij.*

Negatur conseq. nam promittitur Ioan. 6. quod instituitur & exhibetur postea Math. 26.

Secunda. ^b Ergo sicut ex Ioan. 6. colligitur communicari posse ritè sub vna specie, quia dicitur: ^c *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Ita dici poterit in cœnâ, solam adhibendam aquam, quia dictum est Ioan. 4. ^d *Qui biberit ex aquâ quam ego ei dabo non sitiet in æternum.*

^b *Lutheri.*
^c *v. 58. ὁ τρώγων τὸν πᾶν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὴν αἰῶνα.*

Negatur, quia Ioan. 4. non agitur de cœnâ, sed vt explicat Euangelista: ^e *De spiritu quem accepturi erant credentes in eum.*

^d *v. 14. ὁ δὲ ἂν πῖν ὁκ τῆ ὕδατος ἣ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, ἔτι μὴ διψήσει εἰς τὴν αἰῶνα.*

^d Tertia, Ioan. 6. differitur de manducatione panis cœlestis vitam dantis. At sola manducatio spiritualis per fidem, dat vitam.

^e *Ioan. 7. vers. 39. τὸ πνεῦμα ὁ θεὸς ὁ δίδωμι, ὃ ἐμὰλλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν.*

Negatur Minor, nec refert requiri fidem vt Sacramentalis manducatio det vitam. Nam non requiritur nisi vt dispositio, cum ipsum Sacramentum, ex se semper sit efficax.

^d *eiusdem, & Petri Martyris sup.*

Quarta, Dominus dixit sine hac manducatione neminè viuere posse. At tam arctum præceptum, nequit de Sacramentali intelligi manducatione: alioquin perirent infantes, & omnes ob impedimentum aliquod, communionem priuati.

Respond. 1. concludere etiam, nec de fide actuali, siue manducatione spirituali intelligi posse: infantes enim actu credere nequeunt 2. Christum loqui tantum de adultis, qui vel reipsa, vel in voto

DE SACRAM. EVCH.

tenentur hoc percipere aliquando Sacramentum, tùm quia non est institutum nisi ad conseruandam vitam spiritualement iis qui eam amittere possunt, cuiusmodi non sunt infantes, tum quòd non dixit Christus: *Nisi quis manducauerit*, sicut dixerat, *Nisi quis renatus fuerit*, sed, *Nisi manducaueritis*, vt indicaret alloqui circumstantes, & in eis omnes adultos, tùm quia carnem suam, panem vocat: infantes autem lacte, non pane vescuntur. Denique illa verba: *Nisi manducaueritis*, aut sonant pceptum, aut medium ad salutem, si prius, aut ad infantes nō pertinet, aut excusantur propter omnimodam naturalem impossibilitatem [nec enim simile est de Baptismo, qui ab aliis pro infante procurari potest, & ab ipso infante percipi.] Si posterius, solum erit medium iis qui vitam amittere possunt spiritualement.

Quinta, Aug. 1. in Iulianum docet infantes carnem manducare Christi, quatenus communicant fidei.

Respondeo, Aug. exponere hunc Ioannis locum de manducatione Sacramentali, quam infantibus tribuit non in re, sed voto, non explicito, sed implicito. In quantum dum baptizantur nascuntur in Christo, & qui nascuntur appetunt naturaliter cibum: proinde & illi, virtualiter Eucharistiam appetunt.

Sexta, tract. 25. in Ioan. vt quis paras dentem (inquit) & ventrem? crede, & manducaisti. & tract. 26. Credere in eum, hoc est manducare panem viuum.

Respond. loqui de fide Incarnationis, nondum enim August. peruenerat ad locum Ioannis quo de Sacramento agitur.

Septima, is percipit carnem Christi, qui, ^f vt inquit idem Aug. manducat corde, non qui premit dente.

Respondeo, non tamen excludere esum Sacramenti, sed solum ostendere velle, finem huius esse, animas pascere: quod fieri nequit nisi manducetur corde, quantumuis dente prematur.

^e Nam 3. de peccator. mer.

4. docet infantes communicare corpori

Christi in ipso Baptismo, & ita implere pceptum de sumptione Eucharistie.

^f ibidem.

Octaua, & Clem. Alexandr. exponit per carnem & sanguinem Christi, *verbum Dei*, ^h Basilius, *doctrinam Christi*, & *mysticum eius aduentum*. ¹ Hierony. *scripturas*, ^k Bernard. *passionem*, & *vitam Domini*.

Respondeo, eos exposuisse mysticè, & non ad literam verba Christi. Mysticus autem non excludit literalem sensum.

Nona 3. de doctr. 16. docet Aug. Ioan. 6. figurate præcipi, vt suauiter recondamus in memoriâ, quod caro Christi pro nobis crucifixæ est.

Resp. solum velle, carnem Christi non esse comuni cum aliis modo mâducandam, nimirum occisam, dissectam, & coctam: sed tantum hæc figuratè haberi, in quantum per veram carnis sumptionem Christi, recolimus mortem, vulnera, & labores eius. 1. quia ideò dicit esse figuratè hunc intelligendum Ioan. locum, ne videatur ibi aliquod flagitium præcipi: quod contingeret equidem, si more alterius sumeretur carnis, non autem si spiritaliter. 2. quia ipsemet in Psal. 98. explicat se hæc in re solum contra Capharnaitas disputare, *Qui carnaliter* (inquit) *putauerunt quòd præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis.*

¹ Decima, cum Ioan. 6. dixisset Dominus: ^m *operamini non cibum qui perit, sed qui permanet*: Interrogauerunt Iudæi: *Quid faciemus, vt operemur opera Dei?* respondit, *Hoc est opus Dei vt credatis in eum quem misit.* Ergo credere est cibum operari.

Respondeo, in illo capite agi de triplici pane. 1. de materiali quem multiplicauerat. 2. quia Iudæi solum quærebât visibilem panem, monuit vt alium operarentur cibum, id est satagerent Christum per fidem habere, qui est verus cibus, non autem ipsa fides, vt Zuinglius putat. 3. inde transit ad Eucharisticum panem: loco autem in argumentato, citato agit tantum de pane secundo.

Vndecima, ⁿ multi Sacramentum corporis Christi sumunt, & in animâ pereunt. At dicitur ⁿ

^g 1. *Padag. 6.*
^h *epist. 141.*
ⁱ *in Psal. 147.*
^k *in 3. vers.*
Psal. 90.

¹ Zuinglij libro de verâ, & falsa Religione.
^m v. 27. ἵπτα-
ξιδι καὶ τὴν
βρώσιν τὴν ἀ-
πολλυμένην, ἀλ-
λὰ τὴν βρώσιν
τὴν μένουσαν εἰς
ζωὴν αἰώνιον ἢ
vitam æternam
28. τί ποιῶμεν
ἵνα ἵπταξώμεθα
ἔργα τοῦ Θεοῦ
29. ἀπεικρίθη ὁ ἰ-
σχυς, τὸ πρὸς τὸ
ἔργον τοῦ Θεοῦ,
ἵνα πισύσονται
οἱ δὲ ἀπίστοι-
λοι ὁμῶς.
ⁿ Zuinglij.

DE SACRAM. EVCH.

Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem vivet in aeternum.*
Ergo est intelligendus locus de spirituali manducatione.

Ad Minorem veram esse, spiritē hic panis manducetur: nam quo ad se attinet, semper vivificat. Hinc conclusio negatur. Similiter enim dixit Christus: *Omni qui petit accipit: & tamen multi non accipiunt: quia ut (inquit P. Iacobus) non bene petunt.* Item, *qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit:* cum tamen post Baptismum tot multi pereant. Et Apostolus 1. Corinth. 10. ait vnum corpus esse omnes Eucharistiæ participantēs: At nihilominus Schismatici Eucharistiæ participantēs non sunt de corpore nostro.

• Luc. 11. v.

10. πᾶς ὁ αἰτῶν,
λαμβάνει.

P 4. v. 3.

9 Petri Mar-
tyris sup. ob-
iect. 13.

Duodecima, 9 de pane loquitur Christus. At nos in Sacramento panem abijcimus, & solas retinemus species.

Ad Maiorem non significari panem triticeum, sed cibum generaliter: & sensus est, *cibus quem ego dabo, est ipsamet caro mea, crucifigenda, atque occidenda.*

1 eius obiect.
31.

Decima 1 tertia. Ioan. 6. Dominus nullam facit panis materialis, calicis, gratiarum actionis, fractionis, distributionis, Testamenti, memoriz mortis suæ mentionem. Ergo non loquitur de Sacram. cœnz, quod sine his esse nequit Symbolis.

Negatur conseq. solum enim argumentum probaret Dominum tunc non instituisse Sacramentum. Nam ad promissionem sufficit expressisse, quod præcipuum est, id est sanguinem, & carnem.

• quorumdam
Catholicorum.

1 v. 35. ὁ ἐρ-
χόμενος πρὸς
μὲ, ὃ μὴ πεινά-
σῃ, καὶ ὁ πει-
νῶν ἐς ἐμὲ,
ὃν μὴ διψήσῃ
πώποτε.

Decima quarta, 1 Ioan. 6. idem est manducare carnem, & bibere sanguinem ac credere, iuxta illud: *Qui venit ad me (id est, qui credit) non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in aeternum.*

Respondeo, hæc non pertinere verba propriè ad Sacramentum, sed ad fidem incarnationis.

Decima quinta, Si locus Ioan. 6. sit de Sacramento intelligendus, ergo obligantur omnes ad communicandum sub utraque specie: æqualiter enim dicitur: *Nisi manducaveritis carnem filij hominis,*

Et biberitis eius sanguinem, &c.

Respondet, mens Legislatoris fuisse solum obligare ad res ipsas sumendas id est carnem, & sanguinem, quarum vtraque tam æquè sumitur sub vna, quam sub altera specie. 1. quia fructus huius perceptionis oritur ex rebus præceptis, fructus autem tam æquè sumitur sub vna, quam sub vtraque specie. 2. quia ipsemet Christus hoc idem explicans: *Qui manducat me* (inquit) *viuet propter me.* non dixit qui bibit meum sanguinem. vt intelligeremus sufficere solius panis sumptionem ad vitam spirituales habendam.

v. 57. ὁ τρώγων με, καὶ πίνων τὸ αἷμα δι' ἐμὸν.

Hareticorum varia expositiones verborum
DOMINI HOC EST COR-
PVS MEVM.

CAP. VIII.

NO 1577. prodij libellus in quo ducentæ dumtaxat numerantur expositiones: præcipue tamen sunt nouem.

Prima, ^a Carolstadij, *Hoc est corpus meum.* id est, *Hic sedet corpus meum,*

^a libro edito Basilea ann.

Secunda, ^b Bucerij, *Hac actio, corpus Christi representat:* siue, *in hac actione exhibetur corpus Christi.*

1524.

Tertia, ^c Ioannis Langi: *Corpus meum est hoc, nimirum panis, quia nutrit animas instar panis.*

^b in Retractionibus suis.

Quarta, ^d Zuinglij. *Hoc, id est hic panis, significat corpus meum.*

^c Annotatione ad 2. Apologiam Iustini.

Quinta, Boquini. ^e *Hic panis dicitur corpus meum, propter idiomatum communicationem.* Constituit enim tres vniones, ex quibus idiomatum communicatio resultat: vnã naturalem, *qualis est corporis, Et anima:* alteram hypostaticam, *qualis est Dei, & hominis in Christo.* tertiam Sacramentalem, *qualem esse*

^d sup. cap. de Eucharist.

^e in Examine libri Heshusij.

DE SACRAM. EVCH.

vult inter panem, & corpus Christi in Sacramento:

¹ libro de genuinâ expositione horum verborum.

² 4. Instit. 17. §. 21.

^h apud Iansen. cap. 59. Cōcordia in illa verba: Nisi manducaueritis.

ⁱ libro: Quod verba Domini firmiter stent. ann. 27.

Sexta, ¹ Occolampadij: *Hic panis, est figura corporis mei, siue, hic panis est corpus meum, quia repræsentat meum corpus.*

Septima, Caluini. ² *Hoc est efficax signum corporis mei, & proinde corpus meum dicitur, quia illud exhibet.*

Octaua ^h quorundam Calvinistarum, *Hoc est corpus meum. id est, vos discipuli estis corpus meum mysticum.*

Nona, quam ¹ Lutherus excogitauit per iocum, serio à nonnullis recepta, *Hic panis, est corpus à me factum.*

Proprie, non figuratè explicanda esse illa **H O C**
EST CORPVS MEVM.

CAP. IX.

PRIMÒ, Sacramenta à Deo institui solent proprijs, & non Metaphoricis verbis. 1. ne erretur in eorum vsu. 2. quia id patet ex Sacramētis antiquis. 3. ex Baptismi institutione, vel potius promulgatione aut præcepto, Ioan. 3. nec refert vti voce *renascendi*: nam statim explicatur: *ex aqua & Spiritu sancto*: deinde vox illa ad Sacramenti essentiam non spectat, sed ad effectum. At per hæc verba **H O C E S T C O R P V S M E Y M** instituitur Sacramentum, vt omnes fatentur. Ergo. &c.

Secundò, nihil solet magis simpliciter, ac propriè explicari quam Testamentum 1. ne detur occasio hæredibus litigandi 2. cū vetus Testamentum instituitur ^a 24. Exod. omnia propriissimis & apertis explicantur verbis. 3. ex Testamentis ^b Iacob, ^c David, ^d Tobiz, ^e Marathiz. 4. ex lege ciuil ff. de legat. 3. leg. non aliter. At hic Testamentum institui nouum constat ex illis: *Hic est sanguis*

^a & Hebr. 9.

^b Genes. 49. v. 28.

^c 1. 3. Reg. 2.

^d Tobie 4.

^e 1. Mach. 2.

meus noni Testamenti.

Tertiò, pacta debent etiam propriissimè exprimi, ne locus relinquatur canillis. Sed hic pactum quoque habetur: nimirum dandi hæreditatem æternam, si modo perseueretur in cultu vnius veri Dei.

Quartò, præceptum, & dogma præcipuum non solet metaphoris inuolui in scriptura, nisi fortè clarius explicetur alibi. At hic haberi præceptum, & dogma præcipuum Christianæ fidei nec aduersarij negant, nullibi autem clarius explicatur. Ergo hic propriis exprimitur verbis.

Quinto, non Phariseis, sed Apostolis loquebatur Dominus. At illis tanquam futuris totius orbis magistris, & tunc quidem rudibus proponebat clarissimè omnia: vel dicta obscurius, exponebat deinde. Quomodo ergo in adeo re graui loqui incepisset obscurè?

Sextò, ut cum debita reuerentia Sacramentum istud perciperent, veritatem illius intelligere debebant. At qua ratione nisi Dominus loqueretur propriè?

Sep timò, nullum extat vestigium aliter quàm propriè Domini verba vsurpanda esse i. quia omnes sacri huius res scriptores iisdem vtuntur verbis. Math. Marcus, Lucas, Paulus: nullus veterum ea intellexit tropicè: imò ^f multi expressè docent esse accipienda propriè: nullus scripturæ aut fidei, aut explicationis Ecclesiæ locus nos cogit ea figuratè sumenda. At si hoc non sufficit ad probandum ea propriè vsurpanda esse, peribit in cæteris fides. [Pari enim ratione diceretur, verbi gratia, cum legimus: *Verbum caro factum est*, sensum esse, verbum significatur siue figuratur caro factum, & similia.]

^f ut Chrysost.
& Theophyl.
in hunc locum
Cyrill. Catech.
4. Ambros. 4.
de Sacram. 5.
Cyr. Alexandr.
epist. ad Colo-
ssium.

^a 14. *vers.* 22.λαβὼν ὁ ἰησοῦς
ἄρτον, καὶ ἄλο-
γῶν, ἔκλασεν.^b v. 23. καὶ λα-
βὼν τὸ ποτήριον
ἄχαριστίας
ἰδοὺν αὐτοῖς.^c 12. v. 19.καὶ λαβὼν ἄρ-
τον, ἄχαρισ-
τας ἔκλασεν.^d 1. Cor. II. v.23. ἰδὼν ἄρ-
τον καὶ ἄχα-
ριστας ἔκλασεν.^e cap. 26. v.26. λαβὼν ὁ
ἰησοῦς τὸν ἄρτον
καὶ ἄλογῶν,ἔκλασεν 27. καὶ
λαβὼν τὸ ποτή-
ριον, καὶ ἄχα-
ριστίας ἰδοὺναὐτοῖς in
editione Plan-
tiniana anni

1584.

^f *vers.* 16. τὸποτήριον τῆς
ἄλογίας ὁ ἄ-
λογοῦν, καὶκοινωνία τῆς ἁ-
μαρτίας τῆς ἁ-
γοῦς ὅτι.^g v. 11. *Et*

Luc. 9. v. 16.

^h v. 36. *Et*

Marci 8. v. 6.

ⁱ v. 41.*Probatnr ex verbis institutionis.*

CAP. X.

R I M Ò, Dominus gratias egit, ac
benedixit. nam ^a Marcus loquēs
de pane, dicit ἄλογῶν: cū de ^b
calice ἄχαριστίας, qua voce ^c Lu-
cas & ^d Paulus vtruntur ad conse-
crationē panis. Mathæus in Latiniscodicibus & in Græco complutenſi, ac Syriaco ha-
bet, *Benedixit*: in multis tamē ^e Græcis habet
Gratias agens: vnde colligitur vtrumque Chri-
stum feciſſe ac Euangelistas vnum ex alio vo-
luiffe intelligi. Sed quid benedixit? *Panem*, & *vi-*
num. 1. ex Corinth. 1. cap. 10. ^f *Calix cui ἄλο-*
γοῦμεν benedicimus, nonne *communicatio sanguinis* Chri-
ſti eſt? non dubium eſt autem Paulum ſeruaviſſe, à
Chriſto ritum inſtitutum. 2. Luc. 9. miraculum
narrans de panibus dixit ἄλογοῖν αὐτοῖς *benedixit*
eos. 3. ſicut illa, *fregit, Et dedit* referuntur ad mate-
riam, ſic & illud, *benedixit*, cum dicitur *Accepto pa-*
ne benedixit, fregit, deditque diſcipulis. 4. Iuſtinus
Apolog. 2. ἄχαριστίαν retulit ad panem, quem vo-
cavit *τροφὴν ἄχαριςτιζάν*: cibum *Eucharistiſtatum*,
id eſt ſanctificatum, ac benedictum. 5. omnes li-
turgie Iacobi, Baſilij, Chryſoſt. & aliorum habēt
tum in conſecratione panis tum vini: *Et gratias*
agens, Et ſanctificauit, ſeu benedixit. vnde conſtat
ineptē hæreticos velle hanc benedictionem ad
Deum referri, ita vt idem ſit, ac *benedixiſſe Deo*.At Dominus non cōſueuerat huiusmodi gratias
agere, vel benedicere, niſi quando aliquid mirabile
facturus: gratias legitur egiſſe. ^g Ioan. 6. cum
quinque multiplicauit panes. ^h Math. 15. cum
ſeptem ⁱ Ioan. 11. cum excitauit Lazarum: Igi-
tur hāc aliquid mirabile patrare volebat. Præter in-
ſtitutionem

Institutionem alicuius signi cum nec quidem dicatur simili cæremonia vsum in institutione Baptismi.

Ergo verè corpus suum in Sacramento instituebat.

Secundò, quia omnes hæreticorum interpretationes suprà. cap. 8. sunt falsæ.

Prima, tum quia Apostoli cernebant Christum reuera sedere. Ad quid ergo eos monebat se sedere? tum quòd dum ait: *Hoc est*, &c. rationem reddidit cur debeant accipere, & edere, vt pater ex simili phrasi in traditione calicis, apud Mathæum 26. v. 21. vbi dictio *rationalis enim* ponitur: *Hic est enim sanguis*, &c. quæ autem ratio, *Edite, quia hic sedeo*?

Secunda 1. quia inauditus est tropus, demonstrando aliquid per pronomen *Hoc*, non intelligere ipsam rem demonstratam, sed actionem quæ circa versatur 2. quia *Hic calix*, in consecratione calicis requirit totam actionem significare, est enim calix res quædam certa, & vna.

Tertia, 1. quia nõ debuisset dicere *Corpus meum est instar panis*: si non daretur corpus, sed potius, *panis est instar corporis mei*, quia dabatur panis, & refecit, significando, vel repræsentando corpus 2. quia Langus putat articulum græcum esse semper signû subiecti in propositione, & proinde τὸ ἐστὶ τὸ σῶμα μου idem esse ac, *corpus meum est hoc*. sed fallitur, tum quòd articulus etiam sequitur prædicatum, vt in illis ^k ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἄλσος τῆς γῆς: *vos estis sal terre*. ^k *Math. 5. v.*
Item, ^l *vos estis τὸ φῶς lux*. tum quia Paulus ^m ^{13.} dixit τὸ ἐστὶ τὸ σῶμα.
^l *v. 14.*
^m *1. Corinth. II. v. 24.*

Quarta 1. quia vel, *hoc*, accipitur adiectiuè. vel substantiuè: si prius nõ potest panem importare: debet enim cû substantiuo cõcordare, Panis autè tã Græcè quã Latinè est masculini generis. *Hoc* verò, Græcè τὸ, neutrius, quod proinde refertur ad corpus σῶμα neutrû quoque. Si posterius, non rectè dicitur de re quæ clare cernitur, nisi sit neutrius generis: nec enim diceretur rectè de Petro manifestè viso *Hoc est Petrus*. Deinde in illis apud Lucam: τὸ ἐστὶ τὸ σῶμα.

DE SACRAM. EVCH.

*Οὗτος ὁ ποτήριον διαθήκεν ἐν τοῦ αἵματος μου, τὸ διὰ τῶν ὑμῶν ἐκ-
 χυμένον :* *Hic calix novum Testamentum in sanguine*
meo pro vobis effusus, siue, qui effunditur, vel sensus est:
Hoc vinum significat calicem effusum, pro vobis : & hoc
 non : nusquam enim vinum pro calice sumitur. vel,
hic calix vini effusus pro vobis significat sanguinem meum,
 neque etiam illud. nam calix vini non est effusus
 pro nobis, sed verus Christi sanguis : sensus ergo
 erit, *Hic est calix sanguinis mei, siue, hic est meus verè*
sanguis. Igitur & similiter sensus erit horum, *hoc est*
corpus meum. 2. quia, verbum, *est,* habet simpli-
 ciss. & communiss. significationem, ita vt omnia
 verba resoluantur in illud & in aliquid aliud. Sic
 enim dicitur, *homo ambulat,* id est, *est ambulans.* Er-
 go nequit trahi ad significationem alterius verbi.
 3. quia hoc verbum est omnium copula proposi-
 tionum coniungens cum subiecto prædicatum;
 quod si suam variaret significationem, variaretur
 quoque veritas omnium propositionum. 4. *Est*
 vel solum importat conjunctionem vnitis cum al-
 tero, vel esse omnibus commune rebus : in quo er-
 go tropicè poterit accipi ? tropi enim non ponun-
 tur in verbis nisi ratione alicuius peculiaris signifi-
 cati quod importatur in vno verbo, & non in al-
 tero. 4. nullus rethor vsquam scripsit tropum es-
 se posse in verbo *est.*

Dices in explicatione verborum, *est,* accipitur
 ordinarie pro, *significat* vt *Amare, est diligere,* id est,
significat diligere.

Respondeo, reuera tunc etiam significare pro-
 prie, esse. Sed quia tunc prædicatur signum de fi-
 gno, & totum esse signi est significare, propterea,
 idem est in his propositionib. *Est, ac significat:* At id
 sine tropo.

Quinta 1. quia communicatio idiomatum non
 oritur nisi ex vnione hypostatica : nam nec qui-
 dem propter vnionem animæ cum corpore, potest
 dici propriè homo immortalis, sed tantum mortali-
 lis. post solutionem enim à corpore amplius non

est homo: multo minus ergo hæc communicatio locum inueniet in vnione Sacramentali, quæ minor est 2. vnio Sacramentalis iuxta Boquinum est in ipso Sacramento, non in corpore vel pane. At idiomatum communicatio, non fit inter vnitas naturas, sed in ipso supposito vel toto, in quo cõsistit vnio. Igitur nequit dici, vi istius communicationis, *hic panis est corpus*, sed solum, *hoc Sacramentum est panis & corpus*. 3. idiomatum communicatio est mutua. At etsi interdum signum accipitur pro signato, vt imago Cæsaris dicitur Cæsar, nusquam tamen signatum pro signo, nec enim ipse Cæsar recte usurparetur pro imagine suâ 4. hac communicatione non solum nomina naturarum, sed proprietatum, ad inuicem communicabilia sunt. At quis dicere auderet, *Panis est animatus, vnus diminutis, &c. corpus Christi est rotundum, triticum, expers vite, &c.*

Sexta 1. quia probatum est pronomen, *Hæc*, non posse accipi pro *pane*. 2. nusquam accipitur, *corpus Christi*, in scriptura nisi pro naturali, vel mystico, nusquam pro figura corporis 3. quia in recto casu dicitur, *corpus* ⁿ *datum pro nobis* scilicet tunc in Eucharistia, *Patri oblatum*: vel ^o *dandum* scilicet in cruce. At figura non est data, vel tradita, pro nobis in remissionem peccatorum, nec, si dicas figuram esse corporis traditi, prædicationem attributi *Si non*, & in sanguine *et xuris* in recto seruabis.

Septima. 1. iisdem arguunt. nec enim per, *hoc*, intelligit aliud quam panem. 2. Ex sententia illa septima Caluini sequitur apertè nihil aliud esse manducare Christum, nisi credere in Christum. At credere in Christum non est vere manducare Christum, iuxta Caluinum 4. instit. 17. §. 5. Ergo iuxta hæc septimam sententiam Caluini non verè māducatur in Eucharistia corpus Christi, nec dici poterit proinde iuxta sensum Caluini panis ille corpus Christi: Maior probatur, māducare est actio manducantis, non manducati. At in manducatione corporis Domini, iuxta Caluinistas, nulla est actio

DE SACRAM. EVCH.

hominis manducantis, nisi ipsum credere. Nam illa unio corporis Domini nobiscum, quæ sequitur post actum fidei, non est actio aliqua, sed relatio sequens apprehensionem fidei: vel si actio est, non nostra, sed Christi erit. Ergo ipsum credere, est manducare secundum Calvinum 3. nihil aliud reuera tribuit Calvin. Eucharistiæ quam symbolum esse ad memoriam reuocans Christi passionem, & fidem hac ratione excitans. At hoc idem Sacramenta vetera, Baptismus, verbum Dei, imago crucifixi æquè, vel melius præstant: Et tamen ineptè dicerentur illa esse propterea corpus Christi. Ergo, & ineptè diceretur propter hanc unicam rationem, esse Eucharistiam Christi corpus.

Respondent vetera Sacramenta non vocari Christi corpus: quia nondum Christi passio peracta erat.

Contra 1. est extrinsecum signo rem futuram, vel præsentem significare 2. neque peracta erat passio cum dixit Christus: *Hoc est corpus meum*: 3. hæc responsio non habet locum in Baptismo, imagine, crucifixi, & verbo Dei, & tamen nequeunt dici corpus Christi.

Octaua. Refellitur, quia corpus mysticum non est traditum pro redemptione nostra, sicut corpus de quo ibi agit Christus.

Nona. 1. eadem ratione reiiicitur. [2. ad quid potius hoc dixit de pane, quam de agno, aut cæteris rebus?]

Soluntur obiectiones.

CAP. XI.

PRIMA, cùm dixit Christus, *Hoc est corpus meum*, demonstrabat solum panem, non enim per nos, affuit corpus nisi perfecta consecratione. Ergo de pane loquebatur non de corpore suo.

Secunda, vinum obtulit bibendum cùm dixit: ^a *Math. 16. Bibite ex eo omnes.* Nam tunc nudum erat vinum. *πίνα ἰξ αὐτοῦ* Igitur non nisi figuratè biberunt sanguinem: vel *πίνα* præstigiis vsus est Christus, quippe qui vinum obtulerit, & dum essent bibituri, illud de medio sustulerit.

Tertia, pronomen *ἡν*, & *Hic* Latinè, in consecratione calicis demonstrat *ἡν* *calicem*, & non sanguinem. Ergo pronomen, *Hoc*, demonstrat panem in consecratione corporis.

Quarta, hebræi genus neutrum non habent. Ergo non dixit Dominus. *Hoc est corpus meum*, sed, *Hic est corpus meum*, demonstrando panem.

Quinta, quod accepit benedixit, ac fregit Dominus & discipulis dedit. Accepit autem, benedixit, ac fregit panem. Ergo & dedit.

Sexta, prius res esse debet, quam pronuncietur esse. Sed corpus Christi non est in Eucharistia antequam dicatur, *Est*. Ergo falso dicitur *est*, nisi sumatur pro *Fit*.

Septima, ista oratio: *Hoc est corpus meum*, est operatoria iuxta Papistas, sicut illa, *Fiat lux*. Ergo debet sumi pro *fit*, & proinde tropicè.

[Octava, vel *est* significat adesse corpus, vel quòd finita verborum prolatione eodem erit instanti: non prius, quia propositio adhuc est imperfecta, nec quidquam determinatè significat Si posterius,

DE SACRAM. EVCH.

sequetur 1. falsam esse propositionem, nam non est, sed erit corpus 2. duas contradictorias simul esse veras : cum enim nondum sit corpus, eodem instanti dici poterit. *Hoc non est corpus meum*, & eodem per nos, *Hoc est corpus meum*.]

Nona, hæc propositio: *Hoc est corpus meum*, est sacramentalis. Igitur & significatiua, ergo significat panem esse corpus Christi significatiuè.

Decima, nisi Apostolis venisset in mentē, *corpus*, ibi, accipi figuratè debere, turbati fuissent de re tam prodigiosa. Atqui leguntur quietè admodum illud Sacramentum sumpsisse. Ergo, &c.

Vndecima, Christus de suo dixit corpore: *Accipite, & manducate*. Nequit autem proprie manducari: vel ergo loquitur de pane, figura corporis sui, vel de manducatione spiritali corporis sui per fidem, quæ est manducatio impropria.

Duodecima, si *corpus* ibi accipiatur propriè, vel significat solum corpus, vel totum Christum. Si prius, ubi anima, sanguis, deitas? si posterius 1. erit cōfusa battologia: *Hoc est corpus, hic est sanguis*: idem enim significabunt, & poterit de corpore dici: *Hic est sanguis*, & è contra 2. necessariò debet admit-
ti figura intellectionis ac proinde tropus.

^b Calvin. 4.

Inst. 17. §. 21.

^c §. 22.

^c Exod. 12. v.

11.

^d in Hebræo.

v. 9. in vulga.

1^a editione 83.

v. 7. Videbitur

Deus Deorum

in Syon.

^e v. 16.

^f v. 39.

^g v. 4.

^h v. 16.

ⁱ v. 12. &

27.

^k vers. 5.

^l v. 16. 27.

^m v. 9.

^b Decima tertia, Genes. 17. dicitur: *Circumciso est* *fædus*, Exod. 12. *Angelus* dicitur *Deus*. Item: ^c *Agnus est Phasæ*, id est *transitus*, Leuitici. 16. *Sacrificia sunt expiationes*. ^d Psal. 84. *Arca est Deus*. ^e Math. 3. *Columba dicitur Spiritus sanctus* Ioan. 7. ^f *Nondum erat spiritus* 1. Corinth. 10. ^g *Petra erat Christus*. Item: ^h *Panis est communicatio corporis Christi* 1. Corinth. 12. ⁱ *Ecclesia est Christus*, ^k Tit. 3. *Baptismus est lauacrum regenerationis*. Genes. 41. ^l *septem boues, sunt septem anni*. Math. 13. *semen est verbum Dei*. Ioā. 10. ^m *Ego sum ostium*, & similia, in quibus omnibus nequit verbum *est*, substantiuè accipi, sed vel, pro *significat*, aut aliquid simile.

Decima quarta, in consecratione calicis non so-

lūm est tropus in voce *Calix*, sed etiam Testamenti. quia neque vinum, neque sanguis dici possunt *Testamentum*, sed tantū *signum testamenti*. 1. quia renouaretur alioquin quotidie testamētum Christi, & antiquaretur præcedēs 2. necesse esset Christum sæpè mori: Testamentum enim non valet nisi interueniente morte Testatoris. 3. Lucas vocat Testamentum id quod in calice erat. At Mathæus ait: ⁿ *Hic est Sanguis meus novi Testamenti*, in quo aperte distinguit sanguinem à Testamento, ^o Lucas verò & ^p Paulus dicunt calicem, esse *Testamentum in sanguine*, & proinde sanguis non erit Testamentum propriè, alioquin sensus esset: *Sanguinem esse testamentum in sanguine*, quod est absurdum quia nihil est in seipso. vinum autem non esse Testamentum istud, satis per se constat. Igitur per vocem, *Testamenti*, intelligitur Testamenti signum. 4. Marcus, & Mathæus debent per Lucam, & Paulum exponi: quia illorum sunt verba pauciora, istorum plura. Ergo illud: *Hic est sanguis* significabit: *Hoc est testamentum in sanguine meo*: id est, signum Testamenti sanguine meo confirmati, & similiter *Hoc est corpus meum*, exponetur: *Hoc est Testamentum in corpore meo*.

Decima quinta, loquebatur de vino Christus cum ait: ^q *Nō bibam à modo ex hoc gemmine vitis*, &c. At hoc dixit post consecrationem. Ergo post eam remansit verè vinum & consequenter non adfuit sanguis nisi figuratè.

Ad 1. negatur Antecedens: sed demonstratur non præcisè corpus, neque præcisè panis sed substantia, siue contentum sub his speciebus: quod quidem licet fuerit panis ante consecrationem: tamen vi verborum incipit esse corpus Domini, ita vt sensus sit iuxta ^r D. Thomam: *Substantia sub his speciebus est corpus meum*, siue iuxta ^s Guilmundum: *Hoc, hæcenus panis, nunc est corpus meum*.

Ad 2. negatur propositio, nam, ex hoc, non significat ex hoc vino, sed ex eo quod sub speciebus vini conti-

Q uij

ⁿ 26. vers. 28.

ὅτι τὸ
αἷμα μου τὸ
νέου δια-
κνί.

^o 22. v. 20.

^p 1. Corinth.

11. v. 25.

^q Math. 26.

v. 29. ἔμνημι
ἀπ' ἀπὸ ἐκ τού-
του τοῦ γινώμα-
τος τοῦ ἀμπε-
λου.

^r 3 p. q. 78. ar.

2. Et 5. ac in
cap. 11. prioris
ad Corinth.

^s libro 2.

DE SACRAM. EVCH.

netur, antea quidem vinum, sed finita consecratio-
ne, *sanguis* impium est autem Dominū præstigiato-
rem vocare, verè enim & sanguinem consecrauit,
& obtulit bibendum.

Ad 3. negatur Antecedens: nam ex communi vsu
loquendi, & ex ipso textu, necessariò per calicem
intelligitur contentum in calice: nec enim ipsum
vas effundendum erat pro nobis, sed quod erat in
vase.

Ad 4. resp. sicut hebræi pronomen, sic nec no-
men neutrum habere: quociens corpus apud eos
est etiam masculini generis, & proinde demōstra-
ri potuit per masculinum pronomen 2. Domini
verba Hebraica [siue Syriaca] rectius expōita à
Marco, & Luca, & eo qui Mathæum transtulit in
Græcum, quam ab alio quoquam: porrò cū, *pa-
nem ἄρν.* generis masculini dixissent, pronomen,
τὸν, neutrum posuerunt, quod non nisi ad corpus
referri potuit.

Ad 5. Resp. 1. aduersarios illud soluere debere:
nam volunt Dominum accepisse vulgarem panem
& tamen dedisse Sacramentalem. 2. Ex ipsis verbis
Euangelij constare, non dedisse quod acceperat
eodem quo acceperat modo. Nam postquam ac-
cepit, benedixit, & proinde benedictione mutauit
in corpus suum, [deinde fregit certè non panem
quia iam non erat, sed tantū propriè, quæ remā-
serant species & denominatione extrinseca à spe-
ciebus, consequenter suum corpus, quod denique
simul cum speciebus dedit]

Ad 6. Negatur Maior 1. quia sufficit vt sint tem-
pore simul: idque vel moraliter, vel physicè: [mor-
aliter quando proximè post prolationem verbo-
rum, siue ad primum non esse illorum, adest signifi-
catum, ex communi enim loquendi hominum vsu
præsens nō dicitur, instans solum momentaneū, sed
etiā quod pluribus durationis partibus respondet,
idque breuius, vel longius, prout ratio subiecti exi-
git. Vnde nō falsò enunciat, qui dicit *Ego sum tacens*

6. proximè taceat.] Physicè quādo in ultimo reuera instāti terminatio verborū quod respōdet puncto in linea, adest actu significatum vt in profito contigit. 2. Quia sufficit verificari propositionem, pro tempore quo res erit, vel fuit: sicut cum dicimus *Antichristus est hostis Christi: Adam creatus est*, & similia. Ad Minorē, admittitur. Ad conclusionem negatur.

Nam illud, *est*, non habet vim nisi coniungat attributū cum subiecto: donec enim audiamus prædicatum, indifferens est prolatio subiecti, & verbi: atque adeò incompleta enunciationis ratio, ac significatio. Non coniungit autem, in materia præsentis, nisi completè exprimatur *corpus meum*, tunc autem reuera adest corpus Christi. Proinde in illā enunciatione, & simul vim habet verbum *est*, & simul suum significatū adest, nimirum *corpus*: [quod neque fit, neque panis fit corpus, neque corpus fit panis. Quare in hac enunciatione fit minimè quadrare poterit.]

Ad 7. negatur conseq. 1. quia tam æquè est operatorium *est*, quam *fiat*, nec debet modus loquendi Deo præscribi. Non enim minus curauit ægrōtos dicens: ¹ *Tolle grabatum tuum & ambula.* Item ² *mulier dimissa es ab infirmitate tua*, &c. quam alijs ³ *quod* ⁴ *quod* ⁵ *quod* ⁶ *quod* ⁷ *quod* ⁸ *quod* ⁹ *quod* ¹⁰ *quod* ¹¹ *quod* ¹² *quod* ¹³ *quod* ¹⁴ *quod* ¹⁵ *quod* ¹⁶ *quod* ¹⁷ *quod* ¹⁸ *quod* ¹⁹ *quod* ²⁰ *quod* ²¹ *quod* ²² *quod* ²³ *quod* ²⁴ *quod* ²⁵ *quod* ²⁶ *quod* ²⁷ *quod* ²⁸ *quod* ²⁹ *quod* ³⁰ *quod* ³¹ *quod* ³² *quod* ³³ *quod* ³⁴ *quod* ³⁵ *quod* ³⁶ *quod* ³⁷ *quod* ³⁸ *quod* ³⁹ *quod* ⁴⁰ *quod* ⁴¹ *quod* ⁴² *quod* ⁴³ *quod* ⁴⁴ *quod* ⁴⁵ *quod* ⁴⁶ *quod* ⁴⁷ *quod* ⁴⁸ *quod* ⁴⁹ *quod* ⁵⁰ *quod* ⁵¹ *quod* ⁵² *quod* ⁵³ *quod* ⁵⁴ *quod* ⁵⁵ *quod* ⁵⁶ *quod* ⁵⁷ *quod* ⁵⁸ *quod* ⁵⁹ *quod* ⁶⁰ *quod* ⁶¹ *quod* ⁶² *quod* ⁶³ *quod* ⁶⁴ *quod* ⁶⁵ *quod* ⁶⁶ *quod* ⁶⁷ *quod* ⁶⁸ *quod* ⁶⁹ *quod* ⁷⁰ *quod* ⁷¹ *quod* ⁷² *quod* ⁷³ *quod* ⁷⁴ *quod* ⁷⁵ *quod* ⁷⁶ *quod* ⁷⁷ *quod* ⁷⁸ *quod* ⁷⁹ *quod* ⁸⁰ *quod* ⁸¹ *quod* ⁸² *quod* ⁸³ *quod* ⁸⁴ *quod* ⁸⁵ *quod* ⁸⁶ *quod* ⁸⁷ *quod* ⁸⁸ *quod* ⁸⁹ *quod* ⁹⁰ *quod* ⁹¹ *quod* ⁹² *quod* ⁹³ *quod* ⁹⁴ *quod* ⁹⁵ *quod* ⁹⁶ *quod* ⁹⁷ *quod* ⁹⁸ *quod* ⁹⁹ *quod* ¹⁰⁰ *quod* ¹⁰¹ *quod* ¹⁰² *quod* ¹⁰³ *quod* ¹⁰⁴ *quod* ¹⁰⁵ *quod* ¹⁰⁶ *quod* ¹⁰⁷ *quod* ¹⁰⁸ *quod* ¹⁰⁹ *quod* ¹¹⁰ *quod* ¹¹¹ *quod* ¹¹² *quod* ¹¹³ *quod* ¹¹⁴ *quod* ¹¹⁵ *quod* ¹¹⁶ *quod* ¹¹⁷ *quod* ¹¹⁸ *quod* ¹¹⁹ *quod* ¹²⁰ *quod* ¹²¹ *quod* ¹²² *quod* ¹²³ *quod* ¹²⁴ *quod* ¹²⁵ *quod* ¹²⁶ *quod* ¹²⁷ *quod* ¹²⁸ *quod* ¹²⁹ *quod* ¹³⁰ *quod* ¹³¹ *quod* ¹³² *quod* ¹³³ *quod* ¹³⁴ *quod* ¹³⁵ *quod* ¹³⁶ *quod* ¹³⁷ *quod* ¹³⁸ *quod* ¹³⁹ *quod* ¹⁴⁰ *quod* ¹⁴¹ *quod* ¹⁴² *quod* ¹⁴³ *quod* ¹⁴⁴ *quod* ¹⁴⁵ *quod* ¹⁴⁶ *quod* ¹⁴⁷ *quod* ¹⁴⁸ *quod* ¹⁴⁹ *quod* ¹⁵⁰ *quod* ¹⁵¹ *quod* ¹⁵² *quod* ¹⁵³ *quod* ¹⁵⁴ *quod* ¹⁵⁵ *quod* ¹⁵⁶ *quod* ¹⁵⁷ *quod* ¹⁵⁸ *quod* ¹⁵⁹ *quod* ¹⁶⁰ *quod* ¹⁶¹ *quod* ¹⁶² *quod* ¹⁶³ *quod* ¹⁶⁴ *quod* ¹⁶⁵ *quod* ¹⁶⁶ *quod* ¹⁶⁷ *quod* ¹⁶⁸ *quod* ¹⁶⁹ *quod* ¹⁷⁰ *quod* ¹⁷¹ *quod* ¹⁷² *quod* ¹⁷³ *quod* ¹⁷⁴ *quod* ¹⁷⁵ *quod* ¹⁷⁶ *quod* ¹⁷⁷ *quod* ¹⁷⁸ *quod* ¹⁷⁹ *quod* ¹⁸⁰ *quod* ¹⁸¹ *quod* ¹⁸² *quod* ¹⁸³ *quod* ¹⁸⁴ *quod* ¹⁸⁵ *quod* ¹⁸⁶ *quod* ¹⁸⁷ *quod* ¹⁸⁸ *quod* ¹⁸⁹ *quod* ¹⁹⁰ *quod* ¹⁹¹ *quod* ¹⁹² *quod* ¹⁹³ *quod* ¹⁹⁴ *quod* ¹⁹⁵ *quod* ¹⁹⁶ *quod* ¹⁹⁷ *quod* ¹⁹⁸ *quod* ¹⁹⁹ *quod* ²⁰⁰ *quod* ²⁰¹ *quod* ²⁰² *quod* ²⁰³ *quod* ²⁰⁴ *quod* ²⁰⁵ *quod* ²⁰⁶ *quod* ²⁰⁷ *quod* ²⁰⁸ *quod* ²⁰⁹ *quod* ²¹⁰ *quod* ²¹¹ *quod* ²¹² *quod* ²¹³ *quod* ²¹⁴ *quod* ²¹⁵ *quod* ²¹⁶ *quod* ²¹⁷ *quod* ²¹⁸ *quod* ²¹⁹ *quod* ²²⁰ *quod* ²²¹ *quod* ²²² *quod* ²²³ *quod* ²²⁴ *quod* ²²⁵ *quod* ²²⁶ *quod* ²²⁷ *quod* ²²⁸ *quod* ²²⁹ *quod* ²³⁰ *quod* ²³¹ *quod* ²³² *quod* ²³³ *quod* ²³⁴ *quod* ²³⁵ *quod* ²³⁶ *quod* ²³⁷ *quod* ²³⁸ *quod* ²³⁹ *quod* ²⁴⁰ *quod* ²⁴¹ *quod* ²⁴² *quod* ²⁴³ *quod* ²⁴⁴ *quod* ²⁴⁵ *quod* ²⁴⁶ *quod* ²⁴⁷ *quod* ²⁴⁸ *quod* ²⁴⁹ *quod* ²⁵⁰ *quod* ²⁵¹ *quod* ²⁵² *quod* ²⁵³ *quod* ²⁵⁴ *quod* ²⁵⁵ *quod* ²⁵⁶ *quod* ²⁵⁷ *quod* ²⁵⁸ *quod* ²⁵⁹ *quod* ²⁶⁰ *quod* ²⁶¹ *quod* ²⁶² *quod* ²⁶³ *quod* ²⁶⁴ *quod* ²⁶⁵ *quod* ²⁶⁶ *quod* ²⁶⁷ *quod* ²⁶⁸ *quod* ²⁶⁹ *quod* ²⁷⁰ *quod* ²⁷¹ *quod* ²⁷² *quod* ²⁷³ *quod* ²⁷⁴ *quod* ²⁷⁵ *quod* ²⁷⁶ *quod* ²⁷⁷ *quod* ²⁷⁸ *quod* ²⁷⁹ *quod* ²⁸⁰ *quod* ²⁸¹ *quod* ²⁸² *quod* ²⁸³ *quod* ²⁸⁴ *quod* ²⁸⁵ *quod* ²⁸⁶ *quod* ²⁸⁷ *quod* ²⁸⁸ *quod* ²⁸⁹ *quod* ²⁹⁰ *quod* ²⁹¹ *quod* ²⁹² *quod* ²⁹³ *quod* ²⁹⁴ *quod* ²⁹⁵ *quod* ²⁹⁶ *quod* ²⁹⁷ *quod* ²⁹⁸ *quod* ²⁹⁹ *quod* ³⁰⁰ *quod* ³⁰¹ *quod* ³⁰² *quod* ³⁰³ *quod* ³⁰⁴ *quod* ³⁰⁵ *quod* ³⁰⁶ *quod* ³⁰⁷ *quod* ³⁰⁸ *quod* ³⁰⁹ *quod* ³¹⁰ *quod* ³¹¹ *quod* ³¹² *quod* ³¹³ *quod* ³¹⁴ *quod* ³¹⁵ *quod* ³¹⁶ *quod* ³¹⁷ *quod* ³¹⁸ *quod* ³¹⁹ *quod* ³²⁰ *quod* ³²¹ *quod* ³²² *quod* ³²³ *quod* ³²⁴ *quod* ³²⁵ *quod* ³²⁶ *quod* ³²⁷ *quod* ³²⁸ *quod* ³²⁹ *quod* ³³⁰ *quod* ³³¹ *quod* ³³² *quod* ³³³ *quod* ³³⁴ *quod* ³³⁵ *quod* ³³⁶ *quod* ³³⁷ *quod* ³³⁸ *quod* ³³⁹ *quod* ³⁴⁰ *quod* ³⁴¹ *quod* ³⁴² *quod* ³⁴³ *quod* ³⁴⁴ *quod* ³⁴⁵ *quod* ³⁴⁶ *quod* ³⁴⁷ *quod* ³⁴⁸ *quod* ³⁴⁹ *quod* ³⁵⁰ *quod* ³⁵¹ *quod* ³⁵² *quod* ³⁵³ *quod* ³⁵⁴ *quod* ³⁵⁵ *quod* ³⁵⁶ *quod* ³⁵⁷ *quod* ³⁵⁸ *quod* ³⁵⁹ *quod* ³⁶⁰ *quod* ³⁶¹ *quod* ³⁶² *quod* ³⁶³ *quod* ³⁶⁴ *quod* ³⁶⁵ *quod* ³⁶⁶ *quod* ³⁶⁷ *quod* ³⁶⁸ *quod* ³⁶⁹ *quod* ³⁷⁰ *quod* ³⁷¹ *quod* ³⁷² *quod* ³⁷³ *quod* ³⁷⁴ *quod* ³⁷⁵ *quod* ³⁷⁶ *quod* ³⁷⁷ *quod* ³⁷⁸ *quod* ³⁷⁹ *quod* ³⁸⁰ *quod* ³⁸¹ *quod* ³⁸² *quod* ³⁸³ *quod* ³⁸⁴ *quod* ³⁸⁵ *quod* ³⁸⁶ *quod* ³⁸⁷ *quod* ³⁸⁸ *quod* ³⁸⁹ *quod* ³⁹⁰ *quod* ³⁹¹ *quod* ³⁹² *quod* ³⁹³ *quod* ³⁹⁴ *quod* ³⁹⁵ *quod* ³⁹⁶ *quod* ³⁹⁷ *quod* ³⁹⁸ *quod* ³⁹⁹ *quod* ⁴⁰⁰ *quod* ⁴⁰¹ *quod* ⁴⁰² *quod* ⁴⁰³ *quod* ⁴⁰⁴ *quod* ⁴⁰⁵ *quod* ⁴⁰⁶ *quod* ⁴⁰⁷ *quod* ⁴⁰⁸ *quod* ⁴⁰⁹ *quod* ⁴¹⁰ *quod* ⁴¹¹ *quod* ⁴¹² *quod* ⁴¹³ *quod* ⁴¹⁴ *quod* ⁴¹⁵ *quod* ⁴¹⁶ *quod* ⁴¹⁷ *quod* ⁴¹⁸ *quod* ⁴¹⁹ *quod* ⁴²⁰ *quod* ⁴²¹ *quod* ⁴²² *quod* ⁴²³ *quod* ⁴²⁴ *quod* ⁴²⁵ *quod* ⁴²⁶ *quod* ⁴²⁷ *quod* ⁴²⁸ *quod* ⁴²⁹ *quod* ⁴³⁰ *quod* ⁴³¹ *quod* ⁴³² *quod* ⁴³³ *quod* ⁴³⁴ *quod* ⁴³⁵ *quod* ⁴³⁶ *quod* ⁴³⁷ *quod* ⁴³⁸ *quod* ⁴³⁹ *quod* ⁴⁴⁰ *quod* ⁴⁴¹ *quod* ⁴⁴² *quod* ⁴⁴³ *quod* ⁴⁴⁴ *quod* ⁴⁴⁵ *quod* ⁴⁴⁶ *quod* ⁴⁴⁷ *quod* ⁴⁴⁸ *quod* ⁴⁴⁹ *quod* ⁴⁵⁰ *quod* ⁴⁵¹ *quod* ⁴⁵² *quod* ⁴⁵³ *quod* ⁴⁵⁴ *quod* ⁴⁵⁵ *quod* ⁴⁵⁶ *quod* ⁴⁵⁷ *quod* ⁴⁵⁸ *quod* ⁴⁵⁹ *quod* ⁴⁶⁰ *quod* ⁴⁶¹ *quod* ⁴⁶² *quod* ⁴⁶³ *quod* ⁴⁶⁴ *quod* ⁴⁶⁵ *quod* ⁴⁶⁶ *quod* ⁴⁶⁷ *quod* ⁴⁶⁸ *quod* ⁴⁶⁹ *quod* ⁴⁷⁰ *quod* ⁴⁷¹ *quod* ⁴⁷² *quod* ⁴⁷³ *quod* ⁴⁷⁴ *quod* ⁴⁷⁵ *quod* ⁴⁷⁶ *quod* ⁴⁷⁷ *quod* ⁴⁷⁸ *quod* ⁴⁷⁹ *quod* ⁴⁸⁰ *quod* ⁴⁸¹ *quod* ⁴⁸² *quod* ⁴⁸³ *quod* ⁴⁸⁴ *quod* ⁴⁸⁵ *quod* ⁴⁸⁶ *quod* ⁴⁸⁷ *quod* ⁴⁸⁸ *quod* ⁴⁸⁹ *quod* ⁴⁹⁰ *quod* ⁴⁹¹ *quod* ⁴⁹² *quod* ⁴⁹³ *quod* ⁴⁹⁴ *quod* ⁴⁹⁵ *quod* ⁴⁹⁶ *quod* ⁴⁹⁷ *quod* ⁴⁹⁸ *quod* ⁴⁹⁹ *quod* ⁵⁰⁰ *quod* ⁵⁰¹ *quod* ⁵⁰² *quod* ⁵⁰³ *quod* ⁵⁰⁴ *quod* ⁵⁰⁵ *quod* ⁵⁰⁶ *quod* ⁵⁰⁷ *quod* ⁵⁰⁸ *quod* ⁵⁰⁹ *quod* ⁵¹⁰ *quod* ⁵¹¹ *quod* ⁵¹² *quod* ⁵¹³ *quod* ⁵¹⁴ *quod* ⁵¹⁵ *quod* ⁵¹⁶ *quod* ⁵¹⁷ *quod* ⁵¹⁸ *quod* ⁵¹⁹ *quod* ⁵²⁰ *quod* ⁵²¹ *quod* ⁵²² *quod* ⁵²³ *quod* ⁵²⁴ *quod* ⁵²⁵ *quod* ⁵²⁶ *quod* ⁵²⁷ *quod* ⁵²⁸ *quod* ⁵²⁹ *quod* ⁵³⁰ *quod* ⁵³¹ *quod* ⁵³² *quod* ⁵³³ *quod* ⁵³⁴ *quod* ⁵³⁵ *quod* ⁵³⁶ *quod* ⁵³⁷ *quod* ⁵³⁸ *quod* ⁵³⁹ *quod* ⁵⁴⁰ *quod* ⁵⁴¹ *quod* ⁵⁴² *quod* ⁵⁴³ *quod* ⁵⁴⁴ *quod* ⁵⁴⁵ *quod* ⁵⁴⁶ *quod* ⁵⁴⁷ *quod* ⁵⁴⁸ *quod* ⁵⁴⁹ *quod* ⁵⁵⁰ *quod* ⁵⁵¹ *quod* ⁵⁵² *quod* ⁵⁵³ *quod* ⁵⁵⁴ *quod* ⁵⁵⁵ *quod* ⁵⁵⁶ *quod* ⁵⁵⁷ *quod* ⁵⁵⁸ *quod* ⁵⁵⁹ *quod* ⁵⁶⁰ *quod* ⁵⁶¹ *quod* ⁵⁶² *quod* ⁵⁶³ *quod* ⁵⁶⁴ *quod* ⁵⁶⁵ *quod* ⁵⁶⁶ *quod* ⁵⁶⁷ *quod* ⁵⁶⁸ *quod* ⁵⁶⁹ *quod* ⁵⁷⁰ *quod* ⁵⁷¹ *quod* ⁵⁷² *quod* ⁵⁷³ *quod* ⁵⁷⁴ *quod* ⁵⁷⁵ *quod* ⁵⁷⁶ *quod* ⁵⁷⁷ *quod* ⁵⁷⁸ *quod* ⁵⁷⁹ *quod* ⁵⁸⁰ *quod* ⁵⁸¹ *quod* ⁵⁸² *quod* ⁵⁸³ *quod* ⁵⁸⁴ *quod* ⁵⁸⁵ *quod* ⁵⁸⁶ *quod* ⁵⁸⁷ *quod* ⁵⁸⁸ *quod* ⁵⁸⁹ *quod* ⁵⁹⁰ *quod* ⁵⁹¹ *quod* ⁵⁹² *quod* ⁵⁹³ *quod* ⁵⁹⁴ *quod* ⁵⁹⁵ *quod* ⁵⁹⁶ *quod* ⁵⁹⁷ *quod* ⁵⁹⁸ *quod* ⁵⁹⁹ *quod* ⁶⁰⁰ *quod* ⁶⁰¹ *quod* ⁶⁰² *quod* ⁶⁰³ *quod* ⁶⁰⁴ *quod* ⁶⁰⁵ *quod* ⁶⁰⁶ *quod* ⁶⁰⁷ *quod* ⁶⁰⁸ *quod* ⁶⁰⁹ *quod* ⁶¹⁰ *quod* ⁶¹¹ *quod* ⁶¹² *quod* ⁶¹³ *quod* ⁶¹⁴ *quod* ⁶¹⁵ *quod* ⁶¹⁶ *quod* ⁶¹⁷ *quod* ⁶¹⁸ *quod* ⁶¹⁹ *quod* ⁶²⁰ *quod* ⁶²¹ *quod* ⁶²² *quod* ⁶²³ *quod* ⁶²⁴ *quod* ⁶²⁵ *quod* ⁶²⁶ *quod* ⁶²⁷ *quod* ⁶²⁸ *quod* ⁶²⁹ *quod* ⁶³⁰ *quod* ⁶³¹ *quod* ⁶³² *quod* ⁶³³ *quod* ⁶³⁴ *quod* ⁶³⁵ *quod* ⁶³⁶ *quod* ⁶³⁷ *quod* ⁶³⁸ *quod* ⁶³⁹ *quod* ⁶⁴⁰ *quod* ⁶⁴¹ *quod* ⁶⁴² *quod* ⁶⁴³ *quod* ⁶⁴⁴ *quod* ⁶⁴⁵ *quod* ⁶⁴⁶ *quod* ⁶⁴⁷ *quod* ⁶⁴⁸ *quod* ⁶⁴⁹ *quod* ⁶⁵⁰ *quod* ⁶⁵¹ *quod* ⁶⁵² *quod* ⁶⁵³ *quod* ⁶⁵⁴ *quod* ⁶⁵⁵ *quod* ⁶⁵⁶ *quod* ⁶⁵⁷ *quod* ⁶⁵⁸ *quod* ⁶⁵⁹ *quod* ⁶⁶⁰ *quod* ⁶⁶¹ *quod* ⁶⁶² *quod* ⁶⁶³ *quod* ⁶⁶⁴ *quod* ⁶⁶⁵ *quod* ⁶⁶⁶ *quod* ⁶⁶⁷ *quod* ⁶⁶⁸ *quod* ⁶⁶⁹ *quod* ⁶⁷⁰ *quod* ⁶⁷¹ *quod* ⁶⁷² *quod* ⁶⁷³ *quod* ⁶⁷⁴ *quod* ⁶⁷⁵ *quod* ⁶⁷⁶ *quod* ⁶⁷⁷ *quod* ⁶⁷⁸ *quod* ⁶⁷⁹ *quod* ⁶⁸⁰ *quod* ⁶⁸¹ *quod* ⁶⁸² *quod* ⁶⁸³ *quod* ⁶⁸⁴ *quod* ⁶⁸⁵ *quod* ⁶⁸⁶ *quod* ⁶⁸⁷ *quod* ⁶⁸⁸ *quod* ⁶⁸⁹ *quod* ⁶⁹⁰ *quod* ⁶⁹¹ *quod* ⁶⁹² *quod* ⁶⁹³ *quod* ⁶⁹⁴ *quod* ⁶⁹⁵ *quod* ⁶⁹⁶ *quod* ⁶⁹⁷ *quod* ⁶⁹⁸ *quod* ⁶⁹⁹ *quod* ⁷⁰⁰ *quod* ⁷⁰¹ *quod* ⁷⁰² *quod* ⁷⁰³ *quod* ⁷⁰

DE SACRAM. EVCH.

ciantur instanti, habetur pro presenti ad verbum est. negatur etiam secunda, vel quia propositio negatiua non verificatur pro instanti quo est corpus, sed pro præcedenti quo nondum est, & proinde non sunt pro eodem instanti veræ. vel si ad idem referantur tempus affirmatiuæ, affirmatiua sit sola vera. Nam cum significatio propositionis in ultimo compleatur instanti, & in ultimo adsit corpus, falsa erit negatiua.]

Ad 9. Anteced. duobus modis propositionem dici Sacramentalem. 1. quia explicat Sacramentum, siue significationem eius, qualis est ista ^x *Apocal. 17. v. 9. αἱ ἑπτὰ καὶ ἑπτὰ ὄρη αὐτῆς.* ^x *7. ἰὼν τοῦ ἐγὼ τὸ μυστήριον αὐτῆς γινώσκων.* *Septem capita, septem montes sunt, præmittitur namque: 1. Ego dicam tibi Sacramentum mulieris. 2. quia per eam Sacramentum instituitur, vel conficitur. priori modo est solum significatiua non autem posteriori, sed rem ipsam importat eum enim dicitur: Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non significatur, siue figuratur Baptismus aut aqua, sed rouvera baptizatur aliquis reali aqua.*

Ad 1. & secundam consequentiam, negatur, quia hæc propositio: *hoc est corpus meum*, prioris generis est. 1. quia est de essentia Sacramenti: nam nec hæretici illam prætermittere auderent, sed præmittunt semper. 2. qui ubicumque in scripturis est explicatio mysterij id declarat ipsa scriptura. at hic nulla est huiusmodi declaratio.

Ad 10. negatur Maior. 1. quia fuerant iam instructi, & præmoniti à Christo. 2. quia Christus eorum mentes illustrabat vt simpliciter crederent. Nam & multa alia mirabilia sine turbatione audierant vt eum quem videbant in terra, tunc etiam in cælo esse. Ioan. 3.

Ad 11. negatur non posse manducari Christi corpus. Ad manducationem enim sufficit transmissio rei ab ore ad stomachum per instrumenta naturalia. alioquin nec pueri edentuli vnquam comederent, nec nos cum integras deglutimus hostias. Christi autem corpus eo transmittitur modo sub

panis & vini speciebus.

Ad 12. propriè solum intelligi corpus, cætera adesse per concomitantiam: Nec tamen battalogiam esse, quia aliter significatur sub speciebus panis, aliter sub speciebus vini.

Ad decim tertij prim. test. vide infra ad 14. argumentum. Ad 2. sicubi dicatur de Angelo, *est Deus*, totam rationem verbi poni propriè, & sine tropo in significando. Nam constat Angelum tunc solum institui ad repræsentandum prædicatum. Quare *est* non poterit coniungere prædicatum istud cum subiecto nisi significatiuè, siue repræsentatiuè. At in consecratione corporis non constat panem institui ad repræsentandum: sed potius contrarium. Quare ibi *est* nullomodo poterit significatiuè usurpari. Ad ² 3. sensum non esse, *Agnum* significare transitum: sed propriè denominari Pascha, quod immolaretur in transitus memoriam, vnde v. 27. vocatur victima transitus, & Marc. 14. v. 12. & Luc. 22. v. 7. simpliciter vocatur Pascha. Ad 4. respond. 1. nullibi haberi. 2. [reuera fuisse expiationes legatos.] Ad 5. non inueniri in Psalmis sed solum in citato 84. illud: *videbitur Deus Deorum in Syon.* quod exponunt Aug. Hierony. Theodor. & alij de ipso vero Deo, non de arcâ. Ad 6. respond. 1. non dici Spiritum sanctum esse columbam, sed descendisse sicut columbam. 2. si diceretur columba Spiritus sanctus intelligi debere vt testimonium secundum, si diceretur Spiritus sanctus columba id intelligendum vt testimonium octauum. Ad 7. resp. 1. haberi in textibus correctioribus, *Nondum erat Spiritus datus.* 2. etsi non haberetur, minimè sensum esse, *Nondum significabatur Spiritus sanctus*, aut aliquid simile: sed: *Nondum descendisse in Apostolos*, vt Hierony. legit q. 9. ad Hedibiam. Ad 8. *Petram* equidem dici Metaphoricè de Christo, sicut *ostium*, *Leo*, &c. At verbum substantiuum *est*, nullo modo, importat enim proprietates, significatas Metaphoricè per huius-

² [Gregor. 2
Valentia in 3.
D. Thom. q. 3.
de presentia
Christi in Eucharist. puncto
1. respondet in
eo loco Exodi
non agi de ipso
agno. sed de caeremoniâ ipsa
esui agni, qua
celebrabatur
transitus: vt
idem sit. Est
Phase ac est
ceremonia
Phase siue transitus
qua propriè etiam dicebatur Pascha,
iuxta illud Luca 22. v. 1. *Appropinquabat dies festus azymorum qui dicitur Pascha.*

DE SACRAM. EVCH.

modi nomina, propriè & verè conuenire Christo, qui est vera spiritualis petra. Ad 9. nullum ibi esse in verbo *est* tropum, nam reuera panis consecratus in quantum sumitur (vt illïc Paulus accipit: loquitur enim de vsu panis huius) est realis corporis Christi communicatio. Ad 10. nullibi inueniri. 1. enim Corinth. 12. v. 12. solum habetur:

^a καὶ ὡς πρὸς τὸ
σώμα ἐν ᾧ, καὶ
μέλη ἔχον πολ-
λὰ, πάντα δὲ τὰ
μέλη τῷ σώμα-
τι, τῷ ἐν ᾧ πολ-
λὰ ὄντα, ἐν ᾧ
σώμα, ὅπου καὶ
ἐστὶν ὁ Χριστός.

^a sicut unum corpus multa membra habet, omnia
autem membra sunt unum corpus: ita et Christus: id
est, ita se habet Christus verè, non autem significa-
tiuè cum corpore suo mystico, sunt enim verè
omnes fideles cum eo, non autem significatiuè, v-
num corpus mysticum. Ad 11. reuera Baptismum
esse, non significare, lauacrum regenerationis.
Ad 12. & 13. vt ad 2. ad 14. vt ad 8.

Ad argumētum 14. Respondeo esse quidem tro-
pum in voce *calicis*, sed adeo vsitatum vt de eo du-
bitari nequeat. Deinde satis Euangelista explica-
uit cum ait hunc calicem pro nobis effundendum,
solus enim sanguis effusus est pro nobis. In voce
Testamenti nulla est figura. Testamentum enim fœ-
dus, seu pactum duo significat. 1. ipsam Testatoris
voluntatem. 2. authenticum instrumētum quo cō-
tinetur siue exprimitur huiusmodi voluntas, per
quod hæres acquirit ius ad hereditatem. priori mo-
do dicitur, Genes. 17. Circuncisio signum fœderis,
posteriori ^b ibidem dicitur fœdus, atque in hac ac-
ceptione dicitur Eucharistia propriè Testamentū.
Ad 1. probationem, negatur quia Eucharistiæ cele-
bratio, non est noua Testamēti institutio, sed eius-
dem repetitio: sicut Circuncisio repetebatur sæpè
nec antiquabatur præcedens. Ad 2. negatur 1. vt ad
primam, secundo, quia mors Christi non fuit Te-
stamentum, sed Testamenti confirmatio: sufficit
autem ad confirmationem vna mors.

Obiiciunt etiam celebrari Eucharistiam in com-
memorationem Christi, sed memoria est absen-
tium. Ergo abest Christi corpus maximè cum finis
corporis Christi sit alius quam commemorare, hoc

^b v. 2. Eccle-
siastici 44. v.
21. vocatur
testamentum.

enim est symbolorum propriè.

Respondetur hanc commemorationem esse annunciationem mortis Domini vt loquitur Paulus 1. Corinth. 11. Ad conclusionem negatur ad probationem : & Christi corpus in Eucharistia significare mortem Christi, & esse in alimentum animar. Ad tertiam accipi Testamētum apud Math. pro Testamento priori modo, & reuera à sanguine distingui: apud Paulum, & Lucam pro Testamento posteriori modo, nec à sanguine distingui. Et sanguinem esse Testamentum in sanguine, vt diuerso modo sanguis consideratur. Nam in quantum est Sacramentum habet Testamenti rationem: vt verò consideratur effusus, siue effundendus in cruce, habet rationem eius, per quem huiusmodi Testamentum sancitur, nec inde vlla sequitur absurditas: non enim dicitur sanguis in sanguine, quasi in eo contentus, sed quia sanguis vt Testamentum, est, per seipsum effundendū, confirmāus. Ad 4. resp. 1. n. eutrū per alium exponendū, quod loquantur clarè, clarius Math. & proinde per quem alij potius exponendi essent 2: etsi Math. per alios exponeretur, nihil tamen cōtra nos sequitur nam apud Lucam, & Paulum intelligitur verè Testamentum: non autem signum Testamenti.

Ad decimam quintam, siue ea dicta sint ante, vt refert Lucas, & verisimilius est, siue post consecrationem, non tamen referri ad calicem consecratum, sed ad antea potatū vt ea refert ^c Anselmus. Non enim vult Dominus dicere se non amplius celebraturum Euchar. sed non amplius bibiturum, ex eo quod biberat antea vino, id est non bibiturum, more humano ad reficiendas vires.

^c in eum Math. locum.

*Probatnr eadem veritas ex 10. prioris
ad Corinthios.*

С. П. XII.

PRIMO, si tantum esset figura sanguinis Christi hoc Sacramentum, sufficeret prima Christi institutio, nec requireretur noua quotidie consecratio ad rationem Sacramenti, sicut nec exigitur ad aquam in Sacramento Baptismi. Sed Apostolus supra vocat in Eucharistia, *Calicem benedictionis cui (inquit) benedicimus.* quod de consecratione intelligendum, nec quidem aduersarij negare possunt, cum fateantur necessariam consecrationem, vt vinum fiat Sacramentum. Ergo non est tantum figura sanguinis, sed verus sanguis.

^a 15. πὲρ τῆς
 αἰῶνος τῆς ἰσλο-
 γίας ὁ ἀλογῶ-
 μη, ὅχι καὶ το-
 νία τῶ ἀμαρ-
 τῶ χριστοῦ ἔστι.
^b Calvin. &
 Martyris hūc
 locum.

^b Respondent consecrationem illam, solum efficere ut commune vinum, sit sanguinis signum. Contra, vel id, quia Sacramentum est ad placitum signum, vel quia naturalem habet analogiam ad rem significatam. Si prius, sufficit prima institutio, si posterius non eget consecratione, quia hoc habet à natura.

ε υ. 24. τὸ πῶς
 μου ἔστι τὸ σῶ-
 μα τὸ ὑπερ ὑ-
 μῶν κλωμαγον.
 δ υ. 15. τὸν
 ἄρπον ὃν κλω-
 μῃ, οὐχὶ κοι-
 νωσία τῶ σώμα-
 τος αὐτοῦ λαβοῦν
 ἔστι.

Secundo 1. Corinth. 11. cum ait Paulus: *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur*, per *frangitur* intelligit immolatur, ut etiam tateretur Calvinus. Ergo & cum hoc cap. 10 ait *Panem quem frangimus*, idem est, ac si diceret: *panem quem immolamus*, at non immolamus panem triticeum, sed corpus Christi. Ergo per panem ibi intelligit Paulus Christi corpus.

Tertio, Paulus ait nos communicare sanguini & corpori Domini in Eucharistia. At id non debet intelligi figuratè, ergo proprie corpus & sanguinem sumimus Christi.

Probatur Minor. i. quia sensus literalis semper eligendus est nisi contrarium euidenter probetur:

2. quia sic exposuerunt ^e Chrysoſt. ^f Cyrill. 3. ^e in hunc lo-
quia inde Apoſtolus intendit auertere Corinthios ^{cum}.
à ſacrificijs Gentilium, & eſu immolatarum car- ^f lib. 10. in
nium vt ex textu patet, quod nimirum præſtantio- ^{Ioan. cap. 13.}
rem habeamus menſam. At ſi ſolùm proponeretur
figura corporis Domini, idem eſſet ac qui oſtēde-
ret veſtem ſericam aliqui depictam, vt cum auerte-
ret ab alia reali veſte ſumenda.

*Idem probatur ex Cap. II. eiusdem
epistola Pauli.*

СЛ. XIII.

Perhaps the most important of the new books is *Principles of Economics* by Alfred Marshall, which is a revised edition of his *Principles of Political Economy* (1890). It is a book of great value to the student of economics, and it is one of the best of the new books.

R I M O, a *qui manducat*, scilicet corpus, & *bibit indignè*, scilicet sanguinem Domini, *iudicium sibi manducat & bibit.*

 At qui ita sumit non recipit fide,
aut spiritu, & tamen recipere dici-
tur, ergo reuera suscipit ore corpus, & sanguinem
Christi.

Secundò, qui indignè sumit dicitur non diiudicare corpus Domini. At si figuratè recipiat, quâvis indignè, nihilominus verè diiudicat, nam non tantam adhibet reuerentiam, quam adhiberet si Domini corpus esset.

Tertio, dicitur: *Reus corporis & sanguinis Domini*. At nec in scriptura, nec in communi loquendi usu dicitur aliquis reus alterius rei, vel personæ quæ eam in se non afficit, vnde quantumcumque Deus offendatur, non tamen dicitur propterea aliquis reus Dei. Ergo Reus corporis, & sanguinis dicitur qui ipsum verum corpus, & sanguinem indigne tractat, siue recipit.

^b Respondent primò, hæc omnia dici, quia indigne tractantur Symbola corporis Christi, quarum

a vers. 27.
 ος ἀν' ἰδιῶν τῶν
 ἄφρων τῶν καὶ
 πῶν τὸ πῶν τῶν
 τῶν καὶ ἀν-
 ἰστῶν ὡς οὐκ ἔστι
 τῶν σώματος, καὶ
 τῶν ἀφρων τῶν
 καὶ οὐκ ἐστὶν
 corporis, et san-
 guinis domini.
 v. 29. χῆμα
 ἰαυτῶ ἰδιῶν καὶ
 πῶν καὶ διαπρί-
 νων τὸ σῶμα τῶ
 καὶ οὐκ, non di-
 iudicans corpus
 Domini.

b Calvin. 4.
Inst. 17. 5. 33.
Et Martyris
hunc locum.

DE SACRAM. EUCH.

iniuria in Christum refertur. Contra 1. hoc non sufficit, ut dicatur aliquis reus corporis, vel non diiudicare corpus, quia rationabiliter pari pœna deberet plecti ac si ipsum affecisset corpus. At certe qui solum conculcaret imaginem regis quamvis ex malitia, dummodo non veller hoc idem facere regi non plecteretur eadem pœna ac qui ipsum Regem conculcaret. 2. prohibentur à Paulo indignè communicantes, id est cum conscientia peccati mortalis. Ergo si solum prohibentur à communicatione Symbolorum, prohibentur etiam à tractatione, vel consideratione imaginum Christi, & prædicationis verbi quod est ridiculum. Hęc enim sunt etiam symbola Christi.

Secundò, indignè communicantes condemnari, quia non recipiunt corpus Domini quod eis offertur; idem enim est ac si conculcarent pedibus. Contra 1. non reprehendit Apostolus quod non, sed quod indignè recipiant 2. quia manducare sibi iudicium in manducatione alicuius rei, non est nolle recipere, sed sumere quod sumptum noceat 3. si nollent impij Christi sumere corpus, non accederent ad communionem. Ergo cum accedunt non in eo peccant, quòd Domini corpus nolunt, sed quòd illud volunt cum sint illo indigni. 4. omnes interpretes, atque veteres hunc locum intellexerunt nobiscum ^c Origen. ^d Basil. ^e Hefych. ^f Chrysost. ^g Hierony.

^c homil. 1. in Psal. 37.

^d 2. de Bapt.

3.

^e 6. in Levitic.

^f Homil. 24.

in priorem ad Corinth. prope finem.

^g in 1. Malac.

Aug. 5. de Baptism.

8. & 1.

contra Cresconium.

25.

^h Calvin. sup.

§ 34.

Obiicitur ^h primò Aug. tract. 26. in Ioan. ait ab impijs sumi tantum visibile Sacramentum, non rem Sacramenti. At per rem Sacramenti intelligit non solum gratiam, sed etiam corpus Christi. Quia rem Sacramenti distinguit à visibili Sacramento, & proinde comprehendit quidquid, in Sacramento, invisibile est. Ergo impij non sumunt corpus Christi iuxta Augustinum.

Negatur minor 1. quia ibidem ait, Patres antiquos in Manna sumpsisse rem Sacramenti, & tamen constat non sumpsisse Christi corpus 2. quia

quia cum asserit ibidem, impios carnem non sumere Christi addit *spiritualiter*, vt intelligeremus se loqui de Sacramenti effectu. Ad rationem respōdeo, idē corpus Christi quamuis inuisibile comprehendisse Aug. sub visibili Sacramento, quia non maiorem percipiunt ex cōmunionē fructum peccatores, et si corpus Christi recipiant, quam si tantum reciperent signum.

Secundō, tract. 59. in Ioan. ait Apostolos ceteros panem māduasse Dominum, Iudam verō panem manducasse Domini: & serm. 2. de verbis Domini. *Tunc (inquit) erit unicuique corpus & sanguis Christi si quod in Sacramento sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducetur, spiritualiter bibatur.*

Respondeo, quia res æstimatur ex fructu, steepissime illud solum dici tale, vel verē tale apud Aug. quod habet effectum coniunctum, sicut ¹ eodem teste, vocabula vsurpantur aliquādo in ^k scriptura non secundum substantiam, sed secundum effectum. Atque in eo sensu tunc verē unicuique corpus Christi esse, cum operatur vitam, & non esse eum non operatur, non quod non sit, sed quia se habet quasi non esset.

Tertiō, 12. Ciuit. 25. refellens opinionem asserentium impios quoscumque saluandos modo se ipsa comederent Christum, affirmat impios non posse dici, corpus comedere Christi, sed solum Sacramento tenus.

Respōd. loqui de corpore mystico Christi. Nam opinio quam refellit illud ita vsurpabat, vt per comedere, *vniri* significabat

¹ II. contra
Faustum. 7.
^k vt I. Corint.
15. dicitur cor-
pus spirituale
post Resurre-
ctionem: &
2. Corint. 5.
v. 16. dicitur
Christus iam
secundum car-
nem non co-
gnosci ē iγνώ-
σκειν καὶ σάρ-
κα καὶ ᾠσόν,
ἀλλὰ καὶ νῦν
ἐκ τῆς γλώσσης
καὶ.

Tom. III.

R

DE SACRAM. EVCH.

Soluntur obiectiones ex verbo Dei petita.

CAP. XIV.

^a Psalm. 113.
v. 11. *Isaia* 66.
v. 1.

PRIMA, ^a Deus est in cœlo, & Christus homo cū eo. Ergo ibi quærendus est. Igitur non in templo vel pixide. Negatur secunda consecq. cū Deus sit vbique, & Paulus dicat vbique esse quærendum quia non longè est ab vnoquoque nostrum.

Secunda, contradictio est, eodem tempore aliquid esse cum Sacramento, & non cum Sacramento. Sed si Christus est in cœlo sine Sacramento, & tamen dicatur alicubi esse cum Sacramento sequitur huiusmodi contradictio. Igitur Sacramentum erit in cœlo vel Christus non erit in Sacramento.

Ad Maiorem veram esse, si vtrique propositio de eodem secundum eandem enunciatur rationem.

Ad Minorem negatur. [1. quia vtrique dicitur de Christo secundum rationem diuersam: affirmatiua quatenus est hîc in Eucharistia Christus, negatiua quatenus est in cœlo.] 2. quia solum sequitur Christi corpus esse in Sacramento, & extra; vel esse cum Sacramento, & esse sine Sacramento, vbi nulla est negatiua, & proinde nulla propriè contradictio. sicut non sequitur, *Deus est cum cœlo, & est in terra, sine cœlo.* Ergo est simul cum cœlo, & non cum cœlo.

Tertia, omne Christi corpus est in cœlo. Sed Sacramentum Eucharistiae est Christi corpus, ergo Sacramentum Eucharist. est in cœlo.

Ad Maiorem, si accipiat de corpore Christi naturali, non esse vniuersalem, nec argumentum in prima figura quia omne additum termino singulari, non nisi particularem facit propositionem. [Nihilominus eam admittimus veram esse cum ad-

iuncto, nimirum, ita esse omne, id est totum corpus Christi in cœlo vt etiam sit in terra, quomodo omnis anima est in capite, & omnis etiā in pede.]

Ad Minorem negatur simpliciter. Nam Sacramentum Eucharistię cōtinet quidem corpus Christi, sed formaliter est visibile signum.

^b Quarta, ^c quod intrat per os in secessum vadit. Sed corpus Christi non vadit in secessum ergo nō intrat per os.

[Ad Maiorem non posse intelligi de omni cibo simpliciter. Nam qui transit in substantiam animalis non in secessum vadit.] nec qui incorruptibilis esset qui sumeretur à corpore glorioso. [Sed solum esse sensum ex omni cibo assumpto ad alimentum corporis, aliquam partem communiter in secessum ire.] At corpus Christi est incorruptibilis cibus.

^d Quinta, si ^e dixerint vobis ecce hic aut illuc est Christus nolite credere. Non igitur credendum est Papistis asserentibus Christum in altari esse.

Ad antecedens loqui de prophetis falsis, clauēulum venturis, & se pro Christo visibiliter venditantibus. At Eucharistię mysterium publicè consecratur, asseruatur, adoratur, nec in ea visibilem Christum exhibemus, vnde negatur conseq.

^f Sexta, Pauperes & semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. At si Christus est in Eucharistia contrariū erit vera, Pauperes non semper habebitis, me semper habebitis. vnde ^h August. conferens hunc locum cum illo : vobiscum sum usque, &c. ait priorem intelligi de præsentiā corporali, secundum de præsentiā maiestatis.

Ad Maiorem intelligi de præsentiā visibili, pro statu quo aliquid corporalis utilitatis recipere poterat Christus. 1. quia loquitur de obsequio à Magdalena sibi ad sua refocillanda membra præsistito. 2. per comparisonem & antichesim præsentię pauperum nobiscum. Ac illi versantur inter nos visibiliter. 3. quia phrasi simili vsus est Lucæ

^a vlt: Et ac locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum.

^b Martyria contra Gardinerum 1. par. obiect. 88.

^c Math. 15. v. 17. τὸ εἶναι πνεύματος οὐ τὸ εἶναι αὐτῶν ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς.

^d eiusd. obiect. 9.

^e Math. 24. v. 23. ἵνα πρὸς ὑμῶν ἵκηται ἰδοὺ ὁ χεῖρ τοῦ κυρίου μετὰ πιστεύοντες.

^f eiusdem obiect. 2. Et Caluini sup. §. 26.

^g Math. 26. v. 11. πάντες τὸς πόδας ἔχετε μετὰ ἱαμάτων, ἐγὼ δὲ ὑπὸ πᾶσι τοῖς ἰσχυροῖς.

^h tract. 50. in Ioan.

ⁱ Math. vlt. mo v. vltim.

^h v. 44. οὐκ οἱ λόγοι οὗς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ.

DE SACRAM. EVCH.

nimirum quia iam amplius non aderat more humano, quamvis simpliciter & reuera adesset.

Ad Minorem, has duas propositiones non esse contrarias, sed utramque veram, pro diuerso intelligendi modo: scilicet *Pauperes semper habebitis vobiscum*, nimirum præsentiâ visibili: *me non semper*. Et, *Pauperes non habebitis semper* quia post Resurrectionem nulli erunt: *me autem semper*, quia hîc præsentiâ inuisibili, & in cœlis visibili. Ad August. ¹ loqui de præsentiâ visibili.

Septima, docet scriptura Christum hominem ascendisse in cœlum, & ibi mansurum vsque ad diem iudicij. Ergo non toties in Eucharistiam venit.

Negatur conseq. quia & simul manet in cœlo, & simul adest in Sacramento: non motu locali, sed Sacramentali.

Octaua, ^k iubemur expectare Christum de cœlo, non est ergo in terra quærendus.

Respond. vt iudicem expectari.

Nona, ^l veritas carnis, ^m Christo teste, probatur aspectu, & tactu. Sed in Eucharistia nihil videtur, aut tangitur nisi panis, aut quod apparet panis, ergo ibi non est caro.

Ad Maiorem, si sensus sit *quidquid videtur, & tangitur esse corpus*, admittitur. Si, *quidquid non videtur aut tangitur non esse corpus*, negatur: Nec vsquâ id dixit Christus, alioquin cum Lucæ ⁿ 4. Christus inuisibiliter per medios transibat ludæos, caruisset proprio corpore.

Ad Minorem reuera non videri per se, nisi species panis. Sed nulla est conclusio, vt patet ex distinctione Maioris.

Decima, si sensus falli possunt circa proprium obiectum idest: Si quod putatur panis sit caro, pariter quod putatur caro poterit aliud esse. Ergo non rectè ex aspectu, & tactu carnis suæ Christus suam probauit carnem.

Responderetur enim video equidem, & tango quod mihi videtur caro, sed fortasse non est.

¹ ita enim ipse explicat semet:

Non semper habebitis me vobiscum. Quare? quoniâ conuersatus est secundum corpus præsentiâ

quadragesima diebus cum discipulis, & eis deducenstibus videndo non sequendo, ascendit in cœlum.

^k Philip. 3. v. 20.

^l Calu. 4. cap. 17. §. 29. Inst.

^m Luca 24. v. 39. Palpate,

& videte, quia spiritus carnē, & ossa non habet: sicut me videtis habere.

ⁿ v. 30.

^o Petri Mar. tyris obiect.

123.

Ad antecedens, non falli sensus circa obiectum proprium, sed benè circa id quod sub obiecto latet. Ad consequens: Non solum visu, & tactu, sed etiam suorum veritate verborum, affirmans se ipsum esse item ambulando, manducando, &c. Carnis suæ Dominus realitatem carnis probauit.

P Vndecima, ⁹ Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quidquam.

Respond. 1. Et si caro non prodesset, minimè tamen inde sequi in Sacramento non haberi. Nam multo minus prodesset triticeus panis. Et tamen volunt aduersarii in Sacramento adesse.

2. Carnem absque spiritu viuificante nihil prodesse reuera vt Aug. & Cyrillus exponunt: At caro Christi est vnita verbo & plena spiritu viuificante: hancque ita, negare nihil prodesse summè impietatis est. 3. Sensum literalem propositionis esse carnalem Intelligentiam vt à spiritali distinguitur nihil prodesse. 1. quia vbiuque caro in scripturis contra spiritum distinguitur, vel aliquid carne sublimius, non significat substantiam, sed vel infirmitatem vel corruptionem carnis, aut carnalem cogitationem, quæ omnia in idem incidunt ferè. Ex corruptione si quidem nascitur, velle suo sensu de rebus diuinis iudicare hominem. 2. Quia Cappharnaitæ non solum arbitrabantur veram nobis carnem Christi promitti, sed etiam more carnali manducandam, id est scindendam, coquendam & naturali calore in propriam animantis substantiam transmutandam: quibus aptissime respondet Dominus, dicens carnalem cogitationem nihil prodesse: ac si dixisset, animalis homo non percipit mysteria diuina. 3. quia immediatè subiungit: ^u Verba quæ ego loquutus sum vobis, spiritus, & vita sunt: quasi

¹ Caro non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt (inquit August. tract. 27. in Ioan.) carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavera: dibanatur, aut in macello venditur.

^v τα σφαγῆ & ἐν τῷ μακρῷ, πρὸς τὴν ἀγορὴν, καὶ ἐν τῷ μακρῷ.

R iiij

P Zuingliæ supra.

⁹ Ioan. 6. v. 63. ὃν πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ αἵματος, ὃς αὐτὸς ὁ θεὸς ἐστίν.

¹ ita Chrysost. Theophyl. Euthym. in hunc locum, Origen. homil. 3. in epi. ad Rom. ad illa: Ex operibus legi non iustificabitur omnis caro.

¹ Genes. 6. v. 3. Non permanebit spiritus meus in homine quia caro est. Math. 16. v. 17. Caro & sanguis non reuelauit tibi Rom. 8. v. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Et Galat. 1. v. 16.

DE SACRAM. EVCH.

dicat Non mirum, si vos non intelligitis, quia cogitationis humana, ego loquor divina vitam conferentia eternam: quæ sola fide percipienda sunt 4. ista non satis coherent: Caro non prodest quidquam id est non prodest eâ in Sacramento manducare: ^x sed (siue, idè) sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Optimè autem conueniunt si intelligamus: Carnalis cogitatio non prodest ad credendum, sed fidei spiritus, idè quidam ex vobis non credunt, quia non habent spiritum fidei, sed carnis.

^x v. 64. ἀλλ' εἰσὶν ἱεῖς ὑμῶν οἱ οὐκ ἔχουσιν.

^z Ioan. 12. v. 26. ὁπου εἰμι ἐγώ, οὐκ ἔστι καὶ ὁ δὲ δούλος ἐστί.

Duodecima. ^a Vbi sum (inquit Dominus) illis & minister meus erit. At sancti non sunt in Eucharistia: ergo neque Christus. Puerilis argumentatio.

Resp. 1. etiam concludere Christum nec in cruce, nec in sepulchro fuisse, quia ibi non erant Sancti: ac similia absurda, quæ indè faciliè quiuus deducet 2. non dixit vbi cumquæ, sed vbi vt ostenderet se loqui de consortio regni, & gloriæ beatæ.

^a Martyris obiect. 37.

^a Decima 3. vel Christus in Eucharistia est in gloria patris, vel non. si non. impium est illum à gloria Dei, ad hæc inferiora reuocare, si est ergo etiam Sancti.

Admittitur in Eucharistia Christus in gloria Patris. Ad conseq. negatur. Nam per gloriam patris vel intelligitur beatitudo obiectiua, vel formalis vel existentia in Sacramento. Si primum, [sic potest obiectiua beatitudo, nempe Deus, esse, & est in terra, sic poterit illam in terra Christus habere, vbi sancti non sunt: si secundum, quia hæc beatitudo est diuersa numero in beatis, non habet necessariam connexionem loci ea quam habet Christus cum alijs beatorum, & proinde poterit esse vbi non erunt alii. dici tamen poterunt esse simul quod sint eiusdem generis. quomodo omnes stellæ dicuntur in lumine Solis, quia omnes Solis recipiunt lumen. Et Angeli quamuis in terris, dicuntur esse in gloria & obiectiua & formali patris cum beatis omnibus.] si 3. respond. 1. hoc non esse in gloria patris propriè, quia existentia illa vel Sacramentales species non sunt gloria patris.

1. Christum in Sacramento, etiam adesse innumera-
 bilibus Angelorum choris vt testantur ^b PP. ^b Chrysost. 6.
 non est autem necesse quatenus dicatur in gloria
 cum Sanctis, simul omnes adesse: alioquin nec iam
 esset vllibi in gloria cum illis: Nec enim adhuc
 impletus est sanctorum numerus.

Decima 4. Ioan. ^c 16. *Relinquo mundum, & vado*
ad patrem. Non reliquit autem visibili præsencia so-
 lum sed etiam inuisibili 1. quia promitteret alio-
 quin frustra Spiritum sanctum qui suppleret ab-
 sentiam suam, quorsum enim vicarius si Christus
 est præsens? 2. quia opponitur ascensus Christi de-
 scensui Spiritus sancti. Ergo iam non adest Christus
 vlllo modo ratione carnis in mundo.

Negatur Minor, quia non reliquit mundum ni-
 si ratione conuersationis visibilis, & moris hu-
 mani cum dixerit: ^d *Non relinquam vos orphanos, ve-*
niam ad vos, ad 1. probationem, non frustra Spiri-
 tum sanctum adesse, quia supplet interius moti-
 bus, & instructionibus quod externis monitioni-
 bus & consolationibus visibilis præstabat Chri-
 stus, ad 2. esse contra aduersarios. Nam sicut Spiri-
 tus sanctus descendit, & tamen cælum non reli-
 quit: sic inferendum esset, Christum ascendisse in
 cælum, & tamen non reliquisse terram.

^e Decima 5. sola causa cur prohibuerit Domi-
 nus, à Magdalena tangi post resurrectionem, &
 addiderit: ^f *Nondum enim ascendi ad Patrem meum,*
 est quia nusquam alibi quam in cælo vult quærri.

Negatur 1. quia passus est postea, non modo à
 Magdalena, sed etiam 8 ab aliis mulieribus tangi.
 Ergo si, *non tangere in terra*, significat nos debere
 Christum in cælo quærere, *tangere* significabit in
 terra quærédum esse 2. quia PP. alias reddunt hu-
 ius prohibitionis causas: ^h Chrysostomus, quòd,
 Maria non accederet cum tantà, quam debebat in
 corpus gloriosum reuerentia, sed vellet solito mo-
 re Dominum familiariter alloqui, & complecti

R iiij

de Sacerdotio,
 Ep/ homil. 65.
 ad populu An-
 tioch. Ambros.

in 1. Luca ad
 illa: Apparuit
 ei Angelus,
 Gregor. 4.
 Dialog. 38.

^c v. 28. ἀφ' ἡμῶν
 ἡν ἡμεῖς, καὶ
 πρὶν ὁμιλῆσαι
 πρὸς τὴν πατέρα.

^d Ioan. 14. v.
 18. ἐκ ἀγίων
 ὑμῶν ὁρῶντες
 ἔρχομαι πρὸς
 ὑμᾶς.

^e Caluin. 4. ca.
 17. §. 20. Inst.

^f Ioan. 20. v.
 17. μὴ μεν
 ἀποῦ ὄντων
 ἀναβῆναι
 πρὸς τὴν πατέρα
 μου.

^g Math. 28. v.
 9.

^h homil. 85.
 in Ioannem.

DE SACRAM. EVCH.

^l 26. *Mora-*
lium 26.
^k 12. *in Ioan.*
30.
} *serm. 28. in*
Cantica.

Aug. tract. 121. in Ioan. quòd gereret Maria typum tunc Ecclesiæ gentilium, cui non se ostenturus erat Christus visibiliter. Idem ibidem, & ^l Gregor. quòd nondum illum tangeret fide tanquam patri æqualem. ^k Cyrillus, quia peccatorum figuram gerebat, qui non debent impuri ad Eucharistiam accedere. ^l Bernard. quòd nollet tactu, sed fide suam probari resurrectionem Christus, addi alia potest, non prohiberi tactum simpliciter, cum postea se præbuerit tangendum, sed nimiam festinationem Magdalenz: propterea enim subiunxit: *Nondum ascendi*, &c. id est non debes ad eò festinare quasi desit tempus me tangendi, nondum enim recessi à vobis, sed vade prius ad Apostolos, & eis meam nuncia Resurrectionem, & tunc commodius poteris una cum aliis me videre, ac tangere.

^m *Astor. 7.*
v. 48. & cap.
17. v. 24.

Decima 6. ^m *Deum non in manufactis templis habitat*, id est non includitur templis. Christus autem est Deus. Ergo, &c. Totum admittitur in quantum Christus est Deus, nec enim aliud argumentum concludit, ut patet ex formâ.

Decima 6. sicut Deus propter suam immensitatem non includitur in templis. Sic nec Christi corpus, quod iustam hominis staturam habet, includitur in pixide.

Respond. [1. nullam esse comparisonem, est enim finiti ad infinitum nempe corporis Christi ad Deum.] 2. sicut Deus est totus in templo, & tamen simul est extra & ideo dicitur non includi; sic Christum esse totum in pixide & extra, & proinde nec etiam includi hoc modo.

ⁿ *tract. 26. in*
Ioan. & in
Psal. 77.
^o 2. *de Sacra-*
ment. cap. 17.

Decima 7. Iudæi antiqui eandem nobiscum escam manducaverunt, ⁿ teste August. At non manducaverunt carnem Christi, ergo neque nos.

Negatur Maior. ^o vide supr. Ad Augustinum 1. hunc locum non exposuisse in commentario aliquo proprio, sed solum ad suum adducere propositum aliquid ex hac Pauli sententia. 2. iuxta Aug.

etiam, & aduersarios soli boni nobiscum eandem manducauerunt escam. At Paulus significat se loqui de esca à bonis, & malis manducata: subiungit enim *P Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo.* Ergo non agit Paulus de esca illis & nobis communis 3. Aug. ibid. docere eandem manducasse nobiscum Iudæos escam non quomodocumque, sed significatione tantum, non re: Quia, ut inquit, ipse: *⁹ Aliud est Pascha, quod Iudæi de ovis celebrant, aliud quod nos in corpore, & sanguine Domini accipimus.*

ⁱ Decima 8. Paulus 1. Corinth. 10. & 11. vocat Eucharistiam panem, etiam post consecrationem. Ergo solum est panis.

Respond. ad anteced. 1. scripturam ordinariè res vocare sicut exterius apparent, sic enim serpentem æneum, simpliciter vocat serpentem, Angelos in in formâ humanâ, viros. 2. phrasi Hebraicâ nomine panis intelligi generatim omnem cibum. 3. quia Eucharistia non est qualiscumque cibus, sed solidus & substantialis, qualis est in suo genere proportionaliter panis triticeus & quia effectus habet panis proportionaliter, ideò dici panem. Ad consequ. 1. negatur propter prædicta 2. in aduersarios militare. Nam Ioan. 6. corpus Christi vocatur panis. Ergo nihil aliud quam panis re ipsa erit. Igitur malè ibi per *corpus Christi* intelligunt spiritualem cibum.

ⁱ Decima 9. Corpora nostra post resurrectionem habebunt dotes corporis gloriosi Christi ¹ Philipp. 3. Ad stultum est expectare ea fore in pluribus locis, aut sub modica specie panis.

Respondeo, corpus Christi esse in pluribus locis, non oriri ex aliqua corporis dote gloriosi, sed omnipotentia Dei [qui in nostris id etiam præstare posset, si vellet.]

ⁱ Vigesima. Coloss. 3. *Non sunt querenda quæ sunt in terra, sed quæ sursum, ubi Christus est in dextera Dei sedens.*

P 1. Corint. 10. v. 5. ἀλλ' οὐχ ὡς τοῖς πλείοσι αὐτῶν ἐν δόξῃ οὐ ὁ Θεός.

⁹ 2. contra litteras Petilianæ. 37. item in Psal. 75. Idem in mysterio cibum, & potus illorum, & noster, sed significatione idem non specie: quia idem ipse Christus illi in Petra figuratus, nobis in carne manifestatus. ¹ Martyris obiect. 19.

² Caluini sup. §. 29.

³ versu ultimo.

⁴ Caluini sup. §. 36.

DE SACRAM. EVCH.

Respondeo, illud, *sursum* non significare elevationem cordis ad locum corporalem, alioqui omnium hominum piissimi Astrologi essent: sed elevationem à curis terrenis ad Deum atque res æternas: quod non solum fit cum Christum existentem in cælo, sed etiam adoramus in Sacramento, Magi in præsepio, Maria quæ fuit in Templo.

LIBER SECVNDVS,

QVO CONTINENTVR TE-

stimonia PP. pro veritate

corporis Christi in

Eucharistiâ.

*Testimonia PP. etatis prima, id est, ab
anno Domini. I. ad 100.*

CAP. I. II. & III.

RIMÒ, ^a liber passionis Sancti ^a CAP. I.
Andree Apostoli à suis discipulis
conscriptus, à nullis, quod appa-
reat, in dubium reuocatus, ab Ec-
clesia receptus dum inde illud: *Sal-*
ue sancta Crux, &c. sumpserit ^b à

Petro Damiano, Aloysio Lippomano & ^c Ioan- ^b *serm. 2. de*
ne à Louanio laudatus, refert Sanctum Andream *S. Andree.*
dixisse: *Ego omnipotenti Deo immaculatum agnum* ^c *in suâ Cen-*
quotidiè sacrifico. Qui cum sit verè sacrificatus, & sur à de passio-
verè à populo carnes eius manducata, integer perseve- *nibus Sancto-*
rat, & vivus. Cumque interrogaretur ab *Ægeâ* *rum, qua ha-*
quomodo id fieri posset, respondit, id sine fide in betur in Mar-
Christum percipi non posse: at certè si nihil habetur in tyrologio Mo-
Eucharistia nisi panis significans Christum, diffi- *lani.*
cilè non erat etiam sine fide percipere quomodo ^d *CAP. II.*
Christus in signo manducatus tantum, perseveret ^e *apud Theo-*
integer. *doret. Dialog.*

Secundò, ^a Ignatius ^e Epistola ad Smyrnens. ab ³

DE SACRAM. EVCH.

Euseb. Athanas. Hierony. Theodor. & aliis veteribus frequenter citata *Eucharistia* (inquit) & oblationes non admittunt, quod non confiteantur *Eucharistiam* esse carnem Salvatoris, qua pro peccatis nostris passa est, quem pater sua benignitate suscitavit.

^a ita Beza

in Dialogo Cydopa.

Respondent ^t Primò, sensum esse, nobis dari veram Christi carnem fide manducandam. Contra. nec de manducatione, nec de fide verbum Ignatius habet: sed simpliciter ait, *Eucharistiam esse carnem Christi*.

Secundò, solum velle contra hæreticos, negantes Christi carnem hoc argumentum formare: Si Christus veram non habuit carnem, Ergo nequit *Eucharistia* esse caro vera, id est symbolum vere carnis. hoc autem est falsum. Igitur & illud.

Contra. [1. si, vera caro, non significat veram carnem, sed symbolum carnis nulla stabit locutio propria.] 2. huiusmodi hæretici negassent primam consequ. Nam admittebant Christi apparentem carnem, & proinde minimè negabant symbolum veræ carnis dari posse cum possit formari etiam de carne solum apparenti, sicut Angeli pinguntur. Ergo non benè probaret Ignatius ex affirmatione Symboli veræ carnis, affirmationem veræ carnis Christi in *Eucharistia*. Quare si sit ibi aliqua argumentatio, erit ex Affirmatione carnis Christi in *Eucharistia*, ad Affirmationem eiusdem, omnià, & absolutè.

^a Petr. Martyr. 1. par contra Gardinerum obiect. 149.

^b Epistol. ad Philadelphios.

Obijcitur ⁿ ex Ignatio: ⁱ *Rogo vos ut inisset unus fidei, una predicationi, una Eucharistia utentes: una est caro Domini Iesu, & unus eius sanguis, qui pro nobis effusus est: unus etiam panis, pro omnibus confractus, & unus calix totius Ecclesie.* Ad quid distinguit carnem à pane, & sanguinem à calice, nisi quia in *Eucharistia* solus panis est, ac vinum? Ad quid vitur nomine, fractionis, & panis, nisi quod propriè sit panis, & frangatur?

Respondeo, ita distinguere, non quod sint in re diuerſa, sed in modo, aliud est enim extra Sacra-

mentum, alius in Sacramento. de nomine panis & fractionis ^k supra dictum est.

Tertium ^l testimonium est Dionys. Arcopagita: ^m *O diminissimam (inquit) & sacrosanctum Sacramentum, obducta tibi significantium signorum operimenta dignanter aperi, & perspicue nobis fac appareas: nostrosque, spirituales oculos, singulari, & aperto tuae lucis fulgore imple. At huiusmodi inuocatio stultè refectetur ad Sacramentum si solum symbolum esset.*

^k lib. i. c. 2. 12.
^l ultimo ad 13.
^l CAP. III.
^m 3. Eccles.
 Hierarch. par.
 3.

Respondent ^a hæc per Apostrophem ad rem ⁿ Marty. ob- significatam referri. Contra res ipsa non tamen poterit, sub nomine signi, siue ipsum signum inuocari, nisi contineatur res significata sub signo.

Obijcitur ex eodem Dionys. ^o *Pontifex apertum panem, & individuum aperit, & in frustra concidit. Sed* ^o *ibidem.* quare dicatur panis item & frangi, vide supra.

Ex PP. ætatis secundæ.

CAP. IIII.

VS T I N. Apolog. 2. ad Antonianum, ^o *ὅς ὡς καὶ ἐν ἁρτί, καὶ ἐν καὶ ἐν πύμα ἐντα λαμβανόμεν, ἀλλὰ ἐν πρώτῳ, διὰ λόγον τοῦ σαρκωμένου ἐν οὐκ ἔχοντος ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ σάρκα, καὶ αἷμα ἐπὶ σωτηρίᾳ ὑμῶν ἔχει. ἔτι καὶ πάλιν δι' ἄλλου λόγου τοῦ τοῦ πατρὸς ἀγαπᾶμεν διότι τὸ ἐξ ἡμῶν αἷμα, καὶ σάρκα, καὶ μεμβρὰν, τρέφεται ὑμῶν, ἐπὶ σαρκωμένου ἐν οὐκ ἔχοντος καὶ σάρκα, καὶ αἷμα ἰδιόδικου σώματος.* Non enim ut communem panem neque communem potum hac sumimus, sed quemadmodum per verbum Dei incarnatus Iesus Christus Saluator noster, & carnem, & sanguinem pro salute nostrâ habuit: sic etiam per preces verbi Dei ab ipso Eucharistiam factum cibum, ex quo sanguis, & carnes nostra per mutationem aluntur, illius incarnati Iesu, & carnem, & sanguinem esse adolcti for-

DE SACRAM. EVCH.

^a *Tertull. in Apolog. cap. 7. Et Athenagoras Apologia ad eundem Antoninum.*

^b *Martyr. Quod etiam respondet dictam Eucharistiam corpus non figuram: quia ita à Christianis vocabatur, nec erat periculum credi esse corpus: in qua dixerat Iustinus proponi in mensa, in qua poterant Gentiles facile colligere loqui Iustinum figuratè, cum ageret de carne Christi gloriosa: nihil est 1. quia magnam causam Christianorum*

mun. At si Eucharistia importat solum Symbolum Christi, non carnem. 1. debuisset id explicare Iustinus cum Apologiam pro Christianis scriberet, quibus præter alia crimina^a obijciebatur esus carnis humanarum; facile namque id soluisset, dicendo non carnem, sed solum signum carnis sumi. 2. non erat opus exemplum ex incarnatione producere ad probandum, non temerè Christianos credere panem fieri carnem. nullum enim miraculum est panem significare Christi corpus.

Respondent^b Iustinum uti incarnationis exemplo, ut probaret contra Marcionistas, nos veram Christi, sumere carnem per fidem, & proinde veram carnem Christum habere. Contm. 1. non probat incarnationem ex Eucharistia, sed Eucharistià ex incarnatione. 2. non disputat cõtra hæreticos, sed Imperatorem alloquitur qui nihil de carne Christi dubitabat. 3. comparat Eucharistiam cum incarnatione quoad modum: ut sicut hæc, Dei imperio, facta est, ita & illa per preces fiat verbi Dei. At in solo signo non est opus consecrationis prece, sed sufficit institutio prima.

Obijcitur. Primò, Iustinus ait ali corpora nostro hoc cibo: non aluuntur autem reali corpore Christi.

Respond. 1. non dixisse ali ex cibo consecrato, sed idem esse, ac si dixisset, Cibus ille ex quo carnes vestra ali solent, cum prece mysticà consecratur, efficitur corpus Christi. 2. non esse apud veteres novum dici ali corpora nostra Eucharistià non quomodo libet, sed ad immortalitatem. Iuxta illud: ^c Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitam æternam, & ego resuscitabo illud in novissimo die.

offendisset cum per ambages responderet, nec est verisimile potuisse Gentiles per tropos intelligere quod propriè dicebatur 2. quia addidit Iustinus post consecrationem non esse amplius panem, & vinum.

^c *Joan. 6. v. 54. ὁ τρώγων μου τὸ σῶμα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ ἰσχύει.*

^a Pius I. apud ^o Gratianum, ^t Burcardum, & ^d CAP. V. ^e de consecr. ^f dist. 2. can. Si per negligentiam. ^g lib. 5. decreti. ^h 1. decreti.

^s Yvonem statuit grauem pœnam in eos, quorum negligentia aliquid Dominici sanguinis in terram, vel super altare deciderit. At si tantum signum esset non maior diligentia dumtaxat adhibenda foret, quam quæ adhiberetur ne imago Christi in terram caderet. ^h Ireneus 4. cap. 34.

Ideò probat Christum esse creatorem quòd panis per consecrationem fiat corpus Christi virtute Christi. At si sola significatione credebatur id fieri, nihil probabat. Nam quivis potest signis uti ad significandum corpus Christi, & Deo gratias agere, nec tamen propterea erit filius Creatoris. Ergo credidit per realem Christi præsentiam id fieri. Ad quod planè requiritur omnipotentia Creatoris.

⁹ Item cap. eodem ^k ait corpora nostra incorruptibilia fieri, quia corpore Christi aluntur. Ergo corpus Christi ex sententia Irenæi non solum animis, sed etiam corpore percipitur.

At corpus nostrum non ascendit in cælum ut ibi gustet Christi corpus. Ergo illud accipit præsens in Eucharistia.

Respondent ^l fieri incorruptibilia corpora nostra, quia per fidem coniungimur ipso corpori Christi, & ex ea fide renouatur anima, renouatio animæ redundat in corpus.

Contra. 1. vult. Irenæus inde Resurrectionem probare. At ex illa fide nō probatur, nam dici posset solam viuificari animam, quia sola apprehendit Christum. optime autem probatur ex reali præsentia viuificationis Christi carnis in nobis 2. non erat opus alioquin potius id ex Eucharistia, quam ex quolibet alio signo probare excitante fidem. At Iren. maximè in Eucharistia vim facit.

^k Quomodo rursus dicant carnem in corruptionem devenire, & nō percipere vitam, quæ à corpore Domini et sanguine alitur.

^l Beza in Cyclope.

¹ Quomodo (inquit) constabit ei, cum panem, in quo gratia acta sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum Fabricatoris mundi filium dicant, id est, Verbum eius, per quod lignum fructificat, de quo flant fontes, deo primum quiddam sœnum, post deinde spicam, deinde planum triticum in spicâ.

DE SACRAM. EVCH.

*Quemad-
modum qui est
à terrâ panis
percipiens vo-
cationem Dei,
iam non com-
munis panis est,
sed Eucharistia
ex duabus re-
bus constans
terrenâ, & cæ-
lesti sic & /
corpora nostra
percipiētia Eu-
charistiam, iam
non sunt cor-
ruptibilia, spem
Resurrectionis
habentia.*

ⁿ obiect. 152.

• 4. cap. 32.

Idem ibidem ^m docet panem terrenū post my-
sticas preces non esse amplius communem, sed ci-
bum constantem ex re terrenâ & cælesti. Nequit
autem per cælestem intelligi sacrum significatum
signi. tum quia nihil dicitur componi ex re absen-
tâ, tum quia dici posset pariter sacrum symbolum
quodcumque, vt imago, duabus rebus constare
nimirum terrenâ & cælesti, quod falsum est. Ergo
per rem cælestem intelligitur corpus Christi.

Ibidem asserit ita panem mutari ex terreno in
cælestem, per inuocationem Dei, sicut corpora no-
stra mutabuntur per Eucharistiam ex mortalibus
in immortalia. Sed corpora nostra re ipsa, immor-
talia fient non quidem per mutationem acciden-
talem, ⁿ vt vult Martyr, sed reuera substantialem,
in quantum scilicet cineres corporum nostrorum
in corpora mutabuntur gloriosa manente tamen
eiusdem carnis realitate. Igitur panis terrenus re-
ipsa fit Christi corpus per substantialem muta-
tionem.

Obiicitur, ^o Irenæum dixisse ipsum panem esse
corpus Christi.

Respondeo, non loqui de simplici pane, sed san-
ctificato seu consecrato, qui reuera est propriè
Christi corpus.

Tertia atatis.

CAP. VII.

² lib. 2. ad
uxorem floruit
Tertull. ad ini-
tium an. 200.

RIMVM testimonium est Tertuliani
^a Non sciet (inquit) maritus (scilicet
Gentilis) Quid secreto ante omnem cibum
gustes (tu mulier fidelis) & si scieris, pa-
nem non illum credis esse qui dicitur. At si
solus esset triticeus panis in Eucharistia. (de qua
ibi agit) benè credidisset maritus Gentilis mulie-
rem suam solum suscipere panem. Id aduersarij ne-
gant,

LIBER SECVNDVS. 135

gant, quia non credidisset signum corporis Christi esse, contra id facile poterat credi. At Tertulianus loquitur de re difficili credi.

Secundum ^b eiusdem, *Caro abluitur, ut anima emaculetur, caro innungitur, ut anima consecretur, caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo sanguinetur.* ^b libro de Resurrect. car-
nis.

^c Respondent vocari corpus Christi ipsum corporis Sacramentum, contra, Tertulianus inde resurrectionem probare intēdit. At ex sola sumptione Symboli aut eius apprehensione non probatur, ut dictum est cap. superiori ad 2. Testimonium Irenzi. ^c Mart. Beza Boquium. sup.

Obiicitur primò, sed ille ^d (inquit Tertulianus) *usque nunc nec aquam reprobavit creatoris, qua suos abluit, nec oleum, quo suos ungit, nec mellis, & lactis societatem, quo suos infantat, nec panem, in quo ipsum corpus suum representat.* ^d 1. contra Marcionē pan-
lo ante mediu.

Respondeo, repræsentationem dupliciter sumi, primo pro exhibitione ipsiusmet rei in se: quomodo ipsemet Tertull. in Marcionem dixit, repræsentatum fuisse filium Dei à patre cum dixit in monte Thabor: *Hic est filius meus dilectus*, &c. secundò, pro exhibitione rei in signo, priori loquitur Tertull. in loco allegato, non posteriori.

Secundò, *Hoc lignum* ^e (inquit) *& Hieremias tibi insinuat dicturus præsicans Iudeis, venite mittamus lignum in panem eius, utique in corpus. Sic enim Deus in Evangelio quoque vestro reuelavit; panem corpus suum appellans, ut & hinc iam eum intelligas corporis sui figuram panis dedisse, cuius retro corpus in panem Prophetes figuravit.* ^e 3. in Mar-
cionem.

Respondeo sensum esse. Hieremiam ^f intellexisse *per panem corpus Christi, crucis ligno affigendum pro nobis, quia ita explicauit Christus cum dixit. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. ut hinc intelligeremus, corporis sui dedisse, id est, aperuisse figuram panis, nimirum quod panis nomine Propheta figurauerat, se tunc de corpore suo Christum manifestè explicare.* ^f Nam apertè Tertull. scribit, apud Hieremiam intelligi per panem, corpus Christi.

DE SACRAM. EVCH.

Tertiò, lib. 4. in Marcionem. *Acceptum panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei. Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus.*

Respondeo cum dixit: *Acceptum panem, &c. corpus suum illum fecit*: indicare apertè realem panis mutationem in corpus Christi. cum subiungit: *Hoc est corpus meum dicendo, id est figura, &c.* non est sensus Eucharistiae panem esse corporis figuram, sed, hoc quod fuit in Testamento veteri figura corporis sui, iam esse, per transmutationem, corpus suum: ita vt, figura corporis, non coniungatur cum illo, corpus meum, sed cum pronomine, Hoc, 1. quia subiungit in præterito: *Figura autem non fuisset, &c.* At si intellexisset Eucharistiam, figuram corporis esse, dixisset: *Figura autem non esset, &c.* 2. quia paulò infra docet Christum vocasse suum corpus, panem, non peponem aut alium cibum, vt impleteret Hierem. figuram, qui nomine panis significauerat Christi corpus. Non ergo Dominus instituit in Eucharistia figuram corporis sui, sed veterem impleuit figuram. 3. quia id apertius explicat, cum ait, loquens de sanguine Christi significato à Iacob per vinum, Genes. 8 49. *Ita Et nunc (inquit) sanguinem suum in vino consecrauit qui tunc vinum, in sanguine figurauit.* 4. quia Tertulliani propositum in hoc libro erat ostendere, Christum in Euangelio non destruxisse Testamentum vetus, sed impleisse. Itaque percurrit plurima Tertull. Christi opera, ac demonstrat Christum in omnibus dedisse operam, vt legis impleteret figuras. Igitur hoc etiam in loco non inducit figuram institutam in nouo Testamento, sed tantum impletionem veteris.

8 v. II.

^b Cap. VIII.

ⁱ homil. 13. in Exodum, expositio cap. 25.

^a Tertium, Origenis: ⁱ *Volo vos admonere religionis vestrae exemplis: nostis qui diuinis mysterijs interesse consuevistis, quomodo cum suscepistis corpus Domini, cum omni cautela, &eneratione seruati, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur: reos enim*

vos creditis, & rectè creditis, si quid inde per negligentiam decidat.

Quartum, ^k eiusdem: Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum: quando vis a pane, & poculo frueris, manducas, & bibis corpus, & sanguinem Domini: tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipsum imitare hunc Centurionem & discito: Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum. Vbi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti. At non nisi stultus nudum symbolum vocaret Dominum.

Quintum ^l eiusd. in enigmate est Manna cibum, nunc autem in specie, caro verbi Dei, & verus cibum, sicut ipse dicit: quia caro mea verè est cibum.

^m Respondent, sensum esse, antiquos obscure, nos clare percipere significationem panis Eucharistie.

Sec^o utrumque ait Origenes scilicet, & nunc ⁿ Deum clarius loqui, & clarius præstare, quod antea tantum in enigmate versabatur.

Obiicitur, primò, ex homil. 16. in Numeros: bibere dicimur sanguinem Christi, non solum Sacramento- rum ritu, sed etiam cum sermones eius recipimus.

Respondeo, non dixisse utrobique eodem sumi modo, imò enim distinguat hos duos modos satis ostendit esse diuersos. Et quidem in Sacramento, re ipsa, in concione, spiritualiter, tantum bibi.

Secundò, in 16. Math. Panis iste (inquit) quem Deus verbum corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum.

Respondeo, Origeni prætermisso literali sensu, placuisse hunc locum exponere mystice ut legenti patebit, unde per panem intellexit sermones Christi, nimirum verbum de verbo procedens, & panè de pane cœlesti Christo.

Tertiò hom. 7. in Leuiticum, cum dixisset carnem Christi esse verbum Dei, subiungit: Si enim secundum literam sequaris hoc, quod dictum est: Nisi manducaueris &c. occidit hæc litera.

Resp. 1. solum ad summum hoc testimonium

^k homil. 5. in diuersa loca Euangelij.

^l homil. 7. in Numeros.

^m ut Martyr. parte 4 libri contra Gardineros.

ⁿ Modo cum Moyses (inquit) venit ad nos, & coniuinctus est huic Æthiopissa, lex Dei non iam in figuris, & imaginibus, sicut prius, sed in ipsa specie veritatis agnoscitur: & quæ prius in enigmate designabatur, nunc in specie & veritate completur.

DE SACRAM. EVCH.

probare non agi de Eucharistiâ Ioan. 6. cap. non autê in Eucharistia haud esse Christi corpus 2. illa: *Nisi manducaueritis &c. tripliciter exponi.* 1. prorsus mysticè quomodo interpretatur Origenes 2. Capharnaiticè vt suprâ. 3. Ad litteram, quoad substantiam rei, & manducationis: figuratè verò quoad modum manducationis, id est sine læsione corporis Christi, qui sensus est huius loci germanus què tamen hîc Origen. non attigit sed nec reiecit recepit autem homil. 7. in Numeros.

° homil. 9. in
Leuiticum.

Quartò, ° *Non hæreas in sanguine carnis, sed disces potius sanguinem Verbi, Et audi ipsum dicentem, quia hic sanguis meus est qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.*

Respondeo per, sanguinem carnis vel intelligi vitulorum & hircorum sanguinem de quo loquitur Moses in loco quem Origen. tractat: vel monere vt nō inhæreamus sanguini verbi instar Capharnaitarū, sed consideremus eum esse sanguinem Dei: non quidem figuratè sed verè. eo enim asserit Origenes nos redemptos. At nō sumus redempti figura sanguinis Christi.

P in 15. Ma-
thæi.

Quintò, P *Quod ad esum per se attinet (inquit) neque ex hoc, quod non edimus de pane, verbo Dei, Et per obsecrationem sanctificato fraudamur aliquo bono, neque ex edendo abundamus aliquo bono: si quidem causa defectus est malitia, peccataque: & abundantia causa est iustitia & recta facta.*

Respondeo, loqui præcisè de esu corporali Eucharistiæ abstrahendo à bonitate, vel malitia sumentis, nam neque prodest comedere corporaliter Eucharistiam, & non spiritualiter, neque obest omittere nisi adsit contemptus aut præceptum. Nec tamen inde colligitur rem esse indifferentem, & non habere vim sanctificandi, nisi ex fide sumentis: non enim dixit Origines non habere vim ex se, sed illam non exeterci in indignè sumentes.

— 9 ibidem.

Sextò, 9 *Ille cibus qui sanctificatur per verbum Dei, & orationem incipit id quod habet materiale in ventrem*

abit, & in secessum emittitur.

Respondeo, per *materiale* intelligi *species* Sacramentales quæ respectu quantitatis, & visibilium qualitarum se instar materiz habent ad sanctificationem & significationem, ut formam.

Septimò, ¹ vocat Eucharistiam corpus typicum & Symbolicum.

Respondeo, reuera Eucharistiam esse etiam symbolum, seu signum rei sacre, id est corporis Christi, non absentis sed presentis.

Octauò, ² dicit corpus Christi non posse à peccatoribus manducari.

Respondeo, loqui de manducatione extra Sacramentum, distinguit enim hanc manducationem à manducatione panis sanctificati per verbum.

Nonò, ³ contra Celsum vocat Eucharistiam oblatum panem.

Respondeo non simpliciter vocare panem, sed mutatum in corpus Christi, oblatos (inquit) panes edimus corpus sanctum quoddam per preces effectos, & sanctificans eos, qui cum sancto proposito ipso utuntur.

⁴ Sextum testimonium est ⁵ Cypriani. ⁶ *Vi* ⁷ Cap. 9. (inquit) *inferitur corpori eius, & sanguini: & plus modo* ⁸ *passus est an-* ⁹ *in Dominum manibus atque ore delinquent, quam cum* ¹⁰ *259.* ¹¹ *Dominum negauerunt. At quis credet grauius esse* ¹² *serm. 5. qui* ¹³ *est de lapsis.* peccatum, cum peccato symbolum corporis sumere, quam Dominum negare?

Septimum, authoris sermonis de cœna Domini inter Cypriani opera. *Cœnâ dispositâ inter Sacramentales epulas, obuiarunt sibi instituta antiqua, & noua, & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem cibum magister apponit discipulis.* Per cibum inconsumptibilem, nequit intelligi panis simplex, quia non minus consumitur, quam Agnus, neque corpus Christi in sola fide, quia hoc modo eundem habuissent cibum Iudæi in Agno Paschali, quem nos in Eucharistiâ. Igitur reale corpus Christi in Eucharistiâ.

DE SACRAM. EVCH.

Octauum eiusd. *Panis iste quem Dominus discipulis porrigebat non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi (quæ certè non requiritur in constituendo simplici signo) factus est caro, & sicut in persona Christi humanitas apparebat, & latebat diuinitas, ita Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infundit essentia.*

Nonum eiusd. *Noua huius Sacramenti doctrina, & Scholæ Euangelicæ hoc primum magisterium protulerunt, & doctore Christo primum hæc mûdo innotuit disciplina, ut biberent sanguinem Christiani, cuius esum legis anti-quæ autoritas distriçtissimè interdicit : lex quippe esum sanguinis prohibet, Euangelium præcipit ut bibatur. At lex non prohibebat, ut biberetur in figura sanguis.*

Obiicitur primò, ex eod. authore: usque hodie hoc veracissimum, & sanctissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & pijsumentibus diuidit, quæ non nisi de pane proprie dicto vsurpari queunt.

Respondeo i. sensum esse, Christum primo creare panem, deinde sanctificare, ac benedicere conuertendo in corpus suum, ac tandem ita benedictum nobis illud præbere.

[i. si de corpore placeat intelligi hæc omnia, dici creati, quia adest in Sacramento per transubstantiationem, ita ut si per impossibile non extaret, ante, tunc poneretur actu, dici sanctificari, quia vi verborum consecrationis in Sacramento ponitur, diuidi, quia fidelibus distribuitur.]

Secundò, Panis iste communis in carnem, & sanguinem mutatus procreat vitam, & incrementum corporibus: ideoque ex consuetu rerum effectu fidei nostræ adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus Sacramenti inesse vita æterna effectum.

Respond. sensum esse: sicut panis communis id est verè materialis, & triticeus, dum mutatur in carnem & sanguinem nostrum, per naturalem actionem caloris naturalis, nutrit nos, & auget. Ita corpus Christi se in nobis habet spiritualiter.

Tertiò, Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuiamus, sed fide sincera panem sanctum frangimus.

Respondeo, declarare fructum Sacramenti nõ

consistere in nostro delectando corpore, vel saginando, hoc enim est *acuerē dentes ad mordendum*: sed animo nutriendo.

Quartò, *nostra & ipsius* (scilicet Christi) coniunctio, nec miscet personas, nec unit substantias, sed affectus confociat, & confederat voluntates.

Respond. velle loqui de principali Eucharistiæ effectu, ac negare hunc consistere in vnione personali cum Christo sicut in incarnatione, aut naturæ, sicut in Trinitate, sed affectus, & voluntatis. Nō meminit vnionis corporalis per Eucharistiam, quia reuera fit, & proinde neganda non erat: neque est principalis Eucharistiæ effectus.

Quintò, *Esus huius carnis, quedam auiditas est, & desiderium manendi in ipso & intra. Quod est Esca carni, hoc anima fides.*

Respondeo, loqui de Sacramenti effectu. Nam manere in Christo per Fidem, & Charitatem, est eius carnem quantum ad effectum manducare.

Sextò, Cyprianus sermone de vnctione Christiani ait Dominum in vltima Cœna panem & vinum Apostolis dedisse, militibus verò suum corpus vulnerandum. *ut in Apostolis secretius impressa sincera veritas, & vera sinceritas, exponeret gentibus, quomodo vinum, & panis caro esset, & sanguis, & quibus rationibus causa effectibus conuenirent, & diuersa nomina vel species ad vnā reducerentur essentiam, & significantia, & significata iisdem vocabulis censerentur.*

Respondeo, non opponi panem corpori, sed corpus sub specie panis, eidem corpori in specie sua: siue corpus vt cibum, eidem corpori vt victimæ. 1. quia in toto sermone tractat de excellentia religionis Christianæ supra Iudaicam, conferens hinc inde Sacramenta. At certè nihil ad hanc pertinet excellentiam, habere tantum panem nudum, siue symbolum corporis Christi. 2. quia alioquin quomodo diuersa nomina, vel species ad vnā reducerentur essentiam, & significata, iisdem vocabulis censerentur. id est & panis Eucharistiæ dice-

DE SACRAM. EVCH.

retur caro, & caro Domini diceretur panis nisi quia caro datur sub specie panis? Respondent reduci ad vnam essentiam: quia fiunt vnum Sacramentum: contra non potest fieri vnum ex symbolo presentis, & re significata absenti.

3 1. Epist. 6.

Septimò, 2 Cyprian. docere corpus domini panem vocari, ex multorum granorum adunatione congestum, & sanguinem, vinum ex botris pluribus expressum.

Respondeo solùm explicare cur Dominus ex pane, & vino voluerit hoc Sacramentum confici, & non ex alia re: propter analogiam scilicet inter panem, & vinum, ac Ecclesiam Domini, per illud significatam Sacramentum. Ita autem Dominus panem suum vocavit corpus, ut ea vocatione mutauerit in corpus suum dicendo: *Hoc est corpus meum.*

4 2. epist. 3.

Octauò, 3 Videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo. 1. vinum necessariò debet esse in calice, alioquin si desit non poterit ostendere sanguinem. 2. significare sanguinem: hoc est enim, ostendere. 3. Significare absente: ita enim aqua significat populum.

Ad primam consequentiam negatur, quia sufficit esse vinum secundum vim quam habet significandi vel ostendendi sanguinem, nempe per accidentia. Admittitur secunda. Negatur tertia. Nam non est necesse comparationes in omnibus quadrare. alioquin ut sanguis Domini significatur tanquam pretium, sic & significari deberetur populus.

Quarta atatis.

CAP. X.

RIMVM^a testim. Concilij Niceni est^a Cap. 10.
 Item (inquit) hic in divina mensa, ne humili-
 ter intenti simus ad propositum panem, & cali-
 cem, sed attollentes mentem, fide intelligamus
 situm in sacra illa mensa agnum illum Dei, tollentem pecca-
 ta mundi, incruentè à sacerdotibus immolatum (& proin-
 de in terra: non enim immolatur in cœlo) & pra-
 ciosum ipsius corpus, & sanguinem verè (& proinde non
 figuratè) nos sumentes, credere hac esse nostra resurrectio-
 nis Symbola: propter hoc enim, neque multum accipimus,
 sed parum, ut sciamus, non ad satietatem, sed ad sanctifica-
 tionem sumi.

^b Secundum Athanasij apud ^c Theodoret. ^b Cap. 11.
 Corpus est cui dicit Sede à dextris meis. cuius etiam fuit ^c Dialogo 2.
 inimicus diabolus, cum malis potestatibus, & Indei, &
 Greci, per quod corpus Pontifex, & Apostolus fuit, &
 dictus est, per id quod nobis tradidit mysterium dicens:
 Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, &c.
 quibus verbis vult probare Christum veram ha-
 buisse carnem, quia suum obrulit, & tradidit cor-
 pus, cum ait: Hoc est corpus meum. Quod sanè nihil
 concludit, si tantum corporis figuram exhibuit.

Obijciunt primò, tractatu super illa: Quicumque
 dixerit verbum in filium hominis, &c. docere Athanas.
 manducationem corporis Domini, non debere
 carnaliter accipi, quia non sufficeret tam multis
 eam manducaturis.

Respondeo, id verum, iuxta sensum Caphar-
 naïtarum. Si ita enim: breui consummaretur caro
 Christi.

Secundò, dicere carnem Christi esse spiritualem
 alimoniam, & spiritualiter distribuendam.

Respondeo, id verum, quia datur hæc caro in

DE SACRAM. EVCH.

subsidium Spiritus, distribuiturque spiritualiter, quia non scinditur in se.

Tertiò, meminisse Dominum ascensionis in cœlum, cum loqueretur de manducatione carnis, vt auditores abstraheret à corporali intellectu.

^d Responsio vt ad primum.

^a Cap. 12.

^c eodem floruit
tempore quo
Asbanasius.

Tertium ^c Hilarij: Si enim (inquit) verè verbum caro factum est, & nos verè verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est? De veritate carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus, nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostrâ verè caro est, & verè sanguis est.

ⁱ ita Calum.
ultima admo-
nitione ad We-
siphalum.

^f Respondent 1. hyperbolicè loqui. Sed ipsemet asserit ibidem: Non esse humano aut seculi sensu in Dei rebus loquendum, &c. Sed quæ scripta sunt, legenda, & intelligenda. vnde satis ostendit se propriè, non hyperbolicè loqui.

^g Martyr. Be-
za, loquimus
supr.

^g Secundò, loquitur de sumptione per fidem, & vnione per incarnationem qua naturaliter manet Christus in nobis, quia nostram assumpsit naturam.

Contra. 1. per cibû Dominicum intelligitur Eucharistia, & iuxta Hilarium in huiusmodi cibo verè verbum carnem sumimus. Ergo non figuratè. 2. Ibidem de naturali (inquit) in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus stultè, atque impiè dicimus. Quibus indicat Euchar. tantum esse mysteriû, vt nisi à Deo proponeretur, paradoxum stultissimum videretur. At Christum manducari per fidem, etsi non proponeretur à Deo, non tamè propterea stultum videretur. 3. cum ait: De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus, &c. vel loquitur de veritate carnis assumptæ, vel per fidem nobis communicatæ, vel per realitatem. non primum quia non disputat ibi de incarnatione, neque secundum, quia id non erat necesse probare ex deitate Christi asserentis: Ergo tertium.

^h ibidem.

Quartum, ^h Cur gradum quendam, atque ordinem consumande unitatis exposuit, nisi vt cum ille in patre per

naturam diuinitatis esset, nos contra in eo per corporalem eius natiuitatem: Et ille rursus in nobis per Sacramentum inesse mysterium crederetur?

Respondent Christum in nobis esse naturaliter per Eucharistiam, & vniri per fidem apud Hilarium idem esse. 1. quia similiter dixit omnes fideles vnum naturaliter esse: scilicet ratione fidei. 2. nos vnum esse naturaliter cum Patre & Filio per honorem nobis à Christo communicatum: quod nisi intuitu vnionis fidei intelligi nequit.

Contra. aliud est, apud Hilarium, aliqua naturaliter vnum esse: aliud, esse naturaliter vnum in alio. Ad prius satis est eandem rei participare naturam. Ad posterius exigitur, naturam vnus in alio verè esse.

Ad primam probationem, Hilarium loqui priori,

Ad secundam loqui posteriori modo: sed negatur haberi, hanc vnionem, apud Hilarium per fidem tantum. Ait enim honorem, quem Filius habet à Patre eundem nobis Filium communicasse, nimirum vt essemus vnum cum illo: sicut ipse est vnum cum Patre. Hoc autem fecisse per Eucharistiam qua ipse in nobis, per carnem suam, verè manet. Ergo aliud est communicari hunc honorem & solum vniri per fidem.

Quintum, ibidem ait, *Filium Dei carnaliter in nobis manere per Eucharistiā.* At si tantum ratione vnionis per fidem esset in nobis: neque quatenus carne constamus, neque ipse per carnem, sed solum spiritaliter adesset. Et proinde neque respectu sui, neque nostri esset carnaliter in nobis.

¹ Sextum ^k Cyrilli laudati à secundâ genera- ¹ Cap. 13.
li Synodo, ¹ Cum Christus ipse sic affirmet, atque di- ^k eodem flo-
cat de ^m pane: Hoc est corpus meum: quis deinceps au- ^k ruit tempore
deat dubitare? ac eodem quoque confirmante, & dicente: ^k quo Hilarium.
Hic est sanguis meus qui inquam dubitet, & dicat non esse ¹ Catechesi 4.
illius sanguinem? ^m scilicet con-

Septimum, ⁿ eiusdem aquam aliquando mutauit in ^k secrato.
vinum, quod est sanguini propinquum, in Canā Galilæe, ⁿ ibidem.

DE SACRAM. EVCH.

sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutauit? Quare omni cum certitudine corpus, & sanguinē Christi sumamus: nam sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini, datur sanguis.

Octauum, eiusd. Sic Christophori erimus, id est Christum ferentes, cum eius corpus, & sanguinem in membra nostra receperimus, atque ut B. Petrus dicit: Diuina natura consortes efficiemur. Loquitur autem de illo corpore de quo immediatē dixerat sumi sub specie panis. quare necesse est distinguī à pane.

• eiusdem
ibidem.

• Nonum, Hoc sciens, & pro certissimo habens, panem hunc qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse Christi corpus: & vinum, quod à nobis conspicitur, tamen si sensui gustus vinum esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem Christi esse.

P Cap. 14.

9 4. de Sacramenti 4.

P Decimum Ambrosij: 9 Tu forte dicis, mem panis est vstatum: sed panis iste, panis est, ante verba Sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. At si tantum Sacramentaliter mutaretur panis: non desineret post consecrationem esse panis.

1 libro de mysteriis
per initiationem
cap. 9.

Vndecimum eiusdem: 1 Quamvis utimur exemplis, ut probemus non hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit? maioremque vim esse benedictionis, quam natura, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? virgā tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens. Et infra. Quod si tantum valuit humana benedictio,

2 Paulo infra, iācē probat ex mysterio Incarnationis: Liquet (inquit) quod prater naturae ordinem quod prater naturae ordinem quod cōficimus corpus ex Virgine est. Quid

ut naturam conuerteret, quid discimus de ipsa consecratione diuina, ubi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? Nam Sacramentū istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Helia, ut ignem de caelo deponeret, non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Quia ipse dixit, & facta sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea quae sunt in id mutare, quod non erant? non enim minus est nouas rebus dare, quam mutare naturas. 2 &c.

hic queris natura ordinem in Christi corpore, cum prater naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine.

Duodecimum : ^t sicut verus est Dei filius, Dominus ^t 6. de Sacra-
 noster Iesus Christus non quemadmodū homines per gra- ment. 1.
 tiam, sed quasi Filius ex substantiā Patris : ita vera caro,
 sicut ipse dixit, quam accipimus.

Dēcimum tertium : ^v Per scabellum (inquit) ter- ^v 3. de Spiri-
 ra intelligitur, per terram autem caro Christi : quam ho- tus sancto 12.
 die quoque in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in
 Domino Iesu, ut supra diximus, adorauerunt.

Obijcitur primò, Ambros. in 11. cap. 1 ad Co-
 rinth. dixisse significari in mysterijs carnem, & san-
 guinem oblata pro nobis, ac mysticum calicem, ty-
 pum esse sanguinis Domini.

Respond. 1. ea commentaria Ambrosij non esse.
 2. nos etiam fateri Eucharistiam esse signum mor-
 tis, Christi seu carnis, & sanguinis, ut visibiliter cru-
 cifixæ, & effusi. Sed non inde sequitur hanc ean-
 dem carnem, & sanguinem minimè præsentem in
 Eucharistiā.

Secundò, Hoc igitur (inquit Ambros. 4. de Sa-
 cram. 4.) asseruamus, quomodo potest, qui panis est, esse
 corpus Christi? consecratione. Ergo panis manet post
 consecrationem.

Negatur consequentia. Nam verborum Ambro-
 sij sensus est, Quomodo potest qui nunc est panis, paulo
 post esse corpus Christi? & responder, consecratione.
 Siquidem ibidem : Panis iste (inquit) panis est ante
 verba, ^x &c. quibus manifestè ostendit post con- ^x supra in de-
 secrationem non remanere panem. cimo testimo-

Tertiò, ^y si tanta est (inquit) vis in sermone Do-
 mini, ut ea incipiant esse, que non erant, quanto magis ope- ^y ibidem.
 ratorius est, ut sint que erant, & in aliud commutentur.
 si ergo sunt, siue remanent quæ erant, remanet
 panis, consecratione peractā.

Respond. 1. cum ^z Lantfranco in alijs codicibus ^z libro contra
 Ambrosij ita haberi: Quanto magis operatorius est, ut Berengarium.
 qua erant, in aliud commutentur. quæ lectio confor-
 mior est libro de Mystic. init. cap. 9. cum ait : Sermo ^a ut in Testi-
 Christi qui potuit ex nihilo facere quod, ^a &c. 2. rema- monio 11. su-
 nere quæ erant, quoad exteriorem speciem, quam- præ.

DE SACRAM. EVCH.

uis quoad interiorem mutantur. 3. solum velle Ambrosiū dicere, Si potuit Christus ex nihilo aliquid facere, cur non poterit ex aliquo aliquid facere annihilando, sed in melius commutando. vnde non dixit: *ut sint id quod erant*, sed, *ut sint quæ erant*.

^b 4. de Sacr.
5. & de his qui
initian. cap. 9.

Quartò docet ^b Ambrosius fieri corpus Domini summentibus in remissionem peccatorum. At id contingere nequit, nisi cum sumitur ore cordis. Nam peccatoribus non est remissio. Ergo, &c.

Negatur Minor, Ad probationem id contingere non defectu Sacramenti, sed subiecti malè dispositi.

^c de myster.
init. cap. 9.

Quintò, *Ante benedictionem verborum celestium alia species nominatur, post consecrationem Corpus Christi significatur.* inquit ^c Ambrosius.

Respondeo, illud, significatur, idem esse ac nominatur siue, appellatur. Non enim loquitur de significatione rerum sed vocum. Vnde ibidem. *Ante consecrationem (inquit) aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur.*

Sextò, ait 4. de Sacram. 4. nos bibere similitudinem pretiosi Sanguinis.

^a ibidem.

Respondeo, id verum, ratione specierum. Non enim, ut ibidem ait, in specie sanguinis sanguinem bibimus, sed vini, gerentis similitudinē sanguinis.

Septimò, ^d vocat oblationem altaris, figurā corporis Christi.

Respondeo, loqui de pane ante consecrationem, tum propter analogiam quam habet ad corpus Christi, tum quia ponitur super altare ut consecretur.

^e 1. de officiis
48.

Octauo, ^e dicit umbram fuisse in lege, imaginē in euangelio, veritatem in celestibus.

Respondeo, distinguere imaginem à veritate, nō quoad substantiam, seu præsentiam rei, sed quoad notitiam.

Nunc enim habemus Christum, sed signis, & imagine velatum, ita enim explicat: *Hic ergo (inquit) in imagine ambulamus, in imagine videmus, illic facie ad faciem: ubi plena perfectio & quia perfectio omnis in veritate.*

Nonò, ¹ *Non iste panis est (inquit) qui vadit in corpus, sed ille panis vita aeterna, qui anima nostra substantiam fulsit.* ² *de Sacram.* 4.

Respondeo, non negare Christi carnem in nostrum intrare corpus: alioquin secum & ipse pugnaret: sed negare ingredi more corporaliū ciborū. ³ *Iam corpus eius (inquit serm. de S. Agnete) corpori meo sociatum est.*

⁴ Undecimum testimonium est ¹ Basilij. ² *Quāto maius (inquit) aliquis is, (scilicet Christus) templo, secundum Domini vocem, tanto grauius, et terribilius est in anima impuritate constitutum, corpus Christi temere contingere, quam sit accedere ad arietes. Quare monet diligentissimè, Eucharistiam sumpturos à peccatis purgari: ne incurrant crimen interfectorum Christi. At neque per corpus intelligi potest reale corpus Christi extra Sacramentum: quia illud impij non sumunt: & tamen de his Basilij loquitur: neque symbolum corporis, ¹ ut vult Petrus martyr. tūm quia non maius esset crimen accedere ad hunc panem indignè quam ad arietes vel tauros in veteri Testamento: tūm quòd non potest esse par crimen eorum qui Christum interfecerunt, & qui sola symbola indignè tractarent. Ergo loquitur de reali corpore Christi in Eucharistiā.* ² *Cap. 15. eodem quo Ambrosius floruit tempore.* ³ *2. de Baptismo. 2.*

Obiicitur vocare ^m Basilium Eucharistiam *arvum*, id est figuram corporis Christi. ¹ *contra Gerdinerum par. 4.*

Respondeo, id verum, & ratione specierum: & quia corpus ac sanguis, sub his speciebus, ⁿ sunt eorundem figura, ut in cruce fuerunt: propterea enim non typum sed antitypon vocauit, quia antitypi non dicuntur quælibet figuræ, sed tantum quæ nihil ferè à veritate differunt. quamvis etiam in hoc sensu Eucharistia dici posset typus.

^o Duodecimū, ^p Gregorij Nysseni: *Panis est absque semine (loquitur de Euch.) absque oratione, absque ullo humano opere nobis paratus. Is desuper desuens inue-* ^m *in sua liturgia.* ⁿ *sicut si Rex bellum à se cōfectum vellet representare in Scæna ipsemet unus de personis scænicis: tūc reuera suipsum antitypus esset.* ^o *Cap. 16.* ^p *libro de vita Moysis.*

DE SACRAM. EVCH.

nitur in terris. Panis enim, qui de calo descendit, qui verus cibus est, qui anigmaticè hac historia (scilicet Mannæ, de quo disputat,) significatur, non incorporea quedam res est: quo enim pacto res incorporea corpori cibus fiet? res autem que incorporea non est, corpus omnino est.

¶ orat. Cate- Decimum tertium, eiusdem: ¶ Quemadmodum
chetica citatur- parum fermenti totam massam sibi similem reddit: sic &
que ab Eusby- corpus illud, quod à Deo factum est immortale, in nostrum
mio par. 2. tis. corpus ingrediens totum in se transfert, atque commutat.
21. Panoplia, Et Nam ut pestiferum cum salubri commistum illud efficit
Bessarione li- perniciosum: sic & corpus immortale reddit totum illud, in
bro de verbis quo susceptum est, natura simile immortalis.

¶ eiusdem ibi- Decimum 4. ¶ Considerandum est quomodo fieri
dem. queat, ut cum unum illud corpus assidue per totum orbem
terrarum, tot fidelium millibus impertiatur: totum cuiusque
per partem euadat, & in seipso totum permaneas. Deinde
respondet id fieri per conuersionem panis in car-
nem Christi, realem quidem non significatiuā tan-
tū 1. quia alioquin inepta esset quæstio: cum nul-
la sit difficultas intelligere quomodo sit Christus
in tot diuersis mundi partibus significatiuè. 2. quia
dicit ita nunc mutari panem in carnem Domini,
virtute verborum ipsius, quemadmodum cum ipse
in terris viueret mutabatur panis in carnem ipsius.
3. quia hanc docet mutationem fieri diuinæ bene-
dictionis virtute: quæ non requiritur ad constitu-
endum signum.

¶ Cap. 17. ¶ Decimum quartum, Optati: ¶ Quid est tam sa-
crilegum, quam altaria Dei, in quibus aliquando, & vos
¶ 6. in Parm. obtulistis frangere, radere, remouere? in quibus vota popu-
li, & membra Christi portata sunt. Quo Deus omnipotens
inuocatus sit, quo postulatus descendit Spiritus sanctus.
vnde à multis pignus salutis æternæ, & tutela fidei, & spes
resurrectionis accepta est.

¶ ibidem. Decimum quintum, eiusdem: ¶ Quid est altare
nisi sedes corporis & sanguinis Christi. Et infra. Quid vos
offenderat Christus, cuius illic per certa momenta corpus &
sanguis habitabat. At quod dicit per certa momen-
ta in altari corpus Christi adesse, si tantum per Sym-
bolum

bolum sit: cum crux eiusdem corporis symbolum semper in altari sit?

^x Decimum quintum, Nazianz. ^y *Absque confusione, & dubio comede corpus, & sanguinem bibe, si saltem vsta desiderio teneris, neque sermonibus qui de carne habentur fidem deneges, neque ob passionem offendaris, constans esto, firmus & stabilis, in nulla re propter aduersariorum verba fluctues.* ^z Cap. 18. ^y 2. orat. de Paschate.

Respondent, hortari Gregorium Christianos certa credere fide Christum veram habuisse carnem, ac verè mortuum: atque hoc modo spiritua-liter eum manducare. Sed non disputat ibi de pas-sione, sed de Eucharistia.

Decimum 6. eiusdem: ^z *Ad altare cum fide pro-cumbis (scilicet Gorgonia soror eius) eumque qui su-per colitur, (scilicet Latria) magno clamore obtestans, (scilicet, vt curaretur ab infirmitate. At Symbolum nō colitur Latria, neque potest esse sanitatis author.* ^z orat. de obitu Gorgonie.

^a Decimum septimum, Ephrem. ^b *Quid scrutari, (inquit) inscrutabilia? si ista curiosè rimari, non iam fide-lis vocaberis, sed curiosus. Esto fidelis, atque innocens, par-ticipa immaculato corpori Domini tui, fide plenissima, certus quod agnum ipsum integrum comedis.* ^a Cap. 19. ^b libro de na-turâ Dei minime scrutandâ cap. 5.

^c Decimum octauum, Sancti Epiphani: ^d *vide-mus quod accepit Saluator in manus suas, veluti Euan-gelista habet, quod surrexit à cœna & accepit hæc, & cum gratias egisset, dixit: Hoc meum est, Hoc, & hoc: Et vide-mus quod non æquale est, neque simile, non imagini in carne non inuisibili Deitati, non lineamentis membrorum: hoc enim est rotunde forma, & insensibile, quantum ad poten-tiam. Et voluit per gratiam dicere: Hoc meum est, hoc, & hoc: & nemo non fidem habet sermoni: qui enim non credat esse ipsum verum, excidit à gratia, & salute. At qui non credit nudum Symbolum, esse ipsum verum Chri-stum, aut corpus Christi, non excidit à salute quia verum credit.* ^c Cap. 20. ^d in Ancora to.

Respondent, excidere à salute: quia non credit symbolum, esse verè representatiuum Corporis Christi.

DE SACRAM. EVCH.

Contra. non liceret dicere Petrum verbi gratia esse verum Christum quamuis sit vera representatio Christi. Ergo nec dixisset Epiphanius Symbolum esse verum Christum si de representatione solum intellexisset.

Ex Patribus quinta etatis.

CAP. XXI. XXII. XXIII.
XXIIII. &c.

^a tract. 2. de Exodo. Fioruit Gaudetius initio saculi quinti.

^b ibidem.

^c eiusdem ibidem.

^d ibidem.

^e Cap. 22.

^f hom. 60. ad Populum Antiochen.

PRIMUM Testimonium Gauden-
tij: ^a Ipse naturarum Creator & Do-
minus, qui producit de terrâ panem, de
panerursus (quia & potest, & promisit)
efficit proprium corpus: & qui de aqua
vinum fecit, & de vino sanguinem suum.

Secundum eiusdem: ^b O altitudo diuinitarum sa-
pientie, & scientia Dei. Pascha est Domini, hoc est tran-
situs Domini. Ne terrenum putes, quod cæleste effectum
est, per eum, qui transit in illud, & fecit illud suum corpus
& sanguinem.

Tertium, ^c Quod annunciatum est credas, quia quod
accipis, corpus est illius panis cælestis, & sanguis est illius
sacra vitæ. Nam cum panem consecratum, & vinum disci-
pulis suis porrigeret, sic ait: Hoc est corpus meum: Hic est
sanguis meus. Credamus, cui credimus, nescit mendacium
veritas.

Quartum, ^d Non infringamus os illud solidissimum:
Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. Si quid au-
tem superfluerit etiam nunc in vniuscuiusque sensu quod
expositione ista, non cæperit, ardore fidei concrematur.

^e Quintum Chrysost. ^f Credamus (inquit) ubi-
que Deo nec repugnemus ei, etiamsi sensui, & cogitationi
nostræ absurdum esse videatur, quod dicit, &c. Quoniam
ergo ille dixit: Hoc est corpus meum, nulla dubitatione
teneamur, sed credamus, &c. At non repugnat sensui
credere panem Symbolum nudum Christi.

Sextum, & *Audiamus tam sacerdotes quam alij quam & eiusdem hominam, quam admirabilis res nobis concessa est, audiamus mil. 51. in Matheo* Et perhorrescamus, carnes suas nobis tradidit, seipsum theum. immolatum proposuit.

Septimum, ibidem ait nullum pastorem pauisse oues suas carne & sanguine suo sicut facit Christus. quæ comparatio frigida est, si tantum præberetur symbolum edendum.

Octauum, ^a Magos adorasse ipsum corpus in præsepi, nos amplius aliquid habere, quia illud in altari habemus. ^{n homil. 24. in 1. Corinth.}

Nonum, ⁱ Si qui simbriam vestimenti eius tunc tegerunt, recte omnes conualuerunt, quanto magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus. At non est maior virtus Symboli Christi, quam simbræ vestimenti. Ergo loquitur de vero corpore. ^{i homil. 51. in Mathæum.}

Decimum, ^k De corpore nobis sermo est, & eo, quod nihil ab illo disidet. Quos istius corporis efficiamur participes, quot eius sanguinem gustamus? Recolito quia illius corpus, & sanguis est, qui supra cælos residet, qui ab Angelis suppliciter adoratur. At symbolum corporis non est supra cælos, aut ab Angelis adoratur. ^{k homil. 3. in epistolam ad Ephesios.}

Vndecimum, ⁱ conqueritur quod cum certis populis ad eius accederet conciones: tamen: cum ipse Christus in sacro mysterijs se ostensurus est, uacua Ecclesia redditur. At si nudum symbolum esset, respondere possent, non esse quod conqueratur cum domi multa Christi symbola & imagines habeantur. ^{i homil. 3. de incomprehensibili natura Dei, propè finē.}

Duodecimum, ^m Non sufficit ipsi hominem fieri, flagellis interim cedi, sed nos secum in unam (ut ita dicam) massam reducit, neque id fide solum, sed re ipsa, nos corpus suum efficit. ^{m hom. 60. ad Populum, & 83. in Mathæum.}

Decimum 3. ⁿ ait non sola charitate, sed re ipsa nobis commisceri carnem ipsius per hoc Sacramentum. ^{n homil. 61. ad Populum. & 45. in Ioan.} Item nos vniri corpori Christi per Eucharistiam, quomodo corpus est vnitum Verbo per Incarnationem. ^{o homil. 24. in 1. Corinth.}

Respondent hanc vnionem consistere solum, quod vniuerse membra Christi.

DE SACRAM. EVCH.

Contra. 1. hæc vnio non est magis realis quam fidei, aut charitatis. 2. hæc non est similis vnioni incarnationis.

^p 3. de Sacerdotio.

Decimum quartū, ^p O miraculum, o Dei benignitatem, qui cum patre sursum sedet in illo temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se ipse tradit, volentibus illum excipere, & amplecti.

^q homil. 24. in 1. Corinth. in fine.

Decimum quintum, Dum in hac vita sumus, ut terra nobis cælum sit, facis hac mysteriū. Ascēde igitur ad cæli portas, Et diligenter attende immò non cæli sed cæli cælorum, Et tunc quod dicimus intueberis. Etenim quod summo honore dignum est, id tibi in terra ostendam: nam quemadmodum in regis, non parietes, non tectum aureum sed regium corpus in throno sedens, omnium præstantissimum est: ita quoque in cælis regium corpus, quod nunc in terra videndum tibi proponitur: neque enim Angelos, neque Archangelos, non cælos, non cælos cælorum, sed ipsum horum omnium Dominum tibi ostendo.

^r homil. 41. in 1. Corinth.

Decimum sextum, ^r Non frustra memoriā mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro istu agnum illum iacentem, & peccata mundi tollentem deprecantes. At symbola non precamur pro defunctis.

^s homil. 60. ad Populum Antioch.

Decimū septimū, ^s Cogita qualis sit insignitas honore, quā mensa fruatur. Quod Angeli videntes horrescunt, neque liberè audent intueri propter emicantem inde splendorem, hoc nos pascimur, huic nos unimur.

^t homiliā ad Neophytos.

Decimum octauum, ^t Nunc si videris inimicus non postibus impositum sanguinem typi, sed fidelium ore lucentem sanguinē veritatis, multò magis se subtrahet. Si enim Angelus cessit exemplo, quanto magis terribitur inimicus, si ipsam perspexerit veritatem.

^u homil. 24. in 1. Corinth.

Obijcitur primò, ^u Chrysostom. vocare Eucharistiam cibum aquilarum, ac nos more aquilarum debere in euehi in altum & accedere ad Christum.

Respondeo, non loqui de ascensione in cælum corporale, sed spirituale, nimirum Deum (quocumque tandem sit) atque res æternas.

^x homil. 27. in 1. Corinth.

Secundò, ^x non solum Eucharistiam esse corpus Christi, sed etiam pauperes. At pauperes non

sunt nisi repræsentatiuè.

Respondet, non dixisse eodem modo Eucharistiam & pauperes esse corpus Christi.

Tertiò, in Psal. 22. *ut quotidie (inquit) in similitudinem corporis & sanguinis Christi panem, & vinum secundum ordinem Melchisedech nobis ostenderet in Sacramento.*

² Respond. 1. commentaria illa, non esse Chrysostom. phrasis enim omnino Latina est. 2. panem, & vinum ostendi in Sacramento, quoad speciem externam.

^a Vigésimum, ^b Hierony. ^c Postquam typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostoli, comederat, assumis panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Pascha transgreditur Sacramentum: ut quomodo in prefiguratione eius Melchisedech, summi Dei Sacerdos panem, & vinum offerens fecerat. ipse quoque veritatem sui corporis, & sanguinis repræsentaret, id est re ipsa exhiberet. 1. quia si Eucharistia solum repræsentaret Symbolicè corpus Christi, cur verum diceretur Sacramentum, & opponeretur typico Iudæorum Paschæ? 2. cur figurata per oblationem Melchisedech?

Vigésimum 1. eiusd. ^d Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque discipulis, esse corpus Domini Saluatoris: Et infra: Moses dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus ipse conuiuia, & conuiuium: ipse comedens, & qui comeditur. At si Eucharistia non esset verum Christi corpus, æque Moyse dedisset verum panem, ac Christus.

Vigésimum 2. ^e Tantum interest inter panes propositionis, & corpus Christi, quantum inter imaginem, & veritatem, inter exemplaria vextorum, & ea ipsa, qua per exemplaria præfigurabantur.

Contra producuntur quædam ^f loca quibus Hierony. dicere videtur non manducari ab impiis corpus Christi. Sed nihil efficiunt. Nam loquitur de fructuosa manducatione.

& Vigésimum 3. Augustini ex tomo primo: ^g 13.

T iij

² omittuntur alia quadam obiecta ex Epistola ad Casarium & opere imperfecto in Mathæu, quod hæc Chrysostomi non sint.

^a Cap. 23.

^b obiit ann.

422. Chrysostomus verò an. 409.

^c in 26. Matthæi.

^d epist. ad Hebræos. q. 2.

^e eiusdem in 1. ad Titum.

^f in 66. Isaie.

22. Hierem. &

8. Osee.

^g CAP. 24.

^h 9. Confess.

DE SACRAM. EVCH.

Tantummodo (inquit) memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit (Monica scilicet) unde sciret dispensari victimam sanctam, quâ deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis. & infra. Ad cuius precij nostri Sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei. At victima qua deletur istud chirographum, certè non est Symbolum nudum.

Vigesimum. 4. eiusd. ex tom. 2. refellens Vrbicū.

1 Epist. 36.

1 Dicit (inquit) cessisse panem pecus, tanquam nesciens, Et nunc in Domini mensa panes propositionis poni solere, Et nunc se de Agni immaculati corpore partem sumere: dicit cessisse poculo sanguinem, non cogitans etiam nunc se accipere in poculo sanguinem.

2 Epist. 120.

exponens illud Psal. 21. Manducaverunt, & adorauerunt, Et c.

Vigesim. 5. 2 Adducti sunt ad mensam (diuites scilicet) Christi & accipiunt de corpore, & sanguine eius, sed adorant tantum, non etiam saturantur, quia non imitantur: manducantes enim pauperè, dedignantur esse pauperes,

adorauerunt,

Vigesimum 6. tom. 3. 1 Cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut

1 3. Trinit. 4.

fit tam magnum Sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei: cum hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur. At non requiritur miraculosa spiritus sancti operatio, in nudo constituen- do Symbolo.

m 3. super Leuitic. 9. 57.

Vigesim. 7. ex tom. 4. m Quid sibi vult, quod à sanguine sacrificiorum quæ pro peccatis offerebantur, tā opere populus prohibetur. si illis sacrificijs unum hoc sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum, a cuius tamen sacrificij sanguine in alimentum sumendo, non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortamur, qui volunt habere vitam. At ineptissima esset hæc questio, si tantum Symbolicè Domini sanguinem biberemus: cum hoc modo bibere non prohiberentur Iudæi.

p 17. Cinit.

Vigesim. 8. ex tom. 5. n Id sacrificium (scilicet corporis, & sanguinis Domini secundum ordinem Melchisedech) successit omnibus illis sacrificijs veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri, propter quod etiam vocem illam in Psal. 39. eiusdem Mediatoris

per prophetiam agnoscimus. Sacrificium, & oblationem noluit corpus autem aptasti mihi (quod certè de vero Christi corpore intelligitur) quia pro illis omnibus Sacrificijs, & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur.

Vigelim. 9. ex tom. 6. ° Mediatorem Dei, & hominum, hominem Christum Iesum carnem suam nobis manducandam, bibendamque sanguinem, dantem, fideli corde, atque ore suscipimus. quamvis horribiliter videatur humanam carnem mādūcare, quam perimere, & humanum sanguinem potare, quam fundere.

Vigelim. 9. ex tom. 7. P. Aliud est Pascha, quod adhuc illi de ovis celebrant, aliud autem quod nos in corpore, & sanguine Domini accipimus.

Trigesimum, ex octavo: ° Ferebatur Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: Hoc est Corpus meum, ferebat enim illud corpus in manibus suis. Ibi autem docet soli Christo competere seipsum portare: præmittit enim: Manibus aliorum potest portari homo: manibus suis nemo portatur. Ergo de proprio corpore loquitur, Nam quisque potest propriis manibus suam portare figuram. Nec refert eadem repetentem verba Augustinum concione 2. addidisse: Quodammodo ferebatur, &c. Solum enim voluit significare Christum non se portasse in propria specie, nec ordinario modo, nimirum cum labdre.

Trig. 1. ° Quia in ipsâ carne hic ambulauit (scilicet Christus, non ambulans autē figuratē in carne) & ipsam carnem manducandā nobis ad salutē dedit: nemo autē illam carnem manducat, nisi prius adorauerit: inuentum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. loquitur autē de adoratione patriæ, præmittit siquidem: conuerto me ad Christum, quia ipsum quero hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra.

Trigef. 2. ex tom. 9. lib. 2. de peccator. mer. 26. quo ait dari solitum catechumenis panem sanctū,

T iiii

o 2. contra aduersarium legis, & Prophetarum. 9.

P 2. contra litteras Petiliani 37.

9 in Psal. 33. conc. I.

in Psal. 98.

DE SACRAM. EVCH.

qui non esset quidem corpus Christi, tamen sanctus esset. At si nos figuram tantum corporis Christi haberemus, certe & catechumeni suscepissent etiam corpus Christi, nempe figuratè.

¹ *serm. 2. de verbis Apostoli.*

Trigel. 3. ex tom. 10. ² *Audimus veracem Magistrum, &c. commendantem nobis precium nostrum, sanguinem suum: loquutus est enim de corpore, & sanguine suo, quod corpus dixit escam, & sanguinem potum. Sacramentum fidelium agnoscunt fideles. At symbolum corporis Christi non nos redemit.*

¹ *apud Iuonem Carnotensem epistola ad Haymericum.*

Trigel. 4. ex ¹ *serm. ad Neophytos: Hoc accipite in pane, quod pendit in cruce: hoc accipite in calice, quod manavit de Christi latere.*

¹ *serm. 2. de tempore.*

Trigel. 5. ¹ *inuitati sumus ad mensam, ubi non invenitur cibis hominum, sed panis ponitur Angelorum.*

² *epist. 13.*

Obijcitur primò ex 2. tom. ² *Si Sacramenta quãdam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent: ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergo, secundum quendam modum Sacramentũ corporis Christi corpus Christi est, Sacramentũ sanguinis Christi, sanguis Christi est: ita Sacramentum fidei, fides est. Respõd. cum ¹ Algero loqui Aug. de speciebus panis, & vini quæ sunt maximè propriè Sacramentum corporis, & sanguinis Domini. neque enim illæ sunt corpus Christi, nisi quodammodo, scilicet repræsentatiuè.*

¹ *libro 1. cap. 5. de Eucharistia.*

Dices, non solere tamen vocari species corpus Christi. Respondeo, nec etiam fidem solere vocari Sacramentum fidei, nimirum Baptismum, & tamen ita ab Augustino nominari.

¹ *Epist. 57.*

Secundò, ² *spatia tolle corporibus & nusquam erunt, Et quia nusquam erunt, nec erunt, tolle corpora qualitatibus corporum, non erit ubi sint, & idèò necesse est, ut non sine. Ergo Christus non est in Sacramento.*

² *tom. 3. cap. 9. libri 3. de doctrina Christiana.*

Quia ibi esset indivisibiliter, contra Augustinum. Resp. loqui de rebus secundum naturæ cursum, non iuxta omnipotentiam Creatoris.

Tertiò, ² *ait Aug. Christũ instituisse pauca quæ-*

dam signa vt Baptismum & Eucharistiam.

Respondeo, nos non negare Eucharistiam esse signum, cum sit Sacramentum, sed præterea contēdimus continere verum Christi corpus.

Quartò, ^b panem in altari positum, peracta pietatis celebratione consumi. At corpus Christi verum non consumitur. ^b 3. Trinit. 10.

Respondeo Aug. loqui de symbolo visibili, idest speciebus. Agit enim de corporalibus formis, in quibus Deus, vel Angeli apparebant, cum eisque comparat Eucharistiz Symbola.

Quinto, ^c *Sacrificium visibile inuisibilis sacrificij Sacramentum, sacrum signum est*, inquit. ^c Tom. 5. libro 10. Cinit. 3.

Respōd. loqui de Sacrificiis Testamenti veteris, vt patet ex textu.

Sextò, ^d *Non dubitauit (inquit) Dominus dicere: Hoc est corpus meum: cum signum daret corporis sui.* ^d tom. 6. libro contra Adimantum cap. 12.

Responsio, vt ad 1. & 3.

Septimò, ^e *Christus adhibuit Iudam ad conuiuium, in quo corporis sui figuram discipulis commendauit.* Respōsio vt ^f ad argum. ex Basilio. ^e tom. 8. in Psal. 3.

Octauò, ^g *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguineu, quem fusi sunt, qui me crucifigenti Sacramentum aliquod commendo: spiritaliter intellectum viuificabit vos.* ^g supra cap. 16. in Psal. 98.

Respondeo, ^h cum Lantfranco solū velle Aug. idem quidem esse corpus quoad substantiā, diuersum tamen quoad modum, speciem, & qualitatem: aderat enim præsens visibile, comedendum inuisibile, & alio modo quam soleant carnes. Hūc esse Augustini sensum probatur 1. quia ibi disputat contra Capharnaitas. [2. quia similiter interpretatus ⁱ est Aug. Illud Domini, ^k *iam non videbitis me* idest iuxta Aug. ordinario modo.] 3. quia aliās in scriptura etiam de ipsa substantia rei dicitur quandoque absolutē aliquid, quod non nisi secundum modum ei competit, vt Paulus 1. Corinth. 15. ex comparatione grani seminati, colligit non idem corpus humanum mori, & resurgere. cum tamen ^h libro contra Berengarium.

ⁱ tract. 94. & 95. in Ioan. ^k Ioan. 16.

DE SACRAM. EVCH.

quoad substantiam idem sit.

Nonò, docet tract. 10. in epist. Ioã. corpus Christi naturale esse in cœlo, in terra verò relictū corpus mysticum.

Respond. loqui de præsentia visibili : ait enim, *Iam non inuenis loqui Christum in terra. Ascensus dixit verba nouissima, post ipsa verba non est loquutus in terrâ.*

¹ libro 50. homil. serm. 26.

Decimo, ¹ dixisse æqualem esse culpam sinere corpus Domini in terram cadere, & verbum Dei ex corde permittere effluere.

Respondeo, non comparare verbum Christi ratione soni aut characteris cum corpore Christi: sed ratione veritatis diuinæ per verba significatæ.

^m serm. ad infantes, cuius fragmentum recitat Beda in 10. prioris ad Corinthios.

Vndecimò, ^m ait panem esse in Eucharistia sicut renunciant oculi.

Respondeo panem esse quoad externam speciem, ut iudicant oculi. *Quod autem (ut ipsemet ait) fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, & calix est sanguis.* id est, quoad interiorem substantiam, est verè corpus Christi.

ⁿ ibidem.

Duodecimò, ⁿ ad quæstionem 5. *Quomodo panis est corpus Christi, si in cœlo sit Christus?* non respondet August. per transmutationem id fieri, sed simpliciter dixit *Sacramenta esse signa quadam visibilia spiritualium rerum.*

Respondeo, ad hanc quæstionem noluisse directè respondere, quia non erant auditores capaces nimirū pueri recens baptizati. Propterea enim cū esset de corpore Christi naturali sermo, transijt ad corpus mysticū : *Corpus Christi (inquit) si vis intelligere audi Apostolum dicentem. Vos estis corpus Christi.*

^o C A P. 25.
^P epistola ad Nestorium.

^o Trigessimum 6. testimonium est S. P. Cyrilli Alexandrini, & Ephesinæ Synodi. *Ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis, & preciosi sanguinis Christi, omnium nostrum Redemptoris effecti: non ut communem carnem percipientes, quod absit: nec ut viri sanctificati, &c. sed ipsius verbi propriam factam. Quæ non esse intelligenda de participatione per fidem ut fingit Petrus Martyr,*

patet ex ijs eiusd. Cyrilli: ⁹ *Considerandum est non* ^{10. in Ioan.} *habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, (& cap. 13. proinde per fidem) Christum in nobis esse, verum etiam participatione naturali.* Item: ² *Non negamus rectè nos* ¹ *ibidem.* *fide, charitateque sincerè Christo spiritualiter coniungi, sed nullam nobis coniunctionis rationem secundam carnem cum illo esse, id profecto pernegamus, idque à diuinis scripturis omnino alienum dicimus.*

Obijcitur Primò, ³ Cyrillum dixisse in Eucharistia non manducari hominem. ¹ *libro ad E-*

Respondeo, hominem accipere iuxta Nestorium, ¹ *noptiam, in ex-* *plicatione 11.* *anathematif-*

Secundò, ⁴ Christum sui præsentiam corporis hinc subduxisse, tamen diuinitatis maiestate semper adesse. ¹ *lib. 6. in* *Ioan. 14.*

Respondeo 1. hunc librum non Cyrilli, sed Clitovei esse, perierunt enim ex 12. libris Cyrilli in Ioan. quatuor intermedij. 5. 6. 7. 8. quos Clitoveus suppleuit qui contra Oecolampadium pro Eucharistià scripsit. 2. solum velle non adesse ubique carnem Christi, quomodo deitas.

^u Trigesimum 7. ^x Procli: ^y *Per has preces Spiritus sancti aduentum expectabant, ut eius diuina præsentia propositum in sacrificio panem, & vinum aqua permixtum, ipsum illud corpus, & sanguinem Saluatoris nostri Iesu Christi efficeret.* ^u *CAP. 26.* ^x *Episcopi Cō-* *stantinopolita-* *ni eiusdem quo* *Cyrillus, tem-* *poru.*

² Trigesim. 8. Theodoret. ^a *Seruator noster nomina commutauit, & corpori quidem id, quod erat symboli, ac signi nomen imposuit, symbolo autem quod erat corporis. Deinde huius rei reddens rationem. Volebat enim (inquit) eos qui sunt mysteriorum participes, non attendere naturam eorum, quæ videntur: sed propter nominum permutationem, mutationi, quæ fit ex gratiâ, credere. Non ergo vult, Eucharistiam vocari corpus solum, quia repræsentat corpus Domini, ut aduersarij fingunt, sed quia reuera interius mutatus est panis in corpus.* ^y *libro de tra-* *ditione liur-* *gie.*

Trigesim. 9. ^b *Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt à suâ naturâ, manens enim in prio-* ^b *eiusdem dia-* *logo 2.*

DE SACRAM. EVCH.

re substantiâ, & figurâ, & videri, & tangi possant, sicut prius, vbi per substantiam, intelligit, accidentium siue signorum naturam. Nam subiungit: intelliguntur autem ea esse quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint quæ creduntur. Quibus verbis mutationem agnoscit factam, in id quod creditur, & adoratur.

^c Cap. 18.

^f serm. 7. de passione Domini.

^z serm. 14. de passione Domini.

^b serm. 6. de ieiunio septimi mensis.

ⁱ Epist. 23. ad ad Clerum, & populum Constantinopolitanum.

^k Cap. 19.

^l apud Gratianum de consecratione dist.

2. can. Corpus.

^m Cap. 30.

ⁿ ab aliis Casarius, à Paschasio Corbeienſi Eusebii Eniſſenſi.

^c Quadrages. sancti Leonis: ^f ut umbra cederent corpori, & cessarent imagines sub presentia veritatis, antiqua obseruantia nouo tollitur Sacramento, hostia, in hostiam transſit, sanguinē sanguis excludit, & legalis festinitas dum impletur, mutatur.

Quadrages. 1. eiusdem: ^z Ipsum (Christum scilicet) per omnia spiritu & carne gustemus.

Quadrages. 2. ^b Sic sacra mense communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi, & sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur, & frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id quod accipitur, disputatur.

Quadragesimum tertium eiusdem: ⁱ In Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas corporis, & sanguinis Christi inter communis Sacramenta fidei taceatur.

^k Quadrages. 4. Hilarij Papæ: ^l Corpus Christi quod sumitur de altari, figura est, dum panis; & vinum extra videntur: veritas autem, dum corpus, & sanguis Christi in veritate interiorius creditur.

^m Quadrages. 5. authoris sermonis de corpore Domini cuius initium: Magnitudo cælestium beneficiorum, qui putatur ⁿ Faustus Gallus, Ad cognoscendum (inquit) & percipiendum sacrificium veri corporis, ipsa te roborat potentia consecrantis.

Quadrages. 6. eiusd. verè unica, & perfecta hostia fide estimanda non specie, nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. At si solum esset Symbolum, esset attendenda visu exteriori.

Quadrages. 7. eiusdem. inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis verbo suo secreta potestate commutat. At deinde probat exem-

plis similium rerum, vt creationis id esse credendū.

Quadragesim. 8. ° Quod corpus Sacerdote dispen-
sante tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto, eiusdem.
quod cum Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in vniuer-
sis: ita integrum esse probatur in singulis.

Quadrages. 9. eiusdem, Quando benedicende ver-
bis celestibus creatura sacris altaribus imponuntur, ante-
quam inuocatione summi numinis consecrentur substantia
illic est panis, & vini. Post verba autem Christi: corpus &
sanguis est Christi, quid mirum autem si ea qua verbo crea-
re potuit, possit creata commutere?

Obijciunt, comparare mutationem in Euchari-
stia, cum mutatione quæ fit in iustificatione: hæc
autem solum accidentalis est.

Respondeo, in eo solum comparare, quod sicut
vna interior est, nec exterius sensibus apparet, sic
nec altera: vtraque autem sit proculdubio realis.

Ex PP. sexta ætatis.

CAP. XXXI.

PRIMUM Remigij ^a Panis (inquit) ^a in I. Corint.
quem frangimus in altari, nonne parti-
cipatio corporis Domini est? utique pri-
mum consecratur, & benedicitur à Sa-
cerdotibus, & à Spiritu sancto, & dein-
de frangitur, cum iam licet panis videatur, in veritate, cor-
pus Christi est. 10.

Secundum eiusdem: ^b Caro quam verbum Dei Pa-
tris assumpsit in utero virginali, in unitate sue persona, &
panis qui consecratur in Ecclesia vnum corpus sunt. Sicut
enim illa caro corpus Christi est, ita iste panis transit in cor-
pus Christi, nec sunt duo corpora sed vnum corpus. b ibidem.

Tertium, ^c Primasij: ^d Est vnum corpus Chri-
sti (scilicet quod in tot altaribus immolatur) cum illo
quod suscepis de utero virginali, non multa corpora. c floruit tem-
pore V. Synodi
circa an. 550.
d in 10. ad
Hebræos.

DE SACRAM. EVCH.

Ex PP. sexta etatis.

C A P. XXXII.

^e 4. dialog. 58.

PRIMUM, Gregorij magni. ^e *Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis horâ ad sacerdotii vocem cælos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi, unum quid ex visibilibus, atque invisibilibus fieri.*

^f apud Paulū
Diaconum in
vita Gregorij.

Secundum, eiusdem: ^f *Præfatus conditor nostræ infirmitatis, eâ potestate quâ cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper virginis operante Spiritu sancto fabricavit, panem, & vinum aqua mixtum, manente propria specie in carnem, & sanguinem suum ad Catholicam precem, ob reparationem nostram spiritus sui sanctificatione convertit.*

^g Episcopi
Hierosolymitani.

Tertium ^g Isichij: ^h *Est locus sanctus, altare: ibi enim sanctus sanctorum requiescit.*

^h 2. in Levit.

Quartum eiusd. ⁱ *Per ignorantiam percipit, qui virtutem eius, & dignitatem ignorat, qui nescit, quia corpus hoc, & sanguis est secundum veritatem.*

^{8.}

ⁱ 6. cap. 22.

^k ibidem.

Quintum, ^k *Sanctificationem mystici sacrificij, & à sensibilibus ad intelligibilia translationem, siue commutationem, ei qui verus est Sacerdos, videlicet Christo oportet dari, &c. quia per eius virtutem, & prolatum ab eo verbum, quæ videntur, tam sanctificata sunt, quam cunctum carnis excedunt sensum.*

^l 2. cap. 8.

Obiicitur ^l dixisse, hoc mysterium simul esse panem, & carnem.

Respondeo se ipsum explicare Isichium cum ait id esse, quia corpus Christi est panis qui de cælo descendit, varias enim induit appellationes, ob varios effectus.

Ex PP. octava atatis.

CAP. XXXIII.

PRIMUM, ^a Damasc. ^b Panis vinumque, ^a circa ann. 740. & aqua per invocationem Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus, & sanguinem Christi: ^b 4. fid. 14. Et non sunt duo, sed unum, Et idem. Non est figura panis, & vinum corporis, & sanguinis Christi. absit enim hoc, sed est ipsum corpus Domini deificatum.

Secundum, Epiphaniij iunioris: ^c Nunquam inuenies, neque Dominum, neque Apostolos, neque Patres in- ^c in disputa-
tione cum Gre-
cruentum illud sacrificium, quod à sacerdote offertur, ima-
ginem dixisse: verum ipsum corpus, Et ipsum sanguinem. gorio: habetur
in 7. Synodo
act. 6. tom. 3.

Ex PP. atatis nona.

CAP. XXXIIII.

PRIMUM ^a Theophylacti: Dicens, Hoc ^a in 26. Mar.
est corpus meum ostendit quod ipsum corpus est
panis, qui sanctificatur in altari, Et non res-
pondens figura. Non enim dixit: Hoc est figura,
sed Hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione trans-
formatur, etiam si nobis videatur panis.

Respondent, hanc transformationem nihil aliud
esse quam fieri Eucharistiam instrumentum diui-
næ virtutis ad excitandam fidem. Quia ipsemet
Theophylact. in 14. Marci ait panem transmutari
in virtutem carnis Christi.

Contra. ad huiusmodi instrumentum non est
opus ineffabili operatione, quam tamen Theophi-
lact. requirit in Eucharistia. Per virtutem ergo car-
nis Christi intelligit essentiam, ac si dixisset sub specie-
bus panis antea erat vis quadam nutriendi corpora, nunc

DE SACRAM. EVCH.

esse vim nutriendi animam.

^b libro de corpore Domini.

Secundum, ^b Paschasij Abbatis Corbeiensis: Nec ita dixit cum fregit, & dedit eis panem. Hæc est, vel in hoc mysterio est quedam virtus, vel figura corporis mei: sed ait non fide: Hoc est corpus meum: & ideo, hoc est quod dixit, non quod quisque fingit.

Ex PP. decima atatis.

CAP. XXXV.

^a libro de Sacramento altaris. cap. 15. tom. 4. Bibliotheca. PP.

RIMVM Stephani Episcopi Heduenfis: ^a Fides nostra est, & verè credendum est, quod sacerdote proferente hæc verba: Hoc est corpus meum: iam non est panis terrenus, sed ille panis, qui de cælo descendit, mediator Dei, & Hominum Iesus Christus.

^b Epistol. ad Adeodatum, quæ solut excusâs cum libris Paschasij.

Secundum, ^b Fulberti Episcopi Carnotensis. Quia corpus suum quod semel pro nobis offerebat in precium, paulò post a nostris visibus sublaturus erat in cælum: ne sublato corporis fraudaremur presenti munimine, corporis nihilominus, & sanguinis sui pignus salutare nobis reliquit non inanis mysterij Symbolum, sed compaginante Spiritu sancto, corpus Christi verum, quod quotidiana veneratione sub visibili creatura forma invisibiliter virtus secreta in sacris solemnibus operatur.

Tertium eiusd. Dubitari nefas est, ut ad cuius nutum cuncta subito ex nihil sublitterunt si pari potentia, in spiritualibus Sacramentis, terrena materies panis, & vini, naturam, & meritum generis sui transcendens, in Christi substantiam commutetur, cum ipse dicat: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.

Ex PP.

Ex PP. undecima atatis.

CAP. XXXVI.

RIMVM Anselmi: ^a Sensibus quidam exterioribus videtur esse panis, sed ^a in II. prioris ad Corinthios. sensibus cognoscere mentis, quia, Hoc est corpus meum, non aliud, sed idem substantialiter, quod pro vobis redimendis tradetur ad mortem.

Secundum Oecumenij ^b Cum saepe corpus, Et ^b in idem. cap. sanguinem memoret, indicat nequaquam exilem esse hominem qui sacrificatur, immò ipsum Dominum omnium Creatorem.

Ex PP. duodecima atatis.

CAP. XXXVII.

RIMVM Bernard. in vita Malachiz: Fuit quidam clericus probabilis, ut fertur vita, sed fidei non ita, is sciens in oculis suis presumpsit dicere in Eucharistia esse tantummodo Sacramentum, & non rem Sacramenti, id est solam sanctificationem, & non corporis veritatem. Deinde subnectit miraculum insigne, quo ille Clericus à B. Malachia coactus est vel inuitus fateri veram corporis Christi praesentiam in Eucharistia.

Obiicitur primò, ^a Habeo (inquit Bernard.) Et ego ^a serm. 33. in Cantica. verbum, sed in carne Et mihi apponitur veritas, sed in Sacramento. Angelus ex adipe frumenti saginatur, Et nudo satiatur grano. Me oportet interim quodam Sacramenti cortice esse contentum, carnis fursure, literae palea, velamine fidei.

Tom. III.

Y

DE SACRAM. EVCH.

^b *ibidem.*

Secundo, ^b *At quantalibet (inquit) sanè abundan-
tia pinguescant ista, non pari omni incunditate sumitur cor-
tex Sacramenti, & adeps frumenti, fides, & opes, memoria,
& præsentia, aternitas, & tempus, vultus, & Speculum,
imago Dei, & forma serui.*

Ad 1. & secund. resp. 1. nō loqui de carne Chri-
sti sed de præsentia, seu fruitione verbi æterni, 2.
Velle solūm dicere, Angelos frui Christo, facie ad
faciem, sine velamine, nos sub cortice, palcā, me-
moriā, fide Sacramentorum. Si quidem non vide-
mus, sed credimus Christum in Sacramento: Apud
Bernardum enim idem est memoria, & præsentia,
quod intuitiua cognitio, & abstractiua. Neque hic
modus loquendi est alienus à scripturis. Quæ, Deū
vbique esse testantur, & tamen hortantur quærere,
dum inueniri potest. Nam si vbique est cerè præ-
sens est: si quærendus, aliquo modo absens.

^c *in 26. Ma-
thæi.*

Secundum testimonium est Euthymij: ^c *Non
dixit hæc sunt signa corporis mei, & sanguinis mei, sed hæc
sunt corpus, & sanguis meus.*

^d *ibidem.*

Tertium eiusdē: ^d *Quemad. supernaturaliter assump-
tam carnem deificauit, si ita loqui liceat, ita & hæc ineffa-
biliter transmutat in ipsum viuificum corpus suum.*

Reliquarum atatum.

CAP. XXXVIII.

ETATE 13. Habemus primò, te-
stimonia Alexandri Alensis, Al-
berti, sancti Thomæ, sancti Bona-
uenturæ, &c.

^a *Cap. 1.*

Secundò, Concilij Lateran. sub
Innocent. 3. ^a *Christi corpus & san-
guis, in Sacramento altaris, sub speciebus panis, & vini
veraciter continetur.*

LIBER SECVNDVS. 152

Ætate 14. Primò, Scoti, Henrici, Durandi &c.
Secundò, Concilij Viennensis sub Clemente V.
^b decreto de festo corporis domini.

Ætate 15. Primò, Concilij Constantienfis
sess. 13. ^b *vide Clement. unicam
de Reliq. &
vener. Sanctior.*
Secundò, Florentin. decreto de vnione Græco-
rum, & instructione Armenorum.

Tertiò, Thomæ waldens. Gersonis, Bessario-
nis ^c &c.

Ætate 16. Primò, Concilij Trident. ^d sess. 13.
Secundo Græcorum ipsorum in censura ad confes-
sionem Lutheranorum.

V ij

^c *Samona
Episcopi Gazæ,
Nicolai Me-
thonensis, Ni-
colai Cabasila,
Marci Ephes-
ni.
^d cap. & cath.
1.*

LIBER TERTIVS.

Quo

Ex omnipotentia , & voluntate
Dei probatur veritas corporis
Christi in Eucharistia.

^a CAP. I.
wiclef apud
waldensem to.

2. cap. 72. &
73.

^b 4. Instit. 17.
§. 24. & 29.

^c contra Gar-
diner.

^d libro de
Cœna Domini
contra west-
phalum.

^e CAP. II.

Caluin in Ca-
techismo breui,
Boquinnus libro
de cœnâ Do-
mini.

^f v. 9. δὲ αὐτοὶ
ὁ θεὸς οὐ τὴν λί-
θον ποῦν ἰσχύ-
ει τέλει τῷ
ἀβελάρμ.
^g vers. 53.
^h v. 36.

TRACTATVRQVE de Transubstantiatione.

*De potentia Dei circa corpus Christi
in Eucharistiâ.*

CAP. I. & II.

OANNES ^a wiclef, ^b Calvinus,
^c Petrus Martyr, ^d & Beza negant
fieri posse vlla virtute diuina corpus
Christi in Eucharistia esse : Catholici
affirmant.

^e Hæretici volunt id solùm facere posse Deum , quod
reipsa vult facere, & facit. Hæc Regula falsa est 1.
Quia scriptura docet apertè Deum posse facere
multa, quæ nūquam faciet. Math. 3. ^f Potens est
Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. item 6
Math. 26. & Marci ^h 14. Secundò, quia ita do-

cent ¹ Nazianz & ^k August. Tertiò, quamvis esset vera hæreticorum opinio non tamen nobis posset esse regula cognoscendi quid Deus valeat. Non enim magis cognoscimus quid Deus velit facere, quam quid possit.

¹ Orat. 4. de Theolog.

^k libro de Spiritu & littera cap. 1.

Optima ergo Regula id cognoscendi est, *Deum posse facere omnia quæ vlllo modo existere possunt*, id est quæ non implicant contradictionem. quod enim implicat, non est possibile vlllo modo esse. 1. quia simul esset, & non esset, 2. fieret aliquid cuius esse, esset non esse 3. Deus qui est ipsum esse, non potest facere non esse. Quod verò Deus facere non potest, nullo modo esse potest.

Hinc Deus non potest mori, peccare, deficere, quia hæc cum sint negationes, dicunt non entia.

[Dices, neque nobis constat quæ implicant contradictionem, necne. Hoc enim sciri nequit, nisi omnium rerum demonstratiuè, & perfecte intelligamus quidditates, siue naturas. Ergo hæc regula non est aptior regulâ hæreticorum dumtaxat.

Negatur conseq. Primò, quia regula hæreticorum, nec quidem est apta: cum sit falsa vt probatum est. 2. etsi omnia quæ implicant non intelligamus distinctè. tamen de prope infinitis, specialiter & distinctè probamus ea Deus facere posse absolutâ potentiâ quia probamus ea non implicare. At non possumus probare similiter quamplurima facere posse absoluta potentia quia vult facere. nam quæ velit absolute facere, ignoramus.]

Posse vnum corpus simul esse in pluribus locis.

CAP. III.

^a v. 26. *Deo
non patet du-
pliciter esse.*

PRIMÒ, *Apud Deum omnia possibilia sunt.* Math. ^a 19. scilicet quæ non implicant. At corpus esse in pluribus locis, neque contradictionem habet ex scripturis, neque ex natura rei (nam esse in loco, non est de corporis essentia) neque vlla euidenti ratione vt patebit solutione contrariorum argumentorum. Ergo Deo possibile est ponere corpus in pluribus locis.

Secundò, ex scripturis & PP. probauimus Christi corpus esse in Eucharistia. Ergo, iuxta scripturas & PP. erit in pluribus locis.

Tertiò, Christus cum apparuit Paulo *Actor. 9.* & 22. erat in cœlo, vt aduersarij fateantur, erat simul quoque in aëre vicino. Nam 1. ^b certum est Paulum tunc reuera ipsum Christum vidisse. Tanta autem lux corporis Christi quæ Paulum planè excæcauerit, tantam vim habere non poterat è summo cœlo. 2. comites audierunt quendam ^c sonum verborum Christi loquentis ad Paulum, sed ^d nō intellexerunt quid diceret. At si loquutus fuisset Christus è summo cœlo & que omnes cum Paulo vocem audiuisent. 3. si Paulus vidisset Christum in cœlo, non dubitasset quis esset. Quare inepte interrogasset: ^e *Quis es Domine?* nec inde satis Christi Resurrectionem ^f persuasisset. facile namque homines respondissent eum fuisse deceptum. Ergo Christum vidit alibi quam in summo cœlo, nimirum in aëre vicino. Igitur corpus Christi erat in pluribus locis.

Quartò, ^g Ambros. & ^h Egesippus testantur Christum apparuisse B. Petro in terrâ. ⁱ Athana-

^b *Acto 9. v.*
19. V. cap. 22.
vers. 14. ac. 1.

Cor. 10. v. 8.

^c *Actor. 9. v.*

^d *Act. 22.*
v. 9.

^e *Actor. 9. v.*
5. vs. 6. x. v. 2.

^f *1. Cor. 10.*

^g *orat. contra*
Auxentium.

^h *3. de excidio*
urbis Hieroso-

lym. cap. 2.

ⁱ *in Antonio.*

sius B. Antonio, ^k Ioannes Diaconus B. Gregor. ^k 2. vita Gre-
^l Paulinus Sancto Machario. At non est dubium ^{gorij. 22.}
 quin simul corpus Christi fuerit in cœlo.

Quintò, disertè ^m Chrysoft. ⁿ Primas. An- ^{Epistol. ad}
 selm. idem corpus dicunt tractari in multis altari- ^{Macharium.}
 bus, quod est expressè dicere, esse in pluribus locis. ^m 3. de Sacerd. ⁿ in 10. ad

Sextò, si quæ repugnantia inueniretur ea ex vni- ^{Hebraeos.}
 rate rei nasceretur, scilicet cum sit vna, nequeat rea-
 liter pluribus secundum se totam adesse locis. Sed
 hoc non obstante, anima est tota in pluribus cor-
 poris partibus, & Deus in pluribus mundi. Ergo,
E/c.

Respondent animam & Deum non esse in di-
 stantibus inter se locis.

— [Contra. 1. tota ratio quare hæc veluti conti-
 nuitas animæ hoc habeat, est, quia non multiplica-
 tur anima vna, nam alioquin secundum se totam
 diffidet localiter vt est in capite, à seipsa vt est in
 pede, non minus quam si non esset in medio cor-
 pore.]

At non est maior difficultas corpus non multi-
 plicari positum in diuersis locis, quàm animam quæ
 est tota indiuisibiliter in vna parte, non multipli-
 cari neque extendi intensiue substantialiter, vt sit
 in alia parte. Ergo cum vtrobique dumtaxat sit par
 ratio: sicut vnum potest esse in pluribus locis sic &
 aliud. 2. potest conseruare Deus animam in mem-
 bro, à reliquo corpore, dissecto. Igitur & tunc ani-
 ma erit in duobus distantibus locis.

Septimò fides docet vnâ naturam diuinam
 numero, esse in distinctis realiter personis. At hoc
 magis repugnat, quam vnum corpus esse in pluri-
 bus locis, huiusmodi enim natura identificatur rea-
 liter, & formaliter, ac maximè intrinsecè personis,
 non autem corpori diuersa loca.

Octauò, maior est repugnantia quoque in my-
 sterio Incarnationis: quia est maior vnio personæ
 diuinæ cum humana, & diuina natura, quam cor-
 poris cum loco: [nec dubiū esse debet, sicut Deus

DE TRANSVBST.

vnam naturam humanam assumpsit, sic potuisse plures, etiam specie & numero distinctas, & secundum se totum vnamquamque terminare.]

Nono, non magis repugnat corpus esse in pluribus locis, quam vnum corpus numero bis esse, id est in cineres redactum denuo idem numero resurgere. [1. quia ad multiplicationem numericam videtur sufficere repetita eiusdem naturæ productio]. 2. si bis sit, quomodo non duplici actione? si duplici actione, quomodo bis sit? nam effectus, per se ab actione pendet, vt eius terminus.

Decimò, nec minus difficile creare ex nihilo, & in nihilum aliquid reducere, quam corpus in pluribus locis esse.

Vndecimò, sicut se habet locus ad locatum, sic se habet locatum ad locum, At vnus locus potest capere duo simul corpora sibi adæquata, & tamen neque locus ille diuiditur in duo loca, neque corpora illa confunduntur, sed vnumquodque manet, secundum se indiuisum, & à quolibet alio diuisum, non minus quam si essent in diuersis locis. Ergo poterit etiam vnum corpus replere duo loca, sine diuisione sui ipsius, & confusione locorum.

Decimo tertio, iuxta aduersarios ea est vera doctrina quæ Deum exaltat, & hominem deprimat, falsa, quæ contrarium dicit. At posse Deum ponere corpus vnum in pluribus locis exaltat Dei potentiam, & deprimat hominem: cum fateatur plura Deum facere posse, quam intelligat homo: docere id Deum non posse, est eum deprimere, & hominem exaltare: quod scilicet nequeat Deus facere, nisi homini comprehensibile. Ergo. &c.

Soluntur obiectiones.

CAP. IIII.

PRIMA, Angelus mulieribus Christum querentibus in sepulchro respondit: ^a *Mathai ult. v. 6. & i. 15. & i. 16.* *Non est hic, surrexit.* At frustra id dixisset, si potuisset corpus Christi esse in pluribus locis. Nam posset recedere, ac remanere simul.

Negatur Minor 1. quia loquebatur Angelus, ad illarum mulierum mentem: querebant iacentem mortuum in Sepulchro: At quamvis potuisset simul intra, & extra esse, rectè tamen respondebatur *Non est hic, Quia, surrexit.* eò enim quo dicebatur resurrexisse, declarabatur nò amplius in sepulchro iacere. 2. Quia loquendo moraliter non solet corpus vivens, siue quod resurrexit, in sepulchro manere.

Secunda, PP. soli Deo tribuunt esse ubique. At si corpus aliquot vnum possit in pluribus locis poni. Ergo & ubique.

Ad Maiorem id tribuisse PP. Deo, de facto: nec enim de facto corpus aliquod fuit, aut erit usquè ubique 2. Ita id esse proprium Dei ex natura sua, vt nulla ratione fieri possit determinari ad vnum quantumlibet de facto locum. At nihil est creatum, quod ita determinari non valeat.

Tertia, ^b August. ait Christum secundum præ- ^b 20. *contra* sentiam corporalem simul in Sole, & Luna, & in *Fanctum* 11. Cruce esse non posse.

Resp. 1. loqui ad mentem Manichæorum arbitrium Christum esse lucem quandam per omnia diffusam: crucifixum autem à Pilato, phantasma fuisse. August. Ergo ait huiusmodi adeò extensum corpus non posse in Sole, Luna, & Cruce totum simul esse quia corpus expasum per plurima loca nequit esse totum in singulis locis. 2. Loqui de mo-

DE TRANSVBST.

do ordinario : ibidem enim ait spiritum in cruce, pati nō posse. At 21. Ciuit. 10. facetur pati posse à corporeo igne.

c est wiclefi.

^c Quartò, Non potest aliquid simul esse in duobus temporibus. Ergo neque locis.

Negatur conseq. Quia, duo tempora non possunt actu simul existere : possunt plura loca.

d Caluini, & Martyris.

^d Quintò, sequetur corpus esse vnum, & multa numero, vnum, quia supponitur: multa, quia non est alibi per continuationem. Ergo per diuisionē, vel multiplicationem sui ipsius, vnde necessario multitudo nascitur.

Negatur. remanet enim semper vnum: nam vnitas essentialis non pendet à loco. Neque per diuisionem, multiplicationem, aut continuationem in pluribus locis, sed per realem vnus, & eiusdem corporis præsentiam.

Sextò, erit in loco, & non erit. erit quia supponitur: non erit, quia esse in loco, est ita ibi esse, quod non alibi.

Negatur, quia solū requiritur vt aliquid sit in loco, terminum locati, & loci simul esse: siue locatum sit etiam alibi, siue non.

Septimò, Quod incipit esse alicubi, vbi antea non erat, aut eo venit per localem motum, aut ibi generatur. Sed corpus Christi, neutro modo est in altari. Igitur nullo.

¹ Respondeo, Maiorem non esse vndique verā. Nam cum homo per nutritionem augetur, incipit anima rationalis esse in materiā, vbi antea non erat nec tamen generatur, aut loco mouetur. Ad minorem admittitur. Quia Christus adest in altari per conuersionem panis in corpus suum. 2. [Etsi non generetur, quia iam est, se habere ac si de nouo produceretur: quia vi consecrationis, si actu nullo modo esset, poneretur actu in rerum natura per mutationem panis in seipsum.]

Octauò, sequetur idem corpus esse sursum, & deorsum, remotum, & non remotum ab eodem

loco, moueri, & non moueri, accedere & recedere simul. At ea sunt contradictoria.

Admittitur Maior. Nam ea omnia multiplicantur in corpore quæ sequuntur esse locale.

Negatur Minor quia contradicentia debent esse de eodem, secūdem eundem respectum. vnde anima quatenus in capite, est remota à seipsa & à terrâ quatenus in pede: moueri potest in vna manu, & non moueri in aliâ: Nec tamen propterea contradictio inest.

Nonò, sicut poterit corpus esse in pluribus locis Sacramentaliter, sic & poterit circūscriptiuè. At inde sequetur. 1. sibi ipsi occurrere posse: quid autem inde: an sibi mutuò, transitum impedit? 2. posse numerosissimum componere exercitum: immensa ferre pondera. 3. summè calefieri, & frige fieri: mereri & demereri, insipientem esse, & sapientem: mori, & viuere: damnari, & beari.

Resp. 1. negari à Thomistis corpus posse in duobus locis circūscriptiuè esse. 2. verisimilius contrarium videri. Ad illationes concedunt eas omnes nonnulli, nec propterea vllam admittunt contradictionem quòd non conueniant eidem secundum eundem respectum puta locum, agens, obiectum, &c.

Alij mediâ incedunt via. Nam primi & secundi generis illationes concedunt quòd referantur ad ea de quibus in argumento. 8. [Et quidem sunt qui arbitrentur hominem tunc non occurrere sibi, nec nisi vnum occupare locum: sed contrarium fortasse est probabilius. Nam negari non potest quin corpus idem Romæ, & Lutetiæ diuersa occupet loca, & vsque dum sibi ipsi sit propinquum. nulla autem est ratio, quare tunc etiam non occupet duo: vtroque enim præsupponitur conseruari à Deo. At si duo occupat loca, certe sibi ipsi occurrerit, & sibi ipsi impedit transitum, Deinde vtroque est reale, & solidum corpus: quidni ergo vtroque non habebit quod haberent diuersa corpora? nec

^c [Nec rationibus contemnendis 1. quia sicut Deus potest corpus ponere in duobus locis, ita circa id, ut est in vno loco agere ea omnia quæ posset si corpus esset tantum in vno loco. 2. potest Deus suum cōseruare concursum eidem corpori ut est in vno loco, & nō conseruare eidem ut est in alio 3. quomodo fieri potest ut agens finitum agat in corpus Romæ, & simul agat in idem ut est Lutetia, nec tamen per mediū agat, nec tantam habeat ex se actiuitatis sphaeram?]

DE TRANSVBST.

refert idem esse: quia tunc vim habet plurium per repetitionem sui ipsius in ordine ad locum.

^f 22. Ciuit. II.
^g 2 de Sacra.
par. 8. cap. 11.

Tertij generis illationes negant, quodd negent ea multiplicari quæ recipiuntur in corpore locato. quia corpus vnum est, non multa. Itaque si corpus vno calefiat in loco, & moriatur, &c. in alio quoque hoc idem ei competere. Ecce qualibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas, ^f inquit Augustinus. [Sed quam rectè & Hugo de sancto Victore. Dices mihi (inquit) quomodo corpus vnum eodem tempore in diuersis locis esse potest ? Hic est, ibi est, totum utrobique est, & in multis locis similiter. Noli mirari qui fecit locum, fecit corpus, & fecit locum in corpore, & corpus in loco. Et qui fecit vt vnum corpus vno in loco esset fecit sicut voluit, & si voluisset aliter facere potuisset. Nam quando vult, aliter ipse facit, & est semper, sicut ipse vult. Quia autem sic ipse fecit vt vnum corpus esset in vno loco: tu quod factum est vidiſti, & nescis aliud, nisi quod factum esse vidiſti. Idcirco miraris quando aliud vides, vel audis, quam videre, & audire consueuisti, &c. Cogita facientem, & desinet esse mirabile, vel saltem incredibile non erit.]

Quomodo sit in Eucharistia Christi corpus.

CAP. V. & VI.

^a Cap. 5.
^b 4. dist. 10.
^q 2.
^c Okam. in
4 q 4.
^d Cap. 6.

HERETICI ^a volunt, adesse non posse nisi occupet locum. ^b Durandus, nisi propria careat quantitate. ^c Nominales, nisi careat figura, & ordine partium, quamuis quantitatem habeat. Prima ^d Propositio. Corpus alicubi esse potest, & non occupare locum. Probatum.

Primo, quia nullam implicat contradictionem. Idem implicat quod essentia repugnat. At occupare locum non est de essentia corporis, nec magnitudinis tum quia occupare locum est aliquid

posterius: tūm quia, & corpus, & magnitudo possunt intelligi ac definiri sine respectu ad locum. imò sine loco esse, vt si construeretur corpus in vacuo. tum denique quod occupari locum sit veluti functio, proprietas, seu actio corporis, & magnitudinis: & proinde non de essentia. Ergo non occupare locum non repugnat essentia corporis, aut magnitudinis.

Secundò, ° fieri potest virtute diuina, vt camelus, manens camelus (alioquin dicendum non fuisset id esse apud homines impossibile) transeat per foramen acus. At id fieri nequit, nisi non occupando locum: si enim occuparet, non transiret: vel maius esset minus suo minore, quod implicat. * Math. 19.

Tertiò, non est minus impossibile Christum intrasse ianuis clausis ad discipulos suos: quia vel requiritur corpus suum non occupasse locum, vel datam fuisse corporum penetrationem, & tamen illud præstitit Christus. † Ioan. 10. v. 19.

Respondent Dominum intrasse per fenestram, & ita Occulampad. vel ^h adicum sibi referasse.

Contra. 1. nulla fuisset ratio cur adeò Ioannes diligenter bis dixisset intrasse ianuis clausis. 2. Lucas testatur Dominum repente constituisse in medio discipulorum, & propterea spiritum esse putatum. Quòd certè non contigisset si per fenestram intrasset, aut aditum sibi referasset. 3. quia PP. ibi miraculum magnum agnoscunt quòd Dominus suum corpus solidum in aliud solidum introduxerit. 4. quia Marcionistis ex hoc loco negantibus veram corporum Resurrectionem, non solum minimè PP. responderunt Christum per fenestram intrasse atque ita phantasma non esse: sed Hilarius inde, tanquam certissimo dogmate, probauit Filium æternum generari à Patre, sine vlla sui læsione, vel diminutione. quia Christus ingressus est per ianuas clausas, sine sui vel ianux læsione, aut diminutione. h ita Caluin. 4. Inst 17. §. 29. ultimo v. 36. k Chrysost. Cyrill. Aug. in hunc Ioan. locum Iustin. q. 117. Ambr. in ultimò Luca Epiph. hæresi 64. Leo. epist. 10. &c. 3. Trinit.

Quartò, exiuit de utero Virginis Christus, inuio.

DE TRANSVBST.

^m 7. *versu* 14. lata manente carnis integritate 1. quia prædixe-
ⁿ u. 2. rat ^m Isaias non solum concepturam, sed paritu-

^o lib. de *Inst.* ram Virginem 2. Ezech. ⁿ 44. iuxta interpretatio-
Virgin. nem ^o Ambro. & ^p Hieron. describitur porta clau-

^p in hunc sa per quam solus Dominus intrat. 3. dicitur Chri-
Ezech. locum. stus in Symbolo *natus ex Maria virgine* 4. fuit Ioui-

^q a Siricio & nianus tanquam hæreticus ^q iudicatus, quod asse-
Ambrosio epi- reret B. Mariam pariendo corruptam. 5. quia ita

stol. 80. & 81. docent ^r PP. [& traditio Ecclesiæ conseruat.] At
apud Ambro- hîc minus non est miraculum quam corpus non

sium: ac Augu- occupare locum.
stinu libro de Respondent, ^s Primò integra quidem fuisse

hæresibus cap. claustra pudoris, sed dilatatos à Deo naturales
82. meatus.

^r Nazianz. Contra non mansisset integra virgo. Nam iuxta
in *Tragad.* ^t Medicos peritos integritatis virginalis amissio,

Christus Paties non in fractione alicuius membranæ consistit, sed
Hierony. *Apo-* in sola dilatatione partium contiguarum.

log. pro libris Respondent, ^v secundò reuulsum, & apertum
contra Iouinia. vterum: sed continuò diuina virtute coaluisse vte-

Aug. epist. 3. & ri partes, vt etiam post partum, virgo dici possit.
22. *Ciuit. 8.* Contra 1. Etsi possint coniungi reuulsæ, fieri ta-

Theodor. *dia-* men nequit quin fuerint reuulsæ, & proinde amif-
log. 2. & c. sa virginitas. At semel amissa reparari nequit te-

^s ita Durand. ste ^x Hierony. 2. grauissimos dolores sensisset in,
in 4. *dist. 44.* partu B. Virg. 3. saltem in ipso partu violata

q. 6. fuisset.

^r Vide Fer- Obiicitur ^r Ambros. ^z Origen. ^a Tertull. do-
nelium 1. de centes aperuisse Christum nascentem, vterum

partium corpo- Matris.
ris humani de- Respondeo, quod dixerit Tertull. non esse mo-

script. cap. 7. menti, cum alijs contradicat PP. & constet hæreti-
^u Beza libro cum fuisse. Ambros. & Origenes solum volunt

de omni *presen-* tia Christi aduersus Brent. *ultra medium.*

^x Epistol. ad Eustochium de custodia Virginitatis.
^y lib. 2. in Lucam cap. 7. ^z homil. 14. in Lucam.
^a libro de carne Christi.

Christum natum sine auxilio obstetricum, manente tamen integritate matris. Ita enim Ambros. *Quæ est hec porta nisi Maria idè clausa quia virgo? Porta igitur Maria, per quam Christus intrauit in hunc mundum, quando virginali fusus partu, & genitralis Virginitatis claustra non soluit, &c.* Origines verò fatetur post partum mansisse Virgineam, quod fieri nequit nisi in partu fuerit Virgo.

Quintò, similiter extitit Dominus è clauso monumento. Nec enim ipse, sed ^b Angelus reuoluit lapidem.

^c Respondent, lapidem diuinà cessisse virtute, vel annihilatum, & continuo restauratum.

Contra 1. est communis ^d PP. opinio. 2. non minor est difficultas in annihilatione, quam in proposita materia.

Sextò, ^e Ascendit super omnes cœlos solidissimos instar æris ^f Iob. 37. in quibus nulla fenestra, nulla rima.

^g Respondent, tunc apertum fuisse cœlum, sicut ^h Math. 3. ⁱ Act. 7. & ^k 10. ^l Apocal. 19. & ^m Ioan. 1.

Contra, hæc omnes apertiones metaphoricè tantum, & secundum apparentiam fuerunt. Nā Act. 7. & Apocal. 19. in imaginatione solâ constituerunt. In aliis nulla fuit causa cœlum diuidēdi. Nam Spiritus sanctus est vbique, & columba illa Math. 3. in qua dicitur apparuisse, nō fuit in cœlo formata. Act. 7. vel Stephanus vidit Christum corporeis oculis, vel mentis: si prius sufficit diaphanitas cœli cum illustratione qua inciperet apparere quod antea latebat. Si posterius, nihil spectat ad cœlum. Ioan. 1. Angelicum sint Spiritus non egent, vt descendant, apertione cœlorum.

Septimò, non minus est mirandum ab igne corporeo torqueri animas, & certo impediri loco, vt nequeant liberè exire.

Octauò, tam est propriū corpori graui ponderare, colorato videri, lucido lucere, calido calefacere

^b Math. ult. vers. 2.

^c Calvin. 4.

Inst. 17. §. 29.

Petrus Martyr

sup. obiect. 11.

Berzæ sup.

^d Inst. q. 117.

Naxianz. sup.

Chrysost. homil. de S. Ioan.

Baptista tom.

3. Hierony. ep.

ad Hedibiam

q. 6. Aug. ser.

136. de tempore

Beda homil. in

Vigilia Pascha

Euthymius in

18. Math. Berzæ

ser. 1. de

Resurrect.

^e Ephes. 4. v.

10.

^f v. 18.

^g ita Durād.

sup.

^h v. 16.

ⁱ vers. 36.

^k vers. 11.

^l vers. 11.

^m vers. ult.

DE TRANSVBST.

ⁿ *Math. 14.*
v. 29.

^o *Luc. 4. v.*
30. Item cap.
vlt. v. 31.

^p *Actor. 1. v.*

3.

^q *Daniel. 3.*

quàm quanto occupare locum. ⁿ At Petrus cum graui corpore, ambulauit super aquas, ^o Christus sine coloris amissione transiens per mediam turbam, non videbatur. ^p Post Resurrectionem lucidior Sole, familiariter conuersabatur cum Apostolis & proinde corpus eius lucidum minime lucebat, alioquin ferre lucem non valuissent Apostoli, ^q flamma non nocuit tribus in fornace pueris. Ergo similiter facere potest, vt corpus non occupet locum.

Respondent ea fieri posse quia non destruunt naturã, hoc non posse quia destruit. Sed dicunt, & nihil probant. Nam vtrinque non de ipsa corporis aut accidentium agitur natura, sed tantum de accidentium effectũ.

^r *Hec habentur cap. 5. apud Bellarmin.*

^r Secunda propositio, *Corpus Christi est in Sacramento cum tota sua quantitate.* Probatũ.

Primò, Christus dedit manducandum discipulis corpus, morti, sequenti die, tradendum. At non fuit traditum morti corpus sine magnitudine.

Secundò non solũ caro, sed etiam anima Christi est in Eucharistia. At anima non est nisi in organizzato corpore.

^s *sess. 13. can. 1.*

Tertiò, ^s Conc. Tridentinum definit totum, & integrum Christum in Eucharistia esse. Ad integritatem verò requiritur quantitas.

[Tertia propositio: *Corpus Christi est in Eucharistia cum propria figura.* Probatũ.

Primò non caret maximã suã pulchritudine & conuenientia, hæc autem in debita membrorum figura, & proportionem consistit.

Secundò, non caret quantitate sua, Ergo neque figura.

Quarta Propositio, *Corpus Christi est in Sacramento indiuisibiliter, ita vt omnes eius partes eundem situm, vel positionem habeant.* Probatũ.

Primò, corpus Christi cum sua quantitate succedit solum substantiæ panis veluti propria quantitate destituitur: At substantia sine quantitate modum indiuisi-

indivisibilem existēdi habet. ergo & corpus Christi in Eucharistiā.

Secundò, probabimus sub qualibet parte specierum quantumcumque minima esse totum corpus Christi. At hoc fieri nequit nisi ibi sit indivisibiliter.

Quinta, Partes quantitatis ordinem inter se debitū servant, nec una confunditur cum alia, sed semper propinquior est, verbi gratia, non sicut, sed ordine, collum capiti, quam sit manus, Probat.

Christi corpus totam suam habet quantitatem eamque continuam, ac cum propria figura, ut probatum est. At id esse nequit, nisi servetur ordo inter ipsas quantitatis partes.

Sexta, Sub qualibet parte specierum quantumcumque minima est totum corpus Christi.

Primò fide constat, & experientia species sacramentales frangi posse, vel ergo Christus est totus sub utraque fractionis parte, vel diuisus, non posterius contrarium enim docet Tridentinum. Concil. Ecclesię traditio, & scriptura: ^c Christus ^c Rom. 6. ^{vers. 9.} enim iam non moritur, & proinde neque diuiditur, aut laceratur hoc enim repugnat corpori glorioso. Ergo prius, at hoc non poterit esse nisi antea sub qualibet esset parte. Nam non est ibi nisi per consecrationem: in fractione autem non fit nova cōsecratio. Ergo si antea non erat totus sub qualibet etiam minima parte, neque post fractionem erit: si sit post fractionem. Ergo etiam antea erat.

Secundò, vel quælibet pars substantię panis & simul tota substantia panis convertitur in totum corpus Christi, vel una in unam, alia in aliam. Si posterius ergo panis maior corpore Christi non poterit in illud converti, quod est absurdum. Si prius, ergo, ut nulla est quantumcumque minima specierum pars cui non respondeat aliqua substantię panis, sic nulla erit, sub qua non sit totum Christi corpus.

Tertiò ex Concil. Trident. supr. can. 3. *Si quis*
Tom. III. X

DE TRANSVB.

*negauerit in venerabili Sacramento Eucharistie sub una-
quaque specie, & sub singulis cuiuscumque speciei partibus
separatione facta totum Christum contineri Anathema sit.*

Soluuntur obiectiones.

CAP. VII.

^a Epist. 57. ad
Dardan.

^b Quoniam
sua quacumque
spatia locorum
tenent, minores
minora, &
maiora maio-
res.

PRIMA, Non potuit (inquit ^a August.)
obtinere quantitas corporis, quod potuit quali-
tas: nã ita distantibus partibus que simul esse
non possunt. ^b &c. non potuit esse in singulis
quibusque partibus tota, vel tanta, sed amplior est quanti-
tas in amplioribus partibus: breuior, in breuioribus: & in
nulla parte tanta, quanta per totum.

Respondeo, vel loqui de quantitate, naturali mo-
do, vel per respectum ad extensionem siue spatium
internum, siue commensuratione ad locum exter-
num. Hoc enim spatium est cuiuscumque intrinse-
cum quantitati: nec illud negamus corpori Christi
in Eucharistia.

^b *ibidem.*

Secunda, ^b idem asserit naturam Christi huma-
nam destrui, ni detur ei certum aliquod spatium
quo contineatur.

Respond. id verum: nisi enim natura Christi hu-
mana certæ quantitatibus limitibus comprehendere-
tur, esset infinitæ molis, ac vbique diffusa, quod re-
pugnat naturæ corporis. Verum hoc minimè offi-
cit, quin eadem natura sit indiuisibiliter cum sua
tota quantitate alicubi, semper enim ibi limitibus
suis comprehenditur quantitatibus.

Tertia, ad rationem corporis quanti requiritur
contineri spatio. Negatur de spatio externo.

Quarta, requiritur suis comensurari dimensionibus,
at dimensiones esse nequeunt sine extensione.
Ergo, &c.

Admittitur Maior. Distinguntur Minor. Nam
vera est de extensione interna quantitatibus, falsa de

externa, potest enim sufficere interna.

Quinta non minor est vnio quantitatis cum extensione ad locum, & spatium externum, quam intellectus cum anima, & quantitatis cum substantia. Sed quantitas à substantia, intellectus ab anima separari nequeunt. Ergo, &c. transeat Maior. Negatur Minor si sermo sit de potestate diuina.

Sexta, nequit quaternarius à modo quaternarii diuidi, verbi gratia existere per modum vnitatis. Ergo non poterit similiter quantitas à modo suo separari nimirum extensione ad locum.

Ad anteced. Verum esse de modo essentiali: nec enim fieri poterit vt quaternarius sit vnus. falsum de accidentali quia potest quaternarius in loco vnus consistere, siue quatuor poni in vno & eodem indiuisibili loco. Ad conseq. neque etiam quantitatem posse esse sine essentiali modo, id est diuisibilitate siue extensione interna, posse tamen esse sine accidentali, nimirum extensione ad locum.

Septima, nequit substantia existere nisi substantialiter. Ergo neque quantitas nisi quantitatiuè.

Admittitur totum: nec enim dicimus quantitatem corporis Christi non esse quantitatiuè in Sacramento. Sed negamus essentiam quantitatis consistere in extensione ad locum.

Octaua, nequit spiritus, natura indiuisibilis, existere extensiue in loco. Ergo neque quantitas naturam diuisibilis existere inextense & indiuisibiliter.

Negatur conseq. Nam existere spiritum extensè, est vel illū in se diuisibilem esse, ac proinde spiritum amplius non esse, vel effectum sine causa esse, quia extensio est formalis quantitatis effectus. At existere quantitatem inextensè, & indiuisibiliter per respectum ad locum, non est indiuisibilem esse: & proinde nec desinit esse quantitas: sed solum effectui carere: quod non est impossibile: quia causa est prior effectui.

Nona, nequit minus continere maius. Sed cor-

DE TRANSVBST.

pus Christi est maius minima parte hostiz. Ergo nequit contineri ab ea.

Ad maiorem, maius quantitate & minus extensione posse contineri à minori quantitate, maiori extensione: hoc est enim semper maius continere minus, sub eodem respectu.

Ad Minorem Christi corpus esse maius quantitate, minus extensione.

Decima, si Dominus habeat suam in Eucharistia figuram, & partium distinctionem. Ergo distant magis pedes, quam pectus à capite. At distantia maior, & minor nequit intelligi sine relatione ad locum. Illa enim magis distant inter se, inter quæ maius intervallum inest.

Ad consequens verum esse de distantia ordinis partium inter se, non autem de distantia situs ad locum. Verum est enim immediatius esse coniunctum pectus capiti quam sit pes. Ad subsumpt. verum esse de distantia posteriori generis, non autem prioris.

Decima, essentia quantitatis est habere partes, extra partes. Ergo ubi una est pars, non erit alia.

Ad antecedens in quantitate duo esse. 1. habere partem extra partem intrinsece, siue per respectum ad se, id est partem unam non esse aliam, & unam ordine post aliam esse. Et in hoc reuera consistit quantitatis essentia. 2. habere partem extra partem extensivè, siue extrinsece id est unam partem alium habere situm in loco quam habeat alia, & unam situm post aliam esse: atque hæc proprietas & non essentia quantitatis est.

Ad consequens verum esse de ubi intrinseco: nam ubi ordine, est una per respectum ad totum, ibi non est alia: falsum de ubi extrinseco siue situ locali.

Deum voluisse suum corpus in Eucharistia esse.

CAP. VIII.

PRIMO, quia Christum in Eucharistia esse est antiquissima & à tempore Apostolorum, & Christi, à tota Ecclesia, sententia credita. Ergo est à Deo.

Secundo, diligenter fuit discussa, & semper diligenter ab Ecclesia amplexa. 1. sub Leone nono in Cōcilio Romano, quo Berāgarius damnatus fuit. 2. in Vercellensi eodem præsidente Leone, absente Berangario contumace, & præsentibus eius confederatis 3. in Concilio Turonensi præsidentibus legatis Victoris Papæ successoris Leonis, quo victus Berangarius abiuravit hæresim 4. ^a in Concilio generali Romano præsidente Nicolao. 2. & rursus abiurante Berangario, qui ad vomitum redierat. 5. ^b in Concilio Romano sub Gregorio. 7. iterum eadem hæresis damnatur, iterumque, ad vomitum iterato remersus, abiuravit Berangarius, nec amplius defecit. 6. in Lateranensi Concilio quarto. 7. in ^c Viennensi. 8. in ^d Romano sub Ioanne 33. an. 1413. ^e teste Cochlæo. 9. in Constantiensi 10. in Tridentino. quorum quinque postrema sunt generalia.

Tertiò, sententia nostra, etiam ab eo tempore quo propter Berangarium clarissimè explicata fuit id est ab an. 1051, habuit patronos sanctitatem, doctrinam & miraculis conspicuos Anselmum, Bernard. Malachiam, Dominicum, Antonium de Paduā, sanctum Petrum martyrem, S. Thomam, Bonaventuram, Nicolaum Tolentinum. &c.

Quartò, contraria opinio habuit Berangarium patronum antesignanum. 1. ^f prænium à sancto Fulberto Carnotensi Episcopo hæreticum futurum quod ei iam assideret dæmon. 2. perituum & in-

^a Horum quatuor Conciliorum meminit Lanfrancus libro contra Berangarium.

^b huius meminit waldens. tom. 2. de Sacram. cap. 43.

^c ann. 1311. Clement. unica de Reliq. conven. SS.

^d lib. tamen de Conciliis 1. cap. 5. non meminit Romani sub Nicolao 2.

nec altero sub Ioan. 33.

^e 1. historia Hussitarum.

^f apud Gulielmum Bibliothecarium lib. 3. de gestis Angelorum.

8 lib. 1.

n ut refert
Guicmundus.
supra.

constantem. 3. superbissimum. Nam vt & Guicmundus testatur, maluit cum aliqua hominum admiratione hæreticus esse, quam priuatim catholicus. 4. aliarum hæresium defensorem, quas nec Calvinistæ probant. scilicet licere omnibus vti sceminis. nec baptizandos infantes. Berangarius sectatores n habuit sceleratos homines vt prætermittamus qui fuerint Zuingl. Carolstad. Calvinus.

Quintò, ex miraculis de quibus hæc pauca.

[Primum quædam sumpto Sacramento Eucharistiæ cum ad balnea perrexisset, illic *ab immundo spiritu correpta concidit, lamiauit dentibus linguam: nec diu superesse postmodum potuit, doloribus ventris, et visceribus cruciata defecit.*

Secundum, in infantilis ore puellæ (quod antea immolatio degustasset cibos) nusquam Eucharistia permanere potuit. Sed *Sanctificatus in Domini sanguine potus de polluti visceribus erupit.*

Tertium, alia grandior indignè sumpto Sacramento illicò cōcidit. Hæc Cyprian. serm. de lapsis.]

1 lib. 2. vite c.

41. apud Ioannem Diaconū.

Quartum, 1 Gregorio magno ministrante Eucharistiam matronæ, ac dicente *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam*, illa subrisit, Pōtifex manum retraxit, ac particula in altari posita completisque solemnij causam risus à muliere petijt, respondet credere non potuisse panem quem suis manibus fecerat corpus Domini esse: Tunc implorato numine à Papa, species panis externa in carnem mutata, maiestate miraculi mulierem reuocauit ad fidem, populum confirmauit.

1 teste Aimoino 5. de gestis Francorum 19.

2 teste Bernardo in Malachia.

[Tertium, 1 Ludouicus Pius ad 40. dies ex sola Eucharistia vixit.]

Quartum, k quidam obstinatus monachus, scilicet pius à sancto Malachia monitus, vt crederet realem Domini in Eucharistia præsentiam, grauiissimo ac læthali morbo correptus redit ad mentem, reconciliatus Ecclesiæ, expirat.

1 in vita Bernardi lib. 2. c. 3.

Quintum, 1 dæmoniacam linguæ oculorum & aurium vsu priuatam Bernardus curauit super ca-

puteius hostiam tenens sacram, & dicens: *Adest inique spiritus index tuus, adest summa potestas: iam resiste si potes, &c. Hoc illud corpus, quod de corpore virginis sumptum est, quod insipisse cruce extensum, &c.*

Sextum, ^m B. Antonius de Padua conuentione facta cum hæretico ut si oblata hostia ex vna parte, & ex alia hordeo per tres ieiuno iumento dies, animal relicto hordeo veneraretur Sacramentum; crederet hæreticus. Iumentum maximè ieiunum capite inclinato, ac genibus curuatis Sacramentum, cibo relicto adorat.

Septimum, an. 1561. die 8. Aprilis feria 2. Paschæ tribus ante meridiem horis Nouiomagi opido Geldriæ Antonius worstius Parochus Sacramentum Eucharistiæ ad ægrotam mulierem ferebat, runc ad ianuam tabernæ, per quam transeundum, duo stabant iuvenes vnus Nouiomagensis, alter Traiectensis oua Paschalia manibus tractantes, vter celerius deglutiret ouum. Propinquante Parocho, Traiectensis sodali dixit, se citius ouum deuoraturum quam mulierculam, illum deastrum. Et ecce ouum in medio gutturis constitit, ille se suffocari sentiens arripit candelam sebaceam ex pariete pendentem, atque deiecit in os, ut ouum detrudat: sed ita torum hæsit seuum in ouo ut nudum filum miser extraxerit: atque conciderit tandem vultu in nigredinem mutato, elisoque guttore exflauit animam.

Hæc miracula sunt vera, vel falsa. Si prius ut certè ita est. Cur illis non credunt? si posterius. Certè magnum erit miraculum, sine miraculis veris, creditum à toto terrarum orbe adeò difficile dogma.

^m apud Surii
tom. 3. In vita
Antonij, &
apud Antoni-
num p. 3. tit.
24. cap. 3. §. 2.
hystor.

ⁿ apud Til-
mannum Bre-
denbachium 7.
sacrarum col-
lationum c. 60.

DE TRANSVBST.

Soluntur obiectiones.

CAP. IX. & X.

P R I M A, non minus nutrit animas Christus in Symbolo, quā re ipsa existens. 1. quia nutriuntur animæ fide, & charitate, quæ tam benè quam Eucharistia possunt completi Christum in cœlo. 2. quia Baptismus gratiam confert, licet non transmutetur aqua in Christum, vel Spiritum sanctum. Ergo frustra est Eucharistia.

Secunda, non erat utilis Apostolis præsentia corporalis Christi, Ioan. 16. ^a *Expedi vobis ut ego vadam, &c.* Ergo multo minus expedit nobis.

^a v. 7. συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἔγω ἀπέλθω.

Tertia, ista præsentia in Eucharistia, non est nisi perceptibilis per fidem. At fides non eget istâ præsentia.

Quarta, qui sola fide Christum in Symbolo recipiunt, fructu passionis fruuntur. qui re ipsa tantum percipere dicuntur, nullum consequuntur fructum.

^b *Calice contra Vestphalum.*

^b Quinta, hæc præsentia corporis Christi facit illud impiis, & piis commune, & brevissimo tempore nobis adesse. Ergo inutilis.

Ad primam resp. 1. antecedens negando. Nam magis excitatur fides, charitas, deuotio, & reuerentia ex reali præsentia Christi, quam figurata: magis enim veneramus Eucharistiam quam imagines. Deinde Christus ex præsentia & cōiunctione reali nobis multa largitur, quæ alioquin non daret: sicut ex tactu vestimentorum sanabat, quos aliis fortè non curasset: & hinc soluitur probatio vtraque. 1. Negatur consequens, etiam antecedente admissio: non enim id frustra, quod per aliud æque præstari posset, sed quod nullum fructum affert: aut

sine ratione multiplicatur. At Eucharistia non sine fructu aut ratione est, cum sit maximum bonitatis erga nos Christi pignus.

Ad 2. Respondeo, non fuisse vtilem : non quidē intuitu ipsius corporis Christi tam salutiferi.

Sed vel quia Apostoli humano quodam amore prosequabantur Dominum, & proinde per absentiam eius erant ad maiora erigendi, vel quia decretum erat apud Deum non venturum Spiritum sanctum, nisi ascenderet Christus.

Ad 3. negatur Maior, etsi enim in propria specie corpus Christi non attingatur à sensibus, attingitur tamen in aliena, ut aliquando saluberrima pharmaca ab ægrotis percipiuntur.

Ad 4. magis prodesse fidem, cum, quam sine reali sumptione.

Ad 5. negatur consequentia: demonstratur enim summa Dei charitas, & dignitas, qui se ab impiis etiā permittit tractari, nec propterea læditur ab eis. Cap. x.

¶ Sexta multa inde sequuntur indigna Christo, ut cadere in terram, in secessum ire, &c.

Respondeo. 1. quæ magis indigna videri possunt quam à diabolo ferri, & tot à peccatoribus pati? 2. hæc omnia ipsum Christi corpus nulla in parte lædere: sicut nec radius solis læditur à loco lutofo.

DE TRANSUBSTANTIATIONE.

*Varia de modo existendi corporis Christi
in Eucharistia sententia.*

CAP. XI.

PRIMA, ^a Berangarij & discipulorū ^a apud Guis-
eius, manere panem et vinum cum corpore mund. lib. 1.
Christi: quamvis nec aperte declara- & 3.
rent, an id fieret per unionem hypo-
staticam, necne.

DE TRANSVBST.

^b *Guilm. ibidem.*

^c *4. dist. 11.*

^q *3.*

^a *refertur sine nomine auctoris à D. Thom.*

3. p. q. 75. ar. 6.

^c *lib. 6. in*

Ioan. 15 fuit circiter an. 40. posterior Guilmundo.

^t *apud Vuald. tom. 2. de Sacram. cap. 65.*

⁸ *Lutherus de Captiv. Babylon. cap. de Eucharistia.*

¹ *2. par. Examin. ad cap. 4. sess 13.*

⁴ *Lutherus serm. de cæna. Brent. Apolog. pro Confess.*

Vuitemberg. tract. de cæna Domini, Illyr. lib. de Ascens. Domini, &c.

Secunda, ^b *partim mutari panem in Christi corpus: nempe cum à pijs, partim non mutari, nempe cum ab impijs Eucharistia sumenda erat.*

Tertia, ^c *Durandi, partem unam essentialem nempe formam in corpus Christi conueriti, materiam verò minime sed informatam animà Christi remanere: eo modo quo cibus in carnem conuertitur nostram, per nutritionem.*

Quarta, ^d *remanere formam, sed tantum conueriti materiam.*

Quinta, ^e *Ruperti Abbatis Tuitiensis, panem Eucharistia, hypostaticè assumi à verbo, sicut assumpta est natura humana.*

Sexta, ^f *Ioannis Parisiensis, panem assumi à verbo, sed mediante corpore Christi: ne cogeretur admittere Deum esse panem. Quomodo Æthiops non dicitur albus: quòd talis non sit in toto corpore, sed dentibus solùm.*

Septima Lutheranorum quatuor capitibus comprehensa. 1. ⁸ *non esse articulum fidei utrum panis maneat, necne.* 2. *probabilius videri, manere.* 3. *veram esse hanc propositionem: Panis est corpus Christi, propter unionem panis cum corpore: 1. Kemnitius tamen huius. unionem ait personalem non esse.* 4. ^k *corpus Christi esse cum pane quia illud ubique est.*

Octaua eaque vera, & cum ipsa Ecclesia nata: *Corpus Domini in Eucharistia adesse per conuersionem substantie panis, in corpus, Et vini in sanguinem Christi. Quæ conuersio postmodum, Transubstantiatio, appellata est.*

Refellitur secunda opinio.

CAP. XII.

RIMÒ ^a *Qui manducat indigne, &* ^a *I. Corinth.*
 proinde impius est, *indiciū sibi mādu-* *II. v. 27.*
cat, non diiudicans corpus Domini. Ergo
 verè corpus Domini manducat.

Secundo communicaturus solus
 Sacerdos, si fortè in peccato mortali
 versetur: vel cōuerteretur panis in corpus Christi,
 vel non. Si prius ergo impius corpus Domini sum-
 met: si posterius, ergo consecratio pendet à boni-
 tate ministri, quæ est Donatistarum hæresis iamdiu
 explosa.

Tertiò nullus scit qui iusti sunt, qui peccatores.
 Ergo sequeretur de nulla hostia, à quoquam, nec
 ipso consecrante dici posse: *Hoc est corpus Christi, &*
non nisi temerariè Eucharistiam adorari.

Quartò, oporteret perpetuo vti miraculo vt nūc
 partim, nunc omnes consecrarentur hostiæ, easque
 sine errore distribueret Sacerdos. Quod cum abs-
 que scripturæ, aut Conciliorum, vel PP. testimo-
 nio asseratur, merum figmentum est.

Refellitur tertia.

CAP. XIII.

RIMÒ ^a Concil. Lateranense 4.
 docet transubstantiari panem in
 corpus. At conuertitātum formam
 in corpus Christi, non est propriè
 transubstantiari, sed transformari.
 Ergo hæc opinio pugnat cum hu-
 iusmodi Concilio,

^a *Can. I. Verū*
Christi corpus,
& sanguis in
Sacramēto al-
taris, sub specie-
buz panis, &
vini veraciter
continetur, itā-
substantiati in pa-
ne in corpus, &
vino in sangui-
nem, potestate
diuina.

DE TRANSVBST.

^b *sess. 8.*

^c *art. 1. wicle-
f. Substantia
panis materia-
lis, & vini ma-
terialis manent
in Sacramento
altaris. 2. Acci-
dentia panis nō
manēt sine sub-
iecto in eodem
Sacramento.*

^d *v. 51. & Lu-
ca 22. v. 19.*

Secundò, ^b Concil. Constantiense wiclefūm damnauit ^c asserentem accidentia in Sacramento non manere sine subiecto. At si materia manet, quidni remanere poterunt?

Tertiò ex Concil. Trident. sess. 13. can. 2. vide infra cap. 21.

Quartò, ex ^d Ioan. 6. habemus vi Sacramenti adesse illam carnem Christi quæ data est in cruce, pro mundi Redemptione. At materia panis informata ab anima Christi non poterit esse huiusmodi caro.

Quintò, vel materia panis sit vna cum reliquo corpore Christi & manet, vel sit vna, sed non manet, vel non sit vna. Si primum iam excreuisset in immensam molem Christi corpus, quod est absurdum. Si secundum ergo continuò creseit, & decrescit corpus Christi, si tertium, ergo tria sunt corpora Christi, reipsa distincta, vnum de virgine sumptum, alterum conflatum ex materia panis, & anima Christi, tertium ex materia vini, & forma sanguinis Domini.

Sextò, contra conditionem corporis gloriosi est alterari intrinsece. Ergo si ita Christi corpus alteratur, gloriosum non erit.

Obiicitur primò, inter creationem, annihilationem & conuersionem hoc interest, quod creatio nihil præsupponat, sed totum producat: annihilatione, totum destruat, ita ut omninò desinat esse: cōuersio retineat materiā & vnum trāseat in alterius esse. In Eucharistia non est creatio aut annihilatione. Ergo conuersio.

Ad Maiorem, esse duplex cōuersionis genus, vñd totius vnius substantiæ in totam substantiam alterius, prout est terminus conuersionis: quæ differt à creatione, quod in creatione nullus sit terminus posituius à quo, ab annihilatione, quod in annihilatione nullus sit terminus posituius ad quē: vterque autē sit in illa conuersione, vnus terminus nāque est, verbi gratia, tota substantia panis, alter to-

tota substantia corporis Christi : alterum genus est mutatio vnius in aliud per cōuersionem partis substantię tantum nempe formę in aliam formam.

Secundò, Christus post resurrectionem manducauit. Ergo verè nutritus, igitur potest panis conueri in eius corpus, per nutritionis modum.

Negatur prima consequentia, nam huiusmodi cibus resolutus fuit à Christo in aerem, vel aliquid simile.

Tertiò, ^e Nyssen. ^f Damasc. ^g Theophyl. docent eo modo mutari nunc panem in corpus Christi, quomodo ante resurrectionem mutabatur per nutritionem.

^c orat. Catech. cap. 39.
^f 4. fid. 14.
^g in 6. Ioan.

Respond. in omnibus similitudines non quadrare. Solum enim volunt PP. realem esse, & non fictitiā conuersionē panis in Eucharistia; ad quod probandum sufficit huiusm. exemplum.

Refellitur quarta.

CAP. XIII.

VEL forma manet cum materia sua, vel sine, aut informat materiā corporis Christi, aut seorsim suspensa remanet. Si primum coincidit hæc opinio cum prima de qua^a infra. si secundū non conuerteretur panis in corpus, sed corpus in panem, nec dicere debuisset Christus. *Hoc est corpus meum*, sed: *Hic est panis meus*, à forma namque vnum quodque & esse, & denominationem accepit. si tertium, frustra fieret istud miraculum nouum: vtiliter equidem remanent accidentia sine subiecto quia visibilia sunt. At inutiliter hæc forma cum inuisibilis foret.

^a cap. 19. & seqq. probantibus Transubstantiationem.

Refellitur quinta.

CAP. XV.

PRIMO, panis quem dat Christus nobis in Eucharistia est vera caro eius. At panis assumptus in vnionē hypostaticam nequit esse verē caro Christi, sicut nec humanitas, nec homo, est deitas in Christo.

^a Hebr. 2. v.
16. Nusquam
Angelos apprehendit, sed semen
Abrahe apprehendit.

[Secundò, vt dignitatem naturæ commendaret humanæ ^a Paulus ait: *Christum non assumpsisse Angelorum naturam, sed semen Abrahe.* At si quotidie assumeret naturam panis in vnionem hypostaticam, non erat cur angelos produceret Paulus, cum faciliè responderi posset multo inferiorem Angelis naturam assumere Christum, nempe panem: & proinde nihil humanæ naturæ speciale cōtulisse.]

Tertiò, nulla reddi ratio potest vnionis huius cum pane. 1. nam vnionis cum humanitate nostra Redemptio fuit. At panis, Redemptione non eget. [2. ex hac vnione cum pane non probatur præsentia corporis Christi in Eucharistia: nam cum verbum vbique sit, posset assumere panem, & non adesse corpus Christi: cum illud vbique non sit.]

Quartò, ridiculum videtur, quotidie, tot fieri hypostaticas vniones, & toties destrui, ac Deum dici propriè rodi, putrescere, &c. cum roditur, vel putrescit panis: sicut dicitur propriè Deus passus, mortuus, &c.

^b Serm. de
cena Domini.

Obiicitur primò, Cyprian. ^b Sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas, ita Sacramento visibili diuina sese infudit essentia.

Respondeo 1. non solum velle conuerti panē in corpus Christi omnipotentia verbi, [ac sicut apparebat humanitas, latebat diuinitas in Christo;

ficin Sacramento, species apparere, latere Deum hominem præsentem: quæ similitudo optimè consistere potest sine vnione hypostatica cum pane.]

Secundò, *Cæro* (inquit ^c Remigius) *quam verbum Dei Patris assumpsit*, &c. *Et panis qui consecratur* ^{c in 10. prioris ad Corinth.} *in Eucharistia vnum corpus sunt.*

Resp. id totum verum, quia panis reuera conuertitur in corpus Christi. [At si panis remanet, hoc torum erit falsum, nam neque panis erit corpus assumptum ex virgine, nec Christus habet duo distincta species corpora, numero infinita propè, sed vnum tantum ex virgine assumptum.]

Tertiò, ^a Theodoret. & Gelasius videntur ^{a I. & 2. Dialogo.} velle ita diuinitatem, & humanitatē vniri in Christo, quomodo panis, & corpus vniuntur in Eucharistia. ^{c lib. de duabus naturis Christi.}

Resp. in eo sitam esse comparisonem, quod sicut in Eucharistia sunt species panis, & Christi caro, sine confusione, ita in Christo sine permixtione, sit humanitas cum diuinitate. Nam ipsos PP. agnoscere mutationem panis in carnem dubium non est.

*Refellitur Sexta, item & Septima,
id est Vbiquitas.*

CAP. XVI. & XVII.

REFELLITVR ^a Sexta, Primò argu- ^a CAP. XVI.
mentis contra quintum. Secundò, vel
Verbum immediatè terminat hanc vn-
ionem, vel corpus Christi. Si prius:
Ergo non sequitur, corpus Christi esse
propterea in Eucharistia vt ^b probatum est. [Nec ^b cap. præced.
dicas, i. immediatè terminari à Verbo, sed quate- ^b in tertia ratio-
nus vnitur corpori. Nam et si vnus esset terminus ^{ne.}
assumptionis: non tamen eadem terminatio cor-

DE TRANSVBST.

poris, & panis, & proinde non sequetur semper, si assumat panem adesse corpus. 2. Assumere panem respectu corporis, siue ubi est, vel erit corpus. Nam tunc corpus non adesset propter vnionem, sed tantum vnio esset vi, vel iam existentis, vel futuræ existentiz corporis: vnde autem haberet corpus ubi ibi adesset, hinc non probaretur:] Si posterius, ergo corpus habet propriam personalitatem: Igitur sunt duę in Christo personę. Nec enim fieri potest hypostica vnio sine personalitate ex parte assumētis, siue terminantis.

Secundò, panis assumptus, etiam mediante corpore, non est corpus Christi sicut nec anima Christi, est eius corpus. partes enim vel naturę quę in vno conueniunt supposito non prædicantur ad inuicem. Ergo falsum erit quod dixit Christus *Hoc est corpus meum.*

Tertiò, sicut per assumptionem humanę naturę propriè dicitur *Homo Deus* & è contra pari, ratione diceretur, *Panis est Deus*, & è contra. Quòd tamen maximè vitare volebat Ioannes ille Parisiensis.

Nec refert 1. assumi mediante corpore. Nā verbum indiuisibile est, & proinde secundum se totum assumit. 2. Exemplum Aethiopis. Nam si mediantibus dentibus existeret in toto corpore candidus, totus Æthiops diceretur candidus.

^c CAP. XVII.
^d Libro 3. de
Christo à cap.
10. & seqq.

^c Vbiquitas fusè refutata est ^d 1. tom. Controversiarum addemus tamen.

Primò, Sacramenta noui Testamenti pendent à Christi institutione iuxta ritum quem ille præscripsit. At iuxta vbiquitatem, quod præcipuum est in Eucharistia non pendet ab huiusmodi institutione: nam præsentia corporis Christi non erit in hoc Sacramento vi huius institutionis, sed vbiquitatis, cum iam antè consecrationem adesset. Ergo vbiquitas destruit rationem Sacramenti in Eucharistia.

Secundò, iuxta aduersarios, corpus Domini non est in Eucharistia extra vsum. Et tamen iuxta vbiquitatem

quitatem semper vbique adest. Ergo simul ibidem erit, & non erit.

Respondet ^e Smidelinus. *Non esse extra usum,* ^e *libro ad-*
 nihil aliud esse quam *non distribui.* Contra, vel *non* ^{versus Alber-}
distribui est, *non celebrari canam,* vel, *nullo modo distri-* ^{tum Sperlin-}
bui. Si prius, falsum est, non distribui. Nam, cum ^{gum.}
 sit vbique, tam æquè distribuetur in porrigendo
 lapidem, quam panem. Si posterius nihil aliud erit,
 quam non distribui, nisi cum distribuitur. Qua de
 re non est controuersia.

Explicatur sententia Ecclesie.

CAP. XVIII.

RIA obseruanda sunt. Primò, veram
 conuersionē quatuor requirere con-
 ditiones 1. *ut aliquid desinat esse:* nec
 enim valet intelligi aliquid in aliud
 conuerti, nisi conuersum desinat esse
 quod antea erat. 2. *aliquid succedat in locum eius quod*
esse desinit, alioquin conuersio non esset sed corru-
 ptio, vel anihilatio. 3. *ut sit connexio quadam,* & de-
 pendentia inter desitionem vnius, & alterius successionem:
 ita ut vi desitionis vnius alterum succedat, alioquin non
 esset actio vna, quæ dici conuersio posset, sed duæ
 se se concomitantes per accidens, quarum vna ani-
 hilatio, altera creatio diceretur. 4. *ut tam terminus*
quo quam terminus ad quem sit verè positiuus.

Secundò, non requiri ad veram conuersionem,
 id in quod aliud conuertitur, de nouo produci, sed
 satis esse si vnum alteri succedat. Quod fit tribus
 modis. 1. *productiue,* nimirum cum terminus ad
 quem antea non existit, & proinde per conuersio-
 nem verè produciatur. 2. *adductiue,* nimirum si termi-
 nus ad quem existat, sed non in eo loco, vbi est ter-
 minus a quo: tunc enim vi conuersionis adducetur
 ad eum locum. 3. *conseruatiue,* scilicet si terminus ad

DE TRANSVB.

quem existat, & in ipso eodem loco vbi est terminus à quo. tunc namque nec adducetur neque produ-
 cetur, sed vi conuersionis conseruabitur ibi, vt,
 verbi gratia, si duo corpora æqualia sese penetra-
 rent, & vnum Deus interimeret, vt alterum na-
 turaliter ibi conseruaret, diceretur vnum in aliud
 conuerti, quòd ideò vnum desineret esse, vt alte-
 rum permaneret in esse, in hoc ergo Sacramento
 hæc omnia inueniuntur.

Nam panis secundum suam substantiam totam,
 id est materiam, & formam, definit esse. Ei succedit
 corpus Christi vi talis definitionis, & terminus posi-
 tiuus à quo, est tota panis substantia, terminus ad
 quem totum Christi corpus: quod non producit
 quidem, neque solum ibi conseruatur vbi antea
 esset, sed ibi adducitur [in instanti eodem quo de-
 finit esse panis] vbi antea non erat: non deferendo
 cælum, sed existendo non solum in cælo, sed etiam
 [de nouo] sub speciebus panis, & vini, non per
 simplicem præsentiam, seu coexistentiã, sed vnio-
 nem quandam cum accidentibus panis qualis erat
 inter eadem accidentia & pane, inhærentia ex-
 cepta.

Obiicies: si per hanc non producit conuersio-
 nem corpus Christi, sed tantum sit præsens. Ergo
 terminus ad quem non est substantia, sed accidens
 nempe præsentia corporis Christi. Et proinde hæc
 conuersio substantialis non erit.

Ad antecedens Respondeo, per hanc conuersio-
 nem, [*principaliter*] corpus Christi succedere pani,
 ad quod tamen sequitur ipsa præsentia corporis
 Christi ibi [non enim hæc conuersio simplici-
 ter tendit ad huiusmodi præsentiam, sed ad corpus
 Christi.]

Tertiò, notandum est subiectum in quo reci-
 pitur actio diuina huius conuersionis, partim esse
 panem, partim corpus Christi. Nam huiusm. actio,
quatenus conuersio, in pane recipitur, panis enim est
 qui conuertitur, proinde panis solus substantialiter

[reipſa] mutatur: *quatenus verò corporis Chriſti adductum* in ipſo recipitur corpore Chriſti: illud enim eſt, quod adducitur, id eſt acquirit aliquod eſſe ſub ſpeciebus panis nimirum Sacramentale, quod antea non habebat, quod quidem fieri nequit ſine aliqua mutatione. 1. quia ſi abſque vlla conuerſione alterius in ipſum poneretur de nouo in aliquo loco, negari non poſſet quin actio Dei, qua ibi poneretur reciperetur in huiusm. corpore, & proinde ipſum aliquo modo mutari. At eadem ratio valet in ipſo Sacramento. 2. corpus Domini per illam conuerſionem acquirit nouam, & realem relationem præſentiz ad ſpecies panis & ad altare, requiritur ergo aliquod fundamentum huius relationis, quod aliud fingi non poſteſt præter mutationem aliquam. 3. conuerſio quatenus panem deſtruit, non tam eſt actio quam actionis negatio. Deus enim deſtruit panem dum deſinit eum cõſeruare. At per negationem nihil poſitiuè, & realiter fieri poſteſt. Ergo poſitio corporis Domini ſub illis ſpeciebus, quæ eſt poſituum aliquid, non fit ab illa conuerſione, vt eſt in pane, ſed vt eſt, & recipitur in corpore Chriſti.

Obiicies ergo Tranſubſtantiatio non eſt vna actio, ſed continet duo quædam, negationem nimirum actionis, & actionem.

Reſpondeo vnã eſſe actionem nempe volutionem Dei, [qua vult introducere corpus Chriſti in Sacramento per deſitionem panis,] id eſt non conſeruare panem, vt in eius locum corpus Chriſti ſuccedat. [Cui actioni reſpondet ex parte rerum deſitio panis, & poſitio corporis Chriſti ibi, ac ſi reuera produceretur.]

Probatur ex verbo Dei Transubstantiatio.

CAP. XIX.

CH R I S T V S benedicendo panem, vel illum in suum mutauit corpus verè, & propriè, vel impropriè, ac figuratè, vel nullo modo. si primum, est quod intendimus, si secundū, ergo cū dixit: *Hoc est corpus meum*, sensus erit: *Hic panis est figura corporis mei* quam explicationem nobiscum Lutherani execrantur. Si tertium sensus erit, *Hic panis verus, ac triticus verè & propriè, est corpus meum.*

Quod nullo modo admitti valet, siue de re ipsa, siue de propositione agamus. Nec enim fieri potest, vt vna res minimè mutetur, & tamen alia fiat: esset enim ipsa & nō ipsa. Nec item fieri potest, vt pro disparatis supponant prædicatum, & subiectū in propositione affirmatiua, alioquin falsa esset.

^a *Luther. de Captiuit. Babylon. cap. de Eucharist.*

Respondent ^a Primò, si necessaria sit Transubstantiatio, vt hæc sit vera Propositio: *Hoc est corpus meum*, ne videlicet per illud pronomen demonstratur substantia panis. Igitur & debebit fieri Transaccidentatio ne videlicet per, *Hoc*, accidentia demonstrantur, & sit sensus: *Hoc album est corpus meum.*

Secundò, verè dicimus loquendo de Christo: *Hic homo est Deus, & hic Deus est Homo*, nec tamen Deus conuertitur in hominem, & è contra.

^b *Kern. supr. ad cap. 4. sess. 13.*

^b Tertiò, vt verè dicatur, *Panis est corpus Christi*, sufficere ita panem mutari, quòd teste Irenæo ex pane fiat Eucharistia duabus constante rebus, vna terrena, alia cœlesti.

^c *Ioan. 10. v. 21.*
^d *v. 16.*

Quartò, Dominus insufflans in Apostolos dixit: ^c *Accipite Spiritum sanctum*, Et ^d *Math. 3. columba vocatur Spiritus sanctus & tamen neque flatus, neque columba erat Spiritus sanctus.*

Quintò, visibiles species quibus aliquando Deus vel Angeli apparebant dicebantur Deus, & Angeli, quod tamen non erat verum in rigore loquendo.

Sextò, Progrediente arca dicebat Moyses *Exurgat Deus*, & tamen arca non erat Deus.

Septimò, in vulgari locutione ostenso dolio cum vino dicimus: *Hoc est vinum*: de Marsupio cum pecunijs: *Ha sunt pecunia*. Ergo vt verificetur hæc propositio *Hoc est corpus meum*, non est necessaria Transubstantiatio: sed sufficit vnum sub alio contineri.

Ad 1. negatur conseq. quia demonstrata re aliqua, pronomen *Hoc*, non supponit pro accidente, sed pro substantia [nisi determinetur expressè ad accidens.]

Ad 2. veras esse has propositiones: quia prædicatum, & subiectum pro eodem supponunt non ratione Transubstantiationis, sed identitatis hypostasis. At panis non habet eandem cum Christo hypostasim.

Ad 3. vt vna res verè dicatur alia non sufficere ex duabus fieri vnã: Nam hoc modo anima diceretur corpus, & contra.

Ad 4. nec dixisse Dominum *Hic, Flatus est Spiritus sanctus*. Nec dici, *hæc columba est Spiritus sanctus*: multum autem differunt vt patet. Hæ propositiones, *Accipite Spiritum sanctum*, & *hic est Spiritus sanctus*: videre Spiritum sanctum quasi columbam, & *hæc columba est Spiritus sanctus*.

Ad 5. cad. responsio nusquam enim legimus: *Corpus ab Angelo assumptum, est Angelus*: vel, *hæc Angeli apparentia est Angelus*. Quare in his solum locutionibus significatur tantum Spiritum sanctum; Angelos, vel Deum sub ijs esse rebus.

Ad 6. Mosem alloqui Deum, non arcam.

Ad 7. respondeo 1. quando pronomen, *Hoc*, de re continente dicitur, posse quidem de re contenta dici, vt in exemplis allatis. At cum rem contentam demonstrat, nusquam posse significare vel quæ non sit, vel si sint duæ, vnã earum: Nec enim de

DE TRANSVB.

dolio pleno partim oleo partim vino, rectè diceretur: *Hoc est vinum*. At pronomen, *Hoc*, in hac materia, significat contentum, sub accidentibus. [2. si res vna ex natura sua non sit ordinata, vt contineat aliam: non posse aliam dici, nisi reuera sit illa: nam de Petro occultante Paulo rectè dici non potest Petrus, est Paulus: quod si vna inordinata sit, posse quidem ex vsu loquendi contentum de continente prædicari non tamen è contra, rectè dicimus enim, *dolium est vinum*, non tamen, *vinum est dolium*.]

At panis non est ordinatus per se, continere corpus Christi. Ergo non poterit dici panis corpus Christi, nisi reuera sit corpus Christi. 3. quicquid sit nequeunt negare aduersarij has & similes locutiones metaphoricæ esse quia nullo modo verum est dolium esse vinum: aut columbam esse Spiritum sanctum &c. Ergo metaphoricè locutus est Christus, cum dixit: *Hoc est corpus*, sensus enim erit: *Hoc significat corpus meum*, vel, *sub hoc continetur corpus meum*. Igitur malè defendunt loquentum propriè Christum]

Probatur ex PP.

CAP. XX.

- ^a Apolog. 2.
- ^b 4. cap. 34. ²
- ^c 4. in Mar-
cionem.
- ^d serm. de ca-
rà Domini.
- ^e Catech. 4.
- ^f lib. de in qui
nitiantur.
- ^g libro 2.
- ^h orat. Ca-
tech. cap. 37.

VS T I N V S, ^b Irenæus, ^c Tertullian.
^d Cyprian. ^e Cyrillus Hierosoly. ^f Am-
bros. ^g supra dicunt vel panem esse cor-
pus Christi, quod nequit fieri sine reali
mutatione, vel expresse dicunt: *mutari*
in ipsum corpus.
Nyssen. ^h Rectè (inquit) Dei verbo sanctificatum
panem in Dei verbi corpus credimus immutari, & infra.
Hac autem tribuit virtute benedictionis in illud (corpus
Domini) rerum quæ videntur (panis & vini) naturam
mutant.

Gaudentius ¹ supra. Chrysoſt. ^k Non sunt huma- ¹ lib. 2. cap. 21.
 na virtutis opera propoſita: nos miniſtrorum locum tene- ^k homil. 83. in
 mus: qui verò ſanctificat ea, & immutat ipſe eſt. Item: ^{Math.}
¹ Num vides panem? num vinum? num ſicut reliqui cibi in ¹ homil. de Eu-
 ſeceſſum vadunt? abſit: nec ſic cogites. ſicut enim ſi cerea ¹ chariſtiâ in En-
 igni adhibita, illi aſſimilatur, nihil ſubſtantie remanet, ni-
 hil ſuperfluit: ſic & hîc puta myſteria conſumi corporis ¹ cœnis.
 ſubſtantia.

Auguſt. ^m Ante verba Chriſti quod offertur Panis ^m ſerm. 28. de
 dicitur: ubi Chriſti verba de prompta fuerint, iam non pa- ^m verbis Domi-
 nis dicitur, ſed corpus appellatur. Item, vt citatur ⁿ à ni.
 Valdenſi: Nec credendum eſt, quod ſubſtantia Panis, vel ⁿ tom. 2. cap.
 vini remaneat: ſed panis in corpus Chriſti, & vinum in ^{83.} quo ait ſe il-
 ſanguinem vertitur, ſolummodo qualitatibus remanenti- ^{lum} Auguſtini
 bus. Cyrill. Alexandr. ⁿ Ne horreamus carnem, & ^{locum} trans-
 ſanguinem appoſita ſacris altaribus condeſcendēs ^{cripiſſe} ex an-
 Deus noſtris fragilitatibus influit oblatiſ vim vitæ ^{tiſiſſimo} ma-
 conuertens ea in veritatem propriæ carnis, vt cor- ⁿ ſcripto.
 pus vitæ quaſi quoddam ſemē inueniatur in nobis. ⁿ epistol. ad

Author ſermonis de corpore Domini inter ope- ^{Caloſyrium.}
 ra Euſebij Emiſſeni. Remigius, Gregor. 1. ^o ſupra. ^o libro 2.
 & Beda vt citatur à ^q waldenſi: Ibi forma panis vi- ^p libro de my-
 detur, ubi ſubſtantia panis non eſt: nec eſt ibi panis alius, ^{ſterius} Miſſe.
 quam panis qui de cœlo deſcendit. ^q ſup. cap. 28.

Damaſc. ſupra. Theophyl. ¹ Transformatur anca- ¹ in 6. Ioan.
 nis verbis panis ille per myſticam benedictionem, & ac-
 ceſſionem ſancti Spiritus in carnem Domini.

¹ Strabus author glôſſæ ordinariæ: Proſitemur ſub- ¹ in Gloſſa ca.
 ſtantiam panis, & vini in ſubſtantiam corporis, & ſan- ^{11.} prioris Co-
 guinis Domini conuerti: modum verò conuerſionis nos ^{rinth.}
 ignorare non erubeſcimus fateri. Quæ autem remanent de
 priori ſubſtantia, accidentia ſcilicet color, ſapor, forma,
 pondus, nec ipſum corpus Chriſti afficiunt, nec in eo ſun-
 dantur.

Alcuinus. ¹ Panis per ſe irrationabilis eſt, ſed orat ¹ libro diui-
 ſacerdos, vt ab omnipotente Deo conſecratus, rationabilis ^{nor. offic. cap.}
 fiat, tranſeundo in corpus filij ſui. ^{de Miſſa expo-}
 nens illud can-

Remigius Antiochodorenſis: Panis & vinum à ^{Ratam, Ratio-}
 Chriſtiana veritate dicuntur, non quod naturam panis, & ^{nabilem, & c.}

DE TRANSVĒ.

vinū post consecrationem in se retineant, nisi quantum ad speciem, & saporem, & odorem: illi namque qui carnem Virginis assumptam Verbo suo personaliter & ineffabiliter unire potuit, &c. Panis, & vini materiam in sui corporis, & sanguinis naturam transferre possibile est.

Amalarius: ^v Hic credimus naturam simplicem panis, & vini mixti verti in naturam rationabilem, scilicet corporis, & sanguinis Christi.

Paschal Corbeienfis: ^x Licet figura panis, & vini hic sit, omnino nihil aliud, quam caro Christi, & sanguis, post consecrationem, credenda sunt.

Fulbertus Carnotensis ^y supra: Et hi omnes primis mille annis floruerunt videlicet ante Berangarium.

Postea scripserunt, Lanfrancus: ^z Confitetur Ecclesia toto terrarum orbe diffusa panem, & vinum ad sacrandum proponi in altari, sed inter sacrandum incomprehensibiliter, & ineffabiliter in substantiam carnis, & sanguinis commutari.

Adelmannus: ^a Qui tacitā virtute aquam conuerit in vinum non efficacius poterat (si quid tamen efficacius de Deo dici debet) sonante velociter eadem virtute, vinum ipsum in sanguinem suum transferre?

Hugo Lingonensis: ^b Sicut non capis quomodo Verbum caro factum est: sic non potes iterum capere: quomodo panis iste mutetur in carnem, & vinum in sanguinem transformetur, nisi te docueris omnipotentie fides.

Guilmundus ^c 3. contra Berangarium, ^d Anselmus Cantuariensis apud Garetium.

Algerus libro 1. de corpore Domini cap. 7 cuius titulus est: Quod remanentibus qualitatibus suis, substantia panis, & vini in verum corpus Christi mutetur.

Petrus Cluniacensis: ^e Hoc sacrum, & salutare Sacramentum aliud esse videtur, & aliud est: per virtutem Verbi diuini substantia (ut iam sæpe dictum est) mutata, specie reservata.

Hugo ^f Victorinus: Per verba sanctificationis, vera panis, & vera vini substantia in verum corpus, & sanguinem

^u 3. Eccles. officior. 24.

^x libro de corpore, & sanguine domini cap. 1.

^y libro 2. cap. 35.

^z libro de corpore, & sanguine Domini.

^a epist. ad Berangarium.

^b Epistol. ad Berangarium.

^c quo vocat haresim opinionem negantem Transubstantiationem.

^d lib. de Corpore Domini.

^e libro de Sacrificio & Transubstantiatione.

^f 2. de Sacrif. par. 3 cap. 7.

LIBER TERTIVS. 171

Christi convertitur sola specie panis, & vini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Conversio autem ipsa non secundum unionem, sed secundum transitionem credenda est.

Petrus & Lombardus, ^h Euthymius, Zigabenus: Panem, & vinum ineffabiliter transmutat in ipsum corpus, & sanguinem suum. Et hi omnes ante Innocentium 3. floruerunt à quo volunt Lutherani inuentam esse Transubstantiationem.

^s 4. sent. dist.
^{11.} lit. D.
^h in 26. Math.

*Probatnr ex definitione, & consensu Ecclesia
ab annis 500.*

CAP. XXI.

PRIMÒ, Concil. Rom. sub Nicolao 2. coëgit Berangarium, hac forma, abiurare hæresim: Ego Berangarius anathematizo eam hæresim, de qua hæctenus infamatus sum, quæ astruere conatur, panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo Sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse.

Quod autem non intelligat, manere simul substantiâ panis cum corpore Christi patet ex ^a Lantfranco qui eidem Concilio interfuit. Nicolaus Papa comperiens (inquit ad Berangarium) se docere panem vinumque altaris post consecrationem, sine materiali mutatione in pristinis essentijs remanere, concessa tibi respondendi licentiâ cum non auderes pro tua partu defensione aliquid respondere, pietate motus ad preces tuas precepit tradi scripturam tibi: Eius principium est: Ego Berangarius, &c. Itaque voluit Conciliû, iuxta Lantfrancum hæresim destruere asserentē non mutari panē in Sacramento. Item ^b ex Anselmo: Panis substantiam post Domini corporis consecrationem (inquit) in altari superesse semper abhorruit pietas Christiana, superque

^a supra.

^b eodem tempore epist. de corpore Domini.

DE TRANSVB.

^c celebratum
an. 1079. mē-
se Februario,
teste Waldensi
sup. cap. 43.

damnauit in Berangario Turonensi eiusque sequacibus.

Secundò, aliud ^c Concil. Rom. sub Gregorio 7. coëgit iterum Berangarium ita abiurare: *Ego Berangarius, corde credo, & ore confiteor panem, & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacrae orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in veram, ac propriam, & viuificatricem carnem, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.*

Tertiò, hoc expresse definitum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. & quidem sub anathemate, quamuis id aduersarij negent. Postquam enim cap. firmiter, Transubstantiationem definiuisset & multa alia, subiungit: *Excommunicamus & anathematizamus omnem heresim extollemem se aduersus hanc sanctam Orthodoxam, Catholicam fidem, quam superius exposuimus.*

^d cap. 13.

Quartò Romanum aliud celebratum an. 1413. damnauit. 1. & 2. articulum wiclefi ^d supra.

Quintò, Constantiense confirmauit Rom. Concil. sententiam, damnauit sub anathemate articulum wiclefi, & damnatio ipsa approbata à Martino V.

Sextò, Florentinum, scilicet. vltima consentientibus Græcis & Latinis in instructione Armenorum, ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & vini in sanguinem conuertuntur.

Nec vsquam hac de re extitit controuersia inter Latinos & Græcos (vt aduersarij fingunt) sed tantum de verbis consecrationis. Quare Hieremias dictus Patriarcha Constant. in Censura sua ad Lutheranos Ecclesia sancta illud iudicium est (inquit) ut sacra Cæna post consecrationem & benedictionem, panem in illud ipsam corpus Iesu Christi, vinum autem in illum sanguinem virtute Spiritus sancti transire, ac immutari.

^c sess. 13. can.
21

[Septimò Trident. ^c Si quis dixerit in sacro sancta Eucharistia Sacramento remanere substantiam panis, & vini, una cum corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi: negauerique mirabilem illam & singularem conuersionem totius substantia panis in corpus, & totius substantia vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus.

panis, & vini, quam quidem conversionem, Catholica Ecclesia aptissimè Transubstantiationem appellat, Anathema sit. }

Probatnr ex conuenientia rationis 1. Transubstantiari panem. 2. remanere accidentia.

CAP. XXII.

TRANSUBSTANTIARI panem, Primò, quia corpus Domini non est sub accidentibus panis, vt in vase, sed ad eum modum quo substantia panis, manere solet sub accidentibus, excepta informatione, ac inhzrentia: idè enim ex natura rei motis accidentibus mouetur Christi corpus, & his deficientibus desinit adesse corpus Christi. At si maneret substantia panis primarius ordo huiusmodi accidentium esset ad panem cui inhzrerent; secundarius autem [& quidem remotus] ad Christi corpus. Id autem inconuenientissimum esset: nam si quis quæreret quid sit in altari, aut quid frangitur? &c. respondendum esset: panem primariò, & secundariò corpus Christi.

Secundò, periculum esset si maneret panis, adorari à simplicioribus, illi enim non distinguunt: sed simpliciter adorant quidquid sub speciebus latet.

Tertiò, non videretur consentaneum simul manere cibum mentis, & ventris.

Quartò, non posset corpus domini eodem die sæpius à ieiunis sumi, quod tamen decreto Apostolorum ^a sancitum est.

Remanere accidentia: Primò quia alioquin nullum esset in Eucharistia sensibile signum, proinde nec Sacramentum.

Secundò, si nihil remaneret in vtroque termino

^a teste Aug.
epist. 118. cap.
6.

DE TRANSVB.

commune, non satis verificaretur propositio Domini: *Hoc est corpus meum.*

Tertiò, quia hoc modo est maius fidei meritum.

Quartò, quia horror esset lacerare Christi carnē, in propria specie manducatam, Dominus autem non instituit hoc Sacramentum in pœnam, sed in suorum consolationem.

Refelluntur Kemny obiectiones.

CAP. XXIII.

PRIMA, *Transubstantiatio*, est nomen nouum & barbarum. Ergo sententiam nouam & barbaram gignit.

Ad antecedens, aliquid dici nouum: vel quia nec ipsum nec eius æquiualens nec res significata antea erat, vel quia non ipsum quidem erat in usu, æquiuales autem & res significata erat: priori modo recte concludit arg. non autem posteriori: ut patet in verbis *quædam* & *transmutatio*. At Transubstantiatio habet suum æquiualens in PP. dicunt enim *transmutationē*, ^a & *transselementationem*. id est mutationem vsque ad materiam, quæ ab Aristotele *elementum* vocatur. res autem significantia, ab ipsa institutione Sacramenti semper fuit, ut patet ex superioribus.

Secunda, nihil pro articulo fidei proponendum est, quod non ex manifestis, & certis, & scripturæ testimoniis aperte ostendi possit. Sed Transubstantiatio non est huiusmodi teste Adradio, Scoto, & Cameracensi. Igitur.

Ad Maiorem, negatur: sufficit enim traditio. Alioquin Kemnitiſ ostendat vniuersam scripturam esse canonicam.

Ad Minorem, loqui Andradium ex hypothesi ^b *etiamsi* (inquit) *transubstantiatio ex manifestis scripturis, ut tu arbitraris, probari non posset, tamen furor esset in iis*

^a *Theophyl.*
in 14. Marci.

^b *libro de cœ-*
nâ Domini.

rebus, quæ ex certis locis Scripturarum nec probari, nec refelli possent, velle suo iudicio potius quam toti Ecclesie credere. In quibus si est aliquod mendacium & erit in illis Christi. ^c Si dixere quia non vni cum, ero similis vobis mēdax. ^d Scotus quatuor dicit. 1. potuisse Deū efficere ut simul esset panis cum corpore Christi, & tūc facilius fuisset mysterium 2. non extare scripturæ locum tam expressum, ut sine Ecclesie declaratione euidenter cogat admittendam Transubstantiationem, quod improbable, non est 3. ex scriptura declarata ab Ecclesia manifestè Transubstantiationem probari 4. ante Lateranense Concil. 4. Transubstantiationem. dogma fidei non fuisse: in quo tamen Scotus deceptus fuit: quia non legerat Concil. Romanum sub Gregorio 7. Cameracensis autem sequutus est Scotum.

Tertia, ^e Paulus in eodem capite, bis nomen panis habet: & in ^f priore loquitur de vero pane, in posteriori ergo cum ait: *Quotiescumque manducabitis panem hunc*, ubi agit de Eucharistie Sacramento loquitur de pane vero, & materiali.

Respondeo, non esse absurdum variè idem nomen accipi à Paulo in eodem loco. Nam cum ait ^g *Panem quem frangimus* loquitur de pane Eucharistico, & tamen ibidem ait: ^h *unus panis multi sumus*: ubi nomen panis sine dubio pro Ecclesia sumitur. Quando ergo post consecrationem nominat panem, loquitur de pane consecrato, id est mutato in corpus Christi.

Quarta, si desit substantia panis, deest Sacramentum in Eucharistia. 1. quia transubstantiatio antichilat elementum, quod tamen est necessarium ad rationem Sacramenti. 2. Sacramenta sunt instituta ut per signa visibilia fides confirmetur, id est intelligamus fieri interius, quod fit in suo genere exterius per visibile signum. At si non sit panis, significatur nos accipere, verè Christi corpus sicut accipimus panem, & tamen reuera panem non sumimus. 3. analogia inter signum Eucharistie, & res

^c Ioan. 8. v. 55.
^d 1. Cor. 11. v. 23.
^e 1. Cor. 11. v. 23.
^f 1. Cor. 11. v. 23.
^g 1. Cor. 11. v. 23.
^h 1. Cor. 11. v. 23.

DE TRANSVB.

Sacramenti in eo sita est, vt sicut panis materialis alit corpus, sic Christus animā, & sicut panis materialis ex multis granis, sit vnus, ita omnes Eucharistiam percipientes vnum effici corpus: quæ analogia decidit, si absit panis verus.

Negatur propositio. Ad 1. probationem non annihilari panem, sed cum desinat esse per conuersionem remanere species, quod sufficit vt dicatur remanere *Elementum*, remanet enim quantum ad id, quo Sacramentum est visibile signum.

Ad 2. Maiorem, satis esse signum visibile percipi, ac intelligi ad quid institutum sit, etsi alioquin naturalem suum effectum nisi leuiter attingat. Etsi enim aqua in Baptismo non abluit corporales sordes. Non tamen propterea dicitur aqua fidem nostram fallere. Ad Minorem, nos accipere Eucharistiam, non tanquam verum panem triticeum, sed vt signum cælestis panis.

Ad 3. Analogiam sufficienter stare per representationem panis, mediantibus speciebus, adde ipsas etiam species si in magna sumerentur copiâ nutrire.

^a libro contra
Gardinerum.

Refelluntur obiectiones ^a Petri Martyris.

CAP. XXIIII.

^b *obiect. 13.*

PRIMA, ^b Sicut Dominus dixit Ioan. 6. *Ego sum panis*, Sic Math. 26. dixit de pane. *Hoc est corpus meum*. Sed in priori loco non se mutauit in panem. Ergo neque posteriori mutauit panem in corpus.

Negatur Maior. Quia in priori loco addidit verba quibus satis ostendebatur se non loqui de materiali pane, sed cælesti, & viuo. At in posteriori nihil addidit, quo intelligeremus ea figuratè esse ac-

icipienda, aut remanere panem. Cumque propriè
ut probatum est sint accipienda, nequeuat esse ve-
ra nisi mutetur panis in corpus Christi.

^c Secunda, Transubstantiatio aperit fenestram ^{c obiect. 14.}
hæreticis arbitrantibus, Christum habuisse phan-
tasticum corpus, cum per tot loca id corpus innuifi-
bilitèr volitet.

Negatur propositio, sed potius contrarium se-
quitur. Nam phantasma, est quod videtur corpus
nec est. At contra non videtur corpus Christi in
Eucharistia, & tamen reuera est corpus. [nec ta-
men volitat, ut fingit Martyr: nam per medium
non transit, sed ilicò, adest, atque consecratur
panis.]

Tertia, ^d Nō potest panis totaliter desinere esse, ^{d ibidem.}
quin annihiletur. 1. quia nulla pars ei⁹ remanet, nec
alicubi est. 2. quia sicut dicitur corrumpi cibus, cum
vertitur in carnem, quia non extat, sic & corrumpi
panis, cum definit in Eucharistia: corrumpi autem,
& annihilari non multum differunt ratione partis
corruptæ. Sed quod annihilatur nequit conuerti
in aliud. Nam vnum in aliud transire, significat
propriè vnum, & idem manere sub vtroque ter-
mino.

Negatur Maior: Ad 1. probationem, hoc non
sufficere, ut aliquid annihilari dicatur, sed præterea
requiri, ut terminetur in nihil: alioquin aqua à Do-
mino in vinum conuersa fuisse saltem quoad for-
mam annihilata, ad 2. valde ista differre, quia cor-
ruptio terminum habet positivum, annihilatio ne-
gativum.

Ad Minorem, admittitur, ad probationem non
idem esse, de vno transire in aliud, & , vnum transire in
aliud, in priori enim, significamus permanentiam
eiusdem rei in vtroque termino: in posteriori ve-
rò, desitionem vnius rei, & alterius inchoationem.

Quarta, à patribus, & in ipsa ^c abiuratione Be- ^{c can. Ego Be-}
rangarij dicitur verum corpus Domini sensualiter, ^{vangarij de}
& in veritate tractari, & frangi manibus Sacerdotū. ^{consecrat. d. 1.}

DE TRANSVB.

² *Lucas. v.*

45. τίς ἐστίς ἀνθρώπος οὗτος.

Respondeo, iuxta vsum loquendi etiam scripturæ, sensum esse Christi corpus videri, tangi, frangi mediantibus speciebus, sub quibus realiter præsens est, quæ se-
le formaliter, videtur, tanguntur, franguntur, &c. Ita enim Dominus dixit: ¹ *qui me tetigit*: cum solum fimbria vestis eius tacta fuisset, vili dicuntur Angeli in corporibus assumptis, & communiter dicimus aliquem madefactum pluuiâ, quamvis sola sint vestimenta madida.

Quinta, sensus nequeant falli circa suum obiectum. At illi iudicant in Eucharistia esse panem. Ergo ibi est panis.

Ad Maiorem negatur 1. quando per se non est obiectum sensuum, cuius est substantia, nam obiectum per se sensuum sunt accidentia, unde iudicamus aliquando aliquid esse aurum, quod tantum est aurichalcum. 2. quando est obiectum commune, cuiusmodi est quantitas: ita videmus errare oculum circa magnitudinem Solis. 3. quando obiectum est quidem proprium, non commune: sed organum non est bene dispositum: ita enim gustus vitiat iudicat dulcia, amara. 4. quando agitur de obiecto proprio in particulari, etsi enim generaliter sensus nequeat errare circa proprium obiectum, nec enim visus poterit percipere saporos sed colorem, vel lumen, tamen in particulari potest: ita enim oculus iudicat veros esse in Iride colores, cum tamen nihil sit nisi reflexum lumen.

Ad Minorem non esse proprium, & per se obiectum sensuum, substantiam panis.

Sexta, PP. contra Manichæos probant Christum habere verum corpus, quia manducavit, bibit, &c. Ergo pari ratione possumus probare in Eucharistia panem esse. Quia ibi est color, sapor, &c. panis.

Negatur conseq. quia scriptura, cum Ecclesiæ declaratione docet Christum verè, & realiter manducasse, quæ est operatio corporis viventis, & veri. At nusquam manducari in Eucharistia panem materiale,

terialem, nusquam docuit scriptura per Ecclesiam declarata: sed contrarium potius.

Septima, in Sacramento veritatis nihil decet esse falsum. At si deest substantia panis erit in accidentibus falsitas: accidentia enim externa, sunt naturalia internæ signa substantiæ.

Negatur Minor, quia supernaturaliter ipsa accidentia sunt signa corporis Christi, & non substantiæ panis. Hoc enim docet Ecclesia, quæ impedit quo minus fallamur à partē rei. Quare si quæ falsitas insit, ratione ignorantiz mysterij erit: quomodo fallebantur videntes in corporibus Angelos assumptis ignorantes eos intelligentias esse.

Octava, panis Eucharisticus potest calefieri, veneno infici, corrumpi nutrire, ex eo aliquid generari. Quæ omnia accidentibus competere nequeunt.

Respondeo, si mutatio in Eucharistiâ sit alteratio sola, vt calefactio, sufficere communem quantitatem vt commune qualitarum subiectum. Et quidem eadem erit ratio de venenatâ qualitate, si sit comparibilis substantiæ panis: si autem aliam requirat substantiam illa manebit nec quidquam eius mutabitur per cōsecrationem in corpus Christi, aut quidquam corporis Christi sub huiusmodi continebitur substantiâ. Si vera corruptio; eo instanti quo desinunt species esse, substitui materiam à Deo, & introduci formam à generâte. Hoc enim exigit rerum ordo, vt cum dispositiones sint introductæ ab agente sufficientes ad substantialis receptionem formæ, forma introducatur, quæ naturaliter materiam requirit, & proinde Deus eam substituit, iuxta rerum naturalem ordinem.

Occurrit & martyr. vel illa dispositio sit, manente Christi corpore, vel non: si prius cum ad ultimam dispositionem formæ statim eodem introducatur instanti, simul erit materia panis, & corporis Christi: si posterius cum non sint amplius species, in quod recipitur huiusmodi dispositio & forma?

Respondeo ultimam dispositionem introduci

Tom. III.

Z

obiect. 67.

DE TRANSVB.

cum formâ, in primo non esse corporis Christi, [atque specierum in se] & primo esse rei genitæ: recipique in materia quæ eodem substituitur instanti.

Nona, de accidentium ratione essentiali est inhzrentia. Ergo si remanent, remanet & panis cui inhzreant.

Anteced. probatur. Primò, quia accidentis est inesse ex 5. metaphys. textu 35. vnde dicitur Entis Ens.

Secundò, quia Aristoteles reprehendit Ideas Platonis, formas scilicet à materiâ separatas: multo magis, ergo reprehenderet accidentia sine subiecto.

Tertiò, sicut Accidenti conuenit inhzrere, ita substantiæ non inhzrere. At fieri nequit vt substantia inhzreat. Ergo neque vt Accidens non inhzreat.

Quartò, ista accidentia vel sunt in se, vel in alio. Si in se. Ergo subsistunt per se, & proinde substantiæ sunt. Si in alio. Ergo inhzrent subiecto.

Quintò, *Tolle ipsa corpora qualitatibus corporum* ^a (inquit August.) *non erit ubi sint, & idè necesse est vt non sint.* ¹ Item: *Cui fieri posse videtur, vt id, quod in subiecto est, maneat ipso interueniente subiecto.*

^a *epist. 57.*

¹ *2. Soliloquio- rum cap. 12.*

Negatur Anteced. Ad 1. probationem esse in accidente triplicem ad substantiam ordinem. 1. esse quoddam Ens propter substantiam. 2. aptitudinem ad inhzrendum substantiæ. 3. actu inhzrere.

Primum est de natura accidentis. 2. proprietas Inseparabilis: tertium, accidentis officium est, nullo modo intrinsecum essentiz accidentis. vnde Aristot. 4. Physic. textu 38. quærit an spacium censendum esset vacuum in quo solus color haberetur, aut sonus: vana quæstio prorsus: si arbitratus fuisset inhzrentiam actualem de intrinseca ratione accidentis.

Ad 2. Resp. 1. id merito reprehendi quod naturaliter fieri putaret, Plato. [2. non reprehendi

simpliciter quòd formas poneret separatas, sed quod vellet eas vniuersales esse re distinctas à singularibus suis, de quibus prædicarentur. Hoc enim est impossibile cum nihil sit nisi singulare, nec vnum singulare valeat, vt species de alio prædicari.]

Ad 3. negatur Anteced. quia Accidenti conuenit *inherere actu*, vt officium tantum, & quod extra rationem eius essentialem est; substantiæ autem conuenit *non inherere* ex intrinseca eius ratione. Quod si ita proponeretur argumentum: *sicut conuenit accidenti inherere actu, ita & substantiæ subsistere*. Ergo *sicut substantia nequit non subsistere in se, sic nec accidens non inherere*. Respondetur non conuenire naturaliter substantiæ, non subsistere in se: conuenire tamen supernaturaliter, vs patet in incarnatione: sic naturaliter non conuenire accidenti non inherere in alio, conuenire tamen supernaturaliter.

Ad 4. accidentia esse in se. Negatur autem consequens. Quia sunt in se negatiue non positiue. Ideo enim dicuntur esse in se, quia non sunt in supposito aliquo, & tamen reuera non subsistunt per actum positiuum qualis manat ex naturis substantialibus, sed sunt in alio vt in conseruante tantum.

Ad 5. loqui August. iuxta naturalem modum.

Decima obiectio. vel Transubstantiatio fit ante consecrationis verba, vel post, vel simul, si ante; Ergo non fit virtute verborum: si simul, ergo successiua: si post; ergo illa est falsa: Hoc est corpus verum.

Respondeo fieri in ultimo instanti terminatio prolutionis verborum.

Vndecima, sicut corpus Domini incipit ibi esse in instanti, sic panis desinit in instanti. At ea quæ desinunt in instanti, desinunt per vltimum sui esse, sicut ea quæ in instanti incipiunt, per sui primum esse incipiunt. Ergo eodem instanti positiuo, siue affirmatiuo erit corpus Christi & panis.

Z ij

DE TRANSVBST.

Respond. Etsi panis desinat in instanti, non tamē id posse nisi negativē assignari, id est per primum sui non esse. Quia desinit ad desitionem verborum, quorum virtute illa conuersio fit, verba autem non desinunt per vltimum sui esse, sed per primum sui non esse.

Duodecima, impossibile est ex pane fieri Christi corpus. 1. quia mutatio ad substantiam est generatio, non generatus autem Christi corpus 2. sequeretur Christum Deum, & hominem à sacerdote fieri per consecrationis verba. 3. Corpus Christi quod fuit in cruce non fuit factum ex pane. At quod est in Eucharistia fit per nos ex pane. Ergo non est illud quod fuit in cruce.

Negatur propositio & 1. probatio, quia creatio est mutatio ad substantiam & tamen non est generatio. Ita etiam dicimus hīc, esse reuera mutationem non generationem, sed Transubstātiationem.

^x *epistol. ad
Heliodorum, &
aliā ad Eua-
grium.*

Ad secundam probationem, si de modo loquendū agatur, non dubitasse Hieron.^x dicere Sacerdotes Christi corpus sacro ore conficere, si de re, vel sensus est, *vi verborum produci corpus Christi*, vel, *vi verborum corpus adesse Christi ex desitione panis*: si prius negatur id sequi ex Transubstantiatione: si secundum, admittimus.

Ad 3. si per, *factum*, intelligatur, *productum tanquam ex materia*, vera est Maior, falsa Min. si intelligatur *specedere corpus pani*, vi desitionis panis, falsa est Maior, & vera Minor. Nā verē corpus illud quod fuit crucifixum, fuit ex pane factum per consecrationem.

*Quomodo hac in materia sint formande
enunciationes.*

CAP. XXV.

PRIMÒ, Propositiones in quibus significatur unio siue quedam consubstantialitas utriusque termini, sunt vitæ: cuiusmodi sunt illæ: panis est, vel, fuit, vel erit, vel potest esse aut fieri, aut fit, &c. corpus Christi. Nulla est enim talis unio inter panem, & corpus Christi.

Secundò, hæ propositiones aliquando improprie usurpantur: sed sunt intelligendæ sanè, ita ut vel non intelligatur determinatè ipsa substantia panis, sed confusè generica ratio substantiæ communis pani, & corpori Christi, vel (quod facilius est) sensus sit: Panem transire in corpus Christi, modo à nobis sæpius explicato.

Tertiò, Propositiones in quibus dicitur: De pane, vel ex pane fit corpus Christi, esse distinguendas ob homonymiam. Aliquando enim, *de*, & *ex*, significant habitudinem materiæ ut, *ex* siue, *de* ligno fit scammum: Et tunc falsæ sunt ^a in re de qua agimus, aliquando ^a nec enim panis est materia corporis Christi significant tantum habitudinem termini à quo: & tunc admittendæ sunt, quia veræ.

Quartò, Propositiones quibus utimur verbis, conuerti, *fiti*. Transubstantiari, transire, transmutari, addita præpositione, in, sunt vera, ut panis transit transmutatur, &c. in corpus Christi in his enim solum significatur panem desinere totum, ac ei succedere corpus Christi.

LIBER QVARTVS.
DE SACRAMENTO
EVCHARISTIÆ.

I N

Quo tractatur quæ sit propria
huius Sacramenti ratio.

*De permanentia corporis, & sanguinis
Christi sub speciebus opiniones.*

C A P. PRIMVM.

^a primus au-
thor huius ha-
resis, apud Co-
chlaum 3. Mi-
scellan. tract. 8.

^b 4. Inst. 18.

§. 37. & 39.

^c supr. obiect.

88. & 132.

^d Apologia

pro Confess. ^a

Antuerpiensi

cap. de Cœnâ

Domini.

^c 2. par Exa-

min sess. 13. ca.

3. & 6.

^f ut ex Lin-

dano refert

Claudius de

Saintes repe-

tur. 4. de Eueb.

cap. 12.

VCERVVS ^b Calvinus, ^c Petrus
martyr. & ^d Illyricus contendunt,
solum tunc panem, & vinum esse
Sacramentum dum comeditur, &
bibitur.

^e Kemnitius, in tota actione
Cœnæ corpus Domini manere id est dum panis
benedicitur, frangitur, distribuitur, vel etiam im-
mediatè ad ægros deferitur.

^f Quidam volunt, toto manere triduo. At Eccle-
sia Catholica docet, manere quandiu manent species pa-
nis, ac vini.

Probatur ex verbis institutionis permanere corpus & sanguinem Christi in Eucharistia.

CAP. II.

Si quis dixerit peractâ consecratione in admirabili Eucharistia Sacramento non esse corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sed tantum in usu dum sumitur, non autem ante vel post, & in hostijs seu particulis consecratis quæ post Communionem referuantur, vel supersunt non remanere verum corpus Domini: *Anathema sit.*

*Can. 4. sess. 13.
Concil. Triden.*

Primò, et si Math. ponat hæc verba: *Hoc est corpus meum*, post illa: *Accipite & manducate*, & illa, *hic est sanguis*, post hæc, *Bibite ex hoc omnes*, necessario tamen sunt intelligenda dicta fuisse ante: quia continent rationem cur debuerit ille comedi cibus. Prius autem debuit ratio illa explicari à Domino, & ab audientibus percipi quam daretur panis ad comedendum & sanguis ad bibendum, ut scirent, quid acciperent. At iuxta ^a August. tunc est Sacramentum cum accedit verbum ad elementum, & ^a tract. 80. in Ioan.

Secundò, Luc. 22. & 1. Corinth. 11. dicitur: *Hic est calix novum Testamentum in meo sanguine.* Ergo in calice fuit sanguis, & non solum in ore sumentium. Igitur ante sumptionem.

Tertiò inuitabat Dominus Apostolos ad suum bibendum sanguinem: ergo prius erat in Eucharistia quam sumerent. Quomodo enim inuitasset ad sumendum quod non erat?

Quartò, ^b teste Paulo, prius consecratur panis

^b 1. Cor. 10. v. 16. *quo vocat panem qui frangitur, corpus Domini.*

DE SACRAM. EVCH.

quam frangatur . At quid est consecrari nisi Sacramentum fieri?

Quinto damnantur nonnulli 1. Corint. quod antequam sumerent non diiudicarent corpus Domini . At quomodo iudicare possent si antequam sumerent non adesset

c *sup.* 17. §.
37.

c Respondet Calvin. hæc verba : *Hoc est corpus meum*, esse promissionē : illa : *Accipite &c.* esse præceptum . Et quia præceptum debet impleri ante promissionem : *Hac accipite & manducate* impleta prius fuisse, quam illa *Hoc est, &c.*

Contra 1. sequeretur, nec quidem in ipsa manducatione esse Sacramentum, quia promissio præcepti adimpletionem subsequitur, non est autem impletum nisi sumptione completā . 2. Expressisset Dominus hanc promissionem per futuri temporis verbum, ut promissiones solent explicari, ac dixisset : *Hoc erit corpus*, &c.

Respondet Kemnitiuss se non negare in tota actione Cænz remanere corpus Christi.

At si remanet: ergo est res permanens, nam inter vnam actionem puta, *acceptionem* & aliam, puta, *manducationem*: intercedere potest mora. Veligitur tunc non est corpus, vel est: si prius. Ergo toto tempore Cænz non adest Christi corpus contra Kemnitiuss: si posterius. ergo est res permanens. Et sicut potest intercedere mora vnius horæ, sic vnius diei mensis, anni, &c.

Obijcitur Sacramenta dependent à Christi institutione. At Christus cum instituit hoc Sacramentum, benedixit, fregit, distribuit, manducari iussit. Ergo ubi hæc non observantur, Sacramentum nō erit.

Resp. 1. non iussisse Christum statim sumi panē consecratum: quare sufficere ut consecratur, & ad sumptionem ordinetur. 2. Aliud esse necessitatem Sacramenti, aliud necessitatem vsus, ad necessitatem, sufficit consecratio in materia apta, ad vsum requiritur sumptio Sacramenti : Dominus ergo

utrumque instituit in Sacramento Eucharistiz, & prius quidem cum dixit: *Hoc est corpus meum*. Posterius cum dixit, *Accipite*, &c.

*Idem probatur ex dissimilitudine Baptismi,
& Eucharistie.*

CAP. III.

BAPTISMVS, tūm ex modo loquendi, quam ex re ipsa consistit in actione, Eucharistia verò minimè. Ergo ille in re transeunti, hæc in permanenti.

Antecedens probatur. Nam nec aqua vsquam Sacramentum dicitur, sed ipsa ablutio vt ^a Ephes. 5. ² v. 26. & ad ^b Titum 3. nec est Sacramentum 1. Quia ^b v. 5. Sacramenta non nascuntur, sed fiunt per mysticam precem ^c (inquit August.) aqua autem nō ^c 20. contra *Faustum* 13. ita fit, sed iam olim à Deo creata est. Nec refert benedici solere: hæc enim benedictio ad essentiam Sacramenti non spectat. 2. quia Sacramenti definitioni optimè ablutioni conuenit. Illa enim est signum, & instrumentalis causa inuisibilis gratiæ. 3. quia verba, quibus efficitur Baptismus non diriguntur ad aquam sed ad hominem qui Baptismum recipit: & *baptizare*, non est, *aquam consecrare*, sed, *hominem abluere*. Aqua ergo non erit Sacramentum, sed actio ipsa nempe ablutio.

At in Eucharistia aliter omnia se habent. Nemo enim vocauit vsquam Eucharistiam, vel corpus Domini ipsam consecrationem, vel fractionem, distributionem, manducationem, sed vocant perpetuo PP. panem sanctificatum, siue consecratum, corpus, carnem, cibum, & similia. Nec etiam ipsa actio reuera Sacramentum est. 1. quia nulla actio assignari potest, cui tota competat Sacramenti ratio. Præcipua apud aduersarios dumtaxat actio

DE SACRAM. EVCH.

est *manducatio*. At hæc solius suscipientis est: Sacramenta autem nequeunt esse actiones suscipientium, alioquin essent opera nostra [non instrumentaliter, sed principaliter.] 2. verba Sacramentalia, sine quibus non fit Sacramentum, non dicuntur à manducante, neque ad manducantem, sed à ministro super panem. 3. quia si manducatio esset Sacramentum posset dici manducans, Sacramentum facere, sicut qui abluit, baptizare dicitur. Illud autem falsum est. Idem probari eo modo potest de *fractione*, & *distributione*. *Consecratio* etiam proprie Sacramentum non est. Nam significat solum, & efficit conuersionem panis in corpus Christi. Non autem est signum; vel causa gratiæ sanctificantis animam.

Probaturn de Baptismo. Nam actio est de transeuntibus. Probato Antecedente iam consequens probatur, de Baptismo: quod actio sit res transiens: de Eucharistia verò 1. quia nihil restat cui Sacramenti ratio cõpetat nisi sit res permanens. 2. quia pani consecrato conuenit tota Sacramenti definitio: tum quia est sensibile signum, & causa iuuisibilis nutritionis spiritualis, tum quod fiat à Deo, per ministrum, ritu & cæremonia ab ipso instituta Deo, tum quia elementum, & verbum concurrunt ad hoc Sacramentum, sicut in cæteris.

Neque obstat minimè remanere verbum, & triticeum panem. Nam in Sacramentis, quæ in actione consistunt, & quorum idem est *fieri*, ac *esse*, elementum, & verbum sunt tum effectiõnis, tum essentiz Sacramenti principia. At in hoc Sacramento, in quo aliud est *fieri*, ac *esse*, principia illa concurrunt equidem proprie ad Sacramenti effectiõnem & in ipsa re effecta manent, sed alio modo: nimirum elementum, quoad externas species, & verbum quoad virtutem.

Obijciunt tamen Primò, Sacramenta nouæ legis eiusdem generis sunt. Ergo sicut Baptismus in actione consistit, sic & consecratio.

Secundò , Sacramentum Baptismi in actione consistit, quia Dominus dixit: *Baptizate omnes gentes*. Ergo multo magis, Eucharistia, cum Dominus multis actionibus in eius institutione usus sit.

Ad 1. huiusmodi Sacramenta esse eiusdem generis, sed differre specie.

Ad 2. negatur consequ. quia actiones Domini in Eucharistia ad consecrationem, vel usum pertinent, quorum neutrum dicimus ingredi essentiam Sacramenti in Eucharistiâ. At in Baptismo ipsa actio ad essentiam pertinet, quia essentia huius Sacramenti sita est in usu.

Ex PP. Probatnr.

CAP. IIII. & V.

LEMENS ^a Rom. 8. const. 13. (quem li- ^a CAP. IIII.
brum Kemnitius reijcere non potest cum
inde testimonium petat) iubet peracta
communione, quod superest de corpore

Domini, reponi à Diaconis cum debita reuerentia
in pastophoro, idest, ^b iuxta Hieron. tabernaculo, ^b in 22. Isaiâ.
siue thalamo, in quo templi Præpositus habitat.

Iustinus, scribit ^c Apolog. 2. Sacris in Ecclesia ^c propè finem.
peractis dari consueuisse Eucharistiam Diaconis
ad absentes fratres deferendam.

^d Irenæus testatur in morem fuisse Papæ mit- ^d epist. ad Vi-
tredi alijs Episcopis Eucharistiam, in signum pacis, ^d florem Papam
& communionis. ^d apud Euseb. 5.

^e Tertullianus, consueuisse sua tempestate Chri- ^e histor. 24.
stianos Eucharistiam ad suas deferre domos, ubi ^e lib. 2. ad
eam oportunosumerent tempore. ^e vxorem.

Cyprian. ^f Mulier quedam cum in arcam suam (in- ^f serm. de la-
quit) in qua sanctum Domini fuerat, indignis manibus ^f psis.
tentasset aperire igne inde surgente deserrisa est: loquitur ^f epist. ad Fa-
autem de Eucharistia. ^f binum apud Eu-

^g Dionys. Alexandr. ait Serapionem in extre- ^g feb. 6. histor. 36.
mis agentem accepisse Eucharistiam missam per in ^g Rufino 34.

DE SACRAM. EVCH.

puerum à Sacerdote tunc domi ægrotante.

ⁿ apud Bedam ^h Sanctus ^h Tharcisius cùm Eucharistiam deferret, nec voluisset paganis quærentibus, aperire quid esset, ipse necatus est, ac diuino miraculo Sacramentum disparuit.

^{Papa die 15. Augusti.} Concilium Nicænum ¹ can. 14. iubet Diaconos ministrare Eucharistiam presbytero absente: & proinde extra tempus & actione Cœnz: quæ sine presbytero celebrari nequit. Etsi autem ista pars canonis in omnibus non habeatur editionibus, tamen expresse in ^k Ruffino habetur quem canones authenticos Nicænz Synodi scripsisse ¹ Cyrillus testatur.

^{1. Concilior. in Africani.} Canone vero 13. PP. iubent nemini denegandam in articulo mortis Eucharistiam. At certum est tunc ægrotos non posse ad Ecclesiam venire, & articulum mortis contingere posse extra tempus Cœnz.

^m etsi non habeatur in exemplaribus omnibus. Basilius Epist. ad Cæsariam Patriciam (quæ passim à Kemnitiu ^m citatur) cōsueuisse Anachoretas Eucharistiam secum in Eremum portare ait.

ⁿ erat in Gorgoniam. ⁿ Gregorius Nazianz. Gorgoniam sororem nocturno tempore ad altare procubuisse ante Eucharistiz conspectum quam seruauerat de more.

^o erat de obitu Satyrica. 7. ^o Ambrosius, Satyrum fratrem beneficio Eucharistiz in collo suspensæ naufragium euasisse, quam disertis verbis Sacramentum vocat.

^P epist. priore ad Innocentiū Papam. ^P Chrysost. milites quosdā ad vesperam magni sabbathi tantū tumultum excitasse in sanctuario, ut sanguis Domini qui inibi erat, in eorū funderetur vestes: cum mulieres præpararentur ad suscipiendum Baptismum. Constat autem mysterium Eucharistiz semper celebrari post Baptismum, non ante, aut simul.

^q epist. ad Rusticum. ^q Hierony. Exuperium Episcopum Tholosan. laudat quod ob inopiam voluntariam, fuerit coactus Christi corpus in canistro portare.

^r epist. ad Calosyrium. ^r Cyrillus insanire dicit affirmantes, Eucharistiam vim suam perdere, si seruetur in alterum diem.

* Sanctus Benedictus qui certè Sacerdos non erat cùm defunctus monachus sepeliri non posset, misit qui Eucharistiam supra pœtus mortui magna cum reuerentia ponerent, quo facto sepulturæ datus est. *apud Gre- ger. 2. Dialog. 24.*

* Monachi quidam Sancti Gregorij à Constantinopoli Romam nauigantes, in naui secum Eucharistiam portarunt, vt in naufragij periculo, minime Communione carerent. Atque hæc ex PP. sufficiant: nam posteriora tempora hæretici contemnunt. *apud Ioan. Diacon. 2. cap. 33. vita Gregorij.*

u Respondent primò, illa solùm testimonia admittenda quæ habent ab ipsa actione Cœnæ misam ad absentes Eucharistiam, vel ægrotos, vt eam continuò sumerent. *CAP. V.*

Contra. 1. hæc respõsio nequit aptari nisi testimonio Iustini, cætera enim asseruationem Eucharistiz important. 2. iuxta Kemnitium, non est Sacramentum, nisi dum sit, quod Christus expresse fecit, aut fieri iussit. At Christus non detulit, aut iussit expresse ad absentes deferri. 3. vel qui deferebant Eucharistiam ad ægrotos repetebant in domo ægroti ritum Cœnæ vel non: si non, vt verum est. Nam Diaconi ipsi deferebant, qui consecrare nequeunt. Ergo nihil vtilitatis ægrotis afferrent, non enim Symbola externa, sine verbo prosunt, nisi in virtute mancant. Si repetebant, vt Kemnitius contendit. Quid opus erat tam longè panem asportare? nonne in illa ipsa ægrotantis domo panem accipere poterant: deinde si illa delatio intra actionem Cœnæ comprehenditur, quid opus erat nouâ consecratione?

Secundò respondent, ignoscendum Patribus quia errauerunt ex simplicitate. Sicut qui x teste x 2. epist. 3. Cypriano solum aquam in calice ponebāt ex ignorantia.

Contra, Cyprianus loquitur de paucis sacerdotibus quibusdam. At non de vniuersali Ecclesiæ praxi, quæ præferenda est Kemnitio certè.

DE SACRAM. EVCH.

Tertiò, non defuisse PP. qui contrarium sentirent. Clemens Rom. epist. 2. iubet tot in altari holocausta poni, quot populo sufficere videatur: si quid autem super sit post communionem, non seruari in crastinum, sed à Clericis absumi. ¹ Origenes: *Dominus* (inquit) *panem quem discipulis dabat, non distulit, nec differri iussit in crastinum.* ² Isichius docet morem fuisse Ecclesiæ comburendi quod ex Sacramento superesset. ³ Nicephorus testatur dari apud Græcos solitas Eucharistiæ reliquias Innocentibus pueris. ^b Humbertus reprehendit Græcos qui in Quadragesimâ communicabant ex præsanctificatis. ^c Gabriel Biel: *Postquam* (inquit) *corpus suum consecrauit, non sistebat in consecratione neque dedit discipulis, ut ipsum honorificè conseruarent, sed dedit in suum usum, dicens: Accipite, & manducate.*

Ad primum testimonium, non esse intelligendum de particulis pro communione infirmorum seruatis, cum ibidem dicat, *Tribus gradibus commissæ sunt Sacramenta diuinorum secretorum Presbytero, Diacono, & Ministro, qui cum timore, & tremore reliquias fragmentorum corporis Domini custodire debent, ne qua putredo in Sacratio inueniatur, &c.* Ad id necessarium non erat in particulis ilicò consumendis.

Ad 2. non inde inferri posse, non licere Eucharistiam conseruare. Multa enim Dominus per Apostolos, non per se, iussit.

Ad 3. ibi solutio, nam Isichius addit non prohiberi asseruationem Sacramenti per vnum vel duos, vel plures dies, sed tamen debere comburi, quod ob temporis diuturnitatem, vel alia de causâ, nequit per manducationem consumi.

Ad 4. agi de reliquijs quæ superabundabant: non enim debent asseruari nisi quot videntur requiri ad ægrotorum necessitatem. Sed nec quotidie sumebantur huiusmodi reliquiæ, sed tantum feria 4. vel 6. nimirum cum renouabatur Sacramentum in paxide.

¹ *sen Cyrillus in 7. Leuitici homil. 5.*

² *2. in Leuiticum.*

^a *17. histo. 25.*

^b *libro contra Nicetam.*

^c *lect. 56. in can. Missæ.*

Ad 5. non reprehendi Sacramenti asseruationem, sed Missæ celebrationem, ex iam antea consecratis, tunc enim consecrari debet cum celebratur missa.

Ad 6. hoc loco Gabriël disputare de primario fructu, & vsu Eucharistiæ, ac docere velle. multo amplius Eucharistiam prodesse dum reipsa manducatur, quam dum in pixide seruatur: idque probat ex verbis Domini, quibus non fit mentio asseruationis sed manducationis. Asseruationem tamen agnoscere patet ex ipso Gabriëlis opere in can. Missæ ac sermonibus tribus: de festo corporis Domini.

Quartò, respondent consuetudinem asseruandi Eucharistiam fuisse abrogatam postea vt patet ex

⁊ Concil. Toletano 1. & ⁰ Czar-Augustano. ⁊ can. 14.

Respondeo, solùm his prohiberi Conciliis aspor- ⁰ can. 3.
tari Eucharistiam à fidelibus, vt olim fiebat. Ne, vt ⁊ cap. 20.

Concilium ¹ Lateranens. 4. declarat abuterentur aliqui tanto Sacramento ad veneficia & alia scelerata. Ex quo sequitur reuera manere extra vsum hoc Sacramentum, alioquin non erat timendum si asportaretur.

Quintò, asseruatam Eucharistiam à PP. ad manducationem tantùm, non autem ad pompam.

Contra. 1. asseruabant etiam PP. ad impetrandam sanitatem, periculum euitandum, in signum pacis mittebant, vt patet supra, & alia similia. 2. nos etiam ad manducationem principaliter seruamus.

[Pompa vero est cultus debitus tanto Sacramento.] 3. quoquo sine demum asseruaretur à PP. nihil referre in hac quæstione: dum satis inde constet extra vsum Eucharistiam esse Sacramentum.

DE SACRAM. EVCH.

Quid proprie sit Sacramentum Eucharistia.

CAP. VI.

PRIMA propositio. *Consecratio Eucharistia Sacramentum dici potest, quatenus Sacramentum usurpatur largo modo, scilicet pro omni signo rei sacre.* Nam hæc consecratio est signum corporis Domini, non tamen signum, aut causa gratiæ.

Secunda: *Sumptio Eucharistia Sacramentum dici potest accepto Sacramento pro signo rei sacre sanctificantis animam.* Nam significat illa externa manducatio internam manducationem, & refectiorem animæ. Sed non est causa huius refectiorem, siue reficientis gratiæ, huius. enim causa non potest esse operatio nostra, sed Dei per Ecclesiæ ministrum.

Tertia: *Sola species panis & vini non habent integram Sacramenti rationem prout sumitur pro signo, & causa gratiæ sanctificantis.* 1. Quia illæ species significant quidem cibum spirituales, sed nō sunt ipse cibus, & proinde non reficiunt animam, arque adeo nec causæ gratiæ. 2. Sacramentum Eucharistiæ omnibus excellit aliis, & cultu latræ adoratur. At huius. speciebus hoc minimè conuenit, cum sint accidentia pura. 3. quia PP. dum de hoc agunt Sacramentum aperte declarant se de non solis speciebus loqui. Quarta: *Corpus Domini, & sanguis, sine ordine ad species non habet rationem Sacramenti.* Nam non sunt sensibile signum.

Quinta, 1. *Etsi tam species panis, & vini quam corpus & sanguis Domini ad essentiam Sacramenti Eucharistia pertineant* 2. ratio tamen Sacramenti magis conuenit speciebus, ut continent Corpus, quam corpori Christi ut est sub speciebus.

Prima pars probatur: quia hoc Sacramentum in eo differt ab aliis, Quod alia consistunt ex elemento externo,

externo, & virtute diuina illi impressa vt possint esse signa, & causæ: Eucharistia verò constet ex speciebus exterius pro elemento, & corpore Domini pro virtute impressa.

Secunda pars probatur. 1. Quia ^a Concil. Tridentinum ait hoc esse commune Eucharistiæ cum Sacramentis aliis, vt sit symbolū externū, & visibilis forma, inuisibilis gratiæ. At visibilē esse formā magis speciebus conuenit, quam corpori Christi. 2. In aliis Sacramentis licet concurrant signum externum, & operatiua virtus, tamen nullus vsquam dixit Sacramentum esse operatiuam virtutem vt est in signo, sed contra, esse signum vt est operatiuum. Quia signum est genus, differentia, virtus operatiua: Genus autem in definitione primo loco poni debet.

Sexta propositio: Ratio sacrificij nec non pignori, & alimenti diuini magis conuenit corpori Domini, vt est sub speciebus, quam speciebus, vt continent corpus Domini.

Nam quod offertur Deo Patri, quod pignus amoris, & quod alimentum internum, non in significatione, sed re ipsa consistit

De ^a Materia Eucharistie.

CAP. VII. & VIII.

GRÆCI contendunt, debere esse fermentatum panem quibus maxime hæretici nostri temporis fauent. Constantinop.

Probatur sententia Græcorum. Incipiebant ^b dies azimorum, iuxta legem Exod. 12. die 14. primi mensis, id est 14. à nouilunio post Solis occasum. Sed feria quinta in Cœna Domini fuit 13. mēsis apud Hebræos, & proinde nondum incæperant Hebræi azimis vti, sed adhuc fermentato utebantur pane. Nec Christus

Tom. III.

A a

^a Questio hac de re exorta est circa annum Domini 1033. teste Leone. 9.

epist. ad Michaelem Episc. Constantinop. cap. 5.

^b durabant. 7. diebus, id est, vsque ad 21. inclusiue omnesque Pascha-

DE SACRAM. EVCH.

rum dies voca-
bantur tamen
primus & ul-
timus solum so-
lemnes & festi-
ui erant primus
autem incipie-
bat quidem 14.
luna à Solis oc-
casu verum fe-
stinitas, solum
craftina die ce-
librabatur vs-
que ad occa-
sum.

c v. 17. τῇ δὲ
πρώτῃ τῶν ἁγυ-
μων προσήλθον
οἱ μαθηταὶ τῷ
ἰησοῦ λέγοντες
αὐτῷ, πῶς σέλεις
ἑτοιμάσασθαι τοὺς
φάγῃν τὸ πάχα.
d vers. 12. τῇ
πρώτῃ ἡμέρᾳ
τῶν ἁγυμων, ὅτε
τὸ πάχα ἔθνον.
e v. 7. ἡ δὲ δὲ
ἡ ἡμέρᾳ τῶν ἁ-
γυμων, ὅτε ἡ δὲ
θύελλᾳ τὸ πά-
χα.

f ita Euthym.
in 26. Math.
g Numer. 9.

h Ioan. 13. vers. 1. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τῆς πάχα, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι ἔλα-
λῶσιν αὐτῷ ἡ ὥρα.

i Ioan. 13. vers. 27. ὁ ποιεῖς, πόινον τὰ χίον.

k vers. 31. ἡμῖν ἐκ ἔξις τῆς ἀπακτῆς ὑδῖνα.

ergo alio pane in Eucharistia vsus est.

Contraria sententia vera est. Quia Dominus, vt
cōmuniter Theologi docent, celebrauit Pascha 14
mensis post Solis occasum quæ proinde erat prin-
cipium primi diei azimorum: Naturales enim dies
numerabant quidem Hebræi à Solis ortu ad occa-
sum festiuos vero à Solis occasu ad alium occasum.
Probatur.

Primò ex Math. 26. c Prima die azimorum acceffe-
runt discipuli ad Iesum dicentes: ubi vin paremus tibi co-
medere Pascha. Mar. 14. d Prima autem die azimorum,
quando Pascha immolabant. Luc. 22. e Venit dies azi-
morum, in qua necesse erat occidi Pascha.

f Respondent non significari tempus azimorū
adesse, sed in proximo esse: propterea dixisse Lucā
venit dies, &c. Et si autem lex prohiberet post poni
Pascha, non tamen anticipari.

Contra, nulla ratione ostendi potest licuisse an-
ticipari Pascha. Sed lex præscripsit absolutè die 14.
ad vesperam fieri debere. g Et quamuis differri
posset post vnum mēsem: tamen idem 14. dies ser-
uari debebat. Porro si quæ ambiguitas in Lucæ de-
prehenderetur, satis explicatur per alios Euangeli-
stas duos.

Secundò, dies Passionis Domini fuit, eo anno
solemnis, & festiuus h i. iuxta illud. *Ante diem festū*
Pascha sciens Iesus quia venit hora. Nam alioquin si
hæc de die Sabbathi intelligerentur; nulla ratio
inerat quare suspicarentur Apostoli Dominum,
dicendo Iudæ: i Quod facis fac citius: illi præcepisse,
vt festinanter emeret aliquid necessarium pro die
festo: craftina enim die id commodè fieri potuif-
set. 2. quia Ioan. 18. Hebræi dixerunt Pilato die ipsa

15. k Nobis non licet interficere quemquam. Quare nisi

ob diem festum, vt exponunt ¹ PP. quod enim ¹ *Chrysof. homil. 82. in Ios. & 86. in Mat. Cyrill. 12. lib. cap. 6. August. tract. 114. in Ioan.* Iansenius ait, id dixisse, quia non licebat eis crucifigere, non est probabile. Si quidem non de genere mortis, sed de ipsa Christi morte agebant: nec ratio reddi potest quare non liceret eis crucifigere non liceret: alioquin non fuisset adeò mirabilis ^m prophetia qua prædicebatur Dominus à gentibus crucifigendus, cum ab aliis crucifigi non posset. 3. ex eodem cap. v. 39. ⁿ *Est autem* (inquit Pilatus) *consuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in Pascha. Ergo feri. 6. fuit dies Paschæ, vt etiam docent PP.* ^o *Christi imple- Tertull. p. Origen. q. Clem. Romanus r. Epipha. s. &c.* At hoc fieri non potuit nisi die Iouis incepisset ab occasu solis dies primus azimorum, quo Christus manducauerit agnium. Ergo celebrauit in azimis.

Tertiò, ex PP. ^r Origen. ^u Chrysof. ^x Theodoret ^y Tertull. ^z Cypr. ^a Ambros. ^b Hieron. ^c August. qui dicunt Christum celebrasse Pascha 14. die Mensis.

Hinc refellitur ^d Rupertus, qui arbitratur Dominum celebrasse quidem Pascha 14. die: festum tamen traslatum fuisse in Sabbathum ne continui occurrerent duo festi dies. Refellitur 1. quia si incipieb at dies festus azimorum à Solis occasu 14. diei quomodo vna pars fuit traslata, alia remansit? 2. aperte Ioan. docet feriam 6. fuisse diem festum. 3. militat contra Rupertum ratio eius. Si enim traslatum fuit in Sabbathum: & non minus festinus erat septima quam prima dies azimorum: certè cum septima incideret in feriam 6. postquam sequebatur Sabbathum: necessario occurrebant duo continui festiui dies.

Ioan. Leo, ser. 7. de Paschate, Beda in 18. Ioan. Ansel. in 26. Math. tract. 35. in Math. v. homil. 85. in Math. x. q. 24. in Exod. y. supr. z. serm. de carna Domini. a. epist. 83. b. in 26. Math. c. epist. 86. d. in cap. 26. Math.

A a ij

DE SACRAM. EVCH.

^c *additione* Refellitur etiam ^c Burgenſis ratus in molatio-
ad Lyranum in nem Paſchæ, & diem feſtum ſive primam azimo-
cap. 26. Math. rum in Sabbathum tranſlatum, quòd ſit apud Iu-
 dzos mos nuſquam celebrare Paſcha die 2. 4. & 6.
 Iuxta illud: כֹּהֵן לֹא יֵאָכֵל בֶּרֶשׁ Non *Besh*, id eſt 2. *daleth*,
 id eſt, 4. *van*, id eſt, 6. die, *Paſcha*.

Primò, quia vel loquuntur Euangeliftæ ſupra, de
 primo azimorum die ſecundùm ordinariam con-
 ſuetudinem, & Kalendaria Synagogæ, vel non, ſi
 primum non erit verum alio Chriſtum die, alio
 Hebræos comediffe Paſcha, vt vult Burgenſis: Si
 ſecundum repugnabit Marcus dum ait: *Prima die*
azimorum quando Paſcha immolabant: id enim ſigni-
 ficat Hebræos eo die immolaſſe Paſcha.

Reſpondet ſenſum eſſe, quando Paſcha immo-
 lari debebat, vel immolabatur à quibuſdam pau-
 cis legitimè, non tamen à maiori parte.

Contra, etiam ſi facta fuiſſet mutatio in celebra-
 tione Paſchæ, quia tamen non erat legi contraria
 Dei, ſed quædam accommodatio Kalendarij, &
 nouiluniorum vt numquam incideret prima dies
 menſis primi, & proinde nec 15. in feriam 2. vel 4.
 vel 6. debebatur à melioribus ſequi: alioquin vt
 inobedientes meritò potuiſſent puniri.

Secundò, illa traditio nuſquam celebrandi Paſ-
 cha feria 2. 4. 6. eſt longe recentior Chriſto. Nam
 Rabbi Abenezra non ſolùm ait minimè vigiſſe
 ab initio ſecundæ templi, ſed nec fuiſſe cum fieret
 Talmud. Nam in Talmud & Miſna inuenitur Paſ-
 cha die 2. 4. & 6. At Talmud editum eſt ſæculi
 aliquod à natiuitate Chriſti.

Tertiò, & Epiphanius gente Hebræus docet
 feſtum azimorum iuxta conſuetudinem, tempore
 Chriſti in vſu, incidere in quemlibet Hebdomadæ
 diem.

Quartò, Eccleſiæ Aſiaticæ initio naſcentis fidei
 eo die celebrabant Paſcha quo ſui temporis He-
 bræi, vt conſtantiffimè Patres docent. Eædem
 Eccleſiæ celebrabant Paſcha luna 14. primi men-

^f in 23. *Leu-
 tici.*

^g *heresi. 30.*

^h *epist. Nica-
 ni Concil. apud*

Theod. 1. hist.

*9. Tertull. de
 præscr. Atha-*

*naſ. epistola de
 Synodus Arim.*

& Selencia

Epiph. heresi.

50.

ⁱ *apud Euseb.*

5. hist. 21. Aug.

libro de heresi.

bus cap. 21.

Philastr. de hæ-

resi cap. de hæ-

resi diei Paſcha.

LIBER QVARTVS. 185

sis quacumque habdomadæ die. Ergo etiam Hebræi illius temporis simili modo celebrabant.

Quintò, PP. docent hoc differre inter Iudæorum Pascha, & Christianorum, quod Chistianorum nec fiat quidem die 14. etsi in Dominica venerit, fiat tamen Iudæorum Pascha, non obstante Dominico die. Ergo si Dominico die nonnquam celebrabant Iudæi, primus dies azimorum erat aliquando feria 2. incipiens ab occasu Dominicæ diei.

Soluntur argumenta.

CAP. IX.

PRIMUM, Math. 26. ^a Dicebant autē non ^a v. 5. μὴ ἐν
in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. τῇ ἰορτῇ, ἵνα
Ergo Christus non fuit in die festo oc- μὴ θόρυβος γέ-
cūsus. νῆται ἐν τῷ
λαῷ.

Respondeo, hanc sententiam non præualuisse in illo Iudæorum Concilio, sed eam, quā iudicabatur non esse negligendam Christum interficiendi occasionem, quocumque id fieret tempore.

Secundum, ^b Ioseph mercatus est sindonem, ^c ^b Marci 15.
Mulieres parauerunt aromata, Iudæi causam ege- v. 46.
runt criminalem feria 6. quæ in die festo azimo- ^c Luc. 23. v.
rum minime licita erant. Nam ^d Leuitic. 23. pro- 56.
hibentur eo die omnia seruilia opera. ^d v. 7.

Respond. non prohiberi opera pietatis cuiusmodi erant opus Ioseph, & mulierum illarum: maxime cum Sabbathum instaret, in quo nec quidem ignem accendere licebat, aut præpare cibos, quod in alijs festis etiam Paschate non prohibebatur Exod. 12. Iudæi autem illi, se sufficientem exhibere honorem festo putauerunt si proprijs non interficerent manibus Christum.

Tertium, Ioan. 13. *Ante diem festum Pasche.*

Respondeo accipi diem pro artificiali qui sequetur

Aa iij

DE SACRAM. EVCH.

^e v. 28. ἀντί- batur de artificiali die. noctem ferix 5. in eo si qui-
 δὲ ἐστὶν εἰς dem festiua celebratio agebatur.

^o πραιτωρίον, Quarto, Ioan. 18. ^e *Ipsi non introiunt in Præto-*
 ἵνα μὴ μαραίνω- rium, ut non contaminarentur, sed ut mādūcarent Pascha.

σιν, ἀλλ' ἵνα φά- Respondeo, per Pascha, non intelligi Paschalem
 γωσι τὸ πάχα. agnum, sed victimas Paschales, quæ ex ouibus, &

^f v. 2. & 2. bobus quotidie in diebus Paschæ celebrabantur ^f
 Paralip. 35. v. Deuter. 16. 8 quarum esus non nisi purificatis cō-

8. ac Numer. cedebatur. Leuitici 22.
 23. v. 19. Quintum, Ioan. 19. ^h *Erat autem Parasceue Pas-*

^g Iosephus ve- cha hora quasi sexta.
 rò 3. Atiq. 13. Respond. idem esse ac Parasceue Sabbathi, inci-

observat hircū dens in Paschate, siue intra dies Paschales: ac si dicere-

quis versu 22. mus, erat feria 6. Pascha. Nam Parasceue non erat

precipitur sa- apud Iudæos nisi ob Sabbathum, nimirum ad ci-

crificari pro bos parandos. Quare Ioan. 19. Parasceuem ad Sab-

peccato fuisse bathum retulit: ⁱ *Propter Parasceuem Iudæorum (in-*

Sacerdotibus quit) ut non remanerent in cruce corpora Sabbatho. erat

in epulum om- enim magnus (videlicet quia intra hebdomadam in-

nibus diebus cidebat Paschalem) dies ille Sabbathi. Et Marc. 15.
 Pasche. ^k *Erat Pasceue, quod est ante Sabbathum.*

ⁿ v. 14. ὡς δὲ Sextum, Amos 4. ^l *Sacrificate de fermentato lan-*

παροσκειν τὴν dem. id est, Eucharistiam ut Aquila vertit.

παχα ὡς δὲ Respond. hæc ironice dici. arguit enim Pro-

ὥστε ἕκαστον. pheta Hebræos, quod pro Deo idola, pro azimis

ⁱ v. 31. ἵνα μὴ offerendis fermentum haberent. Præcedit enim: ve-

μὴ ὅτι τὸ σά- nite ad Bethel, & impie agite, &c.
 κρῶμα ἐν τῷ Septimum, ^m Irenæus ait Mosem Deuteron. 16.

σάββατον ἐπὶ πρædixisse passionem Christi quoad locū: cū di-

παροσκειν ἤν. xit, immolandum agnum Paschalem in loco quem ele-

ὡς δὲ μυστή- rium dominus, nimirum Hierusalem: quoad diem,

ἢ ἡμέρα ἐκείνη tūm diem nominavit Pasche, quoad horam, cū ad

τὸ σάββατον. vesperam immolandum. Ergo dominus occisus est fe-

^k v. 41. ἵνα πα- dum vsus azimorum esset.

εασκενὶ δὲ ὅτι Negatur conseq. Nam per, diem Pasche, intelli-

προσέβατον. gitur ipse dies festus 15. luna qui vsque ad vesperā

^l v. 5. durabat, circa quam occisus est Christus. adde per

^m 4. cap. 23. vesperam Irenæum intellixisse non huius dici, sed

mundi, siue temporum, extremitatem.

Ostauum, ⁿ Tertull. loquens de passione Christi *Hoc enim (inquit) & Moses, initio primi mensis No-
uorum, facturos vos prophetauit cum omne vulgus filiorū,
Israel, ad vesperam agnum esset immolaturum.* <sup>n libro contra
Iudaos.</sup>

Respondeo id verum, quia dies immolationis Agni durabat à vespera diei præcedentis ad vesperam diei sequentis. Nec enim ait eadem hora cum Agno Christum, immolandum fuisse: id siquidem non poterat fieri, Christus. Namque immolatus in meridie fuit: agnus immolandus post occasum Solis.

Noaum. Oportebat Christum (Epiphan inquit.) ^{o heres. 50.}
in decima quarta die immolari secundum legem.

Resp. loqui de immolatione typica Christi, ac si dixisset: Oportuisse agnum, qui figura Christi erat, immolari 14. luna ad vesperam: ideo si quidem addidit *Secundum legem.* Arguit enim

Quartadecima nos quòd celebrantes cum iudeis 14. luna non aduerterent Iudæorum Pascha eo die ad vesperam significare synagogam suam amissuram Christo veniente lumen. Nam dies 14. est vltima incrementi lunæ cum 15. decrescere incipiat.

Decimum ^p Chrysof. & ^q Theophyl. doceat <sup>p homil. 82. in
Ioan.</sup>
comedisſe Christum Pascha suum pridie quam comederint Iudæi. ^{q in 18. Ioan.}

Respondeo, non loqui de omnibus Iudæis, neque de ritu secundum legem, sed de sacerdotibus quos adeo occupatos dicit Chrysof. fuisse tota nocte lunæ 14. in Christi mortis negotio, vt non valuerint cum aliis, debito tempore, comedere Pascha, sed in diem distulerint sequentem: atque propterea præuaticatos fuisse legem Dei.

Vndecimum, iidem authores addunt Christum præuenisse vno die cœnam Iudæorū, vt suam seruaret mortem in Parasceue, quādo etiam olim celebrabatur Pascha. Ergo in Parasceue Paschæ occisus est Christus.

Respond. 1. si ita disponantur verba: Christum

A a iiij

DE SACRAM. EVCH.

uno die, quo etiam olim fiebat Pascha, praeuenisse Pascha sacerdotum, ut suam seruaret mortem in Parasceuem, scilicet Sabbathi, nullam esse difficultatem, ut patet. 2. Olim reuera fuisse Pascha in Parasceue scilicet Sabbathi non habita ratione immolationis agni, sed festi diei. alioquin si per, Pascha intelligeretur Agnus Paschalis, malè inferret Chrysostomus, prauaricatos fuisse Sacerdotes legem. Nam iuxta hunc sensum comedisent agnum eo die quo comedendus erat. Deinde Chrysost. fatetur Christum occisum in die festo Paschæ. At hoc fieri nequit, nisi immolatio agni præcessit antecedenti vespera.

^r libro de Cō.
sensu Euangel.
cap. 13.
^s in 19. Ioan.

Duodecimum, ^r Aug. & ^s Beda referunt quosdam dixisse, Pascha Iudeorum anno passionis Christi incipisse sequenti Sabbatho, & ideo dictā feriam illam. 6. Parasceuem paschæ.

Respondeo hanc opinionem non approbari ab August. & Beda: sed solum quod præparationem ad Christi mortem cæpisse asserat ab hora noctis nonâ, & proinde horam tertiam diei fuisse horam sextam Parasceues Sabbathi Iudeorum, id est sextam Paschæ Christianorum, nimirum diei mortis Christi.

^t Aug. tract.
110. in Ioan.
Et Beda sup.

Decimum tertium, iidem ^t PP. docent acceleratam Domini sepulturam propter Iudeorum Parasceuem, quia illa nocte cænam erant comesturi puram.

Respond. non significari per, illam Cænam, Agnum Paschalem, sed quandam solemnem quam ad vesperam feriæ 6. sumebant, initio videlicet Sabbathi. vnde ab ea Cæna dicebatur etiam ipsa feria sexta, ^u Cæna pura.

^u Iren. I. cap.
10. Et lib 5.
cap. 23. Et Beda
in 13. Luc.

Decimum quartum Ansel. in 27. Math. ait se certa comperisse ratione Christum Luna 14. occisum & 13. præter ordinem legis manducasse pascha:

Respondeo, id imperitè insertum operibus Anselmi, cum apertissimè contrarium doceat in 26. Mathæi.

Decimum quintum canone 11. Synodi 6. cauetur

ne clerici, aut laici azima Iudzorum comedant.

Respondeo solum ibi prohiberi commercium cum Iudzis præcipue circa religionis ritus. At nos celebrantes in azimis non sequimur Iudzos, sed Christum.

Decimum sextum author libri, סדר עולם *seder olam* asserit traditionem non celebrandi Palcha feria. 2. 4. & 6. initium duxisse statim à reparato templo post captiuitatem Babylonicam.

Respondeo. 1. merito reiici hunc authorem: tum quia vix ante 500. scripserit annos, tum quod multa alia produxerit mendacia. 2. in libro *seder olam*, tam maiore quam minore Latinitati donato à Genebrardo id nomine haberi.

Decimum septimum Caluini historicos docere ab Alexandro institutam fuisse celebrationem Eucharistiæ in azimo pane, cum antea Ecclesia vniuersa fermentato vteretur.

Respond. 1. tam facile negari, quam facile dicitur nec enim vllum historicum, aut certum Alexandrum Caluinus producit. 2. hunc Alexandrum non fuisse. 3. aut. 3. cum vterque post Leonem. 9. vixerit acerrimum propugnatorem nostræ sententiæ, neque fuit Alexander. 1. circa an. Domini. 110. tum quia id non solum a nemine dicitur, sed cum primis illis annis multæ Iudaizarent adhuc Ecclesiæ, & Domini factum recens esset, tãque Iudæi quam Dominus azimis vsi sint, nō est probabile aliquos magis veluisse vti fermento, quam azimo: tum quod Leo. 9. aperte * dicat Rom. Ecclesiam à Petro * *epist. ad Michaëlem cap. 5.* didicisse qualiter diuina debeant celebrari mysteria, ac per mille & 20. annos à passione Domini eundem retinuisse morem, martyresque primitiæ Ecclesiæ nostris azimis saginatos.

Decimum octauum Dominus cum Eucharistiâ instituit panem accepit. At azimus non est panis. Dicitur enim panis ἀπὸς ab ἀίεω attollo, quod est proprium fermenti, quo reuera attollitur farina.

Negatur Minor. Nam Lucæ ultimo in die azi-

DE SACRAM. EVCH.

7 *vers. 30.*

morum (tertia iuxta nos , secunda iuxta Græcos quando minimè licebat inuenire fermentatum panem) Christus dicitur : 7 *Accepisse panem, & benedixisse.* Ad rationem 1. panem non dici, quod attollatur à fermento, sed quod nutriendo attollat animal siue crescere faciat. 2. illam differentiam esse accidentalem, quæ non mutat speciem.

Ergo dices non est maior discretio habenda inter fermentum & azima, quam inter vinum rubrum, & album in Eucharistia.

Negatur 1. quia certo scimus Christum vsum fuisse azimis, & non fermento, nescimus an vino albo vel rubro. 2. quia azimis sæpè vsum est Deus ad varia significanda mysteria. At vino potius albo quam rubro vel è contra nusquam.

Decimum nonum, azima sunt Iudæorum propria. Ergo consecrare in azimis, est Iudaizare.

Respondeo, esse propria Iudæorum ad significandam Christi puritatem futuram non autem præsentem: vel ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum alioquin nec vti deberemus aqua, & fermento etiam: cum his ad suos ritus vterentur Iudæi.

Vigesimum, immolatio Agni Paschalis figura fuit Passionis Christi. Sed agnus immolabatur die 14. Ergo & Christus eodem die occisus, & proinde 13. cenam instituit.

Respondeo 1. etiam Christum occisum ipso die immolationis Paschæ, sed non eadem hora. Nam ut diximus dies feriæ 6. spectabat ad diem Paschæ. 2. magis Agnum Paschalem significasse Eucharistiam, quam occisionem Christi quod ritus Agni Paschalis magis ad manducandum, quam immolandum pertinerent, quare merito luna 14. Christum Eucharistiam celebrasse qua die agnus immolari debebat.

2 *tom. 2. lib. 3.* Ultimum, est propter tempus Pentecostes, sed 2 *de cultu SS. ca.* alibi solutum.

13.

De vino temperando aquâ in sacro Calice.

CAP. X.

EPIPHANES, ^b Tatiani, ^c Aquarij solam aquam in calice offerendam dicebant sobrietatis prætextu. Sed hæc opinio statim fuit ^d à PP. explosa cum vino vsum fuisse Dominum constet.

^e Armeni solùm vinum offerendum censuerunt, ne significarent vniorem duarum naturarum in Christo, quam minimè credebant.

^f Lutherus stolidos appellat arbitantes peccatum esse non vti in calice aqua. ^g Kemnitius rem esse indifferentem asserit. ^h Richerus Calvinista, hæreticos esse qui vino cœnz aquam immiscent.

Propositio : non potest sine gravi peccato omitti aqua in calice consecrando.

Probatut primò, sicut nequit euidenter ex scriptura demonstrari vinum fuisse consecratum, potius quam ficeram, nam nec Apostolus meminit vini, nec cum ait Dominus, *non bibam de hac genimine vitâ*, intelligi potest necessario de vino in calice consecrando : & ideò ad traditionem est recurrendum, ita quia certo ex scripturâ non habemus num Dominus aquâ fuerit vsum, à traditione id erit mutandum. Sed traditio Patrum constantissimè docet Dominum aqua vsum in consecrando calice. Ergo ita faciendum.

Probatut Minor. ex Syriâ habemus Iacobum in liturgia similiter (inquit) postquam cœnavit, accipiens calicem, & permiscens ex aqua, & vino, & benedicens dedit. Theodoretum Dialogo 1. Et Hamonem

^a apud Epiph. hæresi 30.

^b hæresi. 46.

^c apud Aug. cap. 64. libri de hæresibus.

^d vide Cypr. epist. ad Cornelium & Chrysost. homil. 83. in Math.

^e apud Nicæphor. 18. ca. 53.

^f primo scripto contra Regem Angliæ ann.

1522. edito Meo sensu (inquit) melius, & tutius foret aquam non miscere vino, cum sit merum figmentum humanum, & sinistram, immò pessimam habeat significationem.

^g 2. p. exam. sess. 22. cap. 7. & can. 9.

^h apud Nicolaum villegagnon contra articulos quosdam Calvinianos cap. 73.

DE SACRAM. EVCH.

- ¹ 4. tom. Bi- Episcopum Gazæ ¹ in disputatione cum Achmet
blioth. Patrū. Saraceno. Ex Italiâ ² Iustinū is enim Romæ suas
² Apolog. 2. scripsit Apologias, & de Romanæ cōsuetudine Ec-
¹ Epist. 1. & clefiæ loquitur. ¹ Alexād. 1. atque ⁿ Ambrosium:
Iulium. 1. apud Ex Africa, Cyprian. ^o Admonitos nos scias, ut in calice
Gratian. de Domini offerendo Dominica traditio seruetur, neque aliud
consecrat dist. fiat à nobis quam quod pro nobis prior fecit, ut calix qui
² in commemorationem eius offertur mixtus vino offeratur.
ⁿ 4. de Sacr. Concil. 3. Carthag. ^p Vt in Sacramento corporis &
4. & lib. 5. cap. sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm ipse Do-
¹ minus tradidit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum.
^o 2. epist. 3. Item August. tract. 110. in Ioan.
^p can. 24. Ex Galliâ, Irenæ. ^q Quando mixtus calix, & fractus
^q 5 cap. 1. panis percipit verbum Dei fit Eucharistia sanguinis, &
¹ Calis Domi- corporis Domini: ac Euseb. Emisenum serm. 5. de
nicus vino, & Paschate.
^q Quia permixtus Ex Hispania, S. Isidorus 1. de officiis diuinis.
debet offerri: Ex Lusitania, Concilium Bracarense ¹ 3. can. 1.
quia videmus Ex Anglia, ⁵ Bedam, & ¹ Anselmum. Episcop.
in aquâ popu- Cantuariensem.
lum intelligi in Ex Germania, ^u Amalarium Treuirens. ^x Ra-
vino verò ofe- banum, ^y Triburiense Concil. prope Mogun-
di sanguinem tiam: Non debet in calice Domini, aut vinum so-
Christi. lū, aut aqua solā offerri, sed vtrumque permixtum.
⁵ in 14 Marci. Ex Grecia, Basilium in Liturgia. Nyssenum ser-
^t in 2. Math. mone Catechetico. ^a Chrysoft. ^b Proclum, ^c
^v 3. Officior. Damascen. ^d Theophylact. imò & recentiores
Ecclesiast. 19. Græcos ^e Nicolaum Methonensem, ^f Nicolaum
^x 1. de Instit. Cabasilam, ^g Marcum Ephesium, ^h Nicepho-
Clericor. 31. rum. Quare perperam nonnulli errorem Armeno-
^y can. 19. rum tribuunt Græcis: cum etiā in ipso Florenti-
^a in Liturgia. no Concilio iubeantur ¹ Armeni vinū aquā tem-
^b tract. de tra perare: quoniam omnes Ecclesiæ Latinorum, &
ditione diuine Græcorum ita semper fecerunt.
Liturgia. Conclusio nunc probatur 1. Quia non admisce-
^c 4. fid. 14.
^d in 19. Ioan. ^e lib. sine orat. de Eucharistia.
^f libr. de Sacrificio altaris cap. 8. ^g lib. de verbis consecrat.
^h 18. histor. 53. ⁱ in Instruēt. Armenor.

tur aqua ad vini vim tēperandam, vt somniat Kemnitius, sed tum ad mysticam significationem nimirum sanguinis; & aquæ ex latere Christi: vñionis Christi cum Ecclesia, (vinum enim Christum, aqua populos significat) vñionis duarum naturarum in Christo: & spiritualis potus contenti sub specie vini: conueniens, enim naturæ humanæ potus est vinum aqua tēperatum: tum quia vinū fuit significatum per vinum quo Hebræi in sacrificijs utebantur, & quod obtulit Melchised. aqua, verò per aquam de petra. 2. quia sufficere debet Christi institutio à PP. tot diuersarum regionum in praxi habita inuariabili.

Soluntur obiectiones.

CAP. XI.

RIMA, ^a Isaiz, 1. reprehenditur ^a v. 22. mixtio aquæ & vini.

Respondeo, mixtionem aquæ & vini posse in bonam & in malam inflecti significationem, sicut Leo dicitur de Christo, & Diabolo. apud Isaïam, ergo hæc mixtio significat corruptionem veræ doctrinæ, sumpta similitudine à vinitoribus corruptentibus vinum.

Secunda, nequit hæc mixtio in calice repræsentare aquam & sanguinem ex latere Christi. 1. quia sanguis, & aqua distinctè ab inuicem fluxerunt. 2. quia ^b significant duo Sacramenta Baptismum & Eucharistiam.

^b *Aug. tract.*
110. in Ioan.

Negatur propositio ad 1. probationem non significari modum quo fluxerūt illa duo ex latere Christi, sed quomodo essent si reciperentur in vase.

Ad 2. aliud esse: significare non dicimus mixtionem in calice significari aquam, & sanguinem ex latere, sed è contra. Nec enim illa significatio aquæ,

DE SACRAM. EVCH.

& sanguinis ex latere impedit quin aqua & sanguis ex latere significantur per mixtionem in calice.

Tertia, ex sensu mystico nequit duci firmum argumentum. Ergo ex myltica significatione nequit duci mixtionem in calice.

Transeat ante cedens, negatur conseq. nam aliud est, *mysticè significari*, aliud, *mysticè significare*: quæ mysticè significantur, non ilico certo habemus certissima esse, quæ mystice significant nequeunt non certa esse: iuxta prius deducitur aliquid ex mystico sensu, iuxta posterius ex literali: literaliter enim significatur rem aliquid significare mysticè.

Quarta, nequit illa myxtio significare vnionem Christi cum Ecclesiâ. 1. quia in Eucharistia solùm commemoratur passio Christi. 2. non vnimur Christo nisi post effusionem sanguinis eius: illa enim effusio causa fuit nostræ vnionis. At ante consecrationem aqua vino miscetur. 3. solus sanguis Christi nos redemit. non igitur debet aqua vino misceri & offerri ne opera nostra videamur coniungere laboribus Christi in redemptione.

Negatur Propositio. & 1. probatio. Nam ipsemet Paulus ait: ^c *Vnus panis, & unum corpus multi sumus qui de vno pane participamus*: quibus verbis docet per Eucharistiam significari etiam vnitatem membrorum Christi corporis mystici.

^c 1. Corinth.
10. v. 17.

Ad 2. non poni aquam in calice, vt tunc significet cum ponitur, sed suo tempore. sicut non fit panis ex multis granis, vt tunc, cum fit significet vnionem membrorum Christi, sed cum erit consecratus.

Ad 3. negatur conseq. non enim admiscetur aqua vt significet nostra opera offerri in Redemptione cum operibus Christi, sed vt significet vnionem nostram cum Christo. signa enim ad placitum instituentium significant.

Vltimo non est tribuendum mixtioni aquæ, &

vini quod erattribuendum communioni , nimirū,
vinire fideles.

Respondeo , nos non loqui de vnione reipsa,
 quæ reuera fit per communionem , sed significa-
 tiuâ.

De verbis consecrationis.

CAP. XII. XIII. & XIII.

PRIMA opinio est ^a Innocent. 3. [& ^b *lib. 4. de my-*
 Catharini] Dominum antea suum con- *sterio altaris*
 secrasse corpus sine vllis verbis , quâ hæc *cap. 6.*
 proferret verba. *Hoc est corpus meum.* Quæ ^b *duobus hæc*
 tamen protulit, vt significaret formam Sacramenti *de re libellis*
 à nobis seruandam. *editis.*

[Secunda cuiusd. recentioris , Dominum cum
 benedixit quibusdam consecrasse verbis ignotis,
 deinde adiunxisse *Hoc est corpus*, &c. vt demonstra-
 ret quod consecrauerat. Probatur.

Primò, ex consensu omnium: Dominus benedi-
 cendo consecrauit. At iuxta Euangelistas prius be-
 nedixit, fregit, deditque, discipulis suis: quam dice-
 ret: *Hoc est corpus meum.* Ergo prius consecrauit.

Secundò, Dominus dicendo: *Accipite & manda-*
cate, vel exhibebat suum corpus , vel non. Si prius
 ergo ante consecrauit quam diceret : *Hoc est corpus*
meum. Si posterius ergo non corpus , sed panem
 Apostolis dabat: quod falsum est.

Tertiò, sess. 13. cap. 1. PP. Trident. Concilij do-
 cent instituisse Christum hoc Sacramentum , cum
 post panis vniueque benedictionem se suum ipsius corpus illis
 præbere, ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis te-
 status est. Hæc autem verba, quæ alia sunt quam illa?
Hoc est corpus meum. Ergo per ea Christus tantum te-
 status est se suum præbere corpus iam antea con-
 secratum.

Quartò, vt ibidem habetur cap. 3. *In Eucharistia*

DE SACRAM. EVCH.

ipse sanctitatis author ante usum est, nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum verè tamen ipse affirmaret corpus suum esse, quod praebebat. Ergo antequam diceretur Accipite, &c. quæ verba significant vltum, iam antea consecrauerat.

Quintò ibidem cap. 4. *Quoniam Christus Redemptor noster suum corpus, id quod sub specie panis offerebat verè esse dixit, ideo hac sancta Synodus declarat Transubstantiationem fieri, &c. Ergo ex Concilio requiritur ad veritatè huius propositionis. Hoc est corpus meum cum profertur, iam adesse corpus, & factam Transubstantiationem.*

^c concione 1.

^d conc. 1.

Sextò, Aug. in psal. 33. ^c *ferebatur Christus in manibus suis (inquit) quando commedans ipsum corpus suum dixit. Hoc est corpus meum. Item. ^d Ipse se portabat cum diceret: Hoc est corpus meum. Ergo prius erat corpus, quam diceret, Hoc est corpus meum.*

Septimò, multi PP. docent cum Christus suum corpus discipulis manducandum daret, hæc verba protulisse: *Hoc est corpus meum.* Ergo prius aderat quam hæc diceret, vt veritas propositionis staret.

Refellitur vtraque sententia primò; vel Ecclesia consecrat verbis quibus consecrauit Christus, vel non: si prius, ergo Christus consecrauit dicendo: *Hoc est corpus meum*, nam ea forma vititur Ecclesia, si postèrius: Ergo Ecclesia non habet legitimum Eucharistiae Sacramentum, nec poterit probare, ex institutione Christi adesse corpus Christi in Eucharistia, nisi quando consecrauit Christus, quia non facit in hoc Sacramento, quod in consecrando fecit Christus. At Paulus & PP. semper nos remittunt ad institutionem Christi cum de hoc Sacramento agunt.

Secundò, si his verbis non consecrauit Christus: *Hoc est corpus meum.* Ergo neque panem consecrauit: nec enim magis vnum, quam aliud dici potest. Cum panis sit generalissimum in scriptura nomen significans quemcumque cibum. Vnde ergo habemus panem esse consecrandum.

Nec

Nec dicas etsi Christus non vsus sit hac forma, tamen illam postea præscripsisse cum dixit : *Hoc est corpus meum*. Nam hæc tantum dicta fuissent ab eo ad demonstrandum corpus. At neque ex scriptura neque ex PP. neque traditione habes Christum iussisse hæc verba esse formam, si non fuerunt consecratoria in Christo.

Tertiò, Ecclesia semper Credidit se imitari Christum in consecratione. At non est verisimile in re adeo graui deceptam.

Quartò, vt praxis & ^e Concil. Florent. testantur ^e in *Instruct.* Sacerdos cum venit ad illa: *Hoc est corpus meum*, mutat personam, & induit personam Christi consecrantis, vt in vltima Cœna. At id mendaciter & frustra fieret, si Christus iisdem non consecrasset verbis.

Quintò, vel consecrauit Christus ante hæc verba: *Hoc est corp. &c.* vel post. Si ante quomodo prætermiserunt Euangelistæ hanc consecrandi rationem, cum hac in re multa minus necessaria, adeo accuratè descripserint. Si tunc: ergo his consecrauit. Si post ergo falsum dixit. *Hoc est corpus meum*.

Sexto ex PP. Iustino Apolog. 2. Irenæ. 4. cap. 31. 33. 34. Tertull. Cyprian. Ambr. &c. ^f supra. Imo & ^f libro 2. Innocent. 3 cap. cum Marthæ.

Ad primum admittitur Maior, & negatur Minor. quia etsi Euangelistæ illa constituent verba: *Hoc est corpus meum*, post hæc, *benedixit fregit, deditque discipulis*, tamen non seruarunt ordinem. Nam in Marco legimus cap. 14. *accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic est sanguis meus.* Nemo autem dicet Christum protulisse hæc verba, *Hic est sanguis meus*, postquam Apostoli biberunt, alioquin ignorassent, quid bibebant. Christus ergo consecrauit his benedictionis verbis. *Hoc est corpus meum*: deinde statim fregit discipulisque dedit.

Ad 2. exhibuisse suum corpus dicendo: *Accipite, &c.* sed negatur consecratum antequam proferret.

DE SACRAM. EVCH.

Hoc est corpus, &c. quia ante illa, *Accipite & manduc.* protulit alia: *Hoc est corpus meum.*

Ad 3. resp. 1. mentem Concilij nullo modo esse Christum aliis consecrasse verbis. tum quia Catechismus Tridentinus docet benedictionem Christi in his verbis: *Hoc est corpus meum*, positam fuisse: tum quod quotquot interfuerunt Concilio & postea scripserunt vt Sotus & Santesius, Catechismi sententiam sequuntur, Adde ferri, Catharinum qui Cōcilio aderat suam proposuisse sententiā, nec tamen admissum. 2. verba quibus testatus est Christus suum corpus præbere, non fuisse alia quam hæc, *Accipite, &c.* non enim testari solum volebat ibi suum corpus esse, sed illud etiam dare.

Ad 4. admittimus totum: quia asserimus ante dixisse Christum *Hoc est corpus meum*, quam *Accipite & manducate.*

Ad 5. & 7. & supra declarauimus quid requiratur ad veritatem huius propositionis.

Ad 6. sufficere, vt hæc verba Augustini sint vera Christum simul dixisse. *Hoc est corpus*, & simul consecrasse.]

ⁿ Marci
Ephes. libro de
verbis consecra-
tionis, Cabasila
in explicatione
Liturgia cap.
29. & 30.

Tertia, ⁿ opinio est recentiorum Græcorū scilicet quibusdam precibus humanis hoc Sacramentum confici.

ⁱ 7. Ecclesia-
stica. Hierarch.

Primò, quia in Liturgijs Clementis Iacobi Basilij, & Chrysost. post illa *Accipite, & manducate*, *Hoc est corpus meum* habetur: *Fac Domine panem istum corpus Christi tui, &c.* At si iam facta consecratio esset, frustra peteretur fieri.

^k 3. Eccles.
Hierarch.

[Secundò, ⁱ Dionys. negat preces efficientes consecrationis, esse traditas scripto, ne à secreto in publicum efferrentur. Ergo non sunt illa *Hoc est corpus meum.*]

^l act. 6. som. 3.

Tertiò, illa: *Hoc est corpus meum*: dicuntur ante ista: *Hoc facite in meam commemorationem.* At ^k Dionysius ipse post hæc consecrationem ponit.

Quartò, Ioannes Damasc. 4. cap. 14. Et Epiphanius ^l in septima Synodo tradunt Basilium

vocasse panem Eucharistiz ante consecrationem *ἁγία*. At Basilius hanc vocem habet post illa: *Hoc est corpus meum*. Ergo post illa verba nondum consecratio facta est.

Quintò, PP. passim docent Eucharistiam consecrari precibus. At illa verba: *Hoc est corpus meum*, formam orationis non habent.

[Sextò, cum de consecratione quæstio propo-
ta fuisset in Concilio Florentino, nec Græci cum
Latinis sentire vellent, Latini permiserunt Græcis
vt quomodocumque vellent sentirent.]

Septimò, vel hæc verba, *Hoc est corpus meum*, di-
cuntur à Sacerdote recitatiuè, vel significatiuè: si
prius ergo non consecrat: si posterius ergo debe-
ret dicere: *Hoc est corpus Christi*.

Contra primò, ea vsus est forma Christus, & nō
alia, vt probatum est. At illius solius est nobis for-
mam Sacramentorum præscribere: nec vllibi in-
ueniri potest aliam nobis præscripsisse quam quā
ipse vsus est. Igitur eā consecratio fit.

Secundò, præcepit Christus vt faceremus quod
fecit, id est, eodem ritu celebraremus quoad for-
mam, & materiam quo celebravit: At orationibus
quibus vtuntur Græci non vsus est cum postea sint
inuentæ. Igitur non vtuntur debita forma.

Tertiò, Hæc verba. *Hoc est corpus meum* in omni-
bus referuntur liturgiis ad benedicendum, & mu-
tandum panem: recitantur enim seorsim ac cum
certo ritu, præmissis, & subsequentibus precibus,
ac diriguntur ad panem. Sed verba operatoria in
Sacramentis sunt ipsa forma.

Quartò, Sacerdos consecrat in persona Christi,
idest tunc consecrat cum gerit personam Christi.
At tunc hanc gerit personam cum ait: *Hoc est corpus
meum*.

Quintò Græci vna & eadem oratione, & de cō-
secratione panis & vini agunt: ergo sequeretur si-
mul vtramque consecrari speciem. At dominus
seorsim, & diuersis verbis consecrauit.

DE SACRAM. EVCH.

Sextò, eadem debet esse ratio formæ Baptismi, & Eucharistiæ. At forma Baptismi non sunt humanæ preces: sed verba Christi.

Septimò Sacramenti confectio debet esse indubitata. At humanæ præces, nisi constet de pacto cum Deo, hanc certitudinem habere nequeunt.

Octauò, mos Græcorum est ut verba Domini, *Hoc est corpus meum* altâ voce proferantur, & populus ad utraque respondeat. *Amen.* continuoque demonstrentur populo oblata: ad quid nisi ut adorentur?

- ^m 4. contra Nono, ex PP. ^m Tertull. & ⁿ Cyprian. ^o Nys-
Marcionem & *seno: Panis statim per verbum in corpus mutatur, ut di-*
Iustin. Apolog. Etum est à verbo: Hoc est corpus meum. ^p Ambros. Cum
^{2.} venit ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non
ⁿ *serm. de cæna suis sermonibus Sacerdos sed utitur sermonib⁹ Christi. cap.*
Domini. verò s. docet huiusm. verba esse illa: *Hoc est corpus*
^o *orat. Ca-* meum. Item ^q *Ipse clamat Dominus Iesus: Hoc est corpus*
tech. meum: ante benedictionem verborum cælestium alia species
^p 4. de Sacra- nominatur, post consecrationem corpus Christi est Chryl.
men. 4. ^r *Quemadmodum verba, qua locutus est Christus eadem*
^q *cap. 9.* sunt, qua Sacerdotes nunc quoque pronunciant: ita & obla-
^r *Homil. 2. in* tio eadem est, eadem quoque Baptismi ratio: certum est
^{2.} *ad Timoth.* autem Christum non protulisse ^s verba in con-
^s *serm. 28. de* secratione quæ nunc adhibent Græci. August. ^s *Di-*
verbis Domini. *xi vobis quod ante verba Christi, quod offertur in altari,*
^c *cap. 22. Et* panis dicitur, ubi verba Christi deprompta fuerint iam non
^{Euseb. Emiss.} panis dicitur, sed corpus appellatur ^r *Iulius. 6. in Leui-*
^{serm. de Pas-} *ticum.* ^v *Damasc. Dixit Dominus: Hoc est corpus meum,*
chate. *Et hoc facite in meam commemorationem, Et omni-po-*
^u 4. cap. 14. *tenti, eius præcepto efficitur donec veniat.*
^{fid.} [Decimò ex Concil. Florentino ^x in decreto
^x *in instruct.* Eugenij ¹ *forma huius Sacramenti sunt verba salvato-*
Armenor. *ri, quibus hoc conficit Sacramentum, Sacerdos in persona*
Christi loquens.

Respondet hoc decretum non esse synodicè, nec iudicialiter factum. Contra. 1. quia eandem habet inscriptionem ac cætera iudicialiter facta. 2. quia Pontifex ait se post multas disputationes, & collo-

cutiones, longumque studium, & PP. lectionem hoc edidisse decretum. 3. se illud constituisse, nec vlla in futurum de fidei veritate hæsitatio valeat esse, vtque idem sapiant omnes 4. sub quodam breui compendio, se veritatem orthodoxæ fidei quâ Romana proficetur Ecclesia, tradere, per hoc decretum, sacro approbante Concilio Florentino, ipsis oratoribus ad hoc etiam consentientibus. 5. quia vocatur Synodale decretum, quod oratores Armenorum cum omni deuotione susceperunt.]

Ad 1. respondeo siue hæc precatio debeat esse ante illa. *Hoc est corpus meum*, siue post, non peti, vt reuera fiat panis corpus Christi: sed vt nobis fiat, id est, operetur in nobis per nutritionem spiritua-lem: vnde in Liturgia Basilij, & Clementia non dicitur: *Fac panem istum corpus Christi*: sed, *ostende panem istum corpus Christi*.

Ad 2. negatur: solum enim Dionys. ait fas non esse preces consecrationis efficientes, ac ipsorum arcanum scripto interpretari.]

[Ad 3. non explicare Dionysium quibus fiat consecratio verbis, neque quid ante vel post illa: *Hoc facite*, fuerit dictum: quare incertum est, quid sibi Dionys. velit. Probabile tamen est in Liturgia qua Dionys. utebatur bis posita fuisse illa: *Hoc facite*, &c. semel in quadam oratione qua se Sacerdos excusat, quod tantum audeat aggredi munus, cum tamen iusserit fieri Christus cum dixit: *Hoc facite*, &c. atque huius orationis meminit, eo in loco Dionysius: & rursus peracta consecratione, repeti, vt in omnibus Liturgiis habetur.

Ad 4. resp. 1. dici antitypa ante consecrationem, non quod facta, non sit: sed quia Basilius eo in loco loquebatur de pane, ac si consecratio non fuisset facta. [2. videri admodum probabile hæc addita fuisse in operibus Damasceni, & in Actis septimæ synodi. Nam Damasc. sub finem eiusdem capituli attribuit corpori Christi antitypon, non quod sit absens: sed quia suipius respectu, vt est in

DE SACRAM. EVCH.

cœlo, sit hîc antitypon nobis, & exemplar. Ita vt non agnoscat, Damasc. antitypon pro inani figura, Quare nec verisimile esse putasse ita Basilium sensisse.]

Ad 5. id esse. 1. quia nonnumquam PP. totum canonem vocant consecrationem. 2. quia etiam in his: *Hoc est corpus meum*, est inuocatio implicita diuinæ virtutis.

Ad 6. negatur nam in vltima sess. interrogati Græci ab Eugenio Papa cur post consecrationem Eucharistæ illas adiungerent preces, quibus videbatur consecratio peti: responderunt se nihil dubitare, quin consecratio fieret per Christi verba; verum illas addi preces, vt peteretur à Deo, tanti utilitas sacrificij eo modo quo Latini petunt, per illam orationem: *Iube hac perferri, &c.*

Ad 7. respondeo dici illa verba significatiuè, & consequentia negatur: quia non suam, sed propriam Christi repræsentat personam consecrantis: Dicit item recitatiuè quia intendit simul recitare quid fecerit Christus, ac negatur quoque consequentia altera: quia solum probat non dici mere recitatiuè.

¶ 4. *Instit.* 17.
§. 39.

Quarta sententia est ¶ Caluini verba Christi recitanda operatoria non esse, & proinde per modum concionis tantum exprimenda.

Quia cum Dominus dixit: *Accipite & comedite hoc est corpus meum*, non alloquebatur panem, sed Apostolos.

2. *I. de Sacramentis* 19.

Contra. 1. omnibus ijs argumentis quibus probauimus 2 supra formam Sacramentorum esse consecratoriam.

Secundò, ex omnibus liturgijs constat, hæc verba: *Hoc est corpus meum*, dici ad panem, non ad populum instruendum.

Ad rationem Caluini, verba Domini dicta quidem ad Apostolos esse, sed de pane, & super panem, & proinde circa panem, & non circa Apostolos efficacia fuisse.

Quinta, ^a Bucer non esse necessarium vllā recitare verba: Quod id nulla scriptura doceat. ^a in 16. Math.

Contra id satis iussit Christus cū ait: *Hoc facite*, &c.

Sexta, ^b Kemnitij ea omnia verba quæ circa actionem cœnæ dixit Christus, spectare ad formā. ^b 2. par. Exam. min. sess. 13.

Primò, quia per formam Sacramenti debet explicari Sacramenti ratio, & essentia. At illa verba: *Accipite, & comedite*, &c. spectant ad hanc essentiam: cum maximè sita sit in vsu.

Secundò, quia debet seruari præceptum Dominicū dixit *Hoc facite*. At non minus dixit *Accipite*, &c. quā: *Hoc est corpus meum*.

[Tertiò, ^c Eusebius Emis. & ^d Ambros. dum asserunt verbis Christi Sacramentum fieri numerant & illa, *Accipite & manducate*.] Contra. ^c homil 3. de Paschate. ^d 4. de Sac.

Primò, quia alia verba præter hæc: *Hoc est corpus meum*, non sunt necessaria ad significandam essentiam Sacramenti quod non consistere in vsu, sed rem esse permanentem supra probauimus, vnde soluitur primum aduersariorum.

[Secundò, non spectāt alia verba ad præceptum Christi: *Hoc facite*, &c. Nam hoc solum iussit fieri quod repræsenteret ipsum Christi factum, & memoriam referret passionis eius. At siue dicantur illa: *Accipite, & manducate*, siue non, dummodo accipiat, & manducetur Christi corpus, vere repræsenteretur factum Christi, & rectè intelligi poterit ibi adesse corpus eius, vel id Sacramentum esse: quod non erit simile nisi dicas illa: *Hoc est corpus meum*. hinc refellitur secundum.

Tertiò, quia hæc verba: *Hoc est corpus meū*. eodem modo in Mathæo, Marco, Luca, & Paulo, ac liturgijs habentur: cætera variantur. [Ad 3. ita recitasse hæc verba illos PP. ob continuationem orationis, vel ad significandum Sacramenti vsum.]

Septima, formam Calicis esse ea omnia verba quæ distinctè in canone ponuntur scilicet: *Hic est sanguis meus noui, & æterni Testamenti mysterium fidei*,

DE SACRAM. EVCH.

qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.

Primò, quia Innocent. 3. cap. cum Marthæ: ait: *formam verborum sicut in canone reperitur, Et à Christo, Apostolos, Et ab ipsis successores accepisse.*

Secundò, quia omnia illa verba dicuntur supra calicem vt à Christo dicta. At Concilium Florentinum docet verba Saluatoris esse verba consecrationis.

Tertio, quia non prius proponitur calix adorandus quam hæc omnia sint prolata.

Quartò, quia determinant effectum sanguinis Christi.

Contra primò, hæc verba noneodem modo habentur apud Evangelistas. At non est verisimile eos non tradidisse perfectam consecrationis calicis formam.

Secundò, in nullis Liturgiis nisi in nostra illa inveniuntur, *Mysterium fidei noui, Et aeterni Testamenti.*

Tertiò tam æquè iungi potuissent illa *mysterium fidei, &c.* formæ consecrationis panis quam calicis, neque tamen fuissent de essentia consecrationis panis: igitur neque erunt de essentia consecrationis calicis. Nec enim maior est ratio in vno quam in alio.

Ad 1. noluisse Innocentium præscribere quæ verba determinate pertineret ad essentiam formæ, sed solum quæcumque proferuntur supra calicem haberi à Christo, & Apostolis: quod non negamus.

Ad 2. non loqui Florentinum Concilium de omnibus verbis quæ supra calicem dicuntur: sed tantum de iis quæ præcisè significant præsentiam Christi, alioquin cum etiam memoriam faciat horum: *Accipite, Et manducate, &c.* sequeretur, & ea ad consecrationem spectare.

Ad 3. id fieri, quia ea omnia pronunciantur continuatè sine vlla interruptione, ex Ecclesiæ præcepto.]

Vltima sententia eaque vera est hic verbis: *Hoc est corpus meum*, contineri formam consecrationis

panis & illis: *Hic est calix sanguinis mei*, contineri vini. Quæ sufficienter probatur ex aliarum refutatione.

*Kemnitij de forma huius Sacramenti
Calumnia.*

CAP. XV.

PRIMA, ^a Catholicos inter se multū disputare de forma Eucharistiæ. ^a pag. 336. Et 337.

Sed contrarium patet ex missalibus omnibus. Nec refert ^b Scotum ^b 4. dist. 8. q. 2. art. 2.

movisse quæstionem an solis verbis illis: *Hoc est corpus meum*, consecratio perficeretur. Nam ipsemet affirmat illa ad formæ essentiam pertinere: neque negat ea omnia, & sola recitanda esse, in Eucharistiæ mysterio, quæ in missalibus habentur.

^c Secunda, quosdam Theologos docuisse quatuor tantum verba esse de forma, nimirum. *Hoc est corpus meum*, Sed contrarium D. Thomam existimasse. At ^d D. Thomas idem omnino cum alijs sentit. ^c pag. 336.

^e Tertia, ^f Colonienfes, & ^g Lindanum scripsisse panem & vinum non consecrari, per sola Christi verba, nisi addatur reliquæ canonis preces. ^e p. 337. ^f in Antididagmate tit. An sine prece canonica Ecclesiæ consecratur Sacramentum.

Sed hi doctores solum asserunt eos non verè consecrare qui solum verba Domini recitant legendo Epistolam ad Corinthios: id est, recitative tantum. ^h 4. cap. 41. ⁱ Panoplia. ^h ibid.

ⁱ Quarta, Proclum fingere Apostolos intra diem ⁱ pag. 347.

DE SACRAM. EVCH.

^a libro de traditione divina Liturgia.

Ascensionis, & Pêtecostes composuisse canonem. Sed Proclus, post Chrysostomum Episcopus Constantinopolitanus, solum ^k docet post Ascensionem Domini Apostolos fuisse totos orationi deditos, & collectos maximè ad sacrificium celebrandum, semper illud, *Hoc est corpus meum*, memoria reuoluentes.

De ministro Eucharistie.

CAP. XVI.

^a tomo 2. de Sacramentis cap. 7. & 28.
^b libro de Missa abrogandâ.

VICLEF ^a teste waldensi dubitauit an posset malus Sacerdos Eucharistiam consecrare, & id nequireret Laïcus bonus. Luther ^b affirmauit à quocumque fiat consecratio, etiam à Diabolo validam esse non tamen, ob Ecclesiæ ordinem, licere nisi legitimè vocatis.

Hæc absurda sententia infallibiliter sequitur. 1. ex illo cōmuni Lutheranis, & Calvinistis principio scilicet Sacramenta solum excitare fidem repræsentatiue: Hac enim ratione à quocumque exhibeantur eandem semper vim habebunt. 2. ex altero item principio scilicet per ordinationem ministrorum nullum imprimi characterem aut dari aliquam spiritualement potentiam: sed solum vsum officij. hinc enim facile deducitur rationem ministrorum non ad effectum Sacramenti: sed ad solam Ecclesiasticam disciplinam seruandam requiri.

Ecclesia verò Catholica docet ita necessariam esse ordinationem Sacerdotalem ad Eucharistiam conficiendam, vt absque illa nullo modo confici queat.

^c vers. 19.

Probatur. Primò, illud: ^c *Hoc facite*, Luc. 22. non significat solum, *Manducate, & bibite*, quod omnibus Christianis competit, sed significat *consecrate, sumite, & alius distribuite*, vt *me facere videtis* cum quia

illorum: *Accipite & manducate*, non meminit Lucas tum quod nulla est ratio cur illud. *Hoc facite*, non referatur ad omnia quæ Christus fecit: tum denique quod non haberemus alioquin præceptum de Eucharistia consecranda.

At ista tria nequeunt convenire omnibus alioquin omnes tenerentur consecrare. Ergo illud mādātum datum est quibusdam solum, qui ideò Sacerdotes dicuntur.

Secundo, ex traditione, & consensu Ecclesiæ. Id enim docent Nicænum 1. can. 14. Lateran. 4. cap. 1. Florétinum in instructione Armenorum & Tridentinum^d sess. 22.

Tertio, ex PP. Dionys.^e *Nec ipse* (inquit) *sacerdos* ^{1.} *erit, nisi Pontificalibus officiis ad hoc fuerit promotus.* ^d *sess. 22. cap.*
 Ignatius epistola ad Trallianos ait esse infideli deteriore, qui audet aliquid facere circa ministeriū altaris, nisi fuerit Episcopus, aut Presbyter. Clemens^f *Omnis laicus sine sacerdote aliquid attentans, frustra facit.* ^f *2. Apostol. constit. 31.*
 Iustinus Apolog. 2. ^g Tertullianus ridet Marcionistas, quòd apud eos aliqui sint hodie clerici, cras laici, & laicis sacerdotalia committantur ^g *libro de præscriptionibus.*
 munia:

^h Cyprianus non solum docet Eucharistiam minime confici nisi à Sacerdote: sed etiam inde colligebat, non esse apud hæreticos Eucharistiam veram, quod non esset apud eos Sacerdotium verum. ^h *1. epist. 2. & 9. art. li. 3. epist. 15.*

Athanasius Apolog. 2. contra Arianos Basilii lib. 2. de Baptismo. 8. & ⁱ Epiphanius docet ⁱ *heresi 79.*
 Apostolos solos ordinatos à Christo Eucharistiæ ministros: deinde ab Apostolis Episcopos alios, atque Presbyteros. Cæteris autem Laicis, & maxime fœminis id nusquam licuisse. Chrysost. lib. 3. & 6. de Sacerdotio. Hierony. libro contra Luciferianos docet Hilarium quendam quod solus esset Diaconus non potuisse Eucharistiam consecrare, neque clericos ordinare.

DE SACRAM. EVCH.

^x *apud Theodoret. 5. hist. 17.*

^x Ambros. *Purpura* (inquit) *Imperatores facit, non Sacerdotes.*

Quartò, nullo potest probari exemplo Diaconum aliquando, aut laicum Eucharistiam consecrassè: sicut probatur exemplis aliquàdo baptizasse. Imò, constat in summis etiam necessitatibus catholicos potius caruisse Eucharistiâ, quam ut eâ conficeret non Sacerdos.

¹ *Nazianz. orat. contra Arianos & de seipso.*

Quintò, ex antiquo Ecclesiæ ritu laicus non ¹ licet sacra tractare vasa: Quanto ergo minus licebit Eucharistiam tractare vel conficere?

De effectû Eucharistiæ, & Preparatione ad communionem sententiæ hæreticorum.

CAP. XVII.

^a *concione de digna preparatione ad Eucharistiam ann. 1518. & lib. de Captivitat. cap. de Eucharist.*

L V T H E R V S vult. 1. quo aliquis sibi plurimum conscius est peccatorum, copiosius esse ad communionem. 2. nulla opus esse poenitentia ac confessione, sed sola fide qua credamus nobis in eo Sacramento remitti peccata 3. primum huius Sacramenti effectum esse mortalium remissionem peccatorum.

^b *2. par. Examin. sess. 13. cap. 2. & 7.*

^b Kemnitius 1. hunc effectum primum agnoscit. Sed has præparationes respicit, saltem quoad modum loquendi: cum velit requiri ad Communionem Eucharistiæ, Poenitentiam, & propositum non peccandi. 2. agnoscit etiam nutrirî animam, atque roborari Eucharistiâ, & illi omnia Christi bona conferri.

^c *4. Instit. 17. §. 42.*

Calvinus ^c 1. requirit ad Communionem, animam in fide & charitate: non quidem quod careat mortali peccato, sed proposito peccandi, quin potius habeat benè viuendi propositum. 2. docet Eucharistiam mortalia remittere peccata. Quæ duo iuxta veram Theologiam non coherent: quia

charitas est incompatibilis mortali peccato. Si ergo remittit mortalia peccata Eucharistia: quomodo communicans erit in charitate? vel si est, quomodo ei mortalia remittuntur?

1. *Effectus Sacramenti Eucharistia non est remittere peccata.*
2. *Accedentes cum mortali conscientia peccati indignè Eucharistiam sumere.*

CAP. XVIII.

PRIMA pars probatur. Primò, quia Ioan. 6. (qua de Eucharistiz mandicatione agitur, siue tantum spiritali vt volunt aduerlari siue corporali etiam vt Catholici cõtendũt) inter effectus Eucharistiz numerantur quidem *preseruare à fame, à morte, viuere in aternũ, manere in Christo.* At de remissione peccatorum, nec vllum verbum habetur.

Secundò, ibidem *Caro mea* (inquit Christus) *verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* At quamuis
 a verum esset, cibus ægrotis dari solis (quod tam
 a *ut vult Calvin. sup.* ridiculum est) cum maximè detur sanis ne ægrotent, tamen nusquam probabitur dandum esse mortuis.

Tertiò, probaturi sumus non licere accedere ad communionem conscios peccati mortalis. Ergo non est proprius Eucharistiz effectus remittere mortalia.

Quartò, Sacramentum Eucharistiz à Sacramentis diuersum est aliis. Ergo finem proximum, siue effectum proprium habere debet à fine & effectum aliorum diuersum. At inter alia Sacramenta sunt quæ remittat peccata, quamuis alia, & alia ratione: Baptismus scilicet per regenerationem Absolutio, per reconciliationem post Baptismum, alia autem

DE SACRAM. EVCH.

Sacramenta non agnoscunt cum Eucharistia aduersarij. Ergo maximè iuxta illos Eucharistia effectus proprius non erit remittere mortalia peccata.

^b *Chrysof.* Quintò, in Ecclesia semper ^b consuetudo fuit arcendi à Communione Catechumenos, Energumenos, ac Pœnitentes nondum reconciliatos. At si Eucharistia solùm est ægrotorù pharmacum & remissio peccatorum: quare peccatoribus non datur antequam per Baptismum, aut reconciliationem sanentur?

^c *Ambros. lib. de inis. & Cyrill. in catech. sib.* Sexto, ^c antiquus est Ecclesie mos Eucharistiam dandi Neophytis immediatè post Baptismum. At tunc nulla sunt mortalia quæ remittantur.

Septimò, aduersarij fatentur requiri fidem ante Communionem: aliqui Pœnitentiam, alij etiam Absolutionem addunt. At iuxta eos sola fides iustificat. Ergo Eucharistia nulla inuenit peccata, quæ remittat.

^d pag. 361.

Respondet Kemnitius. ^d Primò, remissionem peccatorum non inhærere animæ, vt colorem in subiecto. Quare perpetuo opus esse, quotidiano fidei exercitio, quo apprehendatur Christus cum remissione peccatorum, si hanc remissionem voluerimus retinere.

Contra: vel Kemnitius vult non durare peccatorum remissionem, nisi quandiu actus fidei durat: vel aliquantulum durare, sed non diu. Non prius: quia sequeretur eos qui actu desinunt credere, sine sua culpa iterum recidere in omnia sua peccata, & morientes & amentes nullo modo saluari posse quod est absurdum. Si posterius ergo si detur Eucharistia intra spatium quo durat remissio peccatorum: non remittet peccata.

^e *ibid.*

Respondet, ^e Secundò, in tentationibus sæpè angustiam mentem, ac dubitare an sibi remittantur peccata, quia promissio Dei verbi cum sit generalis, non agit de illo vel isto in particulari. Quare necessarium esse Eucharistiam, quæ in particulari applicet promissionem, & eo modo fidem iustifican-

rem excitet.

Contra. 1. solum probat in conscientijs dubijs remitti per Eucharistiam peccata. 2. illa applicatio generalis promissionis optime fit per absolutionem ante Communionem, & facile fieri potest per fidem Baptismi. 3. aut fidem habent homines ante Communionem, aut non : si prius, ergo sunt iustificati : si posterius, ergo indignè accedunt : & proinde nec remissionem consequuntur peccatorum.

Respondet ^f Tertiò, Eucharistiam dari in testificationem, & obsignationem remissionis peccatorum acceptæ.

^f p. 499.

Sed hæc responsio, est testificatio Veritatis sententiæ nostræ & falsitatis aduersariorum. Sequitur enim remissa esse ante Communionem peccata.

Secunda pars probatur Primò, ex figuris. ^g Agnus Paschalis, & panes Propositionis. 1. Reg. 21. non poterant, nisi à purificatis edi & mundis.

^g Numeror. 9. quo magis placet Deo differri manducationē Agni quam ab immundis manducari.

Præterea, ^h Quicumque aliqua immunditia pollutus edebat de sacrificiorum carne, peribat anima eius de populo Dei. ⁱ Christus idcò lauit pedes discipulorum ante esum Eucharistiæ vt significaret non nisi mundos accedere debere. Math. 22. seuerissimè punitur qui sine nuptiali veste ad conuiuium regis præsumperat intrare. ^k Filius prodigus non ante ad epulum vituli saginati introducitur quàm reconciliatus Patri, ac vestimentis, & annulo ornatus.

^h Levit. 22.

ⁱ Ioan. 13.

^k Luc. 15.

Secundò, ex 1. Corinth. 10. ^l *Vnus panis, & unum corpus sumus, qui de vno pane participamus.* Ergo hoc Sacramentum non prodest nisi membris inter se, & cum capite vnitis, quod sine charitate non fit.

^l v. 17.

^m v. 28. ὁμομαζίνω δὲ ἑαυτοῖς καὶ ὅπως ἐκ τῆς ἄρτης ἐσθίωμεν καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινώμεν.

Tertiò, 1. Corinth. 11. ^m *Probet autem seipsum homo, &c sic de pane illo edat.* ⁿ *Qui enim manducat,*

ⁿ v. 29.

Respondent probandum esse an habeamus veram fidem. Contra Apostolus non arguit Corinthios quod fide vera, sed quod moribus carerent. 1. quia statim post Eucharistiam in Ecclesia comede-

DE SACRAM. EVCH.

bant. 2. proximum offendebant dum ditiores laute conuiuarentur esurientibus, & videntibus pauperibus. 3. quod crapulis indulgerent. Deinde subiungit Paulus: *Probet autem seipsum*, &c. vnde apparet loqui de probatione circa mores.

Quartò, ex PP. In Græcis Liturgiis clamat Diaconus: *Sancta Sanctis*, quibus verbis arcentur omnes peccatores, vt ° Chrysoft. exponit, Iustinus: Porro P (inquit) *alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia*, quod nulli alij participare licitum est, quam veram esse doctrinam nostram credenti, & lauacro, propter remissionem peccatorum, & regenerationem abluto, & ita, vt Christus tradidit, viuenti.

Cyprianus: 9 Nondum (inquit) pœnitentia acta, nondum Exomologesi, nondum manu eius ab Episcopo, & clero imposita, Eucharistia illis datur, cum scriptum sit: qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne reus erit corporis, & sanguinis Domini, reprehendit autem eos qui ad Eucharistiam admittebant peccatores nondum absolutos.

Basilii lib. 2. de Baptismo. 3. Ambrosius: 1 ubique mysterij ordo seruetur, vt prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mense celestis exuberet. Hierony. in 1. ad Titum, 2 Chrysoftom. Cum tali puritate accede semper, sine hac ne presumas vnquam: Regem utique non audeas osculari si quidem os tuum olet grauitè, & Regem cœlorum impudens oscularis anima tua vitis olente, &c. Aug. 1 Innocentiam (inquit) ad altare portate: peccata, etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera. Leo sermone. 2. de Resurrectione Cyrillus v 4. in Ioannem x Isichius, y Gregor. 2 Bernardus. Concil. Trident. sess. 13. can. 11. Si quis dixerit solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum Anathema sit, &c.

° homil. 61.
ad popul. Antioch.

P Apolog. 2.
supra finem.

9 3. epist. 14.

1 6. in Luc.
cap. 37.

2 homil. 3. in
epist. ad Ephes.

t tract. 26. in
Ipan.

v cap. 17.

x 7. in Leuit.

y 2. cap. 1. in
librum. 1. Reg.

z serm. de cœ-
na domini.

Soluntur

Soluantur obiectiones.

CAP. XIX.

PRIMA, ^a Non venit Christus vocare ^a *Lutheri.*
iustos, sed peccatores quibus etiam se
tangendum præbuit.

Resp. ibi de primâ vocatione, ad fidē &
pœnitentiam agi: se præbuit autem peccatoribus
tangēdum Christus cum hîc humano viueret mo-
re ac postea minimè. [Deinde aliud est tangere
Christum indignè, aliud sumere indignè Sacramen-
tum. Nam qui indignè simpliciter tangit, non im-
pedit ordinatum effectum alicuius rei Sacræ. At
qui indignè suscipit Sacramētum conscius peccati,
impedit voluntariè effectum, & proinde gravissi-
mè peccat etiam si cum deuotione susciperet] De-
nique cum tangeretur Christus etiam ab Ethnicis,
sequeretur & illis Eucharistiam esse dandam.

^b Secunda, nullus certus est se omni carere mor-
tali peccato. Ergo nullus ad Communionem acce-
dere debet. ^b *Caluin. 4. cap. 17. §. 41. & 42.*

Respondeò, non exigere à nobis Dominum cer-
titudinem dumtaxat infallibilem, sed moralem: ni-
mirū vt vnusquisque seipsum probet, & faciat quod
in se est quatenus peccatum purgetur.

^c Tertia, Christus vocat Eucharistiam Testa-
mentum nouum. Sed in nouo Testamento inclu-
ditur pactum de remissione peccatorum. Hierem. ^c *est Remissij.*
^d 31. Ergo Eucharistia est in remissionem pecca-
torum. ^d *v. 33. & 34.*

^e Respondeo, Eucharistiam esse Testamentum ^e *de varia Te-
stamenti acce-
ptione vide sup.
lib. 1. cap. 11.*
1. quia est signum voluntatis testatoris diuini-
tūs institutum, quatenus est repræsentatio effu-
sionis sanguinis Christi in redemptionem, & ita
nullus negat continere remissionem peccatorum
nostrorum. 2. quia est causa instrumentalis ap-

Tom. III.

Cc

DE SACRAM. EVCH.

plicandæ hereditatis nempe gratia Dei per mutationem & conseruationem animæ: & ita non est opus remissionem peccatorum importare.

Quarta, in omnibus liturgijs habentur preces quibus oratur Deus, vt faciat istud Sacramentum nobis esse in remissionem peccatorum.

Respondeo, id rationabiliter fieri. 1. quia prodest ad delenda mortalia oblita. 2. ad tollendam pœnam peccatis debitam. 3. ad venialium remissionem.

Quinta, si delet venialia, quidni, & mortalia? An deest virtus?

Respondeo, non deesse virtutem, sed institutionem.

Sexta, non magis prodest cibus, non cognitis pro mortuis, id est, qui nesciuntur, quam cognitis: quia vtrunque ad vitam non prodest. Ergo si hoc Sacramentum quia cibus est, non delet mortalia scita, neque etiam mortalia oblita.

Respondeo, si daretur aliquis corporalis cibus qui vi sua posset mortuum viuificare, dummodo debito susciperetur modo, proculdubio aliquos viuificaret mortuos, aliquos nos: sed quia, non datur, propterea cibus corporalis nullis prodest mortuis. At Eucharistia cibus spiritualis talis est. Quare dat vitam mortuis qui se mortuos ignorant, quia ex se vim habet conferendi gratiam: non dat ijs qui se mortuos sciunt, quia voluntariè obicem ponunt, quòd non accedant ad hoc Sacramentum, iuxta institutionem eius.

*Opiniones, & scriptores de Communionis
sub utraque specie.*

CAP. XX.

IRCA annum Domini 1412. Petrus
Dreidensis Germanus cum Pragæ in
Bohemia versaretur incidens in illa ver-
ba: ^a *Nisi manducaueritis carnem filij ho-*
minis, & biberitis eius sanguinem, &c. miratus est con-
tra tam apertum Domini præceptum laici fraud-
rentur omnes calicis vsu monuit Iacobellum Mi-
nensem item Germanum, Pragæ concionatorem,
ut pro concione instrueret populos saluari non
posse, nisi de calice Domini biberent. Quod pla-
cuisse tunc vehementer hæreticis, testatur Æneas
Syluius cap. 35. historię Bohemorum.

^b Lutherus docuit Primò, non esse vniuscuius-
que Episcopi instituere calicis vsum laicis, sed
Concilio generali: necesse necesse dari vtramque
speciem laicis. 2. ^c id posse vnūquēque Episcopū
in Diœcesi suâ: imò compelli iure diuino sacerdo-
tes dare laicis, si accipere velint, speciem vtramque.
3. ^d si Concilium aliquid hac in re statueret, ne-
quaquam velle se suosque hoc decretum sequi. Ta-
men Assert. art. 16. ait laicos qui nequeunt impe-
trare vtramque speciem, si omittant saltem eam
desiderare, Christum denegare. In libro vero visi-
tationis Saxonice damnat planè Communionem
sub vna specie.

^e Brentius, ^f Melancthon, ^g Kemnitius, ^h
Calvinus hac in parte Lutherum sequuntur atque
multa scripserunt.

Ex Catholicis verò scripserunt ⁱ Æneas Syluius,

^k Pighius, ^l Tapper, ^m Ekius, ⁿ Hosius, ^o homilii de
Sacramentis.

^a *Dialogo de Communionis sub utraque specie.*

^a Ioan. 6. v. 53.
ἐσθ' ἢ πίνατε
τὸ σῶμα, τὸ
αἷον τὸ ἀγαθόν
μου, καὶ πίνατε
αὐτὸ τὸ αἷμα,
ὅπως ἔσται ὡς
ἐν αἷνι, non
habebitis vitam
in vobis.

^b *serm. de Eu-*
charistia.

^c *assert. ar. 16.*

^d *in formulâ*
Missa.

^e *Apolog. pro*
Confess. wi-
temberg.

^f *Apolog. Cō-*
sess. Augusta-
ne.

^g *2. par. Exa-*
min. sess. 21.

^h *4. Instit. 17.*
à §. 47. ad 50.

inclusivè.

ⁱ *epist. 130.*

^k *in contro-*
uersis Ratispo-
nenfob. contro-
uers 7.

^l *explicatione*
art. 17. Lona-

nens.

^m *homilii de*
Sacramentis.

DE SACR. EVCH.

^o *refutatione* ^o *Roffensis, Caietanus in 3. q. 88. Dominicus Soto,*
art. 16. Lutheri in 4. dist. 12. q. vnica artic. 12. Censura Colonien-
si. ^p *Dieghus*
^p *libro 7. Payua, q* *Ioannes à Louanio, r* *Iodocus Tiler-*
^q *libro de Cō-* ^{nus, s} *Claudius de Sainctes, t* *Wilhelmus Alanus.*

munione sub
utraque specie.

^r *Apolog. pro*
Concilio Tri-
dent.

^s *ultima repe-*
titione de Eu-
charist.

^t *li. 1. de Euch.*
cap. 39. & seq.

^a *Tilmanus*
Heshusius lib.

de sexcentis er-
roribus Ponti-

fificior. tit. 17 er-
rore. 4. & 14.

Illyricus contra
Sacramentarios

par. 2. argum.
25. Et par. 3. in

solutione ter-
tia obiectiois.

^b *Brentius ca.*
de Eucharistia

Confessionis
witemberg. &

Kemnit. in fine
disputationis de

utraque specie.
^c *in Apolog.*

ar. 10. Confess. August.

^d *Ioan. 6. vers. 57.*

Totum esse Christum sub utraque specie.

CAP. XXI.

E G A N T Sacramentarij, cum velint
 solùm significari corpus sub specie
 panis, & sanguinem sub specie vini.

Lutherani ^a quidam cum Sacramē-
 tarijs dumtaxat conueniunt.

^b Quidam affirmant totum contineri Christum
 sub utraque specie.

Quidam, vt Lutherus ipse, ac ^c Melancton qua-
 sitionem istam dissimulant.

Fide tamen credendum est totum planè Christum sub
 utrâque contineri specie.

Primò, ^d Omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non
 est, & hic est Antichristus. Loquitur equidem Ioan-
 nes præcipuè contra Ebionitas: verum cum pro-
 positio sit vniuersalis, spectat ad omnes, qui quo-
 cumque modo soluunt Christum. At ille soluit, qui
 in Sacramento vult quidem adesse corpus, sed non
 animam, non diuinitatem.

Secundò, ^e Qui manducat me (inquit Christus)
 viuet propter me. At non manducatur, nisi sub
 specie panis. Non est autem manducari ipsum, mā-
 ducare corpus solum.

Tertiò, corpus Domini est verè & realiter, in

^d *v. 3. πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογῇ non con-*
fitetur ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, venientem in carnem ἐν τῷ βῆ-
αι βῆ. καὶ τὸ τοῦ βῆ τῷ ἀντιχρίστῳ.

^e *Ioan. 6. vers. 57.*

Eucharistia vt probatum est. At, ^f *Christus resur-* ^f *Rom. 6. v. 9.*
gens ex mortuis iam non moritur. Ergo ibi est cum cor-
 pore anima (alioquin alicubi inueniretur mortuū
 corpus post Resurrectionem) & *Verbum autem caro*
factum, id est, nullam aliam habet corpus Christi,
 imo humanitas Christi, subsistentiam, præter ver-
 bum diuinum. Ergo cum corpore & anima est ibi
 persona diuina verbi: sed illa persona est insepara-
 bilis à Deitate, ergo per concomitantiam ibi sunt
 cum corpore Christi anima & Deitas.

[Quartò, ex ^h Concil. Constantiensi, ¹ Flo-
 rentino, & Tridentino quæ id expresse definiunt
 vt dogma de fide.]

Quintò, ex PP. ¹ Sanctus Andreas apertè dixit
 immaculatum agnum in altari offerri, immolari, à
 populo manducari, & tamen integrum, ac viuum
 permanere.

Origenes meminit eius ritus quo communicatu-
 ri dicimus, *Domine non sum dignus.* quibus certe ver-
 bis agnoscimus Dominum ibi adesse, id est, simul
 animam ac personam diuinam, cum corpore. ^m
 Cyprianus ait sumentes corpus Domini, in ipso,
 Dominum suum amplecti. Nicæna Synodus can.
 2. in sacra mensa situm esse agnum Dei, qui tollit
 peccata mundi.

ⁿ Hilarius, per manducationem Eucharistix fi-
 lium Dei in nobis esse. ^o Cyrillus, sub specie pa-
 nis summum contineri Regem, & ideo maximà
 reuerentia sumendum, ne in terram cadat.

^p Ambrosius, Christum in illo Sacramento esse:
 quia ibi est corpus Christi. ^q Basilii: *Qui supra (in-*
quit) cum Patre sedes, & hic inuisibiliter nobiscum es.
^r Hierony. *Ipse (inquit) conuiuia & conuiuium, ipse co-*
specie, & sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta totum
Christum contineri Anathema sit.

¹ vid. lib. 2. ^m 4. epist. 6. ⁿ 8. Trinit. ^o Catech. 4.

^p de inis. myst. cap. 9. ^q in Liturgià.

^r epistol. ad Hedibiam. q. 2.

^h sess. 13. fir-
 missimè credē-
 dum, & nulla-
 tenus dubitan-
 dum integrum
 Christi corpus
 & sanguinem
 tam sub specie
 panis, quam sub
 specie vini ve-
 raciter conti-
 neri.

¹ in instruct.
 Armen. totus
 Christus conti-
 netur sub specie
 panis, & totus
 sub specie vini.

^k sess. 13. can.
 3. Si quis nega-
 uerit in venera-
 bili Sacramen-
 to Eucharistia,
 sub vnaquaque

DE SACRAM. EVCH.

^s homil. 83. in
Math.
^t homil. 24. in
1. Corinth.

medens, & qui comeditur. Chriftost. ^s *Ipsum* (nempe Chriftum) *vides, ipsum tangis* (inquit) *ipsum comedis.* Item: ^t *non regium puerum sed ipsum unigenitum Dei Filium accipis.*

Sextò, ex communi Christianorum sententia, Nec ullus enim dum communicat arbitratur se solum sumere cadauer.

Ultimò, quodcumque duo sunt, & manent inter se coniuncta, si vnum sit maius, aliud minus; vbicumque erit minus erit maius: non è contra, quod si sint inter se adæquata, vbicumque erit vnum erit aliud quoque. Sed corpus sanguis, anima Christi, & persona diuina sunt, & manent inter se coniuncta. Ergo vbi erit corpus erit sanguis, & anima. Quæ quoad, vbi, adæquata sunt inter se. Erit quoque persona diuina, ac Deitas: quamvis vbicumque sit diuinitas non sit humanitas Christi, quia Deitas latius patet humanitate.

^u Calvin. 4.
Instit. 17. §. 18.

^u Obiicitur primo, symbola Eucharistiæ diuersa sunt. Ergo diuersa continent.

Respondeo, diuersa continere solâ vi symboli, vi autem concomitantiz idem continere.

^x §. 74.

^x Secundò, Dominus non dixit, panem esse sanguinem suum, vel seipsum, sed suum corpus.

Respondeo, neque nos hoc dicere, sed solum contendimus cum corpore Christi, etiam cætera adesse.

^y Herman-
nus Hamel-
mannus.

^y Tertiò, Dogma datur Christianis quod in carnem transit panis, non dixit, in carnem, & sanguinem, sed, vinum in sanguinem.

Respondeo, vi etiam conuersionis solam per se adesse carnem, cætera per illam, ratione concomitantiz.

Quartò: Caro cibus, sanguis potus: manet tamen Christus totus sub utraque specie. Si sub utraque, ergo non sub qualibet.

Negatur conseq hæc enim D. Thomæ verba de utraque specie, disiunctiue sunt accipienda, alio-

quin non potuisset aduersariam, tamen, sed coniunctiuam, Et.

An tota Sacramentiratio in una specie inueniatur.

CAP. XXII.

EGANT hzretici Primò, quia vel panis, & calix duo sunt Sacramenta, vel non: si prius ergo fraudatur populus Sacramento integro, si posterius ergo dimidiatum accipit Sacramentū.

Secundò, Eucharistia est spirituale conuiuium. Ad conuiuium autem requiritur cibus, & potus.

Prima propositio: *Eucharistia ut est pignus amoris, potest optimè in quauis specie conseruari.*

Nam Eucharistia est pignus quatenus significat, & exhibet Christum præsentem. Id autem quolibet species facit.

Secunda, *In una specie non habetur perfectè, Et integrè sacrificij ratio, sed utraque necessaria est.*

Primò, quia Eucharistia, ut sacrificium, repræsentat Christi passionem. Est enim quædam imitatio Sacrificij in cruce peracti. Sola autem species panis non repræsentat exactè Christum mortuum, quia non repræsentat sanguinem effusum: neque sola species vini, quia non repræsentat corpus immolatum.

Secundò, ^a debet in Sacrificio Missæ ipsa esse, quod in sacrificio Melchisedech. ^b At Melchisedech obtulit panem, & vinum.

^a Psal. 109.

vers. 5.

^b Genes. 14. v.

Tertiò, Sacrificium propriè ordinatur ad remissionem peccatorum. ^c sine sanguinis effusione autem non fit remissio.

18.

^c Hebr. 9. v.

22.

Quarto, ex praxi Ecclesiæ, quæ adhibuit semper utramque speciem in sacrificio Missæ.

Cc iiij

DE SACRAM. EVCH.

Tertia Propositio: *In qualibet specie inuenitur tota essentia, ac ratio Sacramenti, nec dimidiatum Sacramentum dici potest.*

Probat^{ur} Primò ex Concilio Tridentino sess. 21. cap. 3. *Declarat fatendum esse, etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi, atque adeò nullâ gratiâ necessaria ad salutē eos defraudari qui solam unam speciem accipiunt.* Item Can. 3. *Si quis negauerit totum, & integrum Christum omnium gratiarum fontem, & authorem sub unâ specie panis sumi quia (ut quidam falso asserunt) non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumitur. Anathema sit.*

Secundò, in quolibet Sacramento requiritur significatio, & causalitas. Significatio Eucharistiæ Sacramenti duplex est, vna internæ refectionis, altera vnionis fideiū inter se, & cum Christo. Prior sufficienter habetur in quâlibet specie. Nam vt aliquid absolutè dici Sacramentum queat, satis est si spiritualem aliquam refectionem significet, & eam reuera efficiat: Posterior optimè habetur per speciem solam panis quem constat ex multis fieri granis, & per solam speciem vini, quod ex multis fit racemis.

Causalitas inuenitur etiam in vtraque specie seorsim. Nam tota efficientia nascitur ex Christo, qui est idem totus sub specie quâlibet.

Tertiò, quælibet species propriam habet materiam, ac formam & propriâ quadam actione conficitur, nec vllò modo vt Sacramentum sit, vna ab alia pendet.

Quartò, Ecclesia catholica consecratam Eucharistiam statim adorandam præbet, non expectata sanguinis consecratione. Quod signū est se agnoscere in specie panis verum Sacramentum.

Quintò, ex communi fidelium sensu: quisquis enim videns consecratam hostiam credit esse Sacramentum integrum.

Sextò, ex figuris, Manna & agnus Paschalis in

solâ manducatione consistebant, aqua verò de petra in solo potu: fueruntque huiusmodi figuræ diuersis ^d datæ temporibus.

Quarta Propositio: Duespecies Sacramenti cum simul sumuntur, non sunt duo Sacramenta, sed vnum: ratio est quia ad vnam referuntur refectionem, vnam rem significant, vnum produciunt effectum: veluti enim si quis plura fercula in vno adhibeat conuiuium corporali, illa omnia vnum conuiuium faciunt: si per diuersas distribuuntur fercula mensas, aut in diuersum notabiliter distinguantur tempus, diuersa conuiuia erunt. Ita etiam si quis plures vno tempore particulas hostiæ sumat vnum Sacramentum accipiet: si diuersis temporibus, diuersa erunt Sacramenta.

^a *Agnus Exodi 12. Manna in deserto Sin Exodi 16. Aqua postea in Raphidin Exod. 17.*

Ad primum admittimus duo esse Sacramenta integra & vnum, iuxta sensum quartæ propositionis. Ad consequens, non fraudari populum Sacramento necessario hac in parte: quia tantum sumit quo ad rem in vno, quantum in duobus.

Ad 2. admittitur Maior. ad Minorem, in conuiuium, esse cibum, & potum in se, vel in alio. In Sacramento ergo corporis continetur potus, nempe sanguis in cibo.

De utilitate Communionis sub vna specie.

C A P. XXIII.

P R I M A Propositio: *fructum quem Lutherani in Sacramentis querunt, non minus percipiunt, qui sub vna specie communicant, quam qui sub duabus.*

Probat. Nam fructus iuxta Lutheranos est fides excitare per representationem visibili signi. At hoc melius fit cum species contemplantur in mensa quam cum degustantur. Ergo quod vna tantum sumatur, non impedit quin ille fructus ex vtrâque

DE SACRAM. EVCH.

habeatur consideratâ in mensa.

Secunda Propositio: *ex qualibet specie tantum percipitur fructus, quantum catholici in Sacramento quarunt* estque necessarium ad salutem.

Probat^r Primò, ex definitione Concilij Tridentini sess. 21. can. 3. Secundò, ille fructus, est animorum spiritualis refectio per infusionem gratiæ. At hic æquè habetur per vnâ, atque duas species. Quia vtroque est totus Christus, & ^a qui manducat hunc panem (inquit) *viuet in æternum.*

Tertia Propositio: *licet ex vtraque specie plus recipitur fructus, non tamen expediret omnes sub vtraque communicare.*

^a Ioan. 6. vers.

58. ὁ τρώγων

τὸν τῶν ἁπλῶν,

ἔσται ἐν τῷ

αἵματι.

^b Hac consue-

tudo (inquit

Concil. Con-

stantien. sess.

13) *ademitan-*

dum aliqua pe-

ricula, & scan-

dala est ratio-

nabiliter intro-

ducta, quod

à conscientibus

sub vtraque

specie, & à lai-

cu tantummo-

do sub specie

panis suscipia-

tur.

^c sup. can 3.

^d apud Ruar-

dum Tapp.

^e S. Thom.

opusc. 58. cap.

29. in fine &

3. p. q. 80. ar.

ult. Bonau. &

Richard. in 4.

Probat^r, ^b melius est homines aliquo carere fructu quâ Sacramentum Dei exponi irreuerentiæ notabili: maximè cum ille fructus faciliè suppleri queat, propterea enim non datur Eucharistia pueris. At fieri non posset ab omnibus communicatio sub vtraque specie, quin sæpius effunderetur sanguis, & facile frequenti communione sub vna specie potest ille fructus recuperari. Ergo, &c.

Quarta propositio: *Nihil spiritualis fructus capitur ex duabus speciebus, quod non capitur ex vna.*

Primò, quia id Concilium Tridentinum tradere videtur cum ^c definit sub qualibet specie sumi integrum Christum omnium fontem gratiarum.

Secundò, ^d Concilium Basileense câ conditione concessit vsum calicis Bohemis, si crederent non plus fructus sumi ex duabus speciebus, quâ ex vna.

Tertiò, ex communi ^e Theologorum sententia.

Quartò, si maior ex duabus speciebus fructus sumeretur: vel id ratione symboli, vel ex re contenta. Non prius, quia symbolum non operatur fructum gratiæ nisi ex virtute impressa, cuius loco, se habet Christus in Eucharistia: si posterius, vel quia sunt res diuersæ contentæ, & hoc non: vel quia est vna bis sumpta At quando simul sumuntur species, non maior recipitur fructus ex repetita sumptione eiusdem rei contentæ: vt patet ex di-

nerfis particulis sumptis in altari. Ergo ex duabus *dist. 11. Et c.*
 simul speciebus non maior recipitur fructus. *exceptis Alensi*

Obiicitur primò, symbolum efficit quod signi- *4. par. summa*
 ficat. Ergo quando symbolum cumlatius, & ple- *q. 53. membro 1.*
 niùs significat, effectum etiam pleniorẽ, & maio- *Et Gaspare*
 rem operatur. At duz species cumlatius, & ple- *Cassalio 2. li-*
 niùs significant. *bro de Cœna*

Respondeo, verum esse consequens quando *Et Calice c. 25.*
 cumlatius & plenius significatur aliquid diuer-
 sum, non idem. Nam moneta, verbi gratia, magis
 expressa non maiorem habet valorem, quam eius-
 dem pretij alia, minus expressa. At duz species non
 significant aliquid diuersum ab vna, sed tantum
 idem expressius, nempe nutritionem spiritualem.

Secundò, PP. tribuunt peculiarem effectum san-
 guini Domini qui ex calice sumitur. *Quotiescumque*
bibu (inquit Ambrosius) remissionem accipis peccato-
rum, Et inebriari spiritus. Cyprian. & *Quomodo doce-*
mus, aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinem
sui fundere, si eis militaturus Christi sanguine denegamus? *f. 5. de Sac.*
cap. 3.
Et 1. epist. 2.

Respondeo, hunc eundem tribuere effectum
 corpori Domini. *Qui manducauerit hoc corpus (inquit*
Ambrosius) fiet ei remissio peccatorum. Et Cyprian. si- *h. ibidem,*
 cut docet debere armari martyres potu sanguinis
 Domini, ibidem quoque tradit debere proteccio-
 ne corporis Domini muniri.

Tertiò, alius est effectus cibi, quia famen, alius
 potus quia sitim sedat.

Respondeo id verum quando non se continent
 inuicem, vnde lac, potus & cibi rationem habet:
 ita corpus Christi sanguinem, & sanguis conti-
 net corpus.

Quartò, Eucharistia in specie vini vel gratiam
 confert, vel non, si non ergo Sacramentum non
 est. Si confert, ergo plus recipitur fructus ex dua-
 bus, quam ex vna specie.

Respondeo, i. fortasse non conferre, non quia
 deest virtus, sed quia cum vtraque species, se pro
 vna refectione habeat ad eundem productum, per

DE SACRAM. EVCH.

panis speciem effectum, referatur. Ad consequ. negatur. Nec enim, ut aliquid sit Sacramentum necesse est, ut semper gratiam conferat, sed sit potens conferre, nisi impedimentum obstet: ut patet in Baptismo, Matrimonio, Ordine, si suscipiantur à ponentibus obicem. 2. non conferri gratiam nisi in absoluta utriusque speciei sumptione: & tunc vi utriusque [instar unius agentis] unum effectum produci, qualis produceretur, si tantum una sumeretur species.

Quintò, Eucharistia in specie vini, est conferenda instrumentum gratiæ distinctum ab Eucharistiâ in specie panis. Nam sub specie panis, instrumentum gratiæ est corpus solum, sub specie vini est sanguis. Ergo diuersam operatur gratiam. Nam idem Deus per Sacramenta diuersa diuersam operatur gratiam.

Negatur Antecedens. Quia instrumenta formaliter differunt, per diuersam operatiuam virtutem: eadem autem est in corpore, & sanguine Christi dumtaxat. Paulus namque utrique eisdem tribuit effectus. Coloss. 1. & utrumque omnem suam vim habet ex coniunctione cum Deitate, siue vnione ad verbum ibi præsens per se ratione Sacramenti, & non per accidens. Non enim vi Sacramenti adest quomodocumque corpus, sed corpus filij Dei. item, & sanguis: ac proinde vnitum necessario Verbo.

Ad probationem etsi vera sit: tamen rationem formalem instrumenti esse eandem utrobique.

*Communione sub vna specie non pugnare cum
diuinis literis seu Christi mandato.*

CAP. XXIIII.

PRIMO, quia pleræque figuræ mādicationem sub vna significant specie: ^a lignum vitæ, Agnus Paschalis: quod enim sanguine linirentur postes: non significat potum calicis, ^a *Genes. 2. iuxta Pascha- sum libro de corpore domini* nec enim ille sanguis hauriebatur, ^b *cap. 7. contra De-* sed significat signum crucis in fronte, vt ^c Cy- ^d *in 66. Isaiæ. 12. contra Faustum c. 30.* prian. ^e Hierony. ^f August. exponunt: Manna, participatio Sacrificiorum, in quibus & si caro sumeretur, sanguis tamen effundebatur. At non est verisimile Deum voluisse aliter rem figurari, quam futura esset.

Obijcitur PRIMÒ, Sacerdotes antiqui nec etiam sanguinem sumebant in Sacrificiorum participatione. Ergo nec nostri debent.

Negatur conseq. quia sumptio vtriusque specie per Sacerdotes nostros, non respondet manducationi victimarum à Sacerdotibus antiquis: sed holocausto, siue consumptioni per ignem, qua & victimæ, & libamina consumebantur.

Secundò, Melchisedech dedit panem, & vinum comedendum Abrahæ & socijs.

Respondeo 1. hoc solum probare, si quid probat, non prohiberi Communione sub vtrâque specie: sicut ex nostris allatis exemplis solum probamus non prohiberi sumptionem sub vna. At exemplum Melchisedech, & similius, non probat *edictum æterni Dei esse* (vt ^o loquitur Calvin.) ^o *4. Inst. 17. §. 47.* vt omnes bibant, de calice. 2. constare quidem Melchisedech obrulisse panem & vinum Deo: at dedisse comedendum Abrahæ nullibi exprimitur.

DE SACRAM. EVCH.

Tertiò, 1. Corinth. 10. coniungitur aqua de Petra cum Manna.

Respondeo, nihil referre: quia data sunt diuerso tempore. [Nec illa coniungit Paulus vt probet Communionem sub vtraque specie: de hac enim non agit: sed doceat antiquos iisdem inter se cæremonijs, & Dei beneficijs vsos, non tamen omnes fuisse Deo gratos. vnde & quælibet alia poterat beneficia illis collata adiungere. Nec tamē hæc propterea dices spectare ad Cômunionē.]

Probat. Secundò, nostra sententia, ex 6. Ioannis quo Dominus vnam speciem sufficere docet ad salutem: *Qui manducat hunc panem viuēt in æternum. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuēt in æternum: Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducet, non moriatur.*

Probat. Tertiò, ex multiplicatione panum. Ioan. 6. tunc enim nullum multiplicauit porum.

Probat. Quartò, quia Dominus. Luc. 24. recumbens cum duobus discipulis in Emaus solum panem benedixit, fregit, dedit, &c. Siue autem reuera suum corpus dederit vt vult Ioannes à Luanio, siue tantum figuram vt vult Iansenius: tamen vtrinque rectè colligitur non esse vtramque speciem de necessitate.

[†] Respondet Melancthon: per panem intelligi vinum quoque.

Sed contra stant Euangelij verba, quibus declaratur, statim atque porrexit panem Christus discipulis, euauisse ab oculis eorum: nec vllus relinquitur vino locus.

Nec refert Augustinum dicere. *Et verè qui non sibi iudicium manducat, & bibit, in fractione panis Christum agnoscit*, vt obijcit Kemnitius. Non enim ait vtramque speciem Christum discipulis dedisse: sed qui ritè Eucharistiam sumunt cognoscere Dominum, sicut cognouerunt discipuli in fractione panis.

Probat. Quintò, ex Act. 2. ⁿ Erant autem

[†] in Apolog. confess. Aug. ar. de vtraque specie.

[§] tract. 2. in epist. Ioan.

ⁿ u. 42. ἡ ἄν

δὲ προσκαρτε-
ροῦντες τῇ δι-
σχυῇ τῶν συμ-
σόλων, καὶ τῇ
κοινωνίᾳ, καὶ τῇ
κλήσει τῶ ἀρ-
του, καὶ ταῖς
προσυχαῖς.

*perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communica-
tione fractionis panis & orationibus.* Per panem non intel-
ligi etiam *vinum*, vt vult Kemnitius, iode deduci-
tur. Quod tunc multi ex Christianis Iudæi adhuc
legalia & proinde Nazaræorum vota ad certum
tempus seruabant nec est verisimile abstinuisse à
Communione, cum dicantur fideles in ea perse-
uerasse. At vinum non licebat Nazaræis bibere.

Obijcitur, ergo Apostoli communicabant sub
vna specie.

Respondeo, non ibi describi quid Apostoli dum-
taxat egerint, sed solum, quid populus.

Sextò, nusquam Ecclesia antiqua reprehendit
vsum sub vna specie. Nam ¹ Manichæi nusquam
nisi sub specie panis communicabant, nec tamen
ab aliquo PP. hac arguuntur dere.

*apud Leonem
ser. 4. de Qua-
dragesi.*

Septimò, ^k cum quædam mulier hæretica Ma-
cedoniana accepisset simulata Christiana Eucharis-
tiæ panem, Chrysostomo rem sacram agente, clam
dedit ancillæ, à qua panem sumpsit prophanum
palam comedendum, vt suam tegeret fraudem: sed
panis ille in lapidem conuersus est. ¹ Manichæi

*apud Sox.
2. histor. 5. &
Niceph. 13.
cap. 7.
1 Leo. supr.*

quoque vt suam hæresim tegerent solebant Ro-
mæ cum Catholicis panem Eucharistiæ sumere,
non tamen bibere calicem. At si omnibus ex præ-
cepto vel consuetudine fuisset calicem sumere:
nec illa mulier, nec Manichæi suas fraudes valui-
sent aliquo prætextu cælare.

Octauò, antiquitus Sacramentum Eucharistiæ
seruabatur etiam per integrum annum vt constat
ex ^m Sophronio, & nunc etiã Græci obseruant. Er-
go sub specie tantum panis: nec enim ad tam lon-
gum tempus posset paululum vini in specie sua
conseruari.

*in præto
spiritali cap.*

Obijcitur Primò, Nazianzenum dixisse Gorgo-
niam sororem seruasse symbola corporis, & lan-
guinis.

Secundò, quòd Ambrosius de fratre Satyro lo-
quens, meminerit hac in re haustionis, & fusio-

DE SACRAM. EVCH.

nis in viscera, quæ certè ad potum pertinet.

Ad primum, loqui Nazianz. cum disunctione, scilicet Gorgoniam aliquid signorum corporis, vel sanguinis referuasse: fuisse autem corporis non sanguinis, satis colligitur ex usu illius temporis.

Ad 2. loqui Ambrosium de transfusione illius speciei quam Satyrus gerebat, nec dubium est eam fuisse panis.

n *supr. cap. 4.*

Nonò, *n* usus erat antiquis Eucharistiam domi deferre ac seruare, opportuno tempore sumendam. Hæc autem dabatur fidelium manibus, sanguis autem dabatur in calice bibendus: At nulli erant calices in laïcorum domibus quibus asseruaretur, ut ex *o* Athanasio constat. Ergo deferrebant tantum speciem panis.

o *Apolog. 2.*
contra Ari-
nos.

Respondent primò, sumptum prius fuisse sanguinem in Ecclesia. 2. se non disputare quid in priuatis fieret domibus, sed quid in Ecclesia.

Ad utrumque dico seipsum destruere: si enim in Ecclesia sumebant speciem vini, in domo speciem panis. Ergo in Ecclesia vna tantum species sumebatur. Cumque domi postea, interuallo etiam temporis notabilis, aliam sumerent speciem, non poterat hæc duplex sumptio ad idem Sacramentum referri, sed ad duo.

P *ut colligitur*
ex Cypriano
serm. de lapsis.
q *vide supr.*
cap. 4.

Decimò, quia usus etiam *P* erat communicare infantes infundendo aliquid sanguinis in os sine cibo: nam nec cibum aliquem solidum sumere potuissent.

r *in vita Am-*
brosii.
s *in vita Ba-*
sili.

Vndecimò, quia ægroti sub vna tantum communicabant specie, ut patet de Serapione quodam Senæ *q* apud Eusebium, Ambrosio *r* apud Paulinum, Basilio *s* apud Amphilochem. *t* Amalarius quoque & *u* Micrologus testantur ex antiqua consuetudine tres partes hostiæ in Missa consecrari solitas, vnam sanguini miscendam, alteram à sacerdote sumendam. 3. asseruandam pro ægrotis.

t *3. offic. Ec-*
clesiæ 35.
v *cap. 17. rerū*
Ecclesiast.

x *Elibert. Cō-*
cil. can 76.

Agath. can. 4.

Duodecimò, *x* Clerici in pœnam delicti grauis, ad Communionem laicalem reijciebantur: Quæ
alia

alia non poterat esse nisi sub vna specie.

Respondent Primò, fuisse sub vtraque specie, sed eorum qui non consecrabant.

Contra hoc non fuisset Diaconis pœna: nec enim vsquam consecrarunt. At decreta ferè omnia dumtaxat ad Diaconos spectant.

Secundò, dici laicalem, quia post laicos, & tempore, & loco sumebatur.

Contra ¹ Felix. 3. prohibet dari hanc communionem quibusdam Clericis, nisi in morte: Concilium ² Sardinense nec quidem in morte concedit ob quædam grauiora crimina: at in morte cum solus sit ægrotus priuatim in domo communicandus, vbi sunt alij post quos, tempore & loco hanc Communionem sumat.

Decimo tertio, Communio *Presanctificatorum* in vsu per totam Quadragesimam antiquitus ^a inter Græcos, excepto die Dominico, & Sabbatho, ^b fuit, & manet in Ecclesia Latina in feria 6. hebdomadæ sanctæ quo nulla fit consecratio, & Sacerdos sub vna tantum specie panis communicat.

Decimo quarto, ab octingentis saltem annis fuit in Ecclesia vsus sub vna communicandi specie. Nā huius vsus meminit ^c Basiliense Concilium ^d Constantiense, ^e D. Thom. Gulielmus Abbas in vita ^f Bernardi ^g Bedæ, Ordo Romanus ante 800 annos vt minimum editus cum citeretur ab Alcuino Caroli magni præceptore.

Decimo quintò, ex incommodis præcepti communicationis sub vtraque specie 1. non posset impleri vbi populus numerosus, & vnus tantum Sacerdos. 2. irreuerentia grauis contingeret effusione sanguinis in terrā. Nec enim antiquitus cū pauci esset Christiani, nec omnes acciperet sub vtraque specie id incommodum adeo premebat: crescente autem multitudine apparuit quantus esset. 3. Quia multi sunt abstemij, siue abhorrentes à vino, aut natura, aut educatione. 3. quia multæ regiones la-

¹ epist. 1. ca. 2.

² cap. 2.

^a Concil. Laodice. can. 49.

^b vide Innoc.

1. epist. 1. cap. 4.

librum Sacramentor. S. Gre-

gorij in die Pa-

rascesnes, Ordin.

Rom. Rabanū

2. de Iustit.

Cleric. 37.

^c sess. 30.

^d sess. 13.

^e 3. p. q. 80. ar.

12.

^f 1. cap. 11.

^g 2. histor. 5.

^h cap. de Ordine

celebrandi

Missam quo

docet in paruo

calice sanguinē

consecrans solitum,

deinde

pro communio-

ne populi ex

paruo calice ef-

fundi modicum

in magnum ca-

licem vino, &

aqua repletum.

DE SACRAM. EVCH.

borant penuria vini vt Iaponis aut si habent non diu seruat.

Soluuntur obiectiones ex Scripturis.

CAP. XXV.

PRIMA Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.*

Respondeo Primò, vim Præcepti sitam non esse in sumptionis modo, sed in re sumenda: idem enim est *Nisi manducaueritis, & biberitis* &c. ac, *Nisi me manducaueritis* iuxta illud: *Qui manducat me viuet propter me.* res autem quæ māducanda præcipitur, tota est sub qualibet specie.

Secundò, in scripturis non raro, *Et poni pro, vel,* vt ^a Actor. 3. *Argentum, & aurum non est mihi,* id est, neque aurum, neque argentum: atque in hoc Ioannis loco ita accipiendum esse, alioquin non recte dixisset ibidem Christus. *Qui manducat hunc panem viuet in aeternum,* nulla facta vini mentione.

Tertiò, multa esse in scripturis præcepta quæ vniuersæ dantur Ecclesiæ, sed tantum per aliquos implenda, vt illud ^b *Crescite, & multiplicamini,* atque huius generis esse illud Ioannes 6. nisi enim essent in Ecclesia qui sub vtraque communicarent specie, nulli Sacerdotes essent, ac proinde periret totus huius Sacramenti fructus.

Secunda Math. 26. ^c *Bibite ex eo omnes.*

Respondeo illud, *omnes,* ad solos Apostolos referri. 1. quia nequit referri simpliciter ad omnes: nam includeret etiam infideles, neque referri ad omnes fideles: quia etiam ad infantes spectaret, neque ad omnes adultos, quia nequit comprehendere abstemios: Ergo ad certū genus aliquod hominum iuxta interpretationem Ecclesiæ nempe ad Apostolos. 2. illud, *omnes,* spectat ad eos de

^a v. 6. ἀργύ-
ριον, καὶ χρυ-
σίον ὅτι ἡ ψυχή
καὶ μισ.

^b Genes. 9. v.
1.

^c v. 27.

quibus dicitur: ^d *Et biberunt ex eo omnes.* Item, ^{o d} *Marci 14. v.*
 Cœnâtibz illis, &c. deditque discipulis suis. Item, 23. καὶ ἔπιον
 & ^f *accipiens calicem gratias egit, & dedit eis, dicens: Bi-* ἔξ αὐτοῦ πάντες.
bite ex hoc omnes. & *Et hymno dicto exierunt in montem* ^o *Math. 26. v.*
Oliveti, ^h *tunc dicit illis: Omnes vos scandalum patiemini* 26.
in me. At hi soli Apostoli erant: nec enim alios allo- ^f *v. 27.*
 quebatur, quamvis alij etiam scandalum fuerint ⁸ *Mar. 14. v.*
 passi.

Occurrunt ⁱ aduersarij primò, quare voluit Do- ^{30.} καὶ ὑμεῖς
 minus expressè dicere, *Bibite ex hoc omnes*, cum ^{αντες, ἔξ αὐτοῦ}
 non dixisset: *manducate ex hoc omnes*, nisi quia ^{eis τὸ ὅρος τῆς}
 prævideret non defuturos negantes immeritò lai- ^{ἐλαφύν.}
 cis vsum calicis? ^h *v. 31. πῶτε*

Respondeo. 1. etiam dixisse: *manducate ex hoc omnes.* ^{λίγει αὐτοῖς ὁ}
 Nam in canone Missæ habetur traditione Apostol. ^{ἰησοῦς, πάντες}
 2. etsi non dixisset non tamen opus fuisse, quia si- ^{ὑμεῖς σκενδρα-}
 gillatim vnique panem fractum distribuebat: ^{λιδήπιδις ὡ}
 vnde satis vnusquisque intelligebat, ad eum spe- ^{ἰμοῦ ἐν τῇ νυκτὶ}
 ctare Sacramentum porrectum. At calix vnus erat: ^{ταύτην ἐν ἰστῇ}
 quare nisi expressisset omnes bibere ex illo sume- ^{nocte.}
 re, non intellexissent an ad vnum vel plures se ex- ^{luth. in Ca-}
 tenderet sumptio calicis. ^{ptin. Babyl. ca.}
de Eucharistiâ.

Secundò, quibus dicitur, *manducate*, illis dicitur,
Bibite, vel igitur vtrumque ad solos spectat Apo-
 stolos, vel ad omnes fideles. Si primum: ergo non
 licet dare laicis Eucharistiam in specie panis: si se-
 cundum: ergo ad Laicos spectat quoque calix.

Respondeo ad solos Apostolos spectare. Ad pri-
 mam consequentiam negatur, quia id non solum
 minimè prohibuit Christus: sed etiam Apostolis
 præcepit Eucharistiam distribuendam in specie
 panis, cum ait, *Hoc facite*, &c. vide ^k infra.

Tertiò, Christus significauit se dare calicem san- ^k *ad obiectio-*
 guinis pro omnibus fundendi. Ergo spectat ad ^{nem 3.}
 omnes illum recipere, pro quibus fusus est.

Negatur conseq. quia sequeretur ab infidelibus
 esse quoque sumendum: cum sit pro vniuerso mor-
 talium genere fusus.

Quartò, Ecclesia Corinthiorum à Paulo edocta,
 D d ij

DE SACRAM. EVCH.

& Paulus à Christo: utebatur vtraque specie. Ergo signum est illud: *Bibite ex hoc omnes*, spectare ad quoscumque fideles.

Negatur conseq. Nec enim Paulus citauit illud mandatum: *Bibite ex hoc omnes*, aut constat docuisse aliquando communionem sub vtraque specie necessariam esse.

^l Calvin. 4.
Instit. cap. 17.
§. 48. 49. *Et*
50.

¹ Quintò, quæritur. 1. quo oraculo reuelata est nobis solutio superior?

Respondeo oraculo Spiritus sancti. 2. quare in Ecclesia antiqua, sine exceptione omnes sub vtraque communicabant specie. Respondeo id falsum vt patet ^m supra 3. an mentiebatur Paulus cum diceret se Corinthiis tradere quod à Domino acceperat, nimirum, vt omnes promiscuè vtroque Symbolo communicaret? Responsio ⁿ infra.

^m cap. 24.

ⁿ ad 4. obiectionem.

^o Remitt. in Exam. p. 635.

^o Sextò, Concilium Tridentinum docet illa: *Accipite, edite* ad laicos pertinere. Ergo & illud: *Bibite*. Non enim magis vinum dixit, quam aliud, Christus.

^p sess. 21. cap. *Et* can. 2.

Negatur Antecedens: solùm enim ^p Concilium ait non teneri de iure diuino qui minimè Sacramentum conficiunt (siue sint laici, siue sacerdotes) ad vtramque speciem.

^q Herman. Hamelman-
nus.

^q Septimò, Episcopi soli Apostolis succedunt. Ergo si solis Apostolis dictum sit: *Bibite ex hoc omnes*, ad solos spectabit Episcopos, & nihil ad simplices presbyteros.

Negatur Antecedens. Nam in ratione Sacerdotij succedunt etiam Apostolis presbyteri. Apostoli siquidem, & Sacerdotes, & Episcopi erant.

^r v. 37.

Octauò, quod Dominus Apostolis dicebat omnibus dicebat, Marci ^r 13. Ergo omnibus dixit: *Bibite*, &c.

^s v. 55. Marci
13.

Ad Antecedens: aliquando reuera verum esse, aliquando falsum. Nam omnibus non dixit: *Euntes in vniuersum mundum predicate*, &c. Neque solis Apostolis. ^s *Vigilate*, &c. Quare an omnes alloquatur necne colligendum est ex ipsa scriptura cum

Ecclesiz interpretatione. Nusquam autem Ecclesia dixit spectare ad omnes illud: *Bibite, &c.*

Tertia obiectio, Iussit ^c Dominus Apostolos ^c *Luc. 22. v.*
facere, quod fecerat. At ipse accepit panem, consecrauit, dedit similiter & calicem: igitur & presbyteri debent vtramque distribuere speciem laicis. ^c *19. Hoc facite in meam commemorationē.*

Respondeo, non iussisse, vt idem in calice fieret: Nam post consecrationem panis dixit equidem. *Hoc facite*: non tamen post calicis consecrationem. Illud autem: *similiter & calicem*: non significat Dominum similia in pane, ac calice fecisse: Nam fregit panem, non calicem, & Paulus eandem particulam *similiter* habet, sed omisit in cōsecratione panis verbum *dedit*. Nec significat Dominum iussisse, vt similiter fieret ab Apostolis. Quia sensus esset: *Similiter & calicem: hoc facite*: quod ridiculum est, sed significat Dominum sicut acceperat panem, similiter, siue sic, accepisse calicem, &c.

Quarta obiectio. Paulus quod acceperat à Domino tradidit Corinthijs, nimirum communicandum sub virâque specie. Nam de vtrâque loquitur, & ad vtramque exprimit illud: *Hoc facite*. At traditio Apostolica est obseruanda.

Respondeo tradidisse non præceptum, sed historiam institutionis Sacramenti, qua Dominus & panem, & vinum consecrauit discipulisque dedit, alioquin quis sensus esset: *Ego accepi à Domino præceptum quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c?* Nec refert illud: *Hoc facite* bis dictum. Nam simpliciter id dixit post consecrationem panis: at non ita post consecrationem calicis: sed: *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus indicatur non esse ab omnibus percipiendam, sed si a quibusdam fiat, id sit in memoriam Domini.

D d iij

Refelluntur obiectiones ex PP.

CAP. XXVI.

^a *epist. ad Philadelphenses.*

R I M A, *Unus est panis* (inquit ^a Ignatius) *omnibus contractus, unum poculum omnibus distributum.*

Respondeo 1. non haberi in Latinis codicibus, *unus calix, sive unum poculum omnibus distributum, sed, unus calix totius Ecclesie.* In Græco autem Ignatij, non paucos inesse errores faciliè aduertet qui conferat codices Græcos cum testimonijs Ignatij citatis ab

^b *epist. ad Epictetum.*

^c *Dialogi contra Eutychianos.*

^b Athanas. & ^c Theodoret.

Respondeo 2. vim solum facere Ignatium in unitate calicis, non in distributione. Sensus enim est, *cum in Ecclesia aliqui sumunt Eucharistiam sub specie panis: unum panem, non multos sumunt, similiter & calicem unum, cum aliqui sumunt illum.* 3. nihil ad summum inde colligi aliud quam antiquitùs fuisse etiam calicem distributum: sed non sequitur id fuisse præceptum.

Secunda, postquam Iustinus descripsisset Communionem sub utrâque specie, mox subiungit, Apostolos tradidisse ita sibi fuisse à Christo præceptum.

Respondeo, etiamsi de Communione aliquid Iustinus dixerit non tamen traditionem Apostolicam referre ad eam, sed ad consecrationem de qua immediatè loquutus fuerat: ne enim videretur rem ad eò miram ex suo fingere capite, subiunxit: *Apostoli enim in commentarijs suis, quæ Evangelia dicuntur ita præcepisse sibi Iesum tradiderunt.* Deinde addens verba quibus Domini præceptum continetur, ait: *Eum enim pane accepto, cum gratias egisset, dixisse: Hoc facite in meam recordationem, &c.*

^d *Padag. 2.*

Tertia, *Bibere sanguinem Iesu* (inquit ^d Cle-

mens Alexandr.) est participem esse incorruptionis diuina. Ergo qui non participat sanguini, non participat incorruptioni.

Respondeo 1. negatur consequentia, quia potest fieri ut aliunde incorruptio habeatur iuxta illud Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, uiuet in aeternum.* 2. sanguinem non dare incorruptionem quia bibendo sumitur: sed quia sumitur: quod tam æquè habetur in sola sumptione vnius speciei, quam vtriusque.

Quarta, *Populus Christianus* (ait ^c Origenes) in ^c homil. 16. in *usu habet sanguinem bibere.* Numer.

Respondeo 1. habere in usu, non in præcepto. 2. ut sit in usu populi Christiani, sufficere aliquos in Ecclesia sanguinem bibere.

Quinta, *Quomodo* (inquit ^t Cyprianus) *ad martyrum poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in Ecclesiâ poculum Domini iure Communicationis admittimus.* ^f 1. epist. 2.

Respondeo, loqui de lapsis, quibus Episcopi usum Communionis abstulerant, & Cornelium monet ut imminente noua persecutione eis restituantur. vnde colligimus si Episcopi ius habent priuandi laicos communionem vtriusque speciei, quanto magis communionem solius calicis.

Sexta, & *Quidam vel ignoranter, vel simpliciter in calice Domini sanctificando, & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Christus fecit & docuit.* Quibus verbis reprehendit eos Cyprianus qui loco vini aquam ministrabant. Ergo multo grauius peccant qui nec vinum ministrant. ^g 2. epist. 3.

Negatur conseq. Nam qui ministrant solam aquam grande sacrilegium committunt: quia mutant materiam à Christo præscriptam & decipiunt populum. At nec vinum nec aquam ministrare, asserimus nullum esse peccatum.

Septima, *lex* (^h inquit idem) *esum sanguinis prohibet,* ^h *serm. de cæna Domini.* *Euangelium præcipit ut bibatur.*

Respondeo 1. hunc locum Cypriani non esse, sed

D d iij

DE SACRAM. EVCH.

alicuius Cypriano posterioris. 2. Non dicere præcipi omnibus bibere sanguinem, sed simpliciter, ut bibatur, quod etiam in Ecclesia præstat. 3. non vim facere in modo sumendi, sed in re: sanguis vero tam æquè sumitur sub vna, quàm sub alia specie.

¹ lib. de init.

myst. cap. 9.

² apud Theodor. 5. hist. 15.

Octava, Illi (inquit Ambros.) *aqua fluxit è Petra, tibi sanguis è Christo.* Et ad Theodosium loquens. ³ *Qua audacia poculum sanguinis preciosi, ore tuo participabis.*

Sed non negamus datam aliquando laïcis utrâque speciem. solum contendimus id non esse de iure diuino.

¹ in 2. Malac.

Nona, *Sacerdotes qui Eucharistiam conficiunt* ¹ (ait Hierony.) *Et sanguinem Domini populo distribuunt.* Eadem responsio.

^m homil. 18. in 2. Corinth.

Decima, *Est autem* (inquit Chrysost.) *Vbi nihil differt Sacerdos à subdito, ut quando fruendum est horrendis mysteriis: similiter enim ut illa percipiamus digni habemur. Non sicut in veteri lege, partem quidem Sacerdos comedebat, partem verò populus: verum omnibus unum corpus proponitur, & poculum unum.*

ⁿ q. 57. in Levitic.

Responsio ut tertia ad septimum, in veteri namque testamêto partem reuera Sacerdos, partem populus sumebat, quia non erat tantum in vna quam in utrâque. At non ita in Sacramento Eucharistiæ. Undecima, Aug. ⁿ *ad bibendum sanguinem omnes exhortamur qui volunt habere vitam.*

Eadem Responsio.

^o serm. de Sacram apud Be- dam 1. Cor. 10.

Duodecima, ^o *simul hoc sumimus, simul bibimus qui simul vivimus.* inquit idem. Ergo ut simul vivamus, sanguinem domini simul bibere debemus.

Negatur ut in prima responsione ad 3.

^p apud Algerum 2. cap. 8.

Decima tertia, *Nec caro, sine sanguine, nec sanguis sine carne iure communicatur.* ^p Idem August.

^q libro de corpore domini cap. 19.

Respondet non Augustini, sed Paschasii verba esse, & quidem vera: non enim loquitur de speciebus Sacramenti, sed de re contentâ: sicut eodem sensu dixit: ¹ *Non rectè caro Christi sine divinitate, sumitur, nec divinitas sine carne præstat.*

¹ Cap. 17.

LIBER QVARTVS. 211

Decima quarta, *Comperimus* (inquit Gelafius) ² *apud Gra-*
quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, *tian. can. Com-*
à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio (*quoniã perimus. de*
nescio qua superstitione docentur obstringi) *aut Sacramen-* *consecrat. dist.*
ta integra percipiant aut ab integris arceantur: quia diuisio 2.
vnus, & eiusdem mysterij, sine grandi sacrilegio non po-
test provenire.

Respondeo 1. fortassè solum reprehendere illos,
 qui ex errore Manichæorum abstinebant à calice,
 quod non arbitrentur Christum habuisse sangui-
 nem verum. 2. Verisimilius esse loqui de solis Sa-
 cerdotibus. Nã Gratianus qui hoc ex Gelasio pro-
 ducit hunc & præfixit titulum: *Corpus Christi sine*
eius sanguine Sacerdos non debet accipere.

Decima quinta, ¹ Gregorius, ^v & Beda docēt : 4. Dialog.
 Christi sanguinem non manibus infidelium fundi, 58.
 sed ore fidelium suscipi. ^v homil. Epi-

Responsio vt ad 13. & tertia ad 7.

Decima 6. ^x Haymo docet vocari calicem à ^{phania.}
 Paulo participationem seu communionem, quia ^x in 1. Cor.
 omnes participant ex illo. 10.

Responsio, vt secunda ad 1.

Decima septima, *Tremendus hic Calix cunctis pari*
conditione est traditus, ^y inquit Theophyl.

Respondeo, loqui de tempore Apostolorum,
 quo licebat laicis sub vtraque cōmunicare specie.

Decima octaua, *Bibite ex hoc omnes, id est,* (inquit
² Paschasius) *tam ministri, quam reliqui credentes.*

Respondeo. 1. videri locum corruptum, & pro,
Bibite, debere poni, Edite, præcedit enim: Hic solus
est qui frangit hunc panem, & per manus ministrorum di-
stribuit credentibus dicen: accipite, & ² *bibite ex hoc*
omnes, & c. 2. non exponere illa: Bibite ex hoc omnes, ^a *Edite, potius.*
 vt dicta à Domino in cœna: nulli enim erant mini-
 stri quibus diceretur, aut per quos distribueretur
 Eucharistia credētibus: sed dicta, quatenus cum per
 manus ministrorum, Sacramentum Christus quo-
 tidie in Ecclesia distribuit quo quidem modo nul-
 lum important præceptum 3. respondetur vt ad 15.

DE SACRAM. EVCH.

^b *serm. 3. in ra-
mis Palmarum.* Decima 9. ^b Bernardus dicit alimoniam corpo-
ris, & sanguinis Domini in prima cœna Christi, ex-
hibitam, ac deinceps frequentari mandatam.

Respondeo hanc alimoniam perfectè esse sub
qualibet specie.

^c *apud Bur-
chardum 5. cap.
9.* Vigesima, ^c Concilium Turonicum præcepit
dandam esse Eucharistiam ægrotis sanguine in-
tinctam ut verè dicere posset presbyter, *Corpus, &
sanguis Domini nostri, & c.*

^c *cap. 1.* Respondeo, hoc decretum fuisse à ^c Bracaren-
si Concilio. 3. abrogatum. Nam vel id fiebat,
ut simul sumeretur sanguis: & hoc frustra, cum
sit in corpore totus, vel ut haberetur in specie po-
tus: Et hoc non, quia non poterat hauriri.

Vigesima prima Bracarense. 3. rationem reddens
huius abrogationis, *quia (inquit) Dominus legitur de-
disse utramque speciem seorsim primo panis, deinde vini.*

Respond. non dixisse fuisse præceptum utram-
que dare: sed solum optimè cõcludit: quia Domi-
nus seorsim dedit, si dedia utraque debere seorsim
dari.

^d *Lutheri di-
sputatione con-
tra Concil. Cõ-
stantiense.* ^d Vigesima secunda, Conciliū Constantiense de-
creuisse ut non obstante Christi institutione, om-
nes communicarent sub vna specie.

^c *sess. 13.* Negatur, solum enim Concilium habet: ^c *Licet
Christus instituerit, & dederit Sacramentum post cœnam
sub utraque specie discipulis: hoc non obstante observanda
est Ecclesie consuetudo, ut non sumatur nisi ieiunis, ubi lo-
quitur tantum de tempore sumendi Eucharistiam.*

^f *Lutheri de
Captiv. cap.
de Eucharist.* ^f Vigesima tertia, Basileense Concil. declarasse
licere Bohemis utramque speciem sumere, contra
decretum Constantiensis Concilij. Sed hoc men-
dacium est: tantum concessit facultatem sub utra-
que communicandi, si crederent sub vna licitum
esse.

^g *Illirici Con-
fessione Ant-
nerpiensi cap.
14.* ^g Vigesima 4. Concilium Tridentinum permi-
sisse Communionem sub utraque specie.

Negatur, lege sess. 21. eiusdem Concilij.

Soluantur ex ratione petita.

CAP. XXVII.

PRIMA, Christus instituit cœnam sub vtraque specie. Ergo vtraque sumenda, alioquin erit mediata cœna,

Respondeo. i. negatur antecedens nam & Lucas & Paulus referunt consecrationem calicis post cœnam.

2. negatur conseq. & eius ratio. Quia totus Christus cum sanguine suo, est sub qualibet specie.

Secunda, Dominus dedit omnibus præsentibus calicem, similiter & Apostoli dabant.

Respondeo exempla probare quidem rem illicitam non esse. At non probant sub præcepto haberi.

Tertia, nobis Christus Testamento reliquit suum sanguinem & corpus. Ergo Testamentum corrumpunt qui vnam tantum speciem porrigunt & alios fraudant parte hæreditatis. Negatur conseq. quia totus sanguis sumitur etiam sub specie panis.

Quarta, tenemur omnes mortem Domini commemorare dum hoc percipimus Sacramentum. Sed per solam speciem panis nequit hæc commemoratio fieri.

Respondeo duplicem esse commemorationem, ^a vnam representatiuam ac significatiuam: alteram narratiuam, & recogitatiuam, priori modo commemoratur passio Christi non in manducatione corporis, vel potu sanguinis: sed in oblatione ad patrem, & in hac fatemur vtramque requiri speciem: posteriori, fieri potest in sumptione Eucharistiz sed sufficit vna species: quia ex consecratione, & oblatione didicimus representari corpus Christi vt mortuum.

^a *alia enim modo commemoratur aliqua victoria in Theatro: aliter cum quis eius recordatur victoria, & alius narrat.*

DE SACRAM. EVCH.

Quinta, priuati calice, priuantur dulcissima calicis consolatione..

Respondeo si de consolatione sensibili speciei vini agatur verum est: sed hanc non requirunt fideles: si de spiritali, falsum. Nam sanguis in corpore quoque est.

Sexta, ergo licebit etiam priuare laicos aliqua parte alterius Sacramenti puta Baptismi.

Respondeo. i. nulla posse priuari essentiali: nam nec priuantur essentiali Eucharistia. 2. si agatur de integrantibus institutis à Christo. [negatur consequens: quia nullum est Sacramentum præter Eucharistiam, cuius vna pars integrans tantum valeat quod ad rem, ac plures simul.]

Septima, si potest tolli calix. Ergo & panis, & sic toto frustrabuntur Sacramento laici.

Respondeo posse vel panem, vel calicem tolli, ambos simul non posse, quia tenemur Sacramentum istud percipere.

Octaua, datur laïcis remissio peccatorum. Ergo non debet illis negari symbolum remissionis peccatorum. At talis est calix.

Negatur assumptio. Nam calix est quidē signum precij nostri, sed non remissionis: id enim est Baptismus, & Absolutio.

Nona, datur laïcis sanguis. Ergo non debet negari symbolum sanguis.

Negatur consequentia quia tutius datur laïcis sanguis sub specie panis, quam vini.

1. *Ecclesiam potuisse præcipere Communionem sub una specie.*
2. *id merito præcepisse.*

CAP. XXVIII.

PROBATUR Primum. Quia Ecclesiæ est præscribere spectantia ad Sacramenta citra substantiam eorum, si nihil sit hac de re institutum de iure diuino. At ritus communicandi sub vna specie non pertinet ad essentiam Sacramenti Eucharistiæ cum sita sit in re permanenti, communicatio verò in vsu: nec quidquam hac de re præceptum est ex iure diuino. Ergo potuit Ecclesia præscribere Communionem sub vna specie tantum.

Probatur secundò, quia iam talis erat consuetudo recepta, & approbata. Nec enim Concilium Constantiense id instituit, sed quod erat in vsu prohibuit tolli.

Secundò, quia ad refellendos errores id necessarium erat. Nam Petrus Desdrensis de quo supra, cum esset hæresi waldensium infectus non credebat concomitantiam sanguinis in corpore. Lutherani nonnulli, etsi illam agnoscant, tamen putant se in re diuino teneri ad vtramque speciem.

Tertiò, vt vniformiter Communio celebraretur. Quæ vniformitas obseruare nequibat promiscuâ Communionem sub vtraque specie, cum multi careant vino, multi abstemij sint.

Quartò, quia ita optimè prouisum fidelibus. Nam neque aliquod præceptum transgredientur: & à graui periculo irreuerentur tractandi sanguinem liberantur.

Quare merito Concilium Trident. sess. 21. can. 2. *Si quis dixerit sanctam Ecclesiam Catholicam non iustis*

DE SACRAM. EVCH.

de causis, & rationibus adductam fuisse ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse: Anathema sit.

De veneratione huius Sacramenti.

CAP. XXIX.

^a Calvin. 4. Inst. 17. §. 35.
^b Bucerus in Actis Colloquij Ratissoniensis Brentinus. Apolo. pro Confess. Witteberg. pericope 2.

E G A N T absolutè venerandum ^a Calvinistæ, Lutherani, tantum extra usum: in usu verò ^b quidam volunt adorandum ^c quidam non, etiam credant ibi esse Domini corpus.

Ex Catholicis qui sentiunt Sacramentum Eucharistiæ esse formaliter corpus Christi quatenus sub illis speciebus, concedunt Sacramentum esse simpliciter adorandum qui contendunt Sacramentum esse formaliter species ut Christum continent, asserunt Sacramentum materialiter adorandum latría, quemadmodum vestes regis eodem cultu quo Rex honorantur.

^c Lutherus libro de Eucharistia ad Waldenses, Philippos in iudicio suo de cæna Domini edito an. 1559.

Sed quidquid sit: status quæstionis solum est, an Christus in Eucharistia sit adorandus latría.

Adorandum esse probatur 1. Deo vero debetur latría ubicumque sit: nec enim adoratur quia est in cælo, vel in terra, sed quia est Deus. At Christus est verus Deus, imò quamvis solum corpus esset in Eucharistia, sicut Lutherani volunt, nihilominus semper ibi esset verus Deus propter unionem hypostaticam ad huiusmodi corpus. Ergo est in Eucharistia etiam adorandus.

Probatur secundo ex PP. vide supra lib. 2. Quare, Si quis dixerit (inquit Concil. Trident. sess. 13. can. 6.) in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latría etiam externu adorandum, atque ideo nec festinâ peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus, secundum laudabilem, & universalem Ecclesia sancta ritum, & consuetudinem

nem solemniter etiam gestandum vel non publicè ut adoretur, populo proponendum, & cum adoratores esse idololatras, Anathema sit.

Soluntur obiectiones.

C A P. XXX.

PRIMA, adoratio impedit quominus excitemur per verba Sacramenti ad fidem.

1. Negatur id sed vnū potius ex alio inuatur. 2. Sacramenti ratio essentialis non est ad fidem excitandam, vt sæpius dictum est.

Secunda, adoratio ex fide procedere debet, fides nū verbo Dei. Sed verbum Dei non docet Christum in Eucharistia esse adorandum. Ergo, &c.

Negatur Minor. Satis enim id docet scriptura, cum ait Christum esse Deum.

Tertia, Apostoli cum communicauit non leguntur adorasse Eucharistiam.

Respondeo mente adorasse, & cultu externo quantum pro tempore, & loco conuenire poterat.

Quarta, Ergo omnis creatura erit adoranda, quia in quacumque est Deus.

Negatur consequentia. Quia nulla creatura est vnita verbo hyposticè nisi humanitas Christi.

Quinta, hic vsus exponitur periculo idololatriæ, scilicet si sacerdos nolit consecrare, & nihilominus repræsentet hostiam.

Respondeo 1. si quid concluderet, inferret etiam nullam debere Communionem fieri: ne pro corpore Christi solus accipiatur panis. 2. adorationem pendere ex animi intentione, quare repræsentata hostia si minimè Christus adsit, quia tamen intenditur adorari Christus adoratio dirigetur ad Christum.

DE SACRAM. EVCH.

Sexta, Honorius 3. instituit adorationem huius Sacramenti. Urbanus 4. festum addidit, & solennē processionem, ergo hoc tōrum est nōum.

^a cap. Sane de
celebratione
Missarum.

Respondeo, ^a Honorium solū monere Præsules Ecclesiæ ne tantū Sacramentum honore debito fraudaretur. Urbanus festum quidem, & processionem instituit, sed meritō. Nam si reprehendendus, vel quia institutio noua: vel quia sine iusta causa introducta, nō prius, quia nulla sunt festa quæ aliquando non fuerint noua. neque posterius, quia ratio exigebat, tū vt populus quodam solemnī die gratias Deo ageret ob tantum beneficium ei collatum. tū vt instrueretur circa fidei nostræ mysteria, eorumque assiduē recordaretur. facilius enim mysteria discunt rudiores ex celebratione festorum, quā ex libris, & concionibus. tū vt suam publicē protestaretur fidem, cū maximē ab hæreticis oppugnaretur.

^b Nam Arca
in castris erat
cum insignem
reportauit Saul
victoriam 1.
Reg. 14. &
Ioab superauit
filios Ammon
2. Reg. 11. No-
tantēque dici-
tur Numer. 14.
remansisse Ar-
cam cum Moy-
se cum profliga-
ti fuerūt Israē-
lita ab Amale-
citis.

Septima, 1. Reg. 4. cum Israelitæ arcam adduxissent in castra sine Dei mandato existimantes se inde victoriam reportaturos, contra, fusi & fugati sunt, ac Sacerdotes arcam gestantes occisi.

Respondeo, causam internecionis exercitus nō fuisse arcę deportationē sed peccata Israelitarum, maximē Sacerdotum Ophni & Phinees. Nec requiritur Dei mandatum ad solennitatem festorū dierum siue circūgestionis solemnīs. Nam illa gestatio Arcæ 2. Reg. 6. &c. non erat mandata & tamen fuit Deo gratissima.

LIBER

LIBER QVINTVS.

DE EVCHARISTIA.

IN QVO

Tractatur an Missa sit
Sacrificium.

I. De antiquitate. 2. Etymologia. 3. signi-
ficatione nominis Missa.

CAP. PRIMVM.

ANTIQUITAS: Hac voce vsi
sunt Ambrosius 5. epist. 33. Ego
(inquit) mansi in munere, Missam
facere coepi, orare in oblatione Deum
ut subueniret, ^a Augustinus serm.
91. de tempore, ^b Victor Vri-
censis ^c Cassianus ^d Leo. ^e Fœ-

lix 4. Gregorius magnus: Concilium Roman. sub
Syluestrino primo, & Carthaginense 2. ⁿ Carthag.
4. Ilerdense Can. 4. ⁱ Valentinum, ⁱ Agathense
^m Aurelianense 1. quæ omnia ante mille annos, &
eo amplius extiterunt.

Etymologia: ⁿ Lutherani contendunt Missam
dici à ⁿ D^{no} Maguxim Deo, siue robore Antichri-
sti, id est, Papæ.

Contra 1. Antichristus colens Maguxim siue,
Tom. III.

Ee

^a in lectione
qua nobis ad
Missas legenda
est, audituri su-
mus, &c.

^b 2. lib. de per-
secutione wan-
dalicâ.

^c 3. de canoni-
co diuinarum
orationum, &
Psalmorum or-
dine.

^d epist. 81. &
88.

^e epist. 1.

^f 1. epist. 12.

^g can. 3.

^h can. 84.

ⁱ can. 1.

^j can. 31.

^m can. 18.

ⁿ Kemnit. 2.

par. Exam. in
ipse principio
disputationis de
Sacrificio Mis-
sa.

ⁿ Daniel 11.

v. 38.

DE SACR. MISSÆ

o v. 30.

p ut interpre-
tatur Hierom.
in hunc locum
Danielis.

q v. 37.

r ut Hugo Vi-
ctorinus 2. de
Sacram. p. 8.
cap. ult.

s Magist. 4.
dist. 13. Et D.
Thom. 3. p. q.
83. ar. 4.

t Calvin. 4.
Instit. 18. §. 18.
Petrus martyr.

in 1. Corinth.
5. Melancthon in
Apolog. Con-
fess. Augusta-
nae disputatione
de vocabulis
Missæ.

v ut colligitur
ex Tertulliani
Apologetico ca.
39. & Aug.

20. contra
Faustum 21.
x Isidori 6.

Etymolog. Ra-
ban. 1. cap. 32.
de Instit. Cle-
ric. Alcuini lib.

de officiis Eccl.
cap. de celebr.
Missæ.

Mahuzim, erit Aquilonis Rex, contra quem præ-
liabūtur ° מַחֲזִימַי & מַחֲזִימַי *Tsiim* & *Chittim*, p Ro-
mani, & Itali. Quomodo ergo Papa Romanus,
erit ipse Antichristus, & *Mahuzim Missa*, cum Pa-
pa *Missam* non oppugnet?

Secundò, q Antichristus, præter *Mahuzim*, alios
non colet Deos, sed contra omnia confurget nu-
mina. At Lutherani asserunt in Papatu coli penè
innumerabiles, nimirum Sanctos.

Tertiò, Antichristus iuxta eos natus est circa
600. annum à Christo: quomodo ergo sibi fabrica-
uit *Missam* pro Deo, cum eo sit antiquior *Missa*.

Quartò, Antichristus clam colet *Mahuzim*, at
Papa publicè *Missam* colit.

Alij ergo volunt *Missam* dici à מִסָּח *Missah* vel
מִסָּח *Missath*, quod significat voluntariam oblationem
Deuteronomij. 16. v. 10.

Contra, si esset nomen Hebræum, non est veri-
simile minimè in vsu fuisse inter Græcos, aut Sy-
ros, vel antiquos: qui alias voces Hebræas retinue-
runt, vt *Alleluia*, *Sabaoth*, *Osanna*, &c. At apud
Græcos *Missa* est *ἁγία*. Origenes, Epiphanius,
Hierony. doctissimi linguæ Hebrææ hac nusquam
vsi sunt voce, & Syri vt Maronitz qui Chaldaica
celebrant lingua pro *Missa* dicūt כְּדֵשָׁה *Kudescha*,
id est Sanctum, seu Sacrum.

Alij ergo volunt Latinum esse nomen: quo si-
gnificatur oblatio Deo missa. Alij quòd mittatur
Angelus qui deferat oblata. Alij à mittendis
muneribus, quasi symbolis quibusdam, vnde fieret
sacra cæna, & pauperibus daretur epulum, atque
idem esse missam & ἀγάπη. Sed falluntur: Nam
ἀγάπη distinguebatur à *Missa*. Siquidem ἀγάπη
conuiuium erat humanum, & politicum in refri-
gerium pauperum: *Missa* verò apud antiquos sem-
per accipitur pro actione sacra, & mystica.

x Probabilissima sententia est *Missam* idem esse,
ac missionem, seu, dimissionem populi per actus sacri: sicut
apud veteres idem erat collecta, & collectio *συλλογή*

Græcè & ὁμιλῆς peccati remissa, & remissio. Significatio. Primò accipitur Missa pro ipsa missione, ita Concilium ^y Carthag. 4. Episcopus nullum prohibeat, usquam ad ^z Missam Catechumenorum, neque hereticum, neque Iudæum, neque Gentilem, Ecclesiam ingredi, & audire verbum Dei. Nec enim Missa accipi potest ibi pro sacrificio, seu, cœna sacra, hæc enim solum fidelium erat: neque pro Evangelio & lectionibus, quæ præsentibus Catechumenis recitabantur. Nam Concilium permittit ea etiam ab infidelibus in Ecclesia audiri: & proinde manere usque ad dimissionem Catechumenorum & non ultra: quia nihil erat quod præterea diceretur Catechumenorum missa. Ergo Missa, hoc in loco, hanc dimissionem significat. Atque in hac significatione dicitur à Diacono Ite Missa est.

Secundò, usurpatur pro diuino lectionum, & precum officio celebrato ante dimissionem Catechumenorum: ita ^b Concilium Valentinum: Hoc esse censuimus observandum, ut Sacro sancta Evangelia ante munus illationem in Missa Catechumenorum in ordine lectionum, post legantur, &c. Id enim intelligi nequit de Dimissione Catechumenorum: in ea enim non poterant Evangelia legi. Ergo debet intelligi de officio diuino, cui Catechumeni adessent.

Tertiò, accipitur, pro illa Liturgia parte, ab offertorio usque ad finem quæ proprie dicitur, fidelium Missa. ita ^c Ambrosius.

Quartò, pro totius celebratione officij diuini comprehendente simul Missam Catechumenorum, atque fidelium, Ita Leo, Gregorius, & Felix. 4. Concil. Agath. & Aurelian. supr. estque cõmunissima acceptio apud omnes posteriores authores.

Quintò, pro ipsis collectis, ac precibus quæ in liturgia dicuntur. Ita Concil. Mileitanum ^d Can. 12.

Sextò, pro Sacrificio Eucharistia. Ita enim accipitur, cum quæritur: An missa sit Sacrificium: Sensus siquidem est. Vtrum actio illa sacra, in quâ conficitur Eucha-

^y can. 84.

^z id est dimissionem Catechumenorum.

^a ita etiam August. serm. 237. de tempore Ecce (inquit) post sermonem fit Missa Catechumenis, manebunt fideles, &c.

^b can. 1.

^c supra.

^d Placuit etiam & illud, ut preces, vel orationes, seu Missa, quæ probata fuerint in Concilio, siue præfationes, seu cõmendationes, manus impositiones ab omnibus celebrentur.

E c ij

DE SACR. MISSÆ

ristia, multis precedentibus, & subsequentibus precibus ac caremoniis, sit sacrificium. Nec quæritur utrum singuli ritus, ad essentiam Sacrificij spectent, sed, num aliquis talis sit, ad quem reliqui referantur omnes.

^e 1. de Sacrificio Missæ cap. 10.

Nam ut observat ^e Eckius est quædam actio Sacrificium, & non repræsentatio Sacrificij, qualis actio, est Christi oblatio in Cruce. Est quædam repræsentatio simplex, & non Sacrificium, & talis est manducatio Eucharistiæ. Est quædam repræsentatio ad viuum non tamen Sacrificium, qualis celebratur memoria passionis Christi in die Parasceues ab Ecclesia. Est quædam denique Sacrificiū simul & repræsentatio, qualis est *Missæ*, in qua variis gestibus, & actionibus repræsentatur Sacrificium crucis, & simul Deo offertur verum Christi corpus: atque in hac oblatione essentiam sacrificij Missæ sitā esse. Ex quibus constat calumniosè dixisse ^f Kemnitium constituisse Ekium essentiam sacrificij *Missæ* in variis gestibus.

^f 2. par. Exa. pag. 717.

De Sacrificij definitione.

CAP. II. & III.

^a CAP. II.

^b in Apolog. Confess. in art. de Missæ.

^c v. 6.

^d v. 22.

^e v. 17.

^f Sacrificium

Deo Spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatū Deus non despicies.

P R I M A ^a definitio, est ^b Melanthonis: *Sacrificium est ceremonia vel opus, quod nos Deo reddimus, ut eum honore afficiamus. Quod deinde patitur in Propitiatorium & ευχαριστιαν. Illud in remissionē peccatorum, hoc in gratiarum actionē, cuius generis sunt omnia opera bona.*

Cōtra Primò, Scriptura opponit multarum opera virtutum sacrificijs, ^c Osee. 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium.* 1. Reg. 15. ^d *Melior est obedientia, quam victimæ.* ^e Psal. 50. *Si voluisses sacrificium dedissem utique, &c.* ^f At si opera omnium virtutum sacrificia propriè essent, malè excluderentur à Sa-

crificio: nec vere diceretur, *misericordiam volo*, & *sacrificium*, &c.

Secundò, in omni Sacrificio propriè dicto, præter actionem, requiritur aliqua res sensibilis quæ offeratur Hebræor. 8. *Omnis Pontifex, ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est, hunc habere aliquid, quod offerat.* At multa opera virtutum in sola actione consistere possunt, ut oratio, meditatio, &c.

Tertiò, *sacrificare*, est actus Religionis proprius, & elicitus. At non potest idem actus esse à diuersis elicitus virtutibus: quamuis possit ab vna elici, ab alia imperari. Ergo actus temperantiæ, misericordiæ, &c. non erunt sacrificia propriè, sed solum participatiuè cum à religione non eliciantur. vnde in diuinis literis non vocantur opera virtutum absolute, sacrificia, sed cum additione, ut *Sacrificium laudis, hostia spirituales*, &c.

Quartò, in Ecclesia Christi vnum est tantum Sacrificium propriè iuxta ^h PP. Ergo non sunt Sacrificia, omnia virtutum opera.

Quintò, Sacrificio propriè dicto respondet Sacerdos propriè dictus. Nam Sacerdoti ut talis est, propriè conuenit Sacrificium offerre. ¹ Hebræor. 5. At omnes ad honorem Dei facientes opera non sunt propterea propriè Sacerdotes 1. quia in veteri Testamento, non erant Sacerdotes nisi Aaron & posterii eius: in nouo, nusquam alij propriè dicti Sacerdotes fuere, nisi Episcopi, & Presbyteri. ² Nec enim ullus debet sibi assumere honorem, nisi qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. 2. quia Concilium Passione.

¹ Nicænum aperte docet in Ecclesia non omnes, sed certos quosdam Sacerdotes esse.

Sextò, altare & sacrificium propriè dicta, relati-

uè hominibus constituitur in iis quo sunt ad Deum, ut offeras dona, & victimas pro peccatis. ^h Hebræor. 5. v. 4. καὶ ἐχ' αὐτῶ πρὸς λαμβάνειν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ ὁ κηλούμενος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἀρεσθῶν.

cap. 14. & Trident. sess. 23. can. 1. & 7.

Ec iij

^h v. 3. πρὸς ἀρ-
χιερεὺς αἵς τῷ
προσφῆντι δὲ
εἶπεν καὶ θυ-
σίας, καὶ διδάσκα-
λοι ἀναγνώ-
σαν τὴν καὶ τῶν
πρὸς αὐτοὺς
καὶ. item Gen.
22. v. 7.

^h Aug. 8. ciu.
ult. ea (inquit)
non esse Sacrifi-
cia Martyrum
nam, qui nomen
vnum, quod
Deo offerunt
Sacrificiū Chri-
stianorū. Chry-
sost. in Psal. 95.
¹ v. 1. omnia
Pontifex ex
hominibus as-
sumptus, pro

DE SACR. MISSÆ

na sunt. 1. quia Hæbraicè, & Græcè ab eadem radice ducuntur. ab Hæbræo זָבַח *Zavach*, sacrificans, fit זָבַח *Zevach*, sacrificium, & מִזְבֵּחַ *Misbeach*, altare, à Græco θύειν, sacrificare, fit θυσία, sacrificium, & θυσιαστήριον, Altare. 2. quia ^m Genes. 8. quo primum Altare erectum habetur, legimus id factum Sacrificij causa, ac in omni gente semper altaria fuere ad sacrificandū erecta. Et sicut Sacrificium soli Deo ritè potest offerri, ita & Altare extrui. At non est Altare propriè dictum, necessarium ad omne opus bonum faciendum ut constat.

Objicitur, *Sacrificium verum* ⁿ (inquit August.) est omne opus quod agitur, ut sancta societas inherereat Deo, relatum ad illum finem, quo boni esse possimus.

Respondeo August. solum definire Sacrificium propriè internum, verumque appellare ratione dignitatis, & effectus (quia scilicet est præstantius & Deo gratius externo) non ratione formæ, & essentia Sacrificij propriè dicti: quomodo Christus de seipso dixit: ^o *Ego sum vitæ vera*. Nec enim voluit dicere se propriè esse vitam, aut magis propriè, quam quæ plantatur: sed nobiliores effectus habere.

Secunda definitio, ^p Caluini, qui θυσίαν propter eam, & τελεῖν pro vno accipit, ac vult has voces sicut & Sacrificium, significare quancumque oblationem Deo factam.

Contra, Primò, etsi omne Sacrificium sit oblatio quædam, non tamen omnis oblatio est Sacrificium. Siquidem requirebatur in omni Sacrificio, rei oblatae consumptio. Nam vox Hæbræa, *Zevach*, *Sacrificium*, deducitur (sicut dictum est) à *Zavach*, *Maftanit*, θυσία à θύειν, *maftare*, vel à nomine θυμῶν, *exhalatio*, quæ ex combustione Sacrificiorum ascendebat. dicitur etiam τελεῖν, à τελῶν quod est consumo. At προσφορὰ siue oblatio simplex non requirit huiusmodi consumptionem.

Secundò, multa dicuntur in Scriptura offerri, quæ nullo modo dici queunt sacrificari ut ^q au-

^m v. 20. *Edificavit Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare Domino.*
ⁿ 10. *Civit. 6.*
^o *Ioan. 15. v.*
 1. ἵνα ἐμὴ ἡ ἀμ-
 πλοσία ἡ ἀλη-
 θινὴ

^p 4. *Iustit. 18.*
 §. 13.

^q *Exod. 25.*

rum, argentum, æs, lapides, ¹ Leuitas, &c.

¹ Numeror. 8.

Obijcies Melchisedech Sacerdos Dei, non legi-
tur consumpsisse panem, & vinum. v. 14.

Respondeo, quid hac in re egerit non constare,
tamen ex more solito sacrificandi facile colligi
vtrumque consumpsisse in honorem Dei.

Tertiò, multæ sunt oblationes propriè dictæ,
quæ nec Sacerdotem propriè dictum, nec altare re-
quirunt, vt plurimarum actus virtutum.

* Kemnitius, quatuor modis Sacrificium accipi
contendit. ¹ initio dispu-
tationis de Sa-

Primò, pro Sacrificio externo, & ceremoniali, quale
solum fuit in veteri lege, & ad quod reuocantur
decimæ, & primitiæ. ¹ crificio Missæ.
par. Exam. pag.
712. & seq.

Secundò, pro morte Christi.

Tertiò, pro Sacrificio spirituali fidelium, nimirum
operibus quibuscumque bonis, ad honorem Dei
factis.

Quartò, pro Sacrificio commemorativo sacrificij crucis,
quamuis fateatur id minimè in scripturis haberi.

Contra primum, Non rectè numerantur deci-
mæ, & primitiæ inter Sacrificia, tum quòd scriptu-
ra nusquam eis tale nomen imponat: tum quòd
immediatè Sacerdotibus non Deo offerrentur.

Contra tertium, si omne opus bonum sit Sacri-
ficiu, & multa huiusmodi opera, vt ritus con-
secrationis Eucharistix non sit absque cæremoniâ.
Ergo falsum est, quod dixerat in primo, Sacrificium
cæremoniale ad solum spectare vetus Testamen-
tum.

Contra quartum, nusquam scriptura aut PP. vo-
carunt Sacrificium id quod simpliciter est figura,
vel Sacrificij commemoratio.

Tandem concludit Kemnitius rectè definitum
in genere Sacrificium ¹ ab Augustino: Sed tantum
abest vt voluerit Augustinus definire sacrificium
in genere, vt potius expressè exclusit à sua defi-
nitione omnia veteris sacrificia legis, quæ in ma-
tatione animalium sita erant. ¹ supra.

DE SACR. MISSÆ.

Sacrificium ergo, ut pro ipsa actione sumitur, non pro re sacrificata, quamvis & ipsa dicatur sacrificium: *Est proprie oblatio externa facta soli Deo, quæ ad agnitionem humana infirmitati, & professionem diuinæ maiestati, à legitimo ministro res aliqua sensibilis, & permanens, ritu mystico consecratur, & transmutatur.*

Dicitur, oblatio, pro genere. Id enim est sacrificium quod propriè, & per se ad actionem Sacerdotis pertinet. At proprium Sacerdotis munus est offerre, unde apud scriptores sacros, & Ecclesiasticos

^u ut Genes. 4. offerre, idem est ^u frequentissimè ac sacrificare.

v. 4. & cap. 8. Dicitur *Externa*. Quia inuisibilis, est occulta, & priuata. Nomine autem Sacrificij propriè, intelligunt omnes publicum, & manifestum honorem Deo exhibitum a communi, & publico ministro.

v. 20.

Facta soli Deo. Nam multæ oblationes possunt fieri etiam hominibus. At, qui immolat Diis occidetur, præterquam Domino ^x Exod. 22. & ^y Aug. *Quis sacrificā-*

^x v. 10.

^y 10. Ciuit. 4. dum censuit nisi ei quem Deus, aut sciuit, aut putauit, aut

^z libro 1. contra finxit ^z *Damon sibi Sacrificium non exigeret, nisi vero Deo deberi sciret. Nam obsequia cætera, quæ diuinitati legis, & Pro-*

phet. 18.

^a *ausi sunt sibi etiam superbia fastu homines arrogare: rarissimi autem commemorantur, qui sibi ut sacrificaretur, cū regni potestate possent, ausi fuerunt imperare.*

Ad agnitionem humana infirmitati &c. Est hic enim omnium generalis Sacrificiorum finis. sunt nāque quasi tributa quæ Deo redduntur, in supremi recognitionem dominij, & nostræ subiectionis. *A legitimo ministro.* Non enim est cuiusque Sacrificium offerre sed publici, & certi hominis, ut patet ex praxi antiqui & noui Testamenti. Atque hinc excluduntur à ratione Sacrificij propriè dicti, multæ priuatorum oblationes soli Deo factæ ut candelarum accensio, consumptio &c.

Ritu mystico consecrata. Nam debet res quæ offertur ex prophana fieri sacra, & Deo dicata. Id enim significat *Sacrificare* id est *sacrum facere*. Atque in hoc distinguitur Sacrificium à simplici oblatione, quæ non requirit ex se ullam huiusmodi consecrationem mysticam.

tunt.

Et transmutatur. Quia exigitur ut quod offertur

plane destruat, id est desinat esse quod erat, tum ad significandam Christi mortem, tum quia est protestatio subiectionis nostræ ad Deum, & summus externus cultus, hæc autem protestatio efflagitat, ut non solum vñ rei Deo offeratur, sed ipsa substantia quoque.

^b Obijcies, mors Christi Sacrificium verè ac propriè fuit. At non fuit actio Religionis, sed Charitatis, Patientiæ, ac Fortitudinis. CAP. III.

Respondeo, propriè actum Religionis fuisse. Christus enim præcipuè seipsum obtulit, ut Sacrificium pro expiatione peccatorum totius mundi: quamvis hic Religionis actus plurimis virtutibus communicaverit: sicut & illæ religionis rationem participant. Ergo dices, Martyrum passiones erunt sacrificia propriè.

Negatur. Differunt enim à Christi morte.

Primò, quia Christus propriè Sacerdos erat, cui licebat quamlibet sibi placentem offerre hostiam. Non ita martyres.

Secundò, propriè seipsum sacrificavit, quia in eius erat potestate pro libito mori, vel non mori. Non similiter martyres.

Tertiò, quia Christus verè mystico ritu sacrificatus est: non enim casu, sed ex ipsius electione factum est, ut in die festo Paschæ & in altari crucis, manibus extensis, & extram portam vrbis pateretur.

Quartò, quia verè principalis finis mortis Christi erat ^c placare Deum generi humano. At martyrum passiones participaliter tendebant in testimonium veritatis, ut fortitudinis actus. ^c Coloss. I. v. 20.

Partitiones Sacrificij.

CAP. IIII.

Sacrificiū
diuiditur
ratione

formę in

Holocausta, proprię in reuerentiam diuinę Majestatis, & ideo tota cremabantur, vt resoluta per vaporem, fursum ascenderent, in signum quod quidquid habemus, Dei est.

Hostias pro peccato, scilicet in expiationem peccatorum & hæ partim cremabantur, partim à Sacerdotibus in atrio comedeantur varię pro diuersitate peccatorum, & personarum.

Hostias Pacificas, partim cremabantur, partim à Sacerdotibus, & donoribus comedeantur.

pro Beneficio
accepto, &
hæc debe-
bant ipso
die Sacrifi-
cij cōsumi
per ignem.

Victimas seu hostias, nempe Sacrificia ex animantibus.

turturibus.
columbis.
passeribus.
ouibus.
capris.
bobus.

pro accipienda
Beneficio, &
poterāt dif-
ferri consu-
mandę in
crastinum.

materię in

Immolationes: Sacrificia ex rebus inanimatis solidis vt farina, pane, sale, thure, &c. quamuis immolandi vocabulum, deinde ad omne genus Sacrificij fit deriuatum.

Libamina, Sacrificia rerum liquidarum, vt vini, aquę, &c.

Primum ratione dignitatis erat Holocaustum, secundum Sacrificium pro peccato, tertium pro beneficio accepto, quartum pro beneficio accipiendo.

Primò, enim obligamur, honorem Deo deferre

ob ipsius infinitam maiestatem. 2. ob offensam in eum commissam. 3. ob acceptum beneficium. 4. ob accipiendum.

^a *Holocausto*, significatur status perfectorum, qui se totos Dei obsequio consecrant. *Sacrificio Pacifico*, status proficientium, qui Deo gratias agunt pro accepta iustificatione ac petunt perseverantiam in bono: Et sicut huius Sacrificij erant tres partes, vna cremabatur Deo, altera comedeatur à Sacerdote, tertia ab offerente: ita perseverantia in bono acquiritur gratia Dei, ministerio Sacerdotum, & merito proprio operum bonorū. *Per sacrificium pro peccato*, significatur status incipientium seu Pœnitentium. Et quia iustificatio à peccatis nequit proprijs acquiri meritis, sed sola Dei gratia per ministerium Sacerdotum, idcirco huius vna sacrificij pars offerebatur Deo, altera Sacerdoti cedebat, nulla offerenti.

^a *D. Thom. 1.*

^{1. q. 102. ar. 3.}

Missam sacrificium esse.

CAP. V. & VI.

^a CAP. V.

^b *Formula*

Missæ pro Ec-

clesia wisem-

bergensi à Lu-

thero edita an-

1513. admittit

Introitum cum

Psalmo, Kyrie

eleison cum

Gloria in ex-

celsis, Collectā

cum lectione,

^a ^b *EGANT* ^b Hæretici omnes neotērici, affirmant omnes Catholici Hæc de materia scripserunt Ekus tribus libris de Sacrificio Missæ, Clichtoveus in propugnaculo Ecclesiæ libro. 1. Gaſpar Schazgerus tractatu de Miſſa, Ioannes Faber. 2. 4. & 5. libro de Miſſa, & Eucharistiā, ^c Ioannes Roſſenſis ^d Caietanus ^e Martinus Peresius, ^f Driedo, & Catharinus, Dominicus à Soto 4. dist.

Graduale cum Alleluia? Proſas paucas, Euangelium, Symbolum oblationem vero execratur. Calvinus. 4. Inſt. 18. §. 1. & 2. &c.

^c *libro de viſibili Sacerdotio.* ^d *tractatu de Sacrificio Miſſæ.*

^e *libro de traditionibus par. 3. conſiderat. 4.* ^f *de Scriptur. & Eccleſiaſt. dogm. cap. 4. par. 2.* ^g *libro de veritate incruenti Sacrificij Novi, & æterni Teſtamenti.*

DE SACR. MISSÆ

^a *Apolog. pro Concil. Trid.* ^h 13. q. 2. ⁿ Tiletanus, ⁱ Tapper, ^k Pighius, ^j Antonius Demochares, ^m à Castro, ⁿ Gaspar Casalius, Hosius cap. 41. Confessionis Polonicæ, Lindanus. 4. Panopliæ. 37. & seqq. Canus 12. de locis 13. 16. ^x 2. *Hierarch. Eccles.* 5. ^l *libri 4. de Sacrificio.* batum sententia Catholica Primo.

^o *Melchisedech Rex Salem protulit panem, & vinum* erat enim Sacerdos Dei altissimi, Genesis P 14. At Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Psal. 109. v. 5. & non secundum Aaron, vt docet Paulus Hebræor. 7. Ergo debuit sacrificium instituire incruentum, & sub specie panis, & vini.

ⁿ *Libri tribus de Sacrificio Missæ.* Secundò saltè fuit Melchisedech in illa cæremonia panis, & vini figura manifestissima Christi instituentis Sacramentum Eucharistiæ in pane, & vino ex communi consensu PP. Sed Melchisedech panem, & vinum obrulit, vt Sacerdos Dei altissimi, ac proinde verè sacrificauit. Igitur & Christus in institutione Eucharistiæ, vt Sacerdos egit ac verè sacrificauit, alioquin non rectè figuram illam impleuisset.

^o *CAP. VI. P v. 18. מלך צדק שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עילין*
umelci-tsedek melech scalem hosi lechem vaiain, velus choen leel gelio
Et Melchisedech rex Salem eduxit panem & vinum, Et ipse Sacerdos Deo Altissimo.

Tertiò, Sacerdotium Melchisedech, fuit vnus tantum hominis cui nullus succederet, & similiter Sacerdotium Christi, Hebræor. 7. duraturum equidem in æternum, id est, in aliud nusquam mutandum, sicut mutatum est Sacerdotium Aaronicum. At Sacerdotium Christi, nequit ociosum esse, ergo & Sacrificij ritus semper durare debet, sed sacrificium crucis semel tantum fuit peractum, nec repeti amplius potest. Igitur aliud institutum est, semper offerendum: Nullum autem assignari potest nisi Eucharistiæ. Ergo, &c.

Respondent Primò, in vulgata editione haberi quidem verbum *offerendû*, in Hebræo Chadzo, & Græco, verbum *proferendû* quod simpliciter significat educere, vel depromere.

Contra, vulgata editio habet etiam verbum, *proferendû* quod pro loci exigentia sæpe vsurpatur

pro, adductione hostie ad immolationem Iudicium 9. v.

19. וַיֵּצֵא אֱלֹהֵי אֶל־תַּחַת הָאֵלֶּה וַיֵּצֵא אֱלֹהֵי אֶל־תַּחַת הָאֵלֶּה: *Vaiioſe Elau*

el-thachath haelab vaioggeſc. Et eduxit ad eum ſub quere-

cu, & obtulit, vbi vides verbum וַיֵּצֵא hoſi ſignifi-

care educere ad immolandum: ſicut verbum הָנִיזְהוּ heni in Kal הָנִיזְהוּ

Genef. 4. וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא Cain de fructu ter- iatſa & ſigni-

re, oblationem Domino, & Abel. הָנִיזְהוּ heni, adduxit ficat, exire.]

ipſe etiam de primogenitiſ. In loco autem Genefis 14.

debere idem verbum וַיֵּצֵא hoſi accipit pro offer-

re: hinc patet quod alioquin hæc tota clauſula: Vide plura

Erat enim Sacerdos, &c. nihil eſſet ad rem. tom. 1. libro 1.

Respondent ſecundò, Panem, & vinum fuiſſe pro-

de Verbo Dei

lata non Deo, ſed Abrahæ, ac ſociis vt reſicerentur cap. 12. in ex-

Contra 1. nulla ratio inerat, vt hac ratione daren-

plicatione loci

Abrahæ, ac ſociis. Nam & ſpoliis onuſti, & ci-

bo reſecti antequam occurreret Melchifedech, de-

ſcribuntur. 2. cum ſcriptura nobis deſcribat tot in

locis ſacrificium Melchifedech diſtinctū ad Aaro-

nico, debuit exprimere quale nam illud eſſet. Nul-

libi autem expreſſit niſi in hoc loco, oportet ergo

intelligere per panem, & vinum, non cibos proph-

anos ſed Deo oblatos. 3. ſi vera eſſet aduerſariorum

reſponſio nulla ratio reddi poteſt quare ſubiunga-

tur: Erat enim Sacerdos Dei altiſſimi.

Respondent tertio, non eſſe in textu Hebræo

particulam rationalem enim, ſed וַיֵּצֵא, coniuñti-

uam. Et, contra vim rationalis etiam habet וַיֵּצֵא

de tom. 1. vt ſupra.

Respondent quarto, dici Sacerdotem Dei altiſſi-

mi quia bendixit Abrahæ, non quia obtulit pa-

nem, & vinum.

Contra 1. in Hebræo poſt illa verba eſt. Erat enim

Sacerdos Dei Altiffimi, eſt accentus ſophpaſuch in-

dicans ibi periodum terminari: quare nequit cum

ſequentibus coniungi. 2. Abraham erat etiam Sa-

cerdos: obtulit enim ſacrificia plurima per ſeipſū.

Ergo ſi ei bendixit Melchifedech, certè quia erat

maior Abrahamo, debuiſſet igitur ſcriptura red-

dens huius benedictionis rationem, ſi vera eſſet

DE SACR. MISSÆ

sententia aduersariorum, dicere: quia erat Sacerdos maior, benedixit, &c. & non simpliciter, quia erat Sacerdos: alioquin nulla sufficiens assignaretur ratio huius benedictionis. 3. PP. communi consensu panem & vinum Melchisedech referūt, vt typum, ad oblationem Christi in Eucharistia.

In canone Missæ legimus: *supra qua propitio ac sereno vultu aspicere digneris, & accepta habere, sicut accepta habere dignatus est munera pueri tui iusti Abel & sacrificiū Patriarcha nostri Abrahæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, quod nisi intelligatur Sacrificiū panis, & vini, non cōstabit quare producat ibi Melchisedech. Nec enim constat aliud protulisse sacrificium. Hanc totam particulā refert Ambrosius, vnde liquet antiquissimam esse.*

^t 4. de Sacramen. 6.

^u 4. Stromat. non procul à fine.

^x 2. epist. 3. postquam citasset illa verba Psalmi: Tu es Sacerdos in æternum secundum, &c.

^y 5. demonstr. cap. 3.

^z 5. Sacram. I. in 5. ad Hebræos exponens illud, Tu es Sacerdos in æternum.

^v Clemens Alexandrinus: Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei altissimi, qui vinum, & panem sanctificatū dedit nutrimentum in typum Eucharistia.

^x Cyprianus: Qui ordo (secundum Melchisedech) Hic est de Sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem, & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Iesus Christus? qui sacrificium Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est panem, & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem.

^z Eusebius Cæsariensis: Quemadmodū ille (Melchisedech) qui Sacerdos gentium erat, nusquam videtur sacrificiis corporalibus functus, sed vino solo & pane dum ipsi Abraham benedicit: ita sanè primus ipse Saluator, ac Dominus noster, deinde qui ab eo profecti sunt Sacerdotes, in omnibus gentibus spirituale secundum Ecclesiasticas sanctiones Sacerdotij munus obeuntes, vino, ac pane, corporis illius, & salutari sanguinis mysteria representant: quæ sane mysteria Melchisedech tanto ante spiritu diuino cognouerant, & rerum futurarum imaginibus usus fuerat.

^z Ambros. Cognouimus Sacramentorum istorum figuram Abraham temporibus præcessisse, quando obtulit Sacri-

scium Sanctus Melchisedech. Item, ^a Constat secundum victimas perisse, quae fuerunt in ordipe Aaron. Sed manere Melchisedech institutum, quod toto orbe terrarum in Sacramentorum erogatione celebratur.

^b Epiph. Quod sanè (scilicet Sacerdotiū Melchisedech) nunc viget in Ecclesia à Christo, & huc usque, dum non amplius semen secundum successionem eligitur, sed forma iuxta virtutem queritur.

^c Hieron. Recurre ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem huius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Christi panem, & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine, & corpore dedicauit.

^d Chrysosto. Postquam Melchisedech Rex Salem panem, & vinum attulit (erat enim Sacerdos Dei altissimi) ab illo Abraham accepit oblata.

August. ^e Nouerunt, qui legunt, quid protulerit Melchisedech: quando benedixit Abraham, & iam sunt participes eius: vident tale Sacrificium, nunc offerri toto orbe terrarum.

Theodoret. ^f in Psal. 109. & Leo magnus serm. 2. de anniuersario Assumptionis ad Pontificatum. Arnobius in Psal. 109. Eucherius lib. 2. cap. 18. in Genesim. ^g Primalius: Quare secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron dicatur existere Sacerdos, diuersa causa existunt: & prima quidem est quia Melchisedech secundum legalia mandata non fuit Sacerdos, sed secundum cuiusdam singularis Sacerdotij dignitatem, panem offerens Deo, non brutorum animalium sanguinem: in cuius ordine Sacerdotij Christus factus est Sacerdos, non temporalis, sed aeternus: nec offerens victimas legales, sed instar illius, panem, & vinum, carnem videlicet, & sanguinem.

Calliodorus ^h Quem ordinem Melchisedech per mysticam similitudinem iustissimus Rex instituit, quando Domino panis & vini fructus obtulit. Constat enim secundum victimas perisse, quae fuerunt ordine Aaronis & Melchisedech manere potius institutum, quod toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.

^b haesi. 55.

^c Epistola ad Marcell. ut mīgret Bethlehē.

^d homil. 36. in Genes.

^e 1. contra aduersar. legū, & prophetar. cap. 20.

^f Inuenimus Melchisedech Sacerdotem, & Regem esse, & offerentem Deo non sacrificia ratione caretia, sed panem & vinum.

^g in 5. ad Hebraeos.

^h in Psal. 109.

DE SACR. MISSÆ

ⁱ 4. *id.* 14.

ⁱ Damasc. *Mensa illa* (Melchisedech scilicet) mysticam hanc adumbrabat, quemadmodum, & Sacerdos ille veri Pontificis Christi figuram, & imaginē præseferebat.

^k in 5. ad Hebræos.

Oecumenius: ^k Melchisedech fuit primus qui hostiam sine sanguine panem, inquam, & vinum obtulit, & infra. Non ad ipsam tantum, quæ à Deo semel facta est hostiam, & oblationem dixit, in æternum: sed ad nostri temporis Sacerdotes inspiciens per quos Christus & sacrificat, & sacrificatur, quisque eis in mystico illo convivio, ac cæna Sacerdotij huius tradidit formulā: Theophylact. & Anselmus in 5. ad Hebræos.

ⁱ Calvin. 4. *Instit.* 18. §. 2.

Respondent ⁱ quinto, Apostolum, Hebr. 7. loquens exactè de Melchisedech, nihil dixisse de oblatione panis & vini.

Sed id fecit tum quòd solum vellet probare excellentiam Sacerdotij Christi supra Leuiticum, quæ non adeo clarè constabat ex illa oblatione, quam ex benedictione, qua benedixit Melchisedech Abraham: tum quòd ex industriâ illam prætermiserit, vel ob incapacitatem Hebræorum illorum, vel quia id prolixiorē requireret expositionē, quam pateretur locus propterea siquidem dixit: ^m De quo grandis nobis est sermo, & ininterpretabilis ad discendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

^m τοῦ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δύσπρητον τοῖς λέγειν, ἐπεὶ τῶν ἀποὶ κατὰ τὴν αἰσῶν.

ⁿ Kemnit pag. 750.

Respondent ⁿ Sextò, ex figuris non licet fabricare dogmata, nisi sint in scripturis clarè explicata. At nullibi explicatur illa oblatio panis, & vini Melchisedech.

Negatur Maior 1. quia sufficit communis explicatio Ecclesiæ. 2. sufficit evidenter deduci ex scriptura. At si Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, debet in Sacerdotio convenire cum illo, id est in eo quod est proprium Sacerdotij Melchisedech: scilicet oblatione panis, & vini. Nam quod decimas acceperit, convenit cum Leuitis, quod non fuerit oleo unctus, aut alterius successor, convenit cum Abele, quod sine genealogiâ describatur convenit cum Eliâ.

Respon-

Respondent ° Septimò, Typus Sacerdotij Melchisedech consistit, vt diximus in his quæ communia non habet cum Aaronico. At Sacrificium panis & vini quotidianum fuit in Aaronico sacerdotio.

Ad Minorem, magnum esse discriminē inter oblationem panis ac vini Melchisedech, & Aaron. 1. quia in Aaronico Sacerdotio erat P pars quædam, & quasi condimentum alterius sacrificij non autem Sacrificium principale. At in Melchisedechico erat principale. 2. in Aaronico semper conspergebatur oleo, & vt plurimum inde fiebant lagana, non autem in Melchisedechico.

Respondent 9 Octauò, Melchisedech obtulisse panem, & vinum. At iuxta nos non est panis, & vinum in Eucharistia.

Ad Minorem dico, sufficere repræsentari Christum sub specie panis, & vini, sicut & repræsentabatur in Sacrificio Melchisedech. Quod autem substantia interior sit diuersa, non refert: quia repræsentatio in accidentibus, non substantia est: debuit tamen alia esse in Sacrificio Christi, quia augustius est sacrificio Melchisedech.

Respondent 4 Nonò, ° R. Salomon, ° Ambros. Augustinum in qq. veteris, & noui Testamenti, Iosephum Chrysost. docere Melchisedech dedisse panem, & vinum Abrahæ.

Sed R. Salomon fuit apertè Christianis aduersus: Author qq. veteris & noui Testamenti non est Augustinus: & quidquid dicant isti omnes, nos minimè negamus dedisse panem, & vinum Abrahæ ac socijs, non quidem in refectionem vt vult R. Salomon, sed vt consumerent panem, & vinum prius oblata Deo.

Respondent u Decimò, vt Christus sit Sacerdos in æternum, non esse necesse quotidie per ministros offerre. 1. quia x Paulus ait Christum non esse talem Sacerdotem qui offerat sæpius seipsum. 2. quia dicitur Sacerdos in æternum, quòd viuat in æternum. 3. quia virtus vnice oblationis eius

Tom. III.

FF

° Kenn. ibid.

P Nam iisdem Scriptura locis iubentur offerri Agni, aut vituli & cum eis simila, ac libamentum.

9 Illyric. Apolog. Confess. Antuerpiens. cap. 25.

° Martyr. in 1. Corinth. 5.

° in 14. Gen.

° libris de Sacramen.

v Kennis.

pag. 742.

x Hebraor. 7. vers. 27.

DE SACR. MISSÆ

semper durat. 4. quia semper in cœlo intercedit pro nobis. 5. quia per ipsum habemus semper accessum ad patrem. 6. quia Christus in perpetuum saluare potest, & saluat.

Negatur Propositio. Ad primam probationem, loqui Paulum de cruenta oblatione crucis. Nam alioquin quod necesse sit seipsum quotidie offerre vt sit in æternum Sacerdos, ipsemet Paulus satis declarat, cum postquam dixisset Christum esse Pontificem, & Ministrum Sanctorum, atque Ecclesiæ, tabernaculi scilicet quod fixit Deus, & non homo, subiungit: *⁊ Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur, unde necesse est, & hunc habere aliquid quod offerat*: quibus concludit Christum debere aliquid habere quod offerat vt dicatur Sacerdos: sicut obseruat D. Thomas in hunc locum. Hoc verò esse aliquid cœleste, patet ex his: *⁊ si ergo esset super terram*, id est, si hostia immolanda esset, aliquid terrenum vt oues, & boues, non esset Sacerdos (scilicet Christus) cum essent qui offerrent secundum legem munera: id est, non esset noui necessitas Sacerdotij: cum sine ipso sint qui offerant huiusmodi terrena munera. Vult ergo Paulus Christum, quod sit semper Sacerdos, aliquid offerre non terrenum sed cœleste, nimirum corpus, & sanguinem.

*⁊ v. 4. εἰ μὴ ὅς
ἢ ἐπὶ γῆς ὅς
ἂν ἢ ἱερὺς ὄν-
των τῶν ἱερῶν τῶν
προσφερόντων
ἡ τὸν τόμον τοῦ
δῶρου.*

Ad secundam probationem, requiri quidem vitam æternam vt dicatur Sacerdos in æternum Christus: sed non sufficere, alioquin omnes Leuitici Sacerdotes dicerentur post Resurrectionem Sacerdotes in æternum, quia Sacerdotium habuerunt, & in æternum viuunt: requiritur etiam ergo vt viuens fungatur Sacerdotio in æternum. Sicut nequit Rex dici per 30. annos, qui nec regnauerit, nec regnare potuerit nisi vno die, etiam si per 30. vixerit annos. Paulus autem non probat Sacerdotium æternum ex vita æterna Christi, sed ex vita æternâ probat, posse illum perpetuo fungi Sacerdotio, nec opus esse, vt ei aliquis succedat.

Ad tertiam non sufficere, alioquin Sacerdotium,

& Sacrificium Noë dici possent æterna, quia effectus huius Sacrificij semper manet, nimirum nusquam rediturum diluvium.

Ad quartam, vel volunt Christum, per orationem, solum intercedere pro nobis, & ideo dici Sacerdotem, & ita quisvis laicus dici poterit Sacerdos, cum orat: vel intercedere per oblationem veram perpetuam: & hoc est, quod intendimus, vel solum quia representat assidue patri passionem suam: Sed hoc nequit proprie Sacerdotium dici. 1. quia sequeretur Christianam Religionem non esse amplius in terris. ^a ^a *Hebraeor. 7.* Nam translatō Sacrificio, necesse est legis quoque translationem fieri. 2. non esse in cœlo nudam veritatem, sed figuras, ac cæremonias: omnia si quidem Sacrificia proprie dicta, debent esse representatiua Sacrificij crucis, & quædam Religionis cæremoniz: vel denique, improprie tantum offerri Sacrificium in cœlo. Sed si velint nec etiam nisi improprie offerri in terris, sequeretur Christum non nisi improprie Sacerdotem esse: quod absurdissimum est.

Ad quintam, solutio eadem.

Ad 6. probare quidem Christum esse Salvatorem sed non probare esse Sacerdotem. Porro dicitur Christus Sacerdos in æternum: non quod Sacrificium eius sit durationis infinitæ: sed, quia durabit quoadiu Sacrificium proprie dictum necessarium erit, nec vltimum in aliud sit transmutandum.

*Probatur Sacrificium Missæ ex figura
Paschalis Agni.*

CAP. VII.

CELEBRATIO Paschalis Agni erat expressa celebrationis Eucharistiæ figura: (quamvis non negemus significasse etiā immolationem in cruce.) Sed Paschalis Agni celebratio erat immolatio victimæ oblata.

F f ij

DE SACR. MISSÆ

Ergo & Eucharistiæ celebratio erit quoque immolatio victimæ Deo oblatæ : vt figura figura-
to respondeat. Probatur Maior. 1. nos Apo-
stolus hortatur ad epulas, quia Eucharistiæ ci-
bum vocat Paulus ^a Pascha. 1. Corinth. 5. cuius
rei nulla ratio reddi potest, nisi quia Agnus Pascha-
lis erat Eucharistiæ figura. 2. quia continuo post
Agni cæremoniam Paschalis, subiunxit Dominus
Eucharistiæ celebrationem, certè vt ostenderet
per Eucharistiam impleri figuram Paschalis Agni.
Nam sicut Agnus Paschalis immolari debebatur.
14. die mensis in memoriam transitus Domini, &
liberationis populi ex Ægypto quasi peregrino-
rum viaticum, non nisi à puris comedendum, ita
Eucharistia, eadem celebrata est die in memo-
riam transitus Domini ex hoc mundo & libera-
tionis nostræ à potestate Sathanæ, non nisi à mun-
dis sumenda, vt viaticum peregrinationis huius vi-
tæ 3. ex PP. Tertull. 4. in Marcionem exponens il-
lud: ^b Desiderio desideravi hoc Pascha, &c. Professus
(scilicet Christus) se concupiscentia concupisse edere,
Pascha ut suum (indignum enim ut quid alienum concu-
pisceret Deus) acceptum panem corpus suum fecit &c.
Cyprian. libro de vnitæ Ecclesiæ probat non pos-
se extra Ecclesiam māducari vtiliter Eucharistiam,
quia scriptum est de Agno Paschali: In domo vna
comeditur.

^a Postquam
enim dixisset
u. 7. Pascha no-
strum immola-
tus est Christus
παῖχα ἡμῶν
ἀντὶ ἡμῶν pro
nobis, ἵνα ὅτι
χρὶς ὁς subiun-
xit excitans fi-
deles ad Encha-
ristiam: itaque
epulemur in a-
zimis sincerita-
ti, & veritati,
ὡς τοι ἰορδάνῃ
ῥοῇ, ὃν ἀνέμοις
ἐκλεπτειναι, καὶ
ἀλλοθίας.

^b Luca 22. v.
15.

^c in 1. Luca.

^c Ambrosius: quando (inquit) sacrificamus, Christus
adeſt, Christus immolatur: etenim Pascha nostrum immo-
latus est Christus.

^d orat. 2. de
Pasch.

^d Nazianz. exponens Agni Paschalis cæremo-
nias, ait imperasse Deum immolari ad vesperam
Agnum, quia Christus ad vesperam Sacramentum
corporis sui discipulis tradidit.

^e tract. 2. in
Exod.

^e Gaudentius: ^e In umbra illius legalis Pascha, non
vnus agnus occiditur: sed plures. Singuli enim occideban-
tur per domos, nam sufficere vnus non poterat vniuersis.
Et infra: Idem per singulas Ecclesiarum domos in mysterio
panis, & vini reficit immolatus, vivificat creditus, conse-

crātes sanctificat consecratus, hac Agni caro, hic sanguis est.

Hieron. ¹ Postquam typicum Pascha fuerat imple- ¹ in 26. Math.
tum, & Agni carnes cum Apostolis comederat: assumis pa-
nem qui confortat cor hominis, & ad verum Pascha trans-
greditur Sacramentum.

Chrysosto. ³ Fuit quidem aliquando Pascha Iudai- ³ homil. de
cum, sed exemptum, & euacuatum est, Pascha spiritualis proditiōe Iu-
aduentu, quod Christus tradidit. Nam cum manducarent de tom. 3.
& biberent, accepit panem, & fregit, & dixit: Hoc est
corpus meum. August. Aliud est Pascha quod illi de oue
celebrant, aliud quod nos in corpore, & sanguine Domini
accipimus.

Leo. ^h vetus Testamentum consummabat (scilicet ^h serm. 7. de
Christus Sacramentum instituens Eucharistia) & Passione Do-
nouum Pascha condebat, Discumbentibus enim secum dis-
cipulis, &c.

Isichius libr. 2. in Leuiticum. cap. 8. Gregorius
homil. 22. quā totam Agni Paschalis cœremōniam
exponit accommodatē ad Eucharistiam.

Bedarū 22. Lucæ, Anselm. in 26. Mathæi Ruper-
tu s lib. 2. in Exodum. 6.

Minor argumenti probatur 1. ex Exodi 12. ⁱ Im- ¹ v. 21.
molate Phase Et infra. ^k Victima transitus Domini est. ^k v. 27.
2. ex Numeror. 9. ^l Ecce quidam immundi super ani- ^l v. 6 & 7.
mā hominis, qui non poterant facere Phase, in die illo acce-
dentes ad Moysen, & Aaron dixerunt: Immundi sumus
super anima hominis, quare fraudamur, ut non valeamus
oblationem offerre Domino in tempore suo inter filijs
Israël. Item: ^m si quis mundus est, & in itinere non ^m v. 13.
fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa
de populis suis, quia Sacrificium Domino non obtulit tem-
pore suo. Vbi vides Agnum Paschalem vocari sa-
crificium & oblationem. 3. ex Marci 14. ⁿ Primo ⁿ v. 12.
die azimorum quando Pascha immolabant.

Nec obstat offerri Agnum etiam à non Sacer-
dotibus. Nam hoc sacrificium fuit institutum an-
tequam familia Aaron determinaretur ad Sacer-
dotium: & ideo, quantum ad hoc sacrificium, man-
sit antiquum priuilegium, ut omnes patres familias

DE SACR. MISSÆ

Sacerdotio fungerentur. vide Philonem libro. 1. vitæ Mosis.

Obiicitur Primò Augustinus qui libro de vnitæ Ecclesiæ, & contra literas Petiliani docet non posse duci firmum ex figuris argumentum.

o cap. 6. in re-
sponſione ad 6.
P cap. 13.

Responsio o supra. Nam & ipsemet August. P libro eodem de vnitæ Ecclesiæ, probat ex parabola zizaniorum Ecclesiam constare ex bonis & malis.

Secundò, si vera est maior nostri argumenti, non respondebit figura figurato. 1. quia immolatio Agni cruenta erat. 2. à multitudine immolabatur Agnus: quæ non competunt Eucharistiæ. 3. non erat propitiatorium pro peccato, vt Eucharistiam dicimus: sed tantum fiebat in memoriam liberationis ex Ægypto.

Negatur Propositio. Ad primam probationem: quia Eucharistia diuersis respondebat figuris, nec vna debebat alterius destruere impletionem: propterea non posse Eucharistiam vnicuique figuræ secundum omnia respondere. respondet ergo Agnus Paschalis in quantum immolabatur, comede-
batur, celebrabatur in memoriam liberationis ex Ægypto: non autem in quantum cruenta hostia, aut non propitiatoria: quia respondet Eucharistia alia ex parte Sacrificio Melchisedech in-
cruento, & sacrificiis legis, quæ plurima pro peccato fiebant atque hinc soluitur probatio tertia.

Ad 2. solos patres familias immolasse Agnum quibus tota assiste-
bat, & consentiebat familia, his autem respondent nostri hæc in parte Sacerdotes, cum sint velut capita familiarum populi Christiani. Tertiò Agnus Paschalis fuit immolationis in cruce figura. Ergo non Eucharistiæ.

Admittitur antecedens: negatur consequens, quia vtriusque figura fuit.

Idem probatur ex figuris variorum Sacrificiorum Testamenti veteris.

CAP. VIII.

PRIMO, figura fuit institutionis Eucharistiæ Testamētum, siue fædus, quod pepigit Deus cū Iudæis Exod. 24. vt ^a supra probatum est. Sed illud actum est cum sacrificio. Nam immo-

lata fuit hostia & ex eius sanguine aspersus populus: Ergo in Eucharistia obtulit etiam corpus suum Christus, & sanguine suo aspersit, per sumptionem poculi, Apostolorum animas.

Secundò, sacrificia antiqua fuerunt figura sacrificij Eucharistiæ, vt testantur PP.

Tertull. ^b apertè dicit sacrificium Abel figuram sacrificij Eucharistiæ fuisse.

Iustinus: ^c simile (inquit) oblatio figura fuit Eucharistiæ. Chrysosto. ^d Omnia veterum sacrificia, noua superueniens gratia uno complectitur Sacrificio. August.

^e Mensa quam Sacerdos noui Testamenti exhibet, de corpore, ac sanguine suo est: id est enim Sacrificium, quod successit omnibus sacrificijs, quæ immolabantur in umbra futuri, &c.

Leo ^f Nunc carnalium Sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, una corporis, Et/ sanguinis passione domini implet oblatio: & sicut unum est pro omni victima sacrificium: ita nunc de omni gente fit regnum.

^a libro 1. cap. 3.

^b contra Iudeos cap. 1.

^c Dialog. cum Tryphone.

^d in Psal. 95.

^e 17. Ciu. 20.

^f 2 serm. de passione domini.

Ex vaticinijs Prophetarum.

CAP. IX. & X.

CAP. IX.

RIMUM, ^a libro. I. Regum. 2. quo prædicitur Heli cessaturum aliquando Sacerdotium eius, ac patrum suorum & surrecturum Sacerdotem nouum qui ambulet coram Christo Dei omnibus diebus, quod exponunt de Sacerdotio & sacrificio Christianorum, ^b Cyprianus, ^c Augustinus, ^d Euseb. ^e Gregorius, Beda, Eucherius.

^b 1. contra Iudeos. 17.

^c 17. Ciuit. 5.

^d 4. demonstr. 26.

^e in hunc locum.

Nec dicas impletum in Samuele, & Sadoch substituto in locum Abiathar. Nam minimè propterea cessauit Sacerdotium patrum Heli nimirum Aaronicum.

Secundum, Prouerbiorum 9. *Sapientia edificauit sibi domum, immolauit victimas, & posuit mensam suam.* de quo Cyprianus: ^t *Per Salomonem Spiritus sanctus typum Domini Sacrificij præmonstrat, immolata hostia, & panis, & uini, sed & altaris, & Apostolorum faciens mentionem.*

^t 2. epist. 3.

^s v. 21.

ⁿ 1. demonstr.

6.

ⁱ in 19. Isaie.

Tertium, Isaie 19. ^s *Cognoscens Egyptij Dominum in die illa, & colent eum in hostijs, & muneribus.* De Sacrificio Eucharistiz exponunt ⁿ Eusebius, ac ⁱ Hierony. & rectè: cum enim in eo fiat loco altaris mentio. Altare verò necessarium non sit in Sacrificio spirituali, nequit hoc vaticinium ad spirituale sacrificium referri.

^k v. 21.

Quartum, Isaie ^k 66. *Et assumam ex eis Sacerdotes & Leuitas, dicit Dominus: ibi agitur de Testamento nouo. hic autem locus exponi nequit de solo Christo, quia loquitur in plurali numero; neque respectu spiritualis hostiz, quia non dixisset assumam ex eis: cum omnes possint huiusmodi hostiam spirituales offerre: neque respectu solius muneris præ-*

dicandi, & ministrandi Sacramenta: si enim deest Sacrificium, quomodo dici poterunt Sacerdotes?

Quintum, Daniëlis ^l 9. & ^m 12. quo dicitur ^l v. 27. Antichristus ablaturum iuge Sacrificium: loquitur ^m v. 11. enim ibi Daniel de Antiocho, ut figuram Antichristi gerente, alioquin falsum esset ipsum, de quo agit pugnaturum contra omnes Deos, & ipsum Deum patrum suorum, id siquidem nusquam Antiochus fecit. Nec per iuge Sacrificium poterit ⁿ intelligi ⁿ ut intelligit *Kemnitius p.* spirituale sacrificium, nempe verbi, & Sacramentorum ministratio: tum quia nusquam absolute ac in numero singulari appellatur sacrificium in scriptura: quia reuera tale non est: tum quod apud Iudæos, iuge sacrificium non erat prædicatio verbi, aut ministratio Sacramentorum: sed ^o duo agni quotidie in holocaustum immolati.

^o Exod. 29.
v. 38. Et Num.
28. v. 6.
P CAP. X.
q v. 10. &
II.

Sextum, p Malach. 1. ^q Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & manus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim Solis, usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Hic oblatio nequit intelligi de sacrificio Iudæorum, quia dicitur à gentibus offerenda, & opponitur sacrificijs Iudæorum.

Neque de sacrificijs Gentilium piorum ut Melchisedech, Iob, &c. quia hi pauci erant. At dicitur in omni loco offerenda. Qua ratione nec de sacrificio Christi in cruce accipi poterit, cum id non nisi in vno loco, & semel fuerit peractum.

Neque de sacrificio Idololatrarum, non est enim mundum sed pollutum.

Neque de sacrificio improprie dicto: Primò quia in Hebræo est vox מִנְחָה proprie significans certum genus sacrificij externi ex simila, oleo, & thure confecti.

מִנְחָה
מִנְחָה טֹהַר min-
chah teorah
oblatio munda.

Secundò quia dicitur hæc oblatio, munda, scilicet in oculis Dei: distinguitur enim ab oblationibus quæ vitari poterant ab offerentibus. At iuxta ad-

DE SACR. MISSÆ.

versarios omnia nostra opera sunt immunda corā Deo, & quidquid sit, possunt pollui à nobis. Igitur hīc nō agitur de hostia operum nostrorum, sed de aliquā propriē dicta. 3. describitur hæc hostia vt noua: his verbis: *Non accipiam munus de manu vestra.* At Sacrificium nostrorum operum semper fuit in vsu, ergo non loquitur de eo, sed de Sacrificio aliquo propriē dicto in Ecclesia, quod si non est Eucharistia nullum erit. 4. dicitur glorificandus Deus per hāc oblationem à gentibus, sicut cōtemnebatur à Sacerdotibus Iudaicis in sacrificijs. At Iudaici Sacerdotes illum spernebant in sacrificijs publicis, & propriē dictis. Igitur & gentes illum glorificaturi prædicantur publico & propriē dicto sacrificio. 5. non quoscumque Iudæos reprehendit Dominus sed Sacerdotes propriē dictos. * *Ad vos ò Sacerdotes* (inquit) *qui despiciitis nomen meum,* &c. Igitur & de Sacerdotibus propriē dictis loquitur, cum ait à gentibus sibi offerendam hostiam mundam: vnde exponens * cap. 3. à quibus offerenda esset: *Purgabit* (inquit) *filios Levi,* & *colabit eos,* &c. At nequēūt esse Sacerdotes propriē dicti, & non esse sacrificium propriē dictum. 6. ex PP. Iustinus: * *De nostris* (inquit) *gentium qua in omni loco offeruntur sacrificijs, hoc est pane Eucharistia, & poculo similiter Eucharistie iam tum locutus Malachias prædixit, nos quidem glorificare nomen eius, vos autem prophanare.* Quod autem ibidem addit Eucharistiam fieri in memoriam passionis Christi, & in gratiarum actionem, non significat loqui Malachiam de sacrificio spiritali: sed tantum declarat causam finalem Sacrificij tanti.

* v. 6.

* v. 3.

* Dialogo cū Tryphone.

* 4 cap. 32.

Irenæus * *Eum qui est ex creatura, panem accepit, & gratias egit: dicens: hoc est corpus meum: Et calicem similiter qui est ex creatura: qua est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui Testamenti, nouam docuit oblationem.* At si de oblatione eleemosynæ loqueretur (vt vult Kemnitius) nouam non potuisset illam appellare: Deinde subiungit: *Quam Ecclesia ab Apostolis accipiens offert Deo in vniuerso mōdo ei, qui ali-*

Tertull. 7 In omni loco offertur Sacrificium nomini 7 3. contra
meo, & Sacrificium purum, gloria scilicet relatio, Et be- Marcionem.

**7 3. contra
Marcionem.**

מקור
מנש לשמי
ומנחה muk-
tar mugasc lif-
mi uminchah
suffigamentum
oblatum nomi-
ni meo,
oblatis טהורה
tehorah mun-
da.

^a I. demonstr.
vls.

^b cap. 6.
^c in Psal 95.

DE SACR. MISSÆ

^d 18. Cis. 36. *tempurum, vocat sacras preces, que post hostiam offeruntur.*
^d August. Hoc sacrificium, per Sacerdotes secundum ordinem Melchisedech, cum in omni loco à solis ortu, usque ad occasum Deo tam videant offerri: Sacrificium Iudeorum, de quibus dictum est: Non est mihi voluntas in vobis, iam cessare, negare non possunt, aut alium Christum expectant.

^e 4. f. d. 14. Theodoret in Malachiam. ^e Damasc. Hoc illud est purum, & incruentum sacrificium, quod à Solis ortu, usque ad occasum Dominum oblatum iri per prophetam prædixit.

Obiicitur primò prædici quidem futurum in Ecclesia Sacrificium, tamen non exprimi quale sit. At inuenimus in Testamento nouo sacrificium fidei esse spirituales actiones. Ergo de illo Malachias loquitur.

Respondeo, ad Maiorem, loqui Malachiam de sacrificio propriè dicto, non tamen de cruento crucis: ac proinde necessario deduci, aut mentiri, aut loqui de Eucharistia: quia præter eam nullum est sacrificium propriè dictum.

Ad Minorem, has quidem hostias dici Sacrificium sed impropriè.

^f v. 2. מַסַּחַת
 בְּפִי מִנְחָה
 עֶרֶב masath
 capai min-
 chat-garef ele-
 uatio volarum
 mearum Sacri-
 ficiū vespere.
 § 3. v. 39. &
 40.

Secundò, vocem *Minchah* accipi in scripturis pro Sacrificio spirituali. Nam eadem vox habetur in Psalmo 141. ^t Eleuatio manuum mearum Sacrificium vespertinum.

Negatur propositio. Ad probationem: ibi Sacrificium propriè etiam accipi. Nec enim dicere voluit David, eleuationem manuum suarum esse sacrificium: cum eleuatio manuum omni tempore fieri possit, sed orat, vt gratam Deus suam habeat orationem, sicut habere solet gratum sacrificium vespertinum. Quod § Daniel clarius expressit: In animo contrito (inquit) & in spiritu humilitatis suscipiamur, sicut in holocausto arietum, &c.

Idem probatur ex 4. Ioannis.

CAP. XI.

IOANNIS cap. 4. ^a Domine (inquit ^a v. 19. κύριε, Samaritana ad Christum) video quia διωξὼ ὅτι ἀπο-
Propheta estis. Patres nostri in monte hoc φήμις εἶ σὺ.
adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroso- v. 20. οἱ πατέ-
lymis est locus ubi adorare oportet. ρες ἡμῶν ὅτι τῷ

Pet adorare debet intelligi sacrificare: tum quia proponit Samaritana quæstionē de Schismate inter Samaritanos, & Iudæos, hoc autem erat, ^b testis Iosepho, quod Samaritani templum ædificassent in monte Garizim, atque in eo Sacrificandum esse contenderent. Iudæi contra docerent in solo Hierosolymitano sacrificandum esse templo: tum quia loquitur Samaritana, de adoratione certo alligata loco: quæ nulla vigeat inter Iudæos nisi ratione sacrificij: hinc Ioannis 12. ^c dicuntur Gentiles ascendisse ut orarent in die festo & ^d Actor. 8. Eunuchus, venisse in Hierusalem adorare.

Vt autem Dominus satisfaceret quæstioni propositæ. Respondet: ^e Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis patrem. Id est, veniet tempus quando non erit alligata adoratio per Sacrificium, huic monti, aut Hierosolymis, sed in omni loco offeretur Deo sacrificium. Et hoc idem quod Malachias supra: In omni loco offeretur nomen meo, &c.

Deinde subiungit Christus: ^f venit hora & nunc est, (ecce loquitur de sacrificio nouo quod antea non esset) quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Id est, sacrificio spirituali & vero, non carnali, & typico instar Iudæorum: opponitur enim spiritus carni, & veritas figuræ. At quomodo id verum esse poterit nisi Eucharistia sit sacrificium? Nam pia actiones spirituales, siue pia

ὅτι πύτῃ ἀπο-
σκυνῶν, καὶ
ὑμῖς ἀγαπᾶτε
ὅτι ὁ ἱεροσολύ-
μις ἔστιν ὁ πᾶσι
ὅπου δὲ πρὸ-
σκυνῶν.

ὅτι πύτῃ ἀπο-
σκυνῶν, καὶ
ὑμῖς ἀγαπᾶτε
ὅτι ὁ ἱεροσολύ-
μις ἔστιν ὁ πᾶσι
ὅπου δὲ πρὸ-
σκυνῶν.

^b II. antiq. 8.

^c vers. 20.

^d v. 27.

^e v. 21. γύναι,
πίστυσθί μοι, ὅτι
ἔρχεται ὥρα, ὅτε
οὐτε ὁ τῷ ὄρει
πύτῃ, οὐτε ὁ
ἱεροσολύμοις
προσκυνήσετε
τῷ πατρί.

^f v. 23. ἔρχεται
ὥρα, καὶ νῦν
ἔστιν, ὅτε οἱ ἀλη-
θινοὶ προσκυνή-
τεῖς προσκυνή-
σουσι τῷ πατρί
ὁ πνεῦμα, καὶ
ἀληθεία.

DE SACR. MISSÆ

opera, neque incepterunt à Christi aduentu: nec opponuntur sacrificijs antiquis vt figuris: neque de sacrificio improprie dicto quæstio erat, nec de adoratione priuatâ, sed publicâ, ac solemnî.

Ex verbis institutionis Eucharistia.

CAP. XII.

Hristus in vltimâ cæna seipsum sub specie panis, & vini Deo Patri obtulit, atque idipsum iussit Apostolis eiusque successoribus fieri. Sed hoc est sacrificium proprie dictum obtulisse, & offerendum instituisse. Igitur &c. Maior probatur. Primò, quia aliquin non fuisset Sacerdos Christus secundum ordinem Melchisedech: nec impleisset figuram immolationis Agni, aut verè sanguis eius in cæna extitisset sanguis noui Testamenti: cuius contrarium supra probatum est.

Secundò, quia ^a Lucas, & Paulus in præsentî loquuntur *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*, ^b *Hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui* (calix scilicet vt patet ex Græco) *pro vobis effunditur*: apud Paulum de corpore. ^c *Quod pro vobis frangitur*. At occurrit ratio nulla quare non dixit, *vobis*, sed, *pro vobis*, &c, *pro multis*, nisi quia offerebat seipsum Deo Patri: nam si voluisset solùm significare, distribui Apostolis, nec recte dixisset, *pro vobis*, sed *vobis*, nec, *pro multis*, cum adessent pauci, scilicet, Apostoli quibus distribuebatur.

^d Respondent, accipi præsens pro futuro, vt sensus sit: *Hic est sanguis qui paulo post effundetur*. scilicet in cruce. 1. quia in canone Missæ est verbum, *Effundetur*, 2. quia si effunderetur in Cæna, non esset Sacrificium incrementum. 3. quia scriptura docet sanguinem fuisse in cruce effusum. 4. in scri-

^a cap. 22. v.
19. τὸν ὅτι τὸ
σῶμά μου, τὸ
δωρὶς ὑμῶν δι-
δομαι: pro vo-
bis datum.

^b v. 10. τὸν
τὸ πῆχυν, ὃ
ἔχει διὰ τὸ
αἵματι
μου, τὸ δωρὶς
ὑμῶν ἐκχυρό-
μαι, pro vobis
effusus ἐστὶ
τοῦ αἵματος ἐκχυ-
ρόματος, habent
Math. 26. v.

28. & Mar.
14. v. 24. pro
multis effusus.

^c 1. Cor. 11. v.
24. δωρὶς ὑμῶν
καὶ ὧματον.

^d Kemnit p.
716.

ptura accipitur sæpe præsens pro præsentia. 5. quia si illa verba : *Quod pro vobis datur*, essent de substantia Sacrificij Missæ, malè illa prætermitterentur in Canone Missæ.

Negatur propositio. Ad primam probationem nos non negare quin sanguis sit in cruce effusus, & quin ex verbis domini in cœnâ, deduci queat fundendum fuisse in cruce, vnde vulgata editio & Cyprian. 2. epist. 3. legunt : Effundetur. atque hoc exprimitur in Canone Missæ, sed cõtendimus effusum etiam in Cœna, non quidem in propria specie, sed vini : dicitur enim fundi dum in specieliquida collectus in calice offertur Deo, deinde funditur in sumentium ora. Hinc soluitur secunda & tertia. Ad 4. veram esse : sed sæpius accipi præsens pro præsentia quam pro futuro : probandum erat ergo vsurpari hoc in loco præsens pro futuro. Ad 5. neque nos asserere illa verba, esse de substantiâ Missæ, tamen ex his recte probari seipsum obtulisse Christum in cœna. Nam ad oblationem in cruce non respexit Paulus cùm dixit : *frangitur*. Siquidem hæc voce solet vti propriè scriptura cum loquitur de pane.

Tertiò, probatur Maior, Christi corpus & sanguis in cœna sumuntur, vt caro, & sanguis victimæ, pro nobis oblatæ. Ergo necessario in ipsa cœna prius immolantur, & offeruntur Deo quam à nobis sumantur.

Antecedens admittunt Lutherani, & facile probatur. 1. quia ideo in cœna seorsim consecratur corpus, & seorsim sanguis, vt intelligamus præsentiam corporis, & sanguinis in cœna esse ad modum occisi & mortui corporis. 2. caro, & sanguis ibi sūt vt cibus, & potus. At caro & sanguis non sunt ad manducationem apti nisi prius moriatur animal : Christus autem non refert rationem mortui nisi per immolationem. 3. Christus dicitur victima in cœna, vel quia erat immolandus in cruce, vel quia

DE SACR. MISSÆ

seipsum immolabat in cœna, non prius tùm quia non fuisset reuera victima in cœna: tùm quod neque nunc esset. Nam immolatio crucis semel tantum facta est, nec magis potest competi Christo in cœna, quam cum in cœlum ascendit: nullus tamen dicet fuisse victimam cum ascendit in cœlum. Ergo posterius. 4. quia omnes conditiones quas requirit Kemniti^{us} ad verum sacrificium, ibi inveniuntur prima, substantia rei immolatæ nimirum corpus, & sanguis Christi: secunda offerendi actio certa à Deo præscripta: nam si est victima Christus, certa se obtulit actione: hæc autem est consecratio. tertia, certa persona à Deo deputata ad offerendum, Apostoli scilicet & successores: cum dictum est eis, *Hæc facite*. quarta, intentio faciendi, sine præscripto, in Dei verbo, hanc exprimunt illa verba, *in meam commemorationem*: nunc enim Eucharistia finis est repræsentare passionem præteritam.

^c p. 772. &
773.

^f 4. cap. 32.

^g cap. 6.

^h in illud Psal.
38. in imagine
pertransit ho-
mo.

ⁱ orat. 1. de
Resurrect.

^k homil. 24. in

1. Corinth.

^l homil. 1. in 1.

ad Timoth.

propè finem.

Quartò probatur maior ex PP. Irænz. ^t *Novi Testamenti novam docuit* (scilicet Christus) *oblationem*. Cyprian. & supra Ambrosius ^h *vidimus Principem Sacerdotum ad nos venientem, vidimus, & audimus offerentem pro nobis sanguinem suum*. Sequamur ut possumus Sacerdotes, ut offeramus pro populo Sacrificium. Nam etsi infirmi merito tamen honorabiles sacrificio: quia etsi nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur.

Nylseno ⁱ *Pro ineffabili arcanoque, & qui ab hominibus cerni nequit sacrificij modo, sua dispositione præoccupat impetum violentum, ac sese oblationem ac victimam offert pro nobis Sacerdos simul, & agnus*. Quando hoc accidit? cum suum corpus ad comedendum, & sanguinem ad bibendum familiaribus præbit.

Chrysoptom. ^k *Pro brutorum cade seipsum offerendum præcepit*. Item: ^l *sacra ipsa oblatio, sine illam Petrus, siue Paulus, siue alius cuiusvis meriti Sacerdos offerat eadem*

eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis, ^m &c. ^m *quamque*
ⁿ August. ^o Leone ^p Isichio ^q Ruperto ^r In *an-* ^r *Sacerdotes mo-*
gustia passionis agonizans prius propriis manibus Deo pa- *do quoque con-*
tri semetipsum immolans accipiens panem, &c. *ficiunt, nihil*
habet ista quā

illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus,
qui illam ante sacrauerat.

ⁿ in Psal. 33. conc. 2.

^o *serm. 7. de Passione.*

^p 2. in *Leuitic. 8.*

^q 2. in *Exod. 6.*

Idem ex Actorum 13. probatur.

CAP. XIII.

ACTOR. 13. ^a Ministrantibus λιτου- ^a *v. 2. λιτουρ-*
 γούντων illis, *Et* ieiunantibus dixit Spiri- *γούντων δὲ αὐ-*
 tus sanctus, segregate mihi Saulum, *Et* *τῶν τῷ κυρίῳ, καὶ*
 Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. *νιστευόντων, ἐπὶ*
τὸ πνεῦμα τὸ

At λιτουργεῖν non significat, quod- *ἅγιον, ἀφορία-*
 cumque ministerium exhibere, sed *τε δὲ μοι πόντε*
 publicum, cumque accommodatur ad sacra, sicut *βαρτάβαν, καὶ*
 hoc loco, poniturque absolutè in scripturis, ubique *τὸν σαῦλον εἰς τὸ*
 accipitur pro ministerio sacrificij vt patet ex ^b Lu- *ἔργον ὃ προσέ-*
 cz. 1. Hebræor. 8. ^c Quare vertit Erasmus: *κλήμας αὐτοῦς.*
sacrifi-
cantibus illis Domino. Ministratio ergo illa erat sacri-
cium Missæ, propterea namque non dicitur sim-
pliciter, ministrantibus illis: sed, Domino. Et ne putare-
mus intelligi debere de quocumque opere bono
ad honorem Dei exhibito, illam ministrationem
voluit, à ieiunio distinguere, Lucas cum addidit,
Et ieiunantibus.

^b v. 13.

^c v. 2. *Et cap.*

9. v. 11. *ac. cap.*

10. v. 11.

*Ex cap. 10. prioris ad Corinthios
probatur idem.*

CAP. XIII.

PRIMUM, quia opponit Paulus mensam Domini, in qua Eucharistiā sumimus, gentiliū altari in quo immolabatur idolis, ^a *non potestis* (inquit) *mensa Domini participes esse, & mensa demoniorum*: per, mensam Domini, intelligere, Eucharistiā, patet ex superioribus. ^b *Calix benedictionis cui benedicimus, &c.* Per mensam demoniorum, intelligere altare sacrificiorum gentilium, constat ex præcedenti: ^c *Quæ immolant gentes, demoniis immolant, &c.* Ergo sicut gentilium mēsa erat verum altare: ita & mensa Eucharistiæ. Sed non est verum altare sine vero Sacrificio. Ergo Eucharistia verum sacrificiū erit.

Secundò, opponit Eucharistiā ipsis gentilium sacrificiis, docetque nos ita sumere de mensa Domini corpus, & sanguinem eius, ut gentes sumebāt Idolothyra ex suis altaribus seu mensis, ^d *Non potestis* (inquit) *calicem Domini bibere, & calicem demoniorum.* Ergo sicut illi gentilium cibi erant verè immolati idolis, sic & Eucharistia vero Deo.

Tertiò, docet sicut gentes habebant communicationem cum idolis, & nos habere cum Deo per communicationem Eucharistiæ. At gentes propter hanc communicationem erant Idololatræ. ^e *Quia, qui edunt hostias participes sunt altaris, siue sacrificij, quod ad latrā spectat: & quæ immolant gentes demoniis immolant.* Ergo per Eucharistiā honoramus Deum cultu latræ: quia eam vero immolamus Deo.

^a v. 21. ἢ δὲ
γαθὴ τραπέζης
κυβέε μετέχουσιν,
καὶ τραπέζης
δαίμωνιων.

^b v. 16. τὸ πο-
τήριον τῆς εὐ-
χαρίστος ὃ ἑλο-
γισάμεθα καὶ
κοινωνία τῆς αἱμα-
τος τοῦ κυρίου
ἡμῶν.

^c v. 20. ἂν δὲ
τὰ ἴδωμεν, δαι-
μονίοις βύβωμεν,
καὶ ἢ δι' αὐτῶν.

^d v. 21. ἢ δὲ
γαθὴ ποτήριον
κυβέε πίνωμεν,
καὶ ποτήριον
δαίμωνιων.

^e v. 18. οἱ
ἐσθιόντες τὰς
θύσιας, κοινωνοὶ
τῆς θύσιας ἐσὶν
ἐν αὐτῇ.

^f v. 18. βλέ-
πετε τὸν ἱσραὴλ
καὶ τὰς σάρκας, Vg.

Quartò, ^f opponit etiam mensam Domini, mensæ siue altari Iudæorum, ut ergo Iudæorum

erat verum altare & sacrificium, ita & Christianorum in Eucharistia.

Respondet & primò Kemnitius mensam Gentilium fuisse mensam communem in qua conuiuari solebant: non autem idolorum altare. 1. quia non erat consuetudo Gentilium discumbere ad aras, sed de reliquis immolatorum, domi instruebant conuiuium: loquitur autem Paulus de mensa in qua comedebantur idolothyta. 2. quia non erat quæstio, an liceret adesse sacrificiis gentilium: sed, an ire ad conuiuia eorum, in quibus edenda proponebantur idolothyta.

Contra 1. Apostolus vocat eam dæmoniorum mensam. At talem non vocasset priuatam gentiliū mensam ad quemⁿ permittebat accedere fideles. 2. non bene opponeretur mensa priuata, mensæ Domini. 3. Ideo Paulus dehortatur à mensa dæmoniorum, ut cultus caueatur Idolorum. *Fugite* (inquit) *ab Idolorum cultura*. Ergo loquitur de mensa in qua immolabatur idolis. 4. idem Paulus permittit fidelibus interesse mensæ gentilium priuatae. At prohibet districtè, in loco citato, adesse mensæ dæmoniorum: ergo de alia loquitur quam de illa priuata. Quod enim ait Kemnitius Apostolum scripsisse liberum quidem esse fidelibus non tamen expedire simul esse Dei, & dæmoniorum mensæ participes, plusquam absurdum est.

Ad Argumentum negatur propositio, & prima probatio. Nam cum ait Paulus: ^k *Si quis viderit eum, qui habet scientiam, recumbentem in idolo: Quid est idolum, nisi locus ubi est idolum? Neque obstat illud Pauli: ^l Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, &c.* Nam & morem gentiles habebant in idolio manducare, & etiam de idolothytis in domum referre.

Ad secundam, etsi hæc quæstio non ageretur: tamen an de idolothytis, & præsertim in idolio liceret vti: agebatur. atque non licere Apostolus concludit. Deinde etsi totum rectè cohæreret

de te Israel secundum carnē

*ὁὐχὶ νόνη
edentes victimas, &c.*

& pag. 767.

ⁿ v. 27.

ⁱ v. 14. εἴτε
κατὰ τὸν νόμον
δωλολατρεῖται.

^k I. Cor. 8.
v. 10. εἰ μὴ ὁ
ἰδὼν σὺ τὸν ἰδὼτα
γινώσκῃ, ἐν εἰδω-
λαῖς καὶ θύραις
μαίον.

^l cap. 10. v.

27.

DE SACR. MISSÆ

Kemnitij argumētum, non tamen contra nostram quartam rationem, in qua de mensa Iudzorum agitur.

Respondet secundò, sumentes Eucharistiam participare sacrificio: sed in cruce peracto.

Contra non opponit Apostolus mensam demoniorum atq. crucis, sed mensæ Eucharistiz.

^a Kemnit. pag.

781. Negari

non potest (in-

quit) veteres

quando loquū-

tur de celebra-

tione Cœnæ

Dominicæ v-

surpare voca-

bula Sacrificij,

immolationis,

hostiæ, victimæ,

item uti verbis

offerre, sacrifici-

care, immolare.

^b orat. de

Antichristo.

^c in Psal. 38.

^f in 1. Lucæ.

^g hom. 17. in

epist. ad Hebr.

In multis locis

offeritur, non

plures Christi,

sed unus ubi-

que Christus,

hic, & illiç

plenus existens,

unum corpus,

non multa cor-

pora.

Probatur idem ex traditione PP.

CAP. XV.

NTIQUOS PP. non solum vocare Eucharistiam sacrificium, seu oblationem, sed etiam dicere, illam Deo offerri, immolari, sacrificari admittunt ^a aduersarij.

Sed respondent primò, loqui PP. vel de eleemosyna: vel de precibus in celebratione Cœnæ fulis: aut de gratiarum actione: vel annunciatione mortis Domini adiungi solitâ ritui Cœnæ: aut de varijs exercitijs pietatis occurrentibus in Cœna: vel de illa oblatione quâ seipsos fideles in actione Cœnæ offerunt Deo.

Contra PP. apertè dicunt. 1. solis Sacerdotibus licitum esse, id sacrificium offerre Deo. Eleemosynæ autem, & alia supra, à quibuscumque exhiberi possunt: 2. Sacrificium quod in Ecclesia offertur esse ipsum Domini corpus, & sanguinem. Ego (inquit S. Andræas) *immaculatum agnū in altari offero*, & c. ^b Hippolytus, introducit Christum dicentem: *Venite Pontifices, & Sacerdotes, qui preciosum corpus, & sanguinem meum quotidie immolastis*. Ambrosius: ^c *Et si nunc Christus non videatur offerre, ipse tamen offertur in terris, cum corpus eius offertur*. Item: ^f *Cum sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur*. Nyssen. oratione de Resurrectione. ^g Chrysost. Augustinus, 2. quæst. Euangelic. q. 3. Leo serm.

8. de Passione, &c.

Respondent Secundò, idem esse *sacrificare*, atque, *consecrare per solum respectum ad communicantes*. 1. quia dispensatio Eucharistiæ vocatur à Dionysio *ιεγου-
για*. At idem est *ιεγουα* & *ιεγουγι* Græcis, quod Latinis sacrificium, & sacrificare. vnde Paulus Ro-
manor. 15. describit per vocabula sacrificij, & obla-
tionis ministerium Euangelij, quod sit quædam actio sacra. 2. quia ^h Augustinus tunc vocat san- ^h *epist. 59.*
cti oblationem altaris quæ offertur Deo, cum id quod in mensa Domini est benedicitur, sanctifi-
catur, & ad distribuendum comminuitur, ac præ-
paratur. 3. Cyprianus libro 2. epistol. 3. cum pro
argumento epistolæ posuisset : *De calice Domini
sanctificando, & plebi ministrando*, subinde vocabu-
la sacrificij, & oblationis ingeminat: docetque non
solum aquam, sed vinum aqua mixtum Domi-
num benedixisse, ac distribuuisse, cum accepit cali-
cem : quod intelligi nequit de corpore, & sangui-
ne Christi cum de vino non de sanguine Cypria-
nus loquatur. Ergo apud Cyprianum oblatio dum-
taxat nihil aliud erit quam consecratio panis &
vini, vt populo distribuendi. 4. quia ⁱ Augu- ⁱ *epist. 23.*
stinus ait Christum immolari nobis, quod nihil aliud est quam consecrari, & dari nobis. 5. quia ^k ^k *epistola ad
Nestorium.*
Cyrillus tunc vocat incruentum Sacrificium, seu
latriam, quando id quod est confectum nomina-
mus corpus, & sanguinem Christi, accedimusque
ad mysticas benedictiones ac sanctificamur parti-
cipes effecti corporis, & sanguinis Redemptoris
omnium.

Negatur propositio: primò, quia nequit dici que-
libet consecratio, siue sacra actio sacrificium: alio-
quin & Baptismi actio vocari sacrificium posset.
2. Et si vocaretur sacrificium actio quælibet sacra,
non tamen sacrificium posset per sacram actionem
exponi, quando illum significat, non ipsam sacrifi-
candi actionem, sed rem quæ sacrificatur. At PP.
ipsum corpus Domini sacrificium vocant.

Gg iij

DE SACR. MISSÆ

1 v. 16.

Ad primam probationem, negatur Minor. Nam Latini eruditi interpretes librorū Græcorum non reddunt per vocabulum, sacrificij, nisi vocem *θυσιᾶν* : quod si, *ἱεργυῖαν*, vel similem ambiguam vocē, id nisi, cum apertè deducitur ex cōcūstantijs in textu positis : vnde in illo Dionysij loco reddunt interpretes *ἱεργυῖαν*, per *sacrum ministerium* : non per sacrificium. Et apud Paulum Romanor. ¹ 15. *ἱεργυροῦντα* vertit interpretes, *sanctificantem* : *προσφεραν*, *oblationem* : At nomen sacrificij in toto illo capite non habetur. Et si enim ex etymologia sacrificium sumatur, ab actione sacra, & *sacrificare*, sit, *sacrum facere* : tamen non quælibet sacra actio est sacrificium : sed tantum ea qua Deo res aliqua offertur cum certo quodam solemnī ritu, ac reali consumptione ipsius rei. Ad secundam, non rectè Augustinum citari. Nec enim dixit tunc oblationem fieri, cum quod est in mensa ad distribuendum comminuitur : sed postquam dixisset : Id quod est in mensa benedici & comminui, &c. multis interpositis, ait voueri Deo id omne quod ei offertur, maximè autem sancti altaris oblationem, scilicet corpus Domini. At tertiam, loqui Cyprianum de Sāctificatione, seu cōsecratione ordinata ad sacrificium. Frequenter siquidem ait id sacrificium offerri Deo. Non dixit autem offerri corpus & sanguinem, sed panem & vinum : quia loquitur de oblatione panis, & vini sacrificium præcedente. Ad quartam illud, *Nobis* significare in nostram vtilitatem. Ad quintam vt ad tertiam, agit enim Cyrillus de Eucharistia per respectum ad sacrificium, siue in quātum per illas actiones offertur Deo : alioquin non appellasset latrāem, nisi primarius finis actionis illius esset Deum immediatè colere cultu illi debito soli, nimirum per sacrificium propriè dictum.

Respondent tertio, vocari Sacrificium, & dici sacrificari, quod sit quædam repræsentatio mortis Christi. Primò, quia Aug. de fide ad Petrum cap.

18. libro 20. contra Faustum 18. Eucharistiam representationem esse immolationis Christi semel tantum factæ. 2. quia ^m Petrus Lombardus ad ^m 4. dist. 12. quæstionem, *an quod gerit Sacerdos dicatur propriæ sacrificium, vel immolatio*, responder, *id quod offertur, & consecratur à Sacerdote vocari sacrificium, quia memoria, est ac representatio immolationis in arâ crucis.*

Contra, Primo, quia August. locis citatis à Kemnitio ait ita actionem Cœnæ esse commemorationem sacrificij crucis iam peracti: sicut sacrificia veteris testamenti fuere commemoratiua eiusdem sacrificij futuri. At vetera sacrificia, nonobstante, fuere sacrificia vera. Igitur & actio cœnæ 2. si vera esset tertia aduersariorum responsio non dixissent PP. in numero multitudinis, Deo offerri victimas, & sacrificia in altari, sicut passim ⁿ Cyprianus lo- ⁿ 1. epist. 2. & quitur sed solum in singulari, *sacrificium*. vnum est ^{lib. 2. epist. 3.} enim tantum, quod representatur, & ideo nomen ^{lib. 3. ep. 2. 6.} eius nequit nisi in singulari offerri. 3. Baptisma est ^{& 25.} etiam representatio mortis Christi, nec tamen sacrificium vsquam appellatum fuit à PP. 4. non possemus verè Deo dicere, *Offero tibi hoc munus* loquendo de Eucharistia: quia representatio oblationis, non est oblatio. At nihilominus PP. hac locutione vtuntur 5. ad nomen sacrificij sæpè addunt Epitheta, quæ soli sacrificio conueniunt: & non nisi ineptè de solâ dicerentur representatione, Cyprianus vocat ^o *plenum, ac verum sacrificium*, Chrysostom. ^o 2. epist. 3. *sacrificium terribile, & plenum horroris* 6. ^p homil. 60. dicunt per sacrificium Eucharistiæ exhiberi latrariam Deo. At id verum esse nequit de sola representatione sacrificij: non enim commemorare sacrificium, est verè sacrificare.

Ad primam & secundam probationem: loqui de immolatione in propria specie, siue sacrificio cruento.

Respondent quartò, non esse audiendos PP. quia scriptura nusquam vocat Domini cœnam, sacrificium.

DE SACR. MISSÆ

Respondeo, 1. negatur, vt paret ex Malachia. 2. sufficit euidenter ex scriptura deduci. Si enim Christus est Sacerdos in æternum: certè & sacrificium æternum habere debet. 3. quia neque scriptura vocat Sacramentum. Quare ergo ita vocant carnem?

Idem ex altaribus probatur.

CAP. XVI.

- a 3. & 4.
b 3. Ecclesiast.
Hierarch.
c libro de Pæ-
nitentia.
d 1. epist. 9.
e 1. demonstr.
6.
f 6. in Parme-
nian.
g 5 epist. 33.
h orat. in Gor-
goniam.
i homil. 53. ad
populum.
k homil. 20.
in 1. Corinth.
l Dialogo,
O Etianus.

Vbi est altare ibi & sacrificium: nec id aduersarij negant. At ^a PP. mē-
minerunt altarium in Ecclesia. cano-
nes Apostolorum ^b Dionys. ^c Ter-
tullian. ^d Cyprian. ^e Euseb. ^f Op-
tatus Mileuitanus Ambrosius: ^g

Certatim milites nunciare, & irruentes in altaria osculo pacem significare. ^h Nazianz. Chrysost. ⁱ Si quis vel-
let hoc altare subruere, nonne illum lapidibus obruetu.
Item: ^k Tu altare honoras quod accipit corpus Christi.
Hierony. contra Vigilant. Aug. 8. Ciuit. ultimo.

Obiicitur ^l Minutius Fœlix introducens Cæci-
lium Ethnicum ita loquentem: Cur nullas aras habet
(Christiani scilicet) nulla templa, nulla simulachra.

Respondeo, eo tempore diligentissimè cauisse
Christianos, ne Ethnici sacris interessent nostris,
tum quod Ethnici non erant tantarum idonei re-
rum: tum ob persecutionum motum, quare mirum
non est si Ethnicus quærebat, quod ignorabat.

Idem probatur ex nomine Sacerdotis.

CAP. XVII.

SACERDOS propriè ad sacrificium ordinatur, nec id negare aduersarij possunt. At PP. vocant proprios ministros Eucharistix Sacerdotes ^a 1.3. & 5. ^b Dionysius, ^b Tertullian. Cyprianus passim in epistolis, ^c Ambros. ^d Hieron. & Gaudentius: ^e Dominus (inquit) ^f discipulis fidelibus mandat quos primos Ecclesia sua constituit Sacerdotes, ut indefinenter ista vita aeterna mysteria exercerent: qua necesse est à cunctis Sacerdotibus per singulas totius orbis Ecclesias celebrari. Chrysost. libris sex de Sacerdotio August. 20. Cimit. 10.

Obijciunt Primò, ministros Ecclesix non vocari Sacerdotes in testamento nouo.

Secundò, per Sacerdotes, intelligi ministros verbi Dei, & Sacramentorum.

Ad primum, id factum initio Ecclesix Apostolorum tempore, ut Christiani à Iudæis distingueretur facilius, adhuc enim vigeat nomen Sacerdotis apud Iudæos.

Ad 2. respondeo, 1. non esse verisimile PP. omnes Græcos, & Latinos abusos Sacerdotis voce. 2. sequeretur Diaconos etiam posse Sacerdotes vocari.

^a 1.3. & 5. Ecclesiast. Hierarch.
^b de prescript. & de velandis virginibus.
^c 5. demonstr. 3. in Psal. 38.
^d Dialogo contra Luciferianos.
^e tract. 2. in Exodum.

DE SACR. MISSÆ.

Probatur ex liturgijs, & fructu Missæ.

CAP. XVIII. & XIX.

^a CAP. XVIII.

^a *Liturgys*, quia omnes antiquæ vt Iacobi, Clementis, Basilij, Chrysostomi, Item qui magnam liturgiæ partem exponunt, Ambrosius libro 5. & 6. de Sacramentis, & Cyrillus Catech. 4. & 5. nihil frequentius habent quam nomina Oblationis, Sacrificij, Victimæ, Signorum Benedictionum &c.

^b CAP. XIX.

^b *Ex fructu*. Quia si Missa non esset sacrificium, sed solum Sacramentum non proderet nisi sumentibus: At PP. docent offerri pro peccatis viuorum, & defunctorum, pro pace, pro incolumitate &c. vt

^c *lib. 6. cap. 6.*

^c 7.

Probatur ex coniunctione Religionis cum Sacrificio.

CAP. XX.

ANTA est coniunctio inter Religionem & Sacrificium proprie dictum vt Sacrificio sublato intereat Religio. Sed inter Christianos est vera Religio, ergo & verum Sacrificium. Sed nisi illud sit Missa, nullum erit igitur Missa verum Sacrificium.

Maiores probatur primò, quia nulla est Religio fere quæ non adhibuerit semper Sacrificia ad cultum Dei: quod autem fit ab omnibus gentibus, maxime si à manifestè pijs habeatur in praxi nequit non ex lumine oriri naturæ. Constat autem Abel, Abra-

ham, Iacob, &c. sacrificasse. Ergo natura docet ad religionem sacrificium requiri.

Secundò, quia sacrificium cum ipsa religione natum est, & cum illa extinguitur, Abel obtulit sacrificium: in renouatione religionis post diluuiū sacrificauit Noë: & cum ob varias persecutiones religio vera in periculum flecteretur, nihil lamentabantur^a Prophetæ magis, quam sacrificiorum cessationem. Denique Hebræor. 7. *translato Sacer-*

dotio necesse est, ut & legis translatio fiat. Tertiò, religio ad colendum Deum instituitur. At sacrificium est propriè Dei cultus, cum cæteri possint communicari. Ergo sacrificium debet omnino esse cum religione, vel nusquam religio proprium Deo cultum exhibebit.

Subsumptio probatur, quia nullum aliud sacrificium assignari potest: si enim aliquod, id esset sacrificium crucis. Sed hoc non: primò, quia sacrificium crucis est commune omnibus veris religionibus ab initio mundi: hoc enim sacrificium omnes respiciunt, & in hoc sanctificantur. At sacrificium religionis Christianorum debet ei proprium esse.

2. Sacrificium debet ipsam legem perpetuo comitari. At sacrificium crucis semel peractum, desitit quoad se, & tantum in effectum manet. 3. requiritur in quauis religione sacrificium visibile ad quod peragendum homines huius religionis conueniant. At nihil tale reperiri potest in sacrificio crucis: cum sola fide cernatur: nec illud frequentare, aut peragere Christiani valeant. 4. sacrificium religionis Christianæ debet esse ritus à Deo Christianis præceptus, ad latriam pertinens. At nullibi Deus præcepit nobis Christum occidere in cruce, aut hac immolatione aliquis dicet exhiberi latriam Deo, nec enim sacrilegio Deus coli potest. 5. quia

atque inde tota religio petiret.

Obijcitur. Non dixit^c Paulus translatum esse

^a 3. Reg. 19.
v. 14. Zelo zelatus sum pro Domino exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel altaria tua destruxerunt, &c.
2. Paralip. 15.
v. 3. Daniel. 3.
v. 38.

^b *sermone de Cena domini.*

^c Hebr. 7.

DE SACR. MISSÆ

Sacerdotium Leviticum, in Petrum & successores eius, sed in Christum. Respondeo, neque dixisse esse translatum in Christum: sed in ordinem secundum Melchisedech: quod debeat perpetuò in Ecclesia Sacerdotium vigere: vnde cum postea nominat Christum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech non considerat eum præcisè vt obtulit sacrificium crucis, sed vt per ministros suos perpetuo in Ecclesia seipsum in Eucharistia sacrificat.

Probatur ex comparatione legis Christianæ cum Mosaica.

CAP. XXI.

N populo Iudaïco fuerunt sacrificia proprie dicta. Ergo, & in populo Christiano esse debent. Consequenter Probatur Primò, Christus non sustulit omnino quæ erant antiquæ legis. Sed aut perfecit, sicut addit consilia ad præceptorum perfectionem: aut mutauit in meliora vt patet in Sacramentis, ergo similiter non omninò verum sustulit sacrificium: sed in melius commutauit.

Secundò, sacrificium est summus cultus qui Deo tribui valeat. Nam res præstant verbis, sacræ, prophanis, publicæ priuatis, & inter publicas ipsæ præstant, quarum substantia in Dei consumitur honorem. Tale autem sacrificium est. Ergo si hic cultus in veteri fuit lege, in noua minimè, non attulit Christus suo Patri honorem, sed potius sustulit.

Tertiò, omnes causæ quarû intuitu Hebræorum populus habuit sacrificia externa, & proprie dicta, inueniuntur in Christiano populo: prima, quòd spiritu, & carne constarent. 2. vt Christi mortem

ſæpè repræſentarent, ac commemorarent, cum eam præſentem intueri nequirent. 3. vt Deum ſummo eique ſoli debito colerent honore. 4. vt Deū placarent, beneficia impetrarent, pro impetratis gratias agerent.

Quarto, reipſa Chriſtiani retinent alia omnia honorum genera quibus Deum colebant Hebræi, nimirum *adorationem, inuocationem, votorum nuncupationem, Hymnos, Pſalmos, Cantica, dies feſtos, ieiunia, eleemoſynas, ac ſimilia.* Quidni ergo & ſacrificiū?

Quinto, ſacrificiū non fuit primò in lege inſtitutum Moſis, ſed ortum ducit à lege naturæ vt patet in Abel, Noë, Melchiſedech, Iob, &c. Ergo etſi Chriſtus abrogare voluiſſet omnia antiquæ inſtituta legis, minime tamen ſacrificiū inde abrogaviſſet.

Probatnr ex differentia Sacramenti & Sacrificij. Item, ex Eccleſiæ conſenſu.

CAP. XXII. & XXIII.

X^a differentia Sacramenti & Sacrificij.

Quia Sacramentum. 1. datur ab vno alteri, nec vllus ſibi ipſi Sacramentum miniſtrat. At Sacerdos ſciptum communicat. 2. omnia Sacramenta in a ctione conſiſtunt Euchariftia in re permanenti. 3. nulla continent, ex ſimplici ratione Sacramenti, Chriſtum: Euchariftia continet. Ergo præter rationem Sacramenti habet aliquam aliam: quæ autem, niſi Sacrificij?

Ex ^b *Eccleſiæ conſenſu.* Quia Miſſa vt etiam ^c nunc eſt fuit absoluta tempore Gregorij primi, ^d ſicut etiam aduerſarij fatentur, id eſt, ante mille annos. ^e Fuiſſe receptam in toto terrarum orbe ^e aduerſarij concedunt, & facile probatur diuerſis diuerſo-

^a CAP. XXII.

^b CAP. XXIII.

^c Nunc enim

Sacrificij ra-

tionem habera

Lutherus fate-

tur primo ſcri-

pto contra Re-

gem Angliæ

Caluin. 4. 18.

§. 1. Et Kemn.

p. 774.

^d Kemn. pag.

826. & 827.

^e Luther. de

Captivitat. cap.

1. Calvin. ſup.

DE SACR. MISSÆ

^f *Isidor. Amalario, Walfrido, Ruperto, Hugone, Innocent. 3. Bonavent. &c.* rum temporum ^f explanatoribus Missæ, eandem enim omnes habent. Ergo ab annis ut minimum mille Missa haberi cœpit in Ecclesia pro Sacrificio. At quis credat tam longo tempore gravissima Ecclesiam idololatria laborasse? [Merito ergo Concilium Trident. sess. 22. can. 1. *Si quis (inquit) dixerit in Missa non offerri Deo verum, & proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, Anathema sit.*]

Soluuntur obiectiones.

CAP. XXIV. vsque ad 27. inclusiue.

^g *Lutheri.*

PRIMA, & Cœna Domini est Sacramentum, & Testamentum. Ergo non Sacrificium. 1. quia Sacramentum datur nobis à Deo, & Testamentum promissionem cōtinet hæreditatis factam nobis. At Sacrificium offertur Deo, & nullus Testator ab hærede accipit, sed hæres à Testatore. 2. Sacramentum, & Testamentum fide accipiuntur: sacrificium ex fide procedit.

Negatur conseq. Ad primam & secundam probationem: esse sacrificium, & Sacramentum, ac Testamentum sub diuersa ratione: quatenus enim datur nobis à Deo, est Sacramentum atque signaculum promissionis de hæreditate, percipiturque fide: quatenus autem à nobis offertur, est sacrificium procedens ex fide. Nec vllum incurritur absurdum si de bonis Testatoris hæres, Testatori offerat si viuat, in gratitudinis signum, aut simile quid. ^h Nonne omnia accepimus à Deo? Ergo si quid argumentum concluderet, nihil ei offerre possemus?

Secunda, non legitur Christus in mensa suam obtulisse corpus.

^h 1. Paral. 29. v. 14. *tua sunt omnia, & que de manu tua accepimus dedimus tibi.*

Respondeo. 1. nec legi vinum consecrasse, aut Agnum paschalem immolasse accinctis renibus, &c. non tamen sequitur ista non fecisse. 2. etsi non legatur: tamen nos sufficienter id probare ex circumstantiis loci, vaticiniis, PP. & Ecclesiæ vsu.

¹ Tertia multiplicatio Sacerdotum non nisi propter mortem præcedentium requiritur: Hebræor. 7. Sed Christus est noui Testamenti in æternum Sacerdos. Ergo ei non debent multiplicari Sacerdotes in Ecclesia.

Ad Maiorem, veram esse de Sacerdotum multiplicatione in eadem dignitate, atque potestate, falsam de Sacerdotibus summi Sacerdotis ministris. nonne Aaron vivo multi inferiores Sacerdotes erant? Ad Minorem, admittitur. Ad conclusionem negatur, quia huiusmodi Sacerdotes non succedunt Christo, sed eius tantum sunt ministri. Sicut ergo non repugnat vnitati magisterij, & pastoratus Christi in Ecclesia, alios esse inferiores ^k doctores, siue ^l magistros item & ^m pastores: sic nec repugnat vnitati Sacerdotij eius, plures esse inferiores Sacerdotes ministros.

Quarta, nequit offerri sacrificium Missæ quin fiat iniuria cruci Christi. Primò, quia sacrificium crucis vim habet infinitam, atque æternam. Ergo alio non egemus Sacrificio. 2. si indigeremus, certè vt applicaretur nobis vis immolationis crucis. At sufficit ad hoc prædicatio verbi, & sacræ administrationis cœnæ. 3. quia vt inquit Paulus ⁿ Hebræor. 9. non est necesse Christum se sæpius offerre, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, & cap. 10. ^o Sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel. Item: ^p una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. Item: ^q ubi est remissio peccatorum, iam non est oblatio pro peccato.

Negatur propositio. Ad primam probationem requiri præterea, crucis virtutem nobis applicari. Ad secundam admittitur maior. Sed neque est illa sola ratio. Nam sacrificium Missæ requiritur etiam

¹ CAP. XXV.

Caluin. continet obiectiones.

^k 1. Cor. 12. v. 28.

^l 2. Timoth. 1. v. 11.

^m Ephesior. 4. v. 12.

ⁿ v. 25. & 26.

^o v. 10. ἡγιασμένοι ἵσχυροὶ διὰ τοῦ προσφορᾶς τοῦ σώματος ἑνὸς ἁπλῆς.

^p v. 14. μὴ ὥς προσφορὰν τελειώσαντες ἐν δυνάμει τοῦ ἡγιασμένου.

^q v. 18. ὅπου δι' ἁπλοῦς αὐτῶν (ἀπομῶν) οὐκ ἔστιν προσφορὰ.

DE SACR. MISSÆ

propter religionem, quæ nequit sine sacrificio esse. Ad minorem, negatur, quia sequeretur superfluum etiam esse Baptisma. Ad tertiam probationem, loqui de oblatione crucis, siue de satisfactione iusta pro peccatis, hæc enim semel soluta, iam non est pro remissione peccatorum similis repetenda, sed exigitur solû vt nobis eius applicetur virtus: quod fit tum per sacrificium Missæ, tum per Sacramenta.

Quinta, testamenti confirmatio à morte testatoris pendet. Sed Missa nouum testamentum est, imò quot sunt Missæ, tot sunt testamenta. nam singulæ Missæ nouam peccatorum remissionem, atque iustitiam promittunt. Ergo vt rata sint huiusmodi testamenta oportet toties Christum mori, quoties dicitur Missa.

Negatur minor: nam Missa est tantum repetitio illius eiusdem testamenti, quod aliquando Christus fecit, & sua morte confirmauit. Sicut cum inter homines testamentum morte confirmatum sæpius exhibetur in iudicio, imò describitur, non propterea nouum instituitur, aut debet rursus mori testator: sed sufficit constare fuisse mortuum.

Ad rationem minoris, illam iustitiæ acquisitionem esse quidem nouam respectu eius cui acquiritur: non autem respectu sacrificij crucis à quo pendet.

^r Hebræor. 9.
v. 22. *χωρὶς αἵ-
ματος χυσίας* &
ζίνεται ἀφ' αἵματος.

Sexta, hostia quæ offertur, occidi debet. Nam ^r sine sanguinis effusione non fit remissio. Ergo si Missa est sacrificium, debet quotidie occidi Christus.

Ad Antecedens verum esse, quando sacrificium offertur, in specie rei viuentis. Non autem si in specie inanimatæ rei. Christus autem offertur in cænâ sub specie non rei viuentis, sed panis & vini. Ad probationem 1. loqui Apostolum de sacrificijs antiquis pro peccato. 2. si de omnibus loquatur, solum velle, non fieri remissionem nisi vi sanguinis effusi: quomodo non fit remissio in Missa nisi vi sanguinis effusi cruce 3. etiam in ipsa cænâ effundi, & repræsentatiuè, & realiter per libationem, & distributionem.

Septima,

Septima, ex nostra sententia sequitur nihil passione Christi relinqui nisi esse exemplar redemptionis quo discamus nostri redemptores esse.

Negatur, tum quia Missa est opus Christi per suos exhibitum ministros: tum quod Missa non est nouum pro peccatis pretium sed pretij passionis Christi applicatio.

Octaua, Nemo præter Christum vocatus est sacerdos. negatur: vocati sunt enim Apostoli, eorumque successores à Christo dicente. *Hoc facite.*

* Nona, instituere cultum sine verbo Dei vanum est. Sed ritus celebrandi Missam ita institutus est. nam constat à quibus Pontificibus habuerint ortum. Ergo. * CAP. 26. *obiectiones Kemmij.*

Ad Maiorem si sermo sit de verbo Dei scripto, negatur. si de, vel immediatè à Christo Apostolos docente, vel mediante inspiratione tradito, qua Deus non desinit Ecclesie suggerere omnia ad religionem necessaria, admittitur. Ad minorem 1. non esse questionem de caeremoniis Missæ, sed de substantia sacrificij. 2. has caeremonias esse à verbo Dei, de quibus ^t infra.

Decima, nihil debet addi testamento Christi confirmato. Missa addit ergo, &c. Negatur minor.

Vndecima, ^u in nulla parte Missæ inuenitur sacrificij ratio. ^x Non in oblatione panis, & vini. Nec enim res terrene possunt esse illud sacrificium vnicum. Non in consecratione. 1. quia ibi nulla oblatio apparet, cum tamen oblatio sit de intrinseca ratione sacrificij. 2. quia in consecratione nulla sit sensibilis immutatio rei, quæ offertur. Nō in oblatione corporis, & sanguinis. 1. quia Dominus post consecrationem continuò Sacramentum distribuit, ac manducari præcepit: & proinde nullum fuit tempus quo panem obtulerit consecratum. 2. quia ^y sanctus Gregorius tradit solummodo addidisse Apostolos Dominicam orationem ad consecrationem. Non fractio. 1. quia Dominus vel fregit ante consecrationem iuxta

^t libro 6. cap. 13. & seqq.

^u Cap. 27. ^x *quæ præcedunt enim, spectantque ad Missam Catechumenorum certum est non habere Sacrificij rationem.*

^y 7. epist. 63.

DE SACR. MISSÆ

multos, vel statim à consecratione, vt distribueret panem discipulis. At nostra fractio fit post consecrationem multis interiectis actionibus alijs: nec fit vt distribuatur, sed ad mysterium significandum. 1. manducatio, & consumptio Eucharistiæ, cum non fit solius Sacerdotis, non videtur sacrificium propriè. 3. quamuis ad essetiam sacrificij pertineret nequit tamen in eâ constitui tota sacrificij essentia. Nam sine oblatione, & dedicatione præcedente, sacrificium esse non potest, vt res facilius solvatur, fit

Prima propositio: *Panis, & vinum aliquo modo offeruntur in Missâ, & proinde pertinent ad rem que sacrificatur.*

Probatur primò, quia in Liturgiâ cum dicimus: *Suscipe sancte pater hanc immaculatam hostiam*, certè pronomen, *Hanc* demonstrat ad sensum id quod tunc manibus tenemus videlicet panem. 2. quia PP. idem passim tradunt: ^a Irenæus ait Ecclesiam offerre Deo sacrificium ex creaturis, id est, ex pane, & vino. ^b Cyprianus Christum obtulisse patri calicem aqua mixtum. ^c Gregorius de Sancto loquens Benedicto: *Manu sua oblationem dedit dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & ulterius excommunicate non erunt.*

Secunda propositio: *Corpus, & sanguis Domini sunt ad sacrificium quod in Missâ propriè offertur, & sacrificatur.* vt probatum est supra.

Tertia, *Panis & corpus, vinum, & sanguis Domini non sunt duo, sed vnum sacrificium.*

Primò, quia non offerimus Deo panem simpliciter, sed consecrandum, & in corpus transmutandum Christi: neque offerimus corpus Domini absolute, sed in specie panis, & ex pane confectum. Sicut apud Hebræos offerebatur ovis viua, & eadem mortua, tamen (licet specie differant viuum & mortuum si naturâ physicè consideretur) non nisi sacrificium vnum erat. Quia ovis viua offerebatur consecranda Deo per mortem, ac deinde ab-

^a 4. cap. 32.

^b 2. Epist. 3.

^c 2. dialog. 23.

sumenda per ignem.

Quare in Missa non offertur panis vt sacrificium perfectum, sed tantum inchoatum, & perficiendum, sicut ex illis patet: ^d *Benedic hoc sacrificium tuo nomini consecrandum.* ^d *in Liturgiâ.*

Secundò, quia ^e PP. docent in Ecclesia vnicum ^e *Leo serm. 8. de Passione. Chrysost. in Psal. 95. Aug. de Spiritu, & littera cap. 11.* esse sacrificium succedens multitudini sacrificiorum antiquorum.

Quarta propositio: *Oblatio panis, & vini ante consecrationem pertinet ad integritatem, non tamen ad essentiam sacrificij. Non pertinere ad essentiam, constat. 1. quia oblatio vocalis non est necessaria ad sacrificium: satis enim demonstrat se aliquid offerre qui se ipsa offert. 2. quia non est necesse oblationem præcedere immolationem: cum ipsa immolatio possit esse oblatio.*

*Pertinere ad integritatem, Probatur 1. quia etsi Dominus non iisdem verbis panem consecrandum obtulerit quibus offerimus: tamen aliquo modo obtulisse docet aperte ^t Cyprianus, ac colligitur ^f *supr.* ex illâ cæremoniâ eleuandi oculos in cælum, & & gratias agendi, qua Dominus vsus est. 2. quia in omnibus Liturgijs pars actionis est oblatio rerum sacrandarum.*

Quinta propositio. *Oblatio que sequitur consecrationem, ad integritatem sacrificij, pertinet, non ad essentiam.*

*Pertinere ad integritatem, probatur ex Liturgijs ^g & ^g Iacobi antiquissimis. Non pertinere ad essentiam, probatur. ^h *mentis, &c.* 1. quòd Dominus eam non adhibuerit oblationem. 2. quòd ^h nec Apostoli in principio eâ sint ^h *ut colligitur ex Gregorio 7. epist. 63.* vsi. 3. quia verba huius oblationis non dicuntur in persona Christi, sed ipsius ministri, & Ecclesiæ.*

Sexta propositio. *Fractio Sacramenti ad essentiam non pertinet, sed ad integritatem.*

Prima probatur pars, quòd si forte hostia integra in calicem decidat, relinquatur sine fractione: nec tamen irritum sit sacrificium.

Secunda, probatur ex Liturgijs.

H h ij

DE SACR. MISSÆ

Septima, 1. *Sacramenti consumptio ut à populo fit, non est pars sacrificij.* 2. *ut à Sacerdote sacrificante fit est pars essentialis, non essentia tota.*

Prima pars demonstratur, nam qui edunt victimas, sunt equidem participes altaris: sed aliud est sacrificium offerre, aliud de altari participare.

Secunda probatur 1. quia consumptio quæ fit à Sacerdote sacrificante non est tam comestio victimæ, quam sacrificij consummatio respõdens propriè combustioni holocausti. 2. quia semper adeò iudicata est necessaria ab Ecclesia hæc sumptio Sacramenti à Sacerdote, ut si fortè nequeat aliquo ex casu consumere, oporteat alium illi succedere, & sacrificium consummare. 3. quia in tota actione Missæ nulla est alia realis destructio victimæ præter istam. Requiritur autem destructio victimæ ad sacrificij rationem.

*in Regulis
Missæ.*

Nec refert istam consumptionem non videri fieri in persona Christi; qui tamen est primarius Sacerdos. Nam Christus quidem non seipsum mādudat, tamen ipse dici potest consumere, quia consumandum se tradit: sicut dicitur in sacrificio crucis seipsum sacrificasse, quia se occidendum obtulit.

Octava propositio: *Consecratio Eucharistiæ ad essentiam sacrificij pertinet.*

Probatur primò, in consecratione Eucharistiæ tria sunt.

Primum, *res prophana fit sacra*, panis enim vertitur in corpus Christi: & quia non panis manet, sed in aliud vertitur: propterea non panis sacrificatur, sed quod ex pane factum est.

Secundum, *res illa sacra ex prophana effecta*, Deo offertur, dum in altari, sine in loco ubi consecrata recipiuntur, collocatur.

Tertium, *res illa, ad veram, & realem ordinatur externam mutationem ac destructionem.* Nam per consecrationem induit corpus Christi rationem cibi, cibis autem ad comestionem, & proinde ad destructionem ordinatur. Nec obstat corpus Christi

in se nullam patetensionem. Nam sufficit amittere esse Sacramentale, & desinere esse in altari, cibique rationem habere. At in his tribus sacrificij veri, & realis rati o consistit. Ergo, &c. Atque iuxta hunc sensum hæc propositio octaua intelligenda est.

Secundò, Sacrificium Missæ offertur in persona Christi. Nihil autem facit Sacerdos tam perspicuè in persona Christi, quam consecrationem in qua dicit: *Hoc est corpus meum.*

Tertiò, quia aut Christus consecrando, & consumendo sacrificauit aut nullo modo sacrificauit.

Nec enim est alia Christi actio, quæ dici Sacrificium queat, aut ante, aut post consecrationem.

Quartò, quia si Apostoli initio solum addebant orationem Dominicam ad cōsecrationem, vt vult Gregor. necesse est vt consecrando sacrificarent. Nec enim oratio Dominica Sacrificium dici potest.

Quintò, quia in consecratione consistit^k repræ-^k ita D. The. sentatio Sacrificij crucis. At simul esse debent Sa-^{3. par. q. 80. ar.} crificium reale cœnz, & repræsentatiuum: cum^{11. ad 3.} ipsum reale, sit ipsum repræsentatiuum.

Sextò, ex PP.¹ Iræneus ait Christum docuisse^{1. 4. cap. 32.} oblationem noui testamenti quam Ecclesia frequentat dicendo: *Hoc est corpus meum.*^m Cyprian.^m Eucharistiam fieri medicamentum simul, & holo-^m caustum cum verbis consecrationis panis benedi-^m citur.ⁿ Gregorius, in ipsa immolationis horâ adⁿ Sacerdotis vocem Angelorum choros adesse, cor-ⁿ lum aperiri, ima summis coniungi, vnum ex visi-ⁿ bilibus & inuisibilibus fieri. quæ est autem illa vox^{58.} Sacerdotis, nisi verba consecrationis?

LIBER SEXTVS.

DE E V C H A R I S T I A.

IN QVO

Tractatur quale Sacrificium
sit Missa.

*Probatur sacrificium Missæ
propitiatorium esse.*

CAP. I. & II.

^a CAP. I.

^b Luther. de
Captiuit. cap. I.

Confessio wi-
temberg. cap.

16. Calvin. 4.

cap. 18. §. 13.

14. 15. 16. Kē-

nit. 2. par. Exa-

sess. 12. cap. de

Missæ.

^c Cap. II.

^d Iob. I. v. 5.

^e cap. ult. v. 8.

Et 9.

ÆRETICI ^a minime ne-
gant Missam esse Sacrificium
λατρευτικόν, id est honorarium,
cuius finis sit solus Dei cultus,
ac honor. Item, & ἡχαριστικόν,
id est, ad agendas gratias. Non
quod velint esse propriè Sacri-
ficiū, sed tantum largo modo. Quia ipsa Eucha-
ristiæ distributio, & manducatio fit in honorem
Dei, & in gratiarum actionem passionis Christi.

^b Negant tamen omnes Missam esse sacrificiū
propitiatorium, siue quo placatur Deus. Probatur
tamen nostra sententia.

Primò, ^c Iob pro peccatis ^d filiorum suorum,
& ^e amicorum sacrificauit, Leuitici 4. 5. & 6.
describuntur varia pro peccato Sacrificia. At illa
omnia erant Missæ Sacrificij figuræ.

Secundò, Sacrificium crucis non impedit quo minus illa vetera fuerint suo modo propitiatoria. Ergo nec impedire debet quin sacrificium Ecclesiæ sit propitiatorium. Nam sacrificium crucis habuit vim ab initio mundi, & vsque ad finem habebit. Quare si impediret nostrum esse propitiatorium, impediret & illa.

Tertiò, sacrificium Ecclesiæ est verè sacrificium non minus quam antiqua: est etiam commemorativum passionis Christi, continet hostiam Deo gratissimam. Quidni ergo propitiatorium erit?

Respondet ^f Calvinus antiqua dici propitiatoria: non quod verè expiarent peccata, Deumque placarent, sed quia significarent Sacrificium crucis. ^f 4. Instit. 18. §. 13.

Contra. 1. significabant etiam sacrificium Missæ: ^g 9. 57. in Leuitic. *Illis sacrificijs* (inquit Aug.) *unum hoc sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum, à cuius sacrificij sanguine in alimento sumendo, non solò nemo prohibetur, sed ad bibendum potius exhortantur.* 2. falsum est illa antiqua sacrificia non purgasse. Et si enim non expiarent peccata quo ad culpam, ex opere operato, tamen expiabant maculas legales, ac Deum propitium reddebant quo ad temporales pœnas: ex offerentium autem fide expiabant etiam aliquo modo culpas, quòd essent huius fidei protestationes.

Quartò, Christus obtulit in cœna sacrificium pro peccatis Apostolorum, *Hic est sanguis* (inquit) *qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum.* Idem est autem nostrum sacrificium cum illo.

Quintò, sacrificium Missæ applicat nobis promissiones novi Testamēti. At inter illas est ^h promissio de remissione peccatorum. ^h Hierem. 32. v. 38. 39. 40.

Sextò, fatentur Lutherani Eucharistiam esse institutam ad remissionem peccatorum. Certe non ut Sacramentum est sicut probauimus, ergo ut sacrificium. ^{41. 42. & Hebraeor. 8. v. 10. 11. 12.}

Septimò, præcipuum Sacerdotis munus est pro peccato offerre Hebræor. 5. *Omni pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his que sunt*

H h iij

DE SACR. MISSÆ

ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccato. At in Ecclesia sunt veri Sacerdotes: ergo & sacrificium pro peccato, quod nisi sit sacrificium Missæ nulum erit.

- Quandò, ex PP. Iacobus in Liturgia: *Offerimus* (inquit) tibi incruentum sacrificium, pro peccatis nostris, & ignorantis populi. Iustinus ¹ dialogo cum Tryphone. ² Origenes cum adduxisset verba Domini quibus iubemur mysterium Eucharistiæ conficere in memoriam eius: ista est (inquit) commemoratio sola, quæ propitiū facit Deum hominibus. Athanasius ¹ Incruenta hostie oblatio propitiatio est. ^m Basilii: Dignos efficit nos, qui puro corde stemus coram te, tibi que misistremus, & offeramus Sacrificium hoc reuerendum ad abolenda delicta nostra, &c. Cyrillus: ⁿ Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis, & illis eum, qui est benignissimus, propitiū reddamus. Chrysostom. ^o Sacerdos pro uniuerso orbe terrarum legatus intercedit, deprecatorque est apud Deum, ut hominum omnium non uiuentium modo, sed etiam defunctorum peccatis propitiū fiat. Ex Latinis ^p Cyprianus dicit Eucharistiam esse holocaustum, ad iniquitates purgandas. Ambrosius: ^q *Offert Christus seipsum quasi Sacerdos*, ut peccata nostra dimittat. Hierony. ^r in cap. 1. ad Titum. Augustinus supra, Beda: ^s *Sacrificium* (inquit) hoc salutare ad redemptionem ualet anima, & corporis sempiternam.
- Nonò ex Conciliis. Bracarense tertium tempore Bedæ: ^t *Cum omne crimen atque peccatum* (inquit) ¹ Si laici imperatur ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu, quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis, populique peccatis illatas Deo oblaturus est victimas?
- ⁴ 4. histor. cap. 22.
^r Can. 1.

ara crucis semel seipsum cruentè obtulit, ^v docet Sancta Synodus sacrificium istud vere propitiatorium esse, &c. Huius quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum penitentia concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit. Vna enim eademque hostia, idemque nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diuersa. Cuius quidem oblationis (cruente inquam) fructus per hanc increment à uberrimè percipiuntur: tantū abest, ut illi per hanc quouis modo derogetur? Quare non solum pro fidelium viuorum peccatis, penis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, ritè iuxta Apostolorum traditionem, offertur.]

Probatur impetratorium etiam esse.

CAP. III.

PRIMO in veteri lege erant hostiæ pro beneficio aliquo impetrando Leuitici. 7. At iuxta ^b Chrysoſt. ^c August. & ^d Leonem omnes differentias hostiarum veterum vna Eucharistiæ oblatione continentur.

Igitur est etiam impetratoria.

Secundò, quia iubet ^e Apostolus faciendas in Ecclesia obsecrationes, orationes, &c. quod de publicis precibus in Missa ^f PP. interpretantur, voluntque ab Apostolo præcipi Sacrificium offerri pro temporali pace Ecclesiæ.

Tertiò, Liturgiæ omnes Iacobi, Clementis, Basilij, Chrysoſtomi, non semel inter offerendum præcipiunt orandum pro pace, copia fructuum, & similibus.

[& Can. 3. Si quis dixerit Missæ sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti, neque pro viuis, & defunctis, pro peccatis, penis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere Anathema sit.]

^a Leuit. 7. v. 16. & 2. Reg. ult. quo obtulit Dauid pacifica pro auerenda peste & impetrans: item 2. Machab. 3. ^b in Psal. 95. ^c 1. contra aduersarium legis, & prophet. cap. 20.

^d serm. 8. de passione.

^e 1. Timoth. 2.

^f Aug. epist. 59. Chrysoſt. Theophyl. Oecum. in 1. ad Timoth. 2. Ambrros. 6. de Sacram. ult.

DE SACR. MISSÆ

^z libro ad Scapulam.

^h Catech. 5.

ⁱ homil. 18. &

^{21.} in Acta.

^k 22. Civit. 8.

^l de prædicti-
onibus Dei ca. 6.

^m homil. 37.

ⁿ in Evangelia.

ⁿ sup.

Quartò ex PP. Tertull. ^z *Sacrificamus* (inquit) pro salute Imperatoris. Cyrillus ^h *Postquam consecutum est illud spirituale Sacrificium, & ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro socijs, pro egrotis, & afflictis, & in summa pro omnibus qui egent auxilio.* ^l Chrysostom. ^k August. ⁱ Prosper, ^m Gregorius homilia, ⁿ Beda.

Quintò, si Eucharistiæ sacrificium valet ad delenda peccata, quomodo non valebit ad impetrandam quæ sunt minoris momenti?

Explicatur efficientia propria sacrificij Missæ.

CAP. IIII.

^a opus operatum dupliciter dicitur 1. efficienter quia mirum est instrumentum immediate producens effectum per modum nature quo modo actio Sacramentorum est opus operatum 2. moraliter: quia scilicet movet Deum ad producendum effectum independentem a bonitate ministri. ^b sup. cap. 2.

P R I M A propositio. *Sacrificium Missæ non habet vim solum, aut potissimum ex opere operantis, sed etiam ex ^a opere operato.*

Diximus solum, quia negari non potest quin habeat vim ex opere operantis, sicut cætera virtutum opera. Probatur propositio, primò, quia in hoc sacrificio principalis Sacerdos est Christus, qui seipsum offert per ministrum. Ergo principalis efficacia sacrificij non pendet à bonitate ministri, sed potius principalis agentis. Secundo, Concilium ^b Tridentinum ait ideo per hoc sacrificium remitti peccata, quia eadem est hostia & offerens qui in sacrificio crucis. At eadem est hostia & idem offerens, qui in cruce, siue sit minister bonus, siue non.

Secunda propositio: *Sacrificium Missæ non habet vim ex opere operato ad modum Sacramentorum.*

Probatur primò, Concilium Tridentinum ait per hoc sacrificium ingentia dimitti, quia hoc sacrificio Deus placatus gratiam, & donum pœni-

rentiæ concedit. Non igitur immediatè iustificat
ut Baptismus, & Absolutio faciunt.

Secundò, quia si sacrificium Missæ immediatè
iustificaret, requireret necessario præuiam dispo-
sitionem in eo pro quo offertur. Ergo illud offerre
pro peccatoribus obstinatis, non liceret aut ulli
Missam petere, nisi se ad gratiam recipiendam dis-
poneret.

Tertiò, sacrificium Missæ maiorem non habet
vim quam habeat sacrificium crucis. At sacrificium
crucis non efficienter & immediatè iustificat, sed
tantum impetratoriè ac meritoriè: tum quia alio-
quin omnes homines continuò iusti facti fuissent
in Domini morte: tum quia sacrificium crucis non
est amplius in re, sed solum in mente Dei.

Tertia propositio: *Sacrificium Missæ vim habet per
modum impetrationis, & eius propria efficientia est impe-
trare.*

Probatum primò, quia hæc est propria efficientia
sacrificij in genere: sacrificium enim proprie oran-
tis est, proprium autem orationis est impetrare.
Ergo & id sacrificio Missæ conueniet.

Secundò, sacrificium Missæ præcipuam vim ha-
bet ut à Christo summo Sacerdote offertur. At nunc
Christus nec mereri, nec satisfacere potest, sed so-
lùm impetrare. Igitur impetratio est propria vis, &
efficientia sacrificij huius. Differunt ergo sacrifi-
cium crucis, & Missæ, quòd illud fuerit proprie, me-
ritorium, satisfactorium, & impetratorium: quia Chri-
stus tunc mortalis erat & mereri poterat, ac satisfac-
cere. Hoc verò, non sit proprie nisi impetratorium.
Cum autem dicitur propitiatorium, vel, satisfactorium
aut, meritorium, id intelligendum est ratione rei, quæ
impetratur. Est enim propitiatorium, quia impetrat
remissionem culpæ: satisfactorium quia impetrat re-
missionem pænæ: meritorium, quia impetrat gra-
tiam benefaciendi, ac merita acquirendi.

Quarta propositio, *valor sacrificij Missæ est finitus.*

DE SACR. MISSÆ

Probatur primò ex communi Theologorum sententia.

Secundò, ex vsu Ecclesiæ, quæ alioquin frustra tot multiplicaret Missas. Cum autem sacrificium crucis fuerit infiniti valoris, & sacrificium Missæ sit idem repetitum, & tamen non sit nisi finiti valoris: ratio huius diuersitatis videtur esse duplex.

Prima, quod Christus immediatè seipsum obtulerit in cruce, in Missa autem non se offerat nisi mediante ministro. gratior est autem oblatio facta immediate à Christo, quam mediatè.

Secunda, quia ita placuit Christo, ut fructus passionis suæ non nisi determinata applicaretur mensura: cuius voluntatis, quamuis ratio certa nobis non sit, fortasse tamen ea est, ut frequentarent sapientius hoc sacrificium fideles.

Soluntur obiectiones.

CAP. V.

^a *Lutheri in
Captiuit.*

BIECTIO ^a prima, Baptismus unus non prodest alteri: ergo neque sumptio Eucharistiæ alteri proderit. Igitur sacrificium non est, quia sacrificium simul prodest multis.

Admittitur antecedens, & prima consequentia, negatur vltima. Quia aliud est susceptio Eucharistiæ, aliud oblatio eius. Sumptio solum suscipientem sanctificat, oblatio se se ad plures extendit.

^b *Kemnitij
pag. 405, &
261. par. 2.
Exco.*

^b Secunda, si esset Missa propitiatoria ad remissionem culparum, vtile esset ad alia non accedere Sacramenta pro remissione peccatorum, cum in illis non habeatur hæc remissio sine labore, in Missa verò absque labore.

Respondeo Missam non remittere peccata, nisi impetrando penitentiam quæ labore non vacat.

Tertia, sæpe dicuntur Missæ pro peccatoribus, qui tamen minimè conuertuntur. Item pro multis

beneficijs obtinendis quæ tamen non impetrantur. Ergo Missa ex opere operato efficaciam non habet.

Respondeo impetrari semper auxilium pro loco & tempore competenti sicut nouit Deus vtile: quod si non sortiatur effectum contingere id ex indignitate & perniciacia subiecti.

Quibus prodest Sacrificium Missæ.

CAP. VI.

Es ita expeditur, primò certū est nō prodesse damnatis, & offerri pro fidelibus viuētibz omnibz.

Secundò, indirectè saltem hoc Sacrificium prodest omnibz extra Ecclesiam. tum quia Sacrificium offertur pro Ecclesia catholica propagandā, vnienda, purganda, quod nequit fieri sine conuersione infidelium, hæreticorum, Schismaticorum. tum quod extet Missa pro schismate tollendo. tum quia in ² in Liturgia oblatione calicis, pro totius mundi salute oratur. *Iacobi fit ex- sum denique quòd si nulla esset prohibitio Eccle- pressa oratio fiaistica, liceret missam offerre pro istis, sicut in Ec- pro extirpatione clesia ² primitiua offerebatur pro infidelibus regi- na heresum. bus, nam Sacrificium crucis fuit pro omnibz obla- Chrysost. & tum. Basilium in Li-*

Obiicitur ^b Aug. *Quis offerat Sacrificium* (inquit) *corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi?* *turgia, pro toto terrarum orbe,*

Respondeo ^c 1. hæc intelligi de membris Christi actu, vel potentia, vt excludantur damnati 2. a- *pro nominatis pro errantibus orant.* gere Augustinum eo in loco de defunctis: Et quia defuncti aut sunt membra Christi actu, vel nullo ^b libro de origine anima modo, ideo absolutè dicere potuit, non posse pro de- *cap. 9.* functis offerri, nisi sint membra Christi.

Tertio, nihilominus cap. *A nobis*, de sententia ^c *ita D. Tha. excommunicationis. prohibuit Ecclesia publicam in 4. dist. 12. q. orationem pro excōmunicatis, cuius generis sunt 2. ar. 2.*

• DE SACR. MISSÆ

hæretici omnes. Missa autem est maxime oratio publica.

Quartò, videtur tamen licere pro regibus paganis expresse offerri à Sacerdotibus horum subditis Principum id enim Ecclesia primitiua habuit in usu, & nullibi prohibetur.

Quintò poterit etiam orari in Missa pro hæreticorum conuersione, non quidem addendo aliquid ad Missam, sed tantum applicando, per intentionem, Sacrificium ad hæreticorum conuersionem. Tutius tamen est ita suam moderare intentionem, vt directè tendat in Ecclesiæ pacem, & augmentū, maxime eius partis quæ inter hæreticos versatur. ita enim indirectè pro hæreticorum conuersione supplicatur. [Si enim directè licet per intentionē applicare Missam hæreticis: & ipsa intentio sit per quam Sacrificium pro certis quibusdam offertur: Nō video quomodo non liceat publicè orare pro hæreticis, vel Missa non erit oratio publica: vel vt publica oratio non applicabitur per intentionem certis quibusdam personis quod tamen falsum est: per quid enim applicatur?]

^a Hæc ratio
est Caluini in
Antidoto artic.
Parisiensium
& Kemnitij
2. par. Exam.
in ultimo arg.
^b vide tom. 2.
lib. I. de Purgatorio cap. 3.
Et lib. 2. cap.
15. & 16.
^c 2. Machab.
12.

Sacrificium Missæ pro animabus in Purgatorio ritè offerri.

CAP. VII.

NE G A N T Hæretici ^a Quia Christus loquens de usu huius Sacramenti dixit: *Accipite & comedite.* Mortui autem nec comedere: nec accipere possunt.
^b Probatum tamen nostra sententia, primò, quia
^c Iudas Machabæus offerri præcepit sacrificium pro defunctis. At nostrum sacrificium non est minoris virtutis.

Secundò, ex Ecclesiæ vniuersæ consuetudine. Nam vtraiunt ^a Epiphanius atque ^c Augustinus Ecclesia vniuersa in sacrificio Missæ pro defunctis orat, idque constat ex Liturgiis omnibus, atque Conciliis quibus sit mentio sacrificij pro defunctis, tanquam recepti, atque vñtati.

Tertiò, ex Apostolorum traditione, tum quia id docent Chrysostom. & Nyssen, ^a Isidorus, Rabanus, tum quod in Liturgiis Clementis, & Iacobi inueniatur memoria pro defunctis, hic autem Apostolus fuit, ille Apostolorum discipulus, tum denique quod nusquam inueniatur huius consuetudinis initium, sed resoluendum sit in Apostolorum tempus.

Respondet primò, in nulla scriptura inueniri hanc constitutionem.

Secundò, Hieronym. & Gregorium dixisse Apostolos solam addidisse Dominicam orationem in Missa ad consecrationem.

Tertiò, quia ^k Tertull. ait hunc ritum ex consuetudine fluxisse.

Ad primum nos non loqui de verbo Dei scripto, sed tradito.

Ad 2. Respondeo 1. illud, *solam*, in ⁱ Hieronymo non haberi. 2. potuisse Apostolos initio quidem solam adhibere Dominicam orationem postea tamen alias addidisse preces. 3. sola intentione posse offerri Missam pro defunctis, nec opus esse oratione vocali.

Ad 3. respond. 1. non ita loqui Tertull. sed, *retentum & confirmatum quod ex Apostolica traditione descendit*. 2. non loqui de sacrificio Missæ absolute, sed de sacrificio annuo.

Quartò probatur nostra sententia à condemnatione hæreticis Arii docentis non esse pro mortuis sacrificium offerendum: Arius (inquit ^m Epiph.) *in Anacemulta contra Ecclesiam docuit, fidem quidem existens Arianus perfectissimus, verum amplius docet, non oportere offerre, pro ijs qui obdormierunt*. Augustinus ⁿ cum sib. cap. 53.

^a in compendiar. doctrina.

^c lib. de cura pro mortuis

cap. 1. Et ult.

ⁱ Carthag. 3.

Can. 29. Carthag. 4. can.

79. Bracar. 1.

can. 34. Et 39.

Cablon. can.

visum est. de consecrat. dist.

1. Wormaticen.

ca. 10. Concilium 6. sub

Symmacho.

^k apud Damasc. orat. pro defunctis.

ⁿ 1. de officiis diuin. 18.

ⁱ 2. de instit. Clericor. 44.

^k de coronæ militis.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^m in Anacemulta contra Ecclesiam docuit, fidem quidem existens Arianus perfectissimus, verum amplius docet, non oportere offerre, pro ijs qui obdormierunt.

ⁿ lib. de hærese.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^k de coronæ militis.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^m in Anacemulta contra Ecclesiam docuit, fidem quidem existens Arianus perfectissimus, verum amplius docet, non oportere offerre, pro ijs qui obdormierunt.

ⁿ lib. de hærese.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^k de coronæ militis.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^m in Anacemulta contra Ecclesiam docuit, fidem quidem existens Arianus perfectissimus, verum amplius docet, non oportere offerre, pro ijs qui obdormierunt.

ⁿ lib. de hærese.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^k de coronæ militis.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^m in Anacemulta contra Ecclesiam docuit, fidem quidem existens Arianus perfectissimus, verum amplius docet, non oportere offerre, pro ijs qui obdormierunt.

ⁿ lib. de hærese.

ⁱ 3. contra Pelagianos.

^k de coronæ militis.

*An repugnet institutioni Cœna Domini in eius
celebratione fieri memoriam & inuo-
cationem Sanctorum.*

CAP. VIII.

PRIMA propositio: *Non repugnat insti-
tutioni Cœna Domini in ea nominari, &
inuocari Sanctos.*

Probatur primò, ^a Apostolus iubet ^a I. Timoth. 2.
in Sacrificio Missæ pro omnibus fieri
orationes, & gratiarum actiones nimirum ob be-
neficia à Deo collata.

At magnum est beneficium, gratia, qua Sancti
mundum atque Sathanam vicerunt, magnum, glo-
ria qua donati sunt, victoriâ partâ. Igitur dignum
erit offerri sacrificium ad agendas gratias pro be-
neficijs tantis.

Secundò, ex liturgijs omnibus, in quibus nomi-
nantur Sancti non semel.

Tertiò, ^b Cyprianus, ^c Epiphan. & ^d Cyril.
scribunt in sacrificio Apostolos, & Martyres no-
minari.

Quartò, quia id prodest. 1. ad protestandam
Sanctorum communionem. Sacrificium enim ve-
ri corporis Christi, nomine totius corporis mystici
offertur. Et ^e teste Augustino significat generale
sacrificium, quo vniuersum corpus Christi mysti-
cum, id est, tota redempta ciuitas offertur Deo, per
Christum Sacerdotem magnum. 2. *Vt nos* (inquit
^f August.) *ad imitationem talium coronarum, atque
palmarum eodem inuocato (scilicet Deo) in auxilium,
ex eorum memorie renouatione adhortemur.*

Secunda propositio: *Non repugnat institutioni Cœ-
na inuocari Sanctos in ea, illo quo inuocantur modo ab
Ecclesia.*

^b 3. epist. 6.

^c heresi 75.

^d Catech. 5.

Aug. libro de
Sancta Virgine.

45. cap. & 22.

Ciuitat. 10.

Chrysost. ho-

mil. 21. in

Acta. non so-

lùm nominari

ait, sed magnū

inde recipere

honorem.

^e 10. Ciuit. 6.

& lib. 22. cap.

10.

^f 8. Ciuit. 27.

DE SACR. MISSÆ

Tribus siquidem modis Sancti dici possunt invocari in Missa. 1. per oblationem ipsis factam, & is modus illis non competit: quia ad idololatriam spectat. 2. per orationes ad Sanctos directas, sed neque etiam implorantur hoc modo: nisi obiter in Confessione, & versiculis post lectionem. 3. per preces ad Deum directas, ut intercedentibus sanctis, nos adiuuare dignetur: atque hoc modo contendimus rectè ab Ecclesia invocari dumtaxat.

⁶ *sup.*

Probatum primò ex PP. Cyrillus: *Cum hoc sacrificium* & (inquit) *offerimus, mentionem facimus eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, martyrum, ut Deus orationibus illorum, & deprecationibus suscipias preces nostras.* Basilii in Liturgia post consecrationem, memoriam faciès Patriarcharum, Prophetarum, &c. *Vt* (inquit) *assiduas preces pro nobis tibi offerant eoque memoriam illorum celebramus, ut quando nobis ipsis parum fidemus, memoria, & legatione illorum protecti, per eos audeamus ad te accedere, atque tremendo hoc & sacro munere defungi.* Chrysostom. ¹ *Honorabilium incorporaliū supercaelestium S. Ioanni praeursori, & Baptista, sanctorum gloriosorum Apostolorum, sancti huius, cuius memoriam agimus, & omnium sanctorum tuorum, quorum supplicationibus respice nos Deus.* Augustin. ^k *Ideo quippe ad ipsam mensam non sic eos (martyres) commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oramus: sed magis ut orent ipsi pro nobis.*

¹ *in Liturgiâ.*

^R *tract. 34. in Ioan.*

Secundò, Sancti pro nobis orare possunt in celo, & orant, ut probatum est ¹ alibi. Ergo bonum est à Deo petere, ut pro nobis sanctos orare faciat, & illos pro nobis exaudiat orantes.

¹ *tom. 2. lib. 1. de Sanctis cap. 15. & seqq.*
^m *Kemnitij obiect. pag. 810.*

^m Obiicitur Primò, Non dixit Christus, *hoc facite in commemorationem sanctorum, sed in meam.*

Respondeo. 1. neque dixisse: *Hoc facite in commemorationem meam solum.* 2. non loqui Dominum de quacumque commemoratione, sed tantum de commemoratione passionis eius, & mortis, per mysterium eorum quo modo non celebrat Ecclesia

memoriam SS. in Missa.

Secundò, ideo nobis suum tradidit corpus in Cœna Christus, vt per vnicę oblationis Christi merita, misericordiam consequeremur. Ergo inuocare sanctos in Cœna est prophanare Cœnam.

Respondeo aliter per sanctos, aliter per Christum nos petere à Deo misericordiam: per Christum enim, vt per immediatum intercessorem erga Deum: per sanctos, vt per intercessores mediatos: id est qui nihil impetrant nisi per merita Christi.

Tertiò, ⁿ August. dicit in administratione Cœ. ⁿ 22. *Ciuit.* nō Sanctos quidem à Sacerdote nominari, nullo modo tamen inuocari.

Respondeo hæc esse Augustini verba: *uni Deo & martyrum, & nostro Sacrificium immolamus: ad quod sacrificium, sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione vicerunt, suo loco, & ordine nominantur, non tamen à Sacerdote, qui sacrificat inuocantur. Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamuis in memoria sacrificet eorum, quia Dei Sacerdos est, non illorum. Quibus aperte liquet Augustinum loqui de inuocatione per sacrificium formaliter.*

Quartò, Sanctorum inuocatio ex huiusmodi progressu deducta est. 1. in primitiua Ecclesia ^o *Enseb. 4. cap. 14. in Ruff. 15. p. Ambros. 10. epist. 85.* mos fuit annuam celebrare memoriam martyrum vbi corpora martyrum sepulta iacebant. 2. progressu temporis ^p cœperunt corpora sanctorum sub ipsis recondi mensis. 3. adhibita est memoria sanctorum in orationibus Ecclesiæ, vt eorum consortio in vita æterna frueretur militans Ecclesia. 4. tempore Augustini ortæ sunt opiniones de intercessionibus martyrum pro cultoribus suis. S. Augustinus. 12. *Ciuit. 10. & lib. de cura pro mort.* eas opiniones in medio reliquit tanquam nec veteres, nec ceteras. 6. paulatim cœpit Augustinus aliquid his tribuere opinionibus, sed Hierony. Basilium Nazianz. audaciores fuere in hac quæstione. 7. postremis temporibus fabricatus fuit articulus fidei de patrocinii, & meritis sanctorum.

cryptis, & foraminibus terræ sacra faciebant.

Secundò, dicitur *Priuata à tempore* nimirum vt publica sit, quæ diebus festis, priuata quæ profestis celebratur. Hanc *Priuata* fuisse in antiquissimo vsu negari nequit. Nam ^b Cassius singulis celebrabat diebus. ^c August. ait omni die in Sacramento Christum immolari, ^d Chrysostomus, quotidianam oblationem suo tempore fieri solitam.

^e Hieronym. Sacerdotes quotidie pro populi, ac suis sacrificare peccatis. denique quare Daniel ^f 12. iuge Sacrificium appellatur, nisi quia quotidie celebratur?

Tertiò, dicitur *priuata à fine*: scilicet quia pro aliquo particulari homine, vel negotio fit. Non quòd excludantur alij: hoc enim neque fit, neque licitum est. Sed quia præcipuè determinatur ad vnum. Antiquitas huius probatur. 1. ex legis antiquæ Sacrificiis pro ^g quolibet priuato: erant enim figura Missæ 2. quia Missæ in Natalitiis Sanctorum & pro defunctis, omnes erant priuatæ hoc modo.

Quartò à *paucitate eorum qui Missæ inter sunt*, sicut publica dicitur ea quæ fit coram omni populo. Hunc modum missæ priuatæ probat primus modus. Nō enim in locis priuatis solet adesse frequentia, populi.

Quintò, *priuata* dicuntur, quæ eodem die, & templo celebrantur præter vnā publicā & solemnem in summo altari. Et quidem hanc Missarum multiplicationem valde hæretici oderunt. Probatur tamen 1. ex veteri Testamento, in quo plurima offerebantur sacrificia eodem die, & loco 2. quia tempore ^h Cornelij Papæ erant Romæ quadraginta Presbyteri, ac deinceps creuit Presbyterorum numerus: tunc aliquem celebrasse quotidie, patet ex secundo modo: alios simul à sacrificio abstinuisse, non est credibile: ad quid enim tantus Presbyterorum numerus? 3. Beda 4. histor. cap. 14. refert SS. Petrum, & Paulum cuidam apparuisse, ac celebrari iussisse Missas in die sancti Osuualdi Regis per

^b Episcopus Narniensis apud Gregor. hom.

^{37.} in Euang. epist. 23.

^c epist. 23. ^d homil. 3. in epist. ad Ephes. ^e in 1. ad Titum.

^f v. 11.

^g vt Levitic.

^{4.} & 5. lob.

^{1.} & ult. & c.

^h apud Euseb. 6. histor. 35 in Ruff. 33.

DE SACR. MISSÆ

- omnia Monasterij oratoria 4. antiquissima est cōsuetudo ¹ in die natalis Domini singulos Sacerdotes trinas celebrare Missas. Cur ergo non licebit multis eodem die, & templo, celebrare. 5. ² constat antiquitus fuisse plura in eodem altaria templo. Ad quid, si non nisi vnus vno die celebrare posset? 6. Prosper ¹ testatur vno die intra paucas horas bis in vno loco sacrificium oblatum. ^m Leo monet Dioscorum, vt Alexandria, Romanus seruetur ritus de iterando sacrificio in eodem die.
- ¹ *huius meminit Gregorius homilia de Natali domini, & ante eum Theophorus epistola decretali.*
^k *Ambros. epist. 33. Gregor. 5. epist. 50. &c.*
¹ *de predicationibus dimidijs temporis cap. 6.*
^m *epistol. 81.*
^p *Lewis. 6. & 7.*
- ^o *cap. 30.*
^p *cap. 8.*
^q *epistol. 6.*
^r *homil. 3 in epist. ad Ephes. sess. 22. cap. 6. can. verò 8.*
- Sextò, *Missæ priuata dicitur in qua solus communicat Sacerdos*, atque de hac. maximè altercantur nobiscum hæretici. Probatur tamen, primò, quia in lege ⁿ veteri cum sacrificia offerebantur pro peccato nihil inde manducabat is pro quo offerebatur. Ergo id etiam fieri poterit in Missa. Secundò, sacrificium est orationi simile, imo est quædam realis, & efficax oratio. At oratio non requirit vt adsit is pro quo funditur: aut sciat quid agatur. Terriò, Sacrificium non offertur populo, sed Deo. Ergo non est necesse populum adesse, & communicare.
- Quartò, ex consuetudine veterum. In ^o Concilio Nannetensi iubentur præbyteri non celebrare Missam soli, nisi habeant saltem vnum qui respondeat, vnde intelligimus quosdam planè solos celebrasse: ^p Toletan. 12. graniter reprehendit Sacerdotes offerentes sacrificium nec communicantes: *Quale (inquit) illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse dignoscitur, vides Concilium exigere solum, vt celebrans communicet. Præterea quidam initiabantur absque vlla certa animarum procuratione, vt de Paulino ^q constat, qui proinde non poterant vlli Sacramentum administrare, & tamen sine dubio sacra faciebant: denique plurimi Sacerdotes quotidie celebrabant. Et tamè populus multis in locis raro communicabat. Frustra ¹ (inquit Chrysost.) habetur quotidiana oblatio, cum nemo sit qui ² simul participet.*
- Quintò, ratione ¹ Tridentini Concilij. Missæ in

quibus solus communicat Sacerdos etiam si priuatæ dici possint ratione communicatium Sacramentaliter, tamē absolutæ non priuatæ, sed publicæ, atque cōmunes sunt 1. quia in eiusmodi Missis sæpè multi spiritualiter communicant. 2. quia Sacerdos est publicus minister, & pro tota Ecclesia sacrificium offert. Ergo ut priuatæ non sunt reiiciendæ.

Si quis dixeris Missas in quibus solus Sacerdos communicat illicitas esse, ideoque abrogandas, Anathema sit.

Respondet Kemnitiuss primò, per multas centurias annorum huiusmodi Missas vocari priuatas, ut à Gregorio in registro, & glossa in canonem: *Et hoc attendendum*, dist. 1.

Contra 1. apud Gregorium non extat vocabulum missæ priuatæ, sed tantum ^t publicæ: eam autem publicam vocat non cui communicatur, sed cui adest multitudo populi: cuique opponit eam in quo populus non adest, & in eodem sensu illa loquitur glossa. [2. non est facienda vis in vocabulis, sed in re: potest enim Missa quodam respectu dici priuata secundum quid, alio tamen dici absolute publica.]

4. epist. 43.

Respondet Secundò, non sequi si minister sit publicus, posse missam celebrari sine populo. Nam minister verbi est etiā publicus, item qui baptizat, & tamē eorum actio nequit exerceri nisi adsit populus qui audiat, & persona quæ baptizetur.

Sed fallitur Kemnitiuss. Nam aliter est minister publicus sacrificando, quia tunc actionem dirigit in Deum, [& proinde debet Deum habere præsentem] aliter concionando, & Sacramenta ministrando quia suam dirigit actionem ad populum; & proinde debet habere præsentem auditores, vel qui Sacramenta suscipiant.

*Soluntur obiectiones contra Missas
privatas.*

CAP. X.

PRIMA, iussit Dominus faciendum quod fecerat. Luc 22. At non solum consecrauit, sed etiam distribuit. Ergo similiter est faciendum.

Respondeo, hoc præceptum esse affirmatiuum, & proinde obligare pro loco, tempore, & personis. Si enim nulli adsint sacrificio nisi inuiti, & manifestè indigni, an tenebimur illos communicare, aut à sacrificio superfedere?

Secunda, si licet diuidere actiones quas Dominus suo coniunxit exemplo. Ergo licebit etiam cōsecrare, & non sumere.

Negatur conseq. quia consecratio, ac sumptio sunt de intrinseca ratione sacrificij, & consecrare sine sumptione, est sacrificij vnā partem facere & illud imperfectum relinquere: At distribuere nō spectat ad essentiam, aut integritatem sacrificij.

Tertia, Apostolorum Synaxis describitur. Actor. 2. per fractionem panis. Ergo distributio Sacramenti tunc fuit in vsu.

Admittitur totum: sed non inde sequitur nusquam posse sacrificium sine distributione offerri.

^a v. 15. 16. 17.

Quarta, ^a Paulus 1. Corinth. 10. ritum Cœnæ describens aperte scribit corpus Domini communicari, & fidelibus distribui.

Respondeo non describere huiusmodi ritum, vt declaret in quo consistat huius mysterij ratio. Sed solum vt ostendat participes fieri mensæ Domini qui Eucharistiam sumunt.

Quinta, Apostolus supr. cap. 11. opponit Do-

minicam cœnam priuatæ. Et priuatam vocat, in qua quis priuatim quod Cœnæ Dominicæ est, māducat.

Respondeo 1. loqui Apostolum de conuiuiō fieri solito intra Ecclesiam ad refrigerium pauperum vt patet ex illis : ^b *unus esuris, alter ebrius est.* ^b *v. 21. ὅς τις πεινῶν ἢ διψῶν.* Nec enim in sumptione Eucharistiæ id poterat dici. vocabatur autem istud conuiuium, *Cœna Domini*, tum quia fiebat ad repræsentendam vltimam Domini Cœnam cum Apostolis, tum quod in Ecclesia fieret, tum quia iungebatur communicationi Eucharistiæ. 2. Et si loqueretur de Eucharistia, tamen per *priuatam*, non intelligeret eam in qua nullus nisi vnus sumit, sed à qua excluduntur alij. Arguit enim illos qui à sua Cœna excludebant alios. At Ecclesia nullos à communione excludit imo vt accedant, hortatur.

Sexta, in veteri Ecclesia semper in actione Cœnæ Domini fiebat distributio Sacramenti, vt ex Liturgijs constar.

Negatur propositio. Ad probationem : ideo haberi mentionem distributionis in Liturgijs : quia semper fieri potest distributio, ac debet fieri in Missis Sacerdotum curam gerentium animarum, si sint aliqui ad communicandum parati.

Septima, *Frustra* (inquit ^c Chrysost.) *habetur* ^c *homil. 3. in oblatio. quotidiana, cum nemo sit qui simul particeps.* ^c *epist. ad Ephes.* Item : *Quisquis mysteriorum confors non est, impudens, & improbus astat.* Item : *Si quis ad conuiuium vocatus, manus quidem lauerit, & accubuerit : & tamen nihil ciborum gustauerit, nome infert contumeliam conuiuatori, à quo fuerat vocatus ? annon satius fuerit eum qui talis est prorsus noti comparuisse.* Ergo Missa nihil prodest nisi adsint communicantes.

Negatur conseq. 1. si Missa prodest pro qualibet necessitate, pro defunctis, pro absentibus, quomodo non proderit assistentibus etsi non communice. ^d *can. 38. ante mille annos eo-* omnes laici saltem ter in anno communicare, vn- ^d *lebrato,*

DE SACR. MISSÆ

^e *can. 31. Missas die Dominico secularibus totas audire, specialis ordine precipimus, ita ut ante benedictionem Sacerdos egredi populus non presumat. Quod si fecerint ab Episcopo publice confundantur.*

^f *homil. 18. in 2. Corinth. 3. epist. 1. apud Gratianum can. Perfecta de consecr. dist. 2.*

^h *quia vel solus Sacerdos edebat victimam, aut maiorem victimam pariem.*

^l *contra Nicenam.*

^k *libro de rebus Ecclesiasticis in cap. 22.*

de constat non quotidie communicasse: ^e ibidem iubetur laicis interesse singulis Dominicis Missæ. Ad quid, si nullum inde fructum recipere?

Ad 1. locum Chrysostomi, sensum esse frustra ordinari oblationem ad communicandum si nulli sint qui communicent. Ad alia loca, loqui per excessum, ad excitandum fidelium torporem. Nam alioquin aperte fatetur prodesse has Missas absentibus, atque defunctis.

Octava, in Ecclesia primitiva fuere Missæ prohibitæ priuatæ. 1. quia ^f Chrysostomus ait in antiqua quidem lege solum comedisse Sacerdotem quædam: in celebratione verò Eucharistiæ aliter fieri. 2. canone decimo Apostolorum excommunicantur qui non permanet in Ecclesiâ vsque dum Missa peragitur, nec sanctam accipiunt Communionem. 3. Peracta consecratione (inquit ^g Anacletus) omnes communicent: qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus: sic enim ^h Apostoli statuerunt, ⁱ sancta Romana tenet Ecclesia.

Negatur propositio. Ad primam probationem ponere discrimen Chrysostom. inter nostrum, & antiqua sacrificia, non quod in nostris semper distributio fieri debeat, sed si fiat, tantum habere populum quantum habeat Sacerdos: quod minime ^h fiebat in veteri lege. Ad alias probationes. Primo, eas niti solum autoritate humana, quæ potuit contraria abrogari consuetudine. 2. canonem Apostolicum explicari à Concilio Antiocheno, de non communicantibus ob aliquam superstitionem, aut pravam opinionem auersantem sacram Communionem. Anacletus verò loquitur de clericis ministrantibus Episcopo celebranti.

Nona, ^l Humbertus imperfectam ait esse Missam in qua non sit consecratio, fractio, seu distributio ac communicatio: ^k walfridus, illam esse legitimam Missam in quâ Sacerdos, Respondens, Offerentes & Communicantes adsunt. Ad idem citatur decretum Soteris de consecratione *can. Hoc*

quoque : & aliud Concilij Nannetensis apud Yvonem p. 3. decreti cap. 70.

Respondeo Missam precise spectatam pro Sacrificio, perfectam esse sine communicantibus, modo sacrificium consumatur à Sacerdote, quia tamen Missa simul ordinatur ad nutriendum populum spirituali pabulo propterea negari nequit, ex hac parte, quin sit magis perfecta Missa, quando communicantes adsunt. Porro illud decretum Soteris & Concilij Nannetens. non est ad rem, solum enim iubent adesse qui respondeant Sacerdoti.

Decima, si solus possit communicare Sacerdos quare ergo dicit? *Quotquot ex hac altari participatione sumpserimus? Item. Sacramenta que sumpsimus. Quare* frangitur hostia?

Respondeo, ista dici, tum propter præsentes communicantes, si adsint, tum propter communicantes alibi: omnes enim de vno, & eodem corpore participant, sit fractio, non propter solam distributionem sed ob significationem. Nam & in Missa Chrysostomi sit fractio in quatuor partes ad modum Crucis, & una ex illis particulis mittitur in calicem cum certa verborum recitatione.

Vndecima, instituit Christus Cœnam suam ut esset communis actio Ecclesie.

Respondeo etiam nunc esse communem. Nul-
lus enim Catholicus asserit Missam esse priuatam Sacerdotis actionem.

Duodecima, extat quædam sancti Francisci epistola ad omnes fratres suos, qua iubet unam tantum Missam in vno celebrari loco, etsi plures adsint Sacerdotes.

Respondet ¹ Ekus primò hanc epistolam non agnosci à fratribus Ordinis Minorum pro epistola Sancti Francisci. 2. loqui solum de feria quinta Cœnæ Domini: id enim probat Sanctus Franciscus ex usu Ecclesie Romanæ. At Romæ tempore Sancti Francisci Honorius. 3. iussit non omitti anniuersaria sacra pro defunctis ob festum, vel occurren-

¹ in Enchiridio.

DE SACR. MISSE

^m in Psal. 115. tem-feriam, sed vtraque sacra eodem celebrari die.
prope finem.

Decima 3. *Non in latebris delitescens* ^m (inquit Basilii) *sacrificabo, sed publicum exhibebo tibi sacrificium.*

Respondeo, per sacrificium in latebris, intelligere sacrificiū Schismaticorum, subiungit enim: *Audite qui Ecclesiam relinquitis, & in publicis domibus versati miseris facitis corporis pretiosi scissuras.*

Quo genere lingue sit Missa celebranda.

CAP. XL

^a lib. 1. cap. 19.

L ECTIONEM scripturarum, & orationem, non esse vulgari idiomate recitandam in Missa probatum est libro 2. de verbo Dei cap. 15. Neque consecrationem deberi, egimus in disputatione de ^a Sacramento in genere, restat ipsa sacrificij oblatio.

Sed neque esse vulgari celebrandam idiomate probatur.

Primò, quia oblatio magis in re quam in verbis consistit. nam illa actio qua corpus Domini super altare ponitur ad Dei honorem, vera, ac realis oblatio est, etsi verbis non dicatur, *offero* vel *offerimus*, & quamvis verba consecrationis requirantur tamen cum non ad instruendos auditores, sed ad elementum consecrandum dirigantur intelligentia nō capax, impertinens est requiri idioma vulgare.

Secundò etsi oblatio verbis exprimenda esset, re iam reuera fit, quia tamen diriguntur ad Deum qui omnes linguas intelligit, & non ad populum, non opus est vulgari lingua.

Tertiò, verba oblationis sub missa pronuntianda sunt voce. Ergo non est necesse ut ea recitentur lingua, quam intelligit populus.

Quartò quia Sacrificium non instituitur primatio ad populum instruendum, sed ad Deum cole-

dum & ab eo impetrandum aliquid.

Quintò, si vulgari lingua celebraretur Sacrificium oporteret mutare frequenter Sacrificij verba. cum vulgaris lingua facillè mutetur 1. non posset Sacerdos Germanus celebrare in Gallia & ita de cæteris diuersarum hominibus linguarum. [Nec enim in Gallia intelligi posset quid diceret Germanus.]

Sextò, ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine. Nam in Oriente toto non inueniuntur liturgiæ antiquæ nisi Græcæ aut Chaldaicæ, in Occidente nõ nisi latinæ: & tamen à multis sæculis desierunt esse vulgares. [Quare ^b Concilium Trident. Si quis dixerit Ecclesiæ Romana ritum, quo submissa voce pars Canonis & verba consecrationis proferuntur, damnandũ esse, aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere, aut aquam non miscendam vino in calice offerendo quod sit contra Christi institutionem, Anathema sit.]

^b sess. 22. can. 9.

An consuetudo Latina Ecclesiæ, quadam submissa voce pronunciandi in Missa sit mala.

CAP. XII.

AFFIRMANT ^a Lutherani, negant ^a *vs Kemense.*
Catholici, cum ^b Concilio Tridentino quorum sententia probatur, ^b *2. par. Examin. p. 890.*
Primò, quia vtile est ad reuerentiam tanti mysterij, vt non omnia ^b *supra.*
voce alta proferantur. Si quidem, vt ^c *lib. de Spiritu sancto cap. 27.*

Basilius monet, multum confert ad reuerentiã mysteriorum conseruandam non assuescere homines eadem sæpius audere, id est efferri ad aures vulgi. ^d *Innocent. I. epist. I. cap. I.*

Secundò, in Liturgiis tam Græcis, quam ^d Latinis quædam præscribuntur dicenda cum silentio. *interrogatus da tempore quo in*
Respondet Kemaitius cum silentio, idem esse, ac *Mysterio Mis-*

DE SACR. MISSÆ

sa fit danda Pax, respondet precipuam partem Missæ secretam esse, nec aperire audere quæ recitantur antequam Pax detur.

• v. 17. &
Luc. I. v. 21.

moderata voce. fallitur tùm quia Chrysostomus habet *μυστικῶς*, id est, *planè secreto*: nec enim mysteria sunt, quæ moderata voce publicantur: tùm quòd ibidem monetur Sacerdos illas secreto preces recitare, dum Diaconus alta voce litaniam recitat, vel dum cantores aliquid concinunt, tunc autem nequit populus attendere quid dicat Sacerdos, & proinde omnino secreto est pronuntiandum.

Tertiò, Levitic. 16. describitur solemne sacrificium incensi, ac iubetur solus Sacerdos intra velum ingredi, sacrificare, atque orare pro se, & pro populo, ^e omnibus alijs expectantibus foris nec audientibus, nec videntibus Sacerdotem.

Quartò, Christus in sacrificio crucis oblationem in silentio peregit. Nec trium spatio horarum loquutus est quidquam audientibus circumstantibus, nisi septem breuissimas sententias.

Obijcitur primò, Christum cōsecrasse alta voce.

Respondeo id verum, quia simul docere volebat Apostolos consecratoria verba.

Secundò, Christus iussit sui memoriam fieri non per silentium, sed per annunciationem, vt Paulus explicat.

† 20. contra
Faustum 18.
Christiani iam
peracti Sacri-
ficij memoriam
celebrant Sa-
cro sancta obla-
tione, & par-
ticipatione cor-
poris Domini.

Respondeo, cum ^f Augustino hanc annunciationem fieri per oblationem, & participationem corporis Domini. Alioquin cum omnes communicantes debeant annunciare Domini mortem, qualis confusio esset, si verbis annunciari deberet?

Tertia, Christus non instituit Sacramentum vt verbum occultaretur, cum actio ipsa visibilis sit.

Respondeo, neque instituisse vt alta voce verba pronuntiarentur: voluit ergo ea quidem adhiberi: reliquit verò ordinationi Ecclesiæ modum ea recitandi.

§ 1. Cor. 14.

Quarta, ^g iuxta Apostolum aliud est loqui in Ecclesia, id est ea proferre quæ ad publicum ministerium pertinent, aliud priuatim, id est sibi ipsi & Deo loqui.

Respondeo, in Ecclesiâ loqui esse B. Paulo ex-

hortari, & instruere *Ecclesiam*: loqui sibi, & Deo orare vel laudare Deum ^h *In Ecclesia* (inquit) volo quinque verba in sensu meo loqui, ut & alios instruam. Item: ¹ si non fuerit interpret, taceat in *Ecclesia*, sibi autem loquatur, & Deo. At sacrificium non fit ad *Ecclesiam* instruendam.

^h v. 19. ὁ ἀκλυσίος δὲ λέγει
πρὸς τοὺς λόγους
διὰ τὸ τοὺς μὲν
λαλῆσαι, ἵνα καὶ
ἀλλοιοὺς κατηχῇ
αὐτοί.

Quinta, in antiqua *Ecclesia* (dimissis qui interesse non poterant mysteriis) alta voce pronuntiabantur preces, gratiarum actiones & ^k ipsa consecrationis verba.

¹ v. 28. ἰσὺ δὲ
μὴ δειμνισθῆναι
τοὺς, οὐχ ὅτι
ἀκλυσίος ἰσὺ
τῶν δὲ λαλῶν,
καὶ τῶν διῶ.

Respondeo, id fuisse in usu *Ecclesiae* Græcæ non negamus, quamvis neque omnia in Missa dicerentur altè, sed quædam submissè. Contendimus tamen liberum esse *Ecclesiae*, de eo statuere ritum.

Sexta, docet ¹ Chrysostom. preces, & gratiarum actiones in celebratione Eucharistiæ, populo cum Sacerdote fuisse communes. Et ^m Iustinianus seuerè præcepit Sacerdotibus, ut quæ in oblationis celebratione recitanda sunt, alta voce pronuncient, quatenus populus exaudire possit.

^k ita Bessarion
libro de verbis
Cænæ, & patet
ex antiquo
ritu respondendi,
Amen, ad
verba consecrationis.

Respondeo, solum velle Chrysostom. non esse populo ociandum in templo, sed orandum pro quibus orat Sacerdos: quod fieri potest, etsi tam Sacerdos, quam populus silentio oret. Ad Iustinianum 1. fuisse Imperatorem non Pontificem, & proinde ad quem non spectabat rituum Ecclesiasticorum ordinatio. 2. solum iubere ut quæ solita erant in *Ecclesia* Orientali alta voce dici, ita ab omnibus pronuntiarentur.

¹ homil. 18. in
1. Corinth.
^m Novellæ
123.

Septima, scribunt Honorius, & Belet, consuevisse olim verba consecrationis alta recitari voce, sed imperatum postea, ut submissè pronuntiarentur, occasione huius miraculi: Pastores omnium quidam memores verborum consecrationis, illa super panem & vinum dixerunt, & ecce continuò panis in corpus & vinum in sanguinem mutatur, ac pastores diuinitus percussi intereunt. Ergo submissa consecrari voce non est mos adeò antiquus.

Respondeo, hoc miraculum cōtigisse ante non-

ceremoniarum pompa. 2. non esse calumniandam Ecclesiam, quæ multis ceremoniis Missam ornauit, & ipse permittit lumina, incensa, & alia similia: quæ duo non satis inter se ¹ coherent. 3. ceremonias ² Si enim magis Christiana pietatis irritabula, ³ Kemnitius, qualdam ait ceremonias esse quæ habeant mandatum & exemplum scripturæ, quæque substantiales sunt, ut accipere panem, benedicere, manducare, mortem Domini na sit eligenda, nunciari: qualdam quæ licet expressum non habeant merito accusamandatum, tamen piæ sunt, & bonæ si ad ædificationem vsurguntur, ut psalmi, lectiones, preces, confessio ⁴ qua magis fidei per symboli recitationem. Qualdam superstitiosas, & impias, ut oblationem pro viuis & mortuis, reiceret Missa &c qualdam adiaphoras, ut vestes, vasa, ornamenta, sam. ⁵ 2. par. Exa. min. pag. 851. ⁶ pag. 853.

Primum ¹ mendacium: approbasse ² Concilium ³ sess. 22. c. 4. 5. Tridentinum omnes ceremonias sine distinctione. Sed Concilium non loquitur nisi de ceremoniis ab Ecclesia institutis.

Secundum, idem docere Concilium traditiones Missæ omnes ex Apostolicâ descendere traditione. Contra non dixit Concilium omnes, sed qualdam.

Tertium, Pontificios ceremonias veterum multis cumulasse ociosis ritibus. Sed contrarium est verum, ut patet ex Liturgia Græcorum & Ambrosiana, quæ plures habent ceremonias quam Liturgia nostra.

Quartum, apud nos necessariam esse ceremoniarum obseruationem sub peccato mortali, si quid negligatur in illis: contra non est apud nos quælibet negligentia mortalis, sed tantum ex contemptu, vel notabilis in grauibus rebus.

Quintum nos non credere celebrari rectè Missam nisi adhibeantur ceremoniæ omnes.

Sed si loquatur de rectitudine essentiali mentitur,

cooperirent. ⁿ Polycrates apud Eusebium ait Sanctum Ioannem Sacerdotale petalon gestasse. ⁿ 5. *histor.* 23. in *Ruffino.* 24.

Tertiò Reges, ac Magistratus in actionibus publicis minimè vulgari veste vtuntur, sed augustioribus, & certis insignibus, quibus & reuerentia ipsis concilietur, & simul imperium ac potestas repræsentetur. Ergo similiter conueniens erat in publica totius Ecclesiæ actione Sacerdotem sacro, ac peculiari habitu vt, tum ad mysterij reuerentiam, tum ad ipsam Christi passionem repræsentandam.

De templis & aris.

Vide Tom. I. libro. 3. de Ecclesia triumphante cap. I. & sequentibus.

De vasis sacris.

Tempore ^o Sancti Urbani & ^p Syluestri fuisse vasa sacra in Ecclesia ad vsum Sacramentorum testis est ^q Damasus: fuisse tempore Sancti Laurëtij circa an. 230. scribit ^r Prudentius. ^s Athanasius multa dicit de mystico poculo, quod ab eo contra-ctum calumniabantur Ariani, quos sacra vasa diripuisse ^t Nazianzenus testatur idem de Donatistis ait ^u Optatus, Ambrosius multa tractat de sacris Ecclesiæ vasis. 2. officiorum. 28. ^x Augustinus & nos (inquit) pleraque instrumenta & vasa ex auro, & argento habemus in vsum celebrandorum Sacramentorum, ^y Chrysost. refert Iulianum Iuliani Apostatz auunculum vermibus corrosum & quæstoriem subito medium crepuisse: quod sacra diripuissent, ac prophanassent vasa.

De cereis.

^z Athanasius inter Arianorum sacrilegia numerat, cereos Ecclesiæ adoleuisse idolis.

Kk ij

^o sedit circa an. 230.

^p circa an. 300.

^q in *Vrbano* quo *vasorum* *argenteorum*, & in *Syluestro* quo *aureorum* & *argenteorum* *calicis*, *patenarum*, *cadabrorum*, *thuribulorum* meminit.

^r in *hymno* *Sancti Laurëtij* quo meminit *aureorum* *vasorum*.

^s *Apolog.* 2. contra *Arianos*.

^t oratione de seipso contra *Arianos*.

^v 6. contra *Parmenianam*.

^x in *Psal.* 113.

^y libro de *S. Babyla* contra *Gentiles*.

^z *epist.* ad *Orthodoxos* non procul ab initio.

mini, & in Sabbatho sancto, aliquando in media nocte, vt Natali Christi. Nunc excepta Missa noctis eiusdem Natalis, ordinariè ab hora prima, siue ab aurora, vsque ad sextam id est ad meridiem sacra celebrantur, ac ieiunia de more protrahuntur.

ⁿ Lutherus hoc ieiunium ridet, liberumque vult omnibus esse quacumque hora inieiunis, id est, qui non crapula ructuent, ac distento pigrescant ventre, communicare.

Sed quamuis ^o in casu necessitatis possit non ieiuno dari communio, tamen antiquissimus est Ecclesiæ vsus non nisi concedere ieiunis.

Tertullianus ^p loquens de Eucharistia omnium consensu: *Non sciat (inquit) maritus quid ante omnem cibum sumas.* Cyprianus 2. epist. 3. docet etsi Christus post cœnam sumpserit non tamen id licere nobis, quia Resurrectionem Domini celebramus: & tanquam valdè absurdum infert: *Nunquid ergo post cœnam, Dominicum celebrare debemus?*

Chrysostomus: ^q *Tu priusquam accipias, ieiunas,* ^q homil. 17. in vt aliquo modo dignus communicatione videaris. Augustinus: ^r *Et liquidè apparet quando primum acceperunt discipuli corpus; & sanguinem Christi non eos accepisse ieiunos: nunquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quod à ieiuniis semper accipitur?* Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret quam ceteri cibi: nam idè per vniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia Dominus post cibos dedit, propterea pransi, aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipiendum conuenire debent: aut sicut faciebant, quos Apostolus arguit, & emendas, mensis suis ista miscere. Namque Saluator quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit insigere cordibus, & memoriæ discipulorum à quibus ad passionem digressurus erat: & idè non præcepit quo deinceps ordinesumeretur: vt Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum.

Concilium Carthaginense 3. decreuit: ^s vt Sa- 1100.

Kk iij

ⁿ libro de formula Missæ.

^o quando agrotus de vita periclitatur, nec

accepit viaticum,

& periculum est in mora.

^p lib. 2. ad uxorem.

^q homil. 17. in 1. Cor. non procul à fine
^r epist. 118. cap. 6.

^s can. 29. ante

DE SACR. MISSÆ

^t *excepta uno die anniuersario quo cœna Domini celebratur.*

^u *can. 6. ante annos 1000.*

^x *4. histor. 35.*

^y *can. 16. in Lusitania ante an. 900.*

^z *can. 1. ante annos 900.*

^a *sess. 13.*

^b *Lutheri obiect.*

^c *ab Aug. sup.*

^d *1. Cor. 11.*

^v *34. et de ne
πεντα, et dixit
ιδιω.*

cramenta Altaris non nisi à ieiuniis hominibus celebrentur.
^t &c. quam cōstitutionem renouauit ^v Matisconense. 2. statuitque dandas esse reliquias corporis Domini pueris indicto eis ieiunio, quem vltim in Græcia fuisse ^x Euagrius testatur, ^y Bracarense 1. sanxit vt etiam feria V. in cœna Domini Missæ celebrarentur à ieiuniis. Celebrantes iniicui excommunicantur à ^z Tolerano septimo.

Concilium ^a Constantiense damnans errorem siue abusum quorundam qui communicabant in ieiunio: *Huiusmodi (inquit) Sacramentum nec conficiatur postcœnam, nec sumatur à non ieiunio, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis à iure, vel Ecclesia concessio, vel admissio.*

^b Obijcitur primò exemplum Domini. Sed iam solutum est.

Secundò: ^d *Si quis esurit* (inquit Paulus) *domi manducet.* At postea communio danda erat: nam id suadet fieri Paulus antequam veniatur ad Ecclesiam.

Negatur Minor. Ad probationem, primò, etsi vera esset, non tamen dixisse Paulum posse postea non ieiunum communicare. 2. sepsum Pauli verborum esse: *si quis in Ecclesia constitutus famem tolerare nequit* [sumpta Eucharistiâ, nam & agape de qua tractat ibi, non nisi post communionem fiebat] redeat domum, & ibi, non in Ecclesiâ, manducet.

Secundò, sumpto moderato cibo aptior est ad communionem homo: quia post cibum sumptum caput solet purgari esse, os mundius, habitus incorruptibilior, &c.

Negatur propositio. Ad probationem 1. his omnibus potiore esse Apostolicam traditionem, & totius consuetudinem Ecclesiæ. 2. [negatur simpliciter: maximè cum frequentissime, & à pluribus mediocritas in sumendo cibo excederetur vt de Corinthijs patet.] 3. etsi hæc vera essent tamen non tam corporis, quam animæ dispositionem, & debitam erga Sacramētum requiri venerationem.

Ad quas magis ^e ieiunium, quam cibus conducit.
Tertiò, id Christus liberum reliquit. Respondeo
determinationē non reliquisse omnibus liberam.
Sed Ecclesiæ.

^e Tobia 12. v.
9. Iudith. 4. v.
7. & cap. 8. v.
5. Math. 17. v.
21.

*De ceremonijs Missæ, quæ in actione
consistunt.*

CAP. XV.

^a v. 11. & 12.
^b 3. Reg. 8. v.
22. item Psal.

140. v. 1. Ele-
uatio manuum
meorum Sa-
crificium ves-
pertinum.

^c 1. Timoth. 2.
v. 8. βύλοις
προσέχουσιν
ἀνδράς ἐν πάντι
νῶν, ἰσαίον-
τα ἰσίου καὶ
ἐκ.

^d Math. 14. v.
19. Mar. 6 v.

41. & cap. 7. v.
34. Ioan. 11 v.
41. & cap. 17.
v. 1.

^e in Liturgia.
^f 4. de Sacr. 5.
8 cap. 30.

Apologetici.
^h 2. Paralip.
6. v. 13.

ⁱ Act. 21.
v. 5.

^k serm. de orat.
Dominica.

PRIMI generis, referuntur ad Deū.
Quarum prima est, *Elevatio manuum*.
^a Exodi 17. Moses eleuatis manibus
orans impetrauit victoriam. ^b Sa-
lomon oraturus expandit manus in
cælum. ^c Apostolus: *Volò* (inquit)

viros orare in omni loco lenantes puras manus. Hæcque
cæremonia, naturalis videtur, cum ea sit frequētis-
sima inter gentes.

Secunda, est *elevatio oculorum*, Christo ^d familia-
ris, quamque in celebratione Missæ obseruasse tra-
dunt, ^e Iacobus & ^f Ambrosius. ^g Tertullia-
nus verò scribit Christianos cælum intuentes, ma-
nibus extensis, nudo capite, orare solitos.

Tertia, est *inclinatio corporis, ac genu flexio*, index
humilitatis & reuerentiæ. ^h Salomon flexis ora-
bat genibus. ⁱ Paulus positus genibus orauit cum
omnibus qui secum erant. Nam ut ait ^k Cypria-
nus, *placendum est diuinis oculis, etiam habitu corporis*.
Sacerdos inter sacrificandum inclinat etiam caput
cruci, & altari quod antiquissimum esse intelligi
potest ex Chrysostomi liturgiâ: *Sacerdos* (inquit)
egreditur ex paruo ostio, & conuersus ad imaginem Chri-
sti, inflexo capite, cum exclamatione dicit hanc oratio-
nem, &c.

Secundi generis sunt, erga sacrificium.

Prima, fit in Offertorio scilicet *elevatio coram*
Deo hostiæ consecrandæ. Nam si liceat Deo offerre Sa-

habere: fallitur ergo ¹ Lutherus cum ait Dominum celebrasse Missam sine cantu.

Secunda est, *instrumenta Musica*, adhiberi cœpta in officio sacro tempore ² Vitaliani Papæ licita ² circa ann. 660. iuxta esse, & vtilia si sobrie, & grauitè tractentur, constat cum ex vsu Testamenti veteris: tum quia experientia docet his deuotionem excitari, & tædium minui. *Platinam ex Pontificali, vel introducta post*

Respondet ² Martyr cæremonias Iudaicas ad nos minime spectare, sed falsum est de cæremoniis communibus etiam aliis gentibus qualis est ista: Nec enim introducta est principaliter ob figuram, sed ad Deum laudandum, & deuotionem excitandam. *820. an. tempore Ludouici p̃ij iuxta Aimoinum 4. de gestis Francor. 114.*

Sexti generis sunt communes in Ecclesia. ² in 1. Timot. 14.

Prima, est *asperio aque Benedictæ in Dominicis diebus ante solemnem Missam*. Diximus de aqua benedicta ^b supra; adhiberi autem solitam in Dominicis diebus ad Missam colligitur ^c ex Micrologo. *b tom. 2. lib. 3. de cultu SS. cap. 7.*

Secunda, est *thurificatio tum ad altare, tum Euangelium, tum Sacerdotem, clerum, populum*. Canone 4. Apostolorum dicitur thymiama, seu incensum offerendum esse ad altare cum sacra celebratur oblatio. ^d Dionys. describens ritum Eucharistiam celebrandi meminit etiam thuris. In liturgijs Iacobi, & Chrysostomi, mentio fit benedictionis thuris, & thurificationis ad altare. ^e Damascus inter vasa sacra Ecclesię numerat thuribula seu thymiamateria. Quare falsum est Leonem 3. primum adhibuisse thus in Missa, vt ^f Platina & ^g Polydorus Virgilius, scribunt. ^h Arnobius equidem vocat religionem thuris nouellam: sed de Gentilium consuetudine loquitur. Nos autem non à Gentibus, sed ab Hebræis ⁱ accepimus. Hac cæremonia significatur. 1. bonus Euangelij odor. 2. oratio iuxta illud: ^k *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*. 3. ad gloriam Dei repræsentandam. Deus enim in nebula sese ostendere solebat. *c lib. de observationibus Ecclesiasticis cap. 46. d supr. e in Sotere, & Syluestro. f in Sixto 1. g libro de inuentoribus rerum. h 7. contra gentes. i Exodi 25. & 30. k Psal. 140. v. 2.*

DE SACR. MISSÆ

Tertia, est osculum altaris, libri Euangeliorum in reuerentia signum: & ministri, ac per ministrum datur universo clero, & populo in Symbolum charitatis.

¹ in fine Apolog. 2.

^m lib. de orat.

cap. ult.

ⁿ Catech. 5.

o hom. 77. in Ioan.

P tract. 118.

in Ioan.

^q homil. 55. in

Math. de Signo

Crucis vide

tom. 2. lib. 2. de

cultu SS. cap.

29. Obseruat

Micrologus

sup. cap. 14.

exprimi signū

crucis in Missa,

aut semel ad

denotandam ef-

sentia diuina

uitatem aut

ter, ad tres per-

sonas, aut quin-

quies ad quin-

que domini

plagas signifi-

candas: non au-

tem bis, aut

quater.

^a dicitur à Grecis, ἀναφορά, à nonnullis, Canon Maior.

^b dicitur Canon Minor.

^c fit confessio Deo sanctis & Ecclesie presenti, quia offendimus omnes, ita enim Luc. 15. v. 21. dicebat Filius prodigus ad Patrem: Pater peccavi in celum, & coram te. ^d tom. 2. lib. 1. de SS.

Habetur in liturgiis omnibus Græcis, & Latinis eiusque meminerunt ¹ Iustinus, ^m Tertull. ⁿ Cyrill. ^o Chrysostom.

Quarta, est signum crucis quo Sacerdos se, librum, altare, res offerendas, & oblatas, ac populum benedicit. Habetur in Liturgiis Iacobi & aliorum: Item apud ^p Aug. & ^q Chrysostom.

De Ceremoniis Missæ Catechumenorum.

C A P. XVI.

MISSA in quinque diuiditur partes: prima, ab initio usque ad Offertorium, Et hæc dicitur Missa Catechumenorum ^a 2. ab Offertorio usque ad Consecrationem. ^b 3. à consecratione usque ad Communionem. 4. à Communionem usque ad finem.

De Psalmo, Iudica: & Confessione,

Psalmus, Iudica me Deus &c. recitatus ante Confessionem nequit reprehendi, cum totus sit à Spiritu sancto. Confessio facta Deo [iuris est diuini naturalis, & positiui.] ^c factam Sanctis arguunt hæretici quia inuocationem Sanctorum negant, de qua ^d alibi diximus.

Vsus Confessionis ante introitum meminerunt
 * Micrologus & Iacobi Liturgia, quæ à Confessione
 ne incipit.

cap. 1.

De introitu.

Introitus, constat ex Antiphona, & Psalmo, sic dictus, vel quod sit initiū Missæ, vel, & quòd, introeunte ad altare Sacerdote, canitur à Choro: ^h Dionysius Arcopagita meminit Psalmorum qui ad initium Missæ canebantur, & Basilius in ⁱ Liturgia iubet tres, aut quatuor versiculos Psalmi decantari.

^l ita Conradus Brunus 2. cap. 1.

^h Microlog.

^{supr.}

^h ^{supr.}

¹ circa initium.

Cælestinus 1. tamen ^k dicitur primum introitum introduxisse, quia ^l instituit Psalmos 150 Davidis antiphonatim cantari ante Sacrificium. Postea autem vitandæ prolixitatis gratia, selecti sunt versiculi aliqui, ad excitandam deuotionem aptiores, & Psalmi integri relictis horis canonicis.

^k apud Walfrid. cap. 22.

Microlog. ^{supr.}

^l apud Anastasium Bibliothecarium in

vita Cælestini.

1.

2. hystor. 42.

3. Sozem. 3.

cap. 19. qui docent solitos discerni Antiochia tempore

Constantini

Arianos à Catholicis quod hi

canerent Gloria Patri, &

Filio, &c. illi

Gloria Patri,

per Filium in

Spiritu sancto.

Basilius etiam libro de Spiritu sancto cap. 28. disputat de hoc

versiculo. ⁿ can. 7. aliàs 4. ^o libro de observationibus Ecclesiasticis

cap. 25. ^p ut putat Alcuinus libro de officiis diuinis.

De gloria patri &c.

Versiculum, Gloria, Patri, & filio, & Spiritu sancto fuisse in vsu ad finem Psalmorum ante Hieronymum & Damasum constat ex ^m Theodoro, testaturque ⁿ Concilium Vascense ante centum & mille annos, non solum Romæ, sed etiam in toto Oriente & per Africam huic versiculo (quem compositum à Concilio Niceno asserit ^o Walfridus) adiungi alium, sicut erat in principio, & nunc, &c. Quare falsum est primò ^p compositum à Hieronymo Damasi iussu: atque Epistolæ Damasi ad Hieronymum & Hieronymi ad Damasum hac de re sunt suppositæ.

Spiritu sancto. Basilius etiam libro de Spiritu sancto cap. 28. disputat de hoc versiculo. ⁿ can. 7. aliàs 4. ^o libro de observationibus Ecclesiasticis cap. 25. ^p ut putat Alcuinus libro de officiis diuinis.

*De collecta. 1. De nomine. 2. de antiquitate
3. de forma.*

De Primò. Collecta dicitur, vel ^a quia paucissimis verbis colligit quidquid pro toto populo postulandum est à Deo vel quia (quod verisimilius videtur) per figuram intellectiōis, attribuitur patri, quod competit toto. Nam dictam fuisse Missam, collectam, quia ad eum colligebatur populus, constat ex Augustino : ^a *Confitebantur* (inquit) *se collectam, & Dominicum egisse.* Extantque apud ^b Surium Actam martyrum quorundam, in quibus frequenter sumè legitur, *Collectam facere, seu celebrare, pro Missam facere.* ^c Tertullianus : *quomodo* (inquit) *colligamus, quomodo Dominica solemnia celebrabimus?*

^a ita walfri-
dus Strabo cap.
22. & Micro-
log. cap. 3.

^a in Breuic-
lo collatione
tertij diei.
^b in fine 1.
tom.

^c 1. de fuga in
persecutione.

^d 1. Timoth. 2.
Iustin. Apolog.
2. Tertull. 39.
Apologetici.

^e supra.
^f cas. 23.

De secundo, semper ^d fuit usus in Ecclesia ut nunquam congregarentur Christiani, quin finis, esset oratio. Quas habemus collectas, creduntur à summis Pontificibus compositz, & in vnum à B. Gregorio congregatz, ut walfridus Strabo significat.

De tertio, Concilium ^e Carthag. 3. præscribit, orationem Missæ debere ad Patrem dirigi : cum quo tamen intelligitur filius, & spiritus sanctus : sicut & oblatio sacrificij ad Patrem dirigitur, quamvis toti Trinitati offeratur. Dirigitur autem collecta ad Patrem. 1. quia ^f Dominus ita docuit orare. 2. quia debet oratio cōcludi : *Per Christum Dominum*, cum sit aduocatus noster : At si dirigeretur per expressa verba ad totam Trinitatem, cum concluderetur : *Per Dominum Iesum filium tuum*, putaretur Christus filius Trinitatis, & si vox, filium non apponeretur, putaretur Christus à Trinitate personaliter diuisus.

^g Math. 6. v.
9. & 16. v. 23.

Sunt tamen collectæ quæ etiam diriguntur ad filium, sed paucæ & fortasse non adeo antiquæ, merito tamen introductæ ut intelligamus etiam posse alias personas Trinitatis expressis inuocari verbis.

Dicitur etiam, *responsorium*, ² quia vno incipiente alij respondent,

Alleluia, canitur ² post *Graduale*, & significat, *Laudate Dominum*, eius loco dicitur, *Tractus*, in ieiunij diebus, nimirum alij versiculi ex scripturis sumpti, ita dicti ^b quod debeant grauitate & tractum cani in mœstitiæ signum.

Addi solet in festis solemnibus *Prosa* seu, *Sequentia*, versus quidam Rhythmi.

Nihil horum Lutherus reprehendit nisi non semper, *Alleluia* cantari. Sed pugnat cum antiquitate. Nam Concilium ^c Tolet. 4. expresse prohibet cantari *Alleluia* in Quadragesima. ^d Augustinus docet vsum fuisse celeberrimum, solum à Paschate vsque ad Pentecostem cantari, *Alleluia* Dominicis diebus in lætitiæ signum ob Resurrectionem.

Quidam conquerebantur de Sancto Gregorio quod adhibuisset *Alleluia*, in omnibus festis, exceptis, inter Septagesimam & Pascha, quibus ^e respondet hoc fuisse tempore Damasi introductum auctore S. Hieronymo.

Merito verò omittitur diebus Pœnitentiæ & ieiunij *Alleluia*, quod sit lætitiæ signum ^f Tobie 13. & ^g Apocal. 19. *Graduale* meritò tempore Paschæ prætermittitur, & duplicatur *Alleluia*, quia *Graduale* continet versiculos ad Pœnitentiam pertinentes.

De Euangelio.

LECTIO Euangelij in Missa habetur in Liturgiis omnibus, eiusque meminit Concilium ⁿ Laodicense, ⁱ Valentinum, ^k Chrysost. ^l August. ^m Hieronymus, Anastasius. 1. Epistola decretali, qua iubet omnes audire stantes Euangelium, ob reuerentiam Domini loquentis: ante Anastasium ⁿ Clemens Romanus ait Apostolos præcepisse, vt omnes cum Clerici, tum Laici ad lectionem Euangelij assurgerent.

² ita Raban. 2. de instit. Cleric. 51. ^a teste walsfordo sup. ^b vt vult Durandus.

^c Can. 10. statimus vt in omnibus diebus Quadragesime, *Alleluia*, non cantetur, quia tempus meroris est. ^d epist. 119. c. 15. ^e 7. epist. 63. ^f v. 20. ^g v. 6.

^h ca. 16. Carthag. 4. can. 84. ⁱ can. 2. ^k hom. 6. de Pœnitent. ^l Prefat. in epist. Ioan. ^m epist. ad Sabianum Diacorum. ⁿ 2. const. 57.

Respondeo. 1. salutaris esse genitui casus & significare Christum, ac si diceretur calix Christi, quia eum instituit Christus. 2. etsi casus nominatiui esset, ita posse vocari, tum quod sit allaturus salutem per consecrationem mutatus, tum quia vinum ipsum suo modo saluti nostræ concurrit scilicet per ^x repræsentationem excitando fidem.

Secundò, cur Sacerdos orat pro calice, & non pro se?

Respondeo orare pro se, & vniuerso mundo dum petit, vt illa oblatio ascendat ad Deum cum odore suauitatis: statim namque subiungit: *Pro nostra, & totius mundi salute.* & quamuis id non exprimeretur, per se tamen intelligi posset. Nam oblationem acceptari à Deo, non est vtile oblationi, sed nobis.

Tertiò, cur in illa oratione: *In spiritu humilitatis,* &c. petit Sacerdos vt oblatio placeat cum iam obtulerit, si enim dubitat placere, offerendo peccauit, quia sine fide obtulit.

Respondeo non ambigere quin oblatio placeat ex se, sed solum an ex offerentis parte: quare petit à Deo, vt sacrificium etiam ex parte sacrificantis placeat. Nec requiritur habuisse offerendo certam de sua iustificatione fidem, sed sufficit non fuisse conscius peccati mortalis.

Quartò, cur dicatur in ^y tertia oratione, sacrificium præparari, cum iam sit oblatum.

Respondeo ^z priorem rectè vocari à Sacerdote præparatum sacrificium: quod sit præparatio posterioris, cui propriè competit sacrificij ratio.

De Præfatione.

Offertorio finito, materia sacrificij præparatà, lotisque Sacerdotis manibus, ac oblatione Deo commendatà per *Secretas Collectas*, Præfatio dicitur, id est præparatio, & excitatio populi ad actionem in qua propriè sacrificium consistit.

Tom. III.

LI

^x qua etiam ratione dicuntur verba Dei, salutaria.

^y Veni sanctificator omnipotens æterne Deus, & benedic hoc Sacrificium tuo sancto nomini præparatum.

^z qua offertur panis & vinum ante consecrationem.

^a qua offertur panis & vinum consecratum, id est corpus, & sanguis Christi.

cilio Vasensi, [Meritò igitur Trident. Concil. sess. 22. can. 7. *Si quis dixerit (inquit) ceremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quam officia pietatis: Anathema sit.*]

De nomine Canonis.

CAP. XVIII.

I THERIVS ^a malitiosè execratur ^a *lib. de abroganda Missa.* Canonem. ^b Kemnitius reprehendit. 1. nomen ipsum quòd debeat ritus celebrandæ Missæ liber esse, non autem regula fixa. 2. asseri à nobis ^b *Quamquam habeam (inquit) quod pro sano sensu Canonis dicere possim, ut alias feci, tamen nunc non dignabor eum tali honore.*

nullum errorem continere, enumerat autem ipse Kemnitius vndecim errores. Contra, nomine *Canonis* ea in significatione, qua nunc accipimus, vsus est ^c Gregorius 7. ^d Ambrosius, vocat *Regulâ Ecclesiasticam* quâ omnes Sacerdotes vruntur: ^e Optatus *legitimum* appellat: ^f Isidorus, *Ordinem precum*: ^g walfridus, *Actionem* quia in ea celebratur *Actio Sacrificij* & *Canonem*, quia est *Regula*.

Obijcitur ^h primò, ⁱ Concilium Africanum, & ^k Mileuitanum, quibus præscribitur ne in Missâ dicantur preces, nisi prius cum prudentioribus viris collatæ, aut à Synodo approbatæ, ne fortè aliquid contra fidem contineant. Non erant ergo certæ preces in Missa.

Secundò, quia diuersæ sunt Liturgiæ Basilij, Chrysostom. Ambrosij, Gregorij, Isidori.

Ad primum, non loqui hæc Concilia de canone Missæ, sed collectis: quæ semper variz fuerunt, atque multiplices.

Ad 2. nos non negare diuersitatem canonis secundum liturgias diuersas: solum asserimus non licere unicuique, quas placuerit adhibere preces:

LI ij

^a *lib. de abroganda Missa.*
^b *Quamquam habeam (inquit) quod pro sano sensu Canonis dicere possim, ut alias feci, tamen nunc non dignabor eum tali honore.*
^c *2. par. Exa. pag. 825.*
^d *epist. 63. [sedit an. 1072. vel 1073.]*
^e *in 1. Tim. 2.*
^f *2. contra Parmenianum.*
^g *1. offic. diuinor. cap. 15.*
^h *cap. 22.*
ⁱ *Kemnit.*
^k *pag. 835. Can. 70. Can. 12.*

tantum eum opponit Christo vt hominem Deo: ac si dixisset: *Si oratio ab homine composita super oblationem recitatur: quanto magis recitari debet, oratio composita ab ipso Deo.* 2. Si nomen sit proprium non loqui Gregorium de Canone Missæ, aut certe non de toto, sed de aliquâ prece extraordinaria, quales sunt tres ante Communionem, post *Agnus Dei*: atque indignum putasse, recitari orationem domini post Communionem, aut nullomodo, Scholastici autem recitari: Propterea statuit Gregorius vt ante Communionem diceretur dominica oratio, statim post Canonem.

Probatur Antiquitas Canonis.

CAP. XX.

PRIMUM à in ordine Romano continetur Canon qualem nunc habemus: Ordinem Romanum citât Alcuinus, & Amalarius tempore Caroli magni. Sed neque Canonem instituit Ordo Romanus, sed refert vt rem vîtatam atque celebrem in Ecclesia. Quare necesse est adhuc antiquiorem Ordine Romano Canonem esse.

Secundò, inueniuntur notabiles Canonis partes in authoribus antiquissimis. Ambrosius ^b 4. de Sacramentis has habet, verbis parum mutatis: *Quam oblationem tu Deus in omnibus quesumus benedictam, ascriptam, ratam &c.* Item: *Qui pridie quam paceretur &c.* Item: *Vnde et memores, &c. supra que propitio, &c.* Nec Ambrosius eas instituit, sed ex antiquo Ecclesiæ ritu citat, & proinde ^c antiquiores erunt Ambrosio: eodem ^d libro meminit orationis Canonis pro Ecclesia, & pro Rege, licet ipsa verba non ponat. Orationis verò inuocatoris Sâctorum ^e Augustinus meminit. Quare totus Ca-

^a Remittit.

pag. 828. rides dici à Concilio Tridêntino Canonem antiquissimum esse. At pag. 826.

affirmarat Kôm. absolutum Canonem intra

600. annos à Christo nato

pag. 827. authorem Canonis vixisse circa annum 590.

^b cap. 5. Et 6.

^c id est ante 11200. annos.

^d cap. 4.

^e tract. 84. in Ioannem.

DE SACR. MISSÆ

non partim quoad sententiam, partim quo ad verba etiam extitit ante mille centum, vel mille ducentos annos.

^f ita Innocent. 3. cap. 10. de mysteriis Missæ. ^g can. 36. ^h in Pontificali.

Tertio, in toto Canone nulla fit nisi martyrum mentio, cuius nulla ratio reddi potest, nisi ^f quòd nondum cõperint publicè coli in Ecclesia Confessores. At constat ex ^g Concilio Moguntino tempore Caroli magni festa Confessorum in vñ fuisse anno 800. si quidem in catalogo festorum dierum ponuntur festa S. Martini & Remigij.

ⁱ apud Bedam 2. histor. Anglic. cap. 1. & Ioan. Diac. 2. vita Gregorij. 17.

Quarto, quia veteres diligenter annotarunt quznam & ea pauca verba à quibusdam Pontificibus Canonis addita ^h Leo 1. addidit *sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam*: ⁱ Gregorius 1. *Diesque nostros in tuâ pace disponas*. Ergo Gregorio, ac Leone antiquior est Canon, & habitus semper in magnâ veneratione. Alioquin non erat cur tam diligenter illas annotassent additiones historici.

^k est walfridi cap. 22.

Quinto, ignoratur author præcipuarum canonis partium: & certè si fuissent ab aliquo compositæ Papa, historici non minus id diligenter annotassent. Ergo canon est omni antiquior memoria, & ab Apostolis per traditionem ad nos peruenit. Nec obstat fieri Apostolorum mentionem, id enim postea additum est.

^k Sextò, dum enumerantur in canone Apostoli non seruatur Ordo in Euangelis per Hieronymum emendatis. Ergo ea pars canonis antiquior est illa emendatione.

De veritate prima orationis canonis.

CAP. XXI.

PRIMA canonis pars incipit ab his. *Te igitur clementissimè pater, vsque* ^a *ad illud:* ^a *exclusivè.*
Hanc igitur oblationem. In hac parte primo
 oratur pro Ecclesia. 2. pro Papa. 3. pro

Episcopo. 4. pro Rege in quibusdam Ecclesijs. 5. pro omnibus Orthodoxis. 6. pro particularibus personis, secreto. 7. nominantur sancti Apostoli, & martyres. Oratio pro Ecclesia, & Episcopo loci in omnibus Liturgijs habetur. Oratio pro Papa non habetur in antiquis Græcis, sed in Liturgia Chrysostomi, Latine reddita à Leone Tusco, inuenitur nomen Nicolai Papæ, inter Latinos ^b Alcuinus ^b ante ann. 800. libro de offic. meminit memorie Papæ in Missa, & ^c Concilium Vassense statuit, vt in Gallicanis Ecclesijs nomen Papæ Urbis Romæ ad Missas omnes recitaretur.

Nomen Regis agnoscunt in canone ^d Innocentius. 3. Bonauentura, ac Liturgiæ omnes, idque ex ^e Apostolo colligunt ^f Ambrosius, & Augustinus.

Illud: *Pro omnibus orthodoxis*, arbitratur superfluū ^h Micrologus, nec haberi in emendationibus libris: verum habetur apud Alcuinum trecentis annis antiquior Micrologo, & apud Innocentium. 3. ac alios omnes, quocirca vsu auctoritatem obtinuit, nec debet omitti. Intelliguntur enim, his verbis, non omnes simpliciter de Ecclesia, sed omnes præter Papam, Episcopum, Regem.

Obiicit primò ⁱ Lutherus, aliquem verbosum composuisse canonem, ad quid enim hæc repetitio: *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata.* Item: *Orthodoxis, atque Catholicis, & Apostolica fidei cultoribus.*

^b ante ann. 800. libro de offic.

^c Can. 4. alias 6. [Nobis in-

stum visum est, ut nomen Domini Papa, qui-cumque sedi

Apostolica præfuerit, in nostris Ecclesijs recitetur.]

^d in explicatione Canonis.

^e 1. Timoth. 2.

^f 4. Sacra. 4.

^g epist. 59.

^h cap. 13.

ⁱ supra.

communicantes, cum Christus instituerit eorū, ut esset viuorum non mortuorum.

Respondeo, ut illud: *Communicantes, & memoriam venerantes*, referri ad communionem memoriarū sanctorum, vel ad communionem fidelium in terra, ut sit sensus: *Communicantes inter nos*, vnde in quibusdam subiungitur *festis & diem sacratissimum celebrantes, &c.* quod nequit referri nisi ad viuos in terra, & paulo post, *sed & memoriam venerantes in primis gloriose, semperque virginis Mariæ, &c.*

Sexto, ⁹ peruersus est ordo verborum istorum: ut *accepta habeas, & benedicas hac donā*, prius enim debent esse benedicta, quam accepta.

Respondeo, illud, *accepta*, dici respectu benedictionis primæ, siue dedicationis panis & vini: illud, *benedicas*, respectu futuræ consecrationis.

¹ Septimo, ad quid dicitur, *memento Domine, &c.* ¹ Zuingl. an Deus obliuiosus est?

Respondeo. 1. ad quid similes phrasēs toties repetit ² scriptura? 2. dici Deum per metaphoram obliuisci, quando non iuuat: recordari, quando iuuare incipit.

Octauo, ad illud: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, illa correctio, vel aperte demonstrat, canonem loqui non de Eucharistiā, sed eleemosynis, quas populus offerebat ad altare pro pauperibus.

Respondeo non esse correctionem: sed disiunctiuam sententiam propter duos ordines eorum, quos Sacerdos Deo commendauerat, scilicet absentium, & assistentium. Quomodo autem hoc ad eleemosynas pertineret, cum. 1. dicatur oblatio fieri pro Ecclesia: Papa, Rege, eleemosynæ namque non offeruntur nisi donantium nomine, in utilitatem pauperū? quare sensus esset: *offerimus tibi Eleemosynas populi pro Ecclesia, Papa, Rege. 2. cum Sacerdos postea subiungat. Quam oblationem tu Deus in omnibus quesumus benedictam, &c. ut nobis corpus sanguis fiat dilectissimi filij tui, &c.* 3. quia omnes Litur-

⁴ ita Georg. Maior.

² Exodi 32. v. 13. Recordare Abraham & Iacob. Deuter. 9. v. 27. Recordare seruatorum tuorum Abraham, Isaac, &c. Iudic. 16. v. 28. Domine Deus meus, memento mei. 4. Reg. 20. v. 3. Obsecro Domine memento quæso Psal. 12. v. 1. usquequo Domine obliuisceris me in finem?

DE SACR. MISSÆ

giæ expositores id interpretantur de Eucharistia, non de elemosyna.

^t Kemnit.

^t Nonò, vocatur sacrificium laudis. Ergo significat gratiarum actiones tantum, & non corpus Christi.

ⁿ lib. I. contra
adversarium le-
gis, & prophet.
cap. 20.

Negatur conseq. quia Eucharistia est vere sacrificium laudis: per illud namque Deus magnoperè laudatur, eamque non semel ita ^v Augustinus appellavit.

Decimò, nos ad illa: *Reddunt tibi vota sua aeterno Deo*: per *vota* intelligere Missas votiuas.

Calumnia. Nam intelliguntur pia desideria, & astantium oblatio: nec in solis votiuis, sed in omnibus Missis dicuntur.

Vndecimo, olim in Ecclesia viguit vsus prædicandi certamina, & victorias martyrum, nunc solum præscribitur memoria eorum, nudà nominum recitatione.

Respondeo, huiusmodi vsum non habuisse Ecclesiam in Missa, sed in concionibus, sicut modo habet.

De veritate secundæ orationis canonis.

CAP. XXII.

Hæc oratio incipit ab illis: *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, &c. & petit. 1. vt oblationem nostram Deus placatus accipiat. 2. vt dies nostros in sua pace disponat. 3. vt ab æterna damnatione nos eruat. 4. vt in ele-*

ctorum grege nos numeret.

^a Kemnit.

^a Obiicitur, vetus Ecclesia obtulit Deo in celebratione Eucharistiæ preces, pro impetrandis per Christum, beneficijs temporalibus, & æternis: atque ad hoc sacrificium precum commodè referri potuerunt hæc verba: *Hanc oblationem placatus acci-*

pias, &c. At Pontificius canon illam transfert ad repræsentationem panis, nondum cōsecrati, quem orat accipi pro pace, & liberatione nostra ab æterna damnatione.

Respondeo. 1. negatur pōsse ad laudis sacrificium referri: *Hanc oblationem*, &c. tum quia ipsemet Kemnitius dixit, *hæc dona, hæc munera*, referri ad eleemosynas. At de eadem oblatione hîc loquitur canon, vt patet ex illa particula, *igitur*, tum quod de eadem agitur oblatione in tertia oratione, *quam oblationem tu Deus*, &c. at ibi apertè intelligitur panis, & vinum consecranda. 2. negatur in minore nos petere suscipi panem pro pace, &c. solum enim petimus, vt per Christum nobis pax, & liberatio à damnatione donetur.

De veritate tertiæ orationis.

C A P. XXIII.

ERTIA incipit ab illis: *Quam oblationem Tu Deus*, &c. & continuatur vsque ad finem consecrationis.

Obijcitur ^a primò, nos hîc orare pro Christo, ac Deum rogare vt sanctificet corpus, & sanguinem eius. ^a Luther.

Negatur. Nam solum oramus vt Deus sanctificet, ac benedicat & benedicendo mutet panem & vinum in corpus, & sanguinem Christi.

Secundò, Lutherus ait se non intelligere illa: *Benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque*.

Respondeo, ^b peti oblationem ex prophana ^b vide Alcimium Amalar. fieri *benedictam* consecratione, *ascriptam* approbatione Dei inter dona quæ ipsi probantur: *ratam*, Rupert. Hugon. Innoc. confirmatione, vt fructum certum, & perpetuum afferat: *rationabilem*, vt non solum bona, sed etiam bene & prudenter offeramus, sitque rationabile

Respondeo 1. hæc eadem in ^d Ambrosio haberi. ^d 4. de Sacra-
 2. negatur propositio: solum enim petimus, vt oblatio placeat Deo, non ex parte oblationis, sed offerentis, & assistentium, quibus fructifera sit. ^{men-cap. 6.}

Tertiò, non plus tribuitur oblationi corporis Christi, quam sacrificio Abel, & Abrahæ: dicitur enim: *sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarcha nostri Abraham.*

Respondeo 1. hæc in ^e Ambrosio reperiri. 2. ^e supra.
 nos solum petere, vt nobis Deus conferat tantâ fide, & deuotione offerre, quantâ obtulit Abel, & Abraham: atque ratione nostri, non oblationis (quæ per se semper omnia sacrificia excedit) sit acceptabilis vt sacrificium Abel, & Abraham.

Quartò, imperitè dici: *Et quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech.* Nam non obtulit panem & vinum Melchisedech.

Respondeo 1. non haberi in canone obtulisse panem, & vinum. 2. reuera etiam obtulisse vt probatum est ^t supra.

Quintò, ridiculum esse, peti, vt iubeat Deus, ^t lib. 5. de Eu-
hac perferri per manum sancti Angeli in sublime altare, ^{charistia cap. 6.}
 cum hostia sit à Sacerdote sumenda, & nullum sit in cælo altare.

Respondeo libenter admitti non esse materiale in cælo altare, esse tamen spirituale ^s Apocalypsis
 testatur: id autem vel est Christus, per quem nostræ orationes ascendunt ad patrem, vel dicitur altare in cælo, quod in cælo sacrificia nostra recipiantur: ^s cap. 6. v. 9.
 Quæ deferri per manum Angeli nihil aliud est, quam Angelorum intercessione iuari, & commendari Deo cultum nostrum in sacrificio: ita Angelus ^h Tobiz 12. & ^t Apocal. 8. dicitur nostras ^h v. 12.
 deferre orationes ad Deum. ^t v. 3. & 4.

Sextò, Sacerdos solus communicat sæpè, & tamen: quotquot (inquit) ex hac altaris participatione *sumpsimus.*

Respondeo, non loqui absolute de multis, aut de vno: sed solum orare vt quotquot participauerint

DE SACR. MISSÆ

sive multi, sive vnus, vtiliter sumant.

^k est Georgij
Maior.

^k Septimò, illa: *offerimus de tuis donis*, ac *dati*, intelliguntur de eleemosynis. At paulò post subiungitur: *Panem sanctum vite aeternae, & calicem salutis perpetuae*. Ergo hæc malè subnectuntur. Nō enim quæ de eleemosynis dicuntur, possunt ad corpus Christi transferri.

^l 4. de Sacr. 6. Respondeo 1. illa *Panem sanctum &c.* ¹ in Ambrosio haberi. 2. negatur Maior. Nam & illa verba: *de tuis donis &c.* rectè referri possunt ad panem, & vinum vt sit sensus: *offerimus tibi hostiam puram, &c. quam ex creaturis tuis à te datis, ex pane scilicet, & vino, per consecrationem habemus.* rectè etiam possunt ad corpus, & sanguinem Christi referri: quia reuera sunt nobis data, & donata à Deo.

^m *Kemist.*

^m Octauò, illud: *Vnde & memores*, recitatur apud veteres alta voce. 1. quia Cyrillus ait continere annunciationem mortis Domini 2. quia Dionysius vtitur verbo ὑμῶν. At in Canone Pontificio debent submissa voce proferri.

Negatur propositio. Non solùm enim apud Latinos, sed etiam in liturgia Basilij, notantur secretò pronuntianda esse.

ⁿ *Catech. 5.*

Ad primam probationem, negatur. Nam ⁿ Cyrillus non meminit huius orationis, vbi Liturgiã explicat. Annunciatur equidem mors Domini in Missa, sed magis oblatione & participatione corporis Domini, quam verbis. Ad secundam, Dionysium reuera mentionem hymnorum facere, quibus laudantur opera Christi, sed hos ante verba consecrationis ponit.

Nona, habentur in Basilio hæc verba: *supra quæ propitio, ac sereno vultu &c.* ante consecrationem: At in nostro Missali habentur post.

Respondeo, quamuis quædam similia verba in Basilio ante consecrationem legantur, sicut & nos habemus, in Collecta Secretæ dominicæ septimæ post Pentecosten, tamen reuera haberi post con-

secrationem etiam Basilij tempore. ° Ambrosius ° *supra.*
enim Basilio æqualis ita legit.

Decima, ante consecrationem erant antiquitùs
illa: *Iube hæc perferri &c.* Ac debent ad eleemosynas
& orationes referri. 1. P quia Irenæus 4. cap. 34. ait P *omittitur te-*
orationes, & eleemosynas ad altare deferri. 2. quia *stimanium ex*
simile quid Tobiz 12. & Apocaly. 5. legimus. *August. can.*

Negatur propositio. Nam illa verba post conse-
crationem habentur apud 1. Ambrosium, 1. Ia- *Vtrum de com-*
cobum, Clementem, Basilium, Chrysost. Ad pro- *secr. dist. 2. Nã*
bationem primam, loqui Irenæum de Eucharistia. *non est Augu-*
Ad 2. nō bene sequi: orationes, & eleemosynæ de- *stini, sed rapso-*
feruntur in cælum: Ergo hæc particula canonis de- *dia fragmento-*
bet de Eleemosynis & orationibus intelligi. Sunt *rum ex Am-*
enim plura alia, quæ etiam, suo modo, possunt in *brosio, Pascha-*
cælum deferri. *sio, & aliis in*
qua non serua-
tur Liturgia
ordo.
9 4. de Sacr.
6.
1 in Liturgiis.

De veritate quinta, & sexta orationis.

CAP. XXV. & XXVI.

VINTA^a oratio: *Memento etiam Do-*
mine, &c. vsque ad illud, nobis quoque
peccatoribus, exclusiue.

^b Obiicitur Primò, oramus in ea pro
dormientibus in somno pacis: & ta-
men illis locum refrigerij, lucis, & pacis implo-
ramus.

Respondeo eos dici dormire in somno pacis,
quia securi sunt de sua salute, liberati à tentationi-
bus, & periculis huius vitæ. Tamen nondum quie-
tem à tormentis habere: propterea illis refrigerium
precari.

^c Sexta oratio: *Nobis quoque peccatoribus, vsque*
ad per omnia secula seculorum. Amen. inclusiue ante
orationem Dominicam.

Obiicitur primò, nominari Ioannem ibi, cum
antea fuerit nominatus in canone: Stephanum

^a CAP.
XXV.

^b Luther.

^c CAP. 26.

*De quarta parte Missæ, id est Oratione
Dominicæ, & sequentibus orationibus.*

CAP. XXVII.

QUAMVIS Innocentius, & alij recentiores intra canonem includant Dominicam orationem, ^a Gregorius magnus tamen, & ^b Strabo ^b legi post canonem volunt. ^a 7. epist. 63. ^b cap. 22.

Habetur hæc oratio in omnibus Liturgijs, ac legendam esse ad Missam constat ex ^c ^c Catech. 5. Cyrillo, ^d Ambrosio, ^e Hierony. ^f Auguft. ^g ^d 5. Sacram. Concil. Toleran. 4.

Postea subiungitur oratio: *Libera nos quesumus Domine ab omnibus malis, &c.* ^{4.} ^c 3. contra Pelagianos.

Deinde alia oratio dum frangitur hostia, & commiscetur corpus Domini cum sanguine. *Pax Domini, &c. Hæc commixtio & consecratio corporis & sanguinis Domini, &c.* ⁱ Epistol. 59. ^g Gregorio ^{supr.}

Obijcitur ^h primò, sanguis, & corpus Domini commisceri nequeuat, quia Christus est indiuifus. ^h can. 17. ^h Lutherus.

Respondeo, sicut dicitur Christus, ratione specierum tangi, & frangi, sic ratione earumdem, quæ commiscentur reuera inter se, dici commisceri corpus & sanguinem.

Secundo, iam facta est consecratio. Ergo non fit in ista commixtione.

Respondeo illud verbum: *Consecratio*, non haberi equidem apud ⁱ Amalarium & ^k Innocentiũ ⁱ 3. ca. 31. ^k lib. 5. sed solum: *fiat commixtio corporis*. verum ordo Romanus antiquior Amalario distincte habet: *commixtio*, & *consecratio*. Sed per consecrationem ⁱ intelligitur tantum noua quædam significatio Sacramentalis, nimirum Resurrectionis Christi. Nam ⁱ Amalar. sup.

Tom. III.

M m

Ecclesiæ, quam suam respiciat: quia fides Ecclesiæ longè perfectior, & tutior est: & proinde huius sacramenti excellentiæ congruentior. Postillas orationes sequitur: *quod ore sumpsimus*: &c. Item *Corpus tuum Domine quod sumpsi* &c. quas Lutherus etiã approbat in formula Missæ. Collectas autem arguit quod fiat in eis sacrificij mentio.

Postea: *Ite Missa* dicitur. apud Græcos: *In pace Christi eamus*, & respondetur: *In nomine Domini* quibus significatur dimissio populi.

In quibusdam Missis dicitur: *Benedicamus Domino* sed vel quia id antiquitus dicebatur in Missis feriabilibus quibus non solebat populus, sed tãtum Clerici adesse: quare non erat opus dimissionem significare, cum Clerici debẽant potius manere: vel quia, etsi dicatur in Missis solennibus quibus adest populus, id fiat in signum mœstitiæ, ita enim in Dominicis Aduentus, & quadragesimæ.

Sequitur *Placeat tibi sancta Trinitas*. &c. cui obiicit Lutherus, quod videamur orare pro Christo, Kénitius, proponi actionem Sacerdotis pro sacrificio. Sed hæc omnia sunt soluta.

Denique Benedictio, *Benedicat vos*, &c. habetur in Liturgiis etiã Græcis & ² Concilio Agathensi.

*Finis librorum de Sacramento
Eucharistiæ.*

¹ Liturg. Iacob. Basil. Chrysost.

² Can. 31. Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine precipimus, ita ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non presumat: Quod si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur, vide Microlog. cap. 21.

I N D E X

LIBRORVM ET

CAPITVM,

Liber primus.

*Demonſtrat Pœnitentiam, Sacramentum
eſſe, & quas habeat partes.*

Cap. I. VI ſcripſerint de Pœnitentia, tum
Catholici, tum hæretici.

II. III. IV. V. VI. omittuntur, qua
conſumuntur in Lutheri, Philip-
pi, Heſuſii, Caluini, & Kemni-
tij enumerandis mendacijs, & calumnijs: cui-
cumque enim huiusmodi impoſtura proponen-
tur: facile eas erit diſcernere, ex Catholica do-
ctrinâ de Pœnitentiâ.

VII. De nomine Pœnitentia.

VIII. IX. X. An Pœnitentia in lege gratia, ſignis manife-
ſtata externis, accedente ad eam verbo Abſo-
lutionis, ſit propriè noua legis Sacramentum.

XI. Soluuntur argumenta.

XII. XIII. An Pœnitentia Sacramentum à Sacramen-
to Baptiſmi ſit diuerſum.

XIV. Soluuntur obiectiones.

XV. De partibus eſſentialibus Sacramenti Pœnitentia.

XVI. Soluuntur obiectiones.

XVII. XVIII. XIX. De partibus materialibus Sacramenti
Pœnitentia.

XX Soluuntur obiectiones.

XXI. De priuatâ, publicâ, & ſolemni Pœnitentiâ.

XXII. De ritibus Pœnitentia ſolemni.

M m iij

LIBER TERTIVS.

Qui est de Confessione.

- Cap. I. **D**E erroribus circa Confessionem.
- II. Probatur ex Euangelio Confessionis necessitas.
 - III. Probatur ex figuris.
 - IV. Probatur ex alijs locis novi Testamenti.
 - V. Ex Concilijs.
 - VI. Ex PP. prima etatis.
 - VII. Secunda etatis.
 - VIII. Tertia etatis.
 - IX. Quarta etatis.
 - X. Ex alijs PP. ab anno 500. ad 1200.
 - XI. Refellitur solutio Kemnitij ad loca PP.
 - XII. Confessio rationibus probatur.
 - XIII. Soluitur primum Caluini.
 - XIV. Soluitur 2. 3. & 4. Caluini.
 - XV. & XVI. Soluitur 5. & 6.
 - XVII. Soluitur 7. 8. & 9. eiusdem.
 - XVIII. XIX. XX. Soluuntur obiectiones Kemnitij quaedam.
 - XXI. Soluuntur alie.
-

LIBER QVARTVS.

Qui est de Satisfactione.

- Cap. I. **Q**UID Satisfactio, & quis questionis de Satisfactione status.
- II. Remissa culpa manere debitum pœna luenda.
 - III. Aliquem reatum pœna temporalis dimissa culpa bonis operibus redimi posse.
 - IV. Opera laboriosa quibus reatus pœna temporalis expiatur sponte suscipi posse.

M m iij

LIBER SEXTVS.

Quo refelluntur argumenta contra
indulgentias.

- Cap. I. **R**efutantur argumenta Lutheri.
 I I. vsque ad VII I. inclusiue. Refu-
 tantur Caluini, & Heshusij.
 I X. Mendacia Kemnitij de Indulgentijs.
 X. Refelluntur obiectiones Kemnitij ex scripturis.
 XI. vsque ad XV I. inclusiue. Refelluntur eiusdem
 obiectiones ad argumenta Catholicorum.
 XVII. vsque ad XX. inclusiue. Refelluntur, quibus
 nititur probare indulgentias ignotas veteri Ec-
 clesie, per mille & ducentos annos.

cap. 135 & seq. Ioan. Eckius, ¹ Ioan. Roffensis, ¹ *Refutatione*
 Albertus Pighius controuersia. 9. ^m Petrus à So- *articulor. Lu-*
 to, ⁿ Ruardus Tapper, Ioannes Gropperus in En- *theri.*
 chiridio Concilij Colonienfis, ^o Alphonfus à Ca- ^m *de instis.*
 stro, ^p Dieghus Payua, Iacobus Latomus in de- *Sacerdotum.*
 fensione articulorum Louanienfium, & in libro de ⁿ *explicatione*
 Confessione secreta, ^q Ioan. Antonius Delphi- *articulor. Lo-*
 nus, ^r Matiaqus Victorius, ^s Hofius Cardinalis, *uanienf.*
^t Lindanus, ^u Peresius Aiala, ^x Vega, ^y Co- ^o *libris contra*
 chlæus, ^z Ioannes à Dauentria, ^a Ioannes Hof- *hereses.*
 fmeifterus, Alphonfus, Viruefius Philippica. 9. 10. ^p *libro. 8. Or-*
 & 11. ^b Ioannes Medina, ^c Melchior Canus, ^d *thodoxarum*
 Chryfoft. Iauellus, Tilmannus, libro de Sacra- *explicationum.*
 mentis cap. 4. Ex hæreticis, Lutherus libro de ca- ^q *2. de Eccle-*
 ptiuitate Babylonica cap. de Sacram. Pœnitentiæ, *fia.*
^e Melancthon, Oecolampadius in libro de Con- ^r *in historia*
 fessione. ^t Brentius, ^s Calvinus, ^h wigandus, *de Sacramento*
ⁱ Petrus Palladius, Chytræus in fua catecheli, Mar- *Confessionis.*
 tinus Kemnitius 2. par. Exam. ad. 14. feff. Beza cap. ^s *in Confef-*
 7. fuz Confessionis fidei. *sione Polonica*
cap. 44. & seq.

- ^t 4. *Panoplie* 57. & seqq.
^u *lib. de traditionibus* par. 3. ^x *lib. 13. in Concil. Trident.*
^y *in difcuffione articulor. 11. & 13. Confessionis Auguftana.*
^z *in refutatione eorundem articulorum.*
^a *in iudicio de iisdem articul.*
^b *tract. de Pœnitent.*
^c *relección de Pœnitentia.*
^d *par. 5. tract. 5. de Philofophia Chriftiana.*
^e *in Confess. Auguftana & in locis Communibus, titulo de Pœnitentia*
Contrit. Confess. Satisfact.
^f *Confess. witemberg.* ^g 3. cap. 4. & lib. 4. cap. 19. *Instit.*
^h *in Methodo doctrina Ecclefie Magdeburgenfis* cap. 18.
ⁱ *Admonitione de Pœnitentiâ, & iuftificatione.*

τάρωσιν, & ipsum Latinum *Panitere* externum quoque significare dolorem, ac pœnam ex interna conversione profectam.

^f Iob ultimo: *Agopœnitentiam* נִחַם & *Nicham-* ^f v.6.
ti in favilla, Et cinere. & *in cinere.*

^h Locis.2. Convertimini ad me 120 Schuum, in toto tione Niphal.
corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. ^h v.12.

Math. 11. & Lucæ 10. ^k Si in Tyro, & Sidone
facta essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio
& cinere sedentes poenitentiam egissent ματῆνόντων. At
Resipiscencia, si propriè accipitur, saccum, & cine-
rem præcedit, nemo enim induit saccum, & in ci-
nere sedet, nisi resipuerit antea. Ergo significatur
his verbis actio poenalis assumpta dum quis dolēs,
in sacco, & cinere feder. Math. 12. ^l ἀνδρες τινεῖς οὐκ ἔσονται
ἀναστρέψοντες ἐν τῇ χερίᾳ ματὶ τῆς ἁγίας ταύτης, καὶ χα-
τακρίνουσιν αὐτῶν ὅτι ματῆνόντων εἰς τὸ κύρυγμα ἰουᾶ. Viri
ματῆνόντων.

Niniuita surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in predicatione Iona. At certum est Niniuitas egisse pœnitentiam in ieiunio, & sacco Ionæ 3. Item. 2. Corinth. 12. ^m Me- tuo ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui antea peccaverunt, & μὴ μετανοήσαντες ἐν τῇ ἀγαθῇ ᾠδῇ, καὶ ψαλμῷ. non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione. Beza vertit equidem, Resipuerunt. Sed ὅτι datiuo iunctum, causam significare solet, poniturque pro, Ob, vel, propter. At non rectè, dicitur resipiscendum ob culpam, tanquam ob causam: sed potius, ob bonam inspirationem: rectè verò dicimus, pœnitentiam esse agendam ob commissum peccatum: est enim culpa pœnæ causa.

Basilii oratione de fame, & siccitate appellat σία καὶ πορνεία,
καὶ ἀσιγησία,
μετανοίας, externam Niniuitarum pœnitentiam.

Aufonius Epigrammate de occasione & pœnitentia,

*Sum Dea quæ facti, non factique exigo pœnas,
Nempe ut pœniteat sic Metaneas vocor.*

An Pœnitentia in lege gratia, signis manifestata externis, accedente ad eam verbo Absolutionis, sit propria noua legis Sacramentum.

CAP. VIII. IX. & X.

ID^b Primi negarunt. ^c Montanistæ: deinde Nouatus Presbyter Carthagin. & ab eo ^d Nouatianus Presbyter Romanus seductus. Quod negarent huiusmodi hæretici, ab Ecclesia solui, aut reconciliari posse lapsos post Baptismum.

Lutherus, ^e *Proprie (inquit) ea Sacramenta vocari visum est, quæ annexis signis promissa sunt: quo fit ut si rigide loqui volumus, tantum duo sint in Ecclesia Dei sacramenta, Baptismus, & Panis, cum in his solis, & institutum diuinitus signum, & promissionem remissionis peccatorum videamus* ^f &c. In propositionibus tamen aduersus Louanienſes an. 1545. propos. 35. Pœnitentiam Sacramentum esse concessit. Melancthon in locis anni 1542. *Pœnitentiam (inquit) non esse signum, nihil obscurum est. Est enim Pœnitentia vetustatis nostræ mortificatio, & renouatio spiritus. Sacramentum eius vel signum, non aliud nisi Baptismus est.*

Idem tamen in Apologia Confessionis Augustanæ. Verè (inquit) sunt Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum Pœnitentiæ. Nā hi ritus habent mandatum Dei, & promissionem gratiæ, quæ est propria noui Testamenti. Similia habet in locis anni 1143.

^g Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accensus, signo visibili, & diuinitus instituto caret, & aliud non esse dixi, quam viam, ac reditum ad Baptismum.

CAP. 9.

^c apud Hieronymum. epist. ad Marcellam de erroribus Montani: illi (inquit) ad omne penè delictum, Ecclesiæ obſeruant fores: nos quotidie legitimum: Male pœnitentiam peccatoris, quam mortem.

^d ut intelligi potest ex Paciano epist. 3. ad Sympronianum & ex Hieronymo in Nouatiano, libro de uitiis illustribus.

^e libro de captiuit.

Babylon.

quemadmodum ex illis: *Docete omnes gentes baptizātes eos, &c.* colligimus in particulari, singulis esse dicendum: *Ego te Baptizo, &c.* sic etiā ex istis: *Quorum remisistis peccata:* colligere debemus in particulari singulis dicendum esse: *Ego te absoluo, &c.*

Iuxta Calvinum, item. Adest enim symbolū eternum, quod non minus sustentat fidem, quam illa verba. *Ego te baptizo.* Et sicut qui ad Baptismum accedit, & in Christi familiam coaptari postulat, pietatem suam erga Deum, apud homines testatur ita etiam eandē testatur, qui signa Pœnitentiæ præ se ferens, & ad Absolutionem accurrens, cum Deo reconciliari enixè flagitat.

Respondent Primò, significari hoc loco Ioan. solum remissionem peccatorum, per Euangelij prædicationem, cū Minister excitat fidem, qua remissio ipsa apprehenditur, Contra. etiam si ita foret, tamen semper Sacramentum iuxta ipsos esset. Nam omnia Sacramenta solum esse volunt Euangelij annunciationem instituta ad excitandā fidem.

Quemadmodum igitur aquæ aspersio cum verbo, *Ego te baptizo*, Sacramentum est, etiam apud aduersarios, licet illud, *ego te Baptizo* referatur ad excitandam fidem, per annunciationem absolutionis, nomine Dei factam: sic etiam signum pœnitentiæ, quod peccator ostendit, dum absolutionem petit iunctum cum verbo, *te absoluo*, Sacramentum erit censendum: et si illud: *Ego te Absoluo*, referatur ad excitandam fidem, per annunciationem absolutionis, nomine Dei factam. Porro debere Absolutionem applicari in particulari nec aduersarij negant.

ⁿ Respondent. 2. agi hoc loco Ioan. de remissione peccatorum, cum per verbum prædicationis cōuertuntur infideles ad fidem, & per Baptismum adiunguntur ad Ecclesiam. Nam ^o Luc. vlt. iussit Dominus prædicari pœnitentiam in remissionem peccatorum in omnes gentes, videtur autem Lucas explicare Ioannem.

Tom. III.

N n

ⁿ Calvin. in
Antidoto Sess.
6. cap. 14. Con-
cil. Trident. c. 8.
Kemnit. 2. par.
Exam. pag.
915.
^o v. 47.

ptismo enim utique remissio peccatorum omnium est: neque interest utrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ins sibi datum Sacerdotes sibi vindicent, idem in utroque mysterio est.

Hicrony. ^c Redimatur sanguine Saluatoris, aut in ^c 1. contr. Pelagianos. ^u lib. 2. domo baptismatis, aut in Pœnitentia, quæ imitatur baptismatis gratiam. Item: ^u Quod scriptum est, Et sanguis Iesu emundat nos ab omni peccato: tam in confessione baptismatis, quam in clementia Pœnitentia accipiendum est.

Augustinus: ^x An non cogitamus cum ad istorum ^x epist. 180. periculorum peruenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atque ab omni etate concursus alijs Baptismum flagitantibus, alijs reconciliationem, alijs etiam Pœnitentia ipsius actionem, omnibus consolationem, Et Sacramentorum confessionem Et erogationem.

Chrysostom. ^y Neque enim (inquit) solum cum vos regenerant, sed etiam postea, condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent.

^z Theodoretus ait sacrorum mysteriorum Baptismi, & Pœnitentiæ figuras fuisse in testamento veteri ablutiones, & sacrificia.

Leo: ^a Multiplex misericordia Dei, ita lapsibus subvenit humanis, ut non solum per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ. ^b Victor Cartennensis ^c circa annum. 400. Dominum audi in Evangelio, quibus iaculus feras peccatorem, ut intelligas quantifaciat Pœnitentiæ Sacramentum.

Tertiò ex Concilio Tridentino: ^d si quis dixerit in Catholica Ecclesia pœnitentiam non esse verè, ac propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, anathema sit.

Quartò, ex testimonio vniuersalis Ecclesiæ, ^e saltem à 500. annis.

^c 1. contr. Pelagianos. ^u lib. 2.

^x epist. 180.

^y lib. 3. de Sacramentis.

^z Epitom. divinorum decretorum cap. de Pœnitentiâ.

^a Epist. 91.

^b libro de Pœnitent. cap. 20.

^c teste Trithemio, Et Genadio.

^d sess. 14. can. 1.

^e ut constat ex Petro Lombardo quem Theologi omnes posteriores sequuntur 4. dist. 14. Et Decreto 3. Luciani. 3. cap. Ad abolendam. Extra de Hæreticis.

^f sess. 14. can. 1.

^g ut constat ex Petro Lombardo quem Theologi omnes posteriores sequuntur 4. dist. 14. Et Decreto 3. Luciani. 3. cap. Ad abolendam. Extra de Hæreticis.

^h sess. 14. can. 1.

ⁱ ut constat ex Petro Lombardo quem Theologi omnes posteriores sequuntur 4. dist. 14. Et Decreto 3. Luciani. 3. cap. Ad abolendam. Extra de Hæreticis.

^j sess. 14. can. 1.

^k ut constat ex Petro Lombardo quem Theologi omnes posteriores sequuntur 4. dist. 14. Et Decreto 3. Luciani. 3. cap. Ad abolendam. Extra de Hæreticis.

^l sess. 14. can. 1.

^m ut constat ex Petro Lombardo quem Theologi omnes posteriores sequuntur 4. dist. 14. Et Decreto 3. Luciani. 3. cap. Ad abolendam. Extra de Hæreticis.

ⁿ sess. 14. can. 1.

tionem peccatorum accipere in nomine eius omnes, qui credunt in eum.

Ad 2. Pœnitentiæ quidem virtutem, nos ex veteri Testamento probare, non tamen Pœnitentiæ Sacramentum nisi fortè, ex figuris, & vaticinijs.

Quarta, Sacramentum Pœnitentiæ non habet fundamentum in prædicatione Pœnitentiæ Christi, & Præcursoris eius. Ergo non est Sacramentum.

Admittitur antecedens, & negatur consequens. Quia institutum fuit post Resurrectionem. Nec enim antea Christus Apostolis mandauit remittere peccata.

Quinta, Paulus A. Cor. 26. recitans summam doctrinæ suæ de Pœnitentiâ, affirmat se nihil docuisse extra Prophetarum doctrinam dumtaxat.

Respondeo, non recitare summam doctrinæ de Pœnitentiâ, sed solum declarat, hominibus Pœnitentiâ ante Baptismum agendam (quam non esse Sacramentum fatemur) annunciasse, quod verò producit Prophetas, non ad doctrinam de Pœnitentiâ, sed de Christi ^h Aduentu, Passione, & Resurrectione refert.

Sexta, nusquam leguntur Apostoli exegisse enumerationem peccatorum ad remissionem, aut imposuisse mulctam.

Respondeo, nec alicubi legi absolutionem impendisse, aut annunciasse. Nec enim Paulus 2. Corinth. 2. incestuosum absoluit, sed absolutionem à Corinthijs datam, (non ⁱ tamen sine mulctâ) approbauit.

Septima, non est alia Pœnitentiâ ante Baptismum, ac post: quia non est aliud Euangelium, aut alius Christus, ac fides. At Pœnitentiâ ante Baptismum non est Sacramentum. Ergo neque post.

Respondeo, Maiorem veram esse de virtute Pœnitentiæ: falsam de Pœnitentiæ Sacramento. Neque propterea opus est alio Euangelio, vel Christo, aut fide. Sed tantum diuersa institutione sub

Na iij

^h v. 22. usque in hodiernum diem, testificans minori, atque maiori nihil extra dicens, quam ea qua Propheta locuti sunt futura esse, & Moyses. v. 23. Si passibilis Christus, si primus ex Resurrectione mortuorum, &c. ⁱ ut colligitur ex cap. 7. v. 11. ubi inter alia nominat vindictam, quam de peccato illius incestuosi exegerant.

piationes, ac peccatorum confessionem. Ergo, vt ^f *Leuiti. 4. 5. 6.* veritas respondeat figuræ, neque in lege gratiæ memoria Baptismi erit in peccatorum post Baptismum remissionem.

Secundò, epistola 1. cap. 1. loquens Ioannes de peccatorum remedio post Baptismum, non meminit Baptismi, sed. ⁸ *Si cōfiteamur* (inquit) *peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

Tertiò, Hebræor. 6. *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum celeste, & participes facti sunt Spiritus sancti, & prolapsi sunt rursus renouari ad Pœnitentiam.* Id est, iuxta expositionem Ambrosij, Chrysostom. Theodoret, & aliorum ⁿ non esse aliud Baptisma post lapsum.

Quartò, nullum aut scripturæ, aut traditionis exemplum proferri potest quo pateat fuisse peccantes post Baptismum remissos ad memoriam eius pro remissione peccatorum: cum tamen scriptura non tacuerit ⁱ aliquorum lapsum.

Quintò, ex PP. ^k Tertullianus vocat Pœnitentiam, tabulam post naufragiū, secundam ianuam, & spem, ac per multos labores perueniendum ad remissionem post Baptismum, cum ante Baptismum facilius pateret aditus.

Cyprian. ^l asserit post Baptismum lapsos multis debere lachrymis, ac ieiunijs-culpam abluere. ^m Ambrosius comparat Pœnitentiam tabulæ naufragij. ⁿ Nazianz. orat. in sancta lumina distinguit Baptismum aquæ, facilem à Baptismo lachrymarum pro Pœnitentibus.

^o Epiphani. ait lapsos post Baptismum non posse amplius confugere ad Baptismum. Sed aliud esse remedium querendum, Pœnitentiam nempe.

Augustinus. ^p *Si infans* (inquit) *post Baptismum propria incipiat habere peccata, illa non regeneratione auferuntur, sed alia curatione sanantur.*

Item. ^q *Si a Cathecumeno factum est homicidium: Baptismate abluatur: si à Baptizato, Pœnitentia, & re-*

⁸ *v. 9. ἰανόμενος ὁ ἁμαρτίας ἡμῶν, πῶς ἔσθι, καὶ δύναιτο ἵνα ἀπὸ ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καὶ αἰῶνος ἡμῶν, τὸ πλῆρες ἀδίκίας.*

^k *vide tom. 1. lib. 1. de Verbo Dei cap. 17. in respons. ad 5.*

^l *vt Simonis Act. 8. incestuosi 1. Cor. 5.*

^k *lib. de Pœnitentia.*

^l *serm. de lapsis.*

^m *lib. ad Virginem lapsam cap. 8. & Hieronym. in 3.*

Isaie, ac Patian. epist. 1.

ⁿ *orat. in Sancta lumina.*

^o *hæres. 59.*

^p *epist. 13.*

^q *lib. 2. de*

adulterinis coniugij cap. 16.

Pœnitentes: & si aliter sit irrita est absolutio. Laici autem possunt in casu necessitatis baptizare. Ergo, &c.

Decimò, debent reconciliati, infallibiliter scire se iustificatos, iuxta aduersarios. At si vera sit illorum sententia de Pœnitentia, id fieri nequit, nisi ^a certissime sciant se Bāptizatos, id scire nequeunt nisi baptizentur adulti. Ergo si iustificatio locum habere debeat post Baptismū soli adulti baptizandi erunt.

Vndecimò, vel Baptismus cum suscipitur delet etiam futura peccata, vel cum postea ad memoriam reuocatur. Si prius: ergo baptizati omnes, quantumuis postea peccent, necessario saluabuntur: & simul peccabunt & non peccabunt. Si enim deleta sunt iam peccata, quomodo peccabunt quando flagitia patrabunt, vt homicidium, furtum? &c. quod enim non est peccatum, nequit peccatorem facere: si reuera committant peccata, sicut supponitur, quomodo non peccāt? Si posterius: Quid facient baptizati infantes, qui postea cum adoleuerint nihil de suo audierunt Baptismo?

^a nimirum ut certo reuocare possint in memoriam prateritum Baptismum.

Soluuntur obiectiones.

CAP. XIII.

PRIMA, ^a Baptismus non deletur ^a Caluini obiectiones. per peccatum. Igitur tota vita utilis esse poterit ad remissionem peccatorū, si in memoriam reuocetur.

Respondeo tria esse in Baptismo. 1. signum ipsum visibile, siue ipsa actio Baptismi. 2. interna regeneratio: 3. character quo sit Baptizatus ovis Christi. primum transit vt patet: secundum deperditur per læthale peccatum: tertium nusquam amittitur, sed non sufficit ad remissionem peccatorum maximè iuxta aduersarios tum quia illum non admittunt,

Remitto tibi peccata tua, vel, Remittuntur tibi peccata tua, reuera etiam absolueret.

Tota quæstio versatur, an aliquid præterea ad essentiam huius Sacramenti pertineat.

Prima, ^a opinio vult totam Sacramenti essentiam in Absolutione esse. ^a *Scoti 4. dist. 14. q. 4. & dist. 16. q. 1. Okami,*

^b Secunda præter absolutionem, esse ritum visibilem à ministro adhibitum, quamuis quis sit illeritus non satis explicetur. *Ioannis maioris, Almayni.*

Tertia, cum Absolutione esse Baptismum siue Baptismi recordationem quæ sententia refutata est. ^b *Melanthon in Apolog. Confess. Augusti. ar. 13.*

Prima propositio: Nullus est ritus à ministro adhibitus, præter verbum Absolutionis, qui Sacramenti materia dici possit, [si dici possit.]

Nam tres tantum sunt Ministri actiones dumtaxat. 1. manuum impositio: sed de Sacramenti essentia non est, nullo enim testimonio, probari potest vel exemplo. Nec refert Concilium ^c Carthag. 4. ^c *can. 78. iuxta Bellarm.*

2. signum crucis quod neque Catholici, neque hæretici essentiale in Sacramento Pœnitentiæ requirunt. 3. est motus ille visibilis labiorum, ac linguæ in verborum pronuntiatione: & is neque erit essentialis pars Sacramenti huius: tum quod sit communis omni pronuntiationi, tum quod per se nihil significet. ^d *Quartum Sacramentum est Pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus Pœnitentiæ, &c. Forma huius Sacramenti est: Ego te Absoluo, &c.*

Secunda propositio: *Actio Pœnitentiæ quasi materia & Sacerdotis quasi forma, Sacramenti Pœnitentiæ rationem atque essentiam complent.*

Probatum primò, ex ^a Concilio Florentino in instructione Armenorum, qua vocat Pœnitentiam Sacramentum eiusque partes materiales esse ait actus Pœnitentis, formam autem verba Sacerdotis: *Ego te Absoluo.*

Secundò, ^e Lucius. 3. vocat Confessionem peccatorum. ^e *cap. Ad Abolendam de hæreticis.*

Negatur: Nam Concilium Florentinum fuit ante 140. annos.

Quinta, Concilium Tridentinum non dixit auctus Pœnitentis esse materiam, sed quasi materiã.

Respond. id dixisse, non quod non habeat rationem veram materiæ, vt sumitur in Sacramētis: sed quia hæc materia non se habet perfectè instar phisicæ, quæ tractabilis, & permanens est.

Sexta effectus Sacramenti huius nempe remissio peccatorum, non significatur per Confessionem, Contritionem, Satisfactionem.

Negatur. Nam sicut verba Absolutionis significant sacerdotem expellere peccatum, sic auctus Pœnitentis significant pœnitentem recedere à peccato.

Septima, id Sacramētum est quod à ministro confertur. At Minister huius Sacramenti est solus Sacerdos.

Ad Maiorem, esse veram de collatione à ministro per se, vel per cooperatorem. Ad Minorem, esse Pœnitentem cooperatorem Sacerdotis, in quantum actio Pœnitentis ad Sacramentum non pertinet nisi quatenus potestati Sacerdotali subijcitur, & à Sacerdote dirigitur vel iubetur.

Octaua, sola Absolutio est gratiæ causa, cum tota vis sacramentalis in clauibus resideat: clauces autem sunt Sacerdotis non pœnitentis. Ergo actio pœnitentis ad Sacramentum non spectabit. Non enim est pars Sacramenti, quæ ad effectum Sacramenti non concurrat.

Respondeo 1. Negando consequ. cum sua ratione. Nam sicut homo corpore, & spiritu constar, & tamen solo intelligit spiritu: sic fieri potest vt aliquod Sacramentum ex duabus partibus constet, & per vnã tantum operetur. 2. Negatur antecedens cum ratione sua. Etsi enim principalis Sacramentalis vis resideat in Clauibus, non tamen tota: quia Deus vtitur etiam actionibus Pœnitentis, in-

ut si Medicus iubeat ægrotum post sumptum pharmacum inambulare, tamen si ægrotus id faciat, non propterea dicetur suspensus medicus, sed tantum qui pharmacum præbuit, & deambulatione iussit.

DE SACR. POENIT.

Instrumentaliter ad significandam, & efficiendam
sanctificationem.

De Partibus materialibus Sacramenti Pœnitentie.

CAP. XVII. & XVIII.

ARTES essentielles diximus esse absolutionem & Pœnitentis actus. Quæstio iam versatur de ipsis actibus inter se, quæ materiæ rationem habent.

^a 4. dist. 16. q. 1. Prima opinio est ^a Durandi, *solam Confessionem esse materiale huius Sacramenti partem*: Contritionem *se habere ut dispositionem, Satisfactionem* verò esse Pœnitentie fructum.

^b in 4. dist. 16. Primò, quia in Scripturis opera satisfactoria dicuntur Pœnitentie fructus. *Et* D. Thom.

3. par. q. 90. ar. 2. Secundò, quia quælibet Sacramenti pars debet sensibilis esse, qualis Contritio non est.

^c *supr.* Tertiò, quia hoc Sacramentum, vel exigit Satisfactionem in voto, vel in re. Si prius non est sensibilis: si posterius, non est præsens quando perficitur Sacramentum.

Et perfectam Contraria sententia est ^b communis, probaturque ^c ex Florentino, atque ^d Tridétino Concil. quibus definitur actus Pœnitentis Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem esse quasi materiam huius Sacramenti.

Ad primum aliud esse loqui de virtute aliud de sacramento Pœnitentie: illa non constat ex partibus, cum sit habitus simplex. Quare Contritio, Confessio, & Satisfactio, sunt tantum eius actus: hoc verò constat ex partibus ut dictum est. De priori loquuntur in argumento scripturæ, non posteriori.

Et Satisfactio- Ad 2. Contritionem non esse partem nisi quatenus externo exprimitur signo: & quamvis id ali-

nem, & c. Anaschema sit.

quando per ipsam fiat Confessionem : tamen tunc habet Confessio vim duplicis sensibilis signi. Quia aliud est peccatum confiteri, aliud Contritionem ipsa Confessione exprimi : potest enim aliquis sine ullo Contritionis signo peccata per iactantiam confiteri.

Ad 3. vtroque modo pro diuersa ratione requiri : in voto autem sensibilis est, tum verbo Sacerdotis eam imperantis, tum nutu Pœnitentis eam admittentis in re verò ideo præsens non est, quia integrans est pars tantum, quare si desit, verum Sacramentum nihilominus erit, sed mancum : essentielles enim materiales partes, sunt tantum Contritio, atque Confessio.

^c Secunda ^f opinio non alios agnoscit actus Pœnitentis necessarios ad Absolutionem tanquam Pœnitentiæ partes, quam Contritionem (id est terrorem conscientiae ex minis legis incussos) & fidem (id est fiduciam certam remissionis peccatorum conceptam ex Euangelij pollicitatione) quas partes duas ^g Melancthon vocat mortificationem & viuificationem,

^h Tertia, adiungit ad illas duas tertiam, nempe opus bonum, siue Obedientiam nouam.

ⁱ Quarta, solam admittit mortificationem vitiorum, id est, abnegationem sui ac spoliationem totius veteris hominis, & viuificationem, id est pium bene viuendi studium, atque affectum ad opera bona, nimirum Pœnitentiæ fructus.

^k Prima propositio : terror incussus à lege non rectè inter partes Pœnitentiæ numeratur.

Probatur primo. ^l Quae secundum Deum (inquit Paulus) tristitia Pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Per Tristitiam nequit intelligi Pœnitentia ipsa, sed timor incussus ex vehementi obiurgatione : tum quia vnā ab alia distinguit Paulus [& vni tribuit rationem causae, alteri effectus] tum quod nō dixisset Gaudeo non quia contristati estis, sed potius, Gaudeo quia contristati estis : cum propter Pœniten-

^c CAP. 18.

^f Lutheri refutatione artic. Lomaniens. proposit. 37.

^g in Locis cap. de Pœnitentia.

^h Lutheri in prima disputat. contra Antinomos edita an. 1538. proposit.

ⁱ & Philippo in disput. de Pœnitentia, quam an. 1548. habuit.

^k Caluini 3. Instit. 3. §. 8.

^l CAP. 19.

¹ 2. Corinth. 7. v. 10. ἡ ἡμετέρα λύπη ἡμῶν ὡς πένθος ἀμεταμέλητον ἡμετέρας ἡμετέρας.

Secundò, quia Niniuitæ crediderant in Deum per Ionam, & tamen hanc fiduciam non habebant, cum dicerent: ^s *quis scit si conuertatur, & ignoscas* ¹ *Ion. 3. v. 9.* Deus? Nihilominus Pœnitentiam Deo gratam egisse scriptura testatur.

Quarta propositio: *Non sunt omnia opera bona, quæ post iustificationem sunt, inter partes Pœnitentiæ numeranda.*

Probatur. Nam multa fiunt ex sola charitate in Deum, vel proximos, vel legis obseruatione, aut iustitia ex debito, quæ non minus fierent, etsi peccata non præcessissent: & proinde ad præterita peccata relationem non habent.

Quinta: *falsa est opinio Caluini supra.* Probatur.

Primò, scripturæ docent Pœnitentiam esse viam ad iustificationem, id est priorem iustificatione Hierem. ¹ 18. Act. 8. ⁴ Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. At iuxta opinionem Caluini Pœnitentia posterior esset. Illa enim mortificatio vitiorum, & studium bene operandi iustificationem sequitur.

Secundò, hæc mortificatio est omnium iustorum. At Pœnitentia non nisi peccatorum. Ergo hæc mortificatio, non est Pœnitentiæ pars.

Sexta propositio. *Tres sunt Pœnitentiæ partes Contritio, Confessio & Satisfactio.* Probatur.

Hæ tres sunt actus Pœnitentiæ virtutis. Ergo partes actualis Pœnitentiæ, sub ratione Sacramenti in remissionem peccatorum. Consequens patet. Antecedens probatur.

Primò ex scripturis, de Contritione Deuteron.

4. ^x *Cum quæsieris Dominum inuenies, si tamen quæsieris in toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ.* vide ^y *lib. 2.* plura infra. De Confessione Numeror. 5. ^z *Vir, siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus u accidere, confitebuntur peccatum suum, &c.* De satisfactione, Ioclis. 2. ^a *Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, & fleu & planctu.* ^a *v. 12.*

Tom. III.

Oo

Quintò, ipsa natura duce videmus hæc tria obseruari à seruis erga dominos, filiis erga parentes, vxoribus erga sponsoſ cum in reconciliationem redeunt. At Deus se habet erga nos vt dominus, pater, sponſus.

Sextò, conueniens est, vt sicut sunt tria peccandi instrumenta cor, lingua, manus: ita hæc tria sint quoque veluti Pœnitentiæ instrumenta, per Contritionem in corde, Confessionem in ore, Satisfactionem in opere.

Soluntur obiectiones.

C A P. X X.

P R I M A ^a Caluini ex illo Isaiz: ^b *Quiescite agere peruersè, discite bene facere.* Item ^a 3. *Instit.* 3. §. 8. ^b *Isaia* 1. v. 16. *Et* 17. ^c v. 14. ^d v. 18. ^e *apud Magistram & Gratianum* supr.

Ecce duæ Pœnitentiæ partes mortificationis & studium operis boni.

Ad 1. testimonium, hæc præmitti, ante iustificationem subiungitur enim: ^d *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, sicut lana alba erunt.* At huiusmodi mortificationis, & viuificationis iustificationem sequuntur. Ergo de his Isaïas non agit.

Ad 2. hoc proprie conuenire iustis: nec reperiatur in scripturis *Declinare à malo, & facere bonum* Pœnitentiam appellari.

Secunda, ^c *Pœnitentia est anteacta peccata desistere, & stenda non committere.* Item *Vindicta quadam punies in se quod dolet commisisse.* At hæc fieri possunt sine Confessione.

Respondeo has definitiones ad Pœnitentiæ virtutem extra Sacramentum spectare.

Tertia ^t *Kernitij*, lex diuina minas peccatoribus intentat, & proinde terret peccatores, Euāgelium consolatur proposita Christi iustitia, & satisfecit.

O o ij

De Priuata, publicâ, & solemnî Pœnitentia.

CAP. XXI.

PRIUATA Pœnitentia est illa, qua peccatum soli detegitur Sacerdoti, ad quam propriè occulta spectant peccata. Publica qua peccatum commissum publicatur, & ad quam sola pertinent publica peccata: Nec enim licet occultum publicare peccatum. Solemnis, quam ^a Augustinus humillimam vocat, ea erat quæ pro grauissimis tantum peccatis, totam magno scandalo ciuitatem conturbantibus imponebatur. *Cuiuscumque Pœnitenti* (inquit Concilium Carthag. 3.) *publicum, & vulgatissimum crimen est, quod uniuersam Ecclesiam commouerit ante* ^b *id est atrium Ecclesie.* *apsida manus ei imponatur.*

Differunt publica, & solemnî, primò, ratione peccatorum pro quibus iniungebantur, hæc namque non nisi pro grauissimis, illa pro quibuscumque publicis.

Secundò, solemnî non ^c nisi semel in anno concedebatur, tum ne vilesceret: tum quod esset quædam professio solemnî non redeundi ad publica scandala, sicut Baptismus est solemnî professio non redeundi ad apostasiam. Et ideo sicut ^d vnum est Baptisma, sic vnâ esse Pœnitentiâ solemnem. At publica multoties reiterari poterat. Qui autem post solemnem in eadem vel grauiora inciderant crimina, ^a à Dominicæ mensæ conuiuio ^e *Orig. homil. 15. in Leuiticū, Ambros. 2. de Pœnitent. c. 10. Aug. epist. 54. ut patet ex Siricio epistolâ 1. cap. 5. Quia iam Suffragiū non habent Pœnitendi, id*

duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur, sacre Mysteriorum celebritati, quamuis non mereantur, intersint: à Dominica autem mensæ conuiuio segregentur, &c. Quos tamen viatico munere cum ad Dominum caperint proficisci per Communionis gratiam volumus subleuari.

Ecclesiæ, sic dictus à fetu: nec enim permittebatur eo consistentibus loco Ecclesiam ingredi, sed stantes pro foribus orationes fidelium postulabāt.

Secundus, ἀκούεις, ab audiendo, quod ibi iam intra portas essent, unde valerent audire verbum Dei cum cathecumenis Audientibus: non tamen cum Competentibus orare.

Tertius, ἑστῶς, quasi contemplatio rerum supernarum; quo loco admittebantur, tūm ad audiendum, tūm orandum cum competentibus, non tamen poterant interesse sacrificio Missæ.

Quartus, εὐσταθίς, à stando, quo manebant cum fidelibus, dum sacrificium celebraretur, non tamen communicabant altari.

Quintus, μέσσωις, quo expectabant Pœnitentiâ expletâ, reconciliationis tempus, nimirum 5. in cœnâ Domini. Tempus verò imponendi Pœnitentiam erat feria 4. ante primam Quadragesimæ Dominicam: cuius rei vestigium extat consecratio, & aspersio cineris eo die.

Pœnæ Pœnitentium multiplices erant. 1. Prima, abstinere à diuinorum participatione mysteriorum. 2. Non promoueri ad Clerum. 3. 8 abstinere à nuptijs, vel coniugali debito. 4. n non accedere ad sæcularem militiam. 5. i non esse in Baptismo, aut Confirmatione susceptores, dum starent in Pœnitentium ordine. 6. k vnctione infirmorum carere. 7. l singulis ieiuniorum diebus ad Ecclesiam venire & capita Sacerdotibus submittere, vt eis manus imposerent, ac pro Pœnitentibus orarent. 8. m mortuos sepelire. 9. n vt diebus Dominicis, & tempore Paschali, cum fideles starent ad orandum, ipsi genua flecterent. 10. o non ire ad balnea & conuiuia, p sed assidue ieiunijs & orationibus incumbere: sacco, & cineri incubantes.

O o .iiij

^c Innocent. 1. epist. ad decem-nium Episcop. Eugubini cap. 7. & Concil. Agath. apud Gratian. can. In Capite dist. 50. ^f apud Cypria. 3. epist. 8. ac serm. de lapsis. 8 indulgebatur tamen adolescentibus vt patet ex Leone epist. 92. cap. 12. ^h Leo sup. cap. 11. ⁱ Concil. Parisiens. tempore Ludouici, & Lotharij lib. 1. cap. vlt. ^k Innocent. 1. sup. cap. 8. ^l Concil. Carth. 4. can. 80. ^m ex eod. Concil. can. 81. ⁿ ibid. can. 82. ^o Pacian. sup. ^p Tertull. sup. & Ambros. ad Virginem corruptam cap. 8.

Sextò attritionem disponere quidem ad percipiendam in Sacramento gratiam: verùm sine Sacramento non sufficere ad reconciliationem peccatoris cum Deo.

Septimò, Contritio non est coacta & extorta, sed libera, & voluntaria.

præterea & si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur: ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, & c. si voluntatem peccandi excludat: cum spe veniæ, declarat non solum, non facere hominem hypocritam, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsu non quidem adhuc inhabitantis, sed tantum mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandâ disponit, & c. falso docent (scilicet heretici) contritionem esse extortam, & coactam, non liberam, & voluntariam.

An Contritio sit actio libera, bona, & ad Evangelium pertinens.

CAP. II.

PRIMA propositio: Contritio non est terror ex minis legis conceptus ^a ut rigidi Lutherani fingunt. Probat. ur.

Primò, quia aliud est tremere, aliud conteri: cæ enim contremiscunt quæ integra manent, & commouentur: ea conteruntur, quæ dissoluuntur.

Secundò, tremor, & terror potest esse in peccatoribus obstinatis, ut de diabolo constat & Fælice Præside Syriæ Actor. 24. At cor contritum, & humiliatum ^b non despiciit Deus, & proinde excludit obstinatum cor,

^a Luther. 1. disput. contra Antinomos propof. 2. & in articulis Smalchaldicis tit. de Pœnitent. & alij in Colloquio Altbургensi collatione 4. Contra sententiunt molles Lutherani ut patet ex eodem Colloquio & Calvinus. 3. Institut. 3. §. 20. ^b Pf. 33. v. 19. & Pf. 50. v. 18.

rony. At Ezech. ^k 11. pollicetur Dominus se datum filijs Testamenti noui cor carneum pro lapide corde.

Secundò, quia Christus, Euangelij author, Pœnitentiam prædicauit ac prædicandam esse in omnes gentes asseruit Luc. vlti. ver. 47. quod quidem Apostolos præstasse ex Actis & eorum constat Epistolis.

Tertiò lex vetus, vt distinguitur à noua ^m non habet promissionem gratiæ, nec ⁿ habet gloriam apud Deum, quin potius ^o occidere dicitur. At Contritio habet gratiæ, & vitæ promissionē Deuteron. 4. v. 29. Ezech. 18. ^p v. 21.

Quartò, volunt Contritionem spectare ad legem propter minas in lege intentas. At Euangelium minas etiam ^q habet.

^r Quarta propositio: Contritio non spoliatur hominem operibus bonis repletque peccatis, ac maledictionibus, sed est bona, à peccatis liberat, & benedictiones adducit. Probatur.

Primò, est gratissima Deo vt demonstratum est. Ergo non replet peccatis, sed est bona actio, quæ benedictionem Dei introducat.

Secundò, ex PP. ^s Ephrem: Compunctio sanitas anima est illuminatio mentis est: compunctio remissionē delictorum nobis acquiris: compunctio Iesum vnigenitum facit in nobis habitare ^t Chrysostom. Pœnitentia est medicamentum, peccatum extinguens, donum calitus datum, virtus admirabilis, gratia vim legum superans. [Item]

^v O Pœnitentia, quæ peccatum miserante Deo remisit & Paradisum reseras: quæ contritum sanat hominem, & tristitem exhilaras: vitam de interitu renocas, statum restauras, honorem renouas, fiduciam das, & reformas vires, gratiamque abundantiorē refundis. O Pœnitentia, quid de te noui reseram? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta reseras, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O Pœnitentia rutilantior auro, splendidior sole, quam non vincit peccatum, nec defectio superas, nec desperatio delect.

^k v. 19. Dabo eis cor nouum, & spiritum nouum tribuā in visceribus eorum. ^l & auferam cor lapideum de carne eorum, ^m & dabo eis cor carneum, idem cap. 36. v. 26. ⁿ Mash. 4. v.

17. ^m Galat. 2. versus finem. ⁿ Rom. 4. v. 2. ^o 2. Cor. 3. v. 6. ^p & Isaia 66. v. 2. ^q Mash. 3. v. 12. & cap. 5. v. 12. cap. 13. 24. 25. Mar. 9. Luc. 12. & ac Rom. 1. ^r contra eosdem.

^s libro de iudicio extremo cap. 5. ^t homil. 5. de Pœnitent. ^u Sermone de Pœnitentia.

tritio est terror, neque requirit hanc ^c infallibilem ^c ut ex Nini-
fiduciam, neque est fuga à Deo, cum sit opus Dei ^{nitis constat}
etiam ex aduersariorum consensu. ^{Ion. 3.}

*Contritionem sine speciali Dei auxilio
haberi non posse.*

CAP. III.

PRIMO, ex scripturis Psal. 84. ^a Con-
uertere nos Deus salutaris noster ^b Hierc.
31. Conuertere me Domine & conuertar. ^c quantum sit
Luc 22. Negauit tertio Petrus Ie- ^d auxilium Dei,
sum, & respexit Iesus, & ille amarissime ^e quam fra-
flewit. Negauit secundo, & non fletuit, ^f gilis humana

quia adhuc non respexerat Dominus inquit Ambrosius ^g conditio, ut hoc
lib. 10. in Lucam. ^h ipsum quod

Secundo, ex Conciliis, & PP. citandis lib. ^c 6. Pœnitentiam
de gratia & libero arbitrio. ^d agimus, nisi nos

Tertio, ex Concilio Tridentino sess. ^d 6. De- ^e Dominus ante
clarat (Sancta Synodus) ipsius iustificationis exordium ^f conuerterit, &
in adultu, à Dei, per Christum Iesum, praueniens gratia ^g nisi Dei mi-
sumendum esse. cap. 6. Disponuntur ad ipsam iustitiam, ^h mur auxilio,
dum excitati diuina gratia, atque adiuti, fidem ex auditu ⁱ nequaquam
conciuentes liberè mouentur in Deum, & can. 3. si quis ^j implere valea-
dixerit sine Spiritus sancti inspiratione atque eius adiu-
torio hominem credere, sperare, diligere, aut Pœnitere pos-
se sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, Ana-
thema sit. Et sess. 14. cap. 4. ipsam etiam Attritionem ^k mus.

docet esse Spiritus sancti donum, & impulsus. ^c cap. 4. tom.

Immerito ergo ^c Kemnitius dixit Conciliū Tri- ^d cap. 5.
dentinum statuisse Pœnitentiam, sufficientem dis- ^e 2. par. Exam.
positionem ad iustificationem, posse viribus hu- ^f sess. 14. cap. 4.
manis haberi, sine speciali Dei auxilio. ^g D. Thom. 1.

Quarro ex ^h Scholasticis antiquis nec enim de ⁱ 2. q. 109. ar. 6.
^j dist. 28. ar. 2. q. 1. Arim. 2.

distinct. 26. quest. 1. Marsil. in eund. lib. quest. 17.

tutus, mali sui memor est: pœnitentes ac dolentes, peccata vestra perspicite: grauissimum conscientia crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite.

Nazianz. orat. in sancta lumina. Ambrosius: ^P ^P 2. de Pœnitentia. *admissa, admittenda excludimus: Et fit* quadam de condemnatione culpa, disciplina innocentia.

Chrysostom. ¹ Quid corporis viribus opus est cum ¹ libro 1. de cor conterere debeamus? hoc solum est, quod à nobis ex-compunct. cor-poscitur, ut semper recordemur mala nostra, *Et ad ani-* mum renocemus, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, ut per hac supplicemus Domino *Et Gehennam ponamus in conspectibus.* Hierony. ¹ Do-¹ in illud 31. lentis, & plangentis & super errore pristino plantis in- Hierem. Post-
dicium est, ut femur manu percutiat. August. ² Pœ-² quam cognoui, nitentiam certam non facit, nisi odium peccati, & amor percussus femur Dei quando sic pœnites ut tibi amarum sapiat in animo, mentem. quod ante dulce fuit in vitâ, & quod te prius oblectabat ³ serm. 7. de in corpore, ipsum te cruciet in mente. tempore.

Quartò, quomodo intelligi potest aliquem se ad ¹ homil. 27. li- meliorem transferre vitam nisi deserendo pristinam ei contrariam? At quare deserit nisi quia displicet, quod antea placebat? Nemo ¹ (inquit August.) *elegit vitam nouam nisi quem veteris pœnitet.*

^a lib. 1. cap. 7.
^b *Et propositum vita emendanda partem Pœnitentia esse. Hec vera Pœnitentia est (in-*

Soluuntur obiectiones.

CAP. V.

PRIMA, *mutata iuxta Lactantium* quit Ambros. est Resipiscentia: ^a Solutio supra. in 2. Corint. 1.)

Secunda, Optima Pœnitentia noua *id cessare à peccato: sic enim* vita, ut prouerbium ait.

Respondeo sensum non esse, ai-
hil nisi nouam vitam requiri ad *sibi, si de cate-* Pœnitentiam: sed vitam nouam esse verè certum *ro desinat.* Pœnitentiæ ^b argumentum. Qui enim ita de- ^c Ecclesiastici 34. v. 31. qui iei-
flent peccata, ut mox ad eadem redeant, ^c nihil *innat in pecca-* aut parum in Pœnitentia proficiunt.

Primò, ex scripturis Amos 5. ^d Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iudicium, si forte misereatur Dominus. Iaiæ. 1. ^e Lauamini, munds estote, auferite malum cogitationum vestrarum quiescite agere peruersè, discite benefacere: si fuerint peccata vestra, ut cocci-
 num quasi nix dealbabitur. Ezech. 18. ^f Convertimini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Deinde explicans quid sit conuerti: ^g Projicite à vobis (inquit) omnes prauaricationes vestras, in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum bonum. Ecce quomodo propositum exprimit per, cor nouum.

Secundò, in humanis videmus Dominos à seruis, & parètes à filiis offensos, non magis requirere propositum vitæ melioris, quam prioris displacentiam.

Tertiò, ex Concilio ^h Florent. & ⁱ Trident. quibus definitur, *Contritio, dolor de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.* Nec dicas intelligi de proposito implicito: nam cum id a detestatione peccati non distinguatur, non erat cur adderetur clausula illa: *cum proposito de cetero.* Quare idem Tridentinum paulo post subiungit: *Declarat igitur sancta synodus Contritionem non solum cessationem à peccatis, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed etiam veteris adium continere.*

Quartò, si implicitum sufficit propositum. Ergo etiam implicita detestatio in formali proposito. nec enim vlla ratio reddi potest: quare paria non sint. At consequens negat Vega. Ergo & antecedens.

non spectare 2. posse actum charitatis, vel obedientie ad Pœnitentiam spectare quatenus assumitur ad delendum peccatum & amicitiam cum Deo reconciliandam; & ita tam dolorē de præteritis propter Deum, quam propositum non peccandi ad Pœnitentiam propriè pertinere.

Tertia, dolor de peccatis implicite hoc propositum includit. Ergo formale superfluum est.

Respondeo 1. propositum vitandi peccata includere etiam virtualiter saltem odiū de peccato præterito, ergo (si quid aduersarij argumentum concludit) superfluum erit odium formale de peccato, quod minimè aduersarij admittunt. 2. Fieri non posse ut sit verum de peccato odium propter Deū, quin oriatur statim formale propositum non peccandi, nec huiusmodi propositum esse posse, sine formali odio de peccato. [3. Negatur consequentia, alioquin frustra essent effectus omnes, cum virtute lateant in causis: frustra baptizaretur in nomine filij & Spiritus sancti, quia vtraque persona in patre intelligitur ex parte rei, & similia multa. Voluit ergo Deus formale propositum esse, quia cum virtute tantum lateat in dolore, non est reuera actu & in se, sed in potentia, ac proinde nec Contritio cuius est pars, suam perfectionem habet.]

Quarta, apud benignos homines sola vehemens patratæ culpæ detestatio nonnunquā impetrat veniam illius. Deus autem est omni benignior homine, confirmatur. Non est credibile Christum voluisse expectare: ut Petrus decerneret nunquam se peccaturum amplius, sed continuò peccatum dimisit, cum eum vidit amarè plorantem.

Respondeo, id facere homines quod pro certo habeant veniam implorantes statuisse non peccare de cætero amplius.

Ad confirmationem negatur: nec enim serio plorauit adeo Petrus sine proposito vitandi peccata. Id enim experiuntur, qui seriò compunctione mouentur.

lium, non tam Pœnitentiam, quam Pœnitentiæ Sacramentum secundam appellauit tabulam.

An Contritio ad iustificationem sit necessaria.

CAP. VIII.

PRIMA propositio: Contritio saltem imperfecta est omnino necessaria necessitate mediij in adultis ad remissionem peccatorum, & iustificationem. Probat. *ur*.

Primò, Luc 13. ^a Nisi Pœnitentiam habueritis omnes simul peribitis. Actor. ^b 3. Pœnitimini, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra. Rom. 2. ^c Ignoratis quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

Secundò ex ^d PP. qui Pœnitentiam vocarunt secundam post naufragium tabulam & August. ^c Nec quemquam putes (inquit) ab errore ad veritatem, vel à quocumque seu magno, seu paruo peccato, ad correctionem sine pœnitentia posse transire.

Tertiò, ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. quo docet Contritionem omni tempore ad iustificationem necessariam fuisse: vbi de necessitate mediij loquitur. Nam quæ solùm necessitate præcepta sunt necessaria, non ita omni omnia tempora complecti solent.

Secunda propositio: De contritione extat diuinum præceptum.

Primò, quia quæcumque sunt necessaria necessitate mediij, sunt etiam necessitate præcepti: tenemur enim facere quæ absolutè sunt necessaria ad salutem.

Secundò, ex scripturis Ioëlis 2. *Conuertimini ad me, & scindite corda vestra.* Ezechielis 18 *Proijcite à vobis prauitates, &c.* Apocal. 2. ^e age Pœnitentiam.

Tertiò, impœnitentia, siue nolle pœnitere, est

P p iij

^a v. 3. *ἵνα μὴ μετανοήτε, πάντες ὡς αὐτοὶ μετανοήθη.*

^b v. 19. *μετανοήσατε καὶ ὁπισθρέψατε εἰς τὸ ἐξαλεφθῆναι ὑμῶν τὰς αἰμαρτίας.*

^c v. 4. *ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρεῖστον τὸ διὰ τοῦ μετανοίας ἐστίν.*

^d Ambros ad Virginem la-
psam cap. 8 Pa-
cianus epist. 1.

Hieronym. in 3. Isaia.

^e epist. 48.

^f v. 5.

per sitis cuiusque temporis superesse ad hanc saltem virtutem habendam detestationem: si occurrant, debere detestari formaliter.

Quarta, non est impœnitentia speciale aliquod peccatum, sed omnium circumstantia peccatorum, ^a teste D. Thoma. ^d 2.2. q. 14.

Respondeo, impœnitentiam dupliciter considerare, primò cum occurrit tempus quo Pœnitere obligamur, secundo cum non occurrit. priori modo est speciale peccatum impœnitentia, posteriori non est, & de hac D. Thomas loquitur.

De quantitate Contritionis.

CAP. X. & XI.

ENITIVS, ^a pag. 963. & 964. ^a CAP. 10. Exami. & ^b Caluinus asserunt tantâ ^b 3. Instit. 4. esse debere Contritionem iuxta Catholicos ut adigat ad desperationem ^g 2. homines, cum ex charitate siue dile-

ctione Dei super omnia procedere debeat. Et nullus hanc dilectionem habere queat.

Contra fatentur ipsimet ^c hæretici Contritionem veram vehementem esse debere, & ^d Scripturæ volunt eam ex toto corde procedentem. At iuxta aduersarios diligere Deum super omnia siue ex toto corde est impossibile, ergo & iuxta eos similiter Contritio impossibilis erit. ^c *Kenmit pag. 953. & 954.* ^d *Caluin. supr. Deuter. 4. v. 29. & cap. 30. v. 2. & 3.*

^e Prima Assertio: Non requiritur ad remissionem peccatorum Contritio equalis magnitudini ire diuinæ. Pro- ^e *Reg. 8. v. 48.* ^c CAP. II. batur.

Primò, quia hæc ira dinumerari nequit. Psal. ^f *v. 13. Quis 89. nimirum quia infinita: At homo non potest* ^f *novit potestatem ira tua:* Deo infinitum offerre precium.

Secundò, nihil aliud exigit à nobis ad Conversionē Scriptura, quam ad Deum in toto corde cō- ^g *aut præ timore tuo, iram tuam* ^g *diminueret* pecti quod frustra exigeretur si præstari nequiret.

tritio Magdalenæ, si omnes æqualem contritionem haberent, quoad intentionem.

Quartò, alioquin ^k sequeretur neminem posse magis de vno læthali quam de alio dolore: summo enim inrensiuè, nihil addi potest: atque tenerentur omnes summum habere dolorem in contritione quacumque.

Quintò, nusquam probabiliter scire valeremus nos sufficienter fecisse quod in sceleribus detestandis debemus. Quis enim non valeat, si studium adhibere velit, se ad contritionem paulo maiorem excitare? Ergo pro medicina spiritali cruciatus continuus nobis donatus fuisset.

Quarta propositio: *Non requiritur certus gradus intensiōis, neque mora ulla temporis ad veram Contritionem. Non requiritur certum gradum, cōstat. i. quod neque à natura, neque a Deo, neque ab Ecclesia habemus qualis sit huiusmodi gradus. 2. in aliis virtutibus nullus talis assignatur gradus: quis enim vīquam dixit non esse fidem, aut charitatem nisi hunc vel illum habuerit gradum? Ergo neque talis erit in Contritione. [3. omnis qualitas in quolibet gradu totam suam essentiam habet. At Contritio est quædam spiritalis qualitas.] 4. nullus nisi casu ad hunc gradum peruenire possit.*

Non requiritur temporis moram. Primò, si non requiritur certus gradus, multo minus temporis mora. Si enim mora requireretur, certè ob intentionis actus progressionem. At quilibet sufficit gradus Contritionis, qui in instanti habetur.

Secundò, scriptura docet iustificationem fieri posse in instanti. *Cum reuersus ingemueris, saluus eris.* Item. ^m *facile est in oculis Dei subito honestare pauperem.*

Tertiò ex PP. Cypr. ⁿ *In isto mūdo manenti. Pœnitentia nulla sera est, & infra: Tu sub ipsa licet exitu, & uite temporalis occasu pro delictis roges, & Deum qui vnus, & verus est confessione, & fide agnitionis eius implores,*

quod est contra experientiā & rationē, experimur enim grauiora crimina acius conscientiam pun- gere: Et ratio dicit, ut maioribus criminibus maior Pœnitentia adhibeatur.

^l *iuxta Septuaginta Isaia 30. v. 15.*

^m *Ecclesiastici 11. v. 23.*

ⁿ *tract. 1. ad Demetrianum Item ibidem: Nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremitas, nec et ita enormitas,*

si vera Contritio, si pura fuerit voluptatum mutato exclu- dit à veniā.

*Contritionem esse causam remissionis
peccatorum.*

CAP. XII.

EGANT ^a Lutherus, ^b Kemnitius,
^c Caluinus, affirmat ^d sententia Ca-
tholica.

Primò, ex Ezechielis. 18. ^e Cum remissionis pec-
auerit se impius ab impietate sua, ipse catorum, nimi-
animam suam uiuificabit, ibidem: ^f facite uobis cor no- rum disponendo
uum. quomodo? Conuertimini, & agite Pœnitentiam, &c. ad iustificatio-

Secundò, Lucæ. 7. ^g Remittantur ei peccata multa, nem, & impe-
quoniam dilexit multum nimirum dilectione contri- trando peccato-
tionem operante, ut testabantur lachrymæ Pœni- rum remissionē.
tentis.

Tertiò, ex PP. Tertull. ^h video & Achab regem
maritum Iezabel reum idolatria, & sanguinis Nabuthæ,
ueniam meruisse pœnitentia nomine.

Origen. ⁱ Purgatio peccati, per Pœnitentiam constat
quam utrum quis digne gerat, ita ut mereri pro ea ueniam
possit, uideto.

Cyprian. ^k Qui Pœnitentia facti sui, qui pudore de-
licti plus uirtutis, & fidei de ipso lapsus sui dolore conce-
perit, exauditus, & adiutus à Domino, quem contristauit,
letam faciet Ecclesiam: nec iam solum Dei ueniam me-
rebitur, sed coronam.

Athanasius ^l libro de uirginit. Basilii ^m statim lapsis.
(inquit) Dauid ad pharmacum properauit: Et infra. ⁿ ultra mediū
Tertio Dominus Petrum negauit: lachrymatu est, flexe- vide quale re-
runt lachrymæ tum, qui nostri misertus est. Item: Pœniten- medium in la-
chrymis: specta

quæso quam iniquitatem delcuerint. Quid enim tetrius hoc uitio? quippe
qui ter iurciurando Dominum abnegauerit: tantum tamen scelus per la-
chrymas deleuit. ^m serm. de Pœnitentia.

ⁿ lib. de Virginit.

^a assert. ap. 12.

^b - 2. par. Exa.

pag. 960.

^c 3. Instit. 4.

§. 3.

^d Contritio
duobus modis
dicitur causa

remissionis pec-
catorum, nimi-
rum disponendo

nem, & impe-
trando peccato-
rum remissionē.

^e u. 27.

^f u. 31.

^g u. 47. ἀφίον-
ται αἱ ἀμαρ-
τίαι αὐτοῦ αἱ
πολλαὶ ὅτι ἠγά-
πησεν πολ.

^h 4. in Mar-
cionem.

ⁱ homil. 11. in

20. Leuitic.

^k serm. de

lapsis.

^l ultra mediū

vide quale re-

medium in la-

chrymis: specta

tium, cōtra Kemnitium, poterunt remitti peccata.

Negavit etiam nostram sententiam quidam ^b Catholicus doctor.

^b qui ante paucos annos librū de Charitate conscripsit.

Contra, Primò, Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 4. declarat neminem nunc iustificari sine Baptismo, aut eius voto. Ergo iuxta Concilium potest homo per veram Pœnitentiam cum voto Baptismi reconciliari Deo.

Secundò, sess. 14. cap. 4. docet Contritionem charitate perfectam homines Deo reconciliare, priusquam Sacramentum Pœnitentiæ suscipiatur actu.

Tertio sess. 13. cap. 7. requirit ad præparationem Eucharistiæ Confessionem Sacramentalem conficis peccati mortalis: eos tamen, qui celebrare tenentur, nec adest Sacerdotis copia celebrare posse, si contritionem habeant cum voto confitendi. At nullo modo fas est celebrare cum peccati cōscientia mortalis.

Quartò, scriptura Pœnitentibus serio promittit siue mora peccatorum veniam: cum dixisset David: ^c *Peccavi Domino*, ilicò subiunxit Nathan: *Domine quoque transibit peccatum tuum.*

^c 2. Reg. 12. v. 13.
^d ut sup. cap. 11.

Isaïæ, o. ^d v. 11. unde ita Leo. 1. quod volumus colligit. *Misericordiæ Dei* (inquit) *nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per Prophetam. Cum conversus ingemueris tunc saluus eris.*

Ezechiel. 31. ^e *Impietas impij non nocebit ei, in quamque die conversus fuerit ab impietate sua.*

^e v. 12.

^f Filius pro ligus antequam suam absoluisset Confessionem recepit osculum pacis. Tam cito ^g (inquit Ambrosius) *veniam meretur, ut venienti* ^h *adhuc longè posito occurrat pater, & osculum tribuat, quod insigne est sacra pacis.*

^f Luc. 15.

^g 2. de Pœnitent. 3.

^h 1. Petri 4. v.

8. Charitas

operit multitudine peccatorum.

Quintò, charitas est ⁱ incompatibilis peccato: *rum. 1. Ioan. 3. v. 14. Sicimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Chrysost. homil. 7. in 1. Timoth. ubi Charitas est, omnia sublata sunt mala.*

uat. At Catechumeni ante remissionem peccatorū sermonem Domini observant. Ergo diligunt ante remissionem peccatorum.

Respondeo, vel Cathecumenos non observare omnia: vel si observant habere quoque remissionem peccatorum.

Quarta, in iustificatione est primò dilectio Dei.

2. observatio mandatorum. 3. remissio peccatorum, per inhabitantem Deum in nobis: Ioan. 14.

^d Si quis diligit me sermonem meum servabit: Et pater meus diliget eum, Et ad eum veniemus.

Respondeo, non loqui Ioannem de ordine iustificationis: sed de gradibus ad gloriam æternam, ut ^c D. August. docet. primo enim diligimus Deum. 2. mandata servamus. 3. venit ad nos per gloriam suam.

Quinta, Paulo iam plenè converso dixit Ananias: ⁱ Et nunc quid morari? exurge, Et baptizare, Et ablue peccata tua, innocato nomine illius.

Respondeo 1. non fuisse notum Ananiæ Paulum habuisse remissionem peccatorum. 2. etsi novisset, tamen hortari merito ut amplius & lauaretur, iuxta illud: ⁱ Amplius lava me ab iniquitate mea. 3. illud, Ablue peccata, idem esse ac, Sacramentum Absolutionis accipe. quomodo de Cornelio Augustinus loquitur: ^k Cornelius audiens Et credens quod predi. auerit Petrus ita mundatus est, ut ante visibilem Baptismū, cum suis qui aderant, acciperet dñum Spiritum sancti: veruntamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, & ablutus etiam extrinsecus, lauaret quodammodo vestimenta sua.

Sexta, ⁱ Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum anathema sit. At non sunt Catechumeni, & Pœnitentes execrandi, ergo amant Christum. Sed nondum habent remissionem peccatorum: Igitur dilectionem habent, sine remissione.

Respondeo, rātum execrari Paulum eos qui nec perfectè, nec inchoatiuè diligunt Deum. At Catechumeni, & Pœnitentes, vel perfectè, vel inchoati-

^d v. 23. ἰσὺς πε
ἀγαπᾷ με, τὸν
λόγον μου τηρο
σι, καὶ ὁ πατήρ
μου ἀγαπᾷ με
αὐτὸν, καὶ ὅτι
αὐτὸν ἐλευσέμε
θα.

^c tract. 75. in
Ioan. & Cy
rill. 10. in Ioan.
cap. 1.

ⁱ Act. 22.
v. 16. καὶ νῦν π
μύλλης, ἀναστὰς
βάπτισαι, καὶ
ἀπολῶσαι τὰς
ἁμαρτίας σου,
ἐπικαλισάμε
νος τὸ ὄνομα τοῦ
κυρίου.

^k nimirum à
vulneribus ex
peccato relisus
ut propensionibus
vitiiosis.

ⁱ Psal. 50.
^k q. 33. in Nm.
meros.

ⁱ 1. Cor. 16.
v. 22. ἢ τις οὐ
φίλει τὸν κύριον
ἰησοῦν χριστόν,
ἢ ἀνάδικα.

Sed non peccare conuenit Catechumenis ante remissionem.

Ad Maiorem: loqui Concilium de gratia dilectionis qua homo potest omnia, & singula mortalia vitare, quæ cum remissione peccatorum infunditur. Ad Minorē posse Catechumenos vitare singula, non tamen omnia: nisi cum affuerit gratia.

Duodecima *iustificans Deus* ⁹ (inquit Concil. Arausicanum) *nullis precedentibus meritis fidem, & amorem sui inspirat, ut Baptismi Sacramentum fideliter requiramus.* Et ¹ Concilium Trident. docet se ad Iustitiam præparantes incipere diligere Deum tantquam Iustitiæ fontem.

Respondeo, loqui Concilia de dilectione imperfecta Charitatem præcedente.

Duodecima, bona voluntas est Charitas, ¹ iuxta Augustinum. Sed homo bonam habet voluntatem ante peccatorum remissionem.

Respondeo non agere Augustinum de quacunque bona voluntate, sed de voluntate per Spiritû adoptionis collata, ¹ qua efficimur filij Dei, ² qua vitam assequimur æternam, ³ quæ sit recte viuendi, & ad summam perueniendi sapientiam appetitus.

Decima tertia, per Charitatem adimpletur, quid quid diuinæ legis obseruatur (² inquit Aug.) sed Catechumeni ante remissionem peccatorum multum diuinæ legis implent.

Responsio ut ad octauam obiect.

Decima quarta, ¹ *Boni cupiditas est Charitas*, nec initium ex nobis est, sed tota charitas à Deo est. At initium bonæ cupiditatis habetur ante remissionem peccatorum.

Respondeo aliud esse initium cupiditatis boni apud Aug. aliud perfectam boni cupiditatem, etsi utrumque asserat infundi à Deo. prius enim charitatem præcedit, & dicitur aliquid dilectionis ab Augustino, posterius est ipsamet Charitas.

Decima quinta ^c Leo, & B. ^d Bernardus docet gendo Deo.

Tom. III.

Q9

⁹ can. ult.

¹ sess. 6. cap. 8.

² 12. Ciuit. 9.

³ lib. 14. cap.

7. &c.

¹ lib. de gratia

Christi, cap. 21.

^u 4. in Julian.

3.

² 1. de libero

arbitrio. 12.

² epist. 143.

² Aug. 2. con-

tra duas episto-

las Petil. cap. 9.

^b lib. de gratia

& liber. arbitr.

cap. 18. sine suo

fructu (inquit)

admoneretur

liberum arbi-

trium querere

Dei donum, de

quo Ioānes ait.

Dilectio ex

Deo est, nisi

prius acciperet

aliquid dile-

ctionis.

^c serm. 9. de

Passione.

^d libro de dili-

peccata mea nondum dimiseras.

Ad 5. intelligendum esse de Absolutione Sacerdotis in re, vel in voto. Nam & ibidem Leo ait veram conuersionem nullam veniæ moram pati.

Ad 6. in sensu ° Richardi, remanere reatum aeternæ mortis cum charitate, nihil aliud esse: quam remanere obligationem suscipiendi Sacramentū, quod si per negligentiam obmittatur, æternæ mortis damnatio p̄ sequatur. waldens. 9 loquitur de Charitate quæ nec in re, nec in voto Sacramentum respiceret, si talis dari posset.

Decima. 7. Si per contritionē peccata remittuntur. Ergo frustra Baptismum, & Absolutio: igitur falsa Sacramēti forma: *Ego te Baptizo: Ego te absoluo.*

Negatur Prima consequentia 1. quia Sacramenta augent gratiam. 2. quia nemo certus est se verā contritionem habere. 3. Quia votum suscipiendi Sacramentum implere tenetur: Negatur item secunda. 1. quia per formam Sacramenti, significatur Sacramentum impendi, quod, quantum est ex se, vim habeat reconciliandi [2. quia Absolutio facta per Contritionem, habuit vim per respectum ad Absolutionem Sacramentalem, quæ suo adhibetur tempore.]

*Nullum esse peccatum quod vera non
deleatur Pœnitentia.*

CAP. XV.

RIMÒ, Ezechiel 18. & 33. Deus sine ulla exceptione veniam omnium pollicetur iniquitatum pœnitentiæ serio actæ, cum emendationis proposito.

Secundò, ^a Omnis qui innocauerit nomen Domini ^{32.} saluus erit. At quisquis serio pœnitentiā agit, ^b in- ^b ibid. v. 12. uocat nomen Domini. ^c 17.

Qq ij

cap. 4 docet remitti reatum pœna aeternæ, siue mutari in reatum pœna temporalis statim atque aliquis perfectè conuertitur ad Deum.

P non quia non habuerit remissionem peccatorum, sed quia pactum non seruauit.

9 Quamuis (inquit) bonus fuerit plena fide: dico tamen sine visibili Sacramento, vel re ipsa, vel affectu grauidæ cōsecuto, sine aquâ Saluus esse non poterat.

^a Ioelis. 2. v.

^b ibid. v. 12.

^c 17.

LIBER SECVNDVS. 305

quarendum esse virum insignem ad diuinam maiestatem placandam : quia peccata in Deum difficilius, quam in homines, expiantur.

Secunda, ^c quia vocamini (inquit sapientia) & re- ^c *Proverb. 1.*
nuistis, &c. ^d tunc innocabunt me & non exaudiam, ma- ^{v. 24.}
ne consurgent & non inuenient me. ^d *v. 28.*

Respondeo. i. velagi de iudicio vniuersali, quo
^c sera aderit poenitentia : propterea namque ibi ^c *Sapient. 5. 67*
dem dicitur : ^t Ego quoque in interitu vestro ridebo, *Luc. 13. v. 25.*
& subsannabo, cum vobis quod timebati adueneris. 2. *26. 27.*
vel loqui de inuocatione auxiliij diuini, ad poenas ^f *v. 26.*
temporales arcendas. ^g *Hebr. 12. v.*

Tertia & Esau, & ^h Antiochus Poenitentiam
egerunt, nec remissionem impetrarunt. ^h *2. Machab.*

Respondeo, Esau non doluisse nisi de amissa hæ-
reditate paterna, vnde non obstantibus lachrymis
suis : ⁱ venient (inquebat) dies luctus patris mei, &
occidam Iacob fratrem meum. Quare voluit Aposto-
lus Hebræor. ramonere fideles, ne facile in peccata
ruerent, quia multi gemunt qui tamen veram Pœ-
nitentiam non agunt. Antiochus verò in libera-
tionem à doloribus viscerum, orabat.

Quarta, peccatum in ^k Spiritum sanctum irre-
missibile prædicatur in scriptura.

De peccato in Spiritum sanctum.

I. Quid sit.

Prima opinio, ^l Origenis est, omne peccatum post
Baptisma dici in Spiritum sanctum : quia Pater est in
omnibus rebus, filius in solis rationalibus, Spiritus
sanctus in solis regeneratis. Peccatum ergo in Spi-
ritum sanctum illud erit, quod in personam patra-
tur Spiritus sancti inhabitantis in nobis.

Contra i. ^m sequeretur omnia Christianorum
in Spiritum-
sanctum : teste

Aug. epist. ad Marcellam de blasphemia in Spiritum sanctum.

^m *Athanas. libello in illud : Qui dixeris verbum, &c.*

Q 9 iij

Probatur hæc sententia. Primò, ex PP. ^r Athanasio, ^s Basilio, ^t Hilario, ^u Ambrosio, ^x Hierony. ^y Anselmo, ^z Richardo ^a Theophylacto. ^b *sup. & orat. 2. in Arianos. in Moralib. summa 35. ca. 1. in 5. & 12. Math. & Pasciani epist. 3. u 1. de Spiritu sancto cap. 3. & Chrysost. homil. 42. in Math.*

Secundò, peccatum Phariseorum asserentium Christum in Beelzebuth eiicere dæmonia, vocat ipse Christus peccatum in Spiritum sanctum. At id erit simpliciter oppugnatio veritatis agnitæ.

Tertiò, Dominus distinguit blasphemiam in Filium à blasphemia in Spiritum sanctum. At blasphemia in Filium est (iuxta Athanasium, Hieron. & alios) calumniari opera Christi tanquam hominis puri. Ergo peccatum in Spiritum sanctum erit, cum sciuntur hæc opera esse ex virtute Dei, ea tamen attribui malitiosè spiritui immundo.

2. *Quare irremissibile dicatur.*

Prima sententia, ^b Theophylact. & Abulienfis dici *irremissibile* quia sine Pœnitentia non remittitur: peccatum in Filium remissibile dici, quia cum ex ignorantia procedat, non imputatur, & proinde pœnitentia non eget.

Contra. sequeretur omne peccatum contra ignorantiam, esse in Spiritum sanctum,

Secunda, ^c Richardi, dici *irremissibile*, ratione pœnæ: quia si homo moriatur cum eo, nihil ei relaxatur de pœna æterna: si culpa dimittatur: nihil remitti de temporali pœna.

Contra 1. omnes PP. intelligunt de irremissione culpæ 2. non dixit Dominus, *Nihil de hoc peccato remittetur: sed absolutè, non remittetur.* 3. sine fundamento dicitur, non posse pœnitenti remitti de pœna huiusmodi peccati.

Tertia, esse *irremissibile*, quia etsi remitti possit per Pœnitentiam, tamen iusto Dei iudicio, Pœnitentia carere.

Contra 1. sequeretur omnes veritatem impugnantes scienter, debere de sua desperare salute. 2. frustra Stephanus orasset pro lapidantibus, quos sciebat peccare in Spiritum sanctum.

Quarta, eaque vera, dici, *irremissibile*, quia ut plu-

Qq iiij

quo ^b Augustinus, Timor quo non amatur iustitia, ^b concion. 25. sed timetur pœna, seruilius est, quia carnalis est, & ideo non in Psal. 118. crucifigit carnē. Esse tamē bonū & vtilem, probatur.

Primò, Ecclesiastici ^c 1. Timor Domini expellit peccatum nam qui sine timore est, non poteris iustificari. Isaia ^c v. 27. 26. ^d à timore tuo concepimus & peperimus spiritum ^d v. 17. iuxta versionem Se-

Secundò, quia Deus hunc à nobis exigit timorem. ^e Hierem. 5. Me ergo non timebitis, & a facie mea ^e v. 22. non dolebitis, dicit Dominus. Malach. 1. ^f Filius honorat ^f v. 6. Mathe. patrem, & seruus Dominum: si ego pater ubi est honor 10. v. 28. time- meus? si Dominus ubi timor meus? Nec enim negari te cum qui po- potest hæc etiam ad peccatores spectare. test corpus &

Tertiò, quia scripturæ istum incutiunt passim animam perde- peccatoribus timorem, propositis pœnis. ^g Deut. re in gehēnam. 32. Math. ^h 3. Genimina viperarum quis vobis demon- ^g v. 22. Psal. 7. strauit fugere à venturâ irâ? ^h v. 13. Nisi con-

Quartò, scripturæ hunc docent inspirari à Deo. ⁱ uersi fueritis Rom. 8. ⁱ Non accepistis spiritum seruitutis iterum in gladium suum timore, sed accepistis spiritum adoptionis. Per spiritum vibrans, &c. autem seruitutis intelligit spiritum in veteri Testa- ⁱ Isaia 33. v. 14. mento datum. ⁱ Iona. 3. v. 4. ad-

Quintò, ex PP. Tertull. ^k Si de exomologesi re- huc 40. dies, & tractas gehennam in corde considera, quā tibi exomologesis Ninive subuer- extinguit: & pœna magnitudinem prius imaginare ut de- tetur. remedij adoptione non dubites. Clem. ^l Fides est prima ^h v. 7. γνή-

ad salutem inclinatio postquam timor & spes & pœnitentia. Cyprian. ^m Deus quantum pietate patri indul- ^h ματὰ ἐχθρῶν, tis παίδευσεν gens semper & bonus est: tantum iudicii maiestate timen- ^h ὑμῶν φόβου δὸν τῆς μακρό- dus est. Basil. Timor salutaris quī ad sanctitatem deducit ^h οὐς ἐργῶν. v. 10. & anima diuinitus insitus est, qualis existat, si cupis audire ^h πᾶν δυνάσπον μα πλοῦν κερ-

attende, &c. Pacian. ⁿ Timete dilectissimi iuxta iudi- ^h πῶν κελόν, οὐκ ἐπίσταται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Omnis arbor qui non facit fructum excidetur, & in ignem mittetur.

ⁱ v. 15. οὐ ἐλάσσετε πνιῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον ἀλλὰ ἐλάσσετε πνιῦ- ^k lib. de Pœnitent. ^l 2. Stromat. ante medium. μα ὑποδοσίας. ^m serm. de lapsis. ⁿ Paranesi ad Pœnitentiam. & Ambros. li-

bell. ad Virg. corruptam cap. 8.

Soluntur obiectiones.

CAP. XVIII.

^a **R**IMA, contritio nata ab illo ^a *Luther. serm. de Pœnitentia.*
 timore, extorta ac violēta est. Quia
 si minz non adessent, reuera place-
 ret, quod alias displicet, sed ægrè.
 Negatur simpliciter propositio.

Est enim cōtritio ista non sit adeo
 libera siue affectata, ac quæ ex amore iustitiæ: ta-
 men est reuera libera. Ad probationem hoc mini-
 mē impedire, quin actus ex deliberato consilio, &
 electione nascatur.

Secunda, ^b nequit perfectē aliquid odio habe- ^b *eiusd. ibidē.*
 ri, nisi prius diligatur contrarium eius. Amor nam-
 que est odio prior. Ergo non possumus odio ha-
 bere peccatum, quin prius iustitiam amemus.

Respondeo 1. Antecedens negatur si aliquid
 habeatur odio non propter se, sed propter aliud.
 Ita enim ægrotus suaues cibos detestatur, non
 propter se simpliciter, sed propter morbum: non
 insuauium ciborum, sed sanitatis amore. Sic etiam
 peccator poterit peccatū odio habere non propter
 se, sed quia pœnam & dolorem habet: non iusti-
 tiæ sed fœlicitatis amore. 2. admissio Antecedentē,
 verum non erit consequens, nisi de odio pec-
 cati perfectō, quale Attritio non est.

Tertia, ^c quod non sit ex charitate, non sit ex ^c *eiusd. asser. ar. 6.*
 corde, & proinde hypocriticum est. At huiusmo-
 di timor non à charitate procedit.

Negatur Maior [alioquin sequeretur nihil pos-
 se naturaliter hominem agere, nisi ficto corde,
 cumque Deus sit author naturæ: ficti cordis con-
 ditorem esse:] quanto magis ergo sincere fiet
 quod à Spiritu sancti motione emanat.

LIBER TERTIVS.
DE POENITENTIA.

QVI EST
De Confessione.

De erroribus circa confessionem.

C A P. P R I M V M.

^a apud, Theodoret. 4. de Fabulis hereticorum.

R I M V S Montanistarum, & Novatianorum qui cum potestatem absoluendi sustulerint, Confessionem quoque inanem putarunt.

^b teste Waldensio tom. 2. de Sacram. cap. 135.

Secundus, ^a Audianorum, qui quod poenitentibus multam non imponerent, per iocum Confessionem exigebant: & ideo graua poenitentes celabunt peccata.

^c in Summa Concilior. decretis Sixti 4. ^d Annot. in epist. Hierony. ad Oceanum de obitu Fabiola.

Tertius, ^b wiclef, qui aperte Confessionem oppugnauit asserens ex sola institutione Papali introductam.

^e Annot. in lib. de Poenit. Tertulliani.

Quartus, ^c Petri Oxomensis, Confessionem de peccatis in specie non esse de iure diuino, sed aliquo vniuersalis Ecclesiae statuto. in quo quidem errore nostro saeculo versati sunt ^d Erasmus, & ^e Beatus Rhenanus.

^f Luther. lib. de captiuit. cap. de Poenitentia.

Quintus, nostrorum communis haereticorum ^f 1. non posse Confessionem ex scripturis probari 2. non esse necessarium omnia sacerdotibus confi-

neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit: neque enim ad illos lictum est, quaecumque alligaveritis in terra &c. Item, quorumcumque peccata retinueritis retenta sunt, quenam quæso potestas hæc una maior esse queat? ^f 20. Cinit. 9. Augustinus explicans illud Apocalyp. Et vidi sedes ^{et} / sedentes super eas non hoc putandum est (inquit) de ultimis: ^f 10. dicit, sed sedes præpositorum ^{et} / ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est, quæ ligaveritis in terra ligata erunt in cælo. ^f Innocent. 1. Gregor. ^a 1. principatum superni iudicii sortiuntur (Apostoli) ut vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. 6. Secqueretur ex aduersariorum sententia, neminem pervire posse ex solo defectu Sacerdotis. At August. ⁱ docet aliquos reconciliari cupientes in æternum perire, defectu copiz Sacerdotis. 7. sequentur frustra absolui surdos, quod nequeant per annunciationem Evangelij diuinas intelligere promissiones. 8. Temeraria, foret, vel superflua peccatorum Absolutio: Temeraria, si minister pronunciet absolute, quia nescit pœnitentis statum: superflua, quia melius nouit pœnitens an si fidem habeat, & similia, quam Minister, solum annuncians, esse remissa peccata. Si verò conditionalis sit Absolutio nimirum, si pœnitentiam congruam suscipiens habeat, nihil magis reddet securum pœnitentem, cum nec à Ministro nec à se suæ certitudinem remissionis colligat. 9. Non minus absolueret poterit Laicus, Fœmina, immo Diabolus, vel Psitacus, quam Sacerdos.

^f epist. 1. De pondere æstimando delictorum, Sacerdotis est iudicare. ^b homil. 26. in Evangelia. ⁱ epist. 180.

Leuitæ, si haberi posset. Galatinus 10. cap. 3. multis Rabbīnorum testimonijs probat necesse fuisse peccatum, in specie cum suis circumstantijs confiteri.

Quarta, ^k Confessio quæ Ioanni Baptistæ fiebat. Sicut enim Baptismus eius, Baptismum Christi figurabat: sic illa Confessio nostram.

Respondet ^l Calvin. homines tantum in genere se corā Ioāne agnouisse peccatores. Cōtra aliud est Confiteri peccata sua, quod in Euangelio habetur, aliud se peccatorem agnoscere.

Quinta, ^m Lazari egressio ē monumento, cui vincula soli illi soluerunt, quibus mādauerat Christus.

Respondet Calvinus 1. ⁿ ex allegorico sensu non posse dogma fidei probari. Sed neque nos inde aliud quam probabile argumentum ducimus autoritate grauissimorū PP. ^o Ambrosij, P. Aug. ^q Gregor. 2. hāc solutione Lazari solum significari, non esse exprobandum peccatoribus peccata. Sed quis vlsquam audiuit per, *soluere*, significari non *exprobare*, cum vnū sit affirmatiuum, actionem importans, aliud merē negatiuum, nihil efficiens. Quam melius PP. per *Lazarum mortuum*, significari volunt peccatorem: per *excitationem*, *conuersionem*: per *egressionem ē monumento*, *Confessionem*: per *vinculorum solutionem*, *Abolutionem*.

^k Math. 3. v.
⁹ Marci 1. v. 5.

^l 3. Inst. 4. §.
^{6.} *Et Kemnit.*

^{2.} par. Exam.
pag. 986.

^m Ioan. II. v.
44.

ⁿ *supr.* §. 5.

^o 2. de Pernit.

^{7.}

^p tract. 49. in

Ioan.

^q homil. 26.

Probatur ex alijs locis noui Testamenti.

CAP. IIII.

PRIMÒ, Actor. 19. ^a Multi credentium veniebant, consistentes, & annuntiantes, non quidem in genere, vt ^b Kemnitius fingit: tum quia in Syriaco est, *ὑπο* Scagei: numerantes tūm quòd alioquin vnde potuisset eo-

² v. 18. πολλοί
τε τῶν πιστευ-
σάντων ἤρχον,
ἱερομολογούν-
τες, καὶ ἀναγγέ-
λοντες τοῖς ἑβρα-
ῖοις αὐτῶν.
^b 2. par. Exa.
pag. 987.

Tom. III.

Rr

Tertiò, Iacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem.* l v. 16. ἑξ ἑμ-

^m Respondent illud *Alterutrum* intelligi de Confessione offensæ parti faciendæ, vel alicui spirituali homini qui nostræ cognito animæ morbo remedium consulat: ideò enim subiungitur: *Orate pro inuicem, ut saluemini.* λογῆθι ἀλλή-
λοις πρὸ πνευ-
μάτων, καὶ
ἑξ ἑαυτῶν
ἀλλήλων.
^m Melancth.

Contra 1.ⁿ Origen. ° August. & P Bernardus videntur hunc locum accepisse simpliciter de confessione Sacerdoti faciendæ. 2. illæ voces *Alterutrum, & inuicem* accipiendæ sunt prout exigit consequentia verborum. *Quare Confitemini alterutrum:* nihil erit aliud: *Nisi confitemini homines*, Absolutione indigentes, *hominibus*, qui habeant absoluedi potestatem. Sicut dixit ° Petrus: *Hospitales inuicem*, sine murmuratione, unusquisque sicut accepit gratiam, in *alterutrum* illam administrantes, &c. Nec enim vult omnes hospitio recipiendos esse, sed qui indigent tantum. Ita quando Iacobus dixit: *Orate pro inuicem*, significare voluit debere presbyteros pro infirmis orare, non contra: respicit enim ad id quod dixerat: ° *Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum.* in Apolog. Cō-
fess. Aug artic.
de Confess. &
Satisfact. Cal-
uin. 3. Insist. 4.
§. 14.
° homil. 2. in
Leuitic. &
Chrysostom. 3.
de Sacerdotio.
° homil. 12.
ex lib. 50. hom.
P lib. Medi-
tationū cap. 9.
I. cap. 4. v. 9.
φιλόξενοι εἰς ἀλ-
λήλους ἄνευ
ζήλου καὶ
10. ἕκαστος ἑα-
υτοῦ εἰς ἐκ-
είνου τοῦ δια-
κονοῦντος.
° v. 14.
I. Ioan. I. v.
9. ἐὰν ὁμολογῶ-
μεν τοὺς ἁμαρ-
τίας ἡμῶν, πῶς
ὅτι καὶ δικαιοῦς
ἵνα ἀφῇ ἡμῶν
τοὺς ἁμαρτίας.

Quartò, ° *si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.* Hinc enim probabiliter colligitur sacramentalis Confessio. 10. ἕκαστος ἑα-
υτοῦ εἰς ἐκ-
είνου τοῦ δια-
κονοῦντος.

Respondent agi de Confessione quæ soli Deo fit. Contra 1. illa verba: *fidelis est, & iustus ut remittat nobis peccata nostra*, promissionem continent. At nulla extat promissio remissionis peccatorum, præter hanc: *Quorum remisistis, &c.* quæ ad Confessionem Sacerdotalem pertinet. 2. si promitteret Apostolus remissionem confitentibus peccata coram Deo frustra dictum esset *Quorum remisistis, &c.* quia multò facilius esset, Deum ipsum immediatè adire. 3. si quem iudicaret Sacerdos absoluedum non esse, frustra retineret peccatum: quia Sacerdote inuito absolueretur peccator, falsum ergo esset: *Quorum retinueritis retenta erunt.* I. Ioan. I. v.
9. ἐὰν ὁμολογῶ-
μεν τοὺς ἁμαρ-
τίας ἡμῶν, πῶς
ὅτι καὶ δικαιοῦς
ἵνα ἀφῇ ἡμῶν
τοὺς ἁμαρτίας.

pore: & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur: solerti indagazione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena sit confessio: scilicet ut ea confiteantur, quae per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur.

^b Turonic. 3. Episcopis, & presbyteris diligenti caute-
la, pertractandum est, qualiter hominibus sibi sua delicta
confitentibus, tempus abstinendi ascribant.

ⁿ Moguntin. Ab infirmis in mortis periculo positis, per
presbyteros pura inquirenda est Confessio, non tamen illis
imponenda quantitas Pœnitentiae, sed innotescenda.

ⁱ wormaciens. an. 868. cap. 25. Pœnitentibus secun-
dum differentiam peccatorum Sacerdotis arbitrio Pœni-
tentiae decernuntur. Debet itaque Sacerdos in Pœnitentia
danda singulorum causas singulatim considerare, originem
quoque, modumque culparum, & affectus gemitusque delin-
quentium diligenter examinare, manifesteque cognosce-
re, temporum etiam, & personarum, locorum quoque, &
etatum qualitates inspicere, ut pro consideratione locorum,
etatum vel temporum, seu pro qualitate delictorum, atque
gemituum, uniuscuiusque delinquentis, à sacris regulis ocu-
los non deflectas. Lateran. 4. cap. 21. Constant. sess. 8.
Florent. Instruct. Armenor. Trident. sess. 14. can. 6.
Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem vel institu-
tam vel ad salutem necessariam esse de iure divino, &c.
Anathema sit. & can. 7. Si quis dixerit in Sacramento
Pœnitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non
esse iure divino confiteri omnia, & singula mortalia quo-
rum memoria cum debita & diligenti prae meditatione ha-
beat etiam occulta, &c. Anathema sit.

^b Circa idem
tempus ca. 22.
similia habentur in Concilio
Rhemensi can.
12. & 16. Pa-
risiens. can. 32.
& 46.
ⁿ sub Rabano
cap. 26.
ⁱ ann. 868.
ca. 25.

ut publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo: pudorin magis memores quam salutis. At hæc ratio non habet locum in Confessione quæ soli Deo fit. Deinde subiungit *Velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contractâ vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescencia sua, pereunt.* quibus verbis per morbum corporalem secretum, occulta significat peccata, quæ non nisi secreta Confessione patefiunt.

Respondet ^h Kemnitius, Primo Tertullianum ^h *supr.* agere de peccatis occultis. 2. de Confessione etiam laicis facienda. Ergo (inquit Tertull.) cum te ad fratrum genus protendis Christum contrectas, Christum exoras.

Ad 1. fortasse loqui de publica: sed post secretam faciendam, quia de secretis etiam agit peccatis. Ad 2. vel nomine fratrum intelligi Sacerdotes: vel loqui non de Confessione, sed Oratione. solebant enim pœnitentes fratrum pedibus aduoluti, se precibus eorum commendare. Vnde ipsemet Tertull. paulo ante apertius omnia distinguens: *Presbyteris* (inquit) *aduolui, aris Dei aggeniculari*, omnibus fratribus *legationes deprecationis sue iniungere.*

^a homil. 2. in
Leuitic. floruit
initio sæculi 2.
Item homil. 17.
in Leuitic. Si
hoc fecerimus,
& reuelauerimus
peccata
nostra, non solum
Deo, sed & his
qui possunt mederi
vulneribus nostris,
atque peccatis,
delebuntur peccata nostra ab
eo, qui ait:
Ecce deleo ut
nubem iniquitatis tuas, &
sicut caliginem
peccata tua.

Ex PP. atatis secunda.

/ CAP. VII.

RIGEN. ^a Est adhuc (inquit) & septimalices dura, & laboriosa per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lauat peccator in lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachryma sue panes die, ac nocte: & cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum: (Ecce loquitur in speciali de peccato & quidem occulto, de hoc enim solent erubescere homines) & querere medicinam, secundum eum, qui ait: Dixi pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu

R r iij

ratio est qua etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusvis temerè homines aperiant, sed òs tantummodo qui rationem, quà ea curanda sint, teneant: eodem modo etiam peccatorum Confessio fieri debet apud eos videlicet, qui ea possint curare. Item, ^c Necessariò òs peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei.

^c Regul. 226.

Respondet ^f Kemnitius. 1. vel loqui Basilium de Confessione generali qua se Pœnitens peccatorem agnoscit: vel de quorundam Confessione peccatorum quæ magis conscientiam grauant. 2. nec etiam velle necessariam esse Confessionem absolutè quia illud necessariò, idem valet atque, necessarium videtur, vel, Aptum est.

^f pag. 988. & 1017.

Ad primum resp. 1. nequit curari morbus corporalis nisi patefiat medico morbus in specie [cum circumstantiis notabilibus.] Ergo si quid valet Basilij comparatio idem iudicium erit de morbo animæ. 2. cur oporteat Sacerdoti detegere peccata ratio est, iuxta Basilium, quoniam conuersionis modus accommodatus esse debet ad rationem peccati, sicut Kemnitius vertit. At quomodo poterit Sacerdos accommodare conuersionis modum ad rationem peccati, id est, actionem Pœnitentiæ iniungere externam, quantam peccata requirant, nisi omnia nouerit in specie Pœnitentis peccata?

Ad 2. esse in Græco, ἀναγκαῖον quod nequit verti ut vult Kemnitius, sed simpliciter, necessarium.

^g 2. de Pœnit.

Ambrosius: ^g Si vis iustificari fateri delictum tuum, soluit enim criminum nexus verecunda Confessio peccatorum. Item, ^h Audacter ostende Sacerdoti, quæ sunt recondita animi arcana, tanquam occulta vulnera medico retere: ipse & honoris, & valetudinis tue rationem habebit.

^{6.}

^h orat. in mulierem Peccatricem.

Pacianus: ⁱ Nunc ad eos sermo sit, qui benè, ac sapienter vulnera sua, Pœnitentiæ nomine confitentes, nec quid sit Pœnitentiæ, nec quæ vulnerum medicina nouerint: similesque sunt illis, qui plagas quidem aperiunt, ac tumores, medicisque etiam assidentibus confitentur, sed admoni-

ⁱ Paranes. ad Pœnitentiæ.

Leo, ^f Multiplex misericordia Dei ita lapsibus sub-
uenit humanis, ut non solum per Baptismi gratiam, sed
etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur eter-
na: ^E qui regenerationis donum violassent, proprio se
iudicio condemnantes, ad remissionem criminum perueni-
rent, sic diuina bonitatis præsidij ordinatis, ut indulgen-
tia Dei sine supplicationibus Sacerdotum nequeat obtine-
ri. Mediator enim Dei, & hominum homo Christus Ie-
sus, hanc Ecclesiæ præpositis tradidit potestatem, ut ^E
consentientibus, actionem pœnitentiæ darent, & eosdem sa-
lubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramen-
torum per ianuam reconciliationis admitterent.

^f epist. 91.

Ex alijs PP. ab anno 500. ad 1200.

CAP. X.

REGORIUS, ^a Lazaro dicitur veni
foras, ac si aperte cuilibet mortuo in cul-
pâ diceretur: cur reatum tuum intra con-
scientiam abscondis? foras iam per Confes-
sionem egredere, qui apud te interius per
negationem lates, ^b &c.

Climacus; ^c Ante omnia verò culpas nostras præcla-
ro iudici nostro soli confiteamur: omnibusque, si ille inesse-
rit, confiteri simus parati.

Cæcilius: ^d vos frequenter admonui, fratres charis-
simi, iterum, atque iterum admoneo, & contestor: ut qui
se cognoscitis de littore continentia, tempestate libidinis,
in pelago luxuriæ fuisse iactatum, & castitatis incurris-
se naufragium peccatorum confessionem velut tabulam
fractæ nauis velociter apprehendat.

Beda, ^e in illud: Confitemini alterutrum peccata
vestra: In hac sententia illa debet esse discretio, ut quo-
tidiana, leuiæque peccata, alterutrum coequalibus confi-
teamur, eorumque credamus oratione saluari: porro gra-
uioris lepræ immunditiam iuxta legem, Sacerdoti panda-

^a homil. 26. in
Euangelia post
annum 500.

^b veniat ita-
que foras mor-
tuum, id est, cul-
pam cōfiteatur
peccator: ve-
nientem verò
foras, soluant
discipuli, ut
Pastores Eccle-
sia ei pœnam
debeant amo-
nere, quam me-
ruit, qui non
erubuit confi-
teri quod fecit.

^c Gradus 4.

Climaci.

^d hom. 10. de
Pœnit. post an-
num 600.

^e in 5. Iacobi.
post an. 700.

Refellitur solutio Kemnitij ad loca PP.

CAP. XI.

OLVATIO ^a Kemnitij. loca PP. esse ^a *initio Cen-*
intelligenda, vel de confessione soli *sura sue ad*
Deo facienda: vel parti offensæ: vel *cap. 5. Concilij*
ministro quidem Ecclesiæ, sed genera- *Tridentini pag.*
tim: vel coram Ecclesiæ cœtu: vel Sa- *976.*
cerdoti quidem priuatim, non tamen de iure diu-
ino ad remissionem peccatorum obtinendam, sed
ad disciplinam in Ecclesia conseruandam.

Contra: quamuis vteumque hæc accommodari
possent locis quibusdam Patrum à Kemnitio pro-
ductis, non tamen testimoniis à nobis inductis. Si-
cut autem libenter fatemur Confessionē ad disci-
plinam Ecclesiæ vtilem esse: ita constanter nega-
mus hincsequi non esse de iure diuino: Patres nā-
que quos duntaxat Kemnitius proponit (vno
^b *de quo infra*
Cassiano excepto) solum docent confitendum *cap. 20.*
esse Sacerdoti peccata eo modo quo morbi ape-
riantur medico ab ægrotis. At certum est de iure
naturæ teneri ægrotum, morbum patefacere me-
dico: quia quisque tenetur salutem corporis studere
eodem eadem erit ratio in animi morbis.

*Confessionem de iure diuino esse, ra-
tionibus probatur.*

CAP. XII.

PRIMA, quæ sūt iuris humani [ad vniuer-
sam spectatā Ecclesiam] inueniuntur ha-
buisse initium ex decreto cuiusdā Cōcil.
Oecumenici, vel Papæ. At Cyprianus, Tertull. Ire-
næus, qui Confessionis meminerunt, præcesserunt

recipit Sacramenta.

^c Celanum prædicaturus Franciscus obnixè ad ^c Bonaventur.
prandium inuitatur à milite. Ante cibum Franci- in *visa S. Frä-*
scus orat, oratione completa militi suadet, vt illicò *cisci, alia mira-*
confiteatur peccata, recepturus mercedem à Deo *cula vide apud*
pro temporali hōspitio seruis Dei exhibito : paret Bedam 5. *hif.*
miles, incipientibus verò alijs manducare, hospes 14. *Antonin.*
subito expirat in Christo. par. 2. tit. 9.
cap. 13. §. 5.
Theolog sum-
me, Petrus
Damianum
epist. ad Deside-
rium, Petrus
Cluniacens. 1.
de miraculis
cap. 3. 4. 5.
^d 3. *Instit. ca.*
4. §. 7.

Soluitur ^a primum Calvini.

CAP. XIII.

NTE Innocentij tertij tempora nullum extitit de Confessione decretum, vt nostri testantur Annales. Sed verborum decreti barbaries fidem legi abrogat, ad solos enim extenditur vtriusque sexus, & proinde ad solos hermaphroditas. Ergo neque Confessio est de iure diuino, neque obseruanda.

Negatur Maior. 1. ex ^a superioribus. 2. quia Inno- ^a quibus pro-
centius tertius legem de Confessione non tulit, sed *batum est legē*
determinauit tempus confitendi : sicut neque Ze- *de Confessione*
pherinus dicitur Eucharistiæ sumendæ legem in- *latam esse à*
uenisse, ^b cum statuit ^c tempus quo sumi debe- *Christo.*
ret. 3. quia ex PP. constat reis mortalis peccati non ^b apud Plati-
fuisse licitum ad Eucharistiam antiquitus accede- *nam in Zephe-*
re, ^d nisi Confessione præuia. *rino.*

Ad Minorem, respōdeo. 1. nullam ibi barbariem ^c nimirum in
inesse. Nam simili phrasi vsus est ^c Hieronymus *Paschate.*
eloquentior Caluino ad significandum tam ma- ^d Vide Leonē
supr. cap. 9.

^e illud Deuter. 7. Non eris apud te vir sterilis, neque mulier sterilis, ver-
tit Hieronym. Non eris apud te sterilis vtriusque Sexus, & Iudicum 16.
vertit : Circiter tria millia vtriusque Sexus spectantes ledentem Samsō :
pro, Quasi tria millia viri, & femina.

Objicies, Quare ergo ^d dicitur electus Presby- ^d a Sozomeno, ter secretorum tenax, atque taciturnus?

Respondeo, quia non solum publica, sed etiam priuata audiebat publicorum pœnitentium peccata.

Quantum, ^e Nestarius vir sanctus, & doctus ^e apud Sozo. abrogauit legem de Confessione: quod huiusmodi prætectu matrona nobilis consuetudinem cum Diacono habuisset. Ergo non erat lex de iure diuino: alioquin non potuisset abrogari.

Ad Antecedens 1. Nestarium pium quidē fuisse, ^f quare Sozomen. 7. cap. 8. sed non doctum, cum enim fuit ad Episcopatum assumptus, laicus necdum baptizatus, atque senex erat. 2. solum abrogasse legem Confessionis, & Pœnitentiæ publicæ: Quod ^g illa mulier iussa à Pœnitentiario diutius in Ecclesia manere, orationis gratiâ, flagitium cum Diacono patrasset: quod cum publicè indiscrete confessa fuisset grauè scandalum passus est Ecclesiasticus ordo: quare exauthorauit Pœnitentiarium Nestarius, permissumque fuit unicuique pro suâ conscientiâ ad sacram accedere mensam: id est nulli certum Sacerdotem adire, sed cuicumque vellet quisque confiteretur si se peccato mortali grauatum intelligeret, sin minus, sine Confessione præuia communicaret. 2. Nestarium non abrogasse Confessionem priuatam. 1. quia non sustulit ^h nisi appendicem ad veteres canones, introductam ⁱ Nouatianæ heresis gratia. ^k Hæc autem appendix ad publicam tantum pœnitentiam spectabat. 2. non sustulit nisi quod necessarium ad sedandum populi tumultum natum ex detectione flagitij detecti ad

^f quare Sozomen. 7. cap. 8. laudat quidem eum a canicie, & morum suauitate: eruditionu autem nullam facit mentionem.
^g Vide Nicephorum lib. 12. cap. 28. & Socratem supr.
^h ut constat ex Sozom. & Socrate.
ⁱ ne viderentur Catholici nimis facile admittere lapsos ad cōmunionē.
^k tum quia Chrysost. hom.

4. de Lazaro, Et 8. de Pœnitent. alludens ad Nestarij factum & abrogationem prisca constitutionis repetit opus non esse iam quasi in theatro peccata pandere: tum quod Socrates, Et Sozomen ideo reprehendunt illud Nestarij factum, quod eo ritu sublato non possumus inuicem arguere peccata: sublatoque publica confusionis frano maiora committantur peccata.

Confessione homini facta ut ordinatur ad Sacramentalem Absolutionem, sed solum ad confusio-
nem, & erubescerentiam, cuius intuitu instituta fue-
rat Confessio publica.

^b Sextum, impossibile est omnia enumerari CAP. 16.
peccata. Ergo quæ id Confessio exigit, non est in-
stituta à Deo.

Respondeo, hoc solum exigi in Confessione
dumtaxat faciendâ homini, quod exigit Caluinus
confessione Deo faciendæ, nimirum non satis esse
generatim se peccatorē fateri, sed oportere quan-
tum in nobis est, singula peccata accuratè confi-
teri: cuius rei gratia volunt Catholici eam esse dis-
cussionem adhibendam, quam solent homines in
rebus grauioribus adhibere.

Soluitur ^a septimum, 8. 9. ac 10.

CAP. XVII.

^a [Hæc unum
sunt in Bellar-
mino.]

PRIMUM, non est nunc alia
remissio peccatorum quam quæ
fuit semper. Sed non semper fuit
auricularis Confessio. Ergo non
est ea peccatorum remissio.

Ad Maiorem, si comprehendat
omne tempus à condito xpo, negatur: quia pari
ratione concluderet per Baptisma non remitti pec-
cata, cum non semper fuerit in vsu. Si agat tantum
de legis Euangelicæ tempore post Sacramento-
rum institutionem, admittitur. Sed negatur Minor.

Octauum, Christus sine Confessione auriculari
remisit peccata. Ergo & Ecclesia sic facere debet.

Negatur conseq. 1. quia Christus nondum insti-
tuerat Sacramenta. 2. quia est summus princeps,
qui pro suo beneplacito potest remittere offen-
sam: Sacerdotes autem sunt ministri tantum, qui

Sf ij

Decij constitutio Confessionis publicæ introducta fuit sub Nectario abrogata. 1. Quia constitutionem factam sub Decio vocat Socrates, appendicem. At si abrogatio fuisset, non appendix sed detractio dicenda esset. 2. Si tempore Decij abrogata fuisset Confessio publica, & non potius instituta, minimè scandalum accidisset postea Nectarij tempore, Confessionis occasione publicæ. 3. Sozomen. testatur ab illis Episcopis constitutum fuisse presbyterum pœnitentiarium ad publicas Confessiones. At huiusmodi pœnitentiarium tempore Decij institutum fuisse Socrates asserit. Ergo decretum de publicâ Confessione facienda editum fuit tempore Decij.

Dices quare ergo Sozom. vocat illos Episcopos eos qui ab initio fuerunt.

Respondeo quia proximi temporibus Apostolicis extiterunt, longè antiquiores Nectario. 4. Sozomen. ait horum decretum Episcoporum à Nectario abrogatum. At constat ex Socrate à Nectario abrogatum decretum Episcoporum tempore Decij Ecclesias gubernantium: Igitur sunt iidem Episcopi qui ab initio apud Sozomen. & qui tempore Decij apud Socratem. Quare appendix, de qua Socrates, est ipsa cōstitutio cuius Sozom. meminit, non autem eius abrogatio, vt Kemnitius fingit.

Tertia, ^d Socrates scribit mulierem quandam confessam pœnitentiario *ἡ γὰρ μὲν*, id est, ex parte, ergo necesse non erat singula confiteri peccata. ^d s. cap. 19.

Respondeo. *ἡ γὰρ μὲν* significare particulatim, vt reddidit Ioan. Christophorus, omnium iudicio Græcæ linguæ peritissimus, vnde cōtra Kemnit. apparet Mulierem illam confessam omnia sigillatim peccata.

^e Quarta, *Quod si verecundia detrahente*, (inquit ^e CAP. 20. Cassian.) *renelare coram hominibus erubescis, illi quem latere non possunt confiteri iugi supplicatione non desinas qui & absque ullius verecundia publicatione curare & sine*

SS iij

recundia fatentur. Etenim maluit Petrus suum accusare peccatum, ut iustificaretur fatendo, quam gravaretur negando, iustus enim in principio accusator est sui, & ideo flevit.

Soluntur alia Kemnitij.

CAP. XXI.

CTAV A, Nec Christus, nec Apostoli, aut præceptum aut exemplum Confessionis dederunt.

Nona, Confessio nullam habet promissionem. Responsio supra.

Decima, transformat Euangelium in legem, quia statuit remissionem pendere ex enumeratione. Respond. 1. Negatur propositio cum sua probatione. 2. etsi probatio vera esset, falsam tamen propositionem esse, nec enim Euangelium in legem conuertit, quicumque conditionem alicuius operis ad iustificationem exigit, nonne hæc sunt Euangelij verba: *Nisi quis renatus fuerit, &c. Nisi Pœnitentiam habueritis: si vis ad vitam ingredi, &c.* & nonne exigit Kemnitius ipse ad Confessionem Evangelicam enumerationem peccatorum coram Deo?

Vndecima, docent Scholastici Cōfessionem substituere meritum enumerationis & satisfactionis gratuitæ condonationi, id est Confessionem meritariam esse ad culpæ remissionem, & pœnæ diminutionem.

Respondeo Scholasticos quidem docere multum confere confessionem & satisfactionem, hanc ad pœnæ, illam ad culpæ remissionem. At mereri remissionem peccatorum, nisi forte ex congruo, nullus dixit.

S f iij

Satisfactio est actio qua quis tantū facit, quantum satis est. Compensandum quantū intelit offensa.

Æqualitatis perfectæ quantum reparatur ex rigore quantum illatum est injuriæ. Quæ Satisfactio nequit à nobis exhiberi Deo.

Æqualitatis imperfectæ qua minus reparatur, & cōdonatione opus est.

circa amicitiam.

(::)

circa Iustitiam

circa amicitiam: qua scilicet restauratur amicitia. Sed neque hanc Satisfactionē poterit homo Deo exhibere.

1. Quia Satisfactio erga Deum acceptatione ipsius indiget. At acceptatio præsupponit amicitiam.

2. quia Satisfactoria opera debent ab homine regenerato per gratiam fieri.

1. An velit Deus remanere debitum pœnæ peccantibus post Baptismum.

2. An Satisfacere

homines possint pro huiusmodi pœna.

3. An id per opera sponte assumpta, vel à Sacerdotibus injuncta.

4. Per quæ opera in speciali.

5. An debeant dici propriè Satisfactoria.

circa iustitiā de qua reparatur injuria, & de qua Satisfactio ne nobis est Controuersia.

[::]

[::]

ratione si ad cauenda futura illi imposita fuisset? ¹ 9. Moral. 27.
 3. quia ¹ Gregorius asserit reuera punitum Dau- & ibidem: Ne
 dem propter præteritam culpam, quia Dominus peccantes (in-
 delictum sine vltione non deserit. quit) & inulti

Ad Chrysostomum asserere vtrumque, nimirum, manentes, nos
 & puniri homines & ob præteritam culpam, & efficemur de-
 ob cautionem futuri: quamuis velit Deum magis teriores, non re-
 intendere duntaxat nostram vilitatem, quam pec- misit nobis sup-
 cati vindictam. plicium, sed vi-

Secundò, Mors nequit esse remedium, vel cau- dit hoc man-
 tionem peccati futuri. At ⁿ infligitur à Deo respec- feste, quod pec-
 tu peccati. catu ipsis non

Quod si responderetur, infligi ad exercitationem minus damno-
 virtutis teste ¹ Augustino. sum sit non pu-

Contra 1. id nequit habere locum in morte par- niri. propter
 uulorum post Baptismum. 2. neque in iustis qui hoc imponis
 subitâ morte rapiuntur. pœnam.

Ad Augustinum: simul etiam agnoscere mortem ⁿ Genes. 2. v.
 esse peccati pœnâ. Cum ^k (inquit) ex primi hominis 17. Quocum-
 perpetuata propagine proculdubio sit mors pœna nascentis, que die come-
 tamen si pro pietate, iustitiâque pendatur, sit gloria rena- deris ex eo mor-
 scentis: Et cum sit mors peccati retributio, aliquando im- te morieris.
 petrat, ut nihil retribuatur peccato. Exod. 32. v. 27.

Tertiò, ex ipsa Caluini confessione: Adde¹ (in- 28. 29. Nume-
 quit) quod non modo infirmitatem nostram præuenire, ror. 14. v. 29.
 sed præterita etiam delicta sæpe corrigere habet clementissi- & cap. 20. v.
 mus Pater: ut nos in legitima erga se obedientia contineat. 24. Deuterom.
 Proinde quoties affligimur subire protinus in mentem de- 32. v. 50. Et/
 bet antea facta vite recordatio, ita proculdubio reperiemus, 51. Rom. 5. v.
 nos admisisse, quod dignum eiusmodi castigatione esset. 12. per vnum

hominem pec-
 catum in hunc mundum intrauit, Et per peccatum mors.

¹ 2. de peccat. meritis, & remiss. cap. 34.

^k 13. Ciuit. 6. ¹ supr. cap. 8. §. 6.

Opera laboriosa quibus reatus pœna temporalis expiatur sponte suscipi possent.

CAP. IIII.

NEGANT ^a Philippus, atque ^b Kemnitius: propositio probatur.

Primo ex Iob ultimo: *Inspicienter loquutus sum, idcirco me reprehendo, Et ago pœnitentiam in favilla, & cinere.*

Secundò, Regum 2. cap. 12. quo David ieiunat, humi cubat. Psal. 68. ^c ponit vestimentum suum cilicium. ^d Psal. 101. panem suum sicut cinerem manducat, & cum sicut suum miscet potum.

Tertiò, Regum 3. cap. 21. ^e Achab cilicium induit, ieiunat & dormit in sacco, Deum ita placat.

Quartò, ^f Niniuitarum Rex è solio surrexit, induitur sacco, sedet in cinere, ieiunium toti indicit populo, & placatur Deus. At nullus ad huiusmodi pœnas coëgit Iob, David, Achab, Niniuitas.

Quintò, ex PP. passim hortantibus homines ad opera pœnitentiæ sponte suscipienda. *In quantum (inquit ^g Pacianus) pœne vestra non peperceristis, in tantum Deus vobis parcat.* ^h Gregor. *Delinquenti Dominus nequaquam parcat: aut enim ipse homo in se hoc pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.*

August. ⁱ *In pœnitentia maiorem in se quisque severitatem debet exercere, ut à seipso indicatus, non indicetur à Domino, sicut idem Apostolus ait. Si enim nos iudicaremus, à Domino non iudicaremur.*

^a *in locis tit. de Satisfactione prope finem.*
^b *1. part. Exa. pag 1079.*

^c *v. 14.*

^d *v. 10.*

^e *v. 27. Et 28.*

^f *Iona. 3.*

^g *Paranesi de pœnitentia post Tertull.*

^h *9. Moral. 29.*

ⁱ *apud Bedam in 11. prioris ad Corinthios*

Chrysost. hom. 42. in Matth.

Audi Paulum dicentem: Si nos ipsos iudicaremus, non utique iudicemur. Et quoniam modo (in-

quies) à me ipso rationes vivendi, & supplicium exigam? lachrymarum largas effunde fluvios, laboribus & vigiliis te ipsum afflige.

blata pœna æterna, pœna temporalis plerumque exolunda remaneat, Arias hema sit.]

Quartò, qui ante Baptismum peccant maiori digni sunt misericordia, peccantibus post Baptismum. Ergo par erat vt Deus suis mandaret ministris, ad remissionem minimè admittere, sine multa iniuncta, Pœnitentes post Baptismum.

Quintò, par erat vt sicut Deus ex misericordia condonat peccata, ita ex iustitia exigeret aliquam à nobis Satisfactionem. Cum satisfactio pro æterna pœna, nobis per Satisfactionem Christi absolutè fuerit remissa.

Sextò, Baptismus est regeneratio, Pœnitentia medicamentum. Ergo sicut generatio non exigit laborem ab eo qui generatur, exigit Medicamentum ab eo qui curatur: ita Baptismus & Pœnitentia proportionaliter se habebunt.

Septimò, ab vtilitatibus. 1. ne fiant homines occasione lenitatis Dei, deteriores. 2. vt admoneantur grauitatis peccati. 3. eradicentur vitiorum, inserantur virtutum habitus. 4. compatiantur homines Christo, participes gustus crucis eius effecti. 5. ne ob ^a vnum impunitum peccatum furor Dei in vnuerfum sæuiat populum. 6. si pœnitentia sit publica, vt exemplo vnus multi corrigantur. 7. quia dignis Pœnitentiæ fructibus tota lætatur Ecclesia.

^d vt Iosue 7.

^a Melancthon in locis titul. de Satisfactione damnat opera in quibus Catholicis constitunt. Satisfactionem. Remissionem. 2. par. Exa. pag. 1094. admittit quidem Orationem, Ieiunium, & elemosynam ad vitam nouitatem: reicit tamen

Opera Satisfactoria esse Orationem, Ieiunium, & Eleemosynam.

CAP. VI.

Æc ^a tria præcipuè statuuntur à Theologis, 1. quia debemus quantum fieri potest satisfacere Deo. Damus ergo animi bona per orationem: corporis, per ieiunium: externa bona, per Ele-

certos dies ieiuniorum vel certas preces, ad expianda peccata.

Secundò, Iocl. i. ^c Accingite vos & plangite Sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interit de domo Dei vestri Sacrificium & libatio. 1 v. 13.

Tertiò, Matth. ii. ^m Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida. quia si in Tyro, & Sidone facta essent virtutes, quae facta sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere Pœnitentiam exissent.

Quartò, ⁿ Saccus (inquit Hierony.) & ieiunium arma sunt Pœnitentiae.

De corporis castigatione, seu percussione. Primò, Lucz. 18. Exemplo Publicani Pœnitentis, pectus suum percutientis.

Secundò, i. Corinth. 9. ^o Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.

Tertiò, Memini (inquit Hierony.) me clamentem, diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam redires, Domino increpante, tranquillitas.

Denique, si Deo placent opera quae ipse neque in genere, neque in specie imperauit, vt probatum est libro de Monachis: quando magis certum erit placere Deo, quae ipse saltem imperauit in genere, qualia sunt oratio, ieiunium, Eleemosyna, & quae reuocantur ad ista?

m v. 21. οὐαί σοι χορζαῖν, οὐαί σοι βηθσαιδα. ὅτι ἂν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, αἱ γὰρ ἐν ὑμῖν, πόλεως αὐτῶν σάκεα καὶ ἀποδόνεμα τέθεικέν.

n in 3 Iona. o v. 27. ἀποπλήρω μου τὸ σῶμα, καὶ διύλαξά με.

Posse hominem iustificatum, Deo verè Satisfacere pro reatu pœnae temporalis, probatur ex scripturis.

CAP. VII. & VIII.

EGANT ^a aduersarij omnes quantumcumque admittere cogantur manere pœnae reatum, remissa culpa: pœnis sponte assumptis manum praeueniri Dei, ac flagella auerti diuini.

^a CAP. 7.

Tom. III.

Tc

modo operari quo Pœnitentem decet: ad id, non sufficit autem, futura cauere, sed etiam damnum refarciri debet, sicut hunc interpretantur locum

Chrysosto. ¹ *Quomodo fructificare poterimus? si vi-* ¹ homil. 10. in
que peccati aduersa faciamus. Verbi gratia, aliena rapui- Mattheum
sti: incipe iam donare propria, &c. neque enim vul- Isichius 4. in
nerato sufficies ad salutem tantummodo spicula de corpore Levit. 14. Pa-
euellere: sed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicijs cianus epist. 3.
ansea, & temulentia diffuebas? ieiunio, & aqua potu vides in Sar-
utrumque compensa. mentis fructum

Gregor. ^k Homil. 20. in Euangelia. Beda in requiri, id est,
Psal. 4. Ita dico vt irascamini præteritis peccatis, vt bona opera pœ-
sacrificetis sacrificium, id est, mortificetis propria nitentia, sicut
vitia vestra, ¹ &c. Petrus Damianus serm. 2. de Ioannes ait:
Sancto Andræa. ^m Christianus Druthmarus: fru- Facite fructum
ctum dignum Pœnitentia facere, est præterita mala fleitibus dignum pœni-
punire, & bona è contrario agere, & malè commissa Elee- tentia, vides
mosynis redimere. sarmenta pur-

Quartò, ex ⁿ 2. Corinth. 7. quo, inter alios fru- gari: que sunt
ctus tristitiæ operantis pœnitentiam in stabilem detrimenta car-
salutem, Paulus annumerat vindictam, quæ procul- nū, damna lei-
dubio præteritum respicit, & ad iustitiā pertinet, ac tie, damna pa-
discrepat à Satisfactione: ideo enim sumit vnus- trimonijs, &c.
quisque de suis peccatis, pro amore Dei vindictam, ^k & lib. 6.
vt iniuriam Deo factam ea ratione compenset. cap. 2. in 1. Reg.

Quintò, Leuitici 4. 5. & 6. diuersi Sacrificia pre- ¹ faciendo di-
tij pro æstimatione ac mēsurā delicti imperantur. gnos fructus
At ea fuisse Satisfactoria, pro reatu pœnæ tempo- pœnitentiæ: tan-
ralis probabitur ^o infra. tum scilicet pro

Sextò, opera iustorum sunt vitæ meritoria æter- singulis, vos
næ Matthæi P. 20. & ^q 2. Timoth. 4. Ergo mul- affligētes, quā-
to magis vim habent ad satisfaciendum pro reatu tum digna ex-
temporalis pœnæ. petit Pœniten-

Sacrificium iustitiæ. ^m in 3. Math. ⁿ vers. 11. ^o cap. 15. in
responsione ad 8.

P. v. 8. Voca operarios, & redde illis mercedem. ^q vers. 8.

nina subueniens, iustitia, & misericordia operibus ostensis, viam quandam tuenda salutis aperiret: ut sordes post modum quas cumque contrahimus, Eleemosynis abluiamus, loquitur in scripturis Spiritus sanctus, & dicit Eleemosynis, & fide delicta purgantur: non utique illa delicta, quae fuerant ante contracta. Nam illa Christi sanguine, & satisfactione purgantur

¹ Antonius Magnus epistol. 1. ^k Lactantius. ¹ aetate 3.

Hilarius: ¹ Hac Pœnitentie vox est, lachrymis orare, lachrymis ingemiscere, & per hanc confidentiam di- ^k 4. de verâ Sapientia 17. uocere: Lauabo per singulas noctes lectum meum. Hac uelens (inquit) inia peccati est, fonte fletuum flere, & largo lachrymarum vita, ac salutis imbre madefieri. Item: ^m Quia Charitas plurimum nostra pro ater-peccatorum tegit, & errorum nostrorum ambitiosa ad nasua pietate Deum patrona est: nouissimum pœna quadrantem solue-consultere, Pœ-nimus: nisi precio ipsius aliquantorum criminum culpa redi-nitentiam nobis mamur. in illa circunci-

Basilii: ⁿ Attende tibi, ut pro delicti propor-sione, hinc quoque mutueris ex admota tibi me- ut si cor nuda- dila, valetudinis instaurandæ subsidium, ^o &c. uerimus, id est,

Ambrosius: ^p Quæ nobis salus esse potest, nisi ieiunio si peccata no-eluerimus peccata nostra? Item: ^q Grandi plaga, alta, stra confessi sa-& prolixa est medicina: grande scelus, grandem necessa- in Deo feceri-riam habet satisfactionem. mus, veniam

Nazianz. ^r Æquale est malum, & dimissio, absque consequamur. castigatione, & castigatio sine veniâ: quandoquidem illa ¹ in Psal. 118. totas relaxat habenas, hæc verò nimium restringit. ^m can. 4. in

Pacianus: ^s Obsecro, & deprecor ne pudeat in hoc Mathe.

ⁿ orat. super illa: Attende tibi. ^o Magnum est, & graue peccatum? multa opus habes Confessione, lachrymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indiuiso & continenti ieiunio. Leuis est, nec intoleranda offensio? huic quoque exaquetur Pœnitentia.

^p epistol. 81.

^q ad Virginem lapsam, & lib. de Helia, & ieiunio: habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus, Pecuniam habes? redime peccatum tuum. Non uenalis est Dominus, sed tu ipse uenalis es: peccatis tuis venundatus es? redime te operibus tuis: redime te pecuniâ tua.

^r orat. in Sancta lumina. ^s Paranesi ad Pœnitentiam.

T t iij

de denio, Et lubricis gressibus à tramite elapsus salutis, redintegrare se Deo mæsta Pœnitentia Satisfactione conatur.

Sulpitius : ^d Fornicatio deputatur ad penam, nisi ^d 2. Dialog. Satisfactione purgetur. de miraculis S.

Cassianus : ^e Dum agimus Pœnitentiam, Et vitio- Martini ca. 13. forum actuum recordatione mordemur, necessarium est ut ^e collat. 20. ignem conscientie nostra, obortus ex confessione culpa lachrymarum imber extinguat : cum vero cuiquam in hac cap. 7.

humilitate cordis & spiritus contritione defixo, atque in labore, Et gemitu perduranti, horum recordatio fuerit consopita, Et conscientie spina de medullis anime, gratiâ Dei miserantis, euulsa, certum est eum ad Satisfactionis finem, atque indulgentia merita peruenisse, & ab uniuersorum crimine labe purgatum.

Theodoret. ^f Sunt medicabilia etiam que post Baptismum fiunt vulnera : medicabilia autem non ut olim, minorum decretorum. per solam fidem datâ remissione, sed per multas lachrymas, & &c.

Paulinus epist. 12. ad Seuerium, Saluianus : ^h Si Si ^g Et fletus, Et luctus, Et ieiunium, & orationem, & laborem, facili peccati quantitati contempe- ratum. nouit quisquam hominum peccatorum, quantum redimere delicta possit, utatur scientia ad redemptionem : si uerò nescit, cur non offerat quantum potest ?

Cassiodorus ⁱ in Psal. 37.

Gregor. ^k Corrigibilia equidem peccata portantur : quia postquam à delinquentis voluntate discedunt, purgari Satisfactione salubriter possunt. ^h lib. I. de misericordia.

Ifichius : ^l Carnes Pœnitentia intelligimus ieiunium, ^l post an. 500. vigilias, cilicium vestimentum, cum lachrymis orationem, Et cogitabo pro peccato meo, id tangit rectè sanctificatur.

Isidorus : ^m Ille Penitentiam dignè agit, qui reatum est, talia te donante faciam, que meum possint abolere peccatum : scilicet fletus adhibebo, eleemosynas faciam, & ab hoc quod deliqui, mandatorum tuorum me obseruatione purgabis.

^k lib. 6. in I. Regum explicans cap. 15.

^l 2. in Levitic. exponens cap. 6.

^m post ann. 600. 2. de Summo bono 13.

T t iij

Tertia, ^a PP. Hyperbolicè loqui.

Contra. 1. Hyperbolica loquutio requirit vt ^a *Kennijj* pag. 1082. par. 2. *Examin.*
verè aliquid subsit in re (licet non tam excellen-
ter quam verba significant) alioquin mendacium
esset. Ergo reuera, iuxta sententiam PP. per opera
pia satisfactoria, expiantur pœnz debitę peccatis. 2.
nullomodo verisimile est PP. hyperbolicè loquu-
tos scribentes cōtra Hæreticos, vel ad cōsulta Epi-
scoporum respondentes, vel commentarios, aut si-
miles libros, doctrinę solum explanandę gratia, cō-
ponētes: hyperbole nāque cōcionibus propria est.

Soluuntur argumenta Lutheri.

CAP. XI.

RIMVM ^a Ezech. 33. ^b *Impie-* ^a *serm. de In-*
tas impij nō nocebit ei quacumque die *dulgent. an.*
conuersus fuerit ab impietate. At si 1518.
pœna luenda manet: iniquitas ^b *v. 12.*
remissa adhuc nocet. Ergo, &c.

Ad Maiorem, esse intelligendā
de nocumento respectu gratiz salutis [siue amo-
ris Dei erga nos] non autem de pœnz debito. Ad
Minorem, luendam pœnam nihil officere gratiz.

^c Secundum, Dominus Ioan. 8. adulteram ab- ^c *lib. de Capt*
soluit, nulla Satisfactione iniuncta. *edito an. 1520.*

Respondeo 1. non constare an absoluerit à pec-
catis, vel à sola lapidatione. 2. habuisse Adulteram
fortasse sufficientem pro satisfactione contritionē.
3. Christum esse Dominum, nos autem Ministros.

^d Tertium nullibi Scriptura, aut antiqui PP. me- ^d *assertione*
minerunt Pœnitentiz septem, aut similis præscri- *omnium artic.*
ptionis dierum vel annorum, vel pro differentibus *suorum edita*
peccatis differētes pœnas fuisse luendas. Ergo hoc *1521.*
totum à nouo iure introductum humano.

Respondeo. 1. totum argumētum concessum, ni-
hil contra Satisfactionem inferre. Nec enim con-
tendimus certarum determinationem pœnarum,

per Pœnitentiam nostram. 3. Quamvis patienter tolerata flagella immissa valeant ad remissionem pœnæ, tamen nos Satisfactionem præcipuè ponere in pœnis sponte assumptis, vel à Sacerdote iniunctis. Quare argumentum Philippi ad rem non erit.

Tertia, per Satisfactiones, lex obscuratur, quia plus posse fieri dicitur, quam lex præscribat.

Respondeo. 1. Negatur propositio cum sua ratione, lex enim Satisfaciendum esse docet. 2. posse etiam plus fieri quam lex præscribat, vt probatum est, tom. 2. lib. de Monachis.

Quarta, Euangelium obscuratur, quia fingunt Scholastici mortem æternam nostra compensatione aboleri. Sed propositio est falsa, probatio verò, mendacium, teste ^b ipso Melancthone : *docent* ^b *in locis rit. de Satisfact.* (Scholastici) *Deum cum sit misericors* (inquit Melancthon) *remittere culpam, sed cum sit iustus, & vindex, mutare pœnam æternam in temporalem purgatorij. Deinde addunt, partem pœnarum remitti potestate clauium, partem redimendam esse Satisfactionibus.*

Quinta, amplificatur doctrina traditionum humanarum.

Respondeo, quidquid sit de hac amplificatione, non pugnare cum iure diuino, à quo Satisfactio emanat, & cui Ecclesiastica statuta de Satisfactione, conformia sunt.

^c Sexta, scripturæ quæ pro Satisfactione adducuntur, præceptum diuinum sonant. At Satisfactio quam Scholastici docent, continet, ipsorum opinionione, indebita opera, id est, non diuinitus mandata. Ergo perperam scripturas pro Satisfactione allegant.

^c CAP. 13.
sequentes obiectiones habentur in Apologia Confessionis Augustana.

Respondeo, indebitum opus dupliciter dici. 1. quod nullo modo tenetur fieri. 2. quod tenetur quidem, sed non ex natura subiecti. priori modo Satisfactio est debitum opus, quia posito peccato, satisfacere tenemur: posteriore est indebitum, quia

Vndecima, Euangelium præcipit, non imponi
pœnas cum remittuntur peccata. Negatur.

Soluntur Calvini^a argumenta.

^a *Iustis. 3. cap.*
4.

- CAP. XIII.

RIMVM est simile decimo Philippi.

Secundum, docemus remissionem peccatorum fieri semel, nimirum in Baptismo, post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones, & sanguinem Christi non nisi applicari per claves. At contra scriptura : ^b *Si quis* ^b *I. Ioan. 2. v.*
peccauerit advocatum habemus apud Patrem Iesum Chri- *I. ἵνα πρὸς τὸν*
stum, Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Item: Ecce *τῷ, παρὰ καὶ τοῦ*
agnus Dei, &c. Ioan. 1. v. 29. *ἡμεῶν πρὸς τὸν*
πατέρα ἡμεῶν

Negatur Maior, quia docemus 1. post Baptismum fieri etiam peccatorum remissionem. 2. per Satisfactiones non excitari à peccatis homines, sed satisfacere pro pœnâ debita peccatis. 3. sanguinem Christi applicari per alia Sacramenta, quam per claves. [Et etiam per multa opera pia, quæ sine Sacramentis fieri possunt. Quidquid enim facimus boni, asserimus fieri virtute meritum Christi.]

Tertia, docemus gratiam Dei solam in primâ iustificatione operari, in secunda cooperari opera nostra. At id facit iniuriam Christo, cui tribuitur in scripturis expiatio pro peccatis nostris.

Ad Maiorem, si sermo sit de remissione culpæ, & pœnæ æternæ : neque in prima neque in secunda iustificatione nos quidquam operari. Si de dispositione aliqua per modum impetrationis, nos in utraque cooperari iuxta illud : ^c *Pœnitentiam agi-* ^c *Act. 2. v.*
se Et baptizetur unusquisque vestrum. Nec ipsa remissio *38. μετανοίας*
peccatorum (inquit ^d *August.) sine aliquo merito est,* *τε, καὶ βαπτισ-*
si fides hanc impetras : neque enim ullum est meritum si- *τις ἡμεῶν*
dei; qua fide ille dicebat : Denu propitius esto mihi pecca- ^d *epist. 105.*

Respondeo ibidem exprimi etiam pia Satisfactionis opera: præcedit enim: *⁊ Lauamini, mundi ⁊ ⁊.16.17. ⁊stote, &c. quiescite agere perversè, discite bene facere, quarite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pusillo, defendite viduam, ⁊ venite, ⁊ arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata, &c.*

Septima, Hierem. 50. ^h *In illa die requireretur iniquitas Israel ⁊ non erit, ⁊ peccatum Iude, ⁊ non inuenietur, ⁊ c.* ^{⁊.20.}

Respondeo, loqui de Idololatriæ peccato, atque sensum esse: illo expiato, per durissimam Babylo- nicam captiuitatem, tandem flagellum in ipsum re- gem Babylonis conuertendum, & reliquias Israel ac Iuda liberandas.

Octaua, nullam constituit legem in Leuitico Deus, qua Satisfactio præscriberetur: sed totam in Sacrificiis compensationem requirit.

Negatur 1. Quia diuersa Sacrificiorum genera, tot erant diuersæ satisfactiones: nec enim Sacrifi- cia expiabant proprie peccata, iuxta illud: ¹ *Si vo- luisset Sacrificium dedissem utique, holocaustis non delecta- bern, &c.* ^{⁊.16.17. ⁊} sed tantum immunditiam quandam lega- lem adferebant, & proinde in genere Satisfactio- nis temporalis erant. 2. Quia pro omnibus pecca- tis non erant Sacrificia, vt pro blasphemia, idolola- tria, homicidio, & grauioribus.

Nona Osee 14. ^k *Omniem tolles iniquitatem, ⁊ Deus, en peccatorum remissio: Et visculos labiorum persolue- mus: en Satisfactio.* ^{⁊.3.}

Negatur esse Satisfactionem, cum sit gratiarum actio pro peccato dimisso, vel etiam forte pro pœ- nâ: quæ quomodo remittatur non exprimitur ibi.

Decima Prophetæ cum veniam peccatorum pe- tunt, simul & remissionem pœnæ deprecantur.

1. Negatur. ¹ *Ego sum qui peccaui (inquit Dauid) ⁊ ego iniquè egi. isti qui oues sunt, quid fecerint? versatur obse- cro manus tua contra me ⁊ cōtra domū patris mei.* ^{2. Reg. 24. ⁊.17.} 2. ita sit: nū propterea non obligabantur ad pœnâ? quare cr-

LIBER QVARTVS. 335

Decima quinta : *Pœnitentia satisfactio est* (inquit ^s lib. de dog-
Aug.) *causas peccatorum excindere, nec eorum sugge-* *masib. Eccle-*
stionibus aditum indulgere. *siaſticis cap. 54.*

Respondeo, authorem huius sententiæ (nec
enim constat Augustinum esse) describere Satis-
factionem ab effectu. Nam alioquin ^t ibidem : ^t cap. 53.
Quamuis quis peccato mordeatur : peccandi non habeat
de cetero voluntatem, & communicaturus satisfaciât la-
chrymis, & orationibus.

Decima 6. *Caro Christi verum est* (inquit ^u idem) ^u iuxta Calu-
& unicum pro peccatis sacrificium, non modo q̃s, qua *num, nec enim*
uiniſſa in Baptismo delentur, sed qua poſtea ex infir- *certum notandiſ*
mitate ſubrepunt, &c. *locum.*

Respondeo, id verum: omnia enim peccata &
pœnæ remittuntur virtute Sacrificij crucis: sed non
propterea excluduntur Satisfactiones: diuerſimo-
de namque applicatur hæc virtus.

Tom. III.

Vu

quagesimus erat, quo remittebantur labores omnes agriculturæ: restituebantur agri ac domus venditæ prioribus Dominis, & serui libertati pristinæ.

Rabbini volunt Iubilæum sic nominari, à sonitu cornu arietini quo indicebatur remissionis annus: verum hoc non placet. Nam etsi ¹ Exodi 19. videatur Iobel sonum buccinæ, vel ipsam buccinam significare: tamen ² Leuit. 25. ubi agitur proprie de Iubilæo, sonitus buccinæ non vocatur Iobel, sed תְּרוּעָה *terugah*: qua etiam voce utitur David in Psalmis, quoties Iubilum, vel Iubilationem nominat. Non ergo à Iubilatione *Iubileus*, sed potius à יָבֵל ³ *Iabal produxit*, siue germinauit, unde nomen יָבֹול ⁴ *Iebul* quo fruges, & fructus omnes significari solent. Quia Iubilæus erat annus germinans, utilis & fructuosus, cum sine labore terræ fructus adduceret, & sine sumptibus restitueret agros & domos antiquis Dominis, libertatem seruis.

Fuit autem Hebræorum Iubilæus typus Evangelij, quo per Christum acquirunt homines remissionem peccatorum, liberationem à Diaboli seruitute, possessionem Paradisi, ac fructus bonorum operum.

Hinc Clemens 6. appellandum censuit *Iubileum*, illum celebrem annum, in quo Indulgentiæ maximæ, adeuntibus Apostolorum Basilicas, antiquo de more conceduntur: præsertim cum ad similitudinem Iubilæi veteris annum quinquagesimum pro centesimo (antea in usu) ipse designasset. Inde Iubilæi nomen deriuatum est ad Indulgentias omnes quæ in amplissima forma concedi solent, etiam extra Iubilæi annum.

Scripterunt pro indulgentiis ^k Gulielmus Altfiodorensis, ^l Alexander Alensis, ^m Albertus magnus, S. Thomas, Bonauentura, & alij Scholastici, ⁿ Panormitanus, ^o Turrecremata, Felinus serm. siue tractatu de indulgentiis, Antoninus in summa par. 1. tit. 10 cap. 3. Syluester Prieras libello aduersus

בִּמְחֵלָה בִּמְחֵלָה *Bim -*
 סֶפֶק הַחֵיבֵל *scok haitobel,*
 vel, האוֹרֵל *hauor -*
 vel, האוֹרֵל *hauor -*
 cum prolixum
 sonitum dede-
 rit buccina.
 v. 9. תְּרוּעָה *trā-*
 שֶׁפָּרַח *fire facies*
 תְּרוּעָה *scop-*
 phar *terugah*
 תִּבְאֵם *Iubla-*
 תִּבְאֵם *Iubla-*
 tionis.
 n vel, Iauul.
 i vel, Ieuul.
 k in Summa
 Theolog. lib. 4.
 tract. 6. cap. 9.
 l in Summa
 Theolog. par.
 4. q. 23.
 m in 4. dist. 19.
 ant 10. ant.
 45.
 n & alij In-
 terpretes Iuris
 Canonici in
 varia capitula
 tituli de Pœni-
 tentiis, & re-
 missionibus: in
 epistolis decre-
 talib. ac in Sex-
 to, & extra-
 uagantibus.
 o in distinct. 1.

V u ij

factorium opus. At eadem Eleemosyna, quia est opus Deo gratum, meritoria est æternæ vitæ ^c v.17.

Math. 25. Percipite regnum, & c. Esuriui enim, & dedi- ^d Et faciem
sti mihi manducare, & c.

Dices, aliam esse Eleemosynam satisfactoriam, tuam laua, ne
aliā meritoriam. Contra. Satisfactoria est, quia pœ- videari homi-
nalis: & meritoria, quia bona. At quod pœnalis sit, nibus ieiunans,
non impedit quo minus sit bona: & quod bona sit, sed patri tuo,
non impedit quo minus sit pœnalis. qui est in ab-
scognito, &

Secundò, ex ieiunio. Satisfactorium esse patet ex pater tuus qui
Niniuitis: meritorium: ex Math. 6. ^c Cum ieiunas est in abscondi-
unge caput meum, & pater tuus reddet tibi: ^d Quid to, reddet tibi.
reddet nisi mercedem? ita enim paulo ante de Hy- ^c v.16.

pocritis dixerat cupientibus videri ab hominibus ^f cap. 71. En-
ieiunantes: ^c Amen dico vobis receperunt mercedem suā. chridū, De

Tertiò, ex Oratione. Nam cum petimus, dimitte quotidianis,
nobis debita nostra satisfacimus pro venialibus, ^f te- breuibz leui-
ste Augustino. Est tamen de eadem oratione Do- búsque peccatis,
minus dixit: & Tu autem cum oraueris intra in cubicu- sine quibus hæc
lum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito, vita non duci-
& pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. tur, quotidiana

Quartò, ex Cypriano: ^b Quis sic Deo (inquit) sa- fidelium oratio
tisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus & satisfacit.
virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exau- & Math 6. v.
ditus, & adiutus à Domino, quem contristauerat nuper, 6. οὐ δὲ ὅταν
letam faciet Ecclesiam, nec iam solam Dei veniam merebi- προσεύχη, ἵνα λ-
tur, sed coronam. θῇ εἰς τὸ ταμίον
οὐ, καὶ κλέψῃ
τὴν βύβαν σου.
ἀφίσταται τὸ
πατρί σου τὸ ὄ
τὸ κρυπτό. καὶ ὁ
πατὴρ σου ὁ
βλίσπων ὁ τὸ
κρυπτό ἀποδύ-
σι σε ὡς τὸ φα-
νερῶν.

Quintò, opus bonum ex Charitate factum me-
ritorium est æternæ vitæ. At nihil detrahatur de
bonitate, & dignitate eius operis, si acceptetur à
Deo in Satisfactionem pro pœna. Igitur idem
opus meritorium, & Satisfactorium erit.

Sextò, qui orat pro aliis, eisque remissionem
peccatorum, vel quoduis aliud beneficium impe-
trat, bene operatur, ac Deo placet. Ergo oratio est
simul impetratoria & meritoria. Igitur & satisfac-
toria poterit esse, nimirum, si fiat cum intentione
satisfaciendi pro alio.

7. si duo æquali charitate præditi orent, & vni lapsis.

Vu iij

Probatur 1. dignitas Satisfactionis mensuram accipit à dignitate personæ satisfacentis. Sed persona Christi est dignitatis infinitæ. Ergo meritum & Satisfactio Christi, infiniti valoris.

Secundò, pro ^l omnibus mortuus est Christus. Sed ^m constat non omnibus applicatum, aut applicari pretium passionis eius. Ergo quamuis infinitū non esset, tamen semper multum superesset.

Quarta propositio: *Ad hunc thesaurum pertinent etiam passiones B. Virginis, & SS. omnium qui plus passi sunt, quam meruerunt.*

Probatur Primò, B. virgo ⁿ nullum commisit necquidem veniale peccatum, & tamen graues ærumnas ac dolores pertulit. Ioannes Baptista innocētissime vixit. Item Prophetæ, & (post descēsum Spiritus sancti) Apostoli, Martyres & Confessores plurimi, qui quod habuerunt soluendæ pœnæ, martyrio, vel facili pœna aboleri potuit.

At Ioannes adeo duxit vitam asperam, Prophetæ atque Apostoli tot tantaque perpeffi, Martyres ingentia tormenta, Confessores, Eremitæ præsertim, laboriosissimam vitam. Nec verisimile est tot Satisfactiones euauuisse, aut in cassum actæ. Ergo remanet in Ecclesia thesaurus Satisfactionum.

Secundò ex Clemente 6. ^o qui extrauag. *Vnigenitus* titulo de pœnitentiis, & remissionibus declarauit extare in ecclesia spiritualem thesaurum ex passionibus Christi, & Sanctorum omnium conflatum.

^l 1. Ioan. 2. v. 2.
Ipsè est propitiatio pro peccatis nostris, nõ pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.

^m Math. 7. v. 13. *spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, Et multi sunt, qui intrant per eam.*

ⁿ Concil. Trident. sess. 6. can. 23. *Ambros. serm. vltim. in Psal. 118. Aug. lib. de natura, Et gratia. cap. 36. Bernard. epist. 174. Liurgia Basilij, & Chrysost. o paulo post obitum Maioris, Et Durandi.*

diuntur homines à consecutione salutis æternæ. Sed inter huiusmodi impedimenta est debitū pœnæ temporalis pro peccatis soluendæ. Ergo sicut Pontifex potest applicare merita Christi ad remissionem culpæ, sic poterit applicare satisfactiones ad remissionem pœnæ.

Et quidem sine Sacramento : quia ad remissionem pœnæ, non requiritur infusio gratiæ: quia verò requiritur in remissione culpæ, propterea sine Sacramento, merita Christi applicare nequit ad remissionem culpæ.

Secundo ex Apostolo. Rogauerant Corinthij Paulum vt incestuoso seriam pœnitentiam agenti condonaret, quod pœnitentiæ supererat. Annuuit Paulus, & iussit, vt ipsi nomine suo indulgerent: ¹ 2. Corinth. ² Cui autem (inquit) aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos, in persona Christi, vt non circumueniamur à Sathana. ^{2. vers. 10.} ^{δὲ π χαρί- ζισθε, καὶ ἑαυτοὶ ἵνα μὴ περιπατοῦμεν ἐν ἡμαρτία, ὅπως ἵνα μὴ πλινθίσωμεν τὸ θεμέτιον τοῦ θεοῦ.}

Tertio ex Tertulliano, & Cypriano. Tertullianus loquens de remissione pœnæ quam Pontifices ad Martyrum petitionem facere solebant: Quæ pacem (inquit) quidam in Ecclesia non habentes à Martyribus in carcere orare consueverunt: & ideo ea etiam propter in vobis habere, & fovere, & custodire debetis vt si forte & aliis prestare possitis. Cyprian. ⁿ Pœnitenti operanti roganti potest clementer ignoscere, potest in acceptionem referre, quidquid pro talibus, & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes. Non est autem credibile pœnitentes ambiisse patrocinium martyrum, si voluissent integram peragere pœnitentiam: indulgentiæ pœnarum ergo petebant. Hanc autem concessisse Pontifices ex applicatione satisfactionū Martyrum constat ex Tertulliano, qui hæreticus factus ideo ⁱ negauit hanc indulgentiam posse concedi, quod negaret superesse Martyribus satisfactiones, quas lapsis communicare valerent.

Quartò, ex Concilio Nicæno can. 11. alijs 12. quo statuitur, vt qui serio pœnitentiam agunt possint aliquam ab Episcopo Indulgentiam obtinere:

waldefius, ^a ciuis Lugdunensis) apparere ceperūt ^a unde dicti
^b circa annum Domini 1170. At signum traditio- *pauperes de*
 nis Apostolicæ est non inueniri tempus certum *Lugduno.*
 alicuius dogmatis in Ecclesia: sicut signum hæresis ^b teste Clau-
 est assignari tempus cum primum incæperit, post *dio Cussfordio,*
 Christū, oppugnare aliquod Ecclesiasticū dogma. *libro contra*
 O ſtauo ex diuinis reuelationibus & miraculis *waldenses.*

^c Bernardus prædicauit Indulgentias non solum ^c *lib. 3. cap. 4.*
 verbis sed miraculis. Sanctus Franciscus diuina re- *uita: Et initio*
 uelatione Indulgentias à Christo & ab eius vicario *libri 1. de con-*
 Romano Pontifice obtinuit pro Ecclesia Sanctæ *sideratione.*
 Mariæ de Angelis. ^d Sancta Brigitta non semel ^d *6. Reuela-*
 admonita fuit à Christo de Indulgentiis maximis *tionum 102.*
 quæ sunt Romæ. *Et 105.*

Nonò, in omni benè instituta Republicâ ad
 Principem, & Magistratus pertinet dispensatio
 communium bonorum, ac vnius Satisfactionem
 admittere pro alio, si iudicet ita expedire. At Ro-
 manus Pontifex est summus in Ecclesia Princeps,
 Episcopi quibque in suo genere principes. Ergo
 ad eos spectabit dispensare communem thesau-
 rum satisfactionum.

Tertia propositio: *Prelati Ecclesia dispensare pos-*
sunt Christi passionem, tum per Sacramenta, tum per
Indulgentias: passionem verò sanctorum non nisi per In-
dulgentias.

Probarur prima pars quia merita Christi pro re-
 missione culpæ non possunt dispensari nisi per Sa-
 cramenta. Nam extra Sacramenta solus Deus da-
 re gratiam potest: Merita verò pro satisfactione
 applicantur vt constat, non solum per Indulgen-
 tias, sed etiam per Sacramentum Baptismi.

Secunda probatur. 1. quia non fit remissio pœ-
 næ per Sacramentum nisi fiat remissio culpæ. Ad
 remissionem autem culpæ satisfactiones sancto-
 rum nihil conferunt. 2. qui Sacramenta nullam
 vim habent à passionibus sanctorum, sed totam à
 passione Christi.

potest relinqui locus applicationi Satisfactionis Sanctorum.

Quarta sancti superfluentem mercedem laborum suorum acceperunt.

Respondeo, pro ratione meriti accepisse: non pro ratione Satisfactionis.

Quinta, nihil fecerunt aut pertulerunt sancti propter Deum, quod facere vel perferre non tenerentur Luc. ^a 17. *Cum feceritis hac omnia dicite seruis inuicem sumus quod debemus facere, facimus.* ^a v. 10.

Respondeo 1. negando propositionem. Ad probationem, loqui Dominum de ^b preceptis. 2. opera etiam debita, satisfactoria esse: quare si Satisfactione non indigeat operans, aut plus satisfactionis super sit quam requiratur, id totum in Ecclesie thesaurum referri oportet. ^b *est enim manifeste in textu, cum feceritis quae precepta sunt vobis.*

Sexta. Ergo dici poterunt sancti Redemptores nostri.

Respondeo, si nomen Redemptoris propriae & absolute sumatur: negatur consequentia. Quia ille proprie est Redemptor qui à captiuitate redimit, non qui tantum debitum soluit, si accipiat largum modo, pro quocumque liberante alium ab aliquo debito: non magis esse absurdum vocari sanctos Redemptores nostros quam quod dixit Daniel Nabucodonozori: *Pecunia tua elemosynis redime.*

Quid propriè sit Indulgentia.

CAP. V.

LII ^a volunt esse solam solutionem seu compensationem poenarum ex thesauro supradicto applicatum Pontificis autoritate. Alij esse solam absolutionem iudiciariam. ^c Alij esse vtrūque.

Prima propositio: *Indulgentia propriè est absolutio*

^a Durand. 4. dist. 20. q. 3. P. 1. lud. ibid. q. 4. Antonin. par.

1. Sum. Theolog. tit. 10. cap. 3.

^b Maior. sup.

^c Caiet. tract.

15. ad Iulium Medicem cap.

Soluntur obiectiones.

CAP. VI.

PRIMA, si Papa posset absolvere à pœna temporali, iudiciaria potestate. Ergo & à pœna quæ deberet solui in Purgatorio, si cum eius debito homo moreretur. Sed hoc est soluere à Purgatorij pœna, in quam tamen nullum ius habet Papa.

Admittitur conseq. Ad Subsumptionem. 1. [negatur, Nam illa dicitur propriè Purgatorij pœna, quæ reuera luitur in Purgatorio: alioquin ferè omnis pœna huius mundi soluenda pro peccatis, dici posset Purgatorij pœna.] 2. quidquid sit: ea solum ratione dici Papam habere ius in pœnam Purgatorij, in quantum, à pœna alioquin subeunda [quæ si Purgatorij pœna dicatur, ea erit in potentia, non actu.]

Secunda, per applicationem thesauri fit integra compensatio pro debito pœnæ. Ergo superflua absolutio.

Respondeo, hanc applicationem non fieri nisi Papa, siue iudex velit Satisfactionem acceptare, & ita reum siue debitorem absolvere. Non enim acceptare ² tenetur.

Tertia, absolutio iudicialis dari etiam potest invito. At indulgentia non potest.

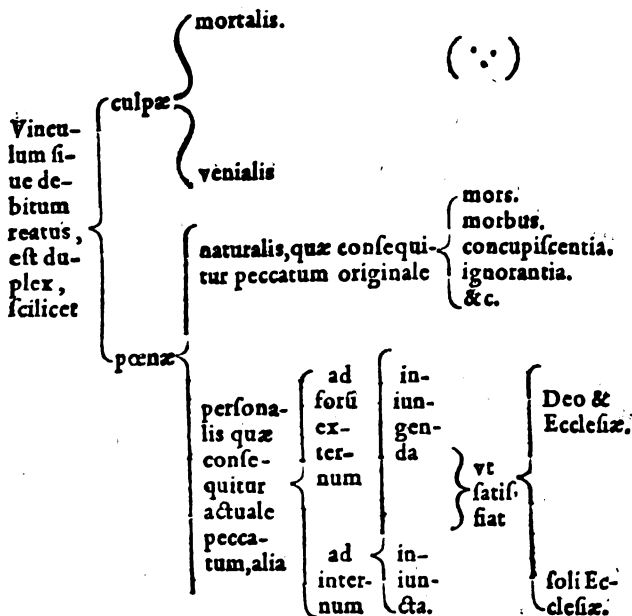
² sicut non tenetur iudex temporalis acceptare sufficientem solutionem pro damnato ad strictum.

Respondeo, veram esse Maiorem de absolutione, quæ non exigit dispositionem in subiecto ut absolutio ab excommunicatione, falsam de absolutione quæ dispositionem requirit: At Indulgentia requirit gratiam in subiecto, & voluntatem ac executionem faciendi quod à Pontifice præscribitur.

Quarta, Absolutio requirit cognitionem causæ. Sed Indulgentiæ sæpè dantur, in communi omni-

A quo vinculo per Indulgentias solvamur.

CAP. VII.

Prima propositio: *Per Indulgentias non absolvimur, nec solvitur à reatu culpa ullius, id est nec lethalis, nec venialis.*

De lethali constat. Quia sine dubio ea non tollitur sine infusione gratiæ, quæ ministerio humano non confertur, nisi per Sacramenta. De veniali ^a 4. dist. 20. q. 4. ^{4.}

Contrarium sentit ^a Paludanus. Sed nostra sententia

Tom. III.

XX

præceptis.

Quartò, multi fideles Indulgentias percepturi continentur Sacerdotibus peccata, & satisfactio- nem iniunctam explent. interdum Pontifices in li- teris Indulgentiarum præscribunt Sacerdotibus vt imponant salutares Pœnitentias, iis qui Indulgen- tias consequi volunt. igitur, & populus & Pontifex restantur Indulgentias prodesse potissimum ad pœnam Purgatorij tollendam.

Quintò, quia verba illa, *de vera Indulgentia*: quæ dicuntur in promulgatione Indulgentiarum id indicare videntur: vera enim illa Indulgentia est quæ reatum coram Deo, & Ecclesia tollit.

Sextò, potestas concedendi Indulgentias fundatur in illis: *Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælo*. Ad quid autem additur & *in cælo*, si In- dulgentia tantum soluit vinculum humanum?

Septimò, per iniunctas Pœnitentias satisficit Deo, vt probatur lib. 4. de Pœnitentia: At indulgentiæ sæpè has remittunt pœnas.

Quinta propositio: *Cum in forma Indulgentiæ palam exprimitur concedi remissionem Pœnitentiæ iniunctæ, non intelligitur remissio nisi Pœnitentiæ à Sacerdote in Sacra- mento Confessionis iniunctæ*. ^c Thomas Elysius arbi- tratur omnis pœnitentiæ remissionē concedi: quia quæcumque sit pœna, vel est iniuncta à Sacerdote, vel à Canonibus, vel à Deo.

Probatnr nostra propositio, Primò authoritate, ^d Caietani, ^e Dominici à Soto, ^f Ledesmi, ^g Na- varræ, ^h Cordubensis, ⁱ Sylvestri, ^k Gabrielis, Paludani, Hadriani 6. Petri à Soto, & aliorum infra.

Secundò, quia Pœnitentia non est propriè in- iuncta nisi ea quæ à Sacerdote imponitur. Nam quæ à Canonibus præscribitur non determinatur ad certam personam, nec particularium habet ra- tionem circumstantiarum, nec ad eam vllus tenetur nisi à iudice iniungatur. Neque Deus propriè dici-

^c in Clypeo
piorum Catho-
licorum q. 44.

ar. 7.

^d tract. 15. c. 7.

^e 4. dist. 21. q.

2. ar. 2. concl. 3.

^f 3 sent. par. 2.

q. 27. ar. 2.

^g tract. de In-

bilis & Indul-

gentiis, notabil.

11. Numer. 12.

^h q. 9. profes. 3.

de Indulgent.

ⁱ verbo, Indul-

gentia q. 8. Nu-

meror. 12. & q.

10. Numer. 11.

^k in Supple-

ment. lib. 4. sen-

tent. dist. 41. q.

3. ar. 2. propos.

10.

pœnitentias iniunctas, sed extendi etiam ad non iniunctas.

Quintò, non amplius iniunguntur pœnitentiæ ad longos annos, & tamen dantur indulgentiæ plurimorum annorum, imò & plenariæ. Ergo saltem illæ non sunt pro iniunctis tantum.

Sextò, iniunctæ Pœnitentiæ tempore Iubilæi sæpè à Pœnitentibus executioni mandantur, & eas iniungi præcipit Pontifex. Ergo vel nullas percipiunt Indulgentias, & Pontifex Indulgentias simul concedit, & non concedit: vel Indulgentiæ ad alias se extendunt pœnas, quam iniunctas.

Diluuntur obiectiones.

CAP. VIII.

PRIMA, cum promulgantur Indulgentiæ in Sacello Pontificio dicuntur dari secundum formam Ecclesiæ consuetam. At in iure canonico cum agitur de Indulgentiis, ^a de Pœnitentia, ^b additur particula *de iniunctis*. Ergo illa intelligitur, in quibuscumque Indulgentiis. ^c *remissione.*

Respondeo, sæpè hanc particulam in iure canonico non addi, ut patet ^a in Extrauag, *Antiquorum*, pro terra Sæcta *Unigenitus*, *Quemadmodum*, in Bulla Innocentij 3. in *recuperanda*, epistola Gregorij septimi ad Monachos Massilienses. Quare, per formam Ecclesiæ consuetam, non intelligitur, dari Indulgentiam pro *iniunctis*, sed debere obseruari, ^c quæ solent præscribi. ^b *expeditionis*

Secunda, non dicuntur proprie remitti nisi debita. At nemo est debitor agendæ Pœnitentiæ plurimum annorum, nisi iniungatur à Sacerdote. Ergo Indulgentiæ hæc iniunctionem præsupponunt. ^c *ut cor contritum habere, cum proposito confitendi, pre-*

Negatur Minor. Nam reuera tenetur coram Deo qui grauia commisit peccata, grauem etiam & longam *fundere, &c.*

Indulgentiæ pro pœnis taxatis.

In foro Dei.

Alicui peccatorū parti,

Omnib⁹ peccatis. Vocantur hæ, indulgentiæ plenæ, pleniores, plenissimæ, ista enim vocabula vnū & idē importāt. Nisi velis plenam referri ad remissionē totius pœnæ [de facto] iniūctæ: pleniorū ad remissionē etiam iniungēdæ iuxta canones: plenissimā, ad remissionem omnis pœnæ in foro Dei luendæ.

Cōcedūtur

in articulo mortis.

Præsumptuoso, quando scilicet in Bulla, simpliciter ponitur articulus mortis

Semel applicandæ

Iterabiles,

Vero

Semel applicandæ.

In vita

tēporariæ

Perpetuæ id est quæ quouis tēpore acquiri possunt

Iterabiles, id est quæ iterantur, & certo tēpore debent applicari.

In foro Ecclesiæ

Externo

Quadragenæ: id est remissiones pœnæ, aliàs luendæ per 40. dies, in ieiuniis, ac aliis operibus laboriosis: quæ quadragesima quando imperabatur in solo pane & aqua, dicebatur Carena à carentia omniū ferè ciborum, præmittique solebat ante septennam pœnitentiam.

Interno

Aliquot dierum, annorū,

remissiones, scilicet pœnitentiæ peragendæ tot diebus vel annis, iuxta Ecclesiæ ritum.

Conceduntur, vt indulgentiæ pro pœnis taxatis in foro Dei.

sanctis. Aliæ communes, & regulares iuxta præscripta canonum, aut formas Indulgentiarum.

Primò ergo, Purgatorij satisfactiones, nequeunt prioris generis Satisfactionibus huius vitæ dumtaxat æquari. tum quia vna & eadem esset duratio, siue mora omnium animarum in Purgatorio: deberet enim pœna omnium eodem absolui tempore, quo per vnum actum charitatis absolui potest omnium peccatorum pœna, in hoc mundo. Tum quod fieri posset, non rarò, vacuum remanere Purgatorium, vt si per horam nulla anima migraret in Purgatorium. Nam actui charitatis desolenti omnem pœnam, sufficit hora vna.

Secundò, neque satisfactionibus secundi generis æquantur: quia in præsentī vitā dilui possunt peccata, leui, ac breui pœnitentia, saltem verisimile est sanctos, quorundam annorum vitæ spatijs, pœnam absoluisse: quòd gratior sit Deo pœnitentia voluntarie elicitā dum tempus meriti & misericordiz viget: quam necessario suscipienda. At animas per centurias annorum manere in Purgatorio, patet, tum ex reuelationibus, tum ex Missis anniuersarijs.

Tertiò, Satisfactiones Purgatorij, breuiori tempore absoluuntur, quam satisfactiones tertij generis in hac vitā. Nam pro ijs dantur indulgentiæ millium, aut duorum millium annorum, dicere autem id abulum esse, nō video: populus enim Christianus eas credit Indulgentias, nec pastores ignorant, qui tamen rem non arguunt. At non est verisimile duraturum Purgatorium duobus millibus, vel pluribus annorum, aut saltem tandiu ibi mansuram aliquam animam.]

Respondeo, non prohiberi per Indulgētias, huiusmodi opera: imo simul consuluntur. Quod si inde homines fiant negligentiores, id vitio proprio, non Indulgentiis attribuendum est.

Quartò, vtilius est per se, quam per alium satisfacere. Respondeo vtilius, & tutius esse vtrumque præstare.

Obseruandum est autem Primò, si quis absolutionem à reſeruatis in Iubilæo accipiat: Deinde negligat præstare quæ per indulgentiam iubentur: nihilominus ratam esse absolutionem.

Secundò, si quis spe futuri Iubilæi in peccatum reſeruatum incidat: ^a nōnullos quidem velle non posse in Iubilæo absolui: ^b alios vero, posse: [quod verius puto. Illa enim voluntas peccandi spe futuræ veniæ non facit grauius peccatum, aut magis reſeruatum, quam peccare sine spe veniæ.]

^a ut Antonin.

1. par. tit. 10.

cap. 3.

^b Nauarr.

tract. de Iubilæo,

Notabili

34. Numer.

4. § 6.

Cordubens.

q. 37. de Indul-

gentiis proposi-

tione tertia.

Qui possint Indulgentias concedere.

CAP. XI.

RESPONDEO Primò, id posse tantum Magistratum Ecclesiasticum, quia ad eum solum pertinet bonorum Reipublicæ Ecclesiasticæ distributio.

Secundò, hanc potestatem potissimum [& summè] residere in Papa, vnde plenarias Indulgentias concedit, ita definitur ^a Cap. cum ex eo.

Tertiò, Episcopos in sua Diœcesi, Metropolitanos in sua prouincia posse vnius anni, in dedicationis Ecclesiæ die: vel quadraginta dierum, aliis temporibus, de iniunctis pœnitentiis Indulgentias concedere: non tamen ampliores, vt statuitur. Cap. cum ex eo, & Cap. nostro.

^a de Pœnitentia,

§ remissione.

quia non Satisfaciunt pro pœnitentia in Sacramento iniuncta. 3. quia magis se habent per modum impetrationis, quam Satisfactionis.

Obijcitur secundò, Innocentius in commentar. ¹ *de homicid. capitis. Cum ex eo. & Panormitan. ¹ in cap. Sicut voluntar. dignum.* qui contrarium dicere videntur.

Respondeo, illos non agere de Indulgentijs, sed ^m *si id faciendum iudicent,* Parochum ^m posse, & alios Confessores, iniungere pœnitentiam minorem, quam quæ *rationabili de causa.* à Canonibus præscribatur.

An requiratur causa iusta, ut indulgentia sit rata.

CAP. XII.

PRIMÒ, certum est ratam esse Indulgentiam sine iustâ causâ, quoad potestatem eligendi confessarium, absoluedi à peccatis, ac ea omnia, quæ à solo iure Ecclesiastico pendent.

Secundò, certum quoque, sine iustâ causa, ratam non esse ad expiandum reatum pœnæ coram Deo, vel in hac, vel in alia vita. Non enim Summus Pontifex est supra ius diuinum, ut possit pro libito condonare, quod Deo debetur: neque est Dominus, sed dispensator, spiritualis Ecclesiæ thesauri: dispensator autem debet esse fidelis, alioquin dissipator erit.

Tertiò, certum est ad iustam causam non requiri opus Satisfactorium compensans æquiualemter debitum pœnæ: iam enim Indulgentia, non esset remissio, sed commutatio, vel Redemptio.

Quæstio tota est, *an requiratur aliqua proportio inter causam & Indulgentiam, ut quo maior Indulgentia, eo maior causa.*

Prima ^a opinio nullam requiri proportionem putat. Sed sufficere causam esse piam non inanem,

^a D. Thom. 4. dist. 20. q. 1. ar.

3. quæst. 2. Durand. & Paludan. ead. dist.

20. q. 4. Anton.

1. par. tit. 10. cap. 3. §. 1. Tur-

recremen. in

dist. 1. de Pœ-

nit. can. Quis

aliquando §.

Item in Leviti-

co q. 4. Gloss. in

Extrauag. Bo-

nificij. 8. An-

tiquorum, de

Pœnit. & re-

miss. Syluest. in

Summ. verbo.

Indulgentia.

Numer. 19.

Gregor. à Va-

lent. tract. de

Indulg. cap. 7.

ritorium, vel Satisfactorium : sed ^a sufficit esse *verbi gratia*, medium aptum ad consequendum Indulgentiæ *semel recitata* finem. *nequit dici sufficiens opus re-*

Tertiò, cum datur Indulgentia vni particulari, debere singulare opus illi iniunctum, proportio- *gulariter, pro-* natum esse fini : cum vero datur Indulgentia in *hæreticorū con-* communi multis, ^c sufficit vt opus omnium si- *uersione qua* mul sit fini proportionatum. *plurimarū In-*

Quartò, aliquando non requiri in iusta causa *dulgentiarum* opus, sed sufficere finem. ita ad solam petitionem *est finis.* Martyrum, sine vlla iniunctione operis conceden- ^d *unde per* bantur olim Indulgentiæ. *opus satis leue,*

Quintò, non esse subiectorum discutere causam *aliquando ma-* Indulgentiarum, sed debere simpliciter æstimare *gna Indulgen-* iustam esse. *tia poterit ac-*

Ad primum, primæ opinionis: vnam & eandem *quiri : cuiusmo-* causam quoad substantiam, posse maiorem, vel *di est opus, illa* Minorem esse ratione circumstantiarum: ita tamen *assistentia pre-* vt nusquam Indulgentiæ magnitudo superet ma- *foribus S. Petri* gnitudinem causæ : verbi gratia namque plus *Roma dum Pō-* confert ad subsidium pauperum eleemosyna facta *rifex populo be-* caritatis tempore, quam cum cibi abundant. *nedicit.*

Ad 2. causam eam esse grauem quæ conducit ^e *vt si necessa-* maximè ad gloriam Dei, & opus non leue quod *fit Basilicam* maximè ad eum finem intendit, cuiusmodi est as- *adificare, cuius* sistentia illa pro foribus B. Petri : maximè namque *rei intuitu de-* conducit ad honorem sedis Apostolicæ. *tur Indulgentia*

Ad Minorem, negatur si desit iusta causa in In- *plenaria confe-* dulgentia. *rentibus ad stru-*

Ad primam probationem. 1. Indulgentias à se- *cturam, certam* de Apostolica datas nusquam sine iusta esse causa. *auri summam.* 2. non esse absurdum aliquando hac in re decipi *Si respiciatur* populum, cum negari nequeat quin pariter decipi *opus singulorū* possit, si ei detur Indulgentia à non habente pote- *videbitur causa* statem. *iniusta, tamen si*

Ad secundam probationem, tantum valere In- *tota summa ab-* dulgentias, quantum sonant, si debitiæ circumstan- *omnibus collata* tiæ adsint. *consideretur cā*

Ad 3. veram causam, cur Indulgentiæ concedi *insta apparebit* *causa.*

fit veniale peccatum non impeditur Indulgentiarum communicatio.

Sextò, quando percipiuntur siue actu applicantur Indulgentiæ debet homo esse in statu gratiæ, vt omnes concedunt.

Septimò esse tunc in statu venialis peccati, vel aliquod veniale committere non impedit fructum Indulgentiarum quoad pœnam debitam alijs peccatis: impedit tamen, quoad pœnam debitam peccato veniali cui inhæreatur, quia non condonatur pœna, nisi remittatur culpa.

Octauò, quando in forma Indulgentiarum exprimitur disertè debere confiteri intra tot dies, qui eas lucrari cupiunt: tunc sine dubio exigitur Confessio in re: quoniam ponitur in forma Indulgentiarum vt conditiò quædam, siue vt pars operis iniuncti: non autem solum, vt homo transferatur de statu peccati, in statum gratiæ.

Nonò, ^c quando non iniungitur expressè opus Confessionis: sed simpliciter dicitur, *Indulgentias concedi verè pœnitentibus, Et/ confessis*: tunc non videtur requiri Confessio, vt pars operis iniuncti, sed solum vt sit homo in statu gratiæ: & ideo si quis non habeat læthalia peccata, non necessario confiteri tenebitur, quòd si læthalia habeat, ^c probabile est, solam sufficere contritionem cum proposito confitendi.

Decimò, communiter DD. docent non percipere Indulgentias qui non perficit omnia in Indulgentiis opera iniuncta nisi aliud in literis exprimitur.

Vndecimò non videtur verum, esse necessarium ad lucrandas Indulgentias, propositum satisfaciendi Deo laboribus propriis, vt vult ^d Caietanum tum quia nullus fortasse nisi ^c Bartholomæus Fumus sequitur opinionem Caietani, tum quod deciperentur populi, si eis concederetur Indulgentiæ cum ea conditione, quæ nusquam exprimeretur.

Obiicitur, qui non vult satisfacere Deo pro pec-

Tom. III.

Y y

^c ita Paludan.
supr. q. 4 ar. 2.
Syluest. supr.
Num. 20. Pœ-
normit: in cap.
Omnis utrius-
que, de pœnit.
& remiss. Felis-
linus, serm. de
Indulg. Num.
12.

^c probabilius
tamen putat
Bellarminus,
requiri Confes-
sionem in re
quando expri-
mitur dari In-
dulgentias Pœ-
nitent. & Cō-
fessis, vt sentit
Caiet. tract. 15.
de Indulg. cap.
10. & Nauarr.
de Iubil. Nota.
18. Num. 1.
^d supr. tract.
10.
^c in Armilla
verbo, Indul-
gent. Num.
13.

De Indulgentijs pro defunctis.

CAP. XIII.

PRIMO, certum est apud Catholicos Indulgentias prodesse defunctis. i. quia suffragia viuorum illis prodesse possunt per modum impetrationis. At nulla ratio assignari potest cur non etiam prosint per modum Satisfactionis. Quod si suffragia nostra illis ut satisfactoria prosunt. Quidni eis poterit applicare Papa Satisfactiones Christi & SS. i. quia de facto

^a Pontifices eas defunctis largiuntur. ^a Paschalis i. ante annos 700. concessit Indulgentiam pro defunctis, quae habetur in Ecclesia S. Prae-

Secundo, Pontifices ^b nequeunt Indulgentias largiri defunctis per modum Absolutionis quidquid dicat ^b Michael Medina. i. ex communi sententia fere omnium aliorum scriptorum. 2. ^c ex Leone: De communione priuati (inquit) & ita defunctis eorum causa iudicio Dei reservanda est. 3. ex Gelasio in

^d epistol. ad Faustum & altera ad Episcopos Dardaniz. 4. quia nequit Ecclesia animas defunctorum citare, eorum cognoscere causas, aut ad obediendum cogere. 5. Pontifex non habet authoritatem nisi in oues sibi pascendas commissas. At defuncti non possunt pasci à Papa, id est, instrui, dirigi, &c. 6. quia Pontifices cum extendunt Indulgentias ad defunctos addunt particulam: per modum suffragij. ^b disput. 7. cap. 34. Et disput. 8. cap. 41. contra communem opinionem, quae defendunt Canon. tract. 15. c. 5. Dominic. à Soto in 4. dist. 21.

Obiicitur primò, Quodcumque solueris, id est, quodcumque tu existens in terra, solueris, erit solutum, & in caelo. Ergo quidquid soluit Papa, soluitur reuera, vbicumque tandem illud sit. ^c q. 2. ar. 1. conclus. 3. Petrus à Soto lect. 3. de Indulg. Nau. sup. Notab. 22.

Num. 6. Cordub. q. 15. de Indulgent. testaturque Maior sup. opinionem Medinae damnatam suo tempore à Schola Parisiensi.

^c apud Grat. 24. q. 2. can. 1.

^d apud Grat. ibid. can. Legati. & Can. Nec quisquam.

Y y ij

Satisfactionem ex thesauro Ecclesie pro defunctis, ut eam modum Suffragij, à Suffragio acceptans, liberet defunctos à pœnis, quas luituri essent. simplici i. quod

Sextò, an certa lege ex condigno indulgentiæ defunctis profint: an solum ex Dei benignitate atque de congruo, non conueniunt DD. *ad Suffragium non requiratur Iurisdicção, requiratur ad*

^h Dominicus à Soto, & ¹ Nauarra arbitrantur ex condigno prodesse. Quia Satisfactiones viuentium, idèò vnus alteri ex condigno profunt, quod *Indulgentiam: solus enim qui sunt eiusdem corporis membra, charitate vnita. habet Ecclesia* At animæ in Purgatorio sunt nobis hoc modo *Clauis Thesaurum dispensare potest. 2. quod* vnitz. Quidni ergo eis poterunt applicari Satisfactiones nostræ Christi, & sanctorum? *suffragia offerens nesciat an*

^k Caietanus, ¹ Petrus à Soto, & Cordubensis, contendunt solum ex congruo prodesse. Primò, *Sufficienter offerat. At Pontifex potest sufficienter offerre. unde confidenter Indulgentias plenarias defunctis largitur.* quia non est certum viuentes pro viuentibus ex condigno satisfacere posse: vnio enim illa facit *et si id verum esset: non tamen simile foret erga defunctos: quia alio genere pœnarum, quam in hoc mundo, tenentur. Sicut ergo non tenetur iudex remittere pœnam corporalem alicui reo, propter alterius multam pœcuniariam oblatam: sic nec tenebitur Deus nostras Satisfactiones pro Satisfactionibus defunctorum acceptare. 3. quia ex*

ⁿ reuelationibus constat, animas defunctorum *4. dist. 21. q. 2. ar. 3. 1. supr. Notab. 22. Num. 20. k tract. 16. q. 5. 1 lect. 3. de Indulg. m q. 15. de Indulgent. n vide Petrum Damian. epist.* testatas se suffragijs viuorum iuuari ex miseratione diuina. Harum sententiarum prior admodum pia videtur: posterior valde rationabilis.

Septimò, vt Indulgentiæ defunctis profint requiritur. 1. in concedente, authoritas Papalis: Nec enim eas Indulgentias Episcopi elargiri valent. 2. causa iusta aliqua particularis spectans ad honorem Dei, & Ecclesiæ vtilitatem. 3. vt qui pro de-

5. ad Dominicum, cap. 4. Petrum Cluniacens. 1. lib. miraculor. 10.

Y y iij

LIBER SEXTVS.

DE POENITENTIA,

Quo refelluntur argumenta
hæreticorum contra
Indulgentias.

Refutantur argumenta Lutheri.

C A P. P R I M V M .

LUTHERVS, ^a primò, solum oppugnavit nimiam confidentiam in indulgentiis, qua aliqui putant sibi omnia salua, si nummum argentum in arcam projiciant, iuxta indulgentiarum præscriptum cum nec scimus certi, an gratiam Dei habeamus. 2. ^b decuit Indulgentias esse pias Ecclesie fraudes qua excitat fideles ad opera bona: cum tamen reuera, neque remittant pœnam coram Deo, nec thesaurus meritorum Christi sit in potestate Pontificum, aut expendendus in re adeo vili ^c 3. esse meras Pontificum imposturas. 4. nihil esse, & si quid sint, fore perniciosas, cum liberent homines ab operibus bonis. 5. nullum esse Purgatorium, nullam requiri Satisfactionem post culpam remissam: sed omnes, sola fide liberari à culpâ, & pœna. Atque tandem illam nimiam

^a *epist. ad Albertum Archiepisc. Moguntinum.*

^b *in Resolutionibus de Indulgentiis.*

^c *in initio libri de captivitate.*

Y y iiii

sue conscientiz debitas. Ad 2. eas pœnas spectare ad forum externum. infliguntur enim à Deo tanquam iudice, in externo, ac iudiciali foro.

Sexta, Indulgentiæ dicuntur remittere pœnitentias iniunctas. At illæ sunt opera bona. Ergo remittunt opera bona.

Respondeo, non remittere illa opera in quantum opera simpliciter: sed in quantum sunt obligationes, quibus ob debitum pœnz, retardamur à gloria; vnde Ecclesia, & simul Indulgentias largitur, & hortatur ad Pœnitentiæ opera.

*Soluantur obiectiones Caluini
& Heshusij.*

CAP. II. vsque ad VIII. inclusiue.

PRIMA, ^a Indulgentiæ, tum sponse sue, tum argumentis Lutheri corruunt. Ergo non sunt instituti diuini.

Negatur Maior, nunquam enim maior fuit Indulgentiarum frequentia, quam cum ^b incœperunt à Luthero oppugnari.

Secunda, immerſi aliquot ſæculis homines alta errorum nocte, non perceperunt Indulgentiarum fraudem. Contra: ab anno ſaltem 1506. ad 1500, celeberrima fuit doctrina de Indulgentijs. At ſæcula iſta ^c viris, doctrina, & ſanctitate clariffimis, floruerunt.

Tertia, quæſtuariorum abusus emanat à Papa.

Negatur. Nam ſemper fuisse à Papis damnati. Abusionibus (inquit ^d Clemens V.) quas nonnulli elemosynarum quæſtores in ſuis præponunt predicationibus, ut ſimplices decipiant, & aurum ſubtili, vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eiſdem, cum in anima-

^a CAP. II.

^b propterea enim tunc Concil. Tridentinum, de moderandis Indulgentiis decretum edidit, ſeſſ. 25.

^c Bernardo, Dominico, Frânciſco, Antonio, Petro Martyre, Anſelmo, Hugone, Richardo D. Thoma, Bonauenſi, &c. ſuntque celebrata Concil. Lateranenſ. 4. & Lugdunenſ. Viennenſ. Conſtantiennſ. Florentin. ^d in Concilio Viennenſi.

redundare. Nec enim sibi plus meruerunt, quam par erat. At Indulgentiarum defensores asserunt merita Martyrum in alios redundare. Ergo, &c.

Ad Maiorem, ratione præmij gloriæ non redundare: ratione Satisfactionis redundare: idque solum Indulgentiarum cultores asserunt.

Octaua, ita coniungere Sanctos Christo, est Christum Sanctulum, non Sanctum facere.

Negatur, cum Indulgentiarum vis principalis, & sufficiens, tota profluat à Christo: nec magis sit minuere Christum, illi coniungere Sanctos, quam

¹ Paulum, se Christi cooperatorem dixisse.

Nona, falsum est sine fructu fore sanguinem Martyrum effusum, si non reponatur in Ecclesiæ thesauro. An nullus est fructus glorificare Deum per mortem?

Respondeo, nec nos asserere fore sine fructu: sed solum fore inanes eorum superabundantes Satisfactiones.

^m Decima, testatur Paulus ⁿ 2. Corinth. 5. nobis Christum, per Euangelium offerri cum omni affluentia bonorum cælestium, omnibus suis meritis, omni sua iustitiâ, sapientiâ, gratiâ. At Papa illam plumbo, & membranæ per Indulgentias includit.

Respondeo, Paulum quidem ⁿ docere in prima reconciliatione quæ fit in Baptismo, dari nobis Christum cum affluentia tanta bonorum, ut culpa & pœna remittantur: in secunda verò cum tanta dari, nulli dixit, Nec enim in loco à Caluino allegato vlla fit mentio totius affluentiz bonorum Christi.

Vndecima, Indulgentiæ ex abusu irreperunt. Nam cum iniungerentur antiquitus grauiores pœnitentiæ, quam ferre pœnitentes valerent, efflagitabant ab Episcopis sibi fieri pœnarum relaxationem, quæ cum Indulgentiæ nomen obtinuissent, cepit credi, pœnas Pœnitentium, esse coram Deo satisfactorias, tandemque irrepsit Indulgentiarum huius temporis vsus.

¹ 1. Corint. 13.

v. 9. ὁ ὁ ἰσ-
μὸς οὐκ ἐστι.

Dei enim su-
mus cooperato-

res: siue, ut
vulgata habet,
Adiutores.

^m CAP. 6.

ⁿ v. 18. 19.

ⁿ Titum 3. v.
5. Rom. 6. v. 4.

*Mendacia Kemnitij de Indulgentiis.*2 4. par. Exa-
min. pag. 218.

CAP. IX.

R I M V M, Catholicos docere, temporalem pœnam luendam, remissa culpâ, maiorem esse, quâ quæ exolui valeat ab homine in hac vitâ.

Secundum, eosdem asserere etiâ si canonica pœnitentia in hac vita plenè exolueretur, diuinam tamen iustitiam adhuc maiores exigere pœnas, exoluendas in Purgatorio.

Tertium, pecuniis Indulgentias emi. Quartum nos velle, constare Ecclesiæ thesaurum meritis Sanctorum necessariis ad præmium æternum, id est meritis, vt præmio respondent.

Quartum, in se quidem suscepisse Christum, iuxta nos, omnem culpam nostram, sed non totam pœnam. Nec enim aliquis Catholicorum aliquando asseruit ista.

Refelluntur obiectiones Kemnitij.

CAP. X.

R I M A, Scripturæ non dicunt nostris operibus nos Deo satisfacere posse, aliquas esse Purgatorii pœnas, soli Petro datas clauēs, Sacerdotem debere imponere pœnitentias, ac Bullas Indulgentiarum fieri debere. sed hæc passim refutata sunt, in his controuersiis.

Secunda, in humanis, qui dimitteret offensam, & retineret vindictam, grauiter argueretur.

Respondeo 1. negatur Maior quia latius patet: *Quodcumque solueris, &c.* Math. 16. quam, Ioan. 20. *Quorum remisieris peccata, &c.* Ioan. 2. veram esse minorem: sed Scholasticos non restringere verba Ioannis ad solam remissionem in Absolutionis foro: alij enim ad remissionem quæ fit in Baptismo, alij ad omnem, quæ fit virtutem clauium referunt illa.

Secunda, quod est solutum, nequit esse ligatum. At quod est solutum per Absolutionem in Pœnitentiz foro, ligatum manere Pontifices Romani docent. Ergo, &c.

Ad Maiorem veram esse, de re, secundum vnam, & eandem rationem. Ad Minorem absolui solum in Pœnitentiz foro, pœnitentes à culpa, remanere ligatos à pœna.

Tertia, quod Christus promissit Petro: Math. 16. dicens: *Tibi dabo clauis, &c.* Exhibuit Ioan. 20. *Quorum remisieris, &c.* Sed hæc dicta sunt Apostolis, & omnibus, quibus datur absoluendi potestas. Ergo & illa. Igitur non solus Papa poterit Indulgentias dare.

Negatur Maior. Nam ^a soli Petro dictum est: ^a vide tom. I. *Tibi dabo clauis, &c.* lib. I. de Rom.

Quarta, Sicut missus est Christus à Patre, sic ipse Apostolos misit. Sed missus à Patre, simul debitum condonabat, & debitoré liberabat, nullâ imposita pœnâ. Ergo & similiter qui peccata remittunt, simul & pœnam solvunt. Pontif. cap. 10. & seqq.

Ad Maiorem, in quibusdam veram esse, non in omnibus. Nec enim Apostoli Sacramenta instituere poterant. [Ad Minorem, si Christus etiam dimisit pœnam, id fecisse, quod pro libito applicaret ad Satisfactiones suas Pœnitentibus. At easdem applicant Papæ Pœnitentibus per Indulgentias, quamuis non pro libito quia dispensatores sunt. Ergo in hoc imitantur Christum.]

Quinta, ligare, seu retinere peccata, est pœnitentiam agentibus, partem aliquam ligatam reserua-

Octaua, loquitur Paulus de condonatione affe-
rente consolationem firmam conscientis, vt non
absorbeantur à tristitia. At hæc remissio est simul
à culpa, & pœna. Igitur non loquitur de Indulgē-
tiis, quæ post Absolutionem à culpa conferuntur.

Respondeo 1. falsam esse Minorem. Nam lo-
quitur de reconciliatione facienda post Contritio-
nem, per Ministerium Sacerdotum, incestuosus
namque ille iam grauem Cōtritionem egerat qua
remittitur culpa: periculum tamen erat ne absorber-
etur à tristitia ob dilationem reconciliationis. [2.
negatur conclusio, etiam admissa Minore. Quia
potest simul tempore morali, dari remissio à culpa,
& Indulgentia conferri, præ remissione pœnæ.]

Nona, certum Pœnitentiæ tempus non præscrip-
sit Paulus huic Corinthio. Ergo nihil relaxauit.

Transcat antecedens: [de præscriptione expres-
sa.] Negatur consequēs. sufficit enim ex Paulo pro-
bare Corinthium illum ad agendam pœnitentiam
adductum: qua ex parte impletam, reliquam con-
donauit Paulus.

Decima, quod Paulus condonauerat, condona-
uerant etiam Ecclesiæ Corinthiorum presbyteri.
Ergo tantum possunt indulgentias cōcedere pres-
byteri, quam Papa.

Respondeo, nihil condonasse Corinthios nisi
ex autoritate Pauli vt patet ex illis: ^c Nam ego ^c 2. Corinth.
se quid donauit, quod donauit propter vos in persona Christi. 2. v. 11. καὶ ἵδ

Vndecima, ^d Scripturæ loca quibus deducunt ^d ἐν τῇ κηρύ-
Pontificij posse redimi pœnas pijs operibus, nihil ^d εὐσεβείας, ὅτι ἐν
indulgentias iuuant. Sunt enim quinque genera ^d κηρύσεως, δι
pœnarum. 1. gehennæ. 2. afflictionum ad mor- ^d ὑμᾶς ὡς ποινῶν
tificationem carnis. 4. flagellorum diuinorum. 5. ^d πᾶν χρεῖσθαι.
canonicarum pœnarum. primi generis pœnas In- ^d C A P. 13.

dulgentiæ non tollunt, neque secundi, & tertij tol-
lere debent: sunt enim exercitia virtutum: quarti,
nequeunt, vt patet. quinti, non sunt in vsu. Nulla
igitur restat pœna per Indulgentias tollenda.

Respondeo 1. pœnas sponte susceptas non de-

Tom. III.

Z z

bent & ipsi in carnalibus ministrare illis. quid autem per spiritualia intelligi velit explicat. 1. Corinth. 9.

° si spiritualia vobis seminavimus, quid magis est si carnalia metamus?

Ad Maiorem, nullum Catholicorum asserere, ibi Paulum agere de operibus supererogationis ratione meriti: sed solum inde colligi communicationem bonorum inter fideles.

Ad Minorem negatur. 1. quia sunt generalia verba, & proinde non restringenda ad prædicationem. 2. quia non egebant Corinthij prædicatoribus. P. *Iam divites facti estis* (inquit Paulus) *in omni verbo, & in omni scientia*, &c. 3. quia PP. hanc spirituales abundantiam interpretantur de 9 meritis, 1 precibus, 2 ac ieiuniis.

Ad primum testimonium, loqui Paulum de bonis spiritualibus in genere. Ad 2. non agere de ista communicatione bonorum, sed de stipendio Euāgelizantibus debito.

Decima quinta, 1 Cōmunio Sanctorum in Apostolico symbolo, nequit pro Indulgentijs produci. Nam tria significat. 1. societatem fidelium in eodem spiritu Christi, & corpore mystico. 2. communia esse fidelibus dona, cœlitus collata. 3. communia esse inter ipsos charitatis officia. Ad quod nullum Indulgentiæ reuocari queunt.

Respondeo, si verum sit tertium, necessario inde deduci vnum membrum posse pro alio Satisfacere: propter eandem enim communionem dixit Apostolus: 11 *Alter alterius onera portate.*

Z z ij

o v. 11. n. ἡμῖν
ἵμιν τὰ πνευ-
ματικὰ ἰσχυρί-
σασθε, μὴ γὰρ
ἡμῖς ὑμῶν τὰ
σὰρκινὰ διε-
σμεν.

p v. 5. ὅτι ἐν
παντὶ ἐπληρώθη-
τε ἐν αὐτοῖς ἐν
παντὶ λόγῳ, καὶ
πάντες γινώσκει,
item 2. cap. 8.

v. 7.
q Chrysostr. in
hunc locum
Theod. Theo-
phyl.

1 D. Thom.
1 Haymo.
1 C A P. 16.

v Gal. 6. v. 2.
ἀλλήλων τὰ βάρη
βαρύνετε.

qui ad impetrandam peccatorum veniam, docent, non esse, vel pecunias impedendas, vel peregrinationes suscipiendas. 3. Petrus Lombardus, qui 4. dist. 18. tunc Deum ait regere Pœnitentium peccata, quando ea minimè ad pœnam reservat.

Negatur propositio. Ad primam probationem: non ^h damnare Nyssenum peregrinationes simpliciter, sed quibusdam personis, vt mulieribus.

^h vide tom. 2.
lib. 3. de cultu
SS. cap. 8.

Ad 2. respondeo. 1. loqui de Iustificatione, nos deliberatione à pœna. 2. solùm velle non esse necessarias absolute ad salutem peregrinationes & Eleemosynas, sed non sequitur inde, inutiles esse: suo enim modo iuvant ad salutem.

Ad 3. loqui Lombardum ⁱ de pœna. Alioquin ⁱ sicut interius pœnas post culpam luendas, ingenuè agnoscit. *Qui (inquit) grante (inquit) expletionem pœnitentie discesserint: ignem* (inquit) gratia sua animam Purgatorium sentient & *gravius punientur, quam si hic illuminat, ita, impleverint Pœnitentiam.* & simul debiti

^k Quarta, olim Indulgentiæ solùm erant relaxationes, siue moderationes multarum canonicarum, quæ in publica erant pœnitentia vſitatæ: sicut ex Concilijs Ancyrano, Nicæno, & Agathensi constat. At Indulgentiæ Pontificiæ sunt, per omnia genera causarum, ab illis diuersæ.

Negatur Minor. Nam Indulgentiarum causa, velut efficiens, sunt Episcopi, & præcipuè Romanus, formalis, ipsa liberatio, siue iudicialis absolutio. Materialis, vel pœnitens, vel pœna relaxanda, siue iniuncta sit ab Ecclesia, siue non. nec enim iniungitur: nisi quia debetur peccato: debetur autem peccato ex natura peccati. causa finalis, est gloria Dei, & utilitas Ecclesie. At huiusmodi causas inueniri in veterum Indulgentijs, neque hæretici negabunt: nisi fortasse de principali causa efficiente, Pontifice Romano: sed

cuius primatum ⁱ tom. 1. sufficienter probauimus. Easdem causas in Indulgentijs obseruari nostris asserimus, nec contrarium probare adhuc valuerunt hostes Ecclesie.

^k C A P. 18.
ⁱ Controverſia. 3.

Negatur conseq. propterea enim Concilium voluit eos producere literas, vt deprehenderentur, & extirparentur abusus.

Septima, de venditione Indulgentiarum ediderunt Extrauagantes Paulus. 2. & Sixtus. 4. mendacium. Nihil enim tale in eorū inuenitur Extrauag.

Octaua, B. Franciscum impetrasse à Deo ¹ Indulgentiam plenariam, concedendam tamen per Pontificem Romanum, est mera fabula.

Respondeo, fabulam equidem esse, quod Kemnitius addidit, videlicet Franciscum dixisse, sigilla Bullæ Indulgentiarum illarum stigmata esse Francisci. At historiam illius impetrationis Indulgentiarum testantur liber 2. Chronicorum Ordinis S. Francisci, ² Bernardinus, atque ³ Antoninus.

¹ *aduentibus Ecclesiam Sancta Maria de Angelis, Kalendaris Augusti.*
² *to. I. serm. 2.*
³ *3. par. Sum. histor. tit. 24. cap. 14. § 3.*

INDEX
LIBRORVM ET
CAPITVM.

Liber primus.

Qui est

De Extrema Vnctione.

- Cap. I. **P**ROBATUR Extrema Vnctio, Sa-
& II. cramentum, ex scriptura.
III. Soluuntur obiectiones contra te-
stimonium Iacobi.
IV. Probatur Extrema vnctio, ex traditione ve-
terum.
V. Probatur ratione.
VI. Soluuntur obiectiones.
VII. De materia, & forma huius Sacramenti.
VIII. De effectu.
IX. De Ministro, & suscipiente.
X. De Ceremonijs.

LIBER SECVNDVS.

Qui est

De Ordine.

- Cap. I. **O**RINATIONEM esse Sacramentum
& II. ex scriptura probatur.

INDEX LIB. ET CAP. 364

- XVI. *Matrimonium fidelium, insolubile esse, quoad vinculum.*
- XVII. *Soluuntur obiectiones.*
- XVIII. *De impedimento Matrimonij.*
- XIX. *An requiratur consensus parentum ad Matrimonium.*
- XX. *Soluuntur obiectiones Kemnity.*
- XXI. *De voto, & ligamine.*
- XXII. *De Impedimento criminis.*
- XXIII. *De cultus disparitate.*
- XXIV. *Gradus cognationis.*
- XXV. *Sententia de impedimento cognationis.*
- XXVI. *Prima propositio. Ratio supputandi gradus cognationis, qua utuntur sacri canones, optima est.*
- XXVII. *Secunda propositio. Non omnia Levitici precepta, de gradibus cognationis, sunt de iure natura.*
- XXVIII. *Tertia propositio. Primus gradus consanguinitatis in recta, & transversa: & primus affinitatis in recta, sunt de iure natura, ac indissolubiles ab homine.*
- XXIX. *Quarta. Rectè ab Ecclesia prohibentur connubia, usque ad 4. vel 7. gradum.*
- XXX. *Quinta. Cognatio spiritalis, & legalis: publica honestas, siue iustitia: & affinitas ex fornicatione, meritò ab Ecclesia, inter impedimenta Matrimonij referuntur.*
- XXXI. *De vetito Ecclesie, & tempore feriato.*
- XXXII. *De iudice causarum Matrimonialium.*
- XXXIII. *De Ceremonijs Sacramenti Matrimonij.*

Secundò, Iacobi 5. ^c *Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesie, Ecce proprii ministri: Et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Ecce promissio gratiæ, cum diuina institutione. Nec enim tam constanter, id assereret Iacobus, nisi Dominus instituisset, & mandasset. Hic ritus, est in Testamento nouo, vt patet, atque perpetuus. Nam Apostolus absolutè, pro quocumque tempore, dixit: *Infirmatur quis.* Promissio est quasi vestita Symbolo, ita vt intelligatur gratia dari cum Symbolum exhibetur. Ad eum enim planè modum dicitur: *Ungentes eum in nomina Domini, & alleuiabis eum Dominus, & si in peccatis, &c.* atque Marci ultimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit..* Promissio non est cuiuslibet gratiæ, sed remissionis peccatorum: nec tantum generalis est sed in particulari dicitur: *ungentes eum.* At præter has conditiones nulla restare potest, ad legitimam Sacramenti nouæ legislationem. Ergo Extrema Vnctio tale Sacramentum est.*

^c v. 14. ἀδική-
ται· ὁ ὡμῶν, προ-
σχελισάτω πρὸς
προσβυτέρους
τῆς ἐκκλησίας,
καὶ προσευξά-
σθωσαν ἐπ' αὐ-
τὸν, ἀλείψαντες
αὐτὸν ἑλαίῳ ὡς
τὸ ὀνόματι τοῦ
κυρίου. v. 15.
καὶ ἡ ἄλχη τῆς
πίστεως σώσει τὸν
καθήμενον, καὶ
ἐρχοῦν αὐτὸν ὁ
κύριος. καὶ ἡ
μαρτυρία ἡ πε-
πινημένη, ἀφ' ἧς
συνι αὐτῷ.

*Soluuntur obiectiones contra testimonium
Iacobi.*

C A P. III.

PRIMA, epistolam Iacobi canonicam non esse. Responsio, tom. 1. lib. 1. de verbo Dei cap. 18.

Secunda, nullam habuisse Iacobū auctoritatem Sacramenta instituēdi. Respondeo, nec etiam instituisse: sed solum promulgasse.

Tertia, loqui Iacobum de vñctione ad curandos corporales morbos, vel olei virtute, vel dono miraculorum vel vtroque simul. quia Iacobus ex Marci 6. accepit, qui vñctionis tantum meminit ad

a. *ἡσίστην* per Metaphoram, *Scripturis* familiarem,
^d significare etiam, *pellere mororem, negligentiam, soporem animi*, verbum autem, *ἰάω* hīc non habetur,
 sed infra, cum ait Iacobus : *Orate pro invicem ut saluemini*. quo loco dubitari non potest quin ad salutem referatur animi. Neque id novum ^e in scriptura.

Ad 3. negatur. Ad rationem, non esse necesse poni in scriptura expressum verbum, denotans perpetuitatem. (Nam nec de Baptismo habetur: illud enim: *Ecce ego vobiscum sum*: necessario non refertur ad Baptismum) sed sufficit, id colligi ex scriptura, & Ecclesiæ usu.

Quarta, quidquid sit, alius fuit ritus inungendi, de quo Iacobus agit, a ritu vñctionis huiusce tēporis. 1. quia iubet inungi quoslibet infirmos, nos vero non nisi semimortuis vñctionem damus. 2. iubet vocari Seniores Ecclesiæ, nos nisi vñum presbyterum vocamus. 3. loquitur de simplici oleo, nos oleo vñimur benedicto. 4. non præcepit in qua parte debeat inungi ægrotus, nos certa membra designamus. 5. voluit dari ad salutem corporis, nos ad salutem animæ 6. quia effectum vñctionis tribuit Iacobus orationi, nos vñctioni, nec effectum volumus pendere à merito ministri. 7. quia Sigibertus scribit, vñctionem nostram, fuisse ab Innocentio 1. institutam.

Negatur Propositio. Ad primam probationem
 Respondeo 1. ἵνα καὶ ἡμῶντα, proprie significare,
excitabis, grauiter deficientem nam καὶ ἡμῶντα ita deficere
 est, vt καὶ ἡμῶντα, dicantur mortui. 2. non est verissi-
 mile voluisse Iacobum Christianos, ad remedia
 recurrere supernaturalia, nisi graui cum necessita-
 te. 3. si ad quoslibet ægrotos vult Iacobus vnctio-
 nem spectare, quare aduersarij nec vnum inun-
 gunt?

Ad secundam, nomen Senioris, siue Presbyteri fere accipi vbiq; in Testamento nouo, pro Ecclesiastico ministro, Iacobus autem, non tam fuit

4 Rom. 13. *Surge*
inquit *domine* *de*
throno tuo *et* *sedes*
super thronum tuum
quia nos in de-
sumis excitavi.
 Ephes. 5. v. 14.
Surge qui dormis,
et exurge a mortuis,
et illuminabis te
Christus in-
ipsum excitavit,
ut ad se nos
in seipsum, *ut*
ostendamus ei
gratias.

ἡ. 16. ἡ. 16. ἡ. 16.
 ἡ. 16. ἡ. 16. ἡ. 16.
 ἡ. 16. ἡ. 16. ἡ. 16.
 ἡ. 16. ἡ. 16. ἡ. 16.

¹ Pfol. 146.v.

3. *FD* E.

Petri 2.v.24.

οὕτως τῶν μέλωνται

2001 163472

Cuisse Linore

sanati estis.

macienſe renouat decretum Innocentij. 1. ^f Mel-
denſe iubet feriâ 5. in cœna Domini parochos ac-
cipere ab Epifcopo ampullam olei ſancti, pro in-
firmis inungendis, iuxta traditionem Apoſtolicam.
Aquiſgranenſe ⁵ mouet, ne hoc Sacramentum
negligatur, in quo ſaluatio continetur infirmo-
rum. Idem Moguntinum ſub ¹ Rabano. [Tri-
dent. ſeſſ. 14. can. 1. *Si quis dixerit Extremam vnctio-
nem non eſſe verè propriū Sacramentum, à Chriſto Domino
noſtro inſtitutum, & à beato Iacobo Apoſtolo promulga-
tum, ſed ritum tantum acceptum à PP. aut ſigmentum hu-
manum, Anathema ſit.*]

Tertiò, ^k Origen. & ¹ Chryſoſt. aſſerunt debe-
re omni tempore preſbyteros facere, quod ſcribit
Iacobus. Auguſtinus in ſpeculo ſententias inferēs
ſcripturæ, quæ nobis omni deſeruiunt tempore,
etiā aſcripſit hanc Iacobi: *Infirmatur quis in vobis,*
ſem. 215. de tempore monet ægrotantes, ^m vt præ-
ceptum Iacobi ſeruent.

Quartò, ⁿ Alcuinus ^o Amalarius, ^p Petrus
Damianus, ^q Bernardus, Petrus Lombardus cum
Scholaſticis. 4. diſt. 23. vnctionem inter vera Sacra-
menta numerant.

Quintò, Eccleſia Græca, ſuos non accepit ritus
à Romana & tamen 1. vnctionem inter Sacramen-
ta ſine vlla cōtradictione recepit in Concil. Florët.
decreto vnionis. 2. ^r Hieremias Patriarcha dictus
Conſtantinopolitanus, ^s Simeon Theſſalonien-
ſis, ^t Nicolaus Cabafilas, & *Λόγιον*, ſiue liber ritua-
lis Græcorum, vt verum Sacramentum admittunt.

^f apud Ba-
chardum lib. 4.

can. 75.

⁵ can. 8.

¹ can. 26. Flor.
decreto vnionis;
inter Sacramen-
ta numerat.

^k homil. 2. in-
Lemitic.

¹ lib. 3. de Sa-
cerdotio.

^m Idem Beda
in 6. Marci, &
5. Iacobi, Theo-
phyl. in 7.

Mar. Oecum. in
5. Iacobi.

ⁿ lib. de offi-
ciis diuinis. cap.
de infirmis.

^o 1. de offic.
Eccleſ. 12.

^p ſerm. 1. dedi-
catione templi.

^q in vita Ma-
lach.

^r in reſponſione
ad Confessionē
Lutheranor.

^s lib. de Septē
Sacram.

^t expoſitione
Sacra Liturgia
cap. 26.

tur, nimirum, si expediat saluti animæ.

Secunda, si, quia Apostoli vngebant oleo ægrotos, licet colligere Sacramentum vñctionis. Igitur & ex luto, ac sputo, vel aqua Siloë, in Euangelio. 1. ^a Nec enim di-
 non ^a admittitur antecedens. 2. eo admissio, nega- ^{cimus exprimi}
 tur consequens, quia luti, sputi, & similium cære- ^{Marci 6. Sa-}
 moniæ nullam habent spiritualis gratiæ promissio- ^{cramentū Vñ-}
 nem, nullum designatum ministrum, nec constat ^{ctionis.}
 frequentandas esse. Quæ omnia tamen inveniuntur in illa Apostolorum vñctione. Quod enim omisit Marcus, expressit Iacobus.

Tertia, qui primi per modum Sacramenti sunt vñ cæremonia vñctionis, fuerunt Valentiniani hæretici.

Respondeo ^b 1. Valentinianos non vñxisse infirmos, sed reuera mortuos. 2. vngebant aqua, & oleo simul mixtis, vt esset loco Baptismi huiusmodi vñctio. 3. negatur simpliciter propositio. Nam ante Valentinianos vsa est Ecclesia vñctione Sacramenti Iacobi 5. Nec à gentibus potuit hic mos emanare, tum quod potius imitata fuisset Ecclesia Iudæos Gëtilibus antiquiores: tum quod Christus, vñctionis author, absolute possit quidlibet, sine vlla imitatione, instituere.

Quarta, initio Apostoli vngebant, simplici oleo, ægrotos: deinde cœpit benedictio olei introduci, ad curandos morbos: cumque miraculorum donum siluisset, ne videretur inanis huiusmodi cæremonia, Felix 4. statuit vnguendos esse infirmos: id est, transit hæc cæremonia in Sacramentum.

Negatur totum. 1. quia ^c Clemens, ^d Basilius, ^e & Beda, tribuunt Apostolis benedictionem olei. 2. quia Felix 4. non instituisse morem vnguendi infirmos constat ex vita, & ^f epistola eius. 5. quia vsus olei ad miracula, in Sacramenti rationem non transijt: sed potius, ^g quia, ex Sacramento olei sæpissimè contingebant miracula, propterea SS. PP. vsu sunt oleo ad miracula postea paranda.

^b Epiph. hæ-
 resi 36.

^c 8. constit. 35.
^d lib. de Spir-
 itus sancto cap.

27.
^e in 5. Iacobi.
^f 1. quæ est de
 vñctione Alsa-
 rium.

^g sicut, quod
 curarentur ali-
 quando per Ba-

De effectū huius Sacramenti.

CAP. VIII.

DUPLEX est. 1. ^b *Sanitas corporis.* 2. *Abstersio reliquiarum peccatorum.* Quæ sint autem non constat.

Quidam volunt esse venialia peccata. Contra. 1. [!]possunt sine Sacramento deleri. 2. ad ea delenda non requiritur noua infusio gratiæ, quæ tamen est omnium Sacramentorum effectus. 3. nulla esset ratio, quare Iacobus dixisset, *si in peccatis fueris*; omnes enim habent venialia. 4. vnde restringitur ad venialia, quod Iacobus generatim vocauit peccatum, quodque in forma diximus: *quidquid deliquisti?*

Alij pronitatem, siue habitum ex peccato relictum intelligunt. Contra. 1. huiusmodi habitus non est proprie peccatum. 2. non deletur per hoc Sacramentum. Sæpè enim qui conualescunt, æquè proni sunt ad peccandum.

Reliquiæ ergo istæ sunt. 1. ^c peccata omnia, siue mortalia siue venialia oblita, vel ignorata, quibus tamen re vera tenetur ægrotus: hæc enim soluantur, nisi obex ponatur ex parte suscipientis, tum quia Iacobus absolute dicit: *si in peccatis fueris*, &c. tum quia Concil. Florent. docet huius Sacramenti effectum animæ sanationem esse. tum quia Trident. Concil. sess. 14. cap. 2. *Si quæ delicta sint* (inquit) adhuc expianda abstergis, & forma Sacramē-

tio: in quantum autem expedit, ipsius etiam corporis. }

^c Concil. Trident. sess. 14. can. 2. de Extr. Vnctio. Si quis dixerit Sacram infirmorum Vnctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed iam cessasse, quasi olim fuerit tantum gratia curationum, Anathema sit. Hac Concil. quod si non adsint peccata, augebitur gratia. }

^a [tom. 1. lib. 2. de verbo Dei cap. 14. aliter distribuit effectus huius Sacramenti, tres enim assignat ex sententia cōmuni 1. remittere peccata, quem effectum habet Vnctio

Extrema communem cum aliis Sacram. 2. hominem mortis oppreßum exhilarare. 3. interdum corporaliter sanare.]

^b si expediat. [Concil. Florent. in decreto Vnionis: effectus (inquit) est mentis sana-

De Ceremoniis.

CAP. X.

P R I M A, recitatio litaniarum, & aliarū precum, ante vñctionem.

Secunda. Vñctio septem corporis partium: oculorum aurium, narium, oris, manuum, propter quinque sensus: Renum propter concupiscentiam, & pedum, ob vim progressiuā, & executiuam. Ita Conc. Florentinum.

Quidam arbitrantur, nullam harum vñctionum essentialē esse, sed sufficere quouis loco iniungi ægrotum. Hæc opinio singularis est, & ideo minus tuta.

Quidam existimant omnes essentialē esse. Cōmunior opinio vult ad essentialē solum pertinere quinque vñctionem sensuum, ibi enim omnium origo peccatorum, siquidem vis appetitiua pendet à cognoscitiuā: progressiua vero siue executiua ab utrāque. Concil. autem non mandat omnes illas iniungi partes, sed solum enumerat solitas iniungi.

Aaa iij

moneo te ut resuscites gratiam, &c. Ecce gratiæ promissio. Actor. 13. *Segregate mihi Saulum & Barnabam*, &c. ait Spiritus sanctus. & cap. 10. *In quo vos* (inquit Paulus) *Spiritus sanctus posuit Episcopos*, &c. Ecce mandatum, & institutio. hæc autem tria sufficiunt ad nouæ legis cōstituendum Sacramentum ut aduersarij fatentur. Ergo, &c.

Respondet ° Kemnitius, primò, *manuum impositionem*, fuisse cæremoniam tātum deprecatoriam, qua solerent Apostoli alios commendare Deo. ° *supr.*

Contra. 1. scriptura in Ordinatione. 1. Timoth. 4. & 5. ac 2. cap. 1. non meminit deprecationis. 2. distinguitur: Actor. 6. oratio ab impositione manuum: P καὶ προσεξέμψον, ἐπιθήκας αὐτοῖς τὰς χεῖρας: Et cum orassent, imposuerunt eis manus. 3. illa Pauli verba: 9 Nemini cito manum imposueris, neque communicaueris peccatis alienis: nequeunt exponi de oratione. Nec enim communicat alterius peccato, qui pro peccatore orat: sed benè, qui indignum ordinat. 4. quamuis hic ritus esset deprecatorius, nō propterea tamen careret veritatione Sacramenti. Nam & passim verba Sacramentorum, à veteribus dicuntur mysticæ preces.

Respondet secundò, hanc promissionem, non esse iustificantis gratiæ.

Contra. vel Kemnitius contendit omne Sacramentum esse institutum ad remissionem peccati, vel satis esse conferre gratiam gratum facientem. Si prius, inueniet Eucharistiam Sacramentum non esse. Si posterius, id iu Ordinatione reperiet. 1. quia Dominus conferens potestatem remittendi peccata, quæ est Sacerdotij pars, dixit *Accipite Spiritum sanctum*: non solet autè Spiritus sanctus absolute vocari donum gratiæ gratis datæ, quod cum peccato consistere potest. 2. Paulus explicans gratiam in Ordinatione collatam: 1 Non enim (inquit) *dedit nobis* (Episcopis) *Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.*

Respondet tertio, nullum haberi mandatum or-

P & cap. 13. v.

3. Ieiunantes, & orantes, imponentesque illis manus dimiserunt eos.

9 1. Timoth. 5.

v. 22. χεῖρας ταχὺς μὴ διδῆναι, μὴ δὲ κοινῶναι ἀμαρτανίας ἀλλοτριᾶς.

1 2. Timoth. 1.

v. 7. οὐδ' ἰδωκας ἡμῶν ὁ θεὸς πνεῦμα δουλείας,

Concilium Chalced. can. 2. ^f idem, Braca-
tes pecunias pro Ordinatione, quia censentur gra-
tiam Dei vendere. Florentinum, in decreto vni-
onense. 2. can. 3.

nis: [Sextum Sacramentum est Ordinis (inquit) cuius
materia, est illud, per cuius traditionem confertur Ordo. si-
cut presbyteratus, tradatur per calicis cum vino, & patena
cum pane porrectionem, ^b &c. Forma Sacerdotij talis
est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro
viviis & mortuis, in nomine Patris, & filij, & Spiritus san-
cti. Ordinarius minister huius Sacramenti, est Episcopus,
effectus, augmentum gratia, ut quis sit idoneus minister.

Trident. sess. 13. can. 3. si quis dixerit Ordinem siue
Sacram. Ordinationem, ⁱ &c.]

Dionysius 5. Ecclesi. hierarchia, de ritu Ordina-
nandorum agit: satisque ostendit eo ritu confetti
gratiam: & proinde Sacramentum esse.

Martyrius, ^k apud Sozomenum: Tu (alloquitur
Nectarium) ò beate, recens baptizatus, & purificatus, &
mox insuper Sacerdotio auctus es: utraque autem hæc pec-
catorum expiatoria esse Deus constituit.

ⁱ Chrysostom. Sacerdotium in terra peragitur, sed in
rerum cælestium classem, ordinemque referendum est, ^m
&c. ⁿ Tharadius idem asserit quod Concil. Chal-
cedonense supra. ^o Theodoret, & ^p Theophyl.
apertè dicunt conferri in Ordinatione gratiam
Spiritus sancti.

Author sermonum de operibus Cardinalibus,
apud Cyprianum: Docemur (inquit) quæ sit Baptismi,
& aliorum Sacramentorum stabilitas, & infra. Nam
Baptismum repeti Ecclesiastica prohibent regulæ: & semel
sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans presu-
mis accedere, nemo Sacros Ordines semel datos, iterum
renouat.

^m Atque id per quam merito: quippe non mortalis quispiam,
non Angelus, non Archangelus, non alia quævis creata potentia, sed ipse
Paracletus Ordinem huiusmodi disposuit. ⁿ epistol. ad Adrianum Pa-
pam, quæ habetur 1. tom. Bibliotheca PP. ^o in illud 1. Tim. 5. Manus
citò nemini, &c. ^p Et Oecum. in illud 2. Tim. 1. Admoneo te, ut ex-
cites, &c.

^b Diaconatus
verò per libri
Evangeliorum
dationem. Sub-
diaconatus per
calicu vacui,
cum patenâ va-
cuâ superpositâ
traditionem.

ⁱ non esse verò,
ac propriè Sa-
cramentum, à
Christo Domi-
no institutum,
vel esse figmen-
tum quoddam
humanum, ex-
cogitatum à
viris rerum Ec-
clesiasticarum
imperitis, aut
esse tantum ri-
tum eligendi
ministros Verbi
Dei, & non
Sacramentum,
Anathema sit.

^k 7. histor. 10.

ⁱ lib. 3. de Sa-

antiqui PP. & ^c Scholastici non contemnendi: 2. *Et in 4. dist. quorum sententia probatur.* 24. q. 2. ar. 3.

Primò, quia scripturæ testimonia, quibus probamus Ordinem esse Sacramentum loquuntur de ^d Ordinatione Episcopali. *Altisiodor. 4. par. Summ. Maior, Scotus, Paludan. in 4. dist. 24. Et omnes penè Canonista. in cap. Cleros. dist. 21. Et cap. Perle-*

Secundò, similiter testimonia ^e PP. supra de Ordinatione Episcopali agunt: veteres enim, nomine Sacerdotis absolutè, Episcopum intelligebant. vnde Ambrosius librum inscripsit de dignitate Sacerdotali, & Chrysostomus, libros de Sacerdotio: cum vterque de solis agat Episcopis. *Et dist. 25. Petrus à Soto in institutione Sacerdos. lect. 4. de Sacramento Ordinis.*

Tertiò, Episcopalis Ordinatio est cæremonia imprimens characterem spirituales, & conferens gratiam. Ergo est Sacramentum proprie dictum. *Imprimere Characterem, probatur. 1. quia Episcopalis Ordinatio non potest repeti. 2. potest Episcopus duo Sacramenta conferre, quod nullus alius potest. Ergo habet ex sua ordinatio spirituales potestatem, & proinde characterem nouum. dicent sufficere extendi characterem presbyteralem.* *d Nam 1. Tim. 4. & epist. 2. cap. 1. agitur de Ordinatione ne episcopalis Tim. Act. 13. Ordinatione episcopalis Pauli, & Barnaba. Leonis, Gregorij Dionysij Martyrij, Chrysost. Ambrosij Hierony. Theodoret.*

Contra 1. eadem efficacia requiritur ad extensionem characteris, quam ad imprimendum nouum, ergo cæremonia quæ hunc habebit effectum, Sacramentum erit. 2. Vbi est spiritualis potestas, colligimus realem inesse characterem. Ergo vbi noua talis potestas, & nouus erit character. 3. magis inter se distant potestas conferendi ordines ac conferendi Confirmationem, & consecrandi Eucharistiam, quam potestas legendi in Sacrificio Epistolam, & Euangelium. Sed propter potestatem legendi Euangelium, & Epistolam, constituuntur ab aduersariis, duo characteres, vnus Diaconatus, alter Subdiaconatus. Igitur & Presbyteratus, & Episcopatus duo characteres erunt. *t Confirmatio, Et Ordines sacros.*

Conferre gratiam, probatur 1. quia Episcopi interest ministrare Sacramenta, quæ sine gratia dignè nequeunt ministrari 2. confertur noua gratia in Subdiaconatu, & Diaconatu. Ergo multo magis in Episcopatu. longè enim excellentior est. In

veram esse, quando vnus ordo non est essentialis alteri, vt in exemplo allato. At presbyteratus, est essentialis Episcopatu. Ad 2. Episcopatum sine Presbyteratu non esse Presbyteratu maiorem, imò nullum Ordinem esse.

Quartò, vel caracter Episcopalis est maior, vel minor caractere Presbyterali. Si prius: ergo 1. aliquid maius potestate consecrandi. 2. erit ordo altior Sacerdotali. si posterius: ergo Episcopus, vt Episcopus, minor Presbytero.

Respondeo, caracterem Episcopalem adæquate, & integranter, ex duobus constare, nimirum Presbyterali, & eo quem accipit Episcopus, in sua Ordinatione vltima, & ita reuera Episcopum esse Presbytero maiorem, potestate Ordinis. si tamen comparetur seorsim Presbyteralis caracter, cum illo alio, erit Presbyteralis, maior intensiue (quia summa potestas, est consecrare posse) minor extensiue (quia ad plura se se alter ille caracter extendit.)

Diaconatum esse verum Sacramentum.

CAP. VI.

PRIMO, ex ^a communi Theologorum sententia, vno excepto Durando.

Secundò, quia 1. Timoth. 3. & Philipp. 1. semper iungit Paulus Diaconos cum Episcopis, sub quibus

Sacerdotes comprehendit. [vt facile colligitur ex Tit. ^b 1.]

Tertiò, quia Act. 6. ordinantur Diaconi simili cæremoniâ, qua Episcopi, & Presbyteri: scilicet, impositione manuum.

Quartò, possunt in absentia Episcoporum, ^c omnia fere munera Episcopi & Presbyteri exercere.

^a in 4. dist. 24. q. 2. cum Caiet. tom. 2. opuscul. tract. 11.

^b v. 5. 6. 7. ^c vt baptizare, Eucharistiâ dare, reconciliare Penitentes publicos, pradicare, &c.

institutionis ministrorum, quæ legitur circa Diaconos 3. ^h Philippus vnus ex Diaconis primis, non dabat præcipuè operam mensis, sed prædicationi 4. quia ab antiquissimis temporibus, Diaconi sunt ministri altaris, & Sacramentorum, teste Iustino in fine Apologiz 2.

Astor. 8.

Obiicitur secundò, Diaconus nullam habet potestatem operandi aliquid supernaturale, alioquin irritum, si fiat à non Diacono. Ergo proprium characterem non habet. Nam character datur ad operandum simpliciter: non autem ad bene operandum.

Ad Antecedens, non esse de Sacramenti essentia aliquid supernaturale facere, verum sufficere, cæremoniā esse conferentem gratiam.

Ad consequens, negatur cum sua probatione, vniuersaliter sumptā. Nam character Confirmationis datur, ad fidem proficendam, & tamen aliqui Catechumeni, aliquando optime fidem proficuntur, cum multi Confirmati, profiteri non audent.

Tertiò, Diaconatus materia, est libri Euangeliorum porrectio. Sed cum primū fuere ordinati Diaconi nondum erat Euangelium scriptum.

Responsio infra cap. 9. in fine.

^a *Subdiaconatum esse quoque Sacramētum.*

^a *hac de re non est tanta certitudo, ac de Diaconatu*

CAP. VII.

PRIMO, quia characterem imprimere videtur, cum iterari nequeat. ^b *Durando, & Gaetano ex-ceptis.*

Secundò, quia annexum habet solemne continentiz votum. ^c *cap. A*

Tertiò, quia hæc est communis Theologorum opinio. *Multi de qualitate, & ordine proficiente-*

Obiicitur primò, Subdiaconatus non erat olim Sacer Ordo, teste ^c Innocentio, 3. ac ^d Urbano, 2. *rum.*

Respondeo, aliud esse vocari Ordinem sacrum, ^d *can. Nullus, dist. 60.* aliud Sacramentum. i. quia multi afferunt Subdia-

Tom. III.

Bbb

Respondco, licet singuli Ordines singula Sacramenta sunt, tamen vnum Sacramentum censeri, quia vel vnum sunt genere, vel saltem ad vnum finem referuntur.

Manus impositionem ad essentiam Sacramenti Ordinis pertinere.

CAP. IX.

Q^UONSENTIUNT omnes huius materiam Sacramenti aliquod sensibile signum esse, formam autē verba, quæ dicuntur cum illud signum exhibetur. Quæ autem sit illa materia non satis constat apud omnes.

Dominicus ^a à Soto arbitratur manus impositionem accidentariam esse, essentialē verò, porrectionem instrumentorum. Primò quia hanc solam materiam Concil. Florentinum assignauit. Secundò, quia ^b Innocent. 3. & ^c Greg. 9. docent nō debere iterari Ordinationem factam, sine manus impositione, sed quod omissum, esse supplementum, imò Gregorius ait, manus impositionem, fuisse ab Apostolis introductam. Tertiò quia Sacerdotes fiunt, cum eis dicitur: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium.* At tunc solum porrigitur calix cum vino, & patena cū pane. ^d Petrus verò à Soto, vtramque esse essentialē materiam Ordinationis arbitratur.

Primò, quia, vbique in scripturis, pro symbolo Ordinationis, ponitur impositio manuum. At non est verisimile Scripturam, quæ vix integras Sacramentorum essentialē partes exponit, meminisse quidem materię huius Sacramenti, sed tantum accidentarię.

Secundò, ^e multi grauissimi PP. affirmant ma-

Bbb ij

^a dist. 24. q. 1. ar. 4.

^b cap. Pastoralis. de Sacramentis non iterandis.

^c cap. Presb. eodem titul.

^d lect. 5. de Sacramento Ordinis, Martinus Ledesmus in 4. q. 36. ar. 4. ad 1. Hostius ca. 50. Confessionis Polonica.

^e Clem. 8. cōstit. 2. Et seqq. Damas. epist. 4. Innocent. 1. epist. 22. Leo 1. epist. 87. Alexand.

Ad 3. fieri tunc Sacerdotes ratione tantum potestatis prioris.

Ad 3. argumētum capitis sexti responderetur, Diaconos tunc non fuisse ad Euangelium legendum ^l institutos, sed ad aliquod aliud ^m ministerium.

De Effectu, & Ministro huius Sacramenti.

CAP. X. & XI.

EFFECTVS ^a est duplex. 1. Potestas spiritualis perpetua, in cuius significatione imprimatur character. Nemo ^b Cyprianus) sacros Ordines iterum renouat. 2. est gratia gratum faciens, quā valeant ordinati suo ritē officio fungi.

^c Minister, est Episcopus ^d solus. Primò, quia nusquam Ecclesia alios agnouit Presbyteros, vel Diaconos quam ab Episcopo ordinatos.

Secundò, ex Concilio Ancyrano can. 13. ^e Epiph.

^f Damaso, Hierony. epist. 85. Chrysof. & Theodoro, ac alios: in 3. & 4. prioris ad Timoth.

^a CAP. 10. ^b sermon. de ablutione pedum, vide etiam August. supr. cap. 3. ad Marginem. & sermon. de gestis cum Emerentiano, ac Gratianum. 1. q. 7. Et Concil. Trident. sess. 23. can. 4.

^c CAP. 11.

^d [quamuis ex Commissionē Pontificis possint presbyteri Cardinales, & Abbates conferre Minores Ordines.]

^e heres. 75.

^f epist. 4.

^l quia non erat opus.

^m ad quod non requireretur libri correctio.

Credibile est autem, Dominum instituisse istas omnes Ordinum materias: non quidem in particulari, sed generatim, monendo Aposto-

los, ut Ordines conferrent, per ceremoniam instrumentorum, quibus significaretur eorum potestas.

LIBER TERTIVS.
DE MATRIMONII
SACRAMENTO.

De hoc sacramento aduersus hereticos scripserunt ^a *Vvaldensis*, ^b *Roffensis*, ^c *Alphonsus à Castro*, ^d *Ruardus Tapper*, ^e *Petrus*, & ^f *Dominicus à Soto*, *Hofius in explicatione Symboli cap. 55. 56. Lindanus 4. Panopl. 94. Ekins*, ^h *Tilmannus*, *Gropperus in Enchiridio Christianæ institutionis*, ⁱ *Frācisus à Victoria*, ^k *Iauellus*. [*& Gregorius de Valent. in 3. D. Thom. disput. de Matrimonio.*]

1. *De statu questionis.*
2. *Qui errores circa Matrimonium.*

CAP. PRIMVM.

VO AD primum status Questionis est. Vtrum coniugium fidelium præter civile contractum viri, & sœmine ad propagandam, & educandam prolem institutum, sit etiam symbolum Religionis externæ, cui sit societas Iesu

B b b iij

^a tom. 2. cap. 130. & seqq.
^b in defensione libri Henrici 8. Anglia Regni.
^c lib. 11. contra hereses. verbo, Nuptia.
^d explicat. ar. 18. 19. & 20.
^e lectionibus de Matrimon. in instit. Sacerdos. f 4. dist. 26.
^g in 4. tom. serm. a 69. usque ad finem.
^h libro de 7. Sacram. cap. 6.
ⁱ relect. de Matrimo.
^k lib de Philosoph. Christiana par. 5.
[*Hac de materia tractant Scholastici 4. d. 26. DD. iuris Pontificij 4. Decret. & in Decret. causa 27. ac seqq. Nauarr. in Sum. cap. 22. nupérque Thomas Sanchez Cordubensis societatis Iesu disp. de Matr.]*

torium simile sibi.

Secundò, Math. 19. ^c *Quod Deus coniunxit (inquit Christus) homo non sepatet.*

Tertiò, si nuptiæ non sunt à Deo, quare nuptiis interesse voluit filius Dei, easque insigniuit miraculo Ioan. 2?

Quartò ^d *Qui Matrimonio iungit virginem suam benefacit. Et si nupserit virgo, non peccavit.*

[Quintò, ^t *Propter fornicationem, unusquisque propriam uxorem habeat, & unaqueque suum virum. Vxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro. &c.* Item Ephesior. 5. v. 21.]

Sextò, 8 1. Timoth. 5. volo iuniores nubere, Hebræor. 13. v. 4. *Honorabile connubium.*

Septimò, Abrahâ, Isaac, & Iacob, aliique quamplurimi sancti, coniugati fuerunt.

Octavò, dampnantur à Paulo 1. Timoth. 4. v. 3. dampnantes nuptias quos similiter dampnarunt Concil. Gangren. can. 11. Bracarenf. 1. can. 1. & } PP. passim, Ignat. Epistol. ad Philippen. Irenæi. 1. cap. 30. Clem. Alexand. Si (inquit) peccatum est Matrimonium, quod est ex lege, nescio, quomodo quis dicet se Deum nosse, dicens Dei iussum esse peccatum. Origen. lib. 8. in Epistol. ad Rom. Athanas. serm. contra omnes hæreticos. Cyrillus, catech. 4. Basil. lib. de Vera virginitate. Tunc (inquit) legitimum constat esse connubium, & secundum diuina iura institutum, cum non voluptati affectum legis cita præcesserit: sed adiumenti necessarij, proliisque causa, fuerit huiusmodi facta coniunctio. Amphilo- cius homil. in Purific. Virginis. Nuptie honorate sunt & quouiu dono terrestri superiores, faciende arboru similitudinem præ se ferentes, Epiph. hæref. 67. Naziâz. orat. in Gorgoniam, &c. Ex latinis Tertull. lib. 2. ad vxorem 9. Cyprian. de Natiuitate Christi. Ambrosi. 1. de viduis Hierony. in 19. Mathæi, &c.]

Secunda pars probatur ex 5. Ephesiorum, ⁱ *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia, hæretici respōdent vocem, Mystery, seu, Sacramenti ad Christi, & Ecclesiæ coniunctionem re-*

^c v. 6. *Θεὸς ὁ οὖν ὁ θεὸς συνήζευεν, ἀνθρώποις μὴ χωρίζετω. Marc. 10. vers. 11.*

Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliā duxerit adulterium committit super eam.

^d 1 Cor. 7. v. 38. *ὁ ἐκχαρίζων, καλῶς ποιεῖ.*

^e ibid. v. 28.

ἐὰν γῆμι ἡ παρθένος, εὖχ ἡμῶν τε.

^t ibid. vers. 2.

διὰ τῆς πορείας ἐκ γένος τῶ ἐαυτῷ γυναικὶ ἐχίτω, καὶ ἐκ γένος τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχίτω. v. 3. τῇ γυναικί, ὁ ἄνθρωπος ὁ φειλομένην ἀννοίαν δεῖται benevolentiam ὡς οὐδὲν, ὁ μῖστος δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ὡς οὐδὲν.

⁸ v. 14. *βέλονται ἡμετέρας χεῖρας ἡμῶν.*

ⁱ 3. stromat.

¹ v. 32. *τὸ μυστήριον τῆς μύχα*

istam magnitudinem Sacramenti in singulis quibusque hominibus uxorem habentibus intelligeret. Ego autem (inquit) dico in Christo, & Ecclesia. Item P Quod in Christo, & in Ecclesia est magnum Sacramentum, hoc est in singulis quibusque viris, atque uxoribus minimum: sed tamen coniunctionis inseparabile sacramentum.

P lib. de nuptiis, & concupisc. cap. 21.

Respondeo, nomen Sacramenti bifariam ab Augustino accipi, primò pro sacro, & indissolubili vinculo, quod tamen ^q aliquando, non tam Sacramentum, quàm rem Sacramenti vocat. secundò, pro signo sacræ coniunctionis. priori modo, loquitur citatis locis. quia etsi matrimonium fidelium sit indissolubile, tamen respectu coniunctionis Christi, cum Ecclesiâ minimum est, posteriori modo accepit ^r lib. de bono coniugali 18.

q ut lib. de nupt. & concup. cap. 10.

Quamvis autem Hieronymus supra videatur hoc Sacramentum referre ad Adami, & Eux coniugium: tamē, sine dubio, illud Paulus ad nuptias fidelium refert.

r quo ait Sacramentum singularium nuptiarum significare subiectionem unius Ecclesie, ad unum Deum.

Primò, quia illa ex Genes. 1. adducta à Paulo: *relinquet homo patrem, & matrem, &c. cum sint futuri temporis, nec ipse Adam habuerit quos relinqueret parentes, potius de aliorum coniugiis, quam Adami, sunt intelligenda.*

Secundò, Christus ex eodem Genesis loco, Matrimonium non posse dissolui concludit: *Quia quod Deus coniunxit, homo non separet.* At noluit Christus dicere matrimonium Adami solvendum esse: cum iam solum esset.

Tertiò, quia, his Paulus utitur verbis, ad probandum generaliter, debere viros diligere uxores suas. Quamvis autem de omni coniugio intelligi valeant: tamen Apostolus rationem Sacramenti non ponit, nisi in coniugio fidelium. Nec enim dixit: *Sacramentum hoc magnum fuit, sed, Est in Christo & in Ecclesia.*

Tertia pars probatur, primò, Matrimonium fidelium non solum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia in naturæ conformitate, sed etiam

^e Siricius, sacrilegium esse ait, coniugem vivente coninge, ad alterius coniugium transire. At quomodo Matrimonij violatio erit sacrilegium, si Matrimonium non sit Sacramentum? ^a *epist. l. c. 4.*

^f Innocentius 1. asseris divinâ gratiâ matrimonium fundari, dum celebratur. ^f *epist. 9.*

^g Cyrillus, Christum sanctificasse coniugium: & gratiam nuptijs præparasse, ut aditus hominum in hanc vitam benedicretur. ^g *2. in loâ. 22.*
^h *lib. de fide*
ⁱ *operib. c. 7.*
^j *lib. de bono*

August. ^h *In civitate Domini, in monte sancto eius, coniugali cap.* hoc est, Ecclesia, nuptiarum non solum vinculum, sed etiam ^{18.} *cap. 24.* Sacramentum commendatur. ⁱ *In nostrarum quippe nuptijs plus valet sanctitas Sacramenti, quam fecunditas* ^{18.} *Bonum Nuptiarum per omnes gentes at-* ^{que homines, in}

At 1. Sacramentum largo modo sumptum, se etiam ad Gentilium Matrimonium extendit, ut constat ex ^k Innocentio 1. ^l idemque Kemnitius factetur. Ergo cum hic August. rationem Sacramenti ad fidelium Matrimonium restringit, loquitur de Sacramento propriè dicto. 2. August. non obiter dicit Matrimonium esse Sacramentum: ^m *sed id tanquam certum assumit ad probandum dogma Ecclesiasticum, scilicet, Matrimonij vinculum insolubile esse* ⁿ 3. eodem modo de Matrimonio loquitur, atque de Baptismo, cum de Sacramenti ratione disputat. Ergo censet Matrimonium verè Sacramentum esse. <sup>net, etiam in
^{Sanctitate Sa-}
^{cramenti.}
^{cap. Gaudemus, de Distorium.}</sup>

Obiicit ^o Kemnitius, P. Aug. docentē, Polygamiam, Patriarcharum Sacramentum fuisse coniunctionis Christi, cum multitudine totius nationum mundi: Monogamiam verò Christianorum, Sacramentum esse unitatis Ecclesię Christo subiectę. At Polygamia Patriarcharum impropriè Sacramentum erat. Ergo & Monogamia fidelium. ^{pag. 1217.}
^{ut patet to-}
^{libro de bo-}
^{no coniugali.}
^{li. 1. de nupt.}
^{concupisc.}
^{cap. 10.}

Ad Maiorem, nomen Sacramentum, impropriè accipi in Polygamia Patriarcharum, propriè in Monogamia Christianorum. Nam idem Augustinus ^q ait nuptias Christianorum: tum quod Christi coniunctionem cum Ecclesia significant, tum ^{pag. 1224.}

potest post Baptismum, quod si rationem Sacramenti eleues, huius rei nullatio assignari poterit, cum remoro Sacramento, paria sint coniugia fidelium & infidelium. At insolubile vinculum tolerare, necessariam exigit gratiam Dei. 1. quod hæc insolubilitas sit res difficilis 2. quia finis Matrimonij Christiani est, non solum procreare liberos, sed etiam in fide Christiana educare, nusquam autem committuntur à Deo officia naturam superantia, nisi gratia simul conferatur, qua exerceantur. Ergo Matrimonium est Sacramentum conferens gratiam ac propriè dictum.

Secunda, quia ab exordio Ecclesiæ vsque nunc Matrimonium inter res sacras habitum esse constat, ac inter sacrorum solemnia, per Sacerdotis ministerium, celebrari solitum. At, si tantum contractus esset humanus, frustra patres, cum rebus sanctissimis, Matrimonium coniunxissent.

Tertia, quia ab annis saltem 500. ^a Ecclesia, tum Græca, tum Latina, Matrimonium inter Sacramenta propriè dicta, recensuit.

Soluntur obiectiones.

C A P. V.

PRIMA, ^a nusquam legitur aliquid gratiæ Dei accepturus, quisquis uxorem duxerit.

Respondeo, 1. esse argumentū negatiuum, ab autoritate, quod nihil concludit. 2. Negatur propositio vide ^a supra.

Secunda, ^b Nec signum diuinitus institutum in Matrimonio habetur. Negatur.

Tertia, ^c Non omne signum sacrum est Sacramentum. Ergo etsi Matrimonium esset signum sacrum, non tamen propterea Sacramentum.

^a Magister cum Scholast. in 4. dist. 26. Lucius 3. ante annos 400. ca. ad Abolend. de Heretic. in Concilio multorum Patriarcharū, Archiepiscoporum, & aliorū Prelatorum ac Principum Verone habito, quo Anathema dicitur sentienti-bus aliter de Eucharistia, Baptis. & Matrimonio, quam sentiat Romana Ecclesia. Conc. Florent. sup. & super Hieremias dictus Patriarcha Constantinop. in Censura sua. ^a Caluin. 4. Instit. cap. 19. §. 34. ^a cap. 2. ^b eiusdem. ^c eiusdem.

data legatur piscibus, & aubus.

Ad tertiam, non dixisse Leonem, ab initio mundi nuptias habuisse Christi, & Ecclesiæ Sacramentum: sed, *ab initio sua institutionis*, quod rectè intelligi potest, de noua institutione per Christum: & quamuis dixisset, *ab initio mundi*: id solum esset verum, in quadam ratione signi sed non Sacramenti propriè dicti.

Ad Maiorem, ergo argumenti Lutheri. Respondeo, Matrimonium ab initio non fuisse Sacramentum: nec æquè sanctum esse apud Gentes, ac inter Christianos. quod enim sint pessimi quidam Christiani coniuges, sanctitati Sacramenti non officit, quæ non pender à nobis.

Quinta, ad Sacramenti rationem requiritur, esse à Deo cæremoniā positā, ad confirmandam promissionem. At nihil tale in Matrimonio.

Negatur ^p Maior, & Minor: Nec refert conjunctionem viri & foeminae, rem esse naturalem; Nam res etiam naturales, si ad aliquid significandum referantur, cæremoniæ dici possunt: vt patet de manducatione in cornu.

^q Sexta, Pontificij Matrimonium pollutionem vocant, & carnales sordes. At Sacramentum mundum est totum.

Negatur ^r Maior.

Septima, ^s Aliquod Sacramentum cum aliis pugnare non debet. At Pontificij docent non posse Ordinis Sacramentum cum Matrimonio simul consistere.

Ad Minorem, non arceri Sacerdotes à Matrimonio, propter rationem Sacramenti: sed impedimenta comitantia Matrimonium: Vnde, qui uxores duxerunt, & mutuo consensu continentiam perpetuam profitentur, sacris ordinibus iniuriari possunt.

Octaua, coitus pars Sacramenti est, sine qua Matrimonium, Sacramentum non est. 1. quia significat conformitatem Christi cum Ecclesia, in na-

Tom. I II.

Ccc

^o Calu. sup.

^p Vide lib. 1.

de Sacramentis in genere.

^q eiusd. ibid.

§. 36. & Känitij 2. par.

Examinis, pag. 1207.

^r quod enim Siricius producatur epistola ad Himeriū

Taracensem, dicens: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt: nihil officit. Nam loquitur, de Sacrilogii nuptiis, id est Monachorum, & Sacerdotum.

^s eorundem ibid.

¶ Decima, Sacramenta proprie dicta, annexam habent promissionem remissionis peccatorum. At talis promissio non est in Matrimonio.

Negatur Maior, vt patet in Eucharistiâ.

Vndecima, vetera Concilia, ante Constantiense, & Florentinum, non tradiderunt, Matrimonium esse Sacramentum.

Respondeo, id explicasse solum quod suo tempore vocabatur in controuersiam: cuiusmodi non erat Sacramenti ratio, in Matrimonio. x Duodecima In Sacramentis ceteris, nequit naturaliter sufficiens reddi causa, quare fiat exterior actio. Nec enim aliquis, nisi fide instructus, dicet lotionem externam Baptismi, significare regenerationem animi. At in Matrimonio id non inuenitur. Nā naturali lumine, quisquis intelligere potest, mutuum externum consensum, significare vñionem maris, & fœminæ. Id enim proximè, & principaliter significat mutui consensus, non autem vñionem Christi cum Ecclesia. Sacramenta namque quod significant, faciunt. Ergo, &c.

Negatur Minor. 1. quia ex mutuo consensu externo, nequit naturaliter intelligi, y significari indissolubilem omninò vñionem. 2. neque etiam cognosci, vñionem maris, & fœminæ esse, non solum corporum, sed etiam animorum, per charitatem diuinam.

Decima tertia, Sacramenta cætera, consistunt in aliqua re sacra, quæ applicatur extrinsecus à ministro externo. At nihil tale est in Matrimonio.

Respondeo, Maiorem non esse necessariam, ad rationem Sacramenti in genere. Satis enim est, esse signum, & causam iustificantis gratiæ. Nam alioquin, cum in quocumque Sacramento, sit aliquid proprium sibi, liceret inferre, Sacramentum non esse: quia in cæteris idem non habetur.

Decima quarta, alia Sacramenta non possunt in absentes conferri: potest Matrimonium. Ergo non est Sacramentum, saltem cum alijs vñiuocum.

Ccc ij

u Kemnit. 2.
par. Examinis
pag. 1220.

x hac obiectio
& sequentes
sunt Durandi.

y Aug. 4. in
Iulianum 5.
Quem non faciunt (inquit)
intentum, quid
sibi velit tanta
firmitas vinculi
cōiugalit? quod
nequaquam puto
tantum valere
potuisse, nisi
alicuius rei maioris,
ex hac infirmā
mortalitate hominum,
quoddam Sacramentum adhiberetur.

in aliis Sacramentis contigit. quamvis non sit ad id principaliter institutum: posse & secundam, si inveniatur subiectum iam in gratia esse. Nec propterea erit Matrimonium maioris gratiæ quam Continentia. quia, etsi Contuens augeatur per Matrimonium, in gratia: multo tamen magis augeatur, si propter Deum, Matrimonium respueret.

Decima sexta, in Sacramentis cæteris, Ecclesia nequit, sua simplici ordinatione, essentialia mutare. Nec enim, (verbi gratia,) nulla reali facta mutatione subiecti, poterit impedire quo minus vinum, sit materia consecrationis sanguinis. At, sola sua ordinatione, mutat essentialia Matrimonij. Nam, qui hodie legitime contrahere potest cum tali, cras, si Ecclesiæ placeat, nulla facta mutatione reali subiecti, non poterit contrahere amplius, cum tali.

Respondeo, 1. essentialem Matrimonij materiam, non esse quascunque personas, sed legitimas. Christum autem suæ dedisse Ecclesiæ potestatem determinandi hac de re, pro sua bona ordinatione [nulla facta mutatione reali subiecti: quod, quamvis in materia, & forma Sacramentorum aliorum, non similiter facile deprehendi possit: tamen ad id sufficit traditio Ecclesiæ, & usus 2. circa materiam, & formam Matrimonij nihil Ecclesiam agere: sed solum ministri (id est personæ contrahentis) potestatem restringere, vel extendere: ut qui antea posset ad aliquas extendere personas formam Sacramenti Matrimonij, iam non possit, vel è contra: cum tamen, tam forma, quam materia, sit æquæ legitima ut antea, dummodo applicetur à legitimo ministro] sicut simile quid in ministro Absolutionis, contigit. Nam qui hodie potest Petrum absolvere, non poterit crastina, sola Ecclesiæ ordinatione.

Decima septima, Matrimonium, ante Baptismum contractum, non magis est Sacramentum post Baptismum, quam ante. quia post, nulla mutatio accedit. Sed ante, Sacramentum non erat. Ergo neque post.

negari nequit, ipsos coniuges, simul cohabitantes, esse materiale symbolum externum repræsentans Christi, & Ecclesiæ indissolubilem coniunctionem: sicut in Eucharistia, consecratione peracta, remanent species consecratæ, symbolum sensibile alimenti spiritualis: *Forma ergo huius Sacramenti* ^d iuxta Theologos, sunt verba, vel signa exprimentia consensum.

Obiicit ^d Kemnitius, Gropperum docuisse, formam huius Sacramenti esse, illa Domini verba: *Quod Deus coniunxit homo non separet.*

Mendacium. Nam etsi hæc verba ^e Gropperus producat, ad probandum Matrimonium Christianorū nō esse merè contractum civilem: tamen, non dixit esse formam Sacramenti huius, sed *superest* (inquit) *ut verbum, & elementum huius Sacramenti indicemus, & gratiam insuper in eo conferri monstremus. Verbum itaque huius Sacramenti, quo accedente ad elementum, fit Sacramentum, id nimirum est, quo ambo, mas, & femina, (cum pietatis respectu, qua in Deum est, sibi mutuò fidem coniugalem dant, accipiuntque) non quovis modo, sed in Dei nomine coniunguntur. Minister, est ipsa persona contrahens. Idem enim exigit contractuum natura, ut in eandem concurrant personam, causa materialis, & efficiens: sicut in eo, qui seipsum venderet. Quamvis iam ex Ecclesiæ decreto, requiratur præterea Ecclesiæ minister, qui consensum exquirat, probeat, declaret, ac benedictione confirmet.*

Porro observandum est contra ⁸ Kemnitium. 1. in formâ Sacramenti huius omnes Scholasticos convenire, Cano excepto. 2. etsi nequiret discerni proprie, quid materia, quid forma: sufficere tamen ad dignam huius Sacramenti administrationem, & vsum, adhiberi omnia necessaria, ad Sacramenti celebrationem. Nec enim, propterea reiiciendus esset Baptismus, si nequiret sciri, an aqua sit dicenda materia, necne: dummodo adhibeatur, iuxta Ecclesiæ ritum.

super caput, tua nos. Extra. de sponsalibus quamque sibi magis expeditâ putat, refert à Valentia in 3.

D. Thom. disput. de Matrimonio punct. 6.

Nimirum consensum mutuū, ut subest signis externis, materiam esse: formâ verò, ipsa eterna signa.]

^d pag. 1221.

^e in Enchiridio.

⁸ pag. 1120.

& 1221.

aliquando Christiano relinquere uxorem propriā, & aliam ducere. 2. frustra decreuisset Tridentinum clandestina Matrimonia nulla esse, cum sine huiusmodi decreto solui possent. si erant insolubilia. Ergo Sacramenta: quia Sacramentum, insolubilitatem omnimodam Matrimonij * facit.

sacerdotalem: verum quando irritas Matrimonia clandestina, non expresse ait irritari, quia desit benedictio, sed quod desit presentia Parochi, vel eius vices gerentis: desint Et duo, vel tres testes.]

Soluantur obiectiones Cani.

CAP. VIII.

PRIMA, nequit ex scriptura, vel traditione probari Matrimonium prophanè contractum, esse Sacramentum.

** ob defectum enim Sacramenti infidelium matrimonia sunt solubilia.*

Respondeo, 1. neque etiam inde, probari posse, necessarium esse Ecclesiasticum Ministrum. 2. sufficere scripturam, PP. & Concilia, docere dum de Sacramento Matrimonij loquuntur, producere generaliter Matrimoniale contractum Christianorum. nusquam enim restringunt, ad Sacerdotalem benedictionē.

Secunda, definit Florentinum Concilium, omnia Sacramenta rebus, & verbis cōstare. At in Matrimonio sępē nulla sunt verba, sed nusus tantum.

Respondeo, loqui Concil. non solum de verbis proprie dictis, sed etiam signis vicem gerentibus verborum, Propterea namque non dixit, requiri absolutē in Matrimonio verba, sed, *Regulariter*.

Tertia, Sacramenta sunt cęremonię sacrę. At Matrimonium solis coniugum verbis cōtractum, nihil sacrī habet.

Negatur Minor, ex adiuncta enim significatione, & efficientia gratię, iuxta institutionem Christi, planē sacrum est.

Quarta, requiritur in quocumque Sacramento, certus Minister, iuxta Concil. Florentinum.

Respondeo, non negare Concilium posse eun-

materiam physicè consideratam, esse naturalem: supernaturalè verò, si Sacramentaliter cōsideretur.

Ad minorem, negatur: si illa verba, accipiantur sacramentaliter.

Ad 3. negatur minor, significant enim hæc verba spiritualem vnionem Christi cum Ecclesiâ, & anima.

Ad 4. Verba esse determinata à Deo quoad sensum, non quoad numerum syllabarum, vel sonum vocis ad 5. quod nutus suppleant vicem verborum in matrimonio, & non in aliis Sacramētis: debet sufficere, & Ecclesiæ praxis, & talem esse contractuum naturam, vt faciliè possint nutibus, voluntates contrahentium exprimi.

Ad 6. respondeo 1. si materia Sacramenti, vocari potest Sacramentum, quanto magis, quod simul est materia & forma, nimirum contrahentium verba? 2. negatur Minor. Matrimonium enim definitur: ^a *Maris, & fœmina coniunctio, indimiduam vita consuetudinem retinens.*

Sexta, ^b Guilielmus Parisiensis, & nonnulli Canonistæ docent Matrimonium Sacramentum non esse, nisi Sacerdotali ministerio fuerit cōsecratum.

Respondeo, duplicem esse benedictionem Sacerdotalem in Matrimonio, vnâ, in contractu de præsenti, cum ait Sacerdos: *Ego vos coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* hæcque fit communiter in domo priuatâ. alteram, in templo, tempore Missæ, cum adiunctis precibus varijs. Si de priori loquatur Canus (vt reuera videtur loqui) non habet pro se hos DD. quia de posteriori loquuntur. Sed errant grauissimè. 1. quia hæc benedictio caret Sacramentali forma. 2. quia secundis nuptiis non datur, quæ tamen sunt vera Sacramenta. 3. quia sine peccato omitti ^c potest, si desit contemptus. 4. quia isti DD. frinolo nituntur fundamento, nimirum textu capituli: *In Ecclesiæ*: quo prohibentur Sacerdotes accipere pecunias, pro benedictione nubentium: quia Sacra-

^a ita definit Alexan. 3. cap. illud de Presumptione, & ante eum Iustinianus de pat. potest. in princ. hanc definitionem Theologi, & Canonistæ referunt passim. ^b lib. de Sacramētis, tract. de Matrimonio cap 9 q. 1.

^c can. Nostres. 30. q. 5.

Respondeo, quis hoc negat? Sed non dicunt eundem, can. 31. hanc benedictionem esse essentialem. q. 2. can. Lotharius, Ambrosius, 9. epist. 70.

Vndecima, ⁿ Euaristus, videtur dicere, Matrimonia sine Sacerdote contracta, esse adulteria vel stupra, aut fornicationes. Isidorus 2. officior. Ecclesiast. 19. Cōc. Char- tag. 4. can. 13. Lateranens. c. in Ecclesia cor- pore, extra. de Simonia. Vien- nense, Clemen- tinā, Religios, de privilegiis, Lugdunēse 35. q. 3. can. Nulli. & Constantiēse in fine.

Respondeo, loqui per respectum ad forum ex- terius, talia enim Matrimonia præsuntur, in fo- ro exteriori, illegitimè contracta, id est, sine mu- tuo consensu: quia Ecclesia non iudicat, in foro exteriori, matrimonium legitimum, nisi possit te- stibus probari.

De Polygamia multarum uxorum successivè.

CAP. IX.

MONTANVS, ^b Tertullianus, & ^c Novatiani, secundas nuptias dam- nabant: atque hunc errorem nobis ^d Kemoitius ascribit.

Primò, quia non benedicuntur.

Secundò, quia ^e prohibentur Presbyteri, à Cō- cilio Neocæsariensi apud Gratianum, secundis in- teresse nuptiis.

Tertiò, quia apud ^f eundem Chrysostomus ait, reuera secundas nuptias fornicationem esse.

Quartò, ibidem ^g Hieronym. adeo laudat vir- ginitatem, & continentiam, ut videatur Polyga- miam damnare, imò nuptias absolutè.

Contra, nullus est Catholicorum, qui secundas nuptias non probet.

Primò, quia Paulus Romanor. ^h 7. docet mu-

Hac ratione. ⁱ can. Quomodo. ^h vers. 3. & 1. Cor. 7. vers. 39. si dormierit vir eius liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino. ⁱ αὐτὸν δὲ κοιμησάτω ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἔστιν, ἥ δὲ θέλει γαμήσθαι, μόνον ἐν κυρίῳ.

De Polygamia multarum uxorum simul.

CAP. X.

^a [Irenæus. l. cap. 32. hanc Polygamiam, Basilidis, & Carpocratij ascribit.]
^b apud Socra- tem. 4. histor.

P R I M U S, ^a inter Christianos qui huic Polygamiae aditum patefecit, videtur fuisse ^b Valentinianus Imperator, qui ^c Iustinam quandam, volens in uxorem ducere, tenta priore coniuge ^d Seucra, 27. legem promulgauit quâ liceret vnicuique, duas si- ^c mul coniuges habere.

^c [ex qua suscepit Valentinianum Iunio- rem.

^e Lutherò hæc polygamia placuit, ^e in explicatione Geneseos anni 1525. ad cap. 16. cuius sententiam Anabaptistæ sequuntur, ^f teste Kemnitio. ^d Sed hanc polygamiam prohibitam esse, probatur. ^{maritum Vale-} Primò, Mathæi 19. Christus reuocat Matrimonium ad primam institutionem, ac vult eam deinceps valere. Nam interrogantibus Phariseis an liceret uxorem repudiare, respondit non licere: ^g ^{pulchritudinē.]} Quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & ^h ^{Es in propo-} ^{sitionibus de} ^{Bigamia epis-} ^{coporum.} ^{sup. pag.} ^{1229.} ^{u. 4. ὁ πρῶτος} ^{ἄρσεν, καὶ ὁ θᾶλυ} ^{ἰπῖνον αὐτοῦ.} ^{u. 5. καὶ ἔπαι,} ^{ἔνιται, πῶς κα-} ^{ταλείψει ἁνθρω-} ^{πος τὸ πατέρα,} ^{καὶ τὴν μητέρα,} ^{καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναίκα αὐτοῦ, καὶ ἑσονται δύο εἰς σὰρκα μίαν.} ^{u. 8. ὅτι οὐκ ἐστὶν εἰς δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία.}

At illa institutio prima excludit polygamiam istam 1. quia scriptura semper loquitur dumtaxat in singulari numero: *Masculum, & feminam fecit eos, & adhaerebit uxori suæ, &c.* 2. quia Dominus ita explicauit cum ait: *itaque iam non sunt duo sed una caro.* si enim vnus multis coniungatur non erit vna caro, sed multæ, nec tam fiet vnio, quam diuisio. 3. quia Adamo vnicam dedit uxorem Deus. 4. quia

repugnat quatuor Matrimonij finibus scilicet. ¹ *Vide Aug.*
 1. susceptioni, & educationi prolis. Nam mulieres ^{3. de doctrina}
 pluribus viris addictæ, instar meretricum pariunt *Christiana cap.*
 rarò: & quamvis parerent, nullus virorum sciret ^{12. & libro de}
 quisnam suus filius esset, quod non parum edu- ^{bono coniugali}
 cationi officit. ^{2. societati domesticæ, & communi-}
 cationi operum ad vitam necessariorum. Nam tunc ^{cap. 17.}
 essent vnius corporis capita multa, quæ non facile
 convenirent inter se, nec sciret mulier cui magis
 parendum foret: sicut nec servus, qui multis Do- ^{2 Durand. in}
 minus æqualibus inferuit. ^{3. remedio contra con-}
 cupiscentiam, nam & rixa inter corruales fouere- ^{4. dist. 33. q. 1.}
 tur, [nec tot viris, vni⁹ fœminæ gratus amor esset] ^{Abulensis in}
 4. significationi vñionis Christi cum Ecclesiâ & ^{19. Matth. q.}
 anima: vnus est enim Deus, Ecclesiæ & animæ ^{30.}
 sponsus. ² *ideo enim ex*

Ex parte viri, ² non omnes concedunt: probatur ^{latere formata.}
 tamen 1. quia repugnat secundo fini, plures nam- ^{vide Chrysost.}
 que mulieres in domo, tot sunt dissensionum prin- ^{homil. 20. in}
 cipatus; nec enim mulier est ancilla, sed, post virum ^{epist. ad Ephe-}
² Domina: repugnat tertio fini: quia nequit vnus ^{sios, & D.}
 vir tot fœminis facile satisfacere: & vna semper ^{Thom. 1. par. q.}
 aliis præferretur. Repugnat etiam quarto fini: quia ^{92. ar. 3.}
 vna est tantum Ecclesia. 1. non videtur æquum, vt ^{b scilicet qua}
 mulier se tota viro tradat, non autem vir mulieri ^{vnus vir pluri-}
 3. quia si polygamia ^b ex parte virorum licita esset, ^{bus nubit uxori-}
 Deus proculdubio eam initio introduxisset: cum ^{ribus.}
 tunc maximè propagatio necessaria foret: quod ta- ^{c epist. 1.}
 men non fecit, sed vni viro, vnâ tantum mulie- ^{d epist. 9.}
 rem dedit. ^{e cap. Gaude-}

Quintò, nullum extat Christianorum exemplum ^{vide titul. de}
 polygamix, de qua est controuersia. ^{sponsa duorum}

Sextò, nostram sententiam definierunt ^{c Siri-}
 cius, Innocent. ^d 1. & 3. ac Concil. Tridentinum: ^f ^{24. q. 3. can.}
^{An non.}

^f *sess. 24. can. 2. in Iure Civilis. ff. de his qui notantur infamia leg. item C.*
de incestu nuptiis leg. Eum qui. constat ab imperatoribus Gentilibus infam-
ia notatam fuisse Polygamiam: Et Aristoteles tum in Politicis, tum
Oeconomicis monogamiam præcipit.

Synagoga non fuit adulterinâ coniunctione, Deo copulata, sed legitima. Ergo & Agar Abrahæ, vt vera significatio consistat.

Ad primum, loqui Phariseos de spirituali fornicatione, ac si dixissent: *Nos non sumus ex gentibus idololatris, sed ex patre Abraham fideli.*

Ad 2. aliquando legitimas vxores dici ^h concubinas in scriptura, aliquando vxores.

Erant enim duo vxorum genera: aliz siquidem assumebantur ad societatem thori, bonorum omnium, ac gubernationis totius domus: atque harû filij hæredes manebant: Aliz admittebantur tantum ad societatem thori: nec earum filij hæreditati communicabant.

Ad Tertium, Ambrosium variis modis Abraham defendere conatum fuisse, optime tamen respondit, cum dixit, *id factum ad aliquid futurum significandum.* Idem enim est ac si dixisset, *id ex dispensatione Dei ei contigisse.*

Ad quartum, ita respondisse Augustinum, quod Manichæi præcipuè Patriarchis obijcerent libidinem, ac petulantiam: At lib. 16. Ciuit. Dei A. 38. apertè scripsit Iacob Patriarcham quatuor vxores habuisse, quia tunc temporis hæc Polygamia nullâ lege prohibebatur.

Ad quintum, Leonem insinuare duplicem distinctionem: vnâ vxoris à vera concubinâ: Alterâ liberæ ab Ancilla, exemplum ergo Agar ad posteriorem distinctionem pertinet, quamuis enim Agar legitima coniux, semper tamen ancilla erat.

Secunda responsio, foeminas Patriarcharû legitimas vxores fuisse, quia hæc Polygamia, non nisi positiuo iure Evangelico prohibetur.

Probatur ex ⁱ Hierony. & ^k August. asserentibus nullum fuisse peccatum, ante Euangelium plures vxores habere, quia nulla lege prohibebatur.

Contra 1. ⁿ Innocent. 3. & ^o Chrysostom. apertè docet, nusquam licuisse plures habere vxores, sine dispensatione diuinâ. 2. quia liceret alio-

^h Genes. 16. vers. 3. vocatur Agar אֵשֶׁת אַבְרָם Escheth Abrâ: sine Auram ca. 25. v. 1. vocatur Cethura eodem nomine אִשְׁתִּי Ischschali: quo & Sara vocatur. At filij earum vocantur ibidem. vers. 5. בְּנֵי הַפִּיִלְגִּים bene happilag-geschim, filij concubinarum.

ⁱ epist. ad Oceanum, de Monogamia Clericorum.

^k 3. de doctrina Christi. 12.

& 6. Ciuit. 38.

ac 22. contra Faustum 47.

ⁿ cap. Gaudeamus. supr.

^o homil. 56. in 30. Genes.

rationi, sed quia Deus speciali inspiratione docuerat Adamum naturā Matrimonij, à se instituti. Secundaria enim praecepta iuris naturae vim coactionis non habent, nisi speciali inspiratione sancita fuerint à Deo, vel ab aliquo sanciantur. Ergo sicut speciali inspiratione sancita fuerat à Deo lex monogamiae: ita speciali inspiratione opus erat, in dispensatione.

Quarta propositio: *Hec dispensatio indicata est Deo primis aliquot patribus: deinde illorum verbo, aut exemplo ad ceteros pervenit.* Probatur 1. quia tempore Abraham res erat iam omnibus nota, adeo ut ¹ *Genes. 16.* ^{v. 2.} *Genes. 29.* ² *Genes. 30.* Abraham induxerit ad secundam uxorem ducendam. 2. quia ³ Laban obtulit Iacob duas filias: illae ⁴ obtulerunt eidem duas Ancillas in uxores: neque ipse miratus est, aut dixit, non licere. 3. quia ¹ *Deuter. 21.* ^{v. 15.} Moyses de polygamia loquitur ut re notissimā, & passim licitā. ¹ *Si fuerint (inquit) alicui duae uxores una dilecta, alia odiosa, &c.* At non est verisimile singulis factam fuisse inspirationem, sed erat satis, si primis patribus facta fuisset.

Quinta propositio: *Probabile est hanc dispensationem omnibus etiam gentibus concessam:* Primo, quia ² *16. Civ. 38.* ³ *contra Fan-* ⁴ *stum supra.* August. scribit in terrā Laban, in qua Iacob plures duxerat uxores, viguisse hunc morem inculpabilem, quò deo tempore polygamiam lex nulla prohiberet. 2. quia Esau ad populum Dei non spectabat: & tamen, sine reprehensione, ¹ *Genes. 28.* describitur multas habuisse uxores.

Sexta propositio, 1. *Probabile est hanc dispensationem ante Christi aduentum cessasse.* 2. *quidquid sit, ubique gentium iam à Christo sublata est:* prior pars probatur: Primò, quia, causa dispensationis cessaverat, nimirum paucitas hominum. Secundò, quia tempore Christi non videtur fuisse in usu polygamia. Tum quia in Euangelio, semper uxor in numero singulari nominatur. Tum quod Zacharias, ³ *Luc. 1.* pater Ioannis, quamvis sterilem haberet, non tamen aliam duxit.

De solutione Matrimonij fidelium.

CAP. XIII. & XIV.

ATRIMONIUM ^a non consum- ^a CAP. 13.
matum, posse solui per ingressum re- ^b lib. de Mo-
ligionis probatum est ^b tom. 2. nachis cap. 38.
^c Consummatum autem, posse solui ^c CAP. 14.
quoad thorum, & cohabitationem.

Probatur Primò, ex decretis Ecclesiæ titulo de Divortiis.

Secundò, ex Concilio Tridentino: ^d Si quis di- ^d sess. 24. can.
xerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas, separatio- 8.
nem inter coniuges quoad thorum, seu quoad cohabitatio-
nem, ad certum, incertumve tempus fieri posse, decernit,
Anathema sit. Observandum autem.

Primò, quatuor de causis hanc solutionem fieri. ^e v. 29.
1. respectu altioris status: ut si uterque coniux per- ^f ad Titum 3.
petuam continentiam voueat. Math. 19. ^c Omnis v. 10. ἀρσενὸν
qui reliquerit domum, vel agrum, vel uxorem, &c. 2. ^f μίαν, καὶ διυτέ-
si alter coniugum à fide Catholica recedat. 3. si al- ^g ραν νοθεύσας,
ter coniugum ita impellat alium ad peccatum, ut ^h παραιτῶ. here-
nequeat alter conuersare, sine periculo peccandi. ⁱ ticum hominē,
Math. 18. ⁸ Si oculus tuus scandalizat te, &c. id est, post unam, &
iuxta ^h Hieron. qui nobis sunt coniunctissimi in- ^j secundam cor-
star oculorum, ut parentes, filij, vxor, si causa sint ^k reptionem, de-
ruinarum, ab eis est recedendum. 4. ^l ob forni- ^l uita.
cationem. ^m v. 9.

Secundò, libertatem diuortij huius ob crimen, ⁿ in hunc locū.
parem esse omninò in vxore, ac viro. 1. quia Apo- ^o Matth. 5. v.
stolus æqualiter dixit: Præcipio non ego, sed Dominus 32.
uxorem à viro non discedere: ^k Et vir uxorem non di- ^k I Cor 7. v.
mittere. 2. id docent ^l Concil. Mileuitan. ^m In ^l II καὶ ἀνδρα
nocent. 1. ^o Hierony. P. August. ^g γυναικός. καὶ
^g ἀφίσταται.

^l can. 17. ^m epist. 3. ^o epist. ad Oceanum de obitu Fa-
biola. ^p de Adulterinis coniugiis lib. 2. cap. 8.

Ddd iiiij

monij, cæteræ sunt communes Matrimonio, cum aliis confæderationibus. 2. quia Dominus loquebatur de dimissione perpetua. At fornicatio perpetuum diuortium introducit: quantumvis alter coniugum resipiscat: cætera crimina, non nisi ad tempus, nimirum quandiu durant. Si enim qui inducebat coniugem ad peccandum, desistat, tenetur coniux redire.

Tertiò, ^x separationem, quæ 1. Corinth. 7. extra causam fornicationis describitur, Paulus nec suadet, nec decernit: sed docet eam pugnare cum præcepto Domini, qui præcipit non discedere: quando vero coniuges contra illam Apostoli doctrinam, priuata contumacia se separant, tunc Paulus suadet reconciliationem, aut si hoc nolint, pronunciat ipsos debere sine coniugio manere. Sed octauus ^y hic canon. dicit ipsam Ecclesiam ob multas causas, præter fornicationem, decernere posse separationem. ^z sunt ipsa Kemnitij verba.

Respondéo, falsum esse, docere Paulum hanc dimissionem pugnare cum præcepto diuino: loquitur enim ^k de licita separatione.

Quartò, ideo prohibet Christus dimittere uxorem nisi ob fornicationem, ne exponatur periculis vstionis, fornicationis & Adulterij. Sed de his periculis non sunt solliciti Pontificij: cum tot causas separationis introducant. ^y scilicet Concilij Trident. sess. 24.

Respondéo. Ad maiorem, causam huius dimissionis esse, ius alterius coniugis aliam dimittendi: quod si inde sequatur periculum fornicationis, imputandum erit danti separationis causam. Ad minorem, negatur cum sua probatione. solum enim prouidet Ecclesia, nec parti innocenti iniuria fiat, quæ certe fieret, si teneretur manere cum altero in detrimentum animæ.

Quintò, vinculum matrimonij consistit in cohabitatione, & societate thori viri, & mulieris, iuxta illud: *Adherebit uxori suæ.* Item: ¹ *Faciamus ei adiutorium, quod sit coram ipso.* ^m *Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir.* At diuortium introductum à Pontificiis hæc vincula soluit. Ergo separant quod

^k vide Aug. 1. de adulterinis coniugijs cap. 1. 2. 3. 4.

¹ Genes. 2. v. 18.

^m 1. Cor. 7. v. 4. ἡ γυνὴ τῷ ἰσθῶ συµμαρτυροῦν ἑξουσίᾳ ᾧ, ὡς ὁ

*Matrimonium fidelium, insolubile esse quoad
vinculum probatur.*

CAP. XVI.

PRIMÒ, Mathæi 5. ^a *Omni qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mæchari, & qui dimissam duxerit adulterat.* vel his verbis condemnantur quicumque aliam ducant, quacumque de causa, priori coniuge dimissa: vel excipitur fornicationis causa. Si prius: habemus intentum, si posterius. Ergo melior erit conditio fornicariz dimissæ, quam innocentis dimissæ. quia hæc nulli nubere, neque cum viro habitare potest: illa libera est, & nubere potest.

Respondent, fornicariam nubere nequire, non ob vinculi impedimentum, sed in pœnam peccati. Contra etsi peccaret nubendo, ac fortè irritum Matrimonium esset, tamen non posset dici adulterare.

Secundò, Marci 10. ^b *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mæchatur.* Item Lucæ 16. ^c *Omni qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit mæchatur, & qui dimissam à viro, ducit, mæchatur.* Quæ verba vniuersaliter pronunciantur.

Respondent, intelligi debere, per Mathæum capite 19. quo excipitur fornicationis causa. Primò, alioquin pugnabunt Marcus, & Mathæus. Hæc enim sunt contradicentes: *Omni qui dimiserit uxorem, & aliam ducit mæchatur.* & : *non omni qui dimiserit uxorem, & aliam ducit mæchatur.*

Contra 1. etsi interdum aliquis Euangelista omiserit aliquid, nihil tamen dixit, quod verum non sit, sine aliorum explicatione. Nec enim remisit

^a u. 32. ὅς τις ἀνδραλυσῇ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, πάλιν αὐτὴν μοιχεύσῃ. καὶ ὁὕτως ἐὰν ἀνδραλυσῇ, μοιχεύεται.

^b u. 11. ὅς τις ἀνδραλυσῇ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γενησὴ ἄλλος, μοιχεύεται ἐπ' αὐτῇ.
u. 12. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀνδραλυσῇ τὸν ἀνδρα αὐτοῦ, καὶ γενησὴ ἄλλος, μοιχεύεται.

^c u. 18. πᾶς ὁ ἀνδραλυσῇ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γενησὴ ἄλλος, μοιχεύεται.

lex permittebat libellum repudij, in quibusdam ca-
sibus. 2. quia non dicit, simpliciter: *uxor*: sed, *que sub*
viro est mulier, vt intelligeremus, illum non agere, de
illa quæ cum sit repudiata, iam non est amplius sub
viro. 3. quia non tam intendit tractare de vinculo
ante mortem, quam probare vinculum non durare
post mortem alterius coniugis. 4. hæc per modum
similitudinis produci, non est autem necesse simili-
tudines in omnibus conuenire.

Contra. 1. *Hæc verba Apostoli* (inquit ¹ August.) *soties repetita, soties inculcata, vera sunt, vnia sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posteriori mulier esse incipit, nisi prioris esse desieris: esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir eius, non fornicetur, licet è istaque dimittitur coniux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sis reus adulterij, qui dimissam duxeris, etiam ob causam fornicationis.* 2. quia similiter interpretantur alij ^k PP. Ambros. Chrysosto. Theodoret. Theophylact. Occumen. Primas. Anselmus, Origenes, ¹ Hierony. 3. quia sequeretur alioquin nullam esse similitudinem, qua Paulus comparat vinculum viri, & mulieris, cum vinculo legis, & hominis: vt sicut manet vinculum in illis quandiu viuunt, sic maneat in his, quandiu lex viget, vel homo: & sicut abrogata lege, aut mortuo homine, in his soluitur vinculum: sic mortuo altero coniugum soluitur Matrimonij vinculum. At nullus est casus, quo maneat homo liber à lege, quandiu lex viget. Ergo neque vllus erit, quo vnus maneat coniugum liber, quandiu viuitalter.

Ad primam probationem. Respondeo 1. loqui Paulum de lege natura, aut Evangelica. 2. in lege veteri vel repudium reuera soluebat vinculum, vel non, si soluebat. Ergo non loquitur de lege veteri, quia iuxta illam, falsum esse adulteram vocari, repudiatam, si alteri nuberet. si non soluebat, parum refert de qua lege Apostolus loquatur.

Ad secundam, per mulierem intelligi simpliciter coniugatam, tum quia Apostolus non dixit, *quando est sub viro, vel cum repudiatur*: sed generaliter, ut

u. 2. ἡ δὲ ὑπα-
 ρχος γυνὴ τῆ
 ᾧ τῃ αἰσθρῇ
 δίδωται νόμον.
 ἰαυ δὲ ἀποδο-
 ται ὁ ἀνὴρ, κα-
 τήρηται τὸν τῷ
 νόμῳ τῷ ἀν-
 δρός. u. 3. ἀρε-
 οὖν ᾧ τῷ τῷ
 ἀνδρός, μοιχα-
 λὶς χρηματισ-
 ται, γίνονται ἀν-
 δρῶν ἐπὶ τῷ. ἰαυ
 δὲ ἀποδοτῇ ὁ
 ἀνὴρ, ἐλευθέρῳ
 ὅτι τῷ τῷ νό-
 μῳ, τῷ μὲν τῷ
 αὐτῷ μοιχα-
 λίστῃ, γινόμενῃ
 ἀνδρῶν ἐπὶ τῷ.
 i *supr. cap. 4.*
 k *in 7. ad*
Rom. 7.
priori ad Co-
rinthios.
 i *epistola ad*
Amandum.

Arinam. Ultra enim quæri iuste posset, quid faciendum de muliere, quæ separatur ob Adulterium viri?

Ad probationem, non solum qui læsit, sed etiam læsum reconciliari dici vt 2. Mach. 1.^k *Exaudiat* ^k v. 5.
Deus orationes vestras & reconcilietur vobis.

Quintò, ex PP. ¹ Can. 48. Apostolor. Si quis laicus uxorem propriam pellens, alteram, vel ab alio dimissam duxeris communionem prinetur. ^m Iustin. & Athenagor. in Apologia pro Christianis ad imperatorem Antonium. Clemens 2. Stromat. Adulterium (inquit) existimat scriptura, coniungi Matrimonio, viuo altero ex separatim. paulo verò ante dixerat non posse fieri separationem nisi ob fornicationem.

ⁿ Tertull. obiicienti Marcioni, Christum esse contrarium Moysi: quia quod is concessit, ille prohibuit: respondit, Christum non prohibuisse diuortium, si causa sit iusta, sed solum prohibuisse alterum coniugium post diuortium.

^o Origenes ait Episcopos contra scripturam fecisse, qui permiserant mulieri nubere viro priore viuentem. ^p Concil. Elibertinum: Fidelis fœmina quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, ^q &c.
^r Ambros. & ^s Hierony.

Concilium ^t Mileuitanum: Placuit, vt secundum Evangelicam, & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore neque dimissa à marito, alteri coniungatur: sed ita maneant, aut sibi met reconcilientur. Quod si contempserint ad pœnitentiam redigantur. Innocent. 1. epist. 3. D. ^v August. ^x Primasius, ^y Isidor. ^z Beda
^a Concilium Foroiulienſe, ^b Theophylact. Con-

ⁱ in 16. Luca, quo vocat passim Adulterium coniugium eorum, qui dimissa uxore aliam ducunt.

^s epistol. ad Oceanum de obitu Fabiola, qua tradit, egisse Fabiolam Pœnitentiam publicam quod dimisso adultero viro, alteri nupserit.

^t seculo, quinto, can. 17. ^v lib. de Adulter. coniug. & libro de bono coniugali. ^x seculo sexto in 1. Cor. 7.

^y seculo septimo, 2. diuinor. offic. 19 ^z seculo octauo, in 10. Marci.

^a seculo 9. can. 10. ^b in 19. Math. & 7. prioris ad Corinth.

¹ seculo primo.

^m seculo secundo.

ⁿ seculo tertio, lib. 4. contra Marcionē.

^o tract. 7. in Matthæum.

^p seculo 4.

can. 9.

^q & alterum duxerit, prohibetur, ne ducat. Si autem duxerit, non

prius accipiat

Communione,

quam is, quem

reliquit, de se-

culo exierit, nisi

necessitas infir-

mitatis dare

compulerit.

centos ab vrbe condita, nullum fuit scriptum repudium, nec aliter introductum, quam morum corruptione.

Soluntur obiectiones.

CAP. XVII.

RIMA, ^b *Lex Pontificis negans coniugi innocenti aliud coniugium in adulterij causa, priuat innocentem iure suo, absque suâ culpâ, contra regulas iuris.*

^a *Kemnitij, pag. 1250. sunt ipsa Kemnit. verba.*

Negat ur. Nam hæc lex, non solum est Papæ, sed Christi: nec contra Regulas iuris, aliquis sine sua culpa, non tamen sine causa, suo iure priuatur. Hæc est enim ^c *Regula iuris: Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Nonne ob incurabilem coniugis morbum priuatur alter coniux, & debito coniugali, & prole, sine suâ culpâ?

^c *Sexto de Regulis iuris. can. Sine culpa.*

^d *Secunda, ergo diuortium, à filio Dei concessum, est innocenti laqueus: si enim vrgeant vitiones, nec propriâ, nec altera poterit coniuge vti. At si nullum esset diuortium, saltem posset propriâ vti.*

^d *eiusdem pag. 1251.*

Respondeo, si non expediat vxorem retinere, petat auxilium à Deo, & continentiam largietur. nonne coguntur sæpè coniuges abstinere, vel ob absentiam, vel morbum? & tamen ad aliam transire non licet. Si potest honestè retinere, iniuriam condonet (sicut Deus peccatoribus agentibus penitentiam condonat) & vtatur vxore.

^e *Tertia, Pharisei Christum ^f interrogantes, loquebantur de separatione quoad vinculum: nec enim aliam nouerât. Ergo Dominus, vt satisfaciât, de eadem loquitur: sed loquens de separatione coniugum, eam in causa fornicationis permittit. Igitur permittit quoad vinculum.*

^e *pag. 1252.*
^f *1253. Matth. 19.*

Respondeo 1. negando consequens Antecedens.
Tom. III. Ecc

ποῖον, καὶ μὴ πο-
 ῖον, ἀμαρτία
 αὐτοῦ ὄντι. hoc
 exemplum pro-
 ponit Aug. lib.
 I. de Adulter.
 coniug. cap. 9.
 n. v. 18. וְהָיָה

לא ידע
מאומה,
אך יהונתן
vehannagar

lo-iadag men-
mach, ecb ie-
honashan, &c.
° v.18. אֵין-וֶר
אֶתְנוּ בְּבֵית
זוֹלָתִי שְׁתִּים
אֶנְחֹנוּ En-xar
ittann bab-
baüth zulaethi

schetaim-anachnō: non alienus nobiscum in domo, prae-
ter duas nos.
P u. 29. Ἰδοὺ
μὴ πάντας γινώσκουσιν τοὺς
πατέρας τῶν
διδασκόντων.
Q u. 4. ἔρρεθη
αὐτοῖς, ἵνα μὴ
ἀδικήσωσι τῶν
χρότων τῆς γῆς,
οὐδὲ πᾶν χλω-
ρὸν, οὐδὲ πᾶν

၁၂၃၄၅၆၇၈၉၁၀၁၁၂၁၃၁၄၁၅၁၆၁၇၁၈၁၉၂၀၂၁၂၂၂၃၂၄၂၅၂၆၂၇၂၈၂၉၃၀၃၁၃၂၃၃၃၄၃၅၃၆၃၇၃၈၃၉၄၀၄၁၄၂၄၃၄၄၄၅၄၆၄၇၄၈၄၉၅၀၅၁၅၂၅၃၅၄၅၅၅၆၅၇၅၈၅၉၆၀၆၁၆၂၆၃၆၄၆၅၆၆၆၇၆၈၆၉၇၀၇၁၇၂၇၃၇၄၇၅၇၆၇၇၇၈၇၉၈၀၈၁၈၂၈၃၈၄၈၅၈၆၈၇၈၈၈၉၉၀၉၁၉၂၉၃၉၄၉၅၉၆၉၇၉၈၉၉၁၀၀၁၀၂၀၃၀၄၀၅၀၆၀၇၀၈၀၉၁၀၁၁၁၂၁၃၁၄၁၅၁၆၁၇၁၈၁၉၂၀၂၁၂၂၂၃၂၄၂၅၂၆၂၇၂၈၂၉၃၀၃၁၃၂၃၃၃၄၃၅၃၆၃၇၃၈၃၉၄၀၄၁၄၂၄၃၄၄၄၅၄၆၄၇၄၈၄၉၅၀၅၁၅၂၅၃၅၄၅၅၅၆၅၇၅၈၅၉၆၀၆၁၆၂၆၃၆၄၆၅၆၆၆၇၆၈၆၉၇၀၇၁၇၂၇၃၇၄၇၅၇၆၇၇၇၈၇၉၈၀၈၁၈၂၈၃၈၄၈၅၈၆၈၇၈၈၈၉၉၀၉၁၉၂၉၃၉၄၉၅၉၆၉၇၉၈၉၉

quas, in signum incontinentiæ, aliqua Pœnitentia notat.

Nona, ^v Hierony. ait Fabiolæ peccatum dumtaxat non fuisse mortale, sed nupsisse post diuortium, non tantum iuxta Papiniani leges: sed etiam iuxta illud Pauli: *Melius est nubere quam vri. Volo iuniores nubere.* Et si publicam egerit Pœnitentiam. Nam & viro tenenti, sine diuortio, adulteram uxorem, ^x iniungebatur trium pœnitentiarum annorum: quamvis certum sit hac in re non peccasse, saltem mortaliter.

^u *epist. ad Oceanum.*

^x *33. q. 1. can. Si quis.*

Respondeo, neque legem Papiniani, neque Pauli Fabiolam sequutam fuisse. non illam: quia tantum pro viris erat. neque hanc: quia Paulum non bene intellexerat: quamvis enim hæc Pauli verba Hierony. producat, vt Fabiolam aliquomodo excuset: tamen reuera peccasse mortaliter satis ostendit. 1. quia egisse contra præceptum Domini ait. 2. quia describit Pœnitentiam eius publicam, adeo grauem, vt ridiculum sit dicere, impostam pro veniali peccato. Nec refert Pœnitentia illa trium annorum pro viris retinentibus adulteras: intelligitur enim de viris consentientibus in adulterium vxorum.

Décima, Ambrosij commētarius obseruat Apostolum non dixisse de viro, vt sine vxore maneat: & proinde colligi, virum posse post diuortium nubere.

Respondeo, hunc commentarium, Ambrosij non esse. Paulus verò non expressius dixit de viro: quia id faciliè intelligi poterat ex his, quæ de muliere dixerat dumtaxat.

Vndecima, Pollentius quidam contradixit aperte Augustini sententiæ. Igitur non erat tunc temporis hac de re Catholicorum dogma.

Respondeo 1. non contradixisse, sed tantum Augustinum hac in parte consuluisse: sicut in alijs dogmatibus fidei & illum consuluit Volusianus. 2. nihil tunc temporis fuisse dumtaxat definitum

Ecc iiij

quam machari: quod debuisset dicere, si conclusio valeret.

^h Decima sexta, Iudæis permissum erat ducere uxorem post diuortium: ob duritiem cordis. Ergo & nobis. 1. quia eadem remanet causa. 2. quia Christus non damnauit quod fecerat Pater suus. 3. quia adeo sunt necessariz nuptiz, vt si quis sine vxore sit, illi prouidere de vxore debeat.

^h *Eneri in*
19. *Matth.*

Negatur consequens, quia perfectior est gratiz status. Ad primam probationem 1. copiosior em esse nunc gratiam, & proinde minorem obdurnationis rationem. 2. ob malitiam hominum non esse Christi legem inuertendam.

Ad secundam, Christum quidem abrogasse multa quæ ipsemet cum patre vsque ad certum præscripserat tempus: [non tamen damnassee, quia damnare aliquid, non est illud abrogare pro tempore ad quod minimè institutum erat, vel, non expedire: sed pro tempore, & loco quo institutum fuit.]

Ad tertiam, negatur vide quæ dicta sunt libro de Monachis.

¹ Sunt qui arbitrentur etiam Iudæis illicitum fuisse post diuortium, Matrimonium inire: permissum tamen impune fieri, causa maioris euitandi mali.

¹ *Magist. Richard. Bonaventura, Dominicus. à Soto*
4. dist. 33.
^k v. 4.

Primò, quia Deuteron. ^k 24. vocatur polluta, & abominabilis coram Deo mulier contrahens post diuortium.

Secundò, Hierem. 3. ¹ *vulgo dicitur si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab ea duxerit virum alterum nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: quibus verbis, vt comparatio valeat, repudiata nubens debet fornicaria dici.*

¹ *initio capituli.*

Contraria opinio verior est: nimirum tunc licitum Matrimonium fuisse.

Primò quia illa permissio valde fuisset inæqualis. Nam repudiata vxore, licitum erat viris aliam ducere vi poligamiz, cum & alias ducere posset ma-

Ecc iiiij

*Anrequiratur consensus parentum ad
Matrimonium.*

CAP. XIX.

R A S M V S ^a absolutè vult requiri.

^b Lutherus, si ex matrimonio sit prolesnata, non posse à Parentibus irritari, si nata non sit, posse irritari.

^c Calvinus enumerans leges Pontificias, quas putat impias ponit illam. *Coniugia inter adolescentulos esse rata in iussu parentum.*

Prima propositio. Solo consensu parentum Matrimonium celebrari nequit: quare non possunt cogere filios ad coniugium.

Probatur Primo, Genes. 24. cum pater & frater Rebecæ de Matrimonio eius agerent: ^a *Vocemus* (inquiunt) *puellam & inquiramus eius voluntatem.*

Secundò, ex iure Canonico ^c can. *Sufficiat.* can. ^f *Vbi non est.* Cap. ^g *Tuas dudum.* & cap. ^h *vnico,* de dispensatione impuberum.

Tertiò, requiritur necessario consensus eorum qui matrimonij formam pronunciant. Alioquin essent falsa illa: *Ego te accipio in meam: Ego te accipio in meum.* At formam pronunciant ipsi contrahentes. Ergo, consentire debent.

Secunda propositio: *Filiorum consensus, etiam si solus sit, ratum & insolubile facit Matrimonium.*

Primò ⁱ Esau iuvis parentibus accepit vxores. Nectamen Isaac ea irritauit coniugia: & scriptura vocat eas simpliciter vxores.

Secundò, Iacob duxit ^k duas ancillas in sciis parentibus. At non est verisimile voluisse contrahere illicitum, & minimè firmum Matrimonium.

Tertiò, ^l Tobias iunior duxit vxorem ignorantibus suis parentibus: nec tamen fuit ab Angelo re-

^a in Colloquio de Matrimonio.

^b serm. de Matrimonio.

^c 4. Instit. 19. §. ult.

^d v. 57.

^e 27. q. 2.

^f 30. q. 2.

^g de sponsa duorum.

^h in Sexto.

ⁱ Genes. 26. v.

34. & cap. 28.

v. 9.

^k Genes 30.

^l Tobia 7.

alioquin steriles nusquam perfecto frueretur Matrimonio.

Tertia propositio: *Peccant filij contrahentes, sine iusta causa, parentibus inmitis.*

Primò, quia communiter parentes sunt filijs prudentiores, magisque consulunt filiorum utilitati.

Secundò, præcipere potest pater filio, ut ducat talem, vel talem uxorem: & si nulla sit recusandi causa, filius obedire tenetur: sicut patet Genes. 24. At inobediens filius Patri, sine causa, sine dubio peccat.

Tertiò, præceptum de Matrimonio filiorum ne coniungerentur Gentilibus. Exodi 34. & Deuter. 7. potius parentibus datur, quam filijs.

Obijcies 1. si potest pater præcipere, poterit & hoc præcepto cogere filium timore cadente in constantem virum. Quia potest præcipere, sub comminatione mortis æternæ debita inobedientibus filijs. Ergo Matrimonium coactum, erit ratum. 2. poterit cogere non ducere. Ergo si ducat, Matrimonium erit nullum.

Respondeo, posse dici filium cogi. 1. absolute, ita ut reuera ipsa cogatur voluntas: & hoc fieri non potest: quia voluntas iam non esset voluntas. 2. quod necessario determinetur ad unum: sed neque id fieri poterit: quia, excepto sine ultimo, semper voluntas est libera, saltem quoad exercitium. 3. quod timore cogatur cadente in constantem virum. Atque hæc coactio accidere poterit. Sed nullum Matrimonium erit. 4. cogatur reuerentia, & autoritate imperij paterni: hocque si contingat, validum Matrimonium habebitur.

[Ad 1. ergo, negatur simpliciter Antecedens. Quia communiter comminatio mortis æternæ non ingenerat timorem cadentem in constantem virum. Nam ille timor, non facile contemnitur. At hæc comminatio quotidie pro rebus leuibus spernitur, transgressione mandatorum Dei. Si tamen

sine consensu Patris. Sed naturalis facultas generandi filij, est solius filij non Patris. Nec enim pater potest facultates naturales filij mouere, aut prohibere. Ergo &c. ita à Valenti. sup. q. 3. puncto. 6.]

quo Isaac accepit uxorem, quam ei pater dedit: & cap. 28. quo Iacob, in ducenda uxore sequitur imperium Patris. v. 16. uxorem de filiabus eorum, non accipies filiis tuis. v. 3. Filiam tuam non dabis filio eius: nec filiam illius accipies filio tuo.

minibus factz. 4. Deus coniungit virum cum vxore. Ergo per aliquod medium: quod sit autem illud, ipsemet explicat, cum ait debere filios parentibus obedire.

Ad Maiorem, dupliciter Deum dici Matrimonij ^f *qua quidem* authorem. 1. quia instituit essentialia Matrimonij. *in etate non* 2. quia bonas voluntates, quibus dignè contrahatur Matrimonium facit. Matrimonium contractū, *sunt filij suorū* contra verbum Dei, priori modo, nullum est. po- *actuum Domi-* *ni. Puella (in-* *quit ius Cano-* *nicum, can.* *Puella, 20. q. 2.* *c. 2.) si ante duo-* *decimum atatis* *annum sponte* *sua velamen* *sibi sacrum as-* *sumpserit: pos-* *sunt statim pa-* *rentes, vel tuto-* *res id factum* *irritum facere,* *si voluerint. Si* *verò in fortiori* *etate Adolescē-* *tula, vel Ado-* *lescens seruire* *Deo elegerit:* *non est potestas* *parentibus pro-* *hibere.* *l. Nuptia ff.* *deritu Nuptia-* *rum §/ l. i. ac* *2. C. de Nu-* *ptiis.* *supra.* *epist. decre-* *tali.*

Ad Minorem, posteriori modo, veram esse: non priori.

Ad primam probationem, solum probare, parentum esse filiis providere: sed non inde sequitur, posse Matrimonia filiorum irritare.

Ad secundam, agi non de Matrimonio contracto, sed de stupro illato: nec excluditur puellæ consensus, si eam pater velit stupratori dare.

Ad tertiam, agi de puella ^f impubere.

Ad quartam, media Matrimonij validi, esse coniugum liberum consensum exterius expressum: dignè & vtiliter suscepti, esse parentum & amicorum consensum, benedictionem Sacerdotis, ac similia.

Tertia, ius civile definit debere præcedere consensum parentum, de iure naturæ.

Respondeo, id verum, non ut ratum sit Matrimonium, sed ut congruentius fiat. debet enim filij, de iure naturæ, parentibus obedire.

Quarta, ^h lex Civilis hæc Matrimonia irrita reddit.

Respondeo, quod lex Civilis dicat non multum obesse: cum lex Canonica præcedat.

Quinta, *Aliter legitimum non fit Matrimonium* ⁱ *(inquit Euaristus) nisi ab his, qui super ipsam fæminam* ^h *dominationem habere videntur: §/ à quibus custoditur,* ⁱ *uxor petatur, §/ à parentibus, §/ propinquis sponsetur.*

vit, eam raptor in uxorem habeat: & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consiliarii, auxilium, & fauorem praebentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces.]

De voto & ligamine.

CAP. XXI.

PRIMA propositio: votum simplex impedit Matrimonium contrahendum.

Probatur Primò, votum continentiae perpetuae^a licitum est, ac sanctum. Ergo seruandum. Sed reddi non potest ab eo qui ducit uxorem. Igitur votum huiusmodi matrimoniū impedit.

Secundò, quia^b Paulus damnat viduas quae contra huiusmodi votum, Matrimonium contraxerant.

Secunda propositio: *Votum simplex non dirimit matrimonium postea contractum,*

Probatur primò ex August. ^c libro de bono viduitatis.

Secundò, ex cap. ^d *Consuluit.* cap. ^e *Rursus quidam.* & in sexto, lib. 3. titul. 15. cap. ^f vnico.

Tertiò, votum simplex, etsi obliget in conscientia, tamen non transfert dominium rei promissae in eum, cui promissa est. Ergo, si eam alteri donet, peccabit quidem, sed donum valebit.

Tertia, ^g *Ligamen sponsalium non soluit Matrimonium cum alio, vel alia contractum.*

Probatur primò, ex communi Theologorum consensu.

Secundò, ^h ex cap. *De illis.* ⁱ *Si inter virum.* ^k *Adolescens.*

Obijcit primò Lutherus, nemo potest dare quod non habet. At, qui sponsalia contraxit, non est amplius sui iuris. Ergo, &c.

^a ut probatum est lib. de Monachis à cap.

22. ad 28. inclusive tom. 2.

^b vide lib. de Monach. sup. cap. 24.

^c cap. 9. & 10.

^d 4. Decretalium Titul. VI. Qui clerici, vel uouentes, &c.

ex Alexandro 3.

^e ibid. ex Celestino 3.

^f de Voto, &c.

Redemptione: ex Bonifacio octauo.

^g hac est contra Lutherum, libro de Captiui.

cap. de Matrimonio.

^h lib. 4. decr.

tit. 1. cap. 5. ex Alexandro 3.

ⁱ cap. 31. ex

Gregorio 9.

^k cap. 32. ex eod. Gregor.

contrahentes non solum excommunicari, sed etiam in ergastulis vsque ad finem vitæ Pœnitentiam agere. Innocent. 1. epist. 2. ^u Gelasio ^x Gregorio 1. ^y Alexandro. 3. Celestino. 3. Innocent. 3.

Tertiò, ex PP. ^z Basilio: Cum virginitatem Domino professæ sint, carnali post modum voluntate blanda delinunt, ac demicte stupri scelus honesto coniugij nomine obtinere cupiunt. Non ignorant huiusmodi, quamvis ignorantiam simulent: quæ sponsi dexteram, & fœdera prauaricata sit, eam nec illius ultra esse sponsam, quam dereliquit: neque eius uxorem, per vllas leges dici posse, cui se deserto sponso, libidine incitata coniunxit.

^a Ambros. Quæ se sponndit Christo, & Sacrum velamen accepit, iam nupsit, iam immortalis iuncta est viro, & iam si voluerit nubere, communi lege connubij, adulterium perpetrat. ^b Chrysostom.

Hieronym. ^c Certe confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.

Quartò, potuit Ecclesia huiusmodi Matrimonia irritare. Nam eius est tradere qui valeant contrahere, necne. Sed re ipsa irritauit, & irritat huiusmodi Matrimonia. Ergo re ipsa nulla sunt.

Quintò, quod semper docuit, & docet Ecclesia verum est. Sed semper docuit hæc Matrimonia nulla esse. Ergo nulla sunt.

^u epist. 1. cap. 22. & 23.

^x 1. epist. 40.

^y 4. Decretal.

Titulo, Qui clerici, vel vœnenses. Vide tom 2. lib. de Monach. cap. 26.

^z lib. de Virginitate parum ultra medium.

^a lib. ad virginem lapsam.

^b epist. 6. ad Theodorum.

^c 1. in Ionis. vide plura lib.

de Monach.

sup. cap. 27.

De impedimento criminis.

CAP. XXII.

VIDE SIT, ^a supra declarauimus. Probatum primò, autoritate & testimonijs Põtificũ & Cõciliorum, 1. quæst. 1. can. ^b Nullus. can. ^c Illud. can. Relatum. can. Super hoc.

^a cap. 18.

^b lib. de Ca-

pruit cap. de Matrimonio, & Philippus in locu, tit. de cõiugio.

Tom. III.

Fff

Sextò, ex PP. Tertull. ¹ lib. 2. ad uxorem. Cyprian. ^k serm. de lapsis. ^l Ambros. *Cave Christiane, Gentili, aut Iudae filiam tuam tradere. Cave Gentilem, aut Iudaeam, atque alienigenā, hoc est hereticam & omnem alienam à fide tua, uxorem accersas tibi.* ^m Hierony. *At nunc pleraque contemnentes Apostoli iussio- nem, iunguntur Gentilibus, & templa Christi, idola pro- stituunt.* August. etsi dumtaxat ⁿ dubitauerit: tam- en, ^o Omnimodo (inquit) conandum est, ne fiant tales coniunctiones, quid enim opus est in tantum discrimen ambiguitatis, caput mittere?

Septimò, quia huiusmodi Matrimonia inferunt incommoda plurima 1. periculum fidei, apostata- tandi à fide. 2. non poterit faciliè proles in vera educari religione. 3. quia maritus infidelis faciliè impediet omnia pietatis exercitia mulieris fidelis.

Secunda propositio: *Non licet iungere Matrimonia cum hereticis.*

Probatur primò, argumento 1. 2. & ultimo. super- ioris propositionis.

Secundò, ex Concil Chalced. supr. & Agath. ^p *Non oportet cum hominibus hereticis miscere connubia, & vel filios, vel filias illis dare.*

Tertia: *Matrimonium inter fidelem, & infidelem non est irritum.* iure diuino, naturali, vel positiuo, aut ali- qua lege Ecclesiastica.

Non diuino naturali. Primò, quia huiusmodi con- tractus nō tollit omnino finem Matrimonij. Nam & suscipi poterit proles, & in vera religione edu- cari, quamuis difficilior.

Secundò, quia ^q Iacob duxit uxores filias La- ban idololatæ: ^r Ioseph filiam Phutipharis: ^s Moses filiam Iethro: ^t Esther nupsit Assuero: ^u David filia Regis Gessur: testanturque ^x Hieron. atque ^y August. fuisse olim in lege gratiz fre- quentissima huiusmodi connubia: quæ quamuis reprehenderentur à PP. non tamen dirimebantur.

^z Monica virum habuit paganum: ^a Clotildis nupsit Clodoueo Regi Francorum Ethnico,

¹ quo probat non oportere fi- deles Matrimo- nium cum infi- delibus contra- here.

^k quo inter Fi- delium crimi- na, numerat coniugium, cum Infidelibus.

^l lib. 1. de Abraham. 9.

^m 1. aduer- sus Iovinianum.

ⁿ lib. 1. ad Pollentium 25.

& 19.

^o ibid. cap. 19.

^p can. 67. & Ambros. supr.

^q Genes. 29.

^r Genes. 41. v.

45.

^s Exod. 2. v. 22.

^t Esther 2.

^u 2. Reg. 3.

v. 3.

^x 1. in Iovin.

^y lib. de fide,

& operibus,

cap. 19.

^z teste Aug. 9.

Confess. 9.

^a teste Grego-

rio Turonico

2. histor. 28.

Sententia de impedimento cognationis.

CAP. XXV.

P R I M A ^a wiclefi, solùm in primo gradu Matrimonium dirimì.

^b Secunda, solos gradus cognationis ^c in Levitico prohibitos agnoscit, idque indispensabiliter.

^d Tertia, non solùm gradus Levitici observandos esse: sed etiam alios ab Ecclesia prescriptos, servata consentia libertate.

^e Quarta, i. in gradibus prohibitis, indispensabiliter legē esse imperiale servandā, quatenus concordat Mosaica dūtaxat: Nā huiusmodi gradus à natura prohibiti censentur. 2. servandam etiam esse consuetudinem locorum, & arbitrium prudentium virorum dumtaxat: quamvis hi gradus non nisi humana potestate prohibeantur.

Quinta, ^f Theodori Bezz. i. sequendum esse, in supputatione graduum, iureconsultos civiles. 2. gradus prohibitos in Levitico, observandos esse. 3. & eos qui à simili colliguntur, ut coniugium patris cum nepte, filia fratris, aut sororis: quia prohibetur nepotis cum amita. 4. leges etiam civiles dumtaxat observandas: tamen eas Matrimonia non dirimere contracta.

^a 4. Trialogì 20.

^b Lutheri de Captivitat. cap. de Matrimonio, & Bucerì in 19. Math. cap. 18.

^d Melacthonis in locis tit. de coniugio, Kemnit. 2. par. Examin. pag. 1230.

^e Brent. confess. witemberg. cap. de coniugio, & in 18. Levitici.

^f lib. de repudiis, & divorciis.

tenſiua, non extenſiua. Maior ſiquidem eſt coniunctio inter patrem, quam inter fratrem, ſed non diſtantia. Nam coniunctio filij ad patrem eſt effectus ad cauſam, coniunctio fratrum, eſt effectuum inter ſe à communi cauſa.

Tertiò, videtur abſurdum, vnā perſonam æqualiter diſtare à multis inæqualiter diſtantibus: ſicut diſtant in ſubjecto ^a exemplo.

^a Et patet in arbore canonico ſupr.

Thare.

Abraham.

Nachor.

Iſaac.

Bathuel.

Iacob.

Laban.

Ioseph.

Ioseph enim 4. gradu diſtat tam à Nachor & Bathuel quam à Laban.

Negatur propositio, Nam vnus lateris ſue lineæ perſonæ habitudinem non habent ad perſonas alterius lateris, vel lineæ, niſi ratione ſtipitis in quo vniuntur. At Ioseph Nachor, Batuel, Laban non vniuntur, niſi in Thare: & Ioseph non niſi in quarto gradu. Ergo neque Nachor, Bathuel, & Laban poterunt vniri Ioseph in Thare niſi in quarto gradu.

Quartò, ergo pari ratione debent æqualiter diſtare Nachor, Bathuel, Laban, ab Abraham. quia Abraham vnitur in Thare, in primo gradu. Quod tamen falſum eſt.

Negatur conſequens. Quia quando conſideramus perſonam remotiùs diſtantiem, tunc attendimus diſtantiā eius à ſtipite: & in ſtipite intelliguntur omnes perſonæ alterius lateris: & ideò tantum diſtat perſona remotior à ſtipite, quantum ab alijs alterius lateris. At quando conſideramus perſonam propinquā, non attendimus diſtantiā eius à ſtipite, ſed ſtipitis ad perſonas alterius lateris: atque in ſtipite intelligimus propinquiorē illam perſonā. Nam ſi conſideraremus diſtan-

^b Et quia ſtipes diſtat inæqualiter à perſonis alterius lateris: id. e. cūcūq; perſona illa pro-

F ff iiii

manas vxores. Et Amram pater Moſis & duxit *Iochabed*, patruelem iuxta veciſſionem Hierony. id eſt, proprie patruam ſine Amitam. 1. quia דודא *dodah* id ſignificat: ſicut דוד *dod*, patrum. 2. quia Numeror. 26. dicitur ⁿ Amram filius Caath ¹ filij Leui accepiſſe Iochabed filiam Leui. Ergo Iochabed erat ſoror Caath, & proinde amita Amram.

Respondent 1. hæc omnia contigiffe myſterij cauſa per diſpenſationem diuinam.

Contra. ^k ſatis apparet tunc conſuetudinem fuiſſe duas ſorores coniungi vni viro. Nam cum Laban decepiſſet Iacob obtrudendo Liam pro Rachel, obtulit poſtea Rachel nec dubius hæſit Iacob, aut fuit dumtaxat aliquando à parentibus correptus.

^l Respondent 2. Patriarchas peccaſſe. Contra etſi potuerint peccare interdum: non eſt tamen veriſimile, in continuo peccato, contra naturæ præceptum, manſiſſe.

Tertiò probatur propoſitio. ſi hæc præcepta eſſent naturalia: non magis prohiberetur vnum Matrimonium in aliquo gradu: quam cætera eiufdem gradus: ſed omnia æqualiter. At prohibuit Moſes Matrimonium nepotis cum amita: non prohibuit neptis cum auunculo aut patruo: & tamen ſunt iſti omnes in eodem gradu. Ergo, &c.

Respondet Beza, prohiberi etiam connubium neptis cum patruo: ac ſimilia, in eodem gradu, quo prohibentur alia.

Contra 1. argumentum à ſimili in legibus prohibentibus non ſolet valere. ſunt enim odioſæ huiusmodi leges: & proinde reſtringendæ, non laxandæ. 2. fuit aliqua ratio quare prohiberetur vnum, & non aliud: non tamen tanta, quæ ſufficiat permittere Matrimonium in illicito gradu.

Si quidem turpius eſt Amitam, iungi nepoti, quam Auunculum nepti: nam Amita, ratione ſui gradus, habet in nepotem quaſi authoritatem patriam quæ non bene conuenit conditioni vxoris,

5 Exod. 6.v.

20. יִקַּח
עִמָּתָא
אֶת יוֹכָבֵד
דָּתוֹ לוֹ
לְאֻמָּה

vaiikkach

Gamram eth-
Iochened da-
datho lo leiſ-
chſchah: Et ac-
cepit Hamram
Iochabed pa-
trulem, (vel
potius amitam)
ſuam, ſibi in
coniugem.

ⁿ v. 59.

ⁱ v. 57.

^k Genef. 29.

^l ita Philippus
in locis titul. de
Coniug. & Be-
za lib. de Re-
pudiij, Et di-
uortij.

cordari poterunt.

Respondeo, in Levitico non prohiberi tale cō-
nubium nisi nudè, & solitariè acceptum quemad-
modum accipitur homicidium in Decalogo, cum
dicitur non occides. Quæ lex non impedit, quo-
minus postea fiant leges particulares, quæ coniugium cum uxore fratris permittant, quibusdā cir-
cumstantiis adhibitis extra necessitatem extre-
mam.

Obiicitur, Levitic. 18. & 28. prædicat Deus se exterminaturum Gentes ob connubia contracta, illis capitibus prohibita. Ergo ad omnes spectant gentes, & proinde sunt de iure naturæ, huiusmodi prohibitiones.

Respondedo nude, & solitarie consideratas esse de iure naturæ: nec enim vlllo iure licet, sine debitis circumstantijs vti his coniunctionibus. Propterea enim graviter Gentes peccauerunt: cumque his peccatis idololatriam & concubitus masculorum, ac bestiarum addiderint meritò certe exterminatæ sunt.

Secundò , Paulus grauitèr arguit Corinthiũ
qui Nouercam duxerat. At is erat gradus in Leu-
itico prohibitus. Ergò Paulus volebat leges dum-
taxat antiquas seruari.

Respondeo 1. gradum affinitatis in recta linea
 prohiberi de iure naturæ; nec tamen sequitur ean-
 dem esse rationem omnium prohibitorum in Le-
 uitico. 2. probabile esse loqui Paulum de priui-
 gno qui Nouercam viuentem patre in concubinam
 acceperat, id enim ¹ videntur indicare illa: ¹ *Scriptu-
 vobis, non propter illum, qui fecit iniuriam, nec propter eum
 qui passus est, &c.* id est, *Viuens adhuc pater.* Nam mor-
 tuo marito non ei iniuria fit si eius ducatur vxor,
 quia mors vinculum soluit.

Tertio, ^t Ioannes Baptista reprehendit Herodem sollicitudinem quod fratris sui duxisset vxorē scilicet contra ^t Math. 14. Leuiticam legem. At Ioannes finem imposuit veteri legi. Ergo ad legem gratiæ spectāt prohibitio ^t v. 4. Mar. 6.v.

fratris, patruī, &c. non esse intelligendas viuentibus maritis, alioquin superuacaneæ essent, cum viuentibus maritis, hæ coniunctiones sint Adulteria. ^b *cap. Gaudemini, de divor-*

Septimò, ^b Innocent. 3. docet Matrimonium inter infideles contractum in 2. 3. ac vltioribus gradibus esse ratum, nec debere solui, cum ad fidem conuertuntur, quia non tenebantur Ecclesiasticis legibus. Ergo iuxta Innocētium primus gradus prohibetur de iure naturæ. At talis est gradus coniugij cum vxore fratris defuncti. Ergo & prohibitum tale coniugium de iure naturæ.

Respond. 1. Innocent. nihil expressisse de primo gradu. 2. etsi expressisset: non tamē intelligi posse, nisi vel in linea recta, vel in consanguinitate. Nam ipsemet Innocentius ^c dispensauit, vt in Linonia retinerentur vxores defunctorum fratrum. Quare iuxta Innocent. hic gradus non est prohibitus de lege naturæ. ^c *4. Decretal. tit. 19. de divor-*

TERTIA PROPOSITIO.

^a *Primus gradus consanguinitatis in recta, & transuersa: & primus affinitatis in recta sunt de iure natura, & indispensabiles ab homine,*

CAP. XXVIII.

ROBATUR Primò, quia omnia, & sola huiusmodi coniugia puniuntur vltimo supplicio in ^b Leuitico, cætera leuioribus pœnis.

Secundò, nullum sanctorum extat Matrimonium in huiusmodi gradibus.

Tertiò, in his gradibus nusquā dispensauit Ecclesia: quāuis ^c non defuerint, qui petierunt dispensari. cum in ^d aliis gradibus tamen dispensauerit. ^d *Innocent. 3.*

^a *eadem est ratio de omnibus gradibus rectis descendibus.*

^b *cap. 20.*

^c *Comes Armeniacus apud Paulū AEmiliū in Ludouico II. quod non posset diploma extorquere à Papa, ut germana sorori coniungeretur, falsum à corrupto quodam ministro procurauit.*

^d *Innocent. 3.*

quin facta fuisset mentio Ieschæ? 3. ibidem: ^o *tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran filij sui, & Sarai nurum suam*, (non dixit filiam suam) *uxorem filij sui*. 4. non licebat per mores Gentium ducere germanas sorores alioquin ad regendum cōiugium suum frustra dixisset Abram, *Soror mea est*. At non est verisimile Abram fecisse aliquid contrarius, & morem gentium.

Contra. Primo, cum dixit Abraham: *filia patris mei*, loquitur de patre proprie dicto, non de avo, quia de proprie dicta matre ait: *Et non filia matris meae*. Ergo de sorore loquitur, non de nepte.

Respondeo, improprietatem vocis non esse in voce Patris aut Matris, sed in voce, *Filia*. Abraham siquidem de suis reuera Patre, & Matre loquitur: sed non intendit Sarai fuisse propriā filiam Thare.

Secundò, ergo Abraham fecellit Regem cui dixit: *verè soror mea est*.

Respondeo, non fecellisse mendacio sed ambiguitate vocis: quam tamen credibile est, postea Regi declarasse ne putaretur Abraham cum germana sorore contraxisse.

Tertiò, Aran iunior erat Abrahamo saltem duobus annis. quia tertius P erat ab ipso: & Sarai junior erat Abrahamo 10. annis. Ergo si Aran fuit Sarai Pater eam genuit septimo ætatis suæ anno.

Respondeo, Aran fuisse seniore Abrahamo. Nam Thare anno septuagesimo cœpit tres habere filios. Genes. ^t 11. At illo anno natus est Abraham. Semper enim scriptura ^s indicat tempus natiuitatis eorum, quorum genealogiam texit, vt alijs prætermisissis, intelligamus totius ætatem mundi. Ergo antea nati erant Aran & Nachor, quare fieri potuit Aran anno 27. aut 37. ætatis suæ genuisse Sarai.

Tertia obiectio, ^t *Noli frater mi, noli opprimere me* (inquit Thamar ad Ammon) *noli facere stulticiam hanc, quin potius loquere ad regem, & non negabis me tibi*.

v. 31.

P tertius enim numeratur Genes. 11. v. 27.

q Genes. 17. v.

17. Putasne

cœsenario filius?

Et Sara nona-

genaria pariet?

^t v. 26.

^s Genes. 5. v. 3.

notatur annus

quo sit genus

Seth. v. 31. no-

tatur annus ge-

nerationis Sem.

^t 2. Reg. 13.

v. 12.

aiorum prætextu, & incestus committerentur, & tanta familiaritas in scandalum verteretur.

Tertiò, quia periret fructus amplissimus propagandæ vnionis inter homines.

Quartò, quia carnalis amor plus debito cresceret. duplici siquidem amore carnali mouerentur coniuges, scilicet consanguinitatis, siue affinitatis, & coniugali.

Obiicitur ^b primò, non venit Christus politicas ferre leges. Ergo multo minus debet eius vicarius eas ferre. ^b *Brent. supra.*

Respondeo, 1. potuisse ferre, si voluisset Christus & consequenter eius vicarium posse: maxime si ad æternam salutem conducât. 2. leges Matrimonij non esse mere politicas, sed etiam spirituales: cum matrimonium sit Sacramentum.

^c Secundò, Deus melius nouit aptas ad Matrimonium personas quam ullus Pontifex. At Deus ^c *Lutheri in ca. de Matrim.* solum prohibuit vsque ad secundum gradum in linea inæquali.

Ad Minorem respondeo, hanc prohibitionem fuisse solis peculiarem Iudæis. 1. quòd pauci essent, & propriæ familiæ propagandæ. 2. quòd in eadem tribu deberent conseruari propriæ opes. 3. quia cum valde ad repudium proni essent, habitâ licentia contrahendi matrimonia cum consanguineis, quibus ex natura maior debetur amor, minus repudijs studerent. 4. ob infirmitatem propterea enim & polygamia permittebatur.

Tertiò, ^d Epannenfe, ^e Turonense. 2. ^f Parisiense. 1. Concilia non prohibent coniugia, nisi vsque ad secundum gradum. Ergo prohibitio ad quartum, vel septimum, incognita antiquitati fuit. ^d *can. 30.*
^e *can. 12.*
^f *cap. 4.*

Ad Antecedens. 1. numerari quidem in illis Concilijs gradus præcipuos sed non excludi à prohibitione alios. Nam Turonense ad superiora se remittit, vt ad Epannenfe: istud verò adducit initium can. 61. Concilij Agathensis, quo post aliquorum prohibitionem graduum, prohibetur generaliter

matrimonium: sic, *Publica honestas*: inchoata quædam affinitas: & proinde quæ in aliquo saltem gradu prohiberi debuit. *Affinitas ex fornicatione*, quia etsi imperfectior sit contractâ ex Matrimonio vero: tamen reuera Affinitas quædam est, & proinde nulla erit causa cur non Matrimonium dirimat.

Obiicitur, omnes Christianos, spirituales esse fratres. Ergo & inter illos omnino prohibita deberent esse connubia. Resp. cognationem spiritua-lem in hac materia non esse quamcumque, sed determinatam ab Ecclesiâ.

De vetito Ecclesiâ, & tempore feriato.

C A P. XXXI.

PER vetitum Ecclesiâ, intelligitur Matrimonium clandestinum de quo ^a supr. Obiicit Kemnit. male dici â ^b Concilio Trident. Matrimonia clâdestina fuisse semper detestanda, & tamé rata.

^a in tabula de impedimentis, & cap. 7.
^b sess. 24.

Resp. ratione Sacramenti fuisse rata, & bona: ratione modi & ordinis mala. *Per feriatum tempus*, intelligitur dies certi quibus nuptiæ fieri prohibentur: olim, ab initio *Aduentus* ad *Epiphaniam*: à *Septuagesima* ad *octauam Pasche*, à die *Rogationum* ad *octauam Pentecostes*, quia in Natali Domini, Resurrectione, & Pentecoste, tenebantur fideles communicare. Nunc ^c solum, ab *Aduentu* ad *Epiphaniam*, & , à die cinerum ad *octauam Pasche*. Obiicit Kemnitius, primò, causam prohibitionis cessasse in Natali Domini, nec enim amplius obligantur fideles communicare nisi in Paschate. Ergo & prohibitio, *Aduentus* ad *Epiphaniam* cessare debet. Secundò, ex hac prohibitione assui cepit opinio huiusmodi temporibus inesse sanctitatem incompatibilem copulæ carnali.

^c Concil. Trident. sess. 24. cap. 10.

Ad 1. respondeo 1. etiam nunc solere fideles in die Natali quam frequentissimè communicare, quamuis sine præcepto 2. non solum ob hanc causam: sed etiam, ob venerationem illorum festorum factas fuisse huiusmodi prohibitiones. Ad 2. negatur.

Ggg ij

LIBER TERTIVS. 417

Tertiò, ex praxi Ecclesiæ: ^c Christus ipse voluit iudicare causam Diuortij. ^d Paulus causam Coniugij inter fidelem, & infidelem: huncque semper habuisse vsum Ecclesiam, cognosci potest ex decretalibus epistolis.

[Quartò, ex ^c Concil. Trident. Si quis dixerit causas Matrimoniales non spectare ad indices Ecclesiasticos: Anathema sit.]

Ad 1. rationem secundæ opinionis: nos fateri id fieri posse ^t sed Ecclesia approbante. Ad 2. responsio supra disputatione de Diuortio.

De Ceremoniis Sacramenti Matrimonij.

CAP. XXXIII.

Historiæ tractant Nicolaus, ante annos 700. can. ^a Nostrates Et ^b Isidorus, ante annos plus minus 900.

Prima, est benedictio coniugum in Ecclesia à Sacerdote, de qua ^c Siricius ^d Innocent. ^e Concil. Carthag. 4. & ^f Ambros. Secunda, Eucharistia pro sponsu nominis oblatio de qua ^g Tertull. Tertia, Velaminis obnubilatio, de qua ^h Ambros. Quarta, coniunctio coniugum, vittâ partim candida, purpureâ partim. Quinta, sponsus sponsa anulum donat à Sacerdote benedictum Sexta, variis precibus, coniugium recens Deo commendatur Septima, cohortatione sacerdotali monentur officij, coniuges.

[De quibus Ceremoniis Concil. Tridēt Si quis dixerit prohibitionē Solēnitatis nuptiarū certis annis temporibus, superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam: aut benedictiones, & alias ceremonias quibus Ecclesia in illis utitur, damnauerit, Anathema sit.]

Finis tomī 3.

Laus Deo & B. Virgini.

GGG iij

^c Mat. 5. & 19.
^d 1. Corinth. 7.
^e sess. 14. can. 12.
^f Nam cum
dix post legem
illam Theodo-
sij abrogassent
sij eius. l. cele-
brandis. C. de
nup. eamque
abrogationem
renouasset Iu-
stinianus. §.
duorum instis.
de Nup. §. Gre-
gorius legem
Honorij, Et
Iustiniani dū-
taxat irritauit
in rescripto ad
Augustinum
Anglorū Epi-
scopum, lexque
Gregorij præ-
ualuit. 35. q. 2.
can. Quedam
lex.
^a 30. q. 5.
^b 2. officior. 19.
^c epist. 1. cap. 4.
^d epist. 2. cap. 6.
^e cap. 13.
^f cap. 70.
^g lib. 2. ad
uxorem.
^h supra.
ⁱ supr. can. 12.

INDEX.

Bohemis qua conditione concessus est calicis usus. 209.

Buceri sententia de verbis consecrationis. 193.

C.

Calviniana sacramentorum definitio. 13.

Calvini de Ministro Confirmationis sententia. 101. De Ministro baptismi. 75. Eius de Eucharistia doctrina. 109.

Calvini expositio verborum. Hoc est corpus meum. 117. Eiusdem de verbis consecrationis sententia. 192. Item de preparatione ad Euchar. & effectu. 196.

Calvini de vinculi matrimonialis solutione sententia. 195.

Cantus in Missa approbatur. 258.

Caro in scripturis quid significat. 129.

Carnem Christi quomodo infantes dici possunt manducare. 115.

Canonis Missae nomen explicatur. 264. Quis eius author: antiquitas, ibid. & seqq.

Canonis singule orationes defenduntur. 226. & seqq.

Ceremoniarum nomen quid est. 62.

Ceremonie sacrae non possunt omitti sine peccato. ibid.

Ceremoniarum utilitates. 64.

Ceremonia conservant religionem. 64. Distingunt Catholicos ab haeticis, ibid.

Ceremonia baptismi qua. 90.

Ceremonia Confirmationis quatuor. 103.

De Ceremoniis qui scripserunt. 254.

Ceremonia missae. 255. & seqq.

Ceremonie missae quae in actione sunt defenduntur. 258. & seqq.

Cereorum in Ecclesia usus defenditur. 256.

Christus, an verè apparueris Paulo Aetor. 19 fol 153.

Christus, quas ob causas baptizatus. 90.

Christus non sustulit omnino quae erant antiquae legis. 237.

Christus consecrauit his verbis: Hoc est corpus meum. 190.

Cogi aliquis dicitur, quatuor modis. 404.

Communio sub una tantum specie licita. 205. Hanc Ecclesia merito precipere potuit. 213.

Communionis sub utraque specie incommoda. 207.

Commemoratio duplex. 212.

Confirmare an possint Presbyteri ex dispensatione. 102. quare possunt. ibid.

Consecrationis vera forma. 194. de verbis consecrationis varia sententia. 120. & seqq.

Confessionis necessitas. 309. & seqq. De ea sententia haeticorum. ibid.

Confessio Sacerdoti curfaci.

G g g iij

INDEX.

Disortium quatuor de causis illicitum est. 394.

Disortium quoad zherum propria potest fieri auctoritate sed non quoad habitationē 394.

Disortium non est innocenti laqueus. 399.

S. Dionysij Arcopagita inuocatio Euchar. 133.

Donatistarum de sacramentis dogma. 27.

Donatista Chrisma contemnebant. 93.

Donatista Euchar. Canibus proiecerunt. 108.

Durandi falsa de Euchar. sententia. 163.

Durities cordis non est tantum, quanta erat olim. 401.

E

Ecclesia de S. Euchar. doctrina Catholica. 109.

Eleemosyna viri iusti duplicem habet valorem. 337.

Episcopatus unus ordo est cum Presbyteratu genere, non specie. 373.

Episcopalis character minor intensius, sed maior extensius, presbyterali ibid. Conferat gratiam. ibid.

Errores circa sacramenta. 1. Erasmus quid sentit de baptismo 76. *de matrimonialis vinculi solutione.* 396. *de matrimonio sine consensu parentum.* 403 *de Penitentia sacramento.* 309.

Esau quare veniam non obtinuit. 306.

Escam eandem nobiscum quomodo Iudei manducarunt. 130.

Eucharistia omnibus sacramentis praestantior. 62. speciem utramque non tenentur omnes percipere. 116.

Eucharistia non est tantum figura Corporis Christi. 125. *quomodo post consecrationem etiam dicitur panis.* 131.

Eucharistia miracula varia. 161. Excitat fidem, charitatem. &c. 162.

Eucharistia & baptismi dissimilitudo. 179.

Eucharistia materia quae. 183 *Quomodo formanda sint de Euchar. enunciationes.* 177.

Eucharistia quomodo mortui dare vitam potest. 199.

Extremam unctionem quae oppugnat. 364.

Extrema unctio probatur ex scripturis. ibid. quae viui materia est, quae forma. 368. *Eius qui sunt effectus.* 369. *Quis Minister, qui suscipiens. ibidem. quae Ceremonia seruanda sint.* 370.

F

Fabiola post disortium nubes mortaliter peccauit, sed penituit. 401.

Figura minus quid est re figurata. 111.

Flagellantiu auctor quo anno. 108.

Florentinum Concil. synodice & iudicialiter habitum est. 192.

INDEX,

absolutionis. *ibid.*

Indulgentia per modum suffragij quid sunt. 352. An ex condigno, an ex congruo prosint defunctis. 353. ut prosint defunctis quid requiratur. *ibid.*

Indulgentia omnibus qui sunt in purgatorio prosunt accidentaliter, quae uni applicantur specialiter. *ibid.*

Indulgentiarum applicatio viventibus quomodo mensuranda. 146. Item quomodo animabus in Purgatorio. *ibidem.*

Infirmatur quis in vobis inducat, &c. Iac. 5. defenditur. 363.

Inherentia non est de accidentium essentia. 175.

Innocentes pro Christo interfecti, quare ut sanctos Ecclesia colit. 74.

Innocentius 3. tempus confitendi statuit. 318.

Ioannis baptisma, quare Ioannis dicitur. 87. Quale erat. *ibid.*

Ioannis Scoti de Euchar. haereticus. 108.

Iubilaei nomen quid significat, unde dicitur. 335.

Iubilaeus Euangelij typus. *ibid.*

Indas offensus est cum ceteris Indaeis Christo de Euchar. disserente. 107.

K.

Kemnitij de verbis consecrationis sententia. 193.

Kemnitij de forma Sacram. Euchar. calumnia. 195.

Kemnitij sententia de preparatione ad Communionem, & eius effectum. 196.

L.

Liber passionis Sancti Andree an recipiendus. 132.

Ligamen sponsalium non soluit matrimonium contractum. 406.

Lingua ignea quid denotabant. 6.

Litera occidens & vinificans quid sunt. 50.

Lacus poenitentium quomodo plex. 290.

Lotio pedum Sacramentum non est. 59.

Lutherus Demones Sacramentorum ministros facit. 24.

Lutheri de preparatione ad Communionem, & effectu sententia. 196. Eius item de communione sub utraque specie opinioniones. 200.

Lutherus negat poenitentiam à baptismo diversam esse. 281.

Lutherus impugnat indulgentias. 354. Poligamiam multarum simul uxorum approbat. 390.

Eius de solutione matrimonij quoad vinculum opinio. 395.

Lutherani quid sentiunt de fide in baptismo. 80.

Lutheranorum de Euchar. haereticus. 163. Item de Ministro Euchar. 194.

Ludovicus Viues quid sentiat de baptismo parvulorum. 76.

Ludovicus pius quot dies ex Euchar. vixit. 161.

M.

Marcofiorum baptizandi formula. 2.

Magdalena quare Christum

INDEX.

rium est. 241. 235. *Impetratorium.* 242. *Eius efficientia propria.* 243. quibus prodest. 245.

Missapro hereticis potest celebrari *ibid.* Item pro animabus in purgatorio. *ibid.*

Missa priuata unde dicitur. 248. *Antiquissima.* *ibid.* *opugnatur missa priuata.* 250. *vulgari lingua non est celebranda.* Item *quedā submissā voce pronuntiare vtile est.* 252. 253. *de die celebrandi,* *Et an ieiunius solū celebrare liceat.* 257.

Missa catechumenorum. 299.

Missę partes singula defenduntur *ibid.* *Et seqq.*

Minister Eucharistia quā debeat esse. 194.

Montanista confessionem inuicem putant. 309.

Moraliter, non Physicē sacramenta consideranda sunt. 7.

Morsali peccato obnoxij indigne communicant. 197.

Mos antiquus circa Euchar. 206.

Mutatio ad substantiam non est generatio. 176.

Musica in missa approbatur. 259.

O

Objecta sensuum per se sunt accidentia. 174.

Oleo quare SS. PP. ad miracula patranda sepe utebantur. 368.

Omnis qui dimiserit uxorem suam, &c. Math. 5. exponitur.

396. 399.

Opera bona iustorum hominum duplicem habent valorem. 336. *sponte suscipi possunt.* 325. *A Sacerdotibus recte iniunguntur* *ibid.*

Opera bona, ut meritoria sunt an possint applicari alteri. 337. *an ut satisfactoria.* *ibid.*

Orare pro hereticis publicē quomodo licet. 245.

Oratio, ieiunium, & Eleemosyna opera sunt satisfactoria. 326

Ordo quis seruandus in eligendo baptismi ministro. 75.

Ordinis Sacramentum probatur. 371.

Ordinis quę forma, quę materia. 376.

Ordinis essentialis materia an sit manuum impositio. *ibid.*

Ordinatio Episcopalis sacramentum est. 372.

Ord. Diaconatus & subdiaconatus sacramenta sunt. 375.

Ord. Minores quatuor Sacramenta sunt *ibid.* *nō idcirco quatuordecim sunt Sacramēta.* 376.

Ordinis effectus quis, quis Minister, quę ceremonia seruande. 377.

P.

Pascha Dominus quando celebravit vltimo. 183.

Patres nostri in monte hoc adorauerunt. *Ioan. 4. exponitur.* 229.

Panis fermentatus non est materia Euchar. 183.

INDEX.

Regula cognoscendi quid Deus possit secundum hereticos. 152.
secundum Catholicos. 153.

Religio nulla est sine sacrificio: 235.

Reliquia peccatorum quae exterema unctio abstergit, quae sint. 369.

Representatio dupliciter sumitur. 135. item. 216.

Rupertis sententia de Euchar. 163.

S.

DE Sacramentis qui scripturunt. 1.

Sacramentum Eucharist. quid sit propriè. 182.

Sacramentorum varia definitio- nes. 7. *Ad eorum essentiam tria requiruntur.* 93.

Sacramenta antiqua legalem tantum sanctificationem efficiebant. 7. & 21.

Sacramentorum essentialia non mutat Ecclesia, sed ministri protestatem potest restringere. 385.

Sacramenta quae sint characterem imprimentia, & quae non ss.

Sacramenta lingua non vulgari ministranda sunt, excepta confessione & Matrimonio. 65.

Sacram. instituntur à Deo propriis verbis, non metaphoricis. 118.

Sacramentariorum de fide in baptismo sententia. 80. *quo anno eorum serpsit heresis.* 108.

Sanctificatus est vir per mu-

lierem, &c. 1. *Cor.* 7. *explana-* tur. 70

Sacrificij definitio. 218. *parti-* tiones. 219.

Sacrificium Christiana Reli- gionis, non est *Sacrificium Cru-* cis. 236.

Sacrificium & Sacramentum differunt. 237.

Sancti tribus modis invocari possunt. 247. *quo progressu se-* cundum hereticos *sanctorum in-* vocatio deducta est. 248.

Satisfactionis partitiõ. 323.

Satisfactio differt à restitutione. ibid.

Satisfactiones in hoc mundo triplicis sunt generis. 346.

Sensus quando falli queunt & quando non. 174.

Signatum pro signo non acci- pitur, sed è contra. 120.

Simoniani negabant corpus Christi in Euchar. 108.

Sine culpa, nisi subsit causa non est aliquis puniendus. 399.

Spiritus est qui vivificat, caro, &c. exponitur. 129.

Subdiaconatus est Sacramen- tum 375.

Substantia supernaturaliter in alio subsistit. 176.

T.

Tempus baptizandi. 92.

Thesaurus indulgentiarum quid est. 336. *extat in Ecclesia infinitus.* 337.

Thesaurum indulg. Ecclesia potest applicare. 338. *per quos*

